VICTOR SOROCHIN

ASPECTUL REGIONAL CUCUTENIAN DRĂGUŞENI-JURA

PIATRA-NEAMŢ
2002

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ASPECTUL REGIONAL CUCUTENIAN DRĂGUŞENI – JURA

L'ASPECT REGIONAL CUCUTENIEN DRĂGUŞENI – JURA

BIBLIOTHECA
MEMORIAE ANTIQUITATIS
XI

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În memoria mamei şi a fratelui Boris

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Ceıtrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni

Bibliotheca
MEMORIAE ANTIQUITATIS
XI

BIBLIOTECA
MUZEULUI
ARHEOLOGIC
PIATRA NEAMȚ
Nr. 12882

VICTOR SOROCHIN

ASPECTUL REGIONAL CUCUTENIAN DRĂGUȘENI – JURA

MUZEUL DE ISTORIE PIATRA-NEAMȚ
2002

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Editori:
Dan Monah şi Gheorghe Dumitroaia

Traducerea rezumatului:
Dorin Nicola

Tehnoredactare:
Constantin Preoteasa şi Gilbert Colobanea

Indice:
Elena-Roxana Munteanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SOROCHIN, VICTOR
Aspectul regional cucutenian Drăguşeni - Jura
Victor Sorochin – Piatra-Neamţ: Editura „Constantin Matasă", 2002
p.; cm – (Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, XI)
Bibliogr.
ISBN: 973-85157-5-0

902(498 Drăguşeni)

© Complexul Muzeal Judeţean Neamţ

Str. Mihai Eminescu nr. 10, 5600 – Piatra-Neamţ, România
Tel./fax: 0040-233-217496; E-mail: muzeu.pneamt@csc.ro
http://www.neamt.ro/cmj

EDITURA „CONSTANTIN MATASĂ"

ISBN: 973-85157-5-0

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CUPRINS

IN MEMORIAM VICTOR SOROCHIN 9

Prefață 15
Nota editorilor 17
Abrevieri 19
Introducere 21

Cap. I **Istoricul cercetărilor și istoriografia** 23

Cap. II **Cadrul fizico-geografic** 37

Cap. III **Așezări și locuințe** 45
Nezvisko 48
Jura 50
Duruitoarea Veche 51
Duruitoarea Nouă 51
Cuconeștii Vechi I 53
Druța I 55
Vasilievka 57
Putinești II 58
Putinești III 59
Drăgușeni-*Ostrov* 62
Concluzii 62

Cap. IV **Unelte și arme** 67
Piese de silex 67
Piese de piatră șlefuită 80
Piese de os 84
Piese de corn 88
Obiecte din scoici 90
Obiecte de aramă 90
Concluzii 91

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cap. V **Ceramica** 97
Ceramica grosieră 98
Ceramica cu decor canelat 102
Ceramica cu decor incizat 115
Ceramica cu decor pictat 122
Ceramica Cucuteni C 135

Cap. VI **Plastica** 139
Plastica antropomorfă 139
Plastica zoomorfă 150
Diverse 155

Cap.VII **Unele probleme ale aspectului regional Drăguşeni-Jura** 157
Tradiţiile culturale 157
Cronologia relativă şi absolută 169
Relaţiile cu vecinii 178
Îndeletnicirile 184
Raporturile cu aşezările din faza Cucuteni A-B 188

Încheiere 195
Anexe 197
L'aspect régional cucutenien Drăguşeni-Jura 217
Légende des figures 231
Bibliografie 237
Ilustraţie 255
Indice 395

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

SOMMAIRE

IN MEMORIAM VICTOR SOROCHIN 9

Préface 15
Note des éditeurs 17
Abréviations 19
Introduction 21

Cap. I **Historique des recherches** 23

Cap. II **Cadre physico-géographique** 37

Cap. III **Etablissements et habitations** 45
Nezvisko 48
Jura 50
Duruitoarea Veche 51
Duruitoarea Nouă 51
Cuconeştii Vechi I 53
Druţa I 55
Vasilievka 57
Putineşti II 58
Putineşti III 59
Drăguşeni-*Ostrov* 62
Conclusions 62

Cap. IV **Outils et armes** 67
Pièces en silex 67
Pièces en pierre polie 80
Pièces en os 84
Pièces en corne 88
Objets en coquilles 90
Objets en cuivre 90
Conclusions 91

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cap. V **Céramique** ... 97
Céramique grossière ... 98
Céramique à décor cannelé ... 102
Céramique à décor incisé ... 115
Céramique à décor peint ... 122
Céramique Cucuteni C ... 135

Cap. VI **Plastique** ... 139
Plastique anthropomorphe ... 139
Plastique zoomorphe ... 150
Diverses ... 155

Cap.VII **Certains problèmes de l'aspect régional Drăgușeni-Jura** ... 157
Traditions culturelles ... 157
Chronologie relative et absolue ... 169
Relations aux voisins ... 178
Occupations ... 184
Rapports aux établissements de la phase Cucuteni A-B ... 188

Conclusions ... 195
Annexes ... 197
Résumé ... 217
Légende des figures ... 231
Bibliographie ... 237
Illustrations ... 255
Index ... 395

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

IN MEMORIAM

VICTOR SOROCHIN

După o luptă grea şi îndelungată, purtată cu discreţia care l-a caracterizat, Victor Sorochin a trebuit să se declare învins de boala nemiloasă care-l hărţuia de mai mulţi ani. La 7 aprilie 2002, la doar 49 de ani, a încetat din viaţă, regretat de familie, de prieteni şi de colegi, un om care şi-a consacrat scurta sa existenţă descifrării tainelor trecutului de pe pământul Basarabiei. Arheologia basarabeană, cercetarea civilizaţiei Cucuteni-Tripolie au pierdut în el un investigator harnic, temeinic, de o mare scrupulozitate şi acribie, un arheolog practic de neînlocuit. Pentru Institutul de Arheologie şi Etnografie din Chişinău, dar şi pentru Centrul Internaţional de Cercetare a Culturii Cucuteni din Piatra-Neamţ dispariţia lui Victor Sorochin constituie o pierdere ireparabilă pe care o regretăm din tot sufletul.

Colegul nostru s-a născut la 26 septembrie 1953 în satul Mărculeşti din judeţul Soroca, ca fiu al lui Iacob şi Maria Sorochin. A urmat cursurile şcolii primare şi studiile medii în micul oraş Mărculeşti, unde a arătat un interes timpuriu pentru istorie şi mai ales pentru arheologie. În acea perioadă mentorul său în arheologie a fost V.I. Marchevici, cunoscut cercetător al civilizaţiei

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cucuteni-Tripolie. Întâlnirea dintre Vsevolod Marchevici şi Victor Sorochin a avut loc în 1970, când tânărul elev al Şcolii Medii din Mărculeşti a participat la săpăturile de la Varvareuca VIII. Aici, Victor s-a ataşat de splendida ceramică pictată cucuteniană şi atunci, probabil, s-a hotărât să contribuie la desluşirea enigmelor civilizaţiei Cucuteni. În acelaşi an l-a însoţit pe V.I Marchevici pe şantierele eneolitice de la Alexandreuca, Putineşti şi Brânzeni-*Ţiganca*, participarea sa la săpăturile arheologice fiind apoi constantă.

Din anul 1972 a urmat cursurile Facultăţii de Istorie a Universităţii de Stat din Chişinău, pe care a absolvit-o în 1977. Pasiunea sa pentru arheologie şi-a spus cuvântul, tânărul student participând în fiecare vară la săpăturile dirijate de V.I. Marchevici la Putineşti, Brânzeni şi Costeşti. A ucenicit, cu folos, pe lângă un arheolog cu viziune largă, modernă, cu preocupări de cercetare pluridisciplinară, fapt ce se va reflecta în activitatea sa viitoare. A rămas credincios primei sale pasiuni, cultura Cucuteni-Tripolie, la a cărei cunoaştere va avea serioase contribuţii.

După finalizarea studiilor de istorie Victor Sorochin a fost angajat ca laborant superior la secţia de Arheologie a Institutului de Istorie din Chişinău, în acelaşi timp fiind şi colaborator al Muzeului de Arheologie. În această calitate – aşa cum ne relatează colegii săi Ilie Borziac şi Gheorghe Postică – a participat la săpăturile de la Brânzeni-*Ţiganca*, Brânzeni IV, Brânzeni-*La Sâece*, Camenca, Floreşti etc., cunoscând direct problematica celor mai importante situri eneolitice din Basarabia.

În 1984 a fost admis ca doctorand la Institutul de Arheologie din Leningrad. În oraşul de pe Neva a intrat în contact cu o şcoală prestigioasă, novatoare, care mai târziu se va face simţită în activitatea sa. În 1988 Victor Sorochin a susţinut, cu succes, teza de doctorat cu titlul *Орудия труда и хозяйство трипольских племён (По материалам среднего Триполья Днестовско-Прутского междуречья)*, după care a fost încadrat colaborator ştiinţific superior al Institutului de Arheologie din Chişinău. În anul următor, 1989, a fost ales ca membru al Consiliului Ştiinţific al Institutului de Arheologie din Chişinău. A fost o justă recunoaştere a pregătirii, valorii şi activităţii sale de cercetător. În 1991 are satisfacţia să vadă tipărită, la Editura „Ştiinţa" din Chişinău, monografia *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, care reprezintă o analiză minuţioasă şi deosebit de utilă a uneltelor culturii Cucuteni-Tripolie.

Schimbările intervenite la începutul ultimului deceniu al secolului trecut în fosta Uniune Sovietică şi România i-au prilejuit stabilirea unor contacte statornice cu cercetătorii culturii eneoliticului de peste Prut. În 1990 a participat, alături de alţi colegi de la Chişinău, la sesiunea ştiinţifică a Institutului de Arheologie din Iaşi, iar în 1991 a prezentat o interesantă comunicare la Simpozionul internaţional *Die Vinča Kultur – Rolle und ihre Beziehungen*, Reşiţa-Băile Herculane-Timişoara. În mod firesc, s-a apropiat mai mult de colegii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de la Iaşi şi Piatra-Neamţ, preocupaţi de cercetarea eneoliticului din Moldova, în 1994 devenind colaborator al Centrului Internaţional de Cercetare a Culturii Cucuteni, Piatra-Neamţ. Din 1997, când a participat la Colocviul internaţional *Componenta pre-indoeuropeană a lumii trace. Complexul cultural Cucuteni-Tripolie*, Victor Sorochin a devenit membru al Consiliului ştiinţific al C.I.C.C.C., vechile legături fiind acum oficializate. Tot la capitolul participării la reuniuni ştiinţifice trebuie să menţionăm contribuţiile sale la colocviile internaţionale de la Tal'ianki (1990), Chişinău (1990), Constanţa (1992), Iaşi (1992), Lwow (1993) şi Piatra-Neamţ (1994 şi 1997). Starea sănătăţii nu i-a permis să participe la colocviul internaţional *Les tells – axes chronologiques de la Préhistoire*, Bacău-Poduri-Tescani, din 1995, deşi dorea mult să vadă *tell*-ul cucutenian de la Poduri. Din păcate această dorinţă a rămas neîmplinită.

Victor Sorochin a fost în egală măsură arheolog de teren, efectuând numeroase săpături sistematice, şi un cercetător care a înţeles necesitatea publicării informaţiilor obţinute în urma săpăturilor arheologice, încercând să realizeze lucrări de sinteză de proporţii mai reduse sau mai ample. În 1994 a publicat broşura *Civilizaţiile eneolitice din Moldova*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, redactând apoi cartea care vede acum lumina tiparului, *Aspectul regional cucutenian Drăguşeni-Jura*. Un alt studiu important, *Aşezările de tipul Solonceni*, se află sub tipar în *Memoria Antiquitatis*.

Victor a fost un om echilibrat, de o rară modestie, un adevărat profesionist preocupat de perfecţionarea sa. În nedrept de scurta sa carieră a realizat o operă ştiinţifică temeinică şi considerabilă cantitativ. Centrul Internaţional de Cercetare a Culturii Cucuteni din Piatra-Neamţ, Institutul de Arheologie din Iaşi, redacţiile revistelor *Arheologia Moldovei* şi *Memoria Antiquitatis* au suferit o grea pierdere prin dispariţia constantului lor colaborator Victor Sorochin. În faţa ireparabilului nu ne rămâne decât să ne îngrijim de publicarea ultimelelor sale lucrări şi să-i spunem: *SIT TIBI TERRA LEVIS!*

Dan Monah şi Gheorghe Dumitroaia

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

— *Раскопки многослойного поселения Мерешовка-Четэцуе в 1980 г*, în *АИМ в 1979-1980*, 1983, p. 102-112.

— *Трипольское поселение у с. Мырзешти*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 1, 1983, p. 50-54.

— *Трипольское погребение на многослойном поселении Мерешовка-Четэцуе*, în *Первобтные древности Молдавии*, Chişinău, 1983, p. 213-217.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

— *О зооморфном скиптре из Молдавии и проникновении степных энеолитических племен в Карпато-Дунайские земли*, în *Известия АН МССР*, 1, 1986, p. 54-65 (în colaborare cu V.A. Dergacev).
— *Курган у с. Спея*, în *АИМ в 1982*, 1986, p. 20-28 (în colaborare cu I.V. Manzura).
— *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, în *АИМ в 1983 г.*, 1988, p. 20-34.
— *Орудия труда и хозяйство трипольских племён (По материалам среднего Триполья Днестовско-Прутского мэждуречья)*. Автореф. Дис. Канд. Ист. Наук., Leningrad, 1987, 23 p.
— *Культурно-исторические проблемы племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 3, 1989, p. 45-54.
— *Новорусештская группа памятников среднего Триполья*, în *Проблемы исследования памятников Северного Донца, Тезисы докладов областной научно-практической конференции*, Lugansk, 1990, p. 110-112.
— *К проблеме хронологии памятников среднего Триполья Молдавии*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине, Талианки-Веселый Кут-Майданецкое*, 1990, p. 94-101.
— *Раннетипольские памятники на территории ССР Молдова (Некоторые итоги иследвания)*, în *Археология, этнография и искусстовление Молдовы: итоги и перспективы*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1990, p. 30-39.
— *Гумельницкое поселение у пгт. Тараклия*, în *Археологические исследования молодых ученных Молдавии*, Chişinău, 1990, p. 78-92 (în colaborare cu I.V. Manzura).
— *Outils de l'habitat tripolien Iablona I*, în V. Chirica, D. Monah (eds.), *Le Paléolithique et le Néolithique de la Roumanie en contexte européen*, *BAI*, IV, 1991, p. 401-419.
— *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, Chişinău, 1991, 162 p.
— *Über die Beziehungen zwischen den Kulturen Vinča und Precucuteni-Tripolje A*, în *Banatica*, 11, 1991, p. 213-217.
— *О связях племен культуры Прекукутени-Триполье А*, în *Древнейшие общности земледелцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н. э.)*, Kiev, 1991, p. 24-25.
— *Орудия труда и хозяйство племен культуры Прекукутень-Триполье А на территории Молдовы*, în *Anuarul Muzeul Naţional de Istorie a Moldovei*, I, 1992, p. 108-117.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

- *О связях племен культуры Прекукутени-Триполье А с обществами культур Карпатского бассейна*, în *Материалы и исследования по археологии и этнографии Молдовы*, Chişinău, 1992, p. 69-87.
- *Modalităţile de organizare a aşezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie*, în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 69-86.
- *Трипольское поселение типа Хабашешти у с. Жора де Сус*, în *Тези доповидей и повидомлен мизнародножи науковожи конференцижи „Трипилска кулІтура УкраІнГ'*, Lwow, 1993, p. 61-63.
- *К проблеме генезиса культуры Кукутени*, în *Revista Arheologică*, 1, 1993, p. 83-92.
- *Civilizaţiile eneolitice din Moldova*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1994, 70 p.
- *Culturile eneolitice din Moldova*, în *TD*, XV, 1-2, 1994, p. 67-92.
- *Aşezarea de tip Cucuteni de la Jora de Sus*, în *ArhMold*, XIX, 1996, p. 9-19.
- *Locuinţele aşezărilor aspectului regional Drăguşeni-Jura*, în Gh. Dumitroaia, D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, 1996, p. 201-231.
- *Consideraţii referitoare la aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie B_1 din Ucraina şi Republica Moldova*, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 7-83.
- *К проблеме культурных связей прекукутенского-раннетрипольских племен с обществами культур Балкано-Дунайского региона*, în *Vestigii arheologice din Moldova*, Chişinău, 1997, p. 138-155.
- *Cercetări arheologice în aşezarea precucuteniană Isacova II*, în *Tyragetia*, IX, 2000, p. 51-62.
- *Plastica antropomorfă a aşezării cucuteniene Iablona I, jud. Bălţi*, în *MemAntiq*, XXII, 2001, p. 115-136 (în colaborare cu I. Borziac).
- *Plastica antropomorfă din aşezarea cucuteniană de la Brânzeni VIII, jud. Edineţ*, în *MemAntiq*, XXII, 2001, p. 137-155.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

PREFAȚĂ

Am dorit ca această nouă apariție, în cadrul colecției *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, să fie un prilej de bucurie atât pentru autorul volumului, cât și pentru editori. Din păcate, viața colegului și prietenului nostru s-a întrerupt în momentul când atinsese stadiul în care putea să realizeze ample lucrări de analiză și sinteză, contribuții valoroase la investigarea culturii Cucuteni.

Cartea lui Victor Sorochin constituie o premieră în cadrul Centrului Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni și a colecției *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, fiind primul volum scris de un colaborator al nostru de la Chișinău care vede lumina tiparului la Piatra-Neamț. În intenția noastră acesta trebuia să fie doar un început, urmat de alte volume de sinteză, realizate de colegii din Basarabia, care să contribuie la cunoașterea, fără bariere lingvistice, cercetărilor efectuate în aria culturii Cucuteni, care – așa cum susținea regretatul nostru coleg – se confundă, în linii mari, cu granițele Moldovei. În această întreprindere contam foarte mult pe ajutorul și sfaturile, precum și pe contribuția sa ca autor. Din nefericire acest lucru nu mai este posibil.

Remarcasem de mai mult timp că între cercetătorii de limbă rusă și ucraineană și cei de limbă română existau din ce în ce mai puține contacte; cercetătorii care investigau fenomene asemănătoare în ariile culturilor Cucuteni și Tripolie lucrau practic în paralel. Din acest motiv colaborarea cu Victor Sorochin și cu alți colegi de la Chișinău ne dădea speranța să reducem, în interesul științei pe care o servim cu toții, izolarea lingvistică. Victor fusese primul neolitician de la Chișinău care a înțeles importanța acestei întreprinderi și ne-a sprijinit cu toate forțele sale.

După aproape 120 de ani de cercetare, cultura Cucuteni se conturează ca una dintre cele mai bine cunoscute civilizații preistorice din Europa. Era firesc ca investigatorii să depășească faza schemelor stratigrafice și de cronologie relativă și să se preocupe de elucidarea unor probleme mai complexe. Existența unor aspecte regionale în cadrul culturii Precucuteni a fost observată de Tamara Movșa în anii '50, investigațiile fiind continuate de alți cercetători sovietici, care au remarcat deosebiri între grupuri de comunități nu numai în ceea ce privește ceramica și plastica, ci și în ceea ce privește ocupațiile. În vestul Moldovei ipoteza existenței unor aspecte regionale a fost formulată de Vladimir Dumitrescu și reiterată de Silvia Marinescu-Bîlcu. Profesorul Dumitrescu a insistat în special asupra

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aspectului din zona aşezării Cucuteni A de la Drăguşeni, jud. Botoşani, staţiune cercetată de S. Marinescu-Bîlcu. În decursul ultimilor ani mai mulţi cercetători din România, Basarabia şi Ucraina au încercat să contureze arealul şi caracteristicile unor aspecte regionale. Investigarea acestora deschide multiple abordări şi conturează o problematică generoasă. Se pune, firesc, problema cauzelor care favorizează apariţia unui aspect regional. Acestea pot fi mediul natural, originea şi tradiţiile comunităţilor care îi dau naştere, influenţele din partea vecinilor, dar şi propria inventivitate, adesea neglijată de arheologi.

O problemă majoră, neabordată decât superficial în literatura de specialitate, este aceea a organizării sociale şi a legăturilor, a relaţiilor de schimb existente între comunităţile grupate de arheologi într-un aspect regional. Comunităţile care au dat naştere unui aspect regional erau organizate într-un trib sau într-o uniune de triburi? Legăturile dintre ele erau mai laxe, fiind limitate doar la practicarea aceloraşi îndeletniciri, având aceleaşi structuri economice, confecţionându-şi ceramica după aceeaşi tehnologie şi folosind aceleaşi motive decorative sau existau structuri mai puternice? Ce rol juca religia? Care erau „graniţele" unui aspect regional? Iată doar câteva întrebări la care cercetarea arheologică, fără să-şi depăşească limitele, trebuie să schiţeze răspunsuri.

În acest volum Victor Sorochin se preocupă de problema aspectului cucutenian Draguşeni-Jura, chestiune desebit de dificilă şi, în acelaşi timp, extrem de importantă pentru înţelegerea istoriei triburilor culturii Cucuteni. Într-o abordare deosebit de minuţioasă, caracteristică pentru seriozitatea şi acribia care-l caracterizau, colegul de la Chişinău a trecut în revistă toate descoperirile arheologice care sunt atribuite aspectului regional Drăguşeni-Jura, analizând chiar şi cele mai mărunte obiecte sau informaţii.

Regretatul nostru coleg a făcut o muncă de pionierat şi, în mod firesc, nu a putut să abordeze problematica extrem de ambiţioasă pe care am schiţat-o mai sus. Din câte ştim, peste ani avea intenţia să revină asupra acestei teme complexe. Din păcate timpul nu a mai avut răbdare.

Aspectul regional Drăguşeni-Jura se contura încă înainte de lucrarea de faţă ca o zonă cu un număr remarcabil de săpături, cu publicaţii destul de ample şi relativ bine cunoscută. Prin monografia realizată, Victor Sorochin oferă viitorilor cercetători o bază de pe care vor putea construi noi ipoteze care să contribuie la mai buna cunoaştere a acestei probleme.

La apariţia acestui volum, care a întârziat destul de mult din motive independente de voinţa noastră, regretăm profund că autorul nu poate să se bucure de realizarea sa şi îndreptăm un gând pios spre cel care a fost Victor Sorochin.

Editorii

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

NOTA EDITORILOR

Deoarece acest volum apare postum, Victor Sorochin nu a avut posibilitatea să facă ultima corectură. Eventualele greşeli de tipar nu pot fi imputate decât editorilor. În acord cu autorul am transliterat antroponimele şi toponimele din limbile care folosesc alfabetul chirilic, folosind tabloul de corespondenţe din *Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuaţie*, ediţia a III-a, Bucureşti, 1971. Respectând dorinţa şi manuscrisul autorului, titlurile lucrărilor ruseşti şi ucrainiene din note şi bibliografie au fost redate în forma originară. Cu toate strădaniile noastre, probabil că aici s-au strecurat unele greşeli pentru care cerem scuze cititorilor. În subcapitolul *Cronologia relativă şi absolută* am respectat siglele folosite de autor, deşi acestea nu respectă convenţia internaţională privind notarea datelor radiocarbon. Discutasem cu Victor o revizuire a acestui subcapitol; din păcate nu a mai avut puterea şi timpul să o facă. Deoarece nu am avut acces la sursele primare (buletinele de analiză) utilizate de colegul nostru, nu am putut face modificările care, poate, se impuneau. Sperăm că cititorii vor înţelege condiţiile speciale în care apare acest volum.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ABREVIERI

AMM – *Acta Moldaviae Meridionalis*, Vaslui.
Arhiva MA – Arhiva Muzeului de Arheologie, Chişinău.
ArhMold – *Arheologia Moldovei*, Iaşi.
BAI – *Bibliotheca Archaeologica Iassiensis*, Iaşi.
BAR – *British Archaeological Reports*, Oxford.
BMA – *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis*, Piatra-Neamţ.
CercArh – *Cercetări Arheologice*, Bucureşti.
Dacia (NS) – *Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie*, Bucureşti; *Dacia. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne*, Bucureşti.
ECM – *Enciclopedia sovietică moldovenească*, Chişinău.
JPEK – *Jahrbuch für Prähistorische und Ethnographische Kunst*, Berlin.
MCA – *Materiale şi Cercetări Arheologice*, Bucureşti, Tulcea, Oradea, Vaslui ...
MemAntiq – *Memoria Antiquitatis*, Piatra-Neamţ.
PZ – *Prähistorische Zeitschrift*, Leipzig-Berlin.
SCIV(A) – *Studii şi Cercetări de de Istorie Veche (şi Arheologie)*, Bucureşti.
SCŞ – *Studii şi Cercetări Ştiinţifice*, Iaşi.
SP – *Studia Praehistorica*, Sofia.
SPAU – *Sporawozdania Archeologiczne*, Wrocław-Varşovia-Cracovia.
TD – *Thraco-Dacica*, Bucureşti.

АИМ – *Археологические Исследования в Молдавии*, Chişinău.
АКМ – *Археологическажа Карта Молдавской ССР*, Chişinău.
АО – *Археологические Открытия*, Moscova.
АСГЭ – *Археологические Сборник Государственного Эрмитаж*, Leningrad.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ЗОАО	– *Записки Одеского Археологического Общества*, Odessa.
Известия АН МССР	– *Известия Академии Наук Молдавской ССР*, Chişinău.
Известия МФ АН СССР	– *Известия Молдавского Филиала АН СССР*, Chişinău.
КЗВУАК	– *Коротке ЗвIдомлення ВсеукраIнського АрхеологIчного Комітету*, Kiev.
КЗВА	– *Коротке ЗвIдомлення ВсеукраIнського АрхеологIчного*, Kiev.
КСИА АН СССР	– *Краткие Сообщения Института Археологии АН СССР*, Moscova.
КСИИМК	– *Краткие Сообщения Института Истории Материальной Культуры*, Moscova.
МАСП	– *Материалы по Археологии Северного Причерноморья*, Kiev.
МИА	– *Материалы и Исследования по Археологии СССР*, Moscova-Leningrad.
МИАЭ Молдавской ССР	– *Материалы по Археологии и Этнографии Молдавской ССР*, Chişinău.
НЗІСН	– *Наукові записки інституту суспільних наук АН УРСР*, Kiev.
РА	– *Российская Аркеология*, Moscova.
СА	– *Советская Археология*, Moscova.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

INTRODUCERE

Una din problemele stringente în cercetarea complexului cultural Cucuteni-Tripolie este aceea a structurii lui interne. Investigațiile din perioada postbelică au demonstrat complexitatea acestui fenomen cultural-istoric, fiind definite în cadrul lui culturi şi variante locale şi scoase în evidență raporturile dintre ele. În istoriografia sovietică şi post-sovietică din ultimele decenii această tendință a devenit prioritară, fiind relativ bine studiate îndeosebi aşezările din faza Cucuteni B-Tripolie CI şi din perioada de tranziție.

Lucrarea de față îşi propune să prezinte stadiul actual al cercetărilor referitoare la aspectul regional Drăguşeni-Jura, întreprinse pe teritoriul Republicii Moldova, României şi Ucrainei. Fiind o parte componentă a complexului cultural Cucuteni, aşezările de tipul Drăguşeni-Jura se caracterizează prin anumite trăsături proprii, sesizate în tipurile de locuințe, unelte şi, îndeosebi, în categoriile ceramice, contribuind în mare măsură la evoluția culturii nominalizate în spațiul dintre Siret şi Nistru.

În România, în cadrul civilizației Cucuteni, cele mai multe săpături şi sondaje au fost înteprinse în stațiunile primei sale faze de dezvoltare, Cucuteni A, iar în Basarabia aşezărilor acestei faze li s-a acordat, comparativ, mai puțină atenție, majoritatea materialelor rămânând inedite sau publicate preliminar. Această situație ne-a determinat, într-o anumită măsură, să alegem ca obiect de studiu vestigiile siturilor din faza respectivă.

Regretăm că, din cauze care nu au depins de noi, n-am avut acces la toate materialele recuperate; astfel unele date rămân lacunare, deşi am încercat, în măsura în care a fost posibil, să înlăturăm aceste deficiențe prin exploatarea la maximum a informațiilor de care am dispus.

În lucrare am folosit ca termeni sinonimi „aspect regional", „variantă locală" şi „aşezările de tipul ...", cu toate că prima noțiune în ierarhia taxonomică, după opinia noastră, ocupă o poziție mai înaltă.

Este o plăcută îndatorire să amintim sprijinul pe care ni l-au acordat în timpul scrierii lucrării prof. dr. Petre Roman, dr. Ulrich Arends, dr. Gheorghe Dumitroaia, dr. Dan Monah şi dr. Felicia Monah, cărora le adresăm toată gratitudinea noastră.

În cadrul cercetărilor interdisciplinare, de un real folos ne-a fost ajutorul colegilor dr. G. Cemârtan, care a determinat oasele de animale din care

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

au fost realizate uneltele de muncă de la Putineşti II, Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I; N. Kuzminova, care a identificat speciile de plante din staţiunile Putineşti II şi Putineşti III; V. Dudkin, care a realizat, prin metoda rezistivităţii solului, planul aşezării Putineşti III, şi dr. C.-M. Mantu, cu ajutorul căreia au fost datate probele de cărbune din aceeaşi staţiune.

Ilustraţia a fost realizată cu abnegaţie şi fără pretenţii materiale de A. Stegărescu şi E. Verlan, ambilor mulţumindu-le şi pe această cale.

Scrierea acestei lucrări ar fi fost imposibilă fără contribuţiile substanţiale ale cercetătorilor din diferite generaţii, ale căror studii sunt citate în cuprinsul textului şi în bibliografie.

Suntem recunoscători editorilor, dr. Gheorghe Dumitroaia şi dr. Dan Monah, pentru ajutorul acordat la publicarea lucrării.

Adresăm cele mai calde mulţumiri tuturor celor care, într-un mod sau altul, au contribuit la realizarea acestui studiu monografic.

Chişinău, noiembrie 1998

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL I

ISTORICUL CERCETĂRILOR ŞI ISTORIOGRAFIA

În studiul siturilor civilizaţiei Cucuteni-Tripolie cercetătorii disting câteva perioade mari, fiecare dintre ele fiind marcate de anumite progrese în domeniul metodei săpăturilor, clasificării şi interpretării materialelor etc.[1] În cele ce vor urma, accentul va fi pus pe descoperirile din cadrul interfluviului Nistru-Prut şi îndeosebi pe cele din faza Cucuteni A-Tripolie BI, de tipul Drăguşeni-Jura.

Prima perioadă în cercetarea aşezărilor culturii Cucuteni-Tripolie începe la finele secolului al XIX-lea, odată cu descoperirea acestei civilizaţii, şi se termină la sfârşitul anilor '40 ai secolului XX. În această perioadă începe procesul de acumulare a materialelor şi informaţiilor despre siturile culturii. O deosebită importanţă pentru perioada respectivă le-au avut discuţiile în istoriografia rusă şi sovietică asupra interpretării platformelor tripoliene. Tot în acest timp s-au făcut primele încercări de clasificare a figurinelor antropomorfe din complexele tripoliene[2]. Însă trăsătura distinctivă a perioadei date o constituie crearea schemelor generale („clasice") a periodizării culturii, încheiată prin publicarea în 1949 a monografiei Tatianei Passek[3]. Dintre aşezările cucuteniene din bazinul Nistrului, cunoscute în acel timp, cercetatoarea include în faza Tripolie BI staţiunile Kadievţî, Kudrinţî, Fridivţî,

---

[1] V.A. Dergacev, *Памятники позднего Триполья*, Chişinău, 1980, p. 9-15; E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной Украины и Молдавии*, în *Энеолит СССР*, Moscova, 1982, p. 166-176.

[2] A. Scrâlenko, *Глиняные статуетки доликнской культуры открытой в Среднем Приднепровье*, în *Труды XII АС в Харькове в 1902*, I, Moscova, 1905; H. Cehak, *Plastyka eneolityceznej kultury ceramiki malowanej w Polsce*, în *Swiatowit*, 14 (1930-1931), 1933; N. Makarenko, *Sculpture de la civilisation Tripolienne en Ukraine*, în *JPEK*, 1927; K. Majewski, *Plastyka terrakotowa kultury ceramiki malowanej w zbiorach Lwowskich*, în *Swiatowit*, XVI, 1938.

[3] T.S. Passek, *Периодизация трипольских поселений (III-II тысячетелетие до н. э.)*, în *МИА*, 10, 1949.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Horodniţa şi Nezvisko, nivelul inferior. Autoarea a relevat particularităţile aşezărilor acestei faze şi relaţiile lor cu culturile vecine[4].

Primele săpături într-o aşezare cucuteniană din interfluviul Nistru-Prut au fost întreprinse în 1893 la Şipeniţ, în Bucovina (la 15 km nord-vest de Cernăuţi), care – în decursul a câtorva decenii – au suscitat interesul mai multor specialişti. În urma acestora au apărut câteva studii şi o monografie[5].

În Basarabia primele săpături s-au efectuat la începutul secolului XX în staţiunea de la Petreni de către E. von Stern. Analiza minuţioasă a materialelor recoltate a permis cercetătorului să dateze aşezarea în mileniul III î.Hr. În comunicarea ţinută la congresul al XIII-lea de arheologie de la Ecaterinoslav, din 1905, autorul a comparat materialele de la Petreni cu cele cunoscute din Grecia, Ungaria, România etc. şi a determinat locul staţiunii în sistemul culturilor cu ceramică pictată din ţările menţionate. Abundenţa ceramicii pictate în complexele descoperite l-a determinat să presupună că la Petreni se afla „un centru industrial de ceramică". O altă problemă abordată de E. von Stern a fost cea a atribuirii etnice a purtătorilor culturii cu ceramică pictată din estul şi sud-estul Europei[6].

Printre cercetările din anii '20 se impun cele întreprinse de L. Kozłowski, din 1962, în staţiunea pluristratificată de la Nezvisko. Au fost trasate trei tranşee (10 x 3 m) de-a lungul Nistrului. Cu toate neajunsurile metodei de săpătură, s-au obţinut totuşi informaţii preţioase despre stratigrafia sitului şi, astfel, s-a putut stabili cronologia relativă a unor culturi din bazinul mijlociu al Nistrului[7]. Săpăturile în aşezare au fost reluate de E.K. Cernâş în anii 1951, 1953-1954 şi 1956-1957, în urma acestora precizându-se stratigrafia staţiunii. Au fost atestate două nivele ale culturii Cucuteni-Tripolie. În cel inferior, atribuit fazei Cucuteni A-Tripolie BI, au fost documentate două orizonturi de construcţii. În primul orizont au fost degajate integral patru semibordeie şi parţial altele trei. Toate semibordeiele erau suprapuse, în întregime sau parţial, de locuinţe de suprafaţă din orizontul superior. În ultimul

---

[4] *Ibidem*, p. 42-47.

[5] V.G. Childe, *Schipenitzi a late Neolithic Station with Painted Pottery in Bucowina*, în *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, LIII, Londra, 1923; I. Nestor, *Céramique peinte de style ancien à Şipeniţ (Bucovina)*, în *Dacia*, V-VI, 1938; O. Kandyba, *Schipenitz. Kunst und Geräte eines Neolithischen Dorfes*, Viena-Leipzig, 1937; T.S. Passek, *Раннеземледельческие (трипольские) племена Поднестровья*, în *МИА*, 84, 1961, p. 9-10.

[6] E.R. Stern, *Доисторическая греческая культура на Юге России*, în *Труды XIII АС в Екатеринославе в 1905 г.*, I, Moscova, 1906.

[7] L. Kozłowski, *Budowle kultury ceramiki malowanej w swiete badan przeprowadzonych w Koszylowcach, Niezwiskach, Buczaczu*, Lwow, 1930.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nivel au fost depistate patru locuinţe. După cum a remarcat E.K. Cernâş, materialele din semibordeie şi locuinţele cu platforme erau similare[8].

În anii 1926-1930, în Podolia, pe malul stâng al Nistrului, M. Rudinski efectuează săpături şi cercetări de suprafaţă. Prin săpături au fost studiate staţiunile de la Kadievţî, unde a fost degajată o platformă, şi Ozarinţî, punctul *Popov-gorod*[9].

Din rândul celor care au activat în aceasta perioadă pe teritoriul Basarabiei, în special în zona ei de nord, se reliefează figurile lui C. Ambrojevici, N. Moroşan şi I.N. Moroşanu. Primul descoperă un şir de aşezări în bazinele Nistrului şi Prutului şi efectuează săpături în staţiunea pluristratificată de la Darabani, în care a identificat două nivele cucuteniene, cel inferior aparţinând fazei Cucuteni A[10]. Sondajele Tatianei Passek din 1948 au confirmat observaţiile stratigrafice ale lui C. Ambrojevici[11]. Prin cercetările perieghetice, N. Moroşan şi I.N. Moroşanu au contribuit la descoperirea mai multor situri, printre care şi cele cucuteniene de la Polivanov Iar, Naslavcea, Alexandreni, Edineţ, Corpaci etc.[12]. În aceeaşi zonă J. Botez semnalează câteva aşezări cucuteniene între anii 1928-1931[13].

În bazinul superior al Nistrului, în anii 1938-1939, M. Smiszko întreprinde săpături în aşezarea din punctul *Horodişte* de la Horodniţa, în care au fost degajate locuinţe de suprafaţă şi adâncite în pământ, cu un bogat inventar aparţinând fazei Cucuteni A[14]. Asupra materialelor rezultate din cercetările lui M. Smiszko revine mai târziu V.P. Kraveţ, menţionând că ele trebuie atribuite etapei de tranziţie de la Tripolie A la Tripolie BI[15].

---

[8] E.K. Cernâş, *К истории населения энеолитического времени в Среднем Приднестровье (По материалам многослойного поселения у с. Незвиско)*, în *Неолит и энеолит Юга европейской части СССР*, în *МИА*, 102, 1962.

[9] M. Rudinskii, *Археологічні досліди року 1926*, în *КЗВА, 1926*, Kiev, 1927; Idem, *Досліди на Кам'янеччині*, în *loc. cit.*; Idem, *Поповгородський вияв культуры мальованої кераміки*, în *Антропологія*, III, Kiev, 1930.

[10] C. Ambrojevici, *L'époque néolithique de la Bessarabie du nord-ouest*, în *Dacia*, III-IV, 1927-1932, 1933.

[11] T.S. Passek, *Раннеземледельческие* ..., p. 11.

[12] N. Moroşan, *Noi contribuţii preistorice asupra Bassarabiei de nord*, în *Academia Română. Memoriile secţiunilor ştiinţifice*, seria III, anul I, VI, Bucureşti, 1929; I.N. Moroşanu, *Câteva staţiuni preistorice noi descoperite în Basarabia de Nord*, în *Revista ştiinţifică „V. Adamache"*, XVII, 3-4, 1928.

[13] J. Botez, *Les récherches de paléontologie humaine au nord de la Bessarabie*, în *Annales scientifiques de l'Université du Jassi*, XVII, Iaşi, 1933.

[14] M. Smiszko, *Tymczasowe sprawozdanie z badan na osadzie neolitycznej w Horodnicy, pow. Horodenka*, în *SPAU*, 44/1, 1939.

[15] V.P. Kraveţ, *Раннетрипільске поселення в Городниці на Дністрі*, în *НЗІСН*, II, Kiev, 1954.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

A doua perioadă în studierea civilizației Cucuteni-Tripolie cuprinde sfârşitul anilor '40 - mijlocul anilor '60. Perioada respectivă se distinge printr-o intensitate deosebită a cercetărilor. Într-un timp relativ scurt au fost descoperite şi cercetate prin săpături sistematice un număr considerabil de aşezări cucuteniene situate, cu precădere, în bazinul Nistrului. Pentru exemplificare menţionăm că numai în regiunea Cernăuţi (Ucraina), între anii 1948-1953, expediţia condusă de T.S. Passek a semnalat peste 130 de staţiuni cucuteniene din diferite faze de dezvoltare[16]. Rezultatele acestor cercetări au fost publicate în rapoarte preliminare şi lucrări de sinteză.

Cu prilejul construirii hidrocentralei de la Dubăsari, în anii 1952-1954 au fost cercetate ambele maluri ale Nistrului de la Camenca până la Dubăsari, soldate cu descoperirea unor noi staţiuni din diferite faze ale complexului cultural Cucuteni-Tripolie[17].

În afară de Nezvisko, în această perioadă au fost întreprinse săpături sistematice în aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie BI de la Polivanov Iar, Jura şi Ruseştii Noi I.

Aşezarea Polivanov Iar, cu vestigii din mai multe perioade istorice, se află în apropierea satului Molodova, raionul Chelmeneţc, reg. Cernăuţi, şi este situată pe un promontoriu de pe malul drept al Nistrului (la înălţimea de peste 100 m de la nivelul apei), protejat din trei părţi de râpe şi o pantă abruptă. Investigaţiile au fost întreprinse de expediţia condusă de Tatiana Passek în anii 1949-1951. În urma săpăturilor au fost documentate trei nivele ale culturii Cucuteni-Tripolie (fazele Cucuteni A, A-B şi B). În nivelul inferior (Polivanov Iar III) au fost sesizate două orizonturi de construcţii, reprezentate de o locuinţă de suprafaţă (N.1) şi un semibordei (N.13). Din acest nivel provine o probă ^{14}C (3490 ± 70 î.e.n.)[18]. Asupra materialelor de la Polivanov Iar a revenit în repetate rânduri T.A. Popova[19]. Staţiunea de la Jura (raionul Râbniţa, Republica Moldova) se găseşte la marginea de sud a satului, pe malul stâng al Nistrului, la înălţimea de 2-2,5 m de la nivelul apei. Ea a fost cercetată de S.N. Bibikov în

---

16 T.S. Passek, *Раннеземледельчесике* ..., p. 20.

17 *Ibidem*, p. 26.

18 *Ibidem*, p. 105-139.

19 T.A. Popova, *Зооморфная пластика трипольского поселения Поливанов-Яр*, în *КСИА АН СССР*, 123, 1970; Eadem, *Древние земледельцы Среднего Поднестровья в IV-III тыс. до н. э. (По материалам Поливанов-Яр)*, Афтреф. Дисс. Канд. Ист. Наук., Leningrad, 1972; Eadem, *Хронология Поливанова-Яр и ее значение для периодизации трипольской культуры*, în *КСИА АН СССР*, 157, 1979; Eadem, *Древние земледельцы Среднего Поднестровья в IV-III тыс. до н. э. (По материалам Поливанов-Яр)*, în *Ранние земледельцы*, Leningrad, 1980; Eadem, *Кремнеобрабатывающее производство трипольских племен (по материалам поселения Поливанов-Яр)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1952. Rămăşiţele locuinţelor se observau în ruptura malului. Au fost studiate parţial trei locuinţe de suprafaţă[20].

Printre aşezările din faza Cucuteni A-Tripolie BI staţiunea pluristratificată Ruseştii Noi I prezintă un interes deosebit. Situată în lunca pârâului Botna, la frontiera dintre silvostepă şi stepă, ea a fost cercetată în anii 1962-1964. După V.I. Marchevici, două bordeie şi o groapă menajeră aparţin culturii Precucuteni-Tripolie A, iar alte două locuinţe de suprafaţă (una săpată parţial) fazei Cucuteni A. Au fost descoperite materiale ce atestă relaţiile locuitorilor ei cu comunităţile de păstori din stepele nord-pontice şi ale culturilor Bolgrad-Aldeni (= Stoicani-Aldeni) şi Gumelniţa[21].

Sfârşitul anilor '50 şi începutul anilor '60 se remarcă prin cercetări perieghetice efectuate de V.I. Marchevici, N.A. Chetraru, P.P. Bârnea, G.F. Cebotarenco etc. V.I. Marchevici descoperă în bazinele Răutului şi Ciornei situri arheologice din diferite perioade istorice, semnalând, în acelaşi timp, şi pe cele din faza Tripolie BI: Putineşti II, Putineşti III, Ţipordei I, Răduleni I, Vădeni ş.a.[22].

N.A. Chetraru a depistat în bazinul Prutului 46 de situri, printre care menţionează şi pe cele din faza Cucuteni A: Costeşti VI, Costeştii Noi, punctul *Stânca Prutului* etc. De la suprafaţa unei locuinţe din aşezarea de tip Drăguşeni-Jura de la Duruitoarea Veche a recoltat numeroase piese de silex (nuclee, percutoare, gratoare, vârfuri de săgeată, lame retuşate, aşchii ş.a.), presupunând că în ea se afla un atelier de prelucrare a silexului[23].

P.P. Bârnea şi G.F. Cebotarenco au semnalat 25 de aşezări cucuteniene din diferite faze de dezvoltare[24].

Investigaţiile arheologice în aşezările civilizaţiei Cucuteni-Tripolie din interfluviul Nistru-Prut, din anii '40 - mijlocul anilor '60, au contribuit la lichidarea unor lacune din cercetările mai vechi. În urma acestor cercetări, schema periodizării propusă de T.S. Passek în 1949 capătă, de fapt, un nou conţinut cultural şi, într-un fel, se apropie de cea elaborată de H. Schmidt şi completată de arheologii români. Specificul perioadei menţionate este marcat de apariţia unor studii şi monografii de sinteză. Este vorba de monografia Tatianei Passek, în care sunt publicate materialele şi informaţiile despre staţiunile complexului cultural Cucuteni-Tripolie acumulate în această perioadă. De

---

20 S.N. Bibikov, *Археологические раскопки у селений Попенки и Журы на Днестре в 1952 г.*, în *КСИИМК*, 56, 1954.

21 V.I. Marchevici, *Многослойное поселение Новые Русешти I*, în *КСИА АН СССР*, 123, 1970.

22 Idem, *Памятники эпох неолита и энеолита*, în *Археологическая карта Молдавской ССР*, 2, 1973.

23 N.A. Ketraru, *Археологические разведки в долине р. Чугур*, în *МИАЭ Молдавской ССР*, 1964.

24 P.P. Bârnea, G.F. Cebotarenko, *Материалы к археологической карте Молдавии (итоги разведочных работ 1959 г.)*, în *МИАЭ Молдавской ССР*, 1964.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

asemenea, în lucrare au fost tratate problemele genezei culturii, periodizării şi cronologiei relative, relaţiilor cu comunităţile vecine etc.[25].

În România, începând cu anul 1949, cercetările desfăşurate în aria cucuteniană capătă o nouă dimensiune. În acest sens, de o deosebită atenţie se bucură staţiunile din faza Cucuteni A, în care s-au întreprins săpături ample, unele dintre ele având caracter exhaustiv (Hăbăşeşti, Truşeşti-*Ţuguieta*, Târpeşti). Zestrea bogată de materiale şi informaţii, rezultate în urma investigaţiilor efectuate de arheologii români, i-a permis lui Vl. Dumitrescu să abordeze problemele majore ale civilizaţiei Cucuteni-Tripolie. În cuprinsul fazei Cucuteni A cercetătorul distinge patru etape, prima dintre ele fiind definită doar teoretic[26].

Ultima perioadă în cercetarea culturii Cucuteni-Tripolie începe la mijlocul anilor '60. În acest timp în investigaţiile arheologice se introduc pe scară largă cercetările interdisciplinare. În studierea civilizaţiei Cucuteni-Tripolie încep să fie folosite metodele aerofotometriei, determinării rezistivităţii solului, cercetările palinologice şi devin obişnuite cele arheozoologice şi paleobotanice.

În Republica Moldova, în a doua jumătate a anilor '60, cercetarea siturilor din faza Cucuteni A-Tripolie BI are mai mult un caracter perieghetic. Au fost semnalate staţiunile Bolboci I, Cremenciuc II, Badragii Noi I, Bogdăneşti IX etc.[27].

Începutul anilor '60 este punctul de plecare în studierea celor două situri din faza Cucuteni A din com. Drăguşeni (jud. Botoşani). Situl din punctul *În Deal la Lutărie*, situat pe un promontoriu din dreapta pârâului Podriga, la aproximativ 0,7 km de sat, a fost semnalat de A. Crîşmaru în 1961[28]. În 1964 Muzeul din Dorohoi, în colaborare cu Muzeul de Istorie a Moldovei din Iaşi, a efectuat săpături, descoperind 15 gropi şi un cuptor[29]. În 1970 un colectiv condus de Vl. Dumitrescu întreprinde săpături de control, în urma cărora degajează două gropi[30]. Pe parcursul anilor descoperitorul sitului

---

[25] T.S. Passek, *Раннеземледельческие* ...

[26] Vl. Dumitrescu, *Complexul cultural Cucuteni*, în *Istoria României*, I, Bucureşti, 1960; Idem, *Originea şi evoluţia culturii Cucuteni-Tripolie*, în *SCIV*, 14, 1963, 1-2.

[27] P.P. Bârnea, V.S. Beilekci, *Материалы к археологической карте Попрутья*, în *Далекое прошлое Молдавии*, Chişinău, 1969; V.I. Marchevici, *Памятники эпох* ...

[28] A. Crîşmaru, *Contribuţii la cunoaşterea neoliticului din împrejurimile Săvenilor (jud. Botoşani)*, în *SCIV*, 21, 1970, 2; Idem, *Câteva vase caracteristice din aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni*, în *Sesiunea de comunicări a muzeelor de istorie 1964*, I, Bucureşti, 1971.

[29] V. Perian, *Săpăturile arheologice de la Drăguşeni, judeţul Botoşani*, în *Sesiunea de comunicări a muzeelor de istorie, 1964*, I, Bucureşti, 1971.

[30] Vl. Dumitrescu, *Unele probleme ridicate de aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni*, în *Din trecutul judeţului Botoşani*, Botoşani, 1974; Idem, *Aspecte regionale în aria de răspândire a culturii Cucuteni, în cursul primei sale faze de dezvoltare*, în *SCIVA*, 25, 1974, 4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(Aristotel Crâşmaru) a recoltat materiale arheologice scoase la iveală prin exploatarea lutăriei[31].

A doua aşezare, Drăguşeni-*Ostrov*, se află pe valea Podrigăi, în marginea de sud a satului, la aproximativ 8 km în amonte de vărsarea pârâului în Başeu şi este situată pe o veche insulă, ocupând o suprafaţă de circa 6 ha. A fost depistată de A. Crîşmaru, care publică primele informaţii[32]. Staţiunea începe să fie cercetată prin săpături sistematice în 1970 de Vl. Dumitrescu[33] şi apoi de S. Marinescu-Bîlcu[34]. În aşezare s-au întreprins investigaţii interdisciplinare, accentul fiind pus pe aspectele ecologice şi economice ale locuirii de pe *Ostrov*[35].

În ani '70 în aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie BI din Republica Moldova s-au efectuat săpături sistematice la Cuconeştii Vechi I, Duruitoarea Nouă şi Brânzeni IV. Staţiunea Cuconeştii Vechi I se găseşte în punctul *Stânca lui Harascu* şi este situată pe un promontoriu format de malul stâng al Prutului şi al afluentului lui, Racovăţul Sec. Ea a fost descoperită de N. Moroşan şi I.N. Moroşanu în 1926. În anii 1973 şi 1976 V.I. Marchevici degajează cinci locuinţe de suprafaţă şi un semibordei. Locuinţele de suprafaţă sunt de formă rectangulară, cu dimensiunile de 40-98 m.p.[36].

Aşezarea de la Duruitoarea Nouă se află pe prima terasă a râului Ciugur. Ea a fost cercetată de E.K. Cernâş în anii 1974-1975. Au fost descoperite locuinţe de suprafaţă cu dimensiunile de circa 40-88 m^2. Pe perimetrul unora au fost documentate urme de pari de la pereţi. Staţiunea aparţine aspectului regional Drăguşeni-Jura[37].

---

[31] A. Crîşmaru, *Drăguşeni. Contribuţii la o monografie arheologică*, Botoşani, 1977.

[32] Idem, *Contribuţii la cunoaşterea ...*

[33] Vl. Dumitrescu, *Unele probleme ridicate ...*

[34] S. Marinescu-Bîlcu, *Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, 1980; Eadem, *Cercetările de la Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XV, 1983; Eadem, *Ceramica cucuteniană de la Drăguşeni: tradiţii, creaţii, aspecte regionale*, în *SCIVA*, 40, 1989, 3.

[35] Al. Bolomey, *Exploatarea animalelor în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, 1980; S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *Ecological, Economic and Beahavioural Aspects of the Cucuteni A_4 Community at Drăguşeni*, în *Dacia*, NS, XXVIII, 1984, 1-2; Al. Bolomey, S. Marinescu-Bîlcu, *Industria osului în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni-Ostrov*, în *SCIVA*, 39, 1988, 4.

[36] V.I. Marchevici, E.K. Cernâş, *Исследования в Прuто-Днестровском междуречье*, în *АО 1973 года*, 1974; V.I. Marchevici, *Исследования Молдавской неолитической экспедиции*, în *АО 1977*, 1978.

[37] E.K. Cernâş, T.A. Popova, *Итоги работ Молдавской экспедиции*, în *АО 1974 года*, 1975; V.I. Marchevici, E.K. Cernâş, *Исследованя памятников трипольской культуры на территории Молдавии*, în *АО 1975 года*, 1976; E.K. Cernâş, *Итоги работ Молдавской экспедиции в 1974 г.*, în *Новейшие открытия археологов (тезисы докладов конференции)*, ч. I, Chişinău, 1975.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Situl Brânzeni IV, punctul *Livada din Deal*, cu vestigii din diferite perioade istorice, este situat la 0,5 km est de sat. În 1977 şi 1981 V.I. Marchevici efectuează săpături, obţinând materiale din fazele Cucuteni A şi B[38].

Informaţii preţioase despre aşezările de tipul Drăguşeni-Jura au fost obţinute în anii '80 - începutul anilor '90 în urma investigaţiilor întreprinse în staţiunile Druţa I, Vasilievka, Putineşti II şi Putineşti III.

Situl Druţa I (Râşcani) a fost cercetat de N.V. Rândina în anii 1982-1984, care a degajat cinci locuinţe de suprafaţă de formă rectangulară. Autoarea încadrează aşezarea în etapa Cucuteni A_3[39], însă – după complexul ceramic – ea face parte din aspectul regional Drăguşeni-Jura.

Expediţia condusă de V.G. Zbenovici în anul 1987 efectuează săpături în staţiunea de la Vasilievka (raionul Sochireni, reg. Cernăuţi, Ucraina), unde depistează şase locuinţe şi un semibordei[40].

În nivelul Cucuteni A al aşezării pluristratificate Putineşti II (Floreşti) în anul 1989 au fost cercetate vestigiile unui bordei în care s-a descoperit un atelier de prelucrare a silexului.

În staţiunea Putineşti III săpături sistematice au fost efectuate în 1989-1991. În urma acestora au fost degajate cinci locuinţe de suprafaţă şi două semibordeie. În 1989 aşezarea a fost cercetată de V.P. Dudkin prin metoda determinării rezistivităţii solului. Astfel, s-a constatat că satul eneolitic ocupa o suprafaţă de circa 5 ha şi era format din 95 de construcţii, dispuse pe trei şiruri paralele.

Sfârşitul perioadei a treia este marcat de apariţia unor studii şi monografii de sinteză în care este tratat întreg ansamblul de probleme al complexului cultural Cucuteni-Tripolie[41], cât şi de unele lucrări cu caracter zonal[42]. Nu putem să încheiem trecerea în revistă a celor mai importante lucrări din domeniul culturii Cucuteni-Tripolie fără să remarcăm repertoriul aşezărilor

---

[38] V.I. Marchevici, *Исследования Молдавской неолитической экспедиции*, în *AO 1977 г.*, 1978; Idem, *Отчет Молдавской-этнографической экспедиции в полевой сезон 1981 года*, Chişinău, 1982.

[39] N.V. Rândina, *Раскопки поселения развитого Триполья Друцы I*, în *AO 1982 года*, 1984; Eadem, *Работы трипольской экспедиции*, în *AO 1983 года*, 1985; Eadem, *Трипольское поселение Друцы*, în *AO 1984 г.*, 1986.

[40] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура Среднего Поднестровья в свете новых исследований*, în *Первобытная археология*, Kiev, 1989.

[41] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной ...*; V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура...*, în *Археология Украинской ССР*, I, 1985.

[42] E.F. Patakova, V.G. Petrenko, N.B. Burdo, L. Iu. Polişciuk, *Памятники трипольской культуры в Северо-Западном Причерноморье*, Kiev, 1989; V. Ia. Sorokin, *Культурно-исторические проблемы племен среднего Триполья Днестровского-Прутского междуречья*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 3, 1989; *Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железно)*, Kiev, 1990.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

acestei civilizaţii de pe teritoriul României, în care, succint, au fost abordate probleme importante ale culturii[43].

Una dintre problemele de stringentă actualitate a complexului cultural Cucuteni-Tripolie-Ariuşd este cea a structurii interne. Prima tentativă în elucidarea ei a fost întreprinsă de T.S. Passek la mijlocul anilor '30 în monografia consacrată ceramicii tripoliene, în care se subliniau deosebirile dintre aşezările tripoliene târzii din bazinele râurilor Nistru, Bugul de Sud şi Nipru[44]. În perioada postbelică această problemă a constituit o preocupare permanentă a arheologilor sovietici.

Problema aspectelor regionale în cultura Precucuteni-Tripolie A a fost abordată de T.G. Movşa la mijlocul anilor '50, la publicarea rezultatelor săpăturilor arheologice din staţiunea Solonceni I. Comparând materialele recoltate cu cele cunoscute în acel timp, autoarea sesizează unele deosebiri între aşezările Solonceni I, Sabatinovka II, Grenovka, Lencovţî, pe de o parte, şi Luka-Vrublevetkaia, Bernovo-*Luka*, pe de altă parte[45]. Tema respectivă a fost preluată şi dezvoltată de E.K. Cernâş într-o serie de studii[46]. Într-una din ultimile lucrări cercetătoarea a definit câteva grupe locale. După cum menţionează E.K. Cernâş, specificul lor şi-a găsit reflectarea nu numai în complexele ceramice şi plastica antropomorfă, ci şi în îndeletnicirile purtătorilor lor[47]. Grupele respective au fost contestate de V.G. Zbenovici, care susţine că deosebirile locale se observă numai în cadrul aşezărilor de la finele culturii, iar trăsăturile generale predomină asupra celor locale. În acelaşi timp, Zbenovici arată că în arealul culturii Precucuteni-Tripolie A se pot distinge două regiuni convenţionale. Frontiera dintre acestea se află în interfluviul Nistru-Prut. După

---

[43] D. Monah, Şt. Cucoş, *Aşezările culturii Cucuteni din România*, Iaşi, 1985.

[44] T.S. Passek, *La céramique tripolienne*, în *Bulletin de l'Academie de l'histoire de la culture matérielle*, fasc. 122, Moscova-Leningrad, 1935.

[45] T.G. Movşa, *Глинобитное жилище раннетрипольское поселения Солончены I*, în *Известия МФ АН СССР*, 5 (2), 1955, p. 13.

[46] E.K. Tchernysch, *Quelques facies locaux de la civilisation de Tripolie*, în *Труды VII международного конгресса антропологических и этнографических наук*, 5, Moscova, 1970; E.K. Cernâş, *К вопросу о раннетрипольских поселениях*, în *Известия МФ АН СССР*, 4 (31), 1956; Eadem, *Первоначльные пути расселеня племен Кукутени-Триполье*, în *150 лет Одесскому археологическому музею АН УССР. Тезисы докладов юбилейной конференции*, Kiev, 1975; Eadem, *Основные направления путей расселения племен культуры Кукутени-Триполье в ранний период*, în *Восточная Европа в эпоху камня и бронзы*, Moscova, 1976; Eadem, *Формирование локальных вариантов трипольской культуры*, în *Всесоюзная конференция „Новейшие достижения советских археологов", Тезис докладов*, Moscova, 1977; Eadem, *Формирование трипольско-кукутенской культурной общности*, în *SP*, 5-6, 1981.

[47] Eadem, *Энеолит Правобережной* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

autorul menționat, trăsăturile locale se observă în tipurile de locuințe, ceramică, tehnica de decorare etc.[48].

Regiunile menționate de V.G. Zbenovici pentru cultura Precucuteni-Tripolie A își păstrează specificul și în cadrul culturii Cucuteni-Tripolie. În literatura de specialitate sovietică s-a subliniat, nu o singură dată, că spațiul Carpato-Nistrean era locuit de comunitățile cucuteniene, care utilizau ceramica pictată, iar interfluviul Bugul de Sud-Nipru de cele tripoliene, cu ceramică incizată[49]. După informațiile actuale, teritoriul dintre Nistru și Bugul de Sud era o zonă de interferență, unde se întâlnesc elementele ambelor culturi.

În cuprinsul fazei Cucuteni A-Tripolie BI, în interfluviul Nistru-Bugul de Sud au fost delimitate două variante locale: așezările de tipul Borisovka și cele de tipul Sabatinovka. Asupra specificului așezării de la Borisovka a atras atenția la timpul ei T.S. Passek, care a inclus-o în etapa Tripolie A[50]. Cercetătoarea sublinia similitudinea ceramicii de la Borisovka cu complexele de la Luka-Vrublevețkaia, Savrani ș.a.[51]. Ca aspect regional, stațiunile de tipul Borisovka au fost definite de E.K. Cernâș, care, de asemenea, le-a stabilit locul în sistemul cronologic al culturii Cucuteni-Tripolie[52]. În urma cercetărilor sistematice din anii '70-'80, E.V. Țvek a reușit să elucideze unele chestiuni privind această variantă locală. Astfel, s-a concretizat arealul lor, au fost stabilite două etape în evoluția așezărilor respective, au fost descoperite materiale – și în primul rând ceramică – care atestă relațiile lor cu culturile Gumelnița și Dnepro-Doneț etc.[53]. Printre trăsăturile specifice ale acestei variante menționăm un tip deosebit de locuință, care constă în două părți: una de suprafață, construită din lut, lemn ș.a., iar cealaltă adâncită în pământ; în ea se aflau vatra pentru foc, gropile gospodărești etc. Complexele ceramice din stațiunile timpurii păstrează tradițiile culturii Precucuteni-Tripolie A și constau în trei categorii principale: cu decor incizat,

---

48 V.G. Zbenovici, *Ранний этап трипольской культуры на територии Украины*, Kiev, 1989, p. 184-186.

49 V.N. Danilenko, *Энеолит Украины*, Kiev, 1974, p. 18-20; T.G. Movșa, *Две параллельные линии в развити трипольской этнокультурной области*, în *Новейшие открытия советских археологов*, ч. I, Kiev, 1975; E.V. Țvek, *Трипольские поселения Буго-Днепровского междуречья (к вопросу о восточном ареале культуры Кукутени-Триполье)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980; Eadem, *Буго-Днепровский вариант восточнотрипольской культуры (К проблеме выделения культур и локальных вариантов Триполья)*, în *Первобытная археология*, Kiev, 1989; T.G. Movșa, *Средний этап трипольской культуры*, în *Археология Украинской ССР*, I, 1985, p. 210-211.

50 T.S. Passek, *Периодизация трипольских ...*

51 *Ibidem*.

52 E.K. Cernâș, *Место поселений борисовского типа в периодизации трипольской культуры*, în *КСИА АН СССР*, 142, 1975.

53 E.V. Țvek, *Трипольские поселения ...*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cu decor canelat şi grosieră, iar în cele tardive se adaugă ceramica pictată şi Cucuteni C, descoperite într-un procent mic. După cum a remarcat E.V. Ţvek, aşezările de tipul Borisovka au constituit fondul genetic principal pe care s-a dezvoltat ulterior cultura tripoliană[54].

Aşezările de tipul Sabatinovka au fost relevate de E.K. Cernâş, care susţine că ele continuă linia de dezvoltare a staţiunilor de la finele culturii Precucuteni-Tripolie A, stabilite în bazinul Bugului în partea de sud a cursului său mijlociu. Regretăm că autoarea n-a scos în evidenţă trăsăturile specifice ale acestui aspect regional, insistând asupra relaţiilor purtătorilor lui cu comunităţile culturii Srednii Stog II[55]. E.V. Ţvek conturează arealul aşezărilor de tipul nominalizat, arătând că el este mărginit la sud de Bug, la vest de râul Udici, la est de cursul inferior al râului Siniuha, iar la nord de râul Iatrani. Cercetătoarea subliniază că în staţiunile Berezovskaja-*GES* şi Sabatinovka a fost descoperită multă ceramică pictată care are analogii în complexele ceramice din aşezarea Polivanov Iar III şi în staţiunile Moldovei Subcarpatice (Izvoare II_2)[56].

După opinia noastră, reieşită din informaţiile publicate despre ceramica pictată din aşezările amintite[57], putem vorbi despre anumite afinităţi între staţiunile Berezovskaja-*GES*, Sabatinovka I şi cele din centrul Moldovei, de tipul Hăbăşeşti.

Aşezările din faza Cucuteni A-Tripolie BI din bazinul Botnei (Ruseştii Noi I) au fost incluse de E.K. Cernâş în aspectul regional Hăbăşeşti. După autoare, în ambele complexe coincid, în afară de formele vaselor, tehnica de ornamentare, elementele decorative etc.[58]. Într-un rezumat despre aşezările de tipul Ruseştii Noi I subliniam deosebirile dintre ceramica pictată din staţiunea eponimă şi cea de la Jora de Sus. Decorul pe ceramica pictată de la Ruseştii Noi I este de culoare roşie, neagră sau ambele culori se combină, iar printre elementele decorative predomină meandrul, spirala întâlnindu-se mai rar. În ceramica pictată de la Jora de Sus domină grupa policromă, având ca element decorativ dominant spirala. Deosebirile, precum presupuneam, erau de ordin cronologic, aşezarea eponimă fiind mai timpurie[59].

---

[54] Eadem, *Буго-Дненепровсий вариант* ...

[55] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 204.

[56] E.V. Ţvek, *Буго-Дневстровский* ...

[57] A.V. Dobrovolskii, *Перше сабатинIвське поселення*, în *АрхеологIчнI пам'ятки УССР*, 4, 1952; V.P. Ţâbeskov, *Некоторые итоги исследования Березовского поселения*, în *МАСП*, 7, 1971, Idem, *Деревнейшая расписная керамика на Юужном Буге*, în *Архелогические исследования Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, 1976.

[58] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 201, 204.

[59] V. Ia. Sorokin, *Новорусештская группа памятников среднего Триполья*, în *Проблемы исследования памятников Северского Донца*, Тезисы докладов областной научно-практической конференции, Lugansk, 1990

BIBLIOTE MUZEU

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În Moldova de Nord E.K. Cernâş localizează grupa centrală de aşezări, în cadrul căreia deosebeşte trei raioane cu o concentraţie mai mare de staţiuni: Solonceni, Floreşti şi Duruitoarea. În fiecare dintre ele, în afară de aşezări mici şi mijlocii, s-au descoperit câte 2-3 staţiuni de dimensiuni mari (9-10 ha)[60]. Însă cercetătoarea, ca şi în alte cazuri, nu a menţionat, fie şi sumar, trăsăturile proprii ale acestui grup de aşezări. În raioanele amintite mai sus se cunosc staţiuni din toate fazele culturii Cucuteni-Tripolie, care fac parte din diferite variante locale, iar numărul lor mare se explică prin faptul că în zonele în discuţie au lucrat numeroase expediţii arheologice care au contribuit la evidenţierea lor.

În literatura română de specialitate problema unor variante locale în cuprinsul ariei de răspândire a culturii Cucuteni în faza A a fost pusă pentru prima dată de Vl. Dumitrescu în legătură cu rezultatele obţinute în urma săpăturilor din aşezarea din punctul *Ostrov* de pe teritoriul comunei Drăguşeni (jud. Botoşani)[61]. Regretăm că după aceasta o problemă atât de importantă nu a mai fost aprofundată pentru alte faze ale culturii Cucuteni, fiind abordată doar tangenţial[62].

După cum afirmă Vl. Dumitrescu, eventualele deosebiri sau particularităţi regionale nu pot fi precizate în ceea ce priveşte sistemul de apărare şi nici în domeniul locuinţelor, uneltelor etc. Doar în domeniul ceramicii se pot preciza unele deosebiri[63]. Este indiscutabil faptul că în cercetările arheologice ceramica constituie elementul esenţial. Însă, ocupând un vast teritoriu, comunităţile complexului cultural Cucuteni-Tripolie locuiau în diferite zone cu caracteristici proprii de relief, condiţii specifice de climă, cu o anumită faună, floră, reţea hidrografică, zăcăminte etc. Aceşti factori au influenţat, fără îndoială, diferitele aspecte ale culturii. Pentru exemplificare remarcăm că arici tripoliene îi este caracteristică organizarea aşezărilor în cerc sau oval, care, totodată, le asigură o bună apărare[64]. Particularităţi regionale au fost constatate şi în tipurile de locuinţe (de exemplu la aşezările de tipul Borisovka), unelte şi în îndeletnicirile comunităţilor tripoliene şi cucuteniene[65]. Deci, la o cercetare minuţioasă, cu metodele tradiţionale şi moderne, pot fi evidenţiate deosebiri zonale nu numai în cadrul complexelor ceramice.

---

60 E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной ...*, p. 204.

61 Vl. Dumitrescu, *Unele probleme ridicate ...*

62 D. Monah, Şt. Cucoş, *op. cit.*; S. Marinescu-Bîlcu, *Sur quelques problèmes du néolithique et du énéolithique à l'est des Carpates Orientales*, în *Dacia*, NS, XXXV, 1991.

63 Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale ...*, p. 546.

64 V. Sorokin, *Modalităţile de organizare a aşezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie*, în *ArhMold*, XVI, 1993.

65 G.F. Korobkova, *Хозяйственные комплексы ранних земледельческо-скотоводческих обществ Юга СССР*, Leningrad, 1987; V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, Chişinău, 1991.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Printre trăsăturile caracteristice aşezărilor de tipul Hăbăşeşti Vl. Dumitrescu evidenţiază decorul, care constă în şiruri de mici împunsături-gropiţe asociate cu caneluri foarte puţin adâncite şi cu ornamentul adânc-incizat[66]. Originea lor, cu toate argumentele şi analogiile invocate, n-a fost elucidată cu certitudine. În legătură cu aceasta, atragem atenţia asupra faptului că în aşezările de la finele culturii Precucuteni-Tripolie A din bazinul Nistrului s-au descoperit vase ornamentate cu acest tip de decor. Acestea au fost preluate de purtătorii variantei locale Borisovka. Ceramica decorată cu gropiţe şi cu şiruri de puncte-gropiţe în asociaţie cu canelurile fine şi cu ornamentul adânc-incizat a fost depistată în staţiunile Luka-Vrublevețkaia[67] şi Lencovţi[68], iar în complexele de tipul Borisovka se înscriu printre trăsăturile lor definitorii[69]. Nu-i exclus ca această ceramică să fie descoperită şi în aşezările târzii ale fazei Precucuteni III din zona Carpaţi-Prut, dar mai ales în interfluviul Siret-Prut, cercetat încă insuficient. Pe de altă parte, se poate presupune că la geneza aşezărilor de tipul Hăbăşeşti şi-au adus contribuţia purtătorii staţiunilor de tipul Luka-Vrublevețkaia.

În concluzie, constatăm că Vl. Dumitrescu a definit succint două aspecte regionale (Hăbăşeşti şi Drăguşeni) şi, totodată, a distins – însă fără a fi precizat conţinutul lor cultural – aşezările din Moldova apuseană şi sud-estul Transilvaniei (aspectul sau cultura Ariuşd) şi de tipul Fedeleşeni.

În privinţa periodizării, cronologiei relative şi absolute a aşezărilor fazei Cucuteni A-Tripolie BI remarcăm momentele, după opinia noastră, mai importante sau mai puţin cunoscute. O trecere în revistă a istoricului acestei probleme în istoriografia română a fost efectuată de Şt. Cucoş, care credem că avea perfectă dreptate afirmând că indiferent dacă etapa A_4 va fi numită etapă finală sau o secvenţă a etapei Cucuteni A_3, rămâne cert că prin formele ceramice şi aspectele decorative ea pregăteşte apariţia fazei Cucuteni A-B, păstrând însă şi unele caractere din aspectul microzonal de la Drăguşeni[70].

În periodizarea aşezărilor civilizaţiei Cucuteni-Tripolie de la est de Prut E.K. Cernâş a folosit schema lui Vl. Dumitrescu, prima fază fiind divizată în patru etape (sau patru trepte, după autoare). În ultima etapă au fost incluse aşezările Solonceni II_2, Jura, Nezvisko, Duruitoarea Nouă, Drăguşeni etc.[71]. Reţinem că staţiunea Solonceni II_2 a fost încadrată de T.G. Movşa în

[66] Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale* ..., p. 548-551.

[67] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, în *МИА*, 38, 1953, таб. 38- д-е; 39-б, г; 40-а; 46; 59; 70-г, з.

[68] K.K. Cerniş, *РанньотрипIльське поселення ЛенкIвцI на ДнIстрI*, Kiev, 1959, таб. VI-1, 15-16, 19; VII-16; VIII-13; IX-7-8, 10, 14, 17, 20, 23, 25.

[69] E.K. Cernâş, *Место поселений* ...

[70] D. Monah, Şt. Cucoş, *op. cit.*; p. 35.

[71] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 199.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

faza Cucuteni A-B[72]. În baza analizei complexelor ceramice de la Solonceni II_2, Orheiul Vechi şi a altor aşezări din interfluviul pruto-nistrean, N.V. Vinogradova a definit varianta locală Solonceni[73]. Complexul ceramic de la Solonceni II_2 constă în vase pictate (74%), cu decor incizat, uneori în asociaţie cu pictură (13%), cu decor canelat (4%), grosieră (3%) şi Cucuteni C (6%)[74]. După cum vom vedea mai jos, procentele pentru categoriile ceramice din aşezările aspectului Drăguşeni-Jura diferă esenţial de cele de la Solonceni II_2, Orheiul Vechi etc. Unele afinităţi dintre ceramica de la Solonceni II_2 şi cea de la Drăguşeni au fost surprinse de Vl. Dumitrescu[75]. Ele se explică prin faptul că aşezările de tipul Solonceni au evoluat, după opinia noastră, direct din aspectul Drăguşeni-Jura, iar în ceramica de la Solonceni II_2 s-au menţinut unele tradiţii ale fazei Cucuteni A-Tripolie BI[76].

Într-un studiu recent publicat, S. Marinescu-Bîlcu susţine că ceramica policromă a ajuns la Nistru în etapa Cucuteni A_4, opinie infirmată de realităţile arheologice (Ruseştii Noi I, Jora de Sus)[77].

În publicaţia consacrată materialelor de la Vasilievka, V.G. Zbenovici şi V.A. Şumova afirmă că la formarea aşezărilor de acest tip au contribuit două componente: cel local, nistrean, şi unul cucutenian din bazinul Prutului, însă fără a exemplifica[78].

Conceptul de „aşezări de tipul Drăguşeni-Jura" a apărut pentru prima dată într-un rezumat în care au fost relevate sumar trăsăturile principale ale complexelor ceramice[79].

---

[72] T.G. Movşa, *Многослойное трипольское поселение Солончены II*, în *КСИА АН СССР*, 105, 1965.

[73] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского междуречья в период расцвета трипольской культуры*, Chişinău, 1983, p. 42-65.

[74] *Ibidem.*

[75] Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale* ..., p. 552.

[76] V. Ia. Sorokin, *К проблеме хронологии памятников среднего Триполья Молдавии*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине. Тальянки-Веселый Кут-Майданецкое*, 1990, p. 96.

[77] S. Marinescu-Bîlcu, *Sur quelques problèmes* ..., p. 9.

[78] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 105.

[79] V. Ia. Sorokin, *К проблеме хронологии* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL II

CADRUL FIZICO-GEOGRAFIC

Reconstituirea mediului natural din mileniile IV-III î.Hr. din spaţiul de răpândire al aşezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie, în special din interfluviul Nistru-Prut, are o deosebită importanţă, fiind în stare, într-o anumită măsură, să elucideze unele momente din multiplele probleme ale acestei civilizaţii. O problemă importantă este procesul de răspândire, într-un timp relativ scurt, spre est şi nord-est al comunităţilor culturii Precucuteni-Tripolie A. La fel de importante sunt problemele privind penetrarea triburilor cucuteniene în zona de stepă în mileniul III î.Hr., precum şi cele ale densităţii şi structurilor staţiunilor şi ale aspectelor regionale.

Interfluviul Nistru-Prut cuprinde teritoriul Republicii Moldova, la care se alătură la sud şi nord regiunile de sud-vest ale Ucrainei. El este situat în două zone de vegetaţie, nordul şi partea centrală fiind în zona de silvostepă, iar sudul în zona de stepă. În prima lor fază de dezvoltare comunităţile civilizaţiei Cucuteni-Tripolie au locuit în interfluviul Nistru-Prut în zona de silvostepă, cu toate că se cunosc unele penetraţii izolate şi în stepă[1].

La începutul secolului XX L.S. Berg a divizat teritoriul Basarabiei în patru zone, fiecare având caracteristicele lor de relief şi condiţii climatice specifice: 1) zona forestieră Hotin, 2) stepa Bălţiului, 3) Codrii şi 4) Bugeacul[2]. În prima zonă, cu aspect de podiş, se află cele mai înalte puncte din Basarabia, cel maxim atingând 470 m.

În spaţiul carpato-nistrean Podişul Moldovei alcătuieşte unitatea de relief cea mai întinsă. Ca arie geografică, el începe la est de culoarele râurilor Moldova şi Siret şi se întinde până în Ucraina, în apropiere de Bug, trecând în partea de nord în forme de relief de tip podolic, iar la sud fiind limitat de Câmpia Bârladului. În regiunile limitrofe ale Ucrainei, la nord-est de Nistru, ca unităţi geografice se evidenţiază Podişul Volâno-Podolic, dintre Nistru şi Bug,

---

[1] N.B. Burdo, V.N. Stanko, *Энеолитические находки на стоянке Мирное*, în *Древности Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, 1981, p. 17-22.

[2] L.S. Berg, *Бессарабия*, Chişinău, 1993, p. 17-21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi Podişul Niprului, dintre Bug şi Nipru. Înclinarea generală în direcţia nord-vest – sud-est a suprafeţei teritoriului interfluviului Nistru-Prut este întreruptă de câmpii joase, care altemează cu înălţimi puternic fragmentate[3].

În zona de silvostepă a Republicii Moldova au fost delimitate două zone floristice: 1) de silvostepă a Moldovei de Nord şi 2) forestieră a Moldovei Centrale (Codrii). În cadrul primei provincii se disting următoarele unităţi geografice: 1) platoul Moldovei de Nord, 2) Câmpia Prutului de Mijloc, 3) stepa Bălţiului, 4) Podişul Sorocăi, 5) Dealurile Ciuluc-Soloneţ, 6) înălţimea Nistrului şi 7) Câmpia Camencii. A doua provincie a fost împărţită în două unităţi: 1) Codrii de Nord şi 2) Codrii de Sud[4].

Platoul Moldovei de Nord ocupă partea de nord a republicii, cu altitudini absolute ce variază între 240-320 m, şi este constituit din depuneri argilo-nisipoase de vârstă sarmaţiană medie. Cumpenele apelor reprezintă o suprafaţă de acumulare marină formată în miocenul superior. În partea de vest, în zona Prutului, în relieful platoului se evidenţiază formaţiunile de calcare recifale, numite toltre, care sunt o continuare a toltrelor din Podolia[5].

Câmpia Prutului de Mijloc coincide parţial cu o depresiune tectonică, cu altitudini absolute de 150-200 m. Ea are o înclinare sud-vestică şi este puternic fragmentată de văile afluenţilor din stânga Prutului (Camenca, Gârla-Mare ş.a.), adâncimea acestora atingând 50-80 m. Văile afluenţilor sunt asimetrice şi, de regulă, malurile din partea dreaptă sunt domoale şi lungi, iar cele din stânga abrupte şi scurte[6].

Stepa Bălţi reprezintă o structură morfologică de inversiune, mărginită din toate părţile de fracturi, având o configuraţie de amfiteatru, cu altitudini absolute de 200-250 m. Văile râurilor (Răut, Căinari, Cubolta ş.a.) sunt largi şi, de obicei, simetrice, cu adâncimea de 60-100 m.

Podişul Soroca are o structură morfologică pozitivă, cu altitudini absolute de 300-347 m şi este puternic fragmentat de o reţea deasă de râpe şi văi. Posedă şi unele structuri morfologice locale, ca dealurile Visoca, Unchiteşti ş.a.[7].

Înălţimea deluroasă reziduală Ciuluc-Soloneţ se caracterizează prin cumpene ale apelor izolate, de tipul martorilor de eroziune, cu altitudini absolute de 300-388 m, şi este puternic fragmentată. Văile râurilor Ciulucul

---

[3] V. Mihăilescu, *Geografia fizică a României*, Bucureşti, 1969.

[4] N.L. Râmbu, *Физическая география Молдавской ССР*, Chişinău, 1980; Idem, *Природные условия и ресурсы Молдавской ССР*, Chişinău, 1985; Iu. L. Belenkii, N.A. Bobok, *Геоморфологическое районирование Молдавской ССР*, în *Проблемы географии Молдавии*, 10, Chişinău, 1975, p. 50-61.

[5] N.L. Râmbu, *Физическая география* ...; A. Levandiuk, N. Bobok, *Relieful*, în *ECM*, 8, 1981.

[6] N.L. Râmbu, *Физическая география* ...

[7] A. Levandiuk, N. Bobok, *op. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Mic, Mijlociu, Mare şi Soloneţ sunt relativ largi şi asimetrice. Unitatea respectivă are caracter de stepă[8].

Înălţimea de silvostepă a Nistrului se caracterizează printr-un plan structural, asimetric, cu orientarea generală spre sud şi sud-est. Ea este cuprinsă între văile râurilor Răut şi Căinari la vest şi fluviul Nistru la est. Înălţimea Nistrului are aspectul unui lanţ de dealuri ce se întinde de-a lungul malului drept al fluviului. Altitudinea maximă este de 347 m. Versanţii de vest ai înălţimii sunt mai puţin fragmentaţi decât cei de est, dar ei au un profil complicat, datorită alunecărilor de teren. De obicei, văile râurilor sunt adânci, înguste, cu malurile simetrice, iar pe unele porţiuni au formă de canion (Dobruşa, Sagala ş.a.).

Câmpia Camencii se caracterizează printr-un complex de terase de vârsta pliocenului superior în partea de nord şi de vârsta cuaternarului şi a pliocenului superior în partea de sud. Teritoriul ei este limitat la vest de fluviul Nistru, iar la est de Podişul Volâno-Podolic. În partea de est altitudinea câmpiei atinge 240-275 m. Suprafaţa câmpiei este brăzdată de râpe şi văile afluenţilor din stânga Nistrului (Ocniţa, Camenca, Molochiş), ultimele având deseori formă de canion (adâncimea 100-150 m)[9].

Provincia forestieră a Moldovei Centrale ocupă o suprafaţă de 5000 m^2 şi reprezintă partea cea mai proeminentă a republicii. La nord şi nord-vest este marginită de câmpia Prutului de Mijloc şi dealúrile Ciuluc-Soloneţ, iar la est şi sud de câmpii. Codrii de Nord sunt separaţi de cei de Sud de valea Bâcului. În cadrul acestei provincii se reliefează un masiv paralel cu Prutul, a cărui cotă maximă de 429,5 m o atinge Dealul Bălăbăneşti. Din acest masiv pornesc mai multe culmi cu orientare divergentă – predominantă fiind totuşi direcţia nord-vest – sud-est –, despărţite de văi şi râpe adânci, cu versanţii abrupţi, făcând dificilă circulaţia transversală. În această provincie se află locul de obârşie a numeroase cursuri de ape, cu dispunerea în evantai, îndreptându-se spre Nistru, Prut sau spre lacurile dunărene[10].

Relieful Codrilor de Sud are altitudini absolute de 300-390 m şi este fragmentat de hârtoape, râpe şi văile râurilor (adâncimea 150-250 m). Reţeaua hidrografică a raionului este bine dezvoltată (Botna, Cogâlnic, Lăpuşna ş.a.), dar râurile sunt mici şi cu un debit redus de apă[11].

La vest de Prut Podişul Moldovei are următoarele unităţi geografice: Podişul Sucevei, Depresiunea Jijiei sau Câmpia Moldovei, Podişul Covurluiului, Podişul Bârladului, Dealurile Elanului sau Depresiunea Elan-Horincea[12].

---

[8] *Ibidem*; N.L. Râmbu, *Физическая география* ...

[9] *Ibidem.*

[10] *Ibidem.*

[11] *Ibidem.*

[12] V. Mihăilescu, *op. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Reţeaua hidrografică a interfluviului Nistru-Prut este formată din sistemele acestor două fluvii, din râurile ce se varsă în lacurile dunărene, precum şi cele din zona de litoral a Mării Negre. Toate râurile fac parte din bazinul Mării Negre şi majoritatea lor curg pe direcţia nord-vest – sud-est. Pe teritoriul Republicii Moldova curg 3085 de râuri permanente şi intermitente, dintre care şapte au o lungime de peste 100 km şi 247 de peste 10 km. Cea mai mare densitate a reţelei hidrografice se găseşte în partea de nord a republicii (până la 0,84 km/km^2)[13].

Cel mai mare râu al interfluviului – Nistru – are izvoarele pe versantul de nord-est al Carpaţilor Orientali (lungimea 1352 km). Străbătând diferite zone tectonice, valea lui beneficiază de o mare diversitate. De la izvoare şi până la oraşul Starâi Sambor Nistru este un râu de munte, cu terase nu prea lungi, iar până la oraşul Halici sunt bine dezvoltate terasele joase. Cel mai lung şi mai complicat sector al fluviului este cursul lui mijlociu, unde au fost evidenţiate până la opt terase. Pe acest sector valea lui are cu precădere formă de „V", lăţimea de 0,4-3 km, pante abrupte terasate şi porţiuni de lunci. În cursul inferior ea atinge o lăţime de 22 km, versantul stâng fiind slab înclinat, iar cel drept mai mult abrupt şi înalt; porţiunile joase ale văii reprezintă lunci inundabile[14].

Afluentul principal al Nistrului este Răutul (lungimea 286 km), care de la izvoare şi până la ieşirea din depresiunea Bălţi curge pe cumpăna îngustă a interfluviului, paralel cu cele două râuri mari, în direcţia sud-sud-est. După oraşul Bălţi el îşi schimbă orientarea brusc spre est-nord-est, iar până la Gura Camencii curge aproape perpendicular pe cursurile celor două râuri principale, ca apoi să-şi reia direcţia iniţială. În bazinul Răutului au fost evidenţiate până la zece terase[15].

Al doilea râu principal din zonă – Prutul (lungimea 967 km) – izvorăşte, de asemenea, din Carpaţii Orientali. În sectorul de mijloc şi cel inferior valea Prutului are în general o formă rectangulară, cu lăţimea de 9-11 km şi cu pante abrupte. La sud de satul Nemţeni (Hânceşti) lunca largă devine inundabilă. În bazinul Prutului au fost definite nouă terase cu înălţimile de la 13-15 m până la 220 m[16].

---

[13] V. Slastihin, *Apele de suprafaţă*, în *ECM*, 8, 1981, p. 30-33.

[14] I.K. Ivanova, *Геологический обзор местонахождений каменного века Молдавии*, în *Бюллетень комисии по изучению четвертичного периода*, 43, Moscova, 1975, p. 90-99; Eadem, *Геология и палеогеография стоянки Кормань IV на общем фоне геологической истории каменого века Среднего Приднесторвья*, în *Многослойная палеолитическая стоянка Кормань IV*, Moscova, 1977, p. 128-140.

[15] Eadem, *Геологический обзор* ...; A.A. Arapov, K.N. Negadaev-Nikonov, *Древнеаллювиальные образования Про-Реута*, în *Известия АН МССР*, 4, 1967; K.N. Negadaev-Nikonov, A.A. Arapov, A.L. Cepalâga, *Четвертичные террасы бассейна р. Реут*, în *Известия АН МССР*, 7, 1964.

[16] V. Slastihin, *op. cit.*; K.N. Negadaev-Nikonov, A.A. Arapov, *О террасах долины Прута централной части Молдавии*, în *Известия АН МССР*, 7, 1964.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Teritoriul interfluviului Nistru-Prut nu este o unitate de raionare botanico-geografică, deoarece aici se învecinează hotarele naturale a trei regiuni botanice: regiunea europeană de păduri de foioase, regiunea de pădure mediteraneană şi regiunea euro-asiatică de stepă. Influenţa Oceanului Atlantic asupra interfluviului a contribuit la formarea pădurilor de foioase de tip central-european. Dinspre est vegetaţia este influenţată de zona de stepă aridă din Europa de Est, reprezentată fragmentar de păduri, despărţite de sectoare de stepă. Brâul submontan de păduri hemixerofile est-mediteraneene a influenţat asupra formării pădurilor subaride din jumătatea de sud a interfluviului[17].

În reconstituirea mediului vegetal din interfluviul Nistru-Prut un rol însemnat îl au rezultatele cercetărilor palinologice efectuate în siturile complexului cultural Cucuteni-Tripolie. Asemenea investigaţii s-au întreprins în aşezările Floreşti I, Druţa I, Ruseştii Noi I, Duruitoarea, Căsoia cu Apă, Druţa-Ostaneţ[18].

Analiza spectrului sporo-polinic din aşezarea Floreşti I (Precucuteni II), situată în nordul stepei Bălţiului, atestă prezenţa în această zonă a pădurilor de tei, ulm în amestec cu stejar, carpen, iar în lăstăriş a alunului şi a speciei *Carpinus Orientalis.* Permanent s-a constatat polenul de *Cerealia* (1%), chenopodiacee şi pelinul. În timpul funcţionării aşezării în împrejurimi erau răspândite păşunile de silvostepă cu sectoare de păduri de foioase[19].

În nivelul anterior existenţei staţiunii Druţa I au fost documentate speciile arboricole reprezentate de pădurile de stejar, tei şi alun; arinul probabil creştea în lunca râului. În vegetaţia ierboasă s-a întâlnit frecvent polenul familiei *Geraniaceae.* În nivelul corespunzător funcţionării aşezării s-a constatat că suprafeţele de păduri din împrejurimi s-au redus, iar covorul vegetal ierbos n-a suferit metamorfoze esenţiale. Este remarcabilă prezenţa polenului viţei-de-vie *(Vitis sylvestris)*, care are o arie de răspândire limitată şi probabil creştea în apropierea sitului[20]. Similitudinea spectrelor sporo-polinice din aşezările din bazinele Răutului şi Ciugurului i-a permis lui K.V. Kremeneţkii să presupună că mediile vegetale erau asemănătoare, de silvostepă[21].

În urma cercetărilor din staţiunea Ruseştii Noi I, care se găseşte în lunca râului Botna din Codrii de Sud, s-a ajuns la concluzia că în jurul ei era o păşune de stepă, iar pe malurile râului era prezent arinul. Pădurile de tei, ulm, stejar şi carpen creşteau pe cumpenele apelor. În timpul funcţionării aşezării Ruseştii Noi I situaţia de la frontiera de sud a Codrilor nu era diferită esenţial de cea actuală. În partea de sud-est a Codrilor pe cumpenele apelor s-au păstrat

---

17 T. Geideman, *Raionarea geobotanică*, în *ECM*, 8, 1981, p. 42.

18 K.V. Kremeneţkii, *Палеоэкология древнейших земледельцев и скотоводов Русской равнины*, Moscova, 1991, p. 75.

19 *Ibidem*, p. 76-81.

20 *Ibidem*, p. 88-90.

21 *Ibidem*, p. 139.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pădurile, iar în luncile râurilor era răspândită vegetația de stepă[22]. O altă situație a fost documentată la nord de Codrii. Pe baza rezultatelor cercetărilor polinice s-a evidențiat faptul că suprafața stepei Bălțiului s-a micşorat simțitor, fiind redusă de înaintarea formațiunilor forestiere şi de silvostepă[23].

În Atlantic (mileniile VI-III î.Hr.) existau condiții proprice pentru dezvoltarea pădurilor de foioase. Procesul de încălzire din prima jumătate a perioadei respective a contribuit la răspândirea speciilor de arbori termofili. În Codrii predomina ulmul. Un rol însemnat îl avea carpenul şi a fost atestată prezența fagului. În sudul Podişului Volâno-Podolic erau răspândite pădurile de ulm, stejar (*Quercus robur*, *Quercus pubescens*) şi tei. În acest timp cădea aproximativ aceeaşi cantitate de precipitații ca şi în prezent.

În a doua jumătate a Atlanticului s-au păstrat condițiile prielnice pentru creşterea pădurilor de foioase, dar clima a devenit mai umedă. Caracterul vegetației indică o climă mai puțin continentală decât cea actuală. Temperaturile medii din ianuarie erau mai ridicate cu 1°C, iar cele din iulie mai scăzute cu 2°C. Spre sfârşitul mileniului III î.Hr. în climă au avut loc schimbări esențiale[24].

Fauna interfluviului Nistru-Prut din eneolitic poate fi reconstituită după resturile osteologice recuperate în urma săpăturilor din stațiunile culturii Cucuteni-Tripolie. În pădurile din zonă îşi găseau adăpostul căprioara (*Capreolus capreolus*), cerbul (*Cervus elaphus*), zimbrul (*Bison bonasus*), bourul (*Bos primigenius*), elanul (*Alces alces*), iepurele (*Lepus europaeus*), lupul (*Canis lupus*), vulpea (*Vulpes vulpes*), ursul (*Ursus arctos*) bursucul (*Meles meles*), râsul (*Felis lynx*), mistrețul (*Sus scrofa ferus*) ş.a.

Aşezarea Ruseştii Noi I se deosebeşte de celelalte stațiuni din faza Cucuteni A-Tripolie BI printr-un bogat şi variat material faunistic. În cadrul lui au fost identificate diverse specii de păsări: cocoşul sălbatic, potârnichea cenuşie, prepelița obişnuită, porumbelul, rața sălbatică, turturica obişnuită, şoimul, vulturul etc.[25]. Luncile râurilor mari şi mici erau populate de vidre (*Lutra lutra*) şi castori (*Castor fiber*) ş.a.[26].

Ihtiofauna Nistrului şi Prutului, cât şi a afluenților lor, era reprezentată în neo-eneolitic de numeroase specii de peşti, ale căror resturi s-au descoperit în stațiuni: păstruga (*Acipenser stellatus*), ştiuca (*Esox lucius*), bibanul (*Perca fluviatilis*), plătica (*Abramis brama*), somnul (*Silurus glanis*), carasul (*Carrasius cauratus*), crapul (*Cyprinus carpio*) etc.[27].

---

[22] *Ibidem*, p. 95-96.

[23] *Ibidem*, p. 80, 139.

[24] *Ibidem*, p. 174-175.

[25] A.I. David, *Формирование териофауны Молдавии в антропогене*, Chişinău, 1982, p. 24-34.

[26] *Ibidem*, p. 29, 33, 56-58.

[27] V.I. Marchevici, *Буго-Днестовская культура на территории Молдавии*, Chişinău, 1974, p. 31, 46, 59, 117.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ceea ce priveşte resursele subsolului din interfluviul Nistru-Prut, acestea erau relativ modeste. În bazinele celor două râuri mari se găsesc depozite bogate de silex, care, desigur, au fost exploatate, fiind cele mai accesibile surse de aprovizionare cu materie primă[28]. În aşezările Cucuteni-Tripolie din bazinul Nistrului au fost documentate numeroase ateliere de prelucrare a silexului[29]. În confecţionarea uneltelor, în afară de silex, dintre rocile locale au fost utilizate silicolitul, calcarul şi diverse categorii de gresie.

Tecerea în revistă, fie şi succintă, a principalelor caracteristici ale cadrului fizico-geografic din interfluviul Nistru-Prut ne demonstrează că în zona respectivă, în eneolitic, au existat condiţii propice pentru cultivarea plantelor, creşterea vitelor şi materii prime necesare ramurilor specializate şi casnice din ocupaţiile comunităţilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie.

---

[28] V. Mutihac, I. Ionesi, *Geologia României*, Bucureşti, 1974, p. 34-35.

[29] E.K. Cernâş, *Трипольские мастерские по обработке кремня*, în *КСИА АН СССР*; 111, 1967; T.A. Popova, *Кремнеобрабатывающее производство* ...; V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровского-Прутского междуречья*, Chişinău, 1991, p. 133-134.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL III

AŞEZĂRI ŞI LOCUINŢE

În stadiul actual al cercetărilor în cuprinsul fazei Cucuteni A-Tripolie BI au fost identificate peste 30 de situri aparţinând aspectului regional Drăguşeni-Jura. Trei dintre ele sunt cunoscute în comuna Drăguşeni, jud. Botoşani (în punctele *Ostrov*, *În Deal la Lutărie* şi *Dealul Sârbi*), situate în bazinul Podrigăi[1], şase în Ucraina (Nezvisko, Vasilievka etc.) şi 19 în Republica Moldova (fig. 1). Se susţine că aşezările aspectului respectiv ar fi limitate la vest de Siret, iar la est ar depăşi Nistrul, cu toate că nu se aduc informaţii despre alte aşezări din spaţiul Siret-Prut, în afară de cele numite mai sus[2]. Desigur că o asemenea posibilitate nu poate fi exclusă, dar, totuşi, deocamdată aşezările de acest tip au fost documentate numai în bazinele Prutului şi Nistrului, cât şi ai afluenţilor lor. La est de Nistru ele se mărginesc cu aşezările de tipul Borisovka, situate în spaţiul dintre Nistru şi Bugul de Sud[3]. În faza Cucuteni A în Moldova Centrală sunt localizate staţiunile de tipul Hăbăşeşti[4] (Ruseştii Noi I, Jora de Sus ş.a.). Cel mai nordic punct al variantei locale Drăguşeni-Jura este aşezarea de la Nezvisko.

Situată pe o insulă, aşezarea de la Drăguşeni-*Ostrov* avea asigurată securitatea de apele Podrigăi, care era o piedică serioasă în calea eventualilor duşmani. Staţiunile de la Popenchi şi Jura au fost plasate pe prima terasă a Nistrului, la înălţimea de numai 2-2,5 m de la nivelul apei. Pe baza stratigrafiei siturilor, S.N. Bibikov a presupus că în antichitate revărsările Nistrului erau un fenomen rar, căci regimul hidrografic al fluviului şi al afluenţilor lui, în mare parte, era reglementat nu numai de condiţiile climaterice, ci şi de masivele

---

[1] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *Ecological, Economic and Behavioural Aspects of the Cucuteni A_4 Community at Drăguşeni*, în *Dacia*, NS, XXVIII, 1984, 1-2.

[2] *Ibidem*.

[3] E.K. Cernâş, *Место поселений борисовского типа в периодизации трипольской культуры*, în *КСИА АН СССР*, 142, 1975.

[4] Idem, *Энеолит Правобережной* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

forestiere[5]. Comunitatea de la Nezvisko şi-a construit satul pe botul unei terase din lunca Nistrului (înălţimea 5-6 m de la nivelul apei). Lăţimea luncii în zona staţiunii nu depăşeşte 150 m. În afară de Nistru, aşezarea era protejată de o râpă, pe fundul căreia curgea un pârâu[6]. În condiţii similare se găsesc staţiunile de la Duruitoarea Nouă, Vasilievka şi Putineşti II. Prima aşezare se află pe o terasă a râului Ciugur (afluent din stânga al Prutului)[7], a doua se află la marginea de sud-est a satului şi este situată la gura râului Cobolcea (afluent din stânga al Nistrului) pe malul lui drept, ocupând prima terasă, înaltă de 6-7 m de la nivelul apei[8]. A treia staţiune a fost întemeiată pe prima terasă de pe malul stâng al Răutului, fiind protejată dinspre est, sud-est şi sud de pante relativ abrupte, ocupând o poziţie dominantă în valea râului (fig. 2).

Pe o poziţie lesne de apărat se află aşezarea Putineşti III din punctul *Pe şes* (sau *Podul Dobrâi*), care se găseşte la 6 km nord-vest de sat şi aproximativ la aceeaşi distanţă în amonte de la vărsarea Cuboltei în Răut. Staţiunea ocupă un promontoriu de pe malul drept al Cuboltei, constituit din calcar şi depuneri argilo-nisipoase. Pe laturile de nord şi vest securitatea aşezării este asigurată de pante relativ abrupte, accesul făcându-se pe laturile de la sud şi est. Tot pe promontorii şi-au construit satele comunităţile de la Druţa I, Cuconeştii Vechi I, Brânzeni IV şi Târnova. Aşezarea Druţa I a fost întemeiată pe un promontoriu orientat de la sud spre nord, de la confluenţa râurilor Ciugur şi Ciugurel. Partea lui de nord are marginile abrupte şi înălţimea de 80 m (fig. 3)[9]. Staţiunea de la Cuconeştii Vechi I, punctul *Stânca lui Harascu*, este situată pe un promontoriu format de malul stâng al Prutului şi al afluentului său Racovăţul Sec[10]. Aşezarea Brânzeni IV, punctul *Târla lui Ştefan*, se găseşte la est de sat, pe un promontoriu mărginit din trei părţi de pante abrupte[11].

În condiţii deosebite, dar tot pe a poziţie dominantă, se află aşezarea de la Duruitoarea Veche, situată pe un platou înalt format din toltre de calcar[12].

Cu toate că se cunosc încă puţine aşezări de tipul Drăguşeni-Jura, totuşi – după datele de care dispunem –, se poate afirma că ele au fost întemeiate în preajma unor surse de apă, pe locuri cu o poziţie dominantă, uşor

---

[5] S.N. Bibikov, *О времени образования надпойменного уступа в долине среднего течения Днестра*, în *CA*, 3, 1958.

[6] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 5-6.

[7] E.K. Cernâş, V.I. Marchevici, *Отчет о совместных полевых исследованиях проведенных в 1975 году Молдавской археологической экспедиции и Молдавской неолитической экспедиции*, *Arhiva MA*, 106 Chişinău, 1976.

[8] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 99.

[9] N.V. Rândina, *Полевой отчет Трипольской экспедиции*, *Arhiva MA*, Chişinău, 1983.

[10] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской неолитической экспедиции о работах полевого сезона 1976 г. Кишинев*, *Arhiva MA*, 119, Chişinău, 1977.

[11] Idem, *Позднетрипольские племена Северной Молдавии*, Chişinău, 1981, p. 14.

[12] Idem, *Памятники эпох неолита и энеолита Молдавии*, în *AKM*, 2, 1973, p. 68.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de apărat şi în această privinţă nu s-au abătut de la regula generală constatată pentru staţiunile fazei Cucuteni A[13].

Referitor la dimensiunile aşezărilor aspectului regional Drăguşeni-Jura deţinem următoarele informaţii: Drăguşeni-*Ostrov* – 6 ha, Putineşti III – 5 ha, Vasilievka – 4 ha, Cuconeştii Vechi I – 3 ha şi Druţa I – 2 ha. Pe baza acestor date, ele se includ în categoriile staţiunilor mijlocii (1-2 ha; 20-50 locuinţe) şi mari (2-5 ha; 50-100 locuinţe)[14].

O altă chestiune privind aşezările acestei variante locale este cea a modalităţilor de organizare. După cum a remarcat E.K. Cernâş, în staţiunea de la Nezvisko locuinţele erau dispuse în şiruri de-a lungul Nistrului[15]. În acelaşi mod au fost organizate locuinţele în aşezările Cuconeştii Vechi I, Vasilievka şi Putineşti III. În aşezarea de la Cuconeştii Vechi I au fost cercetate vestigiile a cinci locuinţe de suprafaţă şi a unui semibordei, care erau dispuse pe un şir[16]. După V.G. Zbenovici şi V.A. Şumova, în staţiunea de la Vasilievka, unde au fost depistate şase locuinţe de suprafaţă şi un semibordei, casele erau organizate pe şiruri de-a lungul râului[17]. O atenţie deosebită merită aşezarea Putineşti III, în care – în afară de săpături sistematice –, au fost întreprinse de V.P. Dudkin cercetări prin metoda determinării rezistivităţi solului. În urma lor s-a constatat că satul eneolitic era format din 95 de construcţii. Locuinţele erau dispuse pe trei şiruri paralele, fiind – în acelaşi timp – grupate în jurul unor curţi sau spaţii libere de construcţii. În partea de nord a aşezării casele formau un semicerc. Investigaţiile arheologice au confirmat dispunerea construcţiilor pe teren (fig. 4)[18].

Într-un alt mod au fost organizate locuinţele în aşezările Drăguşeni-*Ostrov*, Duruitoarea Nouă şi Druţa I. La Drăguşeni-*Ostrov* au fost degajate 19 locuinţe de suprafaţă (majoritatea săpate integral), 39 de gropi menajere şi de ofrandă şi câteva alveolări; locuinţele erau dispuse în grupuri[19]. În aşezarea de la Duruitoarea Nouă au fost descoperite locuinţe de suprafaţă, care – după cum a menţionat E.K. Cernâş – erau organizate, de asemenea, în grupuri[20]. Casele degajate la Druţa I sunt de formă rectangulară şi au dimensiunile de 43-112 m². Ele erau repartizate în grupuri compacte, iar distanţa dintre ele nu depăşea 1,5 m.

---

[13] D. Monah, Şt. Cucoş, *Aşezările culturii Cucuteni din România*, Iaşi, 1985, p. 42.
[14] *Ibidem*, p. 43.
[15] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 199.
[16] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской* ..., p. 119.
[17] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 99.
[18] V. Sorokin, *Modalităţile de organizare a aşezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie*, în *ArhMold*, XVI, 1993.
[19] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op.cit.*, în *loc. cit.*
[20] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 200.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

N.V. Rândina susține că astfel de grupuri de locuințe erau nu mai puțin de cinci în așezare, iar numărul locuitorilor era de aproximativ 100-120 de oameni[21].

Într-un studiu asupra problemei în discuție am remarcat că, indiferent de modalitatea de organizare a așezărilor, ca element esențial al structurii lor, se impune grupul de locuințe[22]. Aceeași situație se constată și la comunitățile aspectului regional Drăgușeni-Jura.

Referitor la sistemele lor de fortificații, până în prezent nu dispunem de dovezi arheologice. Pe baza observațiilor vizuale, V.I. Markevici susține că așezarea de la Cuconeștii Vechi I ar fi fost întărită cu două șanțuri și două valuri dispuse paralel pe șeaua promontoriului[23]. Cu toate că acest fapt nu poate fi exclus, în lipsa unor dovezi arheologice certe, concluziile sunt premature. Tot din domeniul ipotezelor, cu toate că pare să fie plauzibilă, face parte ideea despre întărirea așezărilor cu palisade sau garduri din pari și împletituri de nuiele[24].

În așezările de tipul Drăgușeni-Jura cercetate prin săpături sistematice au fost descoperite resturi de locuințe de suprafață și de locuințe adâncite în pământ. Ținând cont de importanța lor, credem că este necesar să prezentăm informațiile într-un mod cât mai complet. Din păcate, suntem nevoiți să precizăm de la bun început că, din motive care nu au depins de noi, nu deținem toate datele despre acestea.

Nezvisko

După cum am menționat, în stațiunea pluristratificată de la Nezvisko nivelul Cucuteni A-Tripolie BI constă în două orizonturi de construcții. Primul, cel inferior, este reprezentat de patru semibordeie degajate integral și de alte trei cercetate parțial. În al doilea orizont au fost depistate patru locuințe de suprafață.

După configurație, semibordeiul 4 se apropie de forma cifrei „8”, cu laturile de 6 și 4 m și adâncimea de 1 m de la nivelul antic. Resturile rugului, sub formă de cenușă și cărbuni, se aflau în partea de nord-est a locuinței. În apropierea lor s-au descoperit pietre, oase de animale și fragmente de ceramică. Vestigiile de la partea superioară a locuinței, care – după E.K. Cernâș – se afla la suprafața solului, nu s-au păstrat. Pereții semibordeiului au fost muruiți cu lut. La sud-vest de locuință s-a descoperit o groapă cu diametrul de 2 m și adâncimea de 1 m, cu resturi menajere. În partea de sud a casei s-a găsit o bucată amorfă de cupru (fig. 5)[25].

---

[21] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Опыт планиграфического анализа кремневых орудий трипольского поселения Друцы I*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине. Талианки-Веселый Кут-Майданецкое*, 1990, p. 108-109.

[22] V. Sorokin, *Modalitățile de organizare ...*

[23] V.I. Marchevici, *Позднетрипольские племена ...*, p. 72.

[24] D. Monah, Șt. Cucoș, *op. cit.*, p. 47.

[25] E.K. Cernâș, *К истории населения ...*, p. 26.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Semibordeiul 5 s-a păstrat parţial, fiind distrus de construcţiile mai recente. El constă în patru gropi cu lungimea totală de 8 m, lăţimea de 2 m şi adâncimea de 1 m de la nivelul antic (fig. 5).

După formă şi dimensiuni, semibordeiul 8 se deosebeşte de celelalte locuinţe. El se întinde de-a lungul Nistrului, având lungimea de 15 m, iar lăţimea în unele locuri de 7 m şi constă în mai multe gropi. În partea de est adâncimea lui nu depăşea 0,5 m, iar în centru 0,8 m de la nivelul antic. Fundul locuinţei era puternic accidentat de gropi de diverse dimensiuni, unele fiind făţuite cu lut, în special în centrul ei. În partea centrală a semibordeiului au fost atestate două gropi de la stâlpii care, probabil, susţineau acoperişul casei (diametrul – 0,2 şi 0,18 m, adâncimea – 0,45 şi 0,38 m). În afară de acestea s-au găsit alte câteva gropi mici, probabil, tot de la stâlpi.

În partea de est a locuinţei s-au descoperit urme de reparaţii, podeaua constând în două straturi de lut, fragmentele fiind destul de mari (15 x 10 x 4 cm, 13 x 10 x 3 cm). Resturi de ruguri au fost depistate în gropile din partea centrală şi în cele aflate la est şi la vest. În apropierea lor s-au păstrat porţiuni mici de podea de lut. Lângă gropi se aflau grămezi de valve de scoici *Unio*, oase de animale etc. La nord de semibordei s-a descoperit o groapă cu diametrul de 1,5 m şi adâncimea de 0,45 m (fig. 5).

Semibordeiul 9 era lung şi îngust (dimensiunile – 6 x 2 m) şi consta în două gropi despărţite de un perete cruţat în lutul viu şi muruit. În groapa de la nordul locuinţei, lângă peretele dinspre est, s-au găsit resturile unui rug. Pereţii gropii din apropierea rugului erau făţuiţi cu lut. În groapa de la sud s-au descoperit câteva râşniţe.

În partea de nord-est a semibordeiului 22 (dimensiunile – 4,5 x 3,5 m, adâncimea – 0,75 m) a fost găsită intrarea ce constă în trei trepte. Vatra rugului n-a fost descoperită, fiind probabil distrusă de construcţiile mai recente (fig. 5).

După cum s-a remarcat mai sus, semibordeiele din orizontul inferior erau suprapuse de locuinţele de suprafaţă din cel superior[26].

Resturile locuinţei 2 erau răvăşite şi au fost dezvelite parţial pe o suprafaţă de 90 m^2. Ele constau în bucăţi de lut ars de diferite dimensiuni, având în componenţă paie tocate şi pleavă. După cum a constatat E.K. Cernâş, pe unele porţiuni lipitura era aşternută într-un strat, iar pe altele în două. Pe partea inferioară bucăţile de lut aveau amprente de lemnărie orientate pe direcţia nord-vest – sud-est. În timpul demontării s-a observat că lemnul utilizat la construirea casei fusese în prealabil despicat în două, fiind aranjat cu partea plată în jos. Resturile cuptorului s-au găsit în colţul de sud-est al locuinţei. În casă s-au descoperit două mese din lut şi nisip fin pe suporturi din pietre plate de râu, aflate în colţul de sud-vest şi pe latura de

[26] *Ibidem*, p. 29.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nord. La marginea de sud a locuinței se afla o groapă (diametrul – 1 m, adâncimea – 0,7 m de la nivelul antic)[27].

Vestigiile locuinței 7, cu dimensiunile de 14 x 7 m, erau orientate de la nord spre sud şi constau în două straturi, cel superior s-a păstrat parțial, iar cel inferior aproape pe întreaga suprafață. Ultimul era format din fragmente mari de lut ars cu dimensiunile de 24 x 17 x 6 cm, 25 x 20 x 6 cm, 18 x 18 x 6 cm etc. Ca şi în locuințele precedente, bârnele erau aşternute cu partea plată în jos. Grosimea lemnului era de 26-27 cm şi au putut fi urmărite pe o lungime de 2 m. În sectoarele de sud-est şi nord-est s-au găsit resturile răvăşite a două cuptoare. La nord-vest de cuptorul din ultimul sector se afla o construcție din două straturi de lut curat, construită pe platformă, înzestrată cu o gardină cu secțiunea triunghiulară. Pe unele porțiuni gardina era construită din trei lipituri cu lățimea totală de 12 cm. Platforma a fost deranjată de construcțiile mai recente, dar în locurile mai bine conservate avea grosimea de 12 cm (fig. 6).

Din resturile locuinței 12 s-a păstrat numai partea sudică, de 40 m^2. Bucățile de lut ars (18 x 12 x 6 cm) sunt similare celor din casele precedente. Cuptorul n-a fost descoperit. În sectorul de nord-vest au fost degajate rămăşițele unei „laviţe" de lut construită pe un suport de pietre.

La sud-est de L.12 au fost atestate vestigiile locuinței 16, dezvelite parțial (7,5 x 5,5 m). Amprentele lemnului din substrucția platformei erau orientate pe direcția nord-vest – sud-est. Resturile cuptorului au fost depistate în sectorul de nord al casei, cu dimensiunile de aproximativ 3 m^2. În apropierea lor s-au găsit două „mese"; cea mai mare avea forma ovală şi era înzestrată cu gardină, însă suportul de pietre de râu era rectangular (dimensiunile 1,4 x 1 m). A doua masă era rotundă (diametrul 0,53 m), cu gardină şi se afla la est de cuptor (fig. 6)[28].

Jura

În stațiune au fost cercetate parțial trei locuințe de suprafață. Prima casă a fost dezvelită pe o suprafață de 10 x 4 m. După autorul săpăturilor, stratul inferior al platformei constă în bucăți mari de lut ars cu impresiuni de lemn, iar cel superior în fragmente de lut ars provenite de la pereți şi pod. În ea s-a descoperit o aglomerare de vase (aproximativ 28). Unele se aflau pe platformă, iar altele sub ea, în alveolări. În sectorul de nord al casei s-au găsit resturile cuptorului cu gardină. În apropiere de acesta se afla un vas-binoclu cu o pâlnie plină de aşchii de silex cu urme de ardere. Printre acestea se afla şi un vârf de săgeată prelucrat bifacial. Descoperirea a fost interpretată de S.N. Bibikov ca reflectând un cult[29].

[27] *Ibidem*, p. 29-30.
[28] *Ibidem*, p. 30-32.
[29] S.N. Bibikov, *Археологические раскопки у селений* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

A doua locuinţă a fost cercetată pe o porţiune de 8 x 4 m. Fragmentele de lut ars şi de ceramică erau concentrate în apropierea locului de muncă, ce consta într-o construcţie de lut cu gardină în partea de est. După cum a remarcat S.N. Bibikov, grosimea pereţilor la casele depistate erau de aproximativ 20-25 cm[30].

Resturile celei de-a treia locuinţe erau răvăşite şi aveau un inventar sărac.

Duruitoarea Veche

În nota despre investigaţiile din aşezare se menţionează că a fost degajată o locuinţă de suprafaţă cu dimensiunile de 17 x 6,5 m[31].

Duruitoarea Nouă

Vestigiile locuinţei 1, cu dimensiunile de 8 x 5 m, constau într-un strat subţire de lut ars masat pe laturile lungi ale casei. Resturile cuptorului lipseau[32].

Resturile locuinţei 2 se înscriu într-un dreptunghi cu dimensiunile de 88 m^2 (12,5 x 7 m), mai concentrate în sectorul de nord şi cu unele goluri în centru şi la sud. În timpul demontării platformei au fost observate impresiunile lemnului folosit la construirea casei. Astfel, s-a constatat că pentru construirea podului au fost utilizate lătunoaie cu lunginea de 6 m şi grosimea de 24-35 cm. După cum susţine E.K. Cernâş, pe marginile platformei au fost atestate impresiuni de nuiele, ţăruşi şi blăni provenite de la pereţi. După demontare, în sectoarele de nord-est şi sud-est, au fost depistate două gropi, prima dintre ele având diametrul de 2 m şi adâncimea de 1 m. Inventarul locuinţei constă în fragmente ceramice, unelte, oase de animale etc., majoritatea fiind descoperit sub platformă, în gropi şi mai puţin deasupra ei. Vestigiile cuptorului lipseau (fig. 7)[33].

Despre resturile locuinţei 3 beneficiem de informaţii, comparativ, mai ample. Fragmentele de lut ars erau masate în două sectoare, distanţa dintre ele fiind de 1 m, 1,2 m şi 1,8 m. Sectorul de nord ocupa o suprafaţă de 10 m^2, iar cel de sud de aproximativ 6 m^2. Bucăţile de lut ars nu formau o masă compactă, situaţie obişnuită pentru resturile locuinţelor civilizaţiei Cucuteni-Tripolie. Pe partea inferioară a fragmentelor de lut ars se observau impresiunile de lătunoaie şi nuiele, acestea fiind orientate nord-sud. Ţinând cont de faptul că, de obicei, în casele cucuteniene şi tripoliene, lemul era aranjat pe axul transversal, autorul săpăturilor susţine că în cazul dat a fost degajată numai partea estică a locuinţei, cea vestică fiind distrusă. Lăţimea casei era de aproximativ 6 m, din care s-au păstrat 4-5 m. În sectorul de nord al locuinţei, lângă perete, se afla o groapă în care s-au prăbuşit unele bucăţi de lut ars cu amprente de lătunoaie. Groapa era

---

[30] *Ibidem.*

[31] V.I. Marchevici, E.K. Cernâş, *Исследования в Прүто-Днестровском междуречье*, în *AO 1973 г.*, 1974, p. 424.

[32] E.K. Cernâş, T.A. Popova, *Итоги работ Молдавской экспедиции*, în *AO 1974 г.* 1975, p. 450-451.

[33] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

rotundă, cu diametrul de 1,2 m şi adâncimea de 0,7 m de la nivelul podelei casei. În ea s-au găsit vase sparte, pietre plate, oase de animale etc. Pe baza lor, E.K. Cernâş susţine că groapa servea ca un mic beci[34]. Culoarea bucăţilor de lut ars diferă în funcţie de temperatura la care au fost incendiate. Focul, deosebit de puternic, a bântuit în sectorul de sud-est al locuinţei. Dimensiunile fragmentelor de lut ars în acest sector sunt: 2-7-10-17 x 3-5-8-12 x 2-3-3-8 cm. Pe unele porţiuni ale platformei, pe stratul de lut ars cu impresiuni de lătunoaie s-a observat un strat subţire de lut. Lăţimea lemnului în sectorul de sud, reieşind din impresiunile de pe lut, era de 8-10 cm. Pe unele fragmente de lut din acest sector s-au păstrat amprente de nuiele care erau dispuse perpendicular în raport cu impresiunile de lătunoaie. Grosimea stratului de lut de deasupra lătunoaielor era de 8 cm, iar deasupra blănilor de 4,5-6 cm. Sub platformă, în sectorul de sud, s-au găsit fragmente de ceramică şi oase de animale fără urme de ardere secundară.

În sectorul estic al locuinţei bucăţile de lut ars aveau dimensiunile de 3-4-10 x 1-2-9-12 cm. Pe partea inferioară impresiunile de lătunoaie aveau diametrul de 7, 12 şi 16 cm, iar nuielele de 2-4 cm. Pe o porţiune s-au observat amprentele paralele a două lătunoaie şi a şase nuiele. Lătunoaiele se aflau la distanţă de 38 cm una faţă de alta şi erau orientate pe direcţia nord-vest – sud-est, iar nuielele ocupau interspaţiul şi erau aranjate perpendicular în raport cu primele. Distanţa dintre nuiele era de 5-9 cm.

În sectorul de nord al casei s-au constatat două straturi de lut ars, cel inferior având grosimea de 7 cm, iar cel superior de 3-4 cm. Ultimul strat avea pe partea inferioară impresiuni de nuiele cu diametrul de 0,7-1 cm şi grosimea de 1,2-2,2 cm. Grosimea bucăţilor de lut ars cu amprente de lătunoaie era de 7-8 cm. Aproximativ în centrul sectorului s-au depistat fragmente de lut ars cu impresiuni de blăni. Sub platformă, pe pământ, s-au găsit fragmente de ceramică. Tot aici se afla un fragment mare de lut ars cu dimensiunile de 44 x 22 x 2 cm, având amprente de nuiele cu diametrul de 2-3 cm. Sub el se aflau bucăţi de lut cu impresiuni de lătunoaie pe partea inferioară. Pe unele porţiuni, sub bucăţile de lut ars cu amprente de lătunoaie, se aflau fragmente de lut cu impresiuni de nuiele. Unele fragmente aveau amprente de mlaje cu grosimea de 1,6 cm, dispuse paralel sau împletite. Grosimea lutului muruit pe mlaje era de 2 cm. Deasupra lui se mai afla un strat de lut cu grosimea de 1,8 cm. Pe o bucată de lut s-a observat că o mlajă cu diametrul de 1,3 cm era despărţită de o blană printr-un strat de lut cu grosimea de 2,7 cm (fig. 8).

În ultimă instanţă E.K. Cernâş reconstituie locuinţele de la Duruitoarea Nouă drept case cu etaj. Parterul avea podeaua de pământ şi o groapă pentru păstrarea proviziilor. Primul etaj, cu podeaua de lut, era folosit ca locuinţă, iar parterul în scopuri gospodăreşti[35].

---

[34] E.K. Cernâş, V.I. Marchevici, *Отчет о совместных полевых ...*, *Arhiva MA*, 106, Chişinău, 1976.

[35] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cuconeştii Vechi I

În aşezare au fost cercetate integral vestigiile locuinţei 1 şi parţial ale altor patru (fig. 9)[36]. Resturile locuinţei 1, cu dimensiunile de 7 x 8 m, erau orientate pe direcţia nord-est – sud-vest. Pe perimetrul platformei şi în imediata ei apropiere s-au găsit pietre de calcar cu urme de arsură, ale căror dimensiuni nu depăşeau 25 x 40 x 10-15 cm. Probabil că ele au jucat un anumit rol în construcţia casei. Platforma L.1 se prezintă ca un strat, mai mult sau mai puţin compact, de lut ars cu pleavă şi paie tocate. Platforma constă în bucăţi de lut de forme şi dimensiuni diferite, dar care nu depăşeau 30 x 40 cm şi grosimea de 4-6 cm. Pentru construirea locuinţei s-a utilizat, probabil, lutul de pe teritoriul staţiunii, fapt despre care ne vorbeşte cantitatea mare de pietre mici de prundiş, întâlnite frecvent în fragmentele de lut ars şi în lutul viu. Partea superioară a stratului de lut a fost netezită cu mâna, iar pe cea inferioară s-au păstrat impresiunile de lătunoaie despicate, lăţimea acestora variind între 12-25 cm. Suprafaţa netedă a impresiunilor de lătunoaie i-a permis autorului săpăturilor să presupună că ele erau curăţite în prealabil de coajă[37]. Amprentele de lătunoaie s-au păstrat pe multe porţiuni pe toată lungimea lor, constatându-se astfel că ele erau orientate pe axul transversal al casei şi se sprijineau pe pereţi. Pe marginea platformei s-au observat unele dereglări în poziţia bucăţilor de lut ars cu impresiuni de lătunoaie, îndeosebi în sectorul de sud-est. Probabil că ele provin de la căderea podului (sau a planşeului etajului 1) şi atingerii lui de pereţi. Pe perimetrul platformei, deasupra stratului de lut ars cu impresiuni de lătunoaie, se întâlnesc fragmente de lut ars cu pleavă şi amprente de nuiele (grosimea 2-4 cm) de culoare galbenă sau maro, provenind probabil de la pereţii casei (fig. 10).

În sectorul de nord-est al casei, pe stratul de lut ars al platformei, s-au descoperit vestigiile unei construcţii de lut, având ca degresanţi nisip şi mai puţin resturi vegetale. Dimensiunile iniţiale erau, probabil, de 1,06 x 2,00 m, cu grosimea pe perimetru de 5-6 cm, iar în centru de 4 cm. Probabil că această construcţie era de formă trapezoidală, cu latura mare îndreptată spre perete şi colţurile rotunjite. Pe partea superioară avea un jgheab cu lăţimea de 5-6 mm. Pe construcţie s-au păstrat parţial resturile unei vetre din lut cu nisip. Între vatră şi construcţie se afla un suport de pământ de culoare cenuşie închisă, gros de 6-7 cm. Grosimea vetrei era de 3-4 cm. Pe platformă s-au descoperit unelte, ceramică, fragmente de figurine etc.

După demontarea platformei, în sectorul de est, pe podeaua de pământ a casei, au fost depistate resturile unui cuptor de formă rectangulară cu dimensiunile de 1,70 x 2,30 m, construit pe un suport de pământ. Grosimea vetrei de lut şi nisip era de 4-5 cm, având culoarea roşie-cărămizie. Din gardină

---

[36] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской неолитической ...*, *Arhiva MA*, 119, Chişinău, 1977.
[37] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

s-a păstrat doar partea de nord-est şi vest. La nord-vest de cuptor se aflau fragmentele unui vas mare, ars secundar. Pe podeaua parterului s-au găsit două vase-binoclu, un vas piriform, o strachină cu suport etc. (fig. 11)[38].

Resturile locuinţei 2, cu dimensiunile de 8,5 x 11,5 m, au fost semnalate la sud de L.1 şi erau orientate pe direcţia sud-vest – nord-est. În cursul demontării lor s-a constatat că erau formate din două straturi de lut ars cu pleavă şi impresiuni de lătunoaie pe partea inferioară. Sub primul strat (cel inferior) s-a descoperit un inventar bogat, iar pe suprafaţa lui resturile unor construcţii. Al doilea strat de lut ars acoperea integral primul strat.

În jurul L.2 şi pe platformă au fost găsite pietre de calcar cu urme de arsură, fragmente de ceramică, pietre de râşniţă, unelte de silex, os, silicolit şi oase de animale. Merită menţionat faptul că în jurul L.2, pe nivelul antic, s-a semnalat un strat gros de 10-12 cm, constând în majoritatea lui din fragmente de ceramică (fig. 9)[39].

Vestigiile locuinţei 3 au fost cercetate parţial şi sunt despărţite de L.2 de un spaţiu de 1,50-2 m. Dimensiunile sectorului degajat sunt de 4,80 x 9 m. Pe stratul de lut ars, cu impresiuni de lătunoaie pe partea inferioară, au fost atestate resturile unei vetre construită pe un suport de pământ. Sub bucăţile de lut ars s-au găsit vase întregi sau sparte ş.a. Reţinem descoperirea unui topor de lut cu lama cruciformă (fig. 9)[40].

Resturile locuinţei 4, cu dimensiunile de 4,80 x 8,50 m, au fost semnalate la nord de L.1 şi erau orientate pe direcţia nord-est – sud-vest. Impresiunile de lătunoaie au fost urmărite pe toată lăţimea casei şi erau dispuse pe linia nord-vest – sud-est. În sectorul de sud-est al locuinţei, pe o suprafaţă de 1 x 6 m, a fost depistat un strat de lut ars compact, de culoare maronie şi, mai rar, roşie, cu amprente de nuiele, unele dintre ele fiind dispuse în cruce. Diametrul nuielelor era de 2-3 cm. Bucăţi similare de lut ars au fost găsite şi pe latura de nord-vest a locuinţei, dar nu erau dispuse compact. După V.I. Marchevici, L.4 a fost puţin adâncită în pământ, cu pereţii dintr-o carcasă de nuiele făţuită cu lut. Probabil că pe perimetrul L.4 au fost înfipte nuiele groase împletite longitudinal cu nuiele mai subţiri. În jurul locuinţei şi în interiorul ei s-au găsit unelte, ceramică etc. (fig. 9)[41].

Locuinţa 5, de tip semibordei, cu dimensiunile de 5 x 6 m, a fost depistată la est de L.2 şi era de formă ovală, cu adâncimea de 1,5 m de la nivelul antic. În două alveolări ale semibordeiului au fost găsite resturile a două ruguri acoperite cu un strat de bucăţi de lut ars. Lutul avea pleavă în pastă şi era de culoare roşie-cărămizie, fiind amestecat cu cenuşă, bucăţi de cărbune de lemn şi boabe carbonizate. În semibordei a fost stabilită următoarea stratigrafie (de jos

---

[38] *Ibidem.*
[39] *Ibidem.*
[40] *Ibidem.*
[41] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în sus): 1) strat de lut galben de 5-7 cm; 2) strat de 30 cm de cenuşă cu bucăţi de lut ars dispuse haotic, bucăţi de cărbune de lemn şi boabe carbonizate; 3) strat de pământ cu cenuşă de 25-32 cm şi bucăţi de lut ars izolate; 4) strat de pământ de 40-50 cm cu cenuşă şi numeroase fragmente ceramice (fig. 9)[42].

Druţa I

După cum am arătat mai sus, în staţiune, pe parcursul a trei campanii de săpături, au fost degajate cinci locuinţe de suprafaţă, dar deţinem informaţii doar despre trei dintre ele.

Resturile locuinţei 1, cu dimensiunile de 8 x 6 m, au forma rectangulară şi sunt orientate pe direcţia sud-vest – nord-est. Pe întrega suprafaţă au fost depistate aglomerări de bucăţi de lut ars cu pleavă în pastă. Masa de lut ars s-a păstrat mai bine în centrul şi nord-estul platformei. Pe partea superioară bucăţile de lut ars erau netede, iar pe cea inferioară aveau impresiuni de lemn despicat. În centrul platformei a fost remarcat un sector de la parter, care constă în bucăţi mici de lut ars cu pleavă în pastă, gros de 3-4 cm. O deosebită atenţie merită rămăşiţele unui perete depistat în sectorul de vest, cu dimensiunile de 1,30 x 0,80 m. Dimensiunile fragmentelor erau de 20 x 10 x 12-15 cm. Suprafaţa interioară a peretelui era netezită îngrijit şi acoperită cu un strat de făţuială de culoare alb-gălbuie, iar pe unele porţiuni se observau urmele de vopsea roşie crudă (grosimea făţuielii – 0,50-0,70 cm). Pe partea exterioară bucăţile de lut aveau amprente verticale de nuiele cu diametrul de 2-3 cm, dispuse paralel una faţă de alta, la distanţă de 2-4 cm. După N.V. Rândina, grosimea peretelui era de aproximativ 40 cm. Pe platformă au fost găsite fragmente de ceramică, unelte de silicolit, fragmente de pietre de râşniţă etc. (fig. 12)[43].

După demontarea platformei s-a constatat că impresiunile de lemn, groase de 15-25 cm, erau dispuse transversal. Grosimea stratului de lut ars varia între 3-20 cm. Sub platformă s-au semnalat câteva aglomerări de resturi din podeaua de lut de la parter. Acestea aveau în compoziţie, ca degresanţi, nisip şi cioburi pisate mărunt. O bucată de podea se afla în sectorul de nord-est al locuinţei şi avea dimensiunile de 1,10 x 1,40 m şi grosimea de 4 cm. Lutul a fost aplicat pe un strat de pământ gros de 10-15-25-40 cm, presărat în prealabil pentru a nivela neregularităţile. O altă aglomerare de formă ovală, cu dimensiunile de 1,40 x 1,10 m, a fost observată şi constă în trei rânduri de lut ars dispuse vertical. Cel mai bine s-a păstrat stratul inferior, muruit pe un suport de pământ amestecat cu pietricele de calcar şi gros de 15 cm. Probabil că în acest sector podeaua a fost reparată de două ori şi de fiecare dată s-a presărat un strat de pământ de 3-5 cm care a fost făţuit cu lut de 1,5-2 cm grosime.

---

[42] *Ibidem.*

[43] N.V. Rândina, *Раскопки поселения развитого Триполья Друцы I*, în *АО 1982 года*, 1984; Eadem, *Полевой очет* ..., 189.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În partea centrală au fost depistate vestigiile unei „mese" pentru râşnit grânele, cu dimensiunile de 0,80 x 0,80 m, înzestrată cu gardină înaltă de 5 cm, triunghiulară în secţiune. Ea a fost construită din lut cu pleavă (grosimea 5-8 cm) pe un suport de pământ cu pietricele de 10-15 cm. La 0,80 m nord de resturile mesei s-au găsit rămăşiţele a două construcţii rotunde (diametrele 0,45 şi 0,22 m) interpretate de N.V. Rândina ca silozuri. Ambele au fost construite din lut cu pleavă şi erau înzestrate cu gardine înalte de 8 cm şi cu grosimea în partea superioară de 2,5 cm, iar în cea inferioară de 4,5 cm. În sectoarele de est şi vest au fost semnalate resturile a două cuptoare. În L.1 s-au descoperit unelte de silex, silicolit, ceramică, oase de animale etc.

În colţul de nord-est al L.1 a fost depistată o groapă ovală (2,30 x 1,30 x 0,60 m) cu pereţii verticali şi fundul drept în partea de vest şi puţin înclinat în cea de est. În ea s-au găsit două vârfuri de săgeată, o figurină zoomorfă, bucăţi de lut ars, fragmente de ceramică etc. Probabil că ea a fost folosită pentru păstrarea proviziilor[44].

Resturile locuinţei 2, cu dimensiunile de 10,70 x 10,40 m, erau orientate pe direcţia nord-vest – sud-est. După cum reiese din direcţia impresiunilor de lemn, locuinţa avusese două camere. Nemijlocit, pe grinda portantă, la etajul 1, se afla peretele care împărţea casa în două încăperi: de nord (lăţimea 4,40 m) şi de sud (lăţimea 6 m). Rămăşiţele acestui perete cu făţuială se găseau pe bucăţile de lut ars ale platformei. S-a constatat că peretele fusese construit din furci înfipte vertical, situate la 1 m una faţă de alta, iar nuielele erau dispuse orizontal între furci. Podeaua etajului 1 s-a păstrat parţial pe partea superioară a platformei şi consta într-un strat subţire de lut amestecat cu cioburi pisate mărunt. Pe ea s-au descoperit figurine antropomorfe şi zoomorfe, unelte de silex, os, ceramică ş.a. La nivelul parterului s-au găsit resturile podelei şi ale unei „mese" pentru râşnit, două piese de cupru, figurine antropomorfe, topoare şi dălţiţe de silicolit, ceramică etc.[45].

Vestigiile locuinţei 3, cu dimensiunile de 5 x 8 m, constau într-o masă compactă de lut ars cu impresiuni de lemn pe partea inferioară. Pe platformă, în colţul de sud-vest al ei, au fost depistate resturile unei „laviţe" pentru râşnit de formă pătrată (1,65 x 1,65 m) cu grosimea de 0,20 m. Pe perimetrul platformei au fost semnalate bucăţi de lut ars cu amprente de furci de la scheletul casei. Sub platformă s-au găsit resturile podelei de lut, unelte de silex, un topor de silicolit, fragmente de la trei figurine zoomorfe şi de la şase figurine antropomorfe etc.[46].

---

[44] *Ibidem.*

[45] Eadem, *Работы Трипольской экспедиции*, în *AO 1983 г.*, 1985.

[46] Eadem, *Трипольское поселение Друцы I*, în *AO 1984 г.*, Moscova, 1986.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vasilievka

În aşezare au fost degajate şapte locuinţe, însă informaţiile despre ele au fost publicate doar parţial.

Locuinţa 1, cu dimensiunile de 6 x 3,70 m, se afla în nordul staţiunii şi era orientată pe direcţia nord-vest – sud-est. Resturile ei constau în câteva aglomerări de bucăţi de lut ars, mai mult sau mai puţin compacte. În construcţia casei s-au utilizat buşteni despicaţi, înguşti şi laţi, iar pe unele porţiuni au fost atestate amprente de nuiele. Pe podeaua de pământ a locuinţei a fost găsit cuptorul cu gardină, vatra fiind construită pe un suport de lut (înălţimea – 7-10 cm) şi având două straturi de lut ars cu grosimea de 2 cm fiecare. O porţiune mică din jurul cuptorului a fost muruită cu un strat subţire de lut. În afara cuptorului se aflau două râşniţe şi vase de ceramică. De L.1, în partea ei de nord-vest, era legată o construcţie de uz gospodăresc cu dimensiunile de 6,50 x 4,50 m, de formă dreptunghiulară. Bucăţile de lut erau arse slab şi aveau impresiuni de buşteni înguşti şi nuiele. În construcţie s-au găsit 15 vase, o aglomerare de aşchii de silex, nuclee, pietre de râşniţe, oase de animale etc.

Tot în apropiere de L.1 au fost depistate resturile unui semibordei cu dimensiunile de 2 x 3 m, de formă ovală neregulată. Fundul gropii era neregulat, iar pereţii se îngustau spre fund. În sectorul de vest, cel mai adânc, a fost atestată o alveolare de formă ovală umplută cu cenuşă şi cărbuni de lemn. Probabil că în ea fusese rugul. În sectorul de sud-est locuinţa era acoperită cu un strat de lut ars cu pleavă şi impresiuni de lemn. În această parte a locuinţei s-au găsit multe oase de animale şi valve de scoici *Unio*. V.G. Zbenovici şi V.A. Şumova presupun că aceste construcţii formau un complex[47].

A doua construcţie de suprafaţă se afla la sud-est de L.1 şi era de formă rectangulară (dimensiunile – 6,50 x 4,50 m). După caracterul resturilor, ea este similară cu L.1, însă printre bucăţile de lut ars predominau cele cu impresiuni de nuiele şi buşteni înguşti. Lipsa cuptorului, marea cantitate de aşchii de silex, valve de scoici *Unio*, râşniţele ş.a. i-au permis V.A. Şumovei să presupună că şi această construcţie era folosită în scopuri gospodăreşti[48].

Vestigiile locuinţei 3 se aflau la sud de cele descrise, aveau forma rectangulară şi erau orientate pe direcţia nord-vest – sud-est (dimensiunile 5 x 5 m). Se presupune că L.3 a fost fără etaj. Suprafaţa superioară a bucăţilor de lut ars era acoperită cu un strat subţire de lut cu pleavă. Pe podeaua de pământ, în partea de sud-est, lângă peretele transversal, s-au semnalat resturile cuptorului cu gardină, care în exterior era înconjurat cu pietre. O porţiune mică din faţa cuptorului era făţuită cu lut.

---

[47] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 99-100.

[48] V.A. Şumova, *Реконструкция жилищно-строительных комплексов трипольского у с. Васильевка на Днестре*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты*, p. 77-79.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Resturile locuinţei 6 au fost depistate la marginea de sud-vest a aşezării. Bucăţile de lut erau arse slab. În interiorul ei s-a găsit un inventar sărac. Din complex făcea parte şi o groapă menajeră de dimensiuni mari[49].

Putineşti II

În nivelul Cucuteni A-Tripolie BI al aşezării pluristratificate de la Putineşti II au fost depistate resturile unui semibordei cu dimensiunile de 4,50 x 3,20 m, de formă ovală neregulată, orientat pe direcţia sud-vest – nord-est. În partea de sud-sud-est pereţii gropii erau verticali, iar la nord-nord-vest în pantă uşoară. În sectorul de sud se aflau trepte cu dimensiunile de 25-30 x 7-11 cm. Adâncimea maximă a locuinţei se afla în centrul ei şi era de 1,47 m de la nivelul antic. Umplutura semibordeiului era de culoare neagră, iar în ea s-a găsit un număr mare de fragmente ceramice, piese de silex, oase de animale etc. Aproape de centrul locuinţei s-au semnalat resturile unei construcţii de lut de formă rotundă (diametrul – 0,65 m), care reprezenta o aglomerare de bucăţi de lut ars de două tipuri: 1) fragmente de lut ars cu resturi vegetale şi, de obicei, cu amprente de frunze pe partea inferioară, cu dimensiunile de 5 x 9 x 5,5-8 x 1,6 x 3,5 cm, culoarea lor variind de la negru până la galben-portocaliu; 2) bucăţi de lut ars de mici dimensiuni, fără degresanţi vizibili, similare celor de la vetrele cuptoarelor, cu dimensiunile de 2,5 x 5 x 3 cm, de culoare galbenă-portocalie. Nu-i exclus ca resturile respective să fi provenit de la un cuptor portativ. Ele se aflau la 7-13 cm de la fundul gropii, deasupra resturilor unui rug. De la nivelul presupusului cuptor şi mai sus, în umplutură, s-a semnalat o mare cantitate de valve de scoici *Unio*, unele dintre ele având perforaţii sau urme de prelucrare. Cel mai mare număr de valve s-a găsit în centrul semibordeiului.

Vatra rugului era reprezentată de o pată rotundă (diametrul – 0,73 m) de culoare neagră, cu grosimea de 5-6 cm, situată pe fundul gropii. În partea de nord-est a locuinţei s-au păstrat resturile podelei ce constau în bucăţi mici de lut ars, fără degresanţi vizibili, cu grosimea de 1 cm şi dimensiunile de 4 x 5-5 x 6 cm. Pe ele şi alături se aflau două pietre de calcar fără urme de prelucrare (dimensiunile 14 x 10 x 3 cm şi 16 x 20 x 3,5 cm). În sectorul de sud al locuinţei, pe pământ, s-a descoperit o concentrare de aşchii de silex cu diametrul de 0,56 m. La nord de aceasta şi la sud-vest de resturile rugului a fost atestată o grămadă de cenuşă de formă rotundă, cu diametrul de 0,52 m şi grosimea de 4-5 cm. În semibordei au fost depistate piese de silex, fragmente ceramice, oase de animale etc. (fig. 13)[50].

[49] *Ibidem*.

[50] V. Ia. Sorokin, *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1989 г.*, *Arhiva MA*, Chişinău, 1990.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Putineşti III

În staţiune au fost degajate cinci locuinţe de suprafaţă şi două semibordeie.

Vestigiile compacte ale locuinţei 1 au fost semnalate la adâncimea de 0,30-0,35 m de la suprafaţa actuală a solului. Resturile se înscriu într-un dreptunghi cu laturile de 13,2 x 7,4 m, axul longitudinal fiind orientat pe direcţia sud-vest – nord-est. Stratul de lut ars amestecat cu pleavă şi paie tocate s-a păstrat, comparativ, mai bine în sectorul de nord-est, fiind aşternut compact, iar culoarea lui varia de la negru-cenuşiu până la roşu-cărămiziu. Pe partea inferioară avea impresiuni de lemn cu diametrul de 8-15-20 cm. După direcţia amprentelor, lemnul a fost aşezat perpendicular pe axul longitudinal al casei. Stratul de lut ars avea grosimea de 4-8 cm. Pe partea lui superioară era făţuit cu un strat subţire de 0,7-4 cm de lut sfărâmicios, care se desprindea uşor. Acest strat (podeaua etajului 1) s-a păstrat mai bine în sectorul de sud-vest şi pe unele porţiuni în cel de nord-est. În afară de bârne, în construcţia casei s-au folosit nuielele, amprentele lor fiind observate mai frecvent pe marginea de sud şi nord-est. Ele aveau diametrul de 1,5-3 cm şi, probabil, proveneau de la pereţii casei. Majoritatea amprentelor de nuiele erau orientate pe direcţia sud-vest – nord-est sau corespundeau axului longitudinal al casei.

Pe stratul de lut ars, aproape de centrul casei, au fost depistate resturile unei construcţii de formă dreptunghiulară (dimensiunile – 1,84 x 1,48 m) care s-a păstrat parţial. Ele constau în bucăţi mici de lut ars, având ca degresant nisipul, de culoare roşie-cărămizie, cu grosimea de 0,5-3 cm. În partea de est a construcţiei au fost observate cinci amprente de nuiele dispuse vertical (diametrul – 4 cm), situate pe perimetrul ei. Distanţa dintre ele era de 13,5 cm, 10 cm, 10 cm şi 11 cm. Resturile construcţiei respective proveneau, probabil, de la un cuptor construit pe o carcasă de nuiele. La nord-vest de vestigiile presupusului cuptor a fost atestată o groapă contemporană care a distrus parţial platforma. În L.1 s-au descoperit piese de silex, colţi de mistreţ, figurine antropomorfe şi zoomorfe, ceramică etc.[51].

Resturile locuinţei 2 se înscriu într-un dreptunghi cu laturile de 14,9 x 8,9 m şi sunt orientate pe direcţia sud-vest – nord-est. Ele se aflau la 5 m nord-est de L.1. Stratul de lut ars a fost puternic răvăşit în partea de nord-est. Mai bine s-a păstrat în sectorul de sud-vest şi pe marginea de vest şi est a platformei. În aceste zone bucăţile de lut ars formau mase compacte, cu grosimea de 7-13,5 cm. Ele aveau pe partea inferioară impresiuni de bârne cu diametrul de 8-10-14 cm şi erau aşternute pe laturile înguste ale platformei. Pe unele porţiuni, îndeosebi în sectorul de sud-vest al L.2, pe partea superioară a fost găsit un strat subţire de lut (făţuială) de 1-1,2 cm.

La nord-vest de L.2, la distanţa de 2 m, au fost semnalate trei aglomerări de lut ars care nu se deosebeau prin nimic de lutul platformei.

---

[51] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aglomerările erau dispuse pe un ax de la sud-vest spre nord-est și aveau următoarele dimensiuni: 2 x 0,5 m, 0,9 x 0,6 m, 5 x 0,5 m. În locuință au fost depistate piese de silex, pietre fără urme de prelucrare, fragmente de figurine antropomorfe, ceramică etc.[52].

Locuința 3, de tip semibordei, a fost descoperită între L.1 și L.2, la adâncimea de 0,80 m de la suprafața actuală a solului. Ea avea forma ovală neregulată și era orientată pe direcția sud-est – nord-vest, cu dimensiunile de 4,3 x 3,4 m. Pereții din partea de nord erau verticali, iar în cea de sud-sud-est în pantă ușoară. Probabil că aici se afla intrarea în locuință. Adâncimea maximă a L.3 era de 0,90 m de la nivelul antic. Umplutura gropii era de culoare neagră sau maronie închisă, cu numeroase resturi arheologice, reprezentate mai frecvent de fragmente de ceramică, mai rar de oase de animale, râșnițe etc. În sectorul de nord-vest al L.3 a fost depistată o aglomerare de lut ars amestecat cu pleavă, de formă triunghiulară (1,6 x 5 x 0,80 m). Bucățile de lut ars erau pe ambele părți netede și aveau grosimea de 1-3,5 cm, cu dimensiunile de 5,3 x 2,5 cm, 3,7 x 3 cm, 14,7 x 8,8 cm și 6,8 x 2 cm.

Sub aglomerația de lut ars s-au semnalat resturile unei construcții, probabil a unui cuptor portativ de formă rotundă (diametrul de 35,7 cm și grosimea de 7 cm), care constau în bucăți de lut de culoare galben-roșiatică, cu resturi vegetale.

În partea centrală și de sud-est a L.3 a fost semnalată o aglomerație de cenușă cu bucăți de cărbune de lemn. În sectorul de nord-vest, pe fundul gropii, a fost depistată o porțiune de lut ars cu nisip în pastă, cu suprafața netedă, de formă rectangulară (18 x 10 x 1,5 cm). Aceasta pare să reprezinte resturile unei vetre de cuptor. În apropierea acestor vestigii s-au găsit câteva fragmente de râșnițe cu partea activă în jos (dimensiunile lor: 24 x 9 x 2 cm, 26 x 14 x 3 cm, 4 x 5 x 3 cm). În partea centrală a L.3 se aflau trei pietre fără urme de prelucrare (dimensiunile lor: 20 x 15 x 6 cm, 25 x 9,5 x 2,4 cm, 35 x 25,3 x 1,5 cm). În L.3 s-au descoperit unelte de silex, fragmente de statuete antropomorfe, oase de animale, ceramică etc. (fig. 14)[53].

Resturile locuinței 4 au fost atestate la adâncimea de 0,70 m de la suprafața actuală a solului și la vest de L.2. Forma sa era rectangulară, cu colțurile rotunjite și cu dimensiunile de 7,15 x 4,8 m. În partea de sud-sud-vest pereții gropii sunt în pantă ușoară, iar în cea de nord-nord-est verticali. Convențional, L.4 poate fi divizată în două sectoare: de sud, cu colțul de nord-vest, și de nord-est. În primul sector podeaua era neregulată, iar adâncimea maximă atingea 0,95 m de la nivelul antic. În partea de sud-vest a L.4 au fost atestate două trepte late de 35-40 cm, respectiv 20-25 cm și înalte de 20-25 cm

---

[52] Idem, *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1990 г.*, Arhiva *MA*, Chișinău, 1991.

[53] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi 15-20 cm. Probabil că în această parte se afla intrarea în casă. În acest sector umplutura locuinţei era de culoare maronie închisă, cu numeroase resturi arheologice. În partea de sud-sud-vest a fost semnalată o aglomeraţie de bucăţi de lut ars cu pleavă în pastă, de culoare roşie-cărămizie şi de formă rectangulară, cu dimensiunile de 4 x 3,6 m. Bucăţile de lut ars erau netede pe ambele feţe şi aveau grosimea de 1,5-4,5 cm. Dimensiunile lor erau de 17 x 14 x 9 cm şi 21,5 x 6,4 x 1,5 cm. Aglomeraţia era orientată pe direcţia sud-est – nord-vest. În vestul sectorului a fost semnalat un „atelier" de silex ce constă în trei nuclee, 146 de aşchii şi patru lame.

Sectorul de nord-est al L.4 reprezenta o groapă cu pereţii verticali, de formă ovală neregulată, cu dimensiunile: lungimea 3,65 m, lăţimea maximă 3 m şi adâncimea maximă 1,90 m de la nivelul antic. Umplutura gropii era de culoare neagră-cenuşie, cu numeroase resturi arheologice. În partea inferioară era multă cenuşă şi bucăţi de cărbune de lemn, îndeosebi în vestul gropii, unde probabil fusese rugul (fig. 15)[54].

Vestigiile locuinţei 5 au fost atestate la adâncimea de 0,25-0,35 m de la suprafaţa actuală a solului şi se încadrează într-un dreptunghi cu laturile de 9 x 8 m. Ele reprezentau o masă compactă de lut ars cu pleavă şi, probabil, cu paie tocate în compoziţie, cu o culoare care variază de la negru-cenuşiu până la roşu-cărămiziu. Masa de lut ars avea două straturi, cel superior (4,5-5 cm) aflîndu-se în sectorul de nord-est al locuinţei. Stratul inferior (grosimea de 5-8 cm) avea impresiuni de lemn cu diametrul de 10-15 cm pe partea inferioară. Pe perimetrul L.5 au fost depistate bucăţi de lut ars cu grosimea de 5 cm, cu amprente de nuiele cu diametrul de 2-3 cm, care proveneau probabil de la pereţii casei. Impresiunile lemnului erau orientate pe direcţia sud-est – nord-vest sau perpendicular pe axul longitudinal al L.5. Pe platformă şi sub ea au fost descoperite fragmente de ceramică, piese de silex, oase de animale etc. (fig. 16)[55].

Resturile locuinţei 6 au fost depistate la 3 m nord de L.5 şi aveau forma rectangulară, cu dimensiunile de 6 x 4 m, orientate pe direcţia vest-est. Stratul de lut ars cu impresiuni de lemn (diametrul 5-6 cm) pe partea inferioară s-a păstrat mai bine în sectorul de est şi avea grosimea de 3-7 cm. Ca şi în alte locuinţe, pe perimetrul L.6 au fost atestate bucăţi de lut ars (grosimea 2-5 cm) cu amprente de nuiele (diametrul 2-3 cm). Impresiunile lemnului în sectorul de est erau orientate pe direcţia vest-est sau paralel cu axul longitudinal al casei. Partea superioară a stratului de lut, cu impresiuni de lemn, era făţuită cu lut (grosimea 3-4 cm), care era neted pe ambele feţe, sfărâmicios şi se desprindea uşor. Podeaua L.6 era probabil de pământ, relativ dreaptă, cu excepţia centrului, unde s-a constatat o uşoară alveolare.

---

[54] *Ibidem*.

[55] Idem, *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1991 г.*, *Arhiva MA*, Chişinău, 1992.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În sectorul de sud-vest al L.6 au fost semnalate resturile unei vetre de cuptor (dimensiunile de 1,24 x 1,37 m) formată din două straturi de lut ars. Bucăţile de lut aveau ca degresant nisip, partea superioară era netedă, iar cea inferioară zgrunţuroasă şi de culoare galbenă. În apropierea vetrei s-au găsit câteva pietre de râşniţă. În L.6 au fost depistate unelte de silex, silicolit, figurine antropomorfe, zoomorfe etc. (fig. 17)[56].

Vestigiile locuinţei 7 au fost descoperite la 2 m nord de L.6 şi se înscriu într-un dreptunghi cu laturile de 9,2 x 7 m. Ele erau orientate, ca şi la L.5 şi L.6, pe direcţia vest-est şi constau în două straturi de bucăţi de lut ars de diverse dimensiuni. Stratul superior, cu grosimea de 3-3,5 cm, a fost atestat în sectorul de nord-vest, iar cel inferior avea grosimea 6-10 cm şi impresiuni de lemn (diametrul 8-12 cm). Amprentele erau orientate perpendicular pe axul longitudinal al casei. Pe perimetrul L.7 s-au găsit bucăţi de lut ars cu amprente de nuiele (diametrul 3-3,5 cm), provenind probabil de la pereţi.

Aproximativ în centrul L.7, pe platformă, au fost descoperite resturile unei construcţii, posibil un cuptor, de formă ovală (0,30 x 0,45 cm). Aceste resturi erau formate din bucăţi de lut ars (grosimea 2,5-3 cm), având ca degresant nisip. Podeaua L.7 era din pământ şi relativ orizontală. În locuinţă s-au găsit piese de silex, silicolit, os, corn de cerb, oase de animale etc. (fig. 18)[57].

Drăguşeni-*Ostrov*

Din cele 19 locuinţe, 39 de gropi menajere şi de ofrandă şi câteva alveolări degajate în staţiune, au fost publicate informaţii mai ample doar despre locuinţele 12-15[58]. S-a subliniat că dimensiunile locuinţelor din această aşezare variază între 28-30 m^2 şi 50-60 m^2 şi numai două dintre ele depăşeau 100 m^2. O casă a fost construită în întregime pe platformă, şapte aveau platforme parţiale, iar restul erau fără platformă. De regulă, grosimea furcilor de la case era de 8-13 cm, iar a lemnului platformei de 18-25 cm. Vetrele se aflau direct pe podea, iar acoperişul era din paie[59].

Concluzii

Din cele prezentate mai sus rezultă că dispunem de informaţii despre 42 de locuinţe din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura, dintre care 32 sunt de suprafaţă şi 10 semibordeie. Din construcţiile de suprafaţă, 23 au fost degajate integral şi nouă parţial. După dimensiuni, ele se împart în trei categorii: mici (15-50 m^2), mijlocii (50-100 m^2) şi mari (peste 100 m). Din primele două

[56] *Ibidem.*

[57] *Ibidem.*

[58] S. Marinescu-Bîlcu, *Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, 1980, p. 100-102; Eadem, *Cercetările de la Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XV, 1983, p. 82-85; Eadem, *Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XVI, 1986, p. 48-52.

[59] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.*, în *loc. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

categorii fac parte câte nouă construcţii, iar din ultima doar cinci. Cele mai mici construcţii au fost descoperite la Vasilievka (L.3 – 15 m^2) şi Duruitoarea Nouă (L.3 – 16 m^2). Locuinţe mari au fost depistate la Duruitoarea Veche, Druţa I (L.2 – 111 m^2), Putineşti III (L.2 – 132 m^2) şi Drăguşeni-*Ostrov* (două case).

După cum am menţionat mai sus, ca element esenţial al organizării satelor civilizaţiei Cucuteni-Tripolie, se impune grupul de locuinţe care consta, de regulă, într-o locuinţă mare şi 2-3 sau mai multe locuinţe mici şi mijlocii. În acest sens, comunităţile aspectului regional Drăguşeni-Jura nu s-au abătut de la regula generală şi astfel se explică predominarea locuinţelor mici şi mijlocii. Toate construcţiile de suprafaţă degajate integral au forma rectangulară. La construirea lor s-a folosit lemnul rotund sau despicat în două, cu diametre ce variază între 8-10-18 şi 20-25-34 cm. La Drăguşeni-*Ostrov* (L.12) şi Putineşti III (L.6) grosimea lemnului, în unele cazuri, fusese de 5-6 cm. Pereţii locuinţelor erau construiţi din furci, nuiele, iar uneori şi din blăni de lemn. Amprente de la furci au fost semnalate în staţiunile Druţa I (L.3) şi Drăguşeni-*Ostrov* (L.14). În prima aşezare amprentele furcilor au fost documentate pe perimetrul casei, iar în cea de-a doua printre resturile peretelui de nord-vest, aflându-se la distanţa de 0,60-0,70 m. În aşezarea de la Duruitoarea Nouă (L.2), pe perimetrul platformei, s-au constatat amprente de nuiele, ţăruşi şi blăni provenite de la pereţii casei. Tot la Druţa I (L.1) şi Drăguşeni-*Ostrov* (L.12) s-au descoperit bucăţi de lut ars de la lipitura pereţilor, cu un strat de făţuială (Druţa I – grosimea 0,50-0,70 cm), vopsite cu culoare alb-gălbuie şi roşie crudă.

Cu excepţia locuinţelor din aşezarea Druţa I, sub platforme nu s-au descoperit resturi de podea de lut. În staţiunea menţionată, în L.1, L.2 şi L.3 au fost atestate sectoare cu urme de podea de lut, în unele cazuri făţuită cu un strat de pământ. În L.1 s-a constatat că unele porţiuni de podea au fost reparate de 2-3 ori. Pe suprafaţa superioară a platformelor se observă destul de frecvent un strat de lut ars cu grosimea de 0,5-4 cm, care provine, probabil, de la resturile podelei primului etaj. În unele locuinţe (Cuconeştii Vechi – L.1, L.2; Drăguşeni-*Ostrov* – L.15) printre bucăţile de lut ars au fost semnalate pietre de calcar sau gresie, care, probabil, au fost folosite la construirea lor. La Cuconeştii Vechi pietrele de calcar au fost găsite pe perimetrul şi în imediata apropiere a platformei.

Datele referitoare la cuptoarele din locuinţele de suprafaţă sunt relativ puţine. La Nezvisko resturile lor au fost descoperite în L.2, L.7 şi L.16. În L.7 au fost atestate două cuptoare în partea de sud-est şi în cea de nord. La Jura se menţionează depistarea unui cuptor cu gardină în sectorul de nord al L.3. O deosebită atenţie merită cuptoarele din L.1 de la Cuconeştii Vechi. Unul dintre ele, cu suport de pământ, a fost ridicat pe resturile unei construcţii aflate pe platformă. Al doilea se găsea sub platformă, construit pe un suport de pământ, având gardină şi formă rectangulară. În aceeaşi aşezare în L.3 au fost atestate resturile unei vetre cu suport de pământ construită pe platformă. În staţiunea Druţa I sub platforma L.1 au fost depistate resturile a două cuptoare în sectoarele de est şi vest. Tot sub platformă au fost semnalate resturile cuptoarelor cu gardină din L.1 şi L.3 din aşezarea de la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vasilievka. În L.1 vatra a fost construită pe suport de lut şi avea urme de reparaţii, iar în L.3 exteriorul era înconjurat cu pietre. Ambele cuptoare aveau, în jur sau numai în faţă, câte o porţiune mică făţuită cu lut. La Putineşti III resturi de cuptoare au fost atestate în L.1, L.6 şi L.7. În L.1 vestigiile cuptorului de formă rectangulară şi poate cu cupolă au fost descoperite pe platformă. Resturile cuptorului din L.6 avea urme de reparaţii şi era construit pe pământ. În L.7 vestigiile cuptorului de formă ovală se aflau pe platformă. La Drăguşeni-*Ostrov* resturi de vetre au fost depistate în L.12 şi L.14. În L.12 ele se aflau pe latura de sud-est, pe platformă, şi erau deranjate. În L.14 vatra s-a păstrat pe o porţiune de 0,45 x 0,35 m şi avea pământul de sub ea înroşit de foc pe o adâncime de 4-7 cm din pricina folosirii îndelungate[60].

În afară de cuptoare, în interiorul locuinţelor de suprafaţă se găsesc resturi de „laviţe", locuri special amenajate pentru râşnit, silozuri etc. Vestigii de „mese" au fost semnalate în toate cele patru locuinţe de suprafaţă degajate în staţiunea de la Nezvisko. În L.2 una se afla în colţul de sud-est, iar alta pe latura de nord. Ultima avea suport de pietre de formă rectangulară. În L.7 resturile „mesei" se aflau la nord-vest de cuptor, pe platformă, şi era înzestrată cu gardină. În sectorul de nord-vest al L.12 s-au descoperit vestigiile unei „mese" construită pe un suport de pietre. Două „mese" cu gardină au fost atestate în apropierea cuptorului L.16. Una dintre ele avea forma ovală, iar suportul de pietre de râu de formă rectangulară avea dimensiunile de 1,40 x 1 m. A doua masă era rotundă, cu diametrul de 0,53 m. Resturile unei construcţii de lut cu gardină au fost depistate în L.2 de la Jura. În aşezarea de la Cuconeştii Vechi vestigii de construcţii au fost atestate în L.1 şi L.2. În L.1 construcţia se găsea în sectorul de nord-vest, pe platformă, şi avea forma trapezoidală, cu latura mare îndreptată spre perete şi colţurile rotunjite, iar pe partea superioară un jgheab. Ulterior pe ea s-a construit un cuptor. În L.2 resturile construcţiei se aflau pe platformă. În L.1 şi L.2 ale aşezării Druţa I au fost semnalate sub masa de lut ars vestigiile unor „mese" pentru râşnit. „Masa" cu gardină din L.1 fusese construită pe un suport de pământ şi pietricele, iar în apropierea ei se aflau două silozuri mici. Resturile unei laviţe de formă pătrată au fost atestate pe platforma L.3 din aceeaşi aşezare. În mijlocul L.13 de la Drăguşeni-*Ostrov* s-a păstrat parţial o ramă de chirpic înaltă de 8 cm, lungă de 1 m şi lată de 60 cm, amenajată – după S. Marinescu-Bîlcu – probabil ca loc pentru râşnit[61].

Un alt element întâlnit în interiorul locuinţelor aspectului regional Drăguşeni-Jura sunt gropile. Ele au fost semnalate la Nezvisko (L.2), Duruitoarea Nouă (L.2 şi L.3), Druţa I (L.1), Vasilievka (L.6). Gropi de ofrandă, de fundaţie sau menajere au fost descoperite şi în locuinţele de la Drăguşeni-*Ostrov*[62]. De obicei, gropile din staţiunile menţionate au forma rotundă, cu diametrul ce variază între 1 şi 2 m, iar adâncimea între 0,70-1 m.

---

[60] S. Marinescu-Bîlcu, *Cercetările de la Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XV, 1983.
[61] Eadem, *Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, 1980, p. 101.
[62] Cf. supra, n. 59.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fac excepţie cele de la Druţa I şi Vasilievka, deosebindu-se după formă şi dimensiuni. De regulă, acestea sunt situate pe o latură sau într-un colţ al casei.

În cuprinsul complexului cultural Cucuteni-Tripolie deosebirile regionale şi-au găsit reflectarea şi în tipurile de locuinţă, tehnicile de construcţie, amenajările interioare etc. Marea majoritate a locuinţelor din aşezările cucuteniene sunt realizate din construcţii dreptunghiulare de dimensiuni variabile. Specifică pentru faza Cucuteni A este locuinţa cu platformă din bârne peste care s-a aplicat un strat de lut refăcut din când în când[63]. Printre trăsăturile specifice locuinţelor din aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie BI de la vest de Nistru E.K. Cernâş menţionează următoarele: 1) prezenţa în aceeaşi staţiune a locuinţelor de suprafaţă cu gropi în interior şi a semibordeielor; 2) lipsa cuptoarelor şi a laviţelor în locuinţele de suprafaţă; 3) existenţa platformelor solide[64]. Probabil că în concluziile sale cercetătoarea s-a bazat mai mult pe informaţiile rezultate în urma investigaţiilor de la Duruitoarea Nouă unde, într-adevăr, în locuinţe n-au fost depistate vetre, dar s-au găsit gropi. Dar, din cele 23 de construcţii de suprafaţă cercetate integral sau parţial în L.3 au fost atestate resturi de vetre sau cuptoare.

În arealul de est, în staţiunile fazei Tripolie BI predomină construcţiile simple, de dimensiuni mici, cu podeaua de pământ, împărţite cu claritate în camere. Destul de frecvent se întâlnesc case în care partea adâncită se îmbină cu cea de suprafaţă şi cu un interior mult mai variat. În afară de locuinţele de formă rectangulară au fost atestate case de forma literelor „L" şi „T"[65].

Aşadar, din informaţiile expuse mai sus reiese că după trăsăturile lor esenţiale (dimensiuni, vetre, gropi, tehnica de construire etc.), majoritatea locuinţelor de suprafaţă din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura fac parte din cadrul culturii Cucuteni. În acest sens, după opinia noastră, complexul (L.1, semibordeiul şi construcţia auxiliară) de la Vasilievka constituie o excepţie. După caracteristicile sale, resturile acestuia se încadrează în aspectul regional Borisovka din faza Tripolie BI.

După cum am relatat mai sus, în aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura au fost atestate 10 semibordeie. De regulă, adâncimea lor variază între 0,50-1,50 m, ceea ce presupune că o parte din pereţi şi acoperişul se aflau deasupra solului. După E.K. Cernâş, bordeie în adevăratul sens al cuvântului pot fi considerate doar construcţiile a căror adâncime depăşeşte 1,50 m[66]. După dimensiuni, semibordeiele se divizează în trei categorii: mici (6-15

---

[63] Vl. Dumitrescu, *Complexul* ..., p. 63; D. Monah, Şt. Cucoş, *op. cit.*, p. 45.

[64] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 194, 200, 205-206.

[65] E.V. Ţvek, *Домостроительство и планировка трипольских поселений*, în *Энеолит и бронзовый век Украины*, Kiev, 1976; Eadem, *Трипольские поселения Буго-Днестроского междуречья (к вопросу о восточном ареале культуры Кукутени-Триполье)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980.

[66] K.K. Cerniş, *Ранньотрипiльське поселення Ленкiвцi на Середньому Днiстрi*, Kiev, 1959, p. 38.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

m^2), mijlocii (16-30 m^2) şi mari (peste 30 m^2). Din prima categorie fac parte trei locuinţe, din a doua cinci, iar din ultima două.

L.8 din staţiunea de la Nezvisko, înzestrată cu câteva gropi pentru ruguri, se deosebeşte de celelalte prin dimensiunile sale foarte mari (105 m^2). Se presupune că aceasta a fost una dintre cele mai timpurii locuinţe din aşezare[67]. După formă se deosebesc trei tipuri de semibordeie: ovale sau ovale-neregulate (8), rectangulare cu colţurile rotunjite (Putineşti III – L.4) şi de forma cifrei „8" (Nezvisko – L.4).

De obicei, pereţii semibordeielor sunt verticali, dar pe o latură sunt în pantă uşoară, aceasta indicând probabil intrarea. În unele case au fost găsite treptele săpate în lutul viu. Astfel, la Nezvisko (L.22) ele se aflau în partea de nord-est, la Putineşti II (L.1) pe latura de sud, iar la Putineşti III (L.4) pe cea de sud-vest. Uneori pereţii semibordeielor erau muruiţi cu un strat subţire de lut (Nezvisko – L.4 şi L.9). Resturi de podea de lut au fost documentate la Putineşti II şi Nezvisko (L.8). În ultima casă au fost depistate urme de reparaţii.

În câteva semibordeie (Vasilievka, Putineşti III – L.3 şi L.4), în partea superioară a umpluturii, au fost semnalate bucăţi de lut ars cu pleavă şi paie tocate în compoziţie, masate în unul din sectoarele casei, având uneori impresiuni de lemn (Vasilievka).

Semibordeiele se încălzeau de çele mai multe ori cu ajutorul rugurilor, resturile acestora găsindu-se într-o alveolare sau groapă, uneori făţuită cu lut (Nezvisko). În locuinţele mari şi foarte mari au fost semnalate două (Cuconeştii Vechi I – L.5) şi trei (Nezvisko – L.8) gropi cu resturi de ruguri. În afară de ruguri erau folosite, probabil, cuptoarele portative semnalate la Putineşti II şi Putineşti III (L.3). În ultimul semibordei au fost atestate şi resturile unei vetre plasate pe fundul lui.

În aşezările culturilor Precucuteni-Tripolie A şi Cucuteni-Tripolie de pe teritoriul dintre Carpaţi şi Prut bordeiele se întâlnesc rar[68]. O cu totul altă situaţie este pe teritoriul Basarabiei, unde – în staţiunile civilizaţiilor amintite – acest tip de locuinţă se întâlneşte frecvent[69]. În aşezările culturii Precucuteni-Tripolie A din Basarabia sunt obişnuite semibordeiele de formă ovală, mai rar rectangulară sau de forma cifrei „8". După dimensiuni, predomină locuinţele mici şi mijlocii, aşa cum au fost descoperite la Solonceni, Holercani, Lencovţî, Luka-Vrubleveţkaia etc., care erau încălzite cu ajutorul rugurilor sau, mai rar, erau înzestrate cu cuptoare[70].

În încheiere, subliniem că pentru aşezările aspectului regional Draguşeni-Jura sunt specifice locuinţele de suprafaţă şi semibordeiele. Ambele tipuri de locuinţă, după trăsăturile lor esenţiale (dimensiuni, formă, sisteme de încălzire etc.), sunt de tradiţie precucuteniană, cu unele influenţe estice.

---

[67] E.K. Cernâş, *К истории населения ...*, p. 28.

[68] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Bucureşti, 1974, p. 36; D. Monah, Şt. Cucoş, *op. cit.*, p. 45.

[69] V. Sorokin, *Culturile eneolitice din Moldova*, în *TD*, XV, 1-2, 1994.

[70] V.G. Zbenovici, *Ранний этап трипольской культуры на територии Украины*, Kiev, 1989, p. 21, 23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL IV

UNELTE ŞI ARME

Piese de silex

În procesul investigaţiilor arheologice din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura a fost recoltat un bogat şi variat utilaj de silex, silicolit, diverse roci, os, corn şi cupru. Înainte de a începe prezentarea acestora credem că este necesar să precizăm următoarele: în stadiul actual al cercetărilor tendinţa principală este utilizarea în analiza artefactelor a metodei statistice. Această tendinţă este motivată de necesitatea obţinerii unor informaţii multilaterale şi stabilirii corelaţiei procentuale între diversele categorii. Acest fenomen se explică şi prin necesitatea verificării concluziilor, dar şi prin influenţa ştiinţei contemporane[1].

Pentru clasificarea tehnico-morfologică a industriilor din staţiunile menţionate a fost folosită schema elaborată de G.F. Korobkova, pe baza complexelor neolitice şi mezolitice din Asia mijlocie, cu tehnica de debitaj lamelară şi nomenclatura ei tipologică[2]. Industriile litice din aşezările aspectului Drăguşeni-Jura au fost studiate pe baza a trei aspecte: tehnica de debitaj, tehnica de retuşare şi tipurile de piese.

În procesul cercetării tehnicii de debitaj piesele au fost divizate în lame: macro (lăţimea mai mult de 2,5 cm), mari (lăţimea între 1,5-2,5 cm), mijlocii (lăţimea între 0,7-1,5 cm) şi mici (lăţimea mai mică de 0,7 cm); aşchii: mari (diametrul mai mare de 5 cm), mijlocii (diametrul mai mare de 3 cm) şi mici (diametrul mai mic de 3 cm)[3].

În cadrul tehnicii de retuşare s-a ţinut cont de caracterul retuşei şi dispunerea ei pe piesă. Pentru clasificare s-au folosit termenii de mari (lungimea mai mult de 2 mm) şi mici (lungimea mai mică de 2 mm)[4].

---

[1] V.A. Ranov, *О применении атрибутивного (количественного) метода в археологии каменного века*, în *Проблемы реконструкции в археологии*, Novosibirsk, 1985, p. 55-62.

[2] G.F. Korobkova, *Культуры и локальные варианты мезолита и неолита Средней Азии (по материалам каменных индустрий)*, în *CA*, 1975, 3, p. 8-28.

[3] *Ibidem.*

[4] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Comunităţile aspectului regional Drăguşeni-Jura îşi confecţionau uneltele de silex din materia primă dobândită din depozitele de pe râurile Prut şi Nistru, surse de aprovizionare accesibile populaţiilor preistorice din Moldova. Silexul are nuanţe diferite, de la cenuşiu-negricios sau vineţiu închis la vineţiu-alburiu sau vineţiu-albăstrui, mai rar de culoare alburie mată, compactă. Indiscutabil, prelucrarea uneltelor se făcea, de cele mai multe ori, dacă nu chiar în toate, pe teritoriul aşezărilor. Acest fapt este demonstrat de prezenţa nucleelor, percutoarelor şi deşeurilor. În acest sens ne servesc drept mărturii concludente şi atelierele de prelucrare a silexului atestate în unele staţiuni (Duruitoarea Veche, Putineşti III etc.). Specificăm că în aşezarea Drăguşeni-*Ostrov* au fost descoperite 1114 unelte de silex şi 6152 aşchii fară urme de utilizare[5]. În staţiunea Druţa I, pe baza informaţiei planigrafice a uneltelor, s-a ajuns la concluzia că prelucrarea lor a avut loc în afara complexelor de locuire[6]. În acelaşi sens este semnificativ faptul că în aşezarea Cuconeştii Vechi I a fost găsit un mare număr de fragmente de nuclee (409 ex.) şi bulgări de silex (11 ex.).

Nuclee au fost descoperite în majoritatea aşezărilor cercetate prin săpături. În funcţie de materia primă folosită (bulgării de silex), dimensiunile nucleelor variază între 3-15 cm, însă la Cuconeştii Vechi I, Druţa I, Putineşti II, Putineşti III predomină exemplarele cu înălţimea de 5-7 cm. În staţiunea Cuconeştii Vechi I, în care s-a descoperit cel mai mare număr de nuclee (86 ex.) şi fragmente de nuclee (409 ex.), piesele mai înalte de 8 cm se întâlnesc rar (fig. 19/5, 17).

După formă, nucleele se divizează în patru categorii: prismatice, conice, discoidale şi amorfe. Nucleele prismatice au fost atestate la Nezvisko (fig. 20/10-11)[7], Drăguşeni-*Ostrov* (fig. 21/22-23, 26)[8], Druţa I, Putineşti II (fig. 22/9), Putineşti III (fig. 23/1, 16, 20) şi Cuconeştii Vechi I, în ultimele două aşezări prevalând numeric. Majoritatea pieselor au un talon de debitaj perpendicular sau, mai rar, puţin înclinat în raport cu axul lor longitudinal. Nuclee cu două (Putineşti III, Cuconeştii Vechi I) şi trei taloane (Cuconeştii Vechi I) s-au semnalat în număr de două exemplare şi, respectiv, un exemplar.

Obiectele prismatice dispun de un front vertical de percuţie care, de regulă, cuprinde aproximativ 2/3 din suprafaţă şi, mai rar, sunt circulare. De regulă, partea opusă frontului de percuţie rămâne acoperită cu cortex. Prin percuţie, din nuclee se obţineau lame şi aşchii de diverse forme şi dimensiuni. Exemplarele de la Putineşti III, din care au fost detaşate lame şi aşchii, sunt în număr de 13. Din patru nuclee au fost detaşate numai lame, iar din unul singur aşchii. Din staţiunea Cuconeştii Vechi I provin lame şi aşchii de la 46 de

[5] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *Ecological, Economic and Behavioural Aspects of the Cucuteni A_4 Community at Drăguşeni*, în *Dacia*, NS, XXVIII, 1984, 1-2, p. 41-46.

[6] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Опыт планиграфического анализа* ..., p. 108-114.

[7] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 32, fig. 20/10-11.

[8] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 9/9-11.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

obiecte. De la 33 de nuclee provin numai lame, iar de la şase exemplare numai aşchii. De obicei, de la nucleele cu frontul de percuţie circular se desprindeau numai lame. Nuclee prismatice, câte trei piese epuizate, au fost documentate la Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I. După N.V. Rândina, majoritatea nucleelor de formă prismatică de la Druţa I au fost utilizate parţial[9].

Nuclee de formă conică au fost atestate la Putineşti III (1 ex.), Cuconeştii Vechi I (1 ex.), Putineşti II (6 ex.) şi Druţa I (3 ex.). Nucleul de la Putineşti III dispune de un talon vertical cu unde circulare de percuţie. Din acesta au fost detaşate aşchii mici şi mijlocii. Nucleul de la Cuconeştii Vechi I are talonul puţin înclinat, frontul vertical de percuţie cuprinde 2/3 din suprafaţă şi a fost utilizat pentru obţinerea aşchiilor. Exemplarele de la Putineşti II dispun de un talon perpendicular (5 ex.) sau puţin înclinat (1 ex.), un front vertical de percuţie cu 2/3 din suprafaţă (5 ex.) sau circular (1 ex.) şi erau folosite pentru obţinerea lamelor mici şi mijlocii (2 ex.), lame şi aşchii mici (1 ex.), aşchii mijlocii, lame mijlocii şi mari (2 ex.), aşchii mici, lame mici şi mijlocii (1 ex.).

Nuclee amorfe au fost depistate la Putineşti II (3 ex.), Putineşti III (7 ex.) şi, într-un număr destul de mare, la Druţa I (27 ex.). De regulă, acestea au mai multe suprafeţe de lovire şi, evident, mai multe fronturi de percuţie. De cele mai multe ori această categorie de nuclee era utilizată pentru detaşarea aşchiilor. Nucleele discoidale sunt reprezentate de un singur exemplar, descoperit la Putineşti II (diametrul 5,2 cm), de pe care s-au desprins aşchii.

Din punct de vedere planigrafic, în aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura nucleele se distribuie în felul următor: la Cuconeştii Vechi I ele au fost descoperite în stratul de cultură (51 ex.), L.1 (3 ex.), L.2 (21 ex.), L.3 (1 ex.) şi L.4 (10 ex.); la Putineşti II cinci exemplare au fost semnalate în L.1 împreună cu o concentraţie de aşchii şi lame (în total în L.1 au fost găsite 402 aşchii şi 58 de lame fără urme de utilizare şi un bulgăre de silex); la Putineşti III nucleele au fost depistate în stratul de cultură (5 ex.), L.1 (1 ex.), L.2 (2 ex.), L.3 (1 ex.), L.4 (14 ex.), L.5 (1 ex.), L.6 (1 ex.), L.7 (1 ex.). Specificăm că în colţul de nord-est al L.4 au fost găsite trei nuclee, 223 de aşchii şi patru lame fără urme de utilizare. După N.V. Rândina şi A.V. Engovatova, în staţiunea Druţa I nucleele şi deşeurile (aşchii, fragmente de nuclee etc. fără urme de folosire) au fost găsite, în majoritatea lor, în afara complexelor de locuire şi, mai rar, la parterul caselor[10].

Percutoarele au fost depistate în majoritatea siturilor investigate prin săpături. Drept percutoare s-au folosit şi o parte din nuclee, pe suprafaţa cărora se observă urmele specifice de întrebuinţare. După formă, se deosebesc percutoare relativ sferice, cubice, prismatice şi ovale. În staţiunea Cuconeştii Vechi I predomină exemplarele de formă relativ sferică, iar la Druţa I au fost

---

[9] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 200, p. 20.
[10] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Указ. Соч.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

utilizate, cu precădere, cele pe nuclee. Din industriile de la Nezvisko (fig. 20/12)[11] şi Drăguşeni-*Ostrov*[12] au fost publicate percutoare de formă sferică (fig. 21/24-25). În aşezări ele sunt distribuite in felul următor: Putineşti II – L.1 (2 ex.); Putineşti III – stratul de cultură (1 ex.), L.1 (1 ex.), L.2 (1 ex.), L.4 (4 ex.). La Cuconeştii Vechi I în stratul de cultură au fost găsite 52 de exemplare, în L.1 (3 ex.), L.2 (21 ex.) şi L.4 (1 ex.). În staţiunea Druţa I majoritatea percutoarelor, ca şi a nucleelor, au fost descoperite în afara locuinţelor[13]. Majoritatea percutoarelor au diametrul de 5-6 cm.

Retuşoare de silex s-au semnalat într-un număr mic. La Cuconeştii Vechi I s-au găsit două obiecte. Unul a fost lucrat pe o aşchie mare retuşată pe o latură cu retuşe mari abrupte, iar pe alta cu retuşe mici abrupte şi mari semiabrupte. Al doilea retuşor a fost realizat pe un nucleu epuizat. În industria staţiunii Druţa I a fost găsit un retuşor pe o lamă mare, care iniţial a fost utilizat drept cuţit. Partea activă a piesei se află la capătul proximal, cu urme specifice de lucru. Toată suprafaţa retuşorului era lustruită. În aşezările Putineşti II şi Putineşti III s-a găsit câte un exemplar. Primul a fost lucrat pe o macro aşchie retuşată pe o latură. Al doilea retuşor era realizat pe o lamă mare prismatică, cu profilul drept, retuşată pe o latură pe partea dorsală cu retuşe mici şi mari abrupte, iar pe faţa ventrală pe două laturi cu retuşe mici abrupte şi mari plate. Partea activă a ambelor instrumente se află la capătul proximal.

Tehnica debitajului

Industriile litice ale aşezărilor aspectului regional Drăguşeni-Jura diferă din punct de vedere cantitativ. Din staţiunea Putineşti II au fost recoltate 521 de piese de silex, dintre care 12,2% (64 ex.) constituie uneltele şi armele (fig. 22, 24-26). Conform informaţiilor publicate de N.V. Rândina şi A.V. Engovatova, proporţia uneltelor în aşezarea Druţa I este de 9,9% (652 ex.) din numărul total de piese de silex (6583 ex.)[14]. Comparativ, acest coeficient este înalt în siturile Putineşti III (fig. 27-35) şi Cuconeştii Vechi (19, 37-39), care constituie 28,2% (239 ex.) din 849 de piese de silex şi, respectiv, 23,2% (465 ex.) din 2472 de piese.

Pentru confecţionarea uneltelor şi armelor comunităţile aspectului regional Drăguşeni-Jura au utilizat lame şi aşchii de diverse forme şi dimensiuni (tab. 1-3). În industria litică a siturilor acestei variante locale lamele sunt reprezentate într-o proporţie de 14,2% la Putineşti II, 12,4% la Putineşti III şi 26,2% la Cuconeştii Vechi I. După dimensiuni, au fost divizate în patru grupe: macro, mari, mijlocii şi mici. În aşezările menţionate prevalează lamele mari şi mijlocii. În

[11] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 20/12.
[12] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 9/12-13.
[13] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Указ. Соч.*, p. 110.
[14] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

staţiunea Putineşti II piesele mari constituie 6,5%, cele mijlocii 6%, la Putineşti II sunt, respectiv, 8,3% şi 2,4%, la Cuconeştii Vechi I – 15,8% şi 6,3%. După formă, au fost atestate următoarele tipuri de lame cu profilul longitudinal arcuit sau drept: prismatice, triunghiulare, foliacee, romboidale, trapezoidale şi neregulate. În siturile amintite marea majoritate a lamelor au forma prismatică; la Putineşti II indicele lor constituie 9,1%, la Putineşti III 9,9%, iar la Cuconeştii Vechi I 22,2%. Ele au profilul arcuit (5,6% sau drept 3,5% la Putineşti II) şi sunt reprezentate, respectiv, la Putineşti III – 3,6% şi 6,3%, la Cuconeştii Vechi I – 10,7% şi 11%.

A doua categorie de obiecte folosite la confecţionarea uneltelor sunt aşchiile (tab. 1-3), care în complexele analizate constituie 83,9% (Putineşti II), 84,5% (Putineşti III) şi 52,9% (Cuconeştii Vechi I). După dimensiuni, ele se împart în patru grupe: macro, mari, mijlocii şi mici. Proporţiile aşchiilor mari şi mijlocii în industriile cercetate sunt apropiate; la Putineşti II constituie, respectiv, 7,3% şi 29%, la Putineşti III – 10,2% şi 31,9%, la Cuconeştii Vechi I – 8,9% şi 33,8%. Unele diferenţe se observă între procentajul aşchiilor mici de la Putineşti II şi Putineşti III, pe de o parte, şi Cuconeştii Vechi I, pe de alta. În primele două situri ele reprezintă 46,6% şi 42,4%, iar în ultimul 10,2%. După formă, au fost identificate următoarele tipuri de aşchii: patrulatere, triunghiulare, ovale, trapezoidale, foliacee, romboidale, unghiforme, rotunde şi amorfe. În complexele analizate cele mai frecvente tipuri sunt aşchiile patrulatere, triunghiulare, trapezoidale, ovale şi amorfe. Primul tip este reprezentat la Putineşti II de 31,4%, al doilea de 20,7%, al treilea de 4,8%, al patrulea de 10,2%, iar ultimul de 16,7%. În aceeaşi ordine, la Putineşti III ele constituie 39,1%, 15,6%, 7,1%, 8,6%, 11,4%, iar la Cuconeştii Vechi I 20%, 10,7%, 5,8%, 5,9% şi 7,7%. Dintre tipurile menţionate, o anumită preponderenţă o au cele de formă patrulateră şi triunghiulară.

În cele expuse mai sus s-au analizat toate piesele de silex cu şi fără retuşe din siturile respective. O altă chestiune care merită atenţie este cea a raportului dintre lamele şi aşchiile utilizate la confecţionarea uneltelor. Din cele 64 de unelte depistate la Putineşti II, 16 (25%) au fost lucrate pe lame, 36 (56,2%) pe aşchii, iar 12 (18,8%) sunt nuclee şi percutoare. În cadrul industriei litice de la Putineşti III au fost atestate instrumente pe lame – 75 (31,4%), pe aşchii – 131 (54,8%) şi nuclee, percutoare – 33 (13,8%). La Cuconeştii Vechi I s-au descoperit piese pe lame – 196 (42,2%), pe aşchii – 101 (21,7%) şi nuclee, percutoare – 168 (36,1%). În complexul de la Druţa I s-au găsit unelte realizate pe lame – 313 (45%), pe aşchii – 291 (41,8%) şi nuclee, percutoare – 92 (13,2%). Subliniem unele particularităţi ale industriior analizate. După procentaj, se observă unele deosebiri între uneltele pe lame de la Putineşti II şi Putineşti III, pe de o parte, şi Cuconeştii Vechi I, pe de altă parte. Referitor la instrumentele pe aşchii, indici înalţi au fost găsiţi la Putineşti II, Putineşti III, Druţa I şi, comparativ, mic la Cuconeştii Vechi I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tehnica retușării

În cuprinsul acestei tehnici au fost identificate patru categorii: retușe abrupte, plate, denticulate și mixte (tab. 4-6). Prima categorie de retușe prevalează în toate industriile examinate, iar la Putinești II reprezintă 72,5%, la Putinești III 60,8% și la Cuconeștii Vechi I 49,2% din numărul total de retușe. La rândul lor, retușele abrupte au fost divizate în trei grupe: 1) mici, 2) mari 3) mici-mari. În complexele analizate retușele mici abrupte constituie la Putinești II 27,4%, la Putinești III 25,4% și la Cuconeștii Vechi I 13,5%.

După dispunerea pe piese, caracterul laturilor și modul lor de realizare, retușele mici abrupte au fost împărțite în mai multe tipuri. La Putinești II au fost indentificate cinci tipuri, la Putinești III 11 și la Cuconeștii Vechi I nouă. În industria așezării Putinești II au fost stabilite următoarele tipuri: în grupa retușelor mici abrupte: 1) pe o latură, 2) pe un capăt, 3) pe un capăt și două laturi, 4) pe perimetru și 5) pe două laturi alternante (tab. 4). Cel mai bogat spectru de tipuri în industriile analizate s-a constatat la Putinești III: 1) pe o latură, 2) pe un capăt, 3) pe două laturi, 4) pe o latură cu scobituri, 5) pe o latură ventrală, 6) pe o latură altemante, 7) pe 2/3 din perimetru, 8) pe o latură cu scobituri, ventrală, 9) pe o latură dorsală, 10) pe un capăt și o latură, 11) pe un capăt și două laturi (tab. 5). În cele nouă tipuri atestate la Cuconeștii Vechi I se repetă tipurile determinate la Putinești II și Putinești III (tab. 6). Dintre tipurile enumerate, în complexele examinate domină doar trei: 1) pe o latură, 2) pe un capăt și 3) pe două laturi.

Grupa retușelor mari abrupte este reprezentată la Putinești II în proporție de 35,2%, la Putinești III 7,8% și la Cuconeștii Vechi I 28,9%. Ea a fost divizată la Putinești II în cinci tipuri, la Putinești III în două și la Cuconeștii Vechi I în șapte. Trecem în revistă ultimele șapte tipuri, între care se repetă și cele din primele două stațiuni: 1) pe un capăt, 2) pe o latură, ventrale, 3) pe o latură, 4) pe un capăt și o latură, 5) pe două laturi, 6) pe o latură cu scobituri și 7) pe un capăt și două laturi. În cadrul acestei grupe, în toate siturile pe primul loc se plasează retușele mari abrupte, dispuse pe un capăt, iar pe locurile doi și trei cele pe o latură și pe un capăt și o latură.

Ultima grupă de retușe abrupte constituie la Putinești II 9,8%, la Putinești III 27,4% și la Cuconeștii Vechi I 6,7%. Ea este reprezentată în prima stațiune de patru tipuri, în a doua de zece și în ultima de opt. Între tipurile din ultimele două așezări sunt unele deosebiri și, din această cauză, le vom enumera pe ambele. Deci, la Putinești III s-au identificat următoarele tipuri: 1) pe un capăt și o latură, 2) pe o latură, 3) pe 2/3 din perimetru, 4) pe un capăt, 5) pe un capăt și două laturi, 6) pe perimetru, 7) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale, 8) pe două laturi, 9) pe trei laturi și 10) pe două capete. În industria de la Cuconeștii Vechi I s-au depistat tipurile: 1) pe o latură, 2) pe un capăt, 3) pe un capăt și două laturi, 4) pe un capăt și o latură, 5) pe o latură dorsale, pe altă latură cu scobituri ventrale, 7) pe două laturi ventrale, 8) pe un capăt și două

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

laturi. În cuprinsul acestei grupe predomină tipurile: 1) pe un capăt şi o latură, 2) pe o latură, 3) pe un capăt, 4) pe un capăt şi două laturi.

În complexele analizate, a doua categorie o reprezintă retuşele plate, care la Putineşti II constituie 19,6%, la Putineşti III 16,7% şi la Cuconeştii Vechi I 29,2%. Ca şi categoria precedentă, ea a fost divizată în trei grupe: 1) mici, 2) mari şi 3) mici-mari.

Prima grupă la Putineşti II este reprezentată de 13,7%, la Putineşti III de 12,3% şi la Cuconeştii Vechi I de 15,4%. În această grupă la Putineşti II şi Putineşti III au fost determinate câte patru tipuri, iar la Cuconeştii Vechi I opt. Reţinem că în tipurile de la Putineşti II şi Cuconeştii Vechi I au fost evidenţiate unele particularităţi şi, din această cauză, sunt menţionate ambele. Deci, la Putineşti II s-au constatat tipurile: 1) pe două laturi, 2) pe un capăt şi o latură, 3) pe un capăt, 4) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale. Pe piesele de silex de la Cuconeştii Vechi I s-au observat următoarele tipuri de retuşe mici plate: 1) pe două laturi, 2) pe o latură, 3) pe o latură ventrale, 4) pe trei laturi, 5) pe două laturi alternante, 6) pe o latură alternante, 7) pe o latură cu scobituri, 8) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale. În grupa retuşelor mici plate predomină două tipuri: 1) pe două laturi şi 2) pe o latură.

Grupa retuşelor mari plate constituie la Putineşti II 5,9%, la Putineşti III 1,5% şi la Cuconeştii Vechi I 11,3%. În industriile aşezărilor Putineşti II şi Putineşti III au fost atestate câte două tipuri, iar la Cuconeştii Vechi zece. Le menţionăm pe cele din ultima aşezare, în care se repetă şi tipurile din primele două staţiuni: 1) pe un capăt, 2) pe o latură alternante, 3) pe perimetru alternante, 4) „în pojghiţă" pe ambele feţe, 5) pe o latură, 6) pe o latură cu scobituri ventrale, 7) pe o latură ventrale, 8) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale, 9) pe două laturi şi 10) pe două laturi, alternante. Printre tipurile identificate prevalează două: 1) „în pojghiţă" şi 2) pe o latură.

Retuşele ultimei grupe au fost semnalate numai la Putineşti III (2,9%) şi Cuconeştii Vechi I (3%) şi au fost observat pe şase şi, respectiv, opt piese. În primul sit s-au constatat trei tipuri, iar în al doilea şase. Reţinem tipurile din complexul de la Cuconeştii Vechi I: 1) pe o latură, 2) pe două laturi, 3) pe două laturi ventrale, 4) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale, 5) pe un capăt dorsale, pe o latură alternante, 6) pe o latură ventrale.

Categoria retuşelor denticulate constituie la Putineşti II 2%, la Putineşti III 3,9%, la Cuconeştii Vechi I 0,8% şi a fost semnalată pe un număr, comparativ, mic de piese. Astfel, în prima aşezare a fost găsită pe o piesă, în a doua pe opt şi în ultima pe două. În cadrul ei s-au constatat două grupe: 1) mari, 2) mici-mari şi au fost evidenţiate următoarele tipuri: 1) pe un capăt (Putineşti II), 2) pe o latură ventrale (Putineşti III), 3) pe o latură (Putineşti III, Cuconeştii Vechi I) şi 4), pe o latură alternante (Cuconeştii Vechi I).

În industriile cercetate categoria retuşelor mixte (abrupte, plate, denticulate) este reprezentată la Putineşti II de 5,9%, la Putineşti III de 18,6% şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

la Cuconeştii Vechi de 20,3%. Spre deosebire de categoriile analizate mai sus, aceasta se caracterizează printr-un bogat spectru de grupe şi tipuri, care la Putineşti II au fost documentate în două şi, respectiv, trei cazuri la Putineşti III opt grupe şi 19 tipuri şi la Cuconeştii Vechi I 11 grupe şi 37 de tipuri. Din punct de vedere numeric prevalează grupele: 1) mici, abrupte şi plate (Putineşti III, Cuconeştii Vechi I), 2) mici abrupte, mari plate (Putineşti III), 3) mari abrupte şi plate (Cuconeştii vechi I) şi 4) mari abrupte, mici plate (Cuconeştii Vechi I). În cadrul primei grupe predomină tipurile: 1) pe două laturi (Putineşti III), 2) pe o latură (Putineşti III) 3) pe o latură dorsale, pe altă latură ventrale (Cuconeştii Vechi I), 4) pe o latură alternante, pe altă latură ventrale (Cuconeştii Vechi I). În grupa a doua au fost identificate trei tipuri. Grupa a treia de la Cuconeştii Vechi I a fost semnalată pe nouă piese şi este reprezentată de acelaşi număr de tipuri. În ultima grupă (Cuconeştii Vechi I) au fost atestate două tipuri: 1) pe un capăt şi două laturi şi 2) pe un capăt şi o latură.

În concluzie, remarcăm că printre trăsăturile caracteristice ale tehnicii retuşării în industriile analizate se evidenţiază preponderenţa retuşelor abrupte şi aplicarea pe scară redusă a celor denticulate. Referitor la retuşele plate, semnalăm indici apropiaţi în complexele Putineşti II şi Putineşti III şi, comparativ, la Cuconeştii Vechi I. Retuşele mixte au fost aplicate aproape în egală măsură, după procentaj, la Putineşti III şi la Cuconeştii Vechi I.

Tipologia uneltelor de silex

Nucleele, percutoarele şi retuşoarele au fost examinate mai sus şi nu mai este necesar să revenim la ele.

Gratoarele constituie cea mai numeroasă categorie de unelte de silex în culturile neo-eneolitice şi, în acest sens, comunităţile aspectului regional Drăguşeni-Jura nu s-au abătut de la această regulă. În inventarul litic al aşezării Putineşti II (fig. 22/4-6; 25/1-4, 6-8) ele reprezintă 43,8% din numărul total de unelte, la Putineşti III 39,7% (fig. 27), la Cuconeştii Vechi I 25,6% (fig. 37/9-12, 14), Druţa I 25,6% (fig. 40/1-4, 10-13, 15-17, 19-23) şi au fost semnalate la Nezvisko (fig. 20/24-26, 28, 37)[15], Drăguşeni-*Ostrov* (fig. 21/10-21)[16] şi Vasilievka (tab. 7-9)[17].

Gratoarele au fost divizate în două grupe: pe lame şi pe aşchii. Piesele realizate pe lame constituie la Putineşti II 9,4%, la Putineşti III 9,2%, la Cuconeştii Vechi I 17,6%, la Druţa I 14,8% şi predomină numai în ultimele două aşezări. În această grupă la Putineşti II a fost identificat un singur tip (cu retuşe pe extremitatea distală), la Putineşti III trei tipuri (fig. 30/1-2, 5, 15, 20), iar la Cuconeştii Vechi patru tipuri (fig. 38/1-6, 8, 10, 12). În industria de la

[15] E.K. Cernâş, *К истории населения* ...
[16] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ...
[17] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 101.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Putineşti III au fost atestate tipurile: 1) cu retuşe pe extremitatea distală, 2) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură, 3) cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi. În afară de tipurile menţionate, la Cuconeştii Vechi I s-a descoperit un exemplar cu retuşe pe ambele extremităţi (gratoar dublu). În cele trei industrii analizate prevalează gratoarele cu retuşe pe extremitatea distală. Din cele 22 de gratoare găsite la Putineşti III, 17 au fost realizate pe lame mari prismatice, trei pe lame mijlocii şi un exemplar pe o lamă macro. Din totalitatea pieselor, 15 unelte sunt înzestrate cu retuşe pe extremitatea distală, cinci pe extremitatea distală şi o latură şi două pe extremitatea distală şi două laturi. De obicei, extremitatea distală a pieselor are retuşe mici sau mari abrupte, iar laturile au fost prelucrate cu retuşe plate sau mixte. Majoritatea gratoarelor de la Cuconeştii Vechi I au fost lucrate pe lame mari prismatice, cu profilul longitudinal arcuit sau drept şi rar pe piese de dimensiuni mijlocii. Au fost găsite 51 de unelte cu retuşe pe extremitatea distală, 18 cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi şi 12 cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură. Ele au aceleaşi tipuri de retuşe ca şi uneltele din staţiunile descrise mai sus. În afară de gratoarul dublu de la Cuconeştii Vechi I, două exemplare de acelaşi tip au fost depistate la Druţa I, unul dintre ele având pe două laturi retuşe mici plate, apărute probabil în timpul utilizării[18]. Marea majoritate a gratoarelor pe lame au partea activă (extremitatea distală) convexă şi rar se întâlnesc exemplare cu partea activă concavă sau dreaptă.

A doua grupă de gratoare a fost realizată pe aşchii. În aşezarea Putineşti II ele constituie 34,4% din numărul total de unelte de silex, la Putineşti III 30,5%, la Cuconeştii Vechi I 8%, la Druţa I 10,8% şi prevalează în primele două staţiuni. Gratoarele pe aşchii se deosebesc de cele precedente printr-o mai mare diversitate de tipuri. Astfel, la Putineşti II au fost atestate şase tipuri, la Putineşti III şapte şi la Cuconeştii Vechi I patru (fig. 19/4, 14, 24, 27; 37/9, 11; 39/7). Între tipurile de la Putineşti II şi Putineşti III sunt unele deosebiri şi, din această cauză, suntem nevoiţi să le analizăm pe toate. Deci, la Putineşti II au fost identificate tipurile: 1) cu retuşe pe extremitatea distală, 2) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură, 3) cu retuşe pe perimetru, 4) cu retuşe pe o latură 5) cu retuşe pe două laturi şi 6) cu retuşe pe trei laturi. Dintre tipurile de la Putineşti II în aşezarea Putineşti III au fost evidenţiate numai primele patru. Alte tipuri sunt: 7) cu retuşe pe ambele extremităţi, 8) cu retuşe pe 2/3 din perimetru şi 9) cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi. În industria litică de la Cuconeştii Vechi I au fost observate tipurile 1-3 şi 9. Ca şi în prima grupă, în cele trei complexe predomină gratoarele cu retuşe pe extremitatea distală, iar în aşezarea Putineşti II o anumită pondere o au piesele cu retuşe pe o latură. În celelalte două situri predomină gratoarele cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură. Din cele 22 de gratoare din staţiunea Putineşti II, 11 exemplare au fost

[18] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, p. 16-17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

lucrate pe aşchii patrulatere de dimensiuni mijlocii şi mici, două pe aşchii triunghiulare mijlocii şi mici şi câte trei piese pe aşchii ovale mici, mijlocii şi mari. Majoritatea pieselor au fost prelucrate cu retuşe abrupte şi, mai rar, cu retuşe plate sau mixte. Modul principal de realizare a lor a fost cel dorsal, cu toate că se întâlneşte şi cel ventral (fig. 22/3-5; 24/1, 3, 7; 25/1-3; 26/5, 7-8).

În aşezarea Putineşti III au fost descoperite 73 de gratoare pe aşchii, iar la confecţionarea lor au fost folosite, cu precădere, piese de dimensiuni mijlocii (49) – de formă patrulateră (32), triunghiulară (9), ovală (7), romboidală (1) – şi mai rar cele mici (18) – de formă patrulateră (17), ovală (1) – şi mari (6) – de formă ovală (5) şi patrulateră (1). Aceleaşi tendinţe în realizarea gratoarelor pe aşchii au fost semnalate şi pentru industria sitului Cuconeştii Vechi I. În privinţa tehnicii de retuşare şi a modului ei de realizare sunt similare celor din staţiunea Putineşti II (fig. 27/1-4, 6, 9-12, 14-15, 22-24; 28/2, 4, 6, 8-9, 11, 13-15; 29/3, 11, 17, 20, 23; 31/4, 10-11, 14-18, 22; 32/9, 13, 16-19; 35/1, 5, 10-11).

În industria litică a aşezării Putineşti II lamele cu retuşe constituie 10,9% (fig. 22/7; 24/4, 13-14, 16-17; 25/10; 26/4, 6-7), la Putineşti III 17,2% (fig. 23/14, 17-18; 29/13; 30/12, 14, 16-18; 31/1, 4-5, 7-8, 23; 32/4-5, 7-8, 10-11, 22; 34/2, 15, 20, 23, 25), la Cuconeştii Vechi I 19,2% şi la Druţa I 23,9%. După dimensiuni, lamele cu retuşe au fost divizate în patru grupe: macro, mari, mijlocii şi mici. Prima grupă este reprezentată la Putineşti II de 1,5%, la Putineşti III de 2,6% şi la Cuconeştii Vechi I de 2,4%. În prima staţiune s-a găsit un singur exemplar care avea retuşe pe extremitatea distală. În ultimele două aşezări, în această grupă, au fost semnalate câte două tipuri: 1) cu retuşe pe o latură şi 2) cu retuşe pe două laturi. Lamele macro cu retuşe au formă prismatică şi profilul longitudinal, arcuit sau drept.

Lamele de dimensiuni mari constituie cea mai numeroasă grupă şi reprezintă în staţiunea Putineşti II 9,4%, Putineşti III 9,6% şi Cuconeştii Vechi I 11,8%. În primele două situri au fost identificate câte patru tipuri, iar în ultimul două. În aşezările Putineşti II şi Putineşti III tipurile coincid: 1) cu retuşe pe o latură, 2) cu retuşe pe două laturi, 3) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură, 4) cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi. În industria aşezării Cuconeştii Vechi I au fost semnalate primele două tipuri. În complexele cercetate o anumită preponderenţă o au piesele retuşate pe o latură şi pe două laturi. La Putineşti III lamele mari au formă prismatică şi profilul arcuit sau drept (6). În inventarul litic de la Putineşti III din cele 23 de lame mari retuşate, 18 au forma prismatică – cu profilul arcuit (10) sau drept (8) –, trei triunghiulară, una romboidală şi una foliacee. Lamele din această grupă (55) de la Cuconeştii Vechi I au forma prismatică (46) – cu profilul arcuit (24) sau drept (22) –, triunghiulară (4), romboidală (3) şi foliacee (2) (fig. 19/13, 15, 23, 26; 38/7, 11; 39/5, 9-10).

Lamele retuşate de dimensiuni mijlocii au fost depistate la Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I, unde constituie 4,2% şi, respectiv, 4,8%. În această grupă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de obiecte au fost determinate la Putineşti III două tipuri, iar la Cuconeştii Vechi I trei: 1) cu retuşe pe o latură, 2) cu retuşe pe două laturi şi 3) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură, printre care prevalează primele două tipuri. Pentru confecţionarea uneltelor din această grupă au fost utilizate, cu precădere, piesele prismatice cu profilul longitudinal arcuit sau drept şi, mai rar, cele de formă triunghiulară.

Dintre lamele mici retuşate, la Putineşti III s-au descoperit două exemplare (0,8%) cu retuşe: 1) pe două laturi şi 2) pe extremitatea distală şi o piesă (0,2%) la Cuconeştii Vechi I retuşată pe o latură. Toate trei exemplarele au formă prismatică şi profilul drept. Obiectele din această categorie au fost prelucrate cu retuşe plate sau mixte. Modul lor de realizare a rămas cel dorsal.

Lame cu una sau două nervuri dorsale longitudinale, cu retuşe abrupte sau denticulate au fost atestate în aşezarea Drăguşeni-*Ostrov*[19].

În industriile litice ale aşezărilor Putineşti II (fig. 24/5; 26/2), Putineşti III (fig. 28/1; 29/22, 24; 34/6, 12, 28; 36/9), Cuconeştii Vechi I şi Druţa I (fig. 40/5, 9, 32) aşchiile constituie, respectiv, 15,6%, 21,8%, 10,3% şi 21,3%. După dimensiuni, aşchiile retuşate au fost împărţite în patru grupe: macro, mari, mijlocii şi mici.

Aşchiile cu retuşe de dimensiuni macro au fost depistate la Putineşti II (1,6%) şi Putineşti III (0,8%). În prima aşezare a fost găsit un exemplar cu retuşe pe extremitatea distală, iar la Putineşti III s-au descoperit două exemplare, ambele având retuşe pe extremitatea distală şi două laturi. Toate trei piesele au formă patrulateră.

Aşchiile mari reprezintă la Putineşti II 1,6%, la Putineşti III 6,3% şi la Cuconeştii Vechi I 1,5%. În prima aşezare s-a găsit o singură piesă cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi. În ultimele două staţiuni au fost identificate trei tipuri: 1) cu retuşe pe extremitatea distală, 2) cu retuşe pe o latură, 3) cu retuşe pe două laturi. În ambele situri o anumită preponderenţă o au uneltele cu retuşe pe o latură. Piesele de la Putineşti III au forma patrulateră (5), ovală (4), trapezoidală (2), triunghiulară (2) şi foliacee (2). Aceleaşi forme le au şi aşchiile retuşate de la Cuconeştii Vechi I (fig. 37/13).

Aşchiile retuşate mijlocii constituie cea mai numeroasă grupă din această categorie de unelte şi cu cea mai mare diversitate de tipuri. Ele ating la Putineşti II 7,8%, la Putineşti III 0,5% şi la Cuconeştii Vechi 7,5%. În prima aşezare au fost atestate patru tipuri, în a doua staţiune două, iar în ultima cinci. În industria sitului Putineşti II au fost identificate tipurile: 1) cu retuşe pe extremitatea distală, 2) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură, 3) cu retuşe pe o latură, 4) cu retuşe pe două laturi. La Cuconeşti Vechi I, în afară de tipurile trei şi patru, au mai fost identificate: 5) cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi, 6) cu retuşe pe perimetru, 7) cu retuşe pe ambele extremităţi. În aşezarea

---

[19] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Putineşti III au fost atestate tipurile trei şi patru. Dintre tipurile evidenţiate predomină ultimele (3 şi 4). În complexul litic de la Putineşti II aşchiile retuşate de dimensiuni mijlocii au forma patrulateră (2), trapezoidală (2) şi triunghiulară (1). În cel de la Putineşti III au fost semnalate formele: patrulateră (11), triunghiulară (8), ovală (3), trapezoidală (2) şi foliacee (1). Aceleaşi forme s-au constatat şi în industria litică de la Cuconeştii Vechi I.

Aşchiile retuşate de dimensiuni mici reprezintă în staţiunea Putineşti II 4,6%, Putineşti III 4,2% şi Cuconeştii Vechi I 1,3%. La Putineşti II au fost găsite trei piese cu retuşe: 1) pe extremitatea distală, 2) pe extremitatea distală şi o latură, 3) pe perimetru. În inventarul litic de la Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I au fost identificate tipurile: 4) cu retuşe pe o latură, 5) cu retuşe pe două laturi. Uneltele de la Putineşti II sunt de formă patrulateră, cele de la Putineşti III au formă patrulateră (5), ovală (3), trapezoidală (2), care au fost găsite şi la Cuconeştii Vechi I. Uneltele pe aşchii au fost prelucrate cu retuşe abrupte, plate şi mixte.

În industriile litice ale aşezărilor Putineşti II, Putineşti III, Cuconeştii Vechi I şi Druţa I străpungătoarele constituie, respectiv, 1,6%, 2,5%, 1,9% şi 2,2%. Străpungătoarele au fost divizate în două grupe: pe lame şi pe aşchii. Uneltele din prima grupă au fost semnalate în ultimele trei situri. În cadrul acestei grupe au fost identificate la Putineşti III (fig. 29/7, 12; 30/9; 33/1; 34/16) un tip (cu retuşe pe două laturi) şi la Cuconeştii Vechi I (fig. 19/6-7, 19-20; 37/1-2, 4, 15) două tipuri: 1) cu retuşe pe o latură (o piesă) şi 2) cu retuşe pe două laturi (7 ex.). De regulă, străpungătoarele lucrate pe lame au profilul longitudinal drept şi au fost prelucrate cu retuşe abrupte. Uneltele din această grupă de la Drăguşeni-*Ostrov* au vârful ascuţit, obţinut prin retuşe abrupte sau semiabrupte care, uneori, continuă oblic şi pe marginile lamei (fig. 21/1-9)[20]. După N.V. Rândina, străpungătoarele de la Druţa I sunt realizate pe lame subţiri şi vârful este prelucrat pe ambele laturi cu retuşe abrupte (fig. 40/3, 18, 24)[21].

Străpungătoarele pe aşchii au fost depistate câte un exemplar la Putineşti II şi Cuconeştii Vechi I, patru unelte la Putineşti III şi şase la Druţa I. Ele sunt executate pe aşchii mari sau mijlocii, de formă triunghiulară, prelucrate la vârf cu retuşe abrupte pe ambele laturi, uneori cu retuşe plate pe faţa ventrală, la extremitatea distală a piesei.

Piesele componente pentru seceri reprezintă în industriile aşezărilor Putineşti II (fig. 24/10), Putineşti III, Cuconeştii Vechi I (fig. 37/6-8) şi Druţa I, respectiv, 4,7%, 3,8%, 3,7% şi 5%. Cu excepţia unui exemplar de la Druţa I, toate uneltele sunt lucrate pe lame de dimensiuni mari şi mijlocii, cu precădere de formă prismatică şi cu profilul longitudinal arcuit. Trăsătura lor distinctă este o porţiune lustruită, de regulă, pe o latură şi, mai rar, pe două laturi (Putineşti III – 1 ex.). În complexul litic de la Putineşti II au fost identificate două tipuri, iar la

[20] *Ibidem*, p. 20.

[21] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, p. 20.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I câte patru. La Putineşti III au fost semnalate următoarele tipuri: 1) cu retuşe pe o latură şi lustru pe o porţiune, 2) cu retuşe pe două laturi şi lustru pe două laturi, 3) cu retuşe pe două laturi şi lustru pe o porţiune 4) fără retuşe şi cu lustru pe o porţiune. În inventarul de la Cuconeştii Vechi I, în afară de tipurile unu şi trei, au mai fost identificate tipurile: 5) cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură şi lustru pe o porţiune. La Putineşti II au fost documentate tipurile unu şi patru. Caracteristice pentru industriile analizate sunt piesele componente pentru seceri cu retuşe pe o latură şi lustru pe o porţiune.

Piese componente pentru seceri s-au descoperit şi în alte situri ale aspectului Drăguşeni-Jura: Drăguşeni-*Ostrov*[22], Vasilievka[23] etc. La Drăguşeni-*Ostrov* o parte din fragmentele lamelor trunchiate cu retuşe abrupte au urme evidente de lustru[24]. După N.V. Rândina, în colecţia de la Druţa I, de regulă, lamele cu lustru sunt retuşate pe aceeaşi latură, cu toate că s-au găsit şi exemplare neretuşate[25].

Burinele sunt considerate unelte rare în aşezările complexului cultural Cucuteni-Tripolie, cu toate că se cunosc în toate fazele lui de dezvoltare[26] şi în această privinţă staţiunile aspectului regional Drăguşeni-Jura nu sunt o excepţie. Un burin pe o aşchie masivă a fost descoperit la Druţa I[27] şi câteva exemplare pe lame la Nezvisko (fig. 20/20-23)[28], unele dintre ele îndeplinind şi alte funcţii (gratoar-burin, lame-cuţit).

După cum s-a remarcat, armele de silex se diferenţiază greu de unelte, întrucât fiecare piesă a putut fi intrebuinţată şi ca parte componentă a unei arme. În industriile litice ale siturilor de care ne ocupăm ca arme sigure sunt doar vârfurile de săgeată şi pumnalele.

În complexele analizate vârfurile de săgeată constituie la Putineşti II 3,1%, la Putineşti III 0,8%, la Cuconeştii Vechi I 2,8%, iar la Druţa I 8,6%. În aşezările Putineşti II (fig. 22/1; 26/3) şi Putineşti III (fig. 30/11) s-au depistat câte două exemplare. În prima staţiune ele sunt de formă triunghiulară, cu baza dreaptă (1) sau convexă (1), retuşate „în pojghiţă" pe ambele feţe. În a doua staţiune ambele piese au aceeaşi formă ca cele precedente şi baza dreaptă, dar una este retuşată „în pojghiţă" bifacial şi alta numai pe marginile ambelor feţe. Din cele 13 vârfuri de săgeată de la Cuconeştii Vechi I (fig. 19/2-3, 8, 10, 22; 37/3) se evidenţiază tipurile cu baza dreaptă şi retuşe bifaciale „în pojghiţă" (8) sau pe margini pe ambele feţe (2) şi cu baza concavă şi retuşe „în pojghiţă" pe ambele feţe (3). Un număr relativ mare de vârfuri de săgeţi finite (60) şi în curs

---

22 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 7.
23 V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ...
24 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ...
25 N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., p. 19.
26 V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ..., p. 68-69.
27 N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, p. 20.
28 E.K. Cernâş, *Резцы трипольских поселений*, în *КСИИМК АН СССР*, 59, 1959, p. 140-144.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de prelucrare (48) a fost descoperit în aşezarea Druţa I (fig. 40/30-31, 33-39). Ele sunt de formă triunghiulară, au baza dreaptă sau puţin concavă şi, de regulă, sunt retuşate bifacial „în pojghiţă". Merită atenţie observaţia N.V. Rândinei şi A.V. Engovatovei că majoritatea vârfurilor de săgeată au fost găsite pe laturile locuinţelor[29]. În staţiunea Drăguşeni-*Ostrov* vârfurile de săgeată sunt mai numeroase şi au forma triunghiulară, baza dreaptă, mai rar uşor convexă şi mai adesea concavă, prelucrate cu retuşe plate „în pojghiţă" pe ambele feţe[30]. Observăm că în industriile de care ne ocupăm locul principal printre vârfurile de săgeată îl deţine tipul de formă triunghiulară, cu baza dreaptă, prelucrat cu retuşe „în pojghiţă" pe ambele feţe.

În aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura se cunosc doar două pumnale. Unul a fost descoperit în situl Drăguşeni-*În Deal la Lutărie*, prelucrat prin cioplire cu desprinderi mari pe centru şi mici spre margini, cu laturile retuşate denticulat, secţiunea transversală romboidală şi lungimea de 15 cm. Al doilea exemplar a fost găsit în staţiunea Drăguşeni-*Ostrov*, prelucrat prin cioplire, dar neterminat[31].

Piese de piatră şlefuită

Marea majoritate a cercetătorilor români preocupaţi de problemele uneltelor de piatră şlefuită disting următoarele categorii: topoare neperforate, topoare perforate, topoare-ciocan, dăltiţe etc., bazându-se pe criterii morfologice. În acest sens, o excepţie o constituie E. Comşa care, urmându-l pe S.A. Semeonov, pune la baza clasificării uneltelor respective criteriile funcţionale[32].

În literatura sovietică de specialitate, din punct de vedere morfologic, uneltele de piatră şlefuită neo-eneolitice se departajau în: topoare, dălţi şi tesle, în funcţie de secţiunea longitudinală. Piesele cu profil simetric erau considerate topoare şi dălţi, iar cele cu secţiunea asimetrică tesle[33]. În clasificarea acestei categorii de materiale de la Druţa I N.V. Rândina a utilizat drept criteriu forma tăişului. Uneltele cu tăişul teşit le-a considerat topoare, iar cele cu tăişul arcuit sau drept tesle[34].

Studierea uneltelor de piatră şlefuită dintr-o serie de aşezări neo-eneolitice din Ucraina şi Republica Moldova a arătat că folosirea criteriilor morfologice tradiţionale nu este întotdeauna justificată şi la o concluzie obiectivă despre funcţionalitatea lor se poate ajunge numai cu ajutorul analizei

---

[29] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Опыт* ...

[30] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ...

[31] *Ibidem*, fig. 11/1.

[32] E. Comşa, *Date despre uneltele de piatră şlefuită din epoca neolitică şi din epoca bronzului de pe teritoriul României (istoricul problemei, tipuri-funcţionalitate)*, în *SCIV*, 23, 1972, 2, p. 245-261.

[33] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 61.

[34] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, p. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

traseologice[35]. Din punct de vedere traseologic, urmele de folosire ale topoarelor sunt dispuse pe tăişul uneltelor oblic în raport cu axul longitudinal al piesei şi paralel cu axul menţionat în cazul teslelor. Printre uneltele de piatră şlefuită se disting şi săpăligile, urmele de folosire ale acestora fiind dispuse în mai multe direcţii şi având partea inferioară puternic lustruită[36].

În aşezările Cuconeştii Vechi I şi Putineşti III au fost descoperite 56 de piese de piatră şlefuită, dintre care 34 întregi sau întregibile şi 22 fragmentare. Majoritatea pieselor (53) au fost lucrate din silicolit de culoare alb-gălbui sau alb-cenuşiu, uneori cu nuanţe brune sau verzui. Trei piese de la Cuconeştii Vechi I au fost executate din roci dure de culoare neagră sau neagră-verzuie. Prin studiere la microscop au fost identificate următoarele tipuri de unelte:

Tipului de topoare neperforate îi pot fi atribuite cu siguranţă 11 piese de formă trapezoidală sau rectangulară cu colţurile rotunjite. Ele au secţiunea transversală plan-convexă, rectangulară, tăişul arcuit, iar la unele exemplare puţin teşit. O piesă de la Cuconeştii Vechi I are tăişul deteriorat, însă urmele de folosire sunt vizibile. Muchiile topoarelor au formă rectangulară sau trapezoidală, deseori uşor bombate şi cu colţurile rotunjite, iar laturile longitudinale au fost uneori faţetate. Un topor din aceeaşi staţiune a fost confecţionat pe un fragment de piesă, rezultat în urma perforării nereuşite, de formă relativ rectangulară cu colţurile rotunjite (lungimea – 11,8 cm, lăţimea maximă – 5,5 cm) (fig. 43/1). Dimensiunile topoarelor: 13,4 x 4,6 cm, 7,4 x 4,9 cm, 6,7 x 4,2 cm, 7,2 x 4 cm, 8,5 x 4,1 cm etc. În aşezările menţionate au fost depistate cinci topoare la Putineşti III şi şase topoare neperforate la Cuconeştii Vechi I (fig. 41/1-2; 42/5; 45/4-5; 46/4; 47/3).

Tipul de topor-ciocan naviform cu perforare transversală este reprezentat de un exemplar întreg de silicolit, cu tăişul uşor convex, muchia ovală puţin bombată, având urme de folosire (dimensiunile: înălţimea – 11,6 cm, lăţimea maximă – 6 cm, grosimea – 3,4 cm, diametrul găurii – 1,9 cm) (fig. 44/7). Alte trei exemplare sunt fragmentare: partea superioară de la două piese cu muchia ovală şi, respectiv, dreaptă şi partea inferioară a unei piese cu tăişul puţin concav (fig. 44/5-7).

Un topor-teslă a fost descoperit în L.6 de la Putineşti III. Acesta este de formă dreptunghiulară, cu secţiunea transversală biconvexă şi muchia dreptunghiulară cu colţurile rotunjite. Tăişul este rotunjit şi puţin mai lat decât corpul piesei. Pe tăişul piesei sunt vizibile urme oblice şi paralele axului longitudinal. Dimensiunile uneltei: înălţimea – 7,1 cm, lăţimea maximă – 4,9 cm, muchia – 2,1 x 4 cm (fig. 45/2).

Teslele constituie cea mai numeroasă categorie de unelte de piatră şlefuită descoperită în staţiunile amintite şi sunt reprezentate de 15 piese: de

[35] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 61.
[36] *Ibidem*, p. 61; S.A. Semeonov, *Первобытная техника* ..., în *МИА*, 54, 1957, p. 157-164.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

formă trapezoidală (12) şi dreptunghiulară (3). Acestea au diverse dimensiuni, cu tăişul arcuit sau drept, mai rar cu urme de deteriorare sau teşire. Secţiunea transversală a uneltelor este plan-convexă sau uşor bombată pe ambele feţe, muchia rectangulară, cu colţurile rotunjite, uneori uşor bombată. Unele tesle au laturile laterale faţetate (6). Dimensiunile uneltelor: 8,9 x 6,8 cm, 7,7 x 4,7 cm, 7 x 5 cm, 6,2 x 3,9 cm, 5,3 x 3,6 cm, 7,3 x 4 cm (fig. 42/1-4, 6; 43/4; 46/1-2; 47/2).

În aşezarea Cuconeştii Vechi I dăltiţele sunt reprezentate de patru piese, iar la Putineşti III de un exemplar. Ele au forma trapezoidală (3) sau dreptunghiulară (2), cu secţiunea transversală bi- sau plan-convexă, tăişul arcuit drept sau teşit; lăţimea maximă – 3,1 cm, înălţimea – 5,2-10,2 cm (fig. 44/1-4; 46/3).

Printre uneltele de silicolit de la Cuconeştii Vechi I se evidenţiază o săpăligă de formă trapezoidală, cu secţiunea transversală plan-convexă, tăişul arcuit puţin teşit şi aproape întreaga suprafaţă faţetată (dimensiunile: înălţimea – 6,4 cm, lăţimea maximă – 3,5 cm) (fig. 43/2).

Unelte din alte roci

În staţiunea Cuconeştii Vechi I au fost atestate 115 exemplare, la Putineşti II două piese, iar la Putineşti III 33 de unelte. Majoritatea lor au fost confecţionate din gresie de culoare cenuşie, cu granulaţie mică şi mai rar mare, uneori cu nuanţe gălbui sau vişinii. În proporţii mai mici s-au folosit cuarţitul, granitul şi alte tipuri de materie primă. Din ele au fost lucrate râşniţele, frecătoarele etc.

După numărul lor, râşniţele predomină în complexele cercetate. În aşezarea Cuconeştii Vechi I s-au găsit râşniţe de formă ovală sau ovală-alungită, dreptunghiulară, cu sau fără colţuri rotunjite şi, mai rar, trapezoidală sau triunghiulare. Majoritatea râşniţelor au partea activă plană sau uşor albiată (două exemplare au două părţi active). Pe o unealtă cu două părţi active au fost observate resturi de ocru. Cele mai mari piese ating lungimea de 30-35 cm, lăţimea de 16-20 cm şi grosimea de 3-6 cm, însă domină exemplarele cu dimensiunile de 15-20 x 10-14 x 3-4 cm. În staţiunea Cuconeştii Vechi I au fost descoperite 15 râşniţe întregi şi 29 fragmentare. În aşezarea Putineşti II, în L.1, s-au găsit două râşniţe de formă dreptunghiulară şi triunghiulară cu o parte activă. La Putineşti III au fost depistate 20 de râşniţe întregi şi 12 fragmente. Ele au forma dreptunghiulară (10), ovală (4), romboidală (4), trapezoidală (1) şi triunghiulară (1). Cu excepţia unei piese, toate uneltele au o singură parte activă. Ne reţine atenţia descoperirea în L.6 (Putineşti III) a unei concentraţii de râşniţe. Au fost găsite un număr de 13 exemplare, dintre care, după formă, prevalează cele ovale, dreptunghiulare şi romboidale (fig. 48-49).

În aşezarea Cuconeştii Vechi I au fost atestate un număr de 37 de frecătoare. Ele au forma ovală sau ovală-alungită, triunghiulară sau rotundă, primele două tipuri fiind preponderente. Ca şi râşniţele, frecătoarele au o parte sau două (3) părţi active plane. Dimensiunile lor variază între 12,4 x 7,5 x 4 cm şi 9 x 6 x 2 cm

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

sau cu diametrul de 10-15 cm şi grosimea de 3-4 cm. La Cuconeştii Vechi I au fost găsite 34 de exemplare întregi şi trei fragmente. În staţiunea Putineşti III a fost depistat un singur frecător de formă rotundă (diametrul – 5,8 cm).

Lustruitoarele au fost confecţionate din gresie (6) şi galeţi (10). Ele au forma ovală sau ovală alungită (8), triunghiulară (2), pătrată (2), trapezoidală (2), rotundă (1) şi dreptunghiulară (1). Pe una (10) sau două (6) suprafeţe se observă lustrul rezultat, probabil, în urma folosirii pieselor. Cele mai mari unelte ating dimensiunile de 10-12 x 4-6 x 2-4 cm, însă majoritatea lor au 8 x 5 x 2-3 cm. Lustruitoarele menţionate au fost documentate la Cuconeştii Vechi I.

În aceeaşi staţiune s-au depistat patru retuşoare lucrate din galeţi cu granulaţie mică, de culoare brună sau vişinie, de formă rectangulară (2), ovală (1) sau ovală alungită (1). Piesele au fost şlefuite pe două suprafeţe, iar pe una din laturi au urme de folosire caracteristice pentru retuşoare. Ele au următoarele dimensiuni: 10,8 x 5 x 3,7 cm, 14,8 x 9,6 x 2,6 cm, 10,5 x 3,4 x 2,5 cm şi 7,3 x 5,7 x 3,2 cm.

În campaniile de săpături din 1982-1983 în aşezarea Druţa I au fost descoperite 22 de piese de silicolit, dintre care, după clasificarea N.V. Rândinei, nouă topoare, şase tesle şi şapte dălţiţe. După autoare, topoarele sunt neperforate şi au forma trapezoidală sau dreptunghiulară, muchia uşor bombată sau plană, tăişul simetric şi ascuţit din ambele părţi. Cel mai masiv topor are înălţimea de 10,5 cm, lăţimea tăişului de 6 cm, lăţimea muchiei de 3,5 cm şi grosimea de 2,2 cm. Unele exemplare au suprafaţa faţetată, iar tăişul deteriorat în urma folosirii îndelungate (fig. 50/8)[37].

După opinia N.V. Rândinei, teslele se deosebesc de topoare prin forma tăişului. Cea mai mare piesă are dimensiunile de 14,9 x 3,3 x 1,7 cm. Au fost atestate două unelte miniaturale cu dimensiunile de 6,5 x 4,3 x 2,6 x 2,9 cm şi 6,2 x 3,2 x 2,2 x 1,3 cm. Un exemplar are suprafaţa lustruită şi nu este exclus să fi fost utilizat ca săpăligă (dimensiunile: 8,7 x 5,1 x 2,3 x 1,8 cm) (fig. 50/1-5, 7, 9-10).

Dălţile sunt de formă relativ dreptunghiulară, cu secţiunea transversală plan-convexă, unele având suprafaţa faţetată. Dimensiunile pieselor sunt de 17,8 x 2,9 x 2,3 cm, 9,2 x 2,5 x 1,6 x 1,6 cm, 6,7 x 1,6 x 1,2 x 1,2 cm etc. N.V. Rândina menţionează că un exemplar, după formă şi caracterul prelucrării laturilor longitudinale, se apropie de dălţile de tradiţie calapod (dimensiunile: 9,2 x 2,5 x 1,6 x 2,3 cm) (fig. 50/6, 12)[38].

Râşniţele şi frecătoarele de la Druţa I au fost găsite într-un număr de 27 şi, respectiv, 20 de exemplare, în majoritatea cazurilor fiind în stare fragmentară. După formă, dimensiuni şi materie primă nu se deosebesc prin nimic de cele descrise anterior.

---

[37] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, 200.
[38] Eadem, *op. cit.*, 189.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În această aşezare lustruitoarele sunt reprezentate de o singură piesă lucrată pe galet, de formă dreptunghiulară, cu suprafaţa lustruită (dimensiunile: 10,3 x 4,1 x 3 x 1,1 cm). Se presupune că ea a fost utilizată la lustruirea ceramicii[39].

De asemenea, unelte de piatră au fost atestate în staţiunile Nezvisko, Duruitoarea Nouă, Vasilievka etc., însă informaţiile despre ele sunt incomplete sau inedite (fig. 20/31-35, 38/40).

În aşezarea Drăguşeni-*Ostrov* au fost descoperite 127 de unelte de silicolit, ceea ce constituie 8,77%. Probabil că silicolitul era adus din văile Moldovei şi Sucevei, care se află la 120-150 km. Din silicolit s-au executat topoare şi dălţiţe. Ele au forma plată, trapezoidală, cu secţiunea rectangulară şi tăişul curb. Două exemplare fac parte din tipul topoarelor perforate, unul întreg cu gaura perforată incomplet, iar al doilea fragmentar. În L.14 s-au descoperit topoare de piatră, unele aflându-se în diverse stadii de prelucrare. Probabil că în acest complex se afla un atelier de confecţionare a uneltelor. În această locuinţă s-au mai găsit nuclee, percutoare şi peste 100 de aşchii. Un număr de 34 de piese de la Drăguşeni-*Ostrov* a fost lucrat din trei tipuri de gresie. Pietrele pentru râşniţe erau aduse din bazinul Prutului. Două piese sunt de cuarţit adus, probabil, din Carpaţii Răsăriteni sau din bazinele râurilor Moldova şi Bistriţa[40]. S-au mai descoperit piese plate pentru ascuţit uneltele, iar printre resturile unei locuinţe s-a găsit un sfert dintr-un disc de piatră, perforat în centru, care se aseamănă cu un fragment dintr-un polisor (fig. 51)[41].

Piese de os

În clasificarea tradiţională a pieselor de os şi corn se ţine cont de morfologia, funcţionalitatea lor şi, în ultima instanţă, de criteriile anatomice. În analiza industriei osului de la Drăguşeni-*Ostrov*, Al. Bolomey şi S. Marinescu-Bîlcu au dorit să ţină seama, în primul rând, de forma extremităţii proximale (partea ţinută în mână a piesei sau mai apropiată de mână), deoarece aceast lucru nu a fost întotdeauna posibil, pentru subunităţile din fiecare grupă mare s-a ţinut cont de criterii anatomice[42]. Însă, după cum arată practica clasificării uneltelor şi, în particular, a celor de os-corn, o importanţă deosebită o are forma părţii active (sau a extremităţii distale, după autoarele citate). Acest criteriu nu a putut fi ignorat nici de Al. Bolomey şi S. Marinescu-Bîlcu, ele divizând vârfurile în ascuţite şi rotunjite; spatulele cu extremitatea distală ovoidală, albiată, plată etc.[43]. Criteriile anatomice au fost

---

[39] *Ibidem*.

[40] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.* în *loc. cit.*; S. Marinescu-Bîlcu, *Cercetările de la Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XV, 1983, p. 82-85.

[41] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 6/8.

[42] Al. Bolomey, S. Marinescu-Bîlcu, *Industria osului în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni*, în *SCIVA*, 39, 1988, 4, p. 335.

[43] *Ibidem*, p. 338-343.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

folosite şi de V.I. Marchevici în clasificarea unor categorii de unelte de os-corn din aşezările tripoliene tardive din nordul Moldovei[44].

Vârfurile ascuţite apar la 13 obiecte, provenite de la Cuconeştii Vechi I (9 ex.) şi Putineşti III (4 ex.). Ele au fost lucrate pe humerus de porc (2), metapode (3) şi humerus (1) de cal, tibie (2), metapode (1) şi femur (1) de ovicaprină, humerus de *Bos taurus* (1), pe un os tubular al unui mamifer de talie mare (1), precum şi pe un os neidentificat. Majoritatea vârfurilor au fost obţinute, probabil, prin aşchiere şi şlefuire şi, de regulă, nu s-a păstrat proximumul anatomic. Secţiunea părţii active este ovală sau rotundă. Cele mai mici obiecte au lungimea de 4-5 cm, iar cele mai mari de 10-14 cm (fig. 52/4, 6-7; 53/1-7, 11). Printre vârfurile examinate remarcăm două exemplare care se deosebesc prin lungimea lor şi reprezintă adevărate pumnale. Ambele piese (lungimea – 14,8 cm şi 14,4 cm) au fost realizate pe metapode de cal (fig. 52/1; 53/10).

La Cuconeştii Vechi I au fost atestate trei dălţi. Una este executată pe mandibulă de porc, partea activă fiind faţetată pe ambele laturi. Probabil că unealta a fost folosită puţin, deoarece partea activă este slab uzată. Pe ambele părţi ale extremităţii distale se observă lustrul (lungimea piesei – 16,7 cm) (fig. 54/1). A doua piesă a fost confecţionată pe un fragment de os neidentificat, de formă dreptunghiulară, cu tăişul asimetric, suprafeţele mari fiind lustruite. Piesa are dimensiuni miniaturale (3,2 x 1,2 cm) şi, probabil, a fost folosită la prelucrarea unor piese fine (fig. 55/5). Ultimul obiect, lucrat de asemenea pe un os neidentificat, reprezintă partea activă a uneltei, cu suprafaţa lustruită. În partea superioară piesa a fost perforată transversal; lungimea ei este de 3,2 cm.

Un obiect tubular, lucrat pe tibie de ovicaprină, a fost găsit în L.1 de la Putineşti II. Secţiunea lui este tronconică, ambele capete fiind perfect drepte şi netede. Toată suprafaţa este lustruită (lungimea – 10,6 cm) (fig. 56/8).

Din categoria spatulelor fac parte trei piese depistate la Putineşti III şi realizate pe femur de ovicaprină bătrână, humerus de *Bos taurus* şi pe un fragment de os tubular de animal de talie mare. După forma părţii active, ele au fost divizate în două tipuri: 1) cu extremitatea distală dreptunghiulară, colţurile rotunjite (2 ex.) şi 2) ovoidală (1 ex.). Suprafaţa lor este lustruită (lungimea: 9,2 cm, 7,8 cm, 7,1 cm) (fig. 52/2-3, 9).

Gratoarele au fost executate pe omoplat de cal (1 ex.), coaste de *Bos taurus* (2 ex.) şi cal (1 ex.), fiind atestate la Cuconeştii Vechi I (3 ex.) şi Putineşti III (1 ex.). Toate obiectele au urme de lustru, însă pe un exemplar de la Cuconeştii Vechi I, pe latura longitudinală, pe faţa ventrală, se observă sigur urme de folosire. Lungimea pieselor: 16,2 cm, 16,6 cm, 1,8 cm, 5,8 cm (fig. 52/11; 53/2, 4-5).

Baghetele au forma relativ dreptunghiulară, fiind realizată pe tibii (2 ex.) şi metapode (2 ex.) de ovicaprină şi humerus de cal bătrân (1 ex.). Ele au suprafaţa întreagă sau numai parţial lustruită. Două obiecte de la Cuconeştii

---

[44] V.I. Marchevici, *Позднетрипольские племена* ..., p. 94-103.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vechi I au laturile mari îngrijit şlefuite şi una din extremităţi rotunjită. Laturile longitudinale ale pieselor de la Putineşti III au fost, probabil, iniţial faţetate şi pe urmă şlefuite. Obiectele au fost descoperite la Cuconeştii Vechi I (2 ex.), Putineşti II (2 ex.) şi Putineşti III (1 ex.). Lungimea lor: 14,5 cm, 8,7 cm, 7,8 cm, 7,6 cm şi 7,6 cm (fig. 52/8; 53/9, 12).

Diverse

În această categorie au fost incluse obiectele cu urme de prelucrare sau uzură, descoperite la Cuconeştii Vechi I (7 ex.) (fig. 55/4, 6), Putineşti II (2 ex.) (fig. 56/2-3, 5-6) şi Putineşti III (1 ex.). Dintre ele face parte un astragal de *Bos taurus* folosit, probabil, ca şlefuitor. Pe una din feţe se observă urme sigure de utilizare. În urma utilizării faţa astragalului a devenit netedă. Obiecte cu lustru pe întreaga suprafaţă, pe două feţe laterale sau pe una din extremităţi au fost lucrate pe humerus de ovicaprină (2 ex.), oase radiale de cal (1 ex.), de câine (1 ex.) şi femur de ovicaprină (2 ex.). Remarcăm prezenţa unui metapod de cal cu două incizii longitudinale, trasate probabil cu burinul.

Pe altă faţă se observă urme de lustruire (lungimea – 12,7 cm). Un interes deosebit prezintă un fragment de os tubular de *Bos taurus* cu urme de lustruire, care – după formă – este similar pumnalelor din aşezările aspectului Brânzeni, faza Tripolie CII (lungimea – 6,1 cm) (fig. 53/8)[45].

Dentiţie prelucrată

În utilajul staţiunilor Cuconeştii Vechi I, Putineşti II şi Putineşti III au fost depistate obiecte realizate pe defense de mistreţ. În primele două situri s-au găsit câte două piese (fig. 56/1), iar în ultima patru. Un colţ de mistreţ de la Cuconeştii Vechi I a fost tăiat parţial pe o faţă şi lustruit, iar al doilea reprezintă o plachetă semilunară cu vârf pe o extremitate şi cu o perforaţie pe alta (fig. 54/3). Obiectele de la Putineşti II sunt lustruite pe o faţă (1) sau pe două (1). De asemenea, piesele de la Putineşti III sunt lustruite pe ambele feţe, iar două exemplare au pe o extremitate vârfuri. Un obiect cu vârf are pe o faţă striuri longitudinale.

După datele din campaniile menţionate, în staţiunea Druţa I au fost recoltate 27 de obiecte de os. Majoritatea lor (10 ex.) reprezintă vârfuri ascuţite, întregi sau fragmentare, realizate pe fragmente de oase tubulare. Vârfurile sunt lustruite şi au secţiunea rotundă, ovală sau triunghiulară. Din colecţie fac parte un retuşor, o săpăligă miniaturală, două mânere, două fragmente de daltă, o spatulă şi zece fragmente de oase tubulare cu suprafaţa integral sau parţial lustruită. Retuşorul a fost lucrat pe un fragment de os tubular, partea activă având urme vizibile de lucru şi fiind lustruită (lungimea – 6,4 cm, lăţimea în partea superioară – 1,7 cm). Săpăliga a fost executată tot pe un fragment de os tubular, extremitatea distală fiind de forma tăişului de teslă şi cu gaură pentru coadă. Mânerele au fost

[45] *Ibidem.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

realizate din oase tubulare şi s-au păstrat fragmentar. Unul dintre ele este de formă cilindrică, cu extremităţile tăiate neted (lungimea – 4,5 cm, diametrul 1,7 – cm).

Un fragment de daltă are forma rectangulară, secţiunea ovală (lungimea – 5 cm, lăţimea tăişului – 1,3 cm, grosimea – 0,8 cm). Al doilea fragment are forma trapezoidală, secţiunea rectangulară (lungimea – 5,3 cm, lăţimea tăişului – 1,7 cm, grosimea – 0,8 cm). Spatula are pe partea inferioară urme slabe de lustru (lungimea – 6 cm, lăţimea – 5,5 cm). În staţiune au fost atestate patru defense de mistreţ lustruite pe ambele feţe.

În aşezarea de la Nezvisko au fost semnalate obiecte lucrate pe oase tubulare. E.K. Cernâş remarcă vârfurile cu extremităţile lustruite şi dimensiunile mijlocii de 9-10 cm lungimea şi 0,8-2 cm lăţimea (fig. 20/2-8)[46].

Industria osului de la Drăguşeni-*Ostrov* constă în 96 de piese, majoritatea lor fiind confecţionate din oase de bovine şi cerb, mai puţine din elemente scheletice de rumegătoare (oaie, capră, căprior), rareori de suine (porc şi mistreţ) şi câine. Obiectele au fost publicate de Al. Bolomey şi S. Marinescu-Bîlcu, iar noi vom trece în revistă doar categoriile principale. Cea mai numeroasă categorie de piese sunt vârfurile ascuţite divizate după criterii anatomice: în obiecte cu *proximum* anatomic, cu *distum* anatomic, pe diafiză şi din piese anatomice neidentificate. Vârfurile rotunjite au fost împărţite în trei unităţi mici: 1) pe *proximum* anatomic, 2) pe *distum* anatomic şi 3) pe diafiză. În cadrul uneltelor cu extremitatea proximală transversală (dălţile) au fost identificate obiecte cu extremitatea anatomică (*proximum*) naturală şi din perete diafizar. Retuşoarele sunt reprezentate de un singur exemplar lucrat pe un fragment de metatars diafizar de bovin sau cerb. Obiectele tubulare s-au realizat pe diafiză, de preferinţă cu secţiunea circulară sau tronconică. După forma extremităţii distale, spatulele au fost divizate în câteva subunităţi: 1) cu extremitatea distală albiată, 2) plată, 3) triunghiulară sau dreptunghiulară, 4) cu extremitatea distală neindividualizată faţă de mâner. Dintre piesele cu porţiuni limitate, denivelate şi şlefuite remarcăm gratoarele executate pe scapule de bovine şi cerb. Porţiunile lustruite ale pieselor, indicând folosirea, se observă pe latura lungă, pe faţa ventrală sau în vârful din zona colului (7.1.4.). Prezintă un interes deosebit baghetele dreptunghiulare foarte îngrijit decupate din pereţii diafizari rectilinii, cu curbura redusă, provenind de la animale de talie mare (7.2.4.).

La Drăguşeni-*Ostrov* singura piesă de podoabă din substanţă dentară este o plachetă semilunară realizată din peretele lingual al unei defense de porc, perete ale cărui capete au fost rotunjite şi perforate. Două plachete, lucrate în mod identic din defense foarte mari de mistreţi, au extremităţile rotunjite, dar neperforate. Ele sunt puternic lustruite pe ambele feţe, iar una dintre ele prezintă multiple striuri transversale[47].

---

[46] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 32.

[47] A. Bolomey, S. Marinescu-Bîlcu, *op. cit.*, în *loc. cit.*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din aceeaşi staţiune provin şi alte obiecte de os publicate de A. Crîşmaru. Este vorba de o baghetă, sau „baton" după autor, o spatulă, un mâner gol în interior, un ac cu „ureche" etc. În punctul Drăguşeni-*În Deal la Lutărie* au fost descoperite o spatulă de forma lingurii, cu marginile roase de întrebuinţare, un mic văscior lucrat dintr-un capăt de tibie, de forma unei scoici cu profilul neregulat, cu fundul convex, slab conturat, cu pereţii uşor înclinaţi în afară, subţiri şi şlefuiţi, prevăzut cu un „cioc" pentru turnat[48].

Piese de corn

În aşezările Cuconeştii Vechi I şi Putineşti III au fost descoperite 29 şi, respectiv, 31 de obiecte de corn de cerb. În cadrul lor au fost identificate mai multe tipuri: săpăligi, retuşoare, dălţi, spatule, mânere, vase etc.

În funcţie de forma tăişului şi dispunerea lui în raport cu gaura pentru coadă, săpăligile au fost divizate în două tipuri: 1) cu partea activă de formă conică şi 2) cu partea activă de forma tăişului de teslă, dispus perpendicular. În inventarul staţiunii Cuconeştii Vechi I predomină piesele primului tip (11 ex.), cu suprafaţa netedă şi de cele mai multe ori lustruite (8 ex.). La fel este lustruită, în urma folosirii, şi extremitatea distală a săpăligilor. Pe partea activă a unui obiect se observă urmele transversale a unor lovituri aplicate cu toporul sau tesla. Alt exemplar are pe partea superioară o incizie circulară, executată probabil cu ajutorul unui burin (fig. 55/7; 57/1, 4, 9; 58/6). Din aşezarea Putineşti III primului tip îi pot fi atribuite două obiecte şi 12 fragmente (partea activă). Unul dintre fragmente a fost faţetat şi şlefuit. Cele mai mici săpăligi ating înălţimea de 9-10 cm, dar sunt caracteristice şi piesele de 14-16 cm (fig. 59/2, 4-5, 9-10). Celui de-al doilea tip i-au fost atribuite două săpăligi de la Cuconeştii Vechi I şi una de la Putineşti III. O piesă din prima staţiune este masivă (înălţimea – 25,5 cm), cu gaura dispusă transversal (diametrul 2,8 cm), baza-rozetă faţetată şi tăişul lipsă (fig. 57/2). Al doilea obiect este de mici dimensiuni (înălţimea – 10 cm), neperforat, cu tăişul şi parţial corpul lustruite. Tăişul piesei a fost obţinut printr-o faţetare oblică (fig. 57/3). Săpăliga de la Putineşti III este similară primei piese, însă fără baza-rozetă (înălţimea – 19,5 cm, diametrul găurii – 2,4 cm).

În utilajul de corn al staţiunii Cuconeştii Vechi I notăm prezenţa a şapte retuşoare care, după forma extremităţii distale, se împart în două tipuri. Partea activă a retuşoarelor primului tip este rotundă (5 ex.) şi a fost obţinută prin tăieturi oblice, aplicate circular; ulterior partea activă a fost şlefuită şi lustruită. La două retuşoare suprafaţa zgrunţuroasă a fost înlăturată, în timp ce la altele două partea superioară a fost tăiată transversal, iar la o piesă faţetată (lungimea obiectelor: 17,2 cm, 16 cm, 12,5 cm, 12 cm şi 8,2 cm) (fig. 58/1-5). Al doilea tip este reprezentat de două unelte cu partea activă de formă conică, executată prin faţetări

[48] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 22-23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

oblice, aplicate numai pe două laturi, ulterior partea activă fiind, probabil, şlefuită şi lustruită (lungimea: 12,2 cm şi 14,5 cm) (fig. 58/8-9).

Două obiecte de la Cuconeştii Vechi I au fost lucrate pe aşchii de corn. Primul reprezintă, probabil, o daltă cu partea activă realizată prin faţetări verticale, capătul fiind puţin rotunjit (lungimea – 20,3 cm) (fig. 55/9). Al doilea obiect are marginile laterale faţetate vertical şi capătul oblic (lungimea – 11,6 cm, lăţimea maximă – 4 cm) (fig. 55/8).

Din categoria mânerelor fac parte două piese depistate în aceeaşi staţiune. O piesă are gaură transversală, ambele capete faţetate oblic şi interiorul gol. Nu este exclus ca iniţial să fi fost utilizată ca săpăligă (lungimea – 14,7 cm, diametrul găurii – 2,3 cm) (fig. 55/1). Al doilea exemplar a fost faţetat oblic pe ambele capete, având în interior spaţiul necesar pentru montarea uneltei (lungimea – 9,8 cm) (fig. 55/2). Mai remarcăm cinci obiecte din inventarul de corn de la Cuconeştii Vechi I şi 12 de la Putineşti II cu urme de prelucrare (faţetări şi lustru) şi alte fragmente de unelte. Fragmentele din prima staţiune reprezintă săpăligi. Unui fragment de săpăligă îi lipseşte extremitatea distală, pe suprafaţă are urme de lustru, iar partea superioară a fost tăiată transversal, păstrându-se o porţiune cu incizie (lungimea – 14,5 cm). Al doilea fragment provine de la partea superioară a obiectului, este îngrijit lucrată (baza-rozetă a cornului), cu gaura transversală (diametrul găurii – 2,2 cm) (fig. 55/3). La Putineşti III au fost găsite patru fragmente cu lustru şi opt cu urme de prelucrare şi lustru. Ultimele au pe partea superioară urme de tăieturi oblice, iar un exemplar are gaură transversală. Nu este exclus ca toate să provină de la săpăligi (fig. 59/1, 3, 6-8, 11-17).

În aceeaşi aşezare au fost depistate trei obiecte de un interes deosebit. Prima piesă este de formă cilindrică, slab curbată, şlefuită şi lustruită; un capăt a fost, probabil, tăiat transversal, iar cel de-al doilea faţetat şi puţin rotunjit (lungimea – 17,8 cm) (fig. 52/5). Altele două sunt unicate şi reprezintă fragmente de vase, unul fiind publicat de V.I. Marchevici. Primul recipient a fost realizat pe baza-rozetă a unui corn de cerb; în plan vasul are forma oval-alungită, fundul bombat, gura largă, pereţii arcuiţi în exterior şi minuţios prelucraţi. Din interior a fost extras miezul spongios. Dimensiunile fragmentului: lungimea – 11,5 cm, lăţimea – 5 cm, înălţimea – 7,5 cm[49]. Al doilea vas este similar cu primul şi din el s-a păstrat aproximativ un sfert. Pentru confecţionarea lui a fost folosită aceeaşi materie primă (baza-rozetă) şi aceeaşi tehnică de prelucrare a cornului. Dimensiunile fragmentului: lungimea – 6,8 cm, lăţimea – 4,5 cm, înălţimea – 5,2 cm. Ambele vase sunt înzestrate cu un „cioc" pentru turnat.

În campaniile de săpături 1982-1983 în staţiunea Druţa I au fost descoperite cinci obiecte finite de corn de cerb şi şapte cu urme de prelucrare sau lustruire. Piesele finite sunt reprezentate de un mediator, trei retuşoare şi o spatulă.

[49] V.I. Marchevici, *Folosirea cornului de cerb în neo-eneoliticul Moldovei şi a altor teritorii*, în *Revista Arheologică*, 1, 1993, p. 120-123.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Mediatorul are suprafața puternic lustruită și dimensiunile de 8,5 cm lungimea și 2,3 cm diametrul în partea superioară. Pe ambele extremități ale unui retușor se observă urme de uzură (lungimea – 10,3 cm, lățimea în partea superioară – 1,5 cm). Al doilea retușor este de formă triunghiulară, cu secțiunea ovală, urme caracteristice de lucru (lungimea – 8,8 cm, lățimea părții active – 0,3 cm, lățimea la partea superioară – 2,3 cm). Ultimul retușor are forma relativ dreptunghiulară, secțiunea ovală, striurile de utilizare sunt paralele axului mare al obiectului (lungimea – 7,3 cm, lățimea părții active – 0,7 cm, lățimea părții superioare – 1,3 cm). Spatula, executată pe cornul de bază, are extremitatea distală rotunjită și minuțios lustruită (lungimea – 12,5 cm, lățimea părții active – 2,2 cm)[50].

Obiecte de corn au fost atestate și în siturile Nezvisko (fig. 22/9), Vasilievka, Drăgușeni-*Ostrov*, însă informațiile despre ele sunt inedite.

Obiecte din scoici

În așezările Cuconeștii Vechi I și Putinești II au fost semnalate obiecte lucrate pe valve de scoici *Unio*. În prima stațiune s-au găsit opt obiecte cu găuri, folosite, probabil, ca podoabe. La Putinești II un exemplar este înzestrat cu zimți, iar altele șase cu o tăietură unghiulară. Ele erau utilizate, probabil, ca unelte pentru realizarea striurilor pe ceramica Cucuteni C (fig. 56/4, 7).

Obiecte de aramă

Obiecte de aramă au fost depistate la Nezvisko, Druța I și Drăgușeni-*Ostrov*. La Nezvisko, în L.4, s-a găsit o bucată amorfă de metal, care – după N.V. Rândina – este o dovadă a topirii și turnării obiectelor de aramă în stațiune (fig. 20/1)[51]. La Druța I au fost atestate două obiecte, unul reprezentând un fragment de sârmă cu secțiunea circulară. Al doilea este o placă relativ dreptunghiulară, cu un capăt îndoit, de forma cârligului. N.V. Rândina a semnalat faptul că placa este similară cu cele din depozitul de la Cărbuna[52].

La Drăgușeni-*Ostrov* s-au descoperit o sulă și un topor cu brațele în cruce. Sula, lungă de 6,5 cm, este realizată prin forjare, fiind mai groasă la mijloc și mai subțire spre capete, aproximativ circulară în secțiune; are vârful ascuțit și capătul opus potrivit pentru a fi montat într-un mâner de lemn sau os. Toporul, cu lungimea totală de 17,2 cm și greutatea de 380 g, are profilul zvelt și ușor curbat spre interior, fiind lucrat prin turnare. Brațul cel lung are tăișul convex, cu două știrbituri mici în partea inferioară, iar brațul ciocan, mai scurt și lat, are capătul bont, turnat în forma literei „T”. Gaura pentru coadă este ușor ovală[53].

---

[50] N.V. Rândina, *Полевой отчет* ..., 189, 200.

[51] Eadem, *Анализы металических изделий из трипольского поселения у с. Незвиско*, în *МИА*, 102, 1962, p. 86-88.

[52] Eadem, *Полевой отчет* ..., 189, p. 27.

[53] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 23-24.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Concluzii

În urma analizei industriilor litice din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura (Putineşti II, Putineşti III, Cuconeştii Vechi I, Druţa I) şi a informaţiilor publicate despre ele (Drăguşeni-*În Deal la Lutărie*, Drăguşeni-*Ostrov*, Nezvisko, Vasilievka) se pot constata următoarele:

În staţiunile menţionate au fost atestate patru tipuri de nuclee: prismatice, conice, discoidale şi amorfe. Primul tip predomină în siturile Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I, iar ultimul la Druţa I. Pentru confecţionarea uneltelor au fost utilizate lamele şi aşchiile, ultimele prevalând în inventarul litic al aşezărilor Putineşti II, Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I. Dintre lame au fost folosite, cu precădere, cele de dimensiuni mari şi mijlocii, de formă prismatică, cu profilul longitudinal arcuit sau drept. În complexele analizate, cele mai frecvente tipuri de aşchii sunt cele de formă patrulateră, triunghiulară, trapezoidală, ovală şi amorfă, primele două având o anumită preponderenţă. Referitor la raportul dintre lame şi aşchii, folosite la executarea uneltelor, după procentaj, s-au constatat unele deosebiri între uneltele pe lame de la Putineşti II şi Putineşti III, pe de o parte, Cuconeştii Vechi I şi Druţa I, pe de altă parte. Procentaje relativ înalte de unelte pe aşchii au fost observate în aşezările Putineşti II, Putineşti III şi Druţa I.

În aşezările aspectului regional Hăbăşeşti (Hăbăşeşti, Jora de Sus, Ruseştii Noi I) s-au depistat aceleaşi tipuri de nuclee, ele atingând în staţiunea eponimă 6,4%[54] şi 9,4% la Jora de Sus, din numărul total de unelte. Tehnica de debitaj în prima aşezare este lamelară, în timp ce în a doua predomină aşchiile patrulatere de dimensiuni mijlocii[55]. În aşezarea Truşeşti-*Ţuguieta* tehnica de debitaj este similară celei de la Hăbăşeşti[56]. În acest context, un anumit interes prezintă informaţiile asupra tehnicii de debitaj din aşezările Polivanov Iar III, în care au fost depistate nuclee prismatice şi conice (58 ex.). După cum afirmă T.A. Popova, marea majoritate a uneltelor de silex au fost realizate pe lame, mai rar pe aşchii. Printre lame predomină exemplarele de formă prismatică de dimensiuni mijlocii[57]. În acest sens, staţiunea Polivanov Iar III are unele afinităţi cu cea de la Cuconeştii Vechi I. Însă este necesar să subliniem că T.A. Popova îşi bazează concluziile sale la tehnica de debitaj pe numărul de unelte şi nu pe cel al pieselor, în care prevalează aşchiile[58].

---

[54] Al. Păunescu, *Evoluţia uneltelor şi armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Bucureşti, 1970, p. 186-188.
[55] V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ..., p. 10-20.
[56] Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 185-186.
[57] T.A. Popova, *Кремнеобрабатывающее производство* ..., p. 149.
[58] Eadem, *Древние земледельцы Среднего Поднестровья в IV-III тыс. до н.э. (По материалам поселения Поливанов Яр)*, Автореферат. дисс. канд. ист. наук., Leningrad, 1972, p. 6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În aşezările fazei Tripolie BI de la est de Nistru nuclee au fost depistate la Zarubinţî (6,8%), Krasnostavka (8%) şi Berezovskaia-*GES* (6,6%)[59], însă alte informaţii despre ele lipsesc în literatură.

În aşezările culturii Precucuteni-Tripolie A din bazinul Nistrului au fost identificate nuclee conice, prismatice, de forma creionului şi amorfe, predominând primul tip[60]. Tehnica de debitaj din ultima fază este lamelară, iar la Luka-Vrublevetkaia şi Lencăuţi uneltele pe lame reprezintă 60-70% din numărul total de piese de silex, fiind folosite cu precădere lame prismatice mijlocii[61]. În staţiunile acestei culturi de pe teritoriul României s-au găsit nuclee de formă prismatică, cilindrică, piramidală, ovulară şi neregulată[62].

Cu toate că beneficiem de informaţii reduse despre tehnica de debitaj a industriilor litice din aşezările sincrone de la est de Nistru, tehnica de debitaj a staţiunilor aspectului Drăguşeni-Jura, în contextul descris mai jos, denotă similitudini cu cea a siturilor din faza Cucuteni A din zona carpato-nistreană. Tradiţiile precucuteniene se resimt în formele nucleelor, lamelor şi aşchiilor, dar corelaţia dintre ele este de altă natură.

După cum am remarcat, printre trăsăturile caracteristice tehnicii retuşei în industriile analizate (Putineşti II, Putineşti III, Cuconeştii Vechi I) se evidenţiază preponderenţa retuşelor abrupte şi aplicarea pe scară redusă a celor denticulate. Referitor la retuşele plate semnalăm indici apropiaţi între complexele Putineşti II şi Putineşti III şi, comparativ, înalt la Cuconeştii Vechi I. Retuşele mixte au fost aplicate aproape în egală măsură, după procentaj, la Putineşti III şi Cuconeştii Vechi I. Unitatea regională a complexelor cercetate se manifestă şi la nivelul grupelor. În cadrul grupelor cu retuşe plate, în toate cele trei situri se observă o anumită preponderenţă a retuşelor mici. La nivelul tipurilor, în cuprinsul retuşelor mari abrupte, în industriile menţionate, pe primul loc se plasează retuşele dispuse pe un capăt al piesei. În grupa retuşelor mici plate predomină două tipuri: 1) pe două laturi şi 2) pe o latură a piesei. În grupa retuşelor mari plate prevalează două tipuri: 1) „în pojghiţă" şi 2) pe o latură a piesei.

O cu totul altă situaţie a fost documentată în industria aşezării de la Jora de Sus (aspectul Hăbăşeşti). În complexul dat predomină retuşele plate (37% din numărul total de piese). În ambele categorii (abrupte şi plate) s-a constatat prevalarea retuşelor mari. În grupa retuşelor mici abrupte s-a remarcat un singur tip: pe o latură a piesei. Grupa retuşelor mari abrupte este reprezentată de patru tipuri, dintre care predomină retuşele dispuse pe capătul convex al

---

[59] G.F. Korobkova, *Хозяйственные комплексы ранних земледельческо – скотоводческих обществ Юга СССР*, Leningrad, 1987, p. 264-265, 268.

[60] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 48-49.

[61] *Ibidem*, p. 57.

[62] Al. Păunescu, *op. cit.*, p. 169-170.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

piesei. În grupa retuşelor mici plate s-au identificat două tipuri: 1) pe un capăt şi o latură şi 2) pe o latură, ambele reprezentate de un număr aproape egal de piese. Grupa retuşelor mari plate constă în cinci tipuri, dintre care prevalează două: 1) pe un capăt şi 2) pe un capăt şi o latură[63].

În aşezările culturii Precucuteni-Tripolie A, faza Precucuteni III, din interfluviul Nistru-Prut predomină piesele cu retuşe abrupte (Cormani, Bernovo, Lencăuţi, Luka-Vrubleveţkaia)[64].

Cu toate că dispunem de informaţii relativ reduse, putem afirma că în tehnica retuşei complexelor cercetate se observă tradiţiile precucuteniene şi trăsăturile proprii unui grup regional.

În cadrul tipurilor de piese de silex din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura au fost identificate gratoare, lame şi aşchii retuşate, străpungătoare, piese componente pentru seceri, burine vârfuri de săgeată şi pumnale. Majoritatea tipurilor menţionate au fost depistate în siturile aspectului Hăbăşeşti (Ruseştii Noi I, Hăbăşeşti, Jora de Sus)[65] şi în alte aşezări din faza Cucuteni A[66]. În industriile staţiunilor Ruseştii Noi I[67] şi Hăbăşeşti[68] au mai fost semnalate piese trapezoidale, care lipsesc din complexele de tipul Drăguşeni-Jura.

Uneltele şi armele de silex din staţiunile fazei Tripolie BI de pe teritoriul Ucrainei au fost determinate traseologic de G.F. Korobkova, însă informaţiile despre morfologia lor au rămas inedite[69].

Analogii ale tipurilor de piese de silex din aşezările aspectului cercetat le întâlnim în complexele din ultima fază a culturii Precuteni-Tripolie A (Cormani, Bernovo, Lencăuţi, Luka-Vrubleveţkaia[70], Târgu-Frumos[71] etc).

În staţiunile cercetate piesele de piatră şlefuită, realizate în majoritatea lor din silicolit, sunt reprezentate de topoare neperforate, topoare-ciocan, topoare-tesle, tesle, dălţi, săpăligi şi se întâlnesc frecvent în aşezările culturilor neo-eneolitice[72]. Ponderea lor în complexele fazei Cucuteni A este diversă.

---

[63] V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ..., p. 19-20.

[64] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 48-49.

[65] V.I. Marchevici, *Многослойное поселение Новые Русешти I*, în *КСИА АН СССР*, 123, 1970, p. 56-68; V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ...; Al. Păunescu, *op. cit.*

[66] R. Vulpe, *Izvoare. Săpăturile din 1936-1948*, Bucureşti, 1957; Idem, *Săpăturile de la Poieneşti din 1949*, în *MCA*, I, 1953, p. 273-274; I.T. Dragomir, *Săpăturile arheologice din aşezarea cucuteniană de la Bereşti „Dealul Bulgarului" (jud. Galaţi)*, în *MCA*, XV, 1983, p. 74, fig. 2.

[67] V.I. Marchevici, *Многослойное поселение*...

[68] Al. Păunescu, *op. cit.*

[69] G.F. Korobkova, *Хозяйственные комплексы*...

[70] V.G. Zbenovici, *Ранний этап*...

[71] D. Boghian, S. Tudose, *Consideraţii preliminare asupra utilajului litic din aşezarea precucuteniană de la Târgu Frumos*, în *ArhMold*, XVII, 1994, p. 147-159.

[72] E. Comşa, *Neoliticul pe teritoriul României. Consideraţii*, Bucureşti, 1987, p. 91-92.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

După cum s-a menționat, la Drăgușeni-*Ostrov* ele constituie 8,77%, la Cuconeștii Vechi I 4,44%, la Putinești III 6,74% și la Polivanov Iar III 7,5%[73]. Deosebit de înalt este acest indice în nivelul cucutenian de la Târpești, unde el ajunge până la 60,15% (397 de piese)[74]. De asemenea, tipurile menționate de unelte sunt cunoscute în cultura Precucuteni-Tripolie A[75] și în fazele ulterioare ale culturii Cucuteni-Tripolie[76].

Spatulele și baghetele, sau cel puțin o parte din ele, atestate în stațiunile aspectului Drăgușeni-Jura, au fost folosite, probabil, la modelarea și ornamentarea ceramicii. După cum au arătat cercetările traseologice, în același scop au fost utilizate și unele defense de mistreț[77]. În așezările fazei Tripolie BI a fost identificat un complex întreg de unelte folosite la modelarea și decorarea ceramicii. Dintre ele fac parte un tip de „cuțit" pentru înlăturarea surplusului de lut, realizat din defense de mistreț, corn de cerb (Ulanovka, Șkarovka) sau de lut (Borisovka), șlefuitoare de piatră, os, galeți (Șkarovka), corn de cerb, cu partea activă puternic lustruită (Borisovka). La Ulanovka și Sabatinovka I s-au depistat șlefuitoare de os de formă arcuită, utilizate pe suprafețe rotunde. În stațiunile Zarubinți, Șkarovka și Borisovka s-au descoperit unelte de corn cu un capăt rotund și lustruit, care – după dimensiuni – corespunde canelurilor de pe vasele din așezările date. Pentru ornamentarea vaselor cu decor imprimat, care constituie o trăsătura distinctă a ceramicii din așezările de tip Borisovka, s-au folosit plachete de oase tubulare, cu una sau două margini crestate (Șkarovka, Sabatinovka I) sau oase lungi (7 cm), având la un capăt crestături (Lescinovka, Borisovka, Berezovka). După E.V. Țvek, pentru executarea decorului incizat se utiliza un tip de burin de os și defense de mistreț[78]. Plachete de os cu crestături și defense de mistreț pentru ornamentarea ceramicii au fost cunoscute și de comunitățile culturii Precucuteni-Tripolie A[79], însă această tradiție la est de Nistru a dăinuit mai mult timp și a cunoscut o continuă dezvoltare.

---

[73] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.* în *loc. cit.*; T.A. Popova, *Древние земледельцы* ..., p. 7.

[74] S. Marinescu-Bîlcu, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *Contribuții la ecologia locuirilor pre- și protoistorice de la Tîrpești*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), 1985, p. 656; A. Muraru, *Considérations sur le matériel lithique utilisé par les tribus de Cucuteni*, în *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, 1987, p. 193-199.

[75] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ...; V. Sorokin, *Culturile eneolitice din Moldova*, în *TD*, XV, 1994, 1-2, p. 69; V.G. Zbenovici, *Ранний этап*...

[76] V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ...; S.O. Gusev, *ТрипІльська культура Среднього Побужжя рубежу IV-III тис. до н. э.*, Vinnița, 1995, p. 177, fig. 47/12.

[77] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 68.

[78] *Ремесло эпохи энеолита-бронзы на Украине*, Kiev, 1994, p. 65-70.

[79] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 50, fig. 25/1; V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 68, fig. 41/5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În privinţa gratoarelor de os se cer făcute unele precizări. Al. Bolomey şi S. Marinescu-Bîlcu le-au găsit analogii de formă şi de zone de folosire într-o cultură neolitică din Germania[80], cu toate că ele sunt cunoscute în aşezările Sabatinovka I[81], Ruseştii Noi I[82], Jora de Sus[83], din faza Cucuteni A-Tripolie BI şi în staţiunile Tripolie CII din nordul Moldovei[84]. Pe baza investigaţiilor experimentale şi traseologice, G.F. Korobkova a constatat că apariţia lor a contribuit la amplificarea şi ameliorarea procesului de prelucrare a pieilor. Experienţele efectuate au demonstrat o înaltă productivitate a lor[85].

În aşezările din ultima fază a culturii Precucuteni-Tripolie A de la vest de Prut, în industria osului şi cornului, au fost identificate şlefuitoare, astragale, împungătoare, dăltiţe, mânere şi, probabil, săpăligi[86]. În staţiunile aceleiaşi culturi din interfluviul Nistru-Prut s-a constatat o mai mare diversitate de tipuri, unele dintre ele fiind determinate traseologic[87]. Tradiţiile precucuteniene din industria osului şi cornului se resimt în tipurile de împungătoare, dălţi, mânere, săpăligi etc., cât şi în tehnica de prelucrare a lor.

În stadiul actual al cercetărilor rezultatele analizei pieselor de silex, silicolit, piatră, os, corn etc., provenite din aşezările aspectului Drăguşeni-Jura, au scos în evidenţă în tipurile şi tehnicile lor de prelucrare unele tradiţii precucuteniene, anumite trăsături caracteristice siturilor Cucuteni A-Tripolie BI din zonele de vest şi est, cât şi unele elemente specifice grupului de staţiuni cercetat.

---

80 Al. Bolomey, S. Marinescu-Bîlcu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 349.

81 A. Dobrovolskii, *Перше Сабатинlвське поселення*, în *АН УРСР*, 4, p. 78-88.

82 V.I. Marchevici, *Многослойное поселение*...

83 V. Ia. Sorokin, *Орудия труда* ..., fig. 10/4.

84 V.I. Marchevici, *Позднетрипольские племена* ..., p. 95-96.

85 S.A. Semeonov, G.F. Korobkova, *Технология древнейших производств*, Leningrad, 1983, p. 187.

86 S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 49-50.

87 V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 67-72.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL V

CERAMICA

Complexele ceramice din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura au suscitat un interes deosebit din partea cercetătorilor datorită originalităţii şi complexităţii lor. Aceşti factori au condiţionat apariţia în literatura de specialitate a mai multor scheme de clasificare. E.K. Cemâş a divizat ceramica de la Nezvisko în trei grupe de bază: de uz comun, cu decor incizat şi pictată[1]. Într-un studiu mai recent al autoarei întâlnim aceleaşi grupe ceramice[2]. Vl. Dumitrescu a clasificat materialele de la Drăguşeni-*Ostrov* în dependenţă de ornament, identificând câteva categorii (ceramica tricromă, bicromă, cu caneluri în combinaţie cu două sau trei culori etc.)[3]. A. Crîşmaru a grupat ceramica din ambele puncte de la Drăguşeni în trei categorii: a) de uz gospodăresc, b) ornamentată cu decor adâncit şi canelat şi c) pictată în două sau trei culori, asociată sau nu şi cu decor adâncit sau canelat[4]. S. Marinescu-Bîlcu a clasificat aceleaşi complexe ceramice din punct de vedere al preparării pastei, arderii, formelor, a manierelor şi tehnicilor decorative etc.[5]. V.I Marchevici a împărţit ceramica de la Cuconeştii Vechi I în două grupe mari: 1) de uz comun şi 2) fină, menţionând că această divizare are un caracter convenţional[6]. În ultimul său studiu despre aşezarea menţionată autorul a remarcat aceleaşi categorii ceramice, pe ultima dintre ele divizând-o, după pastă, în trei grupe[7]. Studierea tehnologică a ceramicii de la Cuconeştii Vechi I i-a permis lui I.A. Ghei să identifice în cadrul ei cinci grupe morfologice, care se deosebesc după modul de confecţionare şi decor[8]. N.V. Rândina a împărţit ceramica de la Druţa I în şase

---

[1] E.K. Cemâş, *К истории населения энеолитического* ..., p. 32.
[2] Eadem, *Энеолит Правобережной* ..., p. 200.
[3] Vl. Dumitrescu, *Unele probleme* ..., p. 36 şi urm.
[4] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 25.
[5] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 215-239.
[6] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской неолитической экспедиции*, 119, p. 13.
[7] Idem, *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, în *Tyragetia*, IV-V, 1997, p. 81-94.
[8] I.A. Ghei, *Технологическое изучение керамики трипольского поселения Старый Куконешти*, în *КСИА АН СССР*, 185, 1986, p. 22.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

grupe şi drept criterii i-au servit prepararea pastei şi modul de prelucrare a suprafeţei vaselor[9]. Din alt punct de vedere a clasificat acest complex I.V. Palaguta, care a ţinut cont de elementele morfologice şi modul de confecţionare al vaselor[10]. După elementele tehnologice, ceramica de la Vasilievka, reprezentată de aproximativ 2000 de fragmente, a fost divizată de V.G. Zbenovici şi V.A. Şumova în două grupe: 1) fină, împărţită după ornament în trei subgrupe şi 2) grosieră, cu diverşi degresanţi[11]. Noi am clasificat complexele ceramice ale aşezărilor aspectului Drăguşeni-Jura în cinci categorii: 1) grosieră, 2) cu decor canelat, 3) cu decor incizat, 4) pictată şi 5) Cucuteni C[12].

La baza acestei grupări de artefacte stau criteriile tehnologice (prepararea pastei, degresanţii, prelucrarea suprafeţei vaselor, arderea etc.), morfologice şi decorul. Însă, în cuprinsul fiecărei categorii întâlnim vase cu elemente tehnologice sau ornamentale caracteristice altei categorii. De exemplu, vase de uz comun au fost pictate pe suprafaţa interioară cu roşu sau negru (Nezvisko). Recipientele cu decor incizat sau canelat sunt uneori pictate bi- sau policrom etc. O situaţie similară a fost documentată pentru ceramica culturii Precucuteni-Tripolie A[13] şi a unor aşezări din faza Cucuteni A (Hăbăşeşti, Jora de Sus)[14] şi Tripolie BI[15].

Ceramica grosieră

Pentru modelarea ceramicii grosiere sau de uz comun a fost utilizată o pastă cu multe impurităţi, în special pietricele. Ca degresanţi s-au folosit cioburile pisate sau nisipul, de cele mai multe ori cu granulaţie mare. În literatură s-a remarcat că cioburile pisate în ceramica respectivă n-ar fi altceva decât mici bucăţele de lut insuficient frământat şi neomogenizat[16]. În urma analizei tehnologice a ceramicii de la Cuconeştii Vechi I s-a constatat prezenţa

---

[9] N.V. Râdina, *Раскопки на трипольском поселении Друцы I*, 185, p. 28.

[10] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс трипольского поселения Друцы I в Северной Молдавии*, în *Весник МГУ*, 8, 5, 1995, p. 51-63.

[11] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипоьская культура* ..., p. 100-101.

[12] V. Sorokin, *Culturile eneolitice* ..., p. 78-79.

[13] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 56; V.G. Zbenovici, *Поселение Бернашовка на Днестре*, Kiev, 1980, p. 104.

[14] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ..., p. 386; V. Sorokin, *Трипольское поселение типа Хабашешти у с. Жора де Сус*, în *Тези доповидеи и повидомлен мизнародножи науковожи конференцижи „ТрипилIска кулIтура УкраIнI"*, Lwow, 1993, p. 61-63.

[15] E.V. Ţvek, *Трипольские поселения Буго-Днестровского междуречья (к вопросу о восточном ареале культуры Кукутени-Триполье)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980, p. 185.

[16] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 216.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şamotei în compoziţia pastei[17]. În pasta unor vase de la Putineşti II şi Putineşti III s-au observat bucăţi de calcar, de obicei de granulaţie mică. Culoarea recipientelor din această categorie este diversă şi variază de la nuanţe roze şi gălbui până la roşu şi roşu-cărămiziu. Se întâlnesc frecvent şi vase de nuanţe cenuşii, brune sau negre-cenuşii. De regulă, vasele acestei categori au pereţii groşi sau foarte groşi, suprafaţa exterioară uneori este decorată cu barbotină, cu excepţia gâtului, sau acoperită cu un înveliş cu amprente digitale. În categoria respectivă au fost identificate următoarele forme:

1) O formă întâlnită frecvent în aşezările cercetate sunt vasele piriforme, cu gâtul scund cilindric, buza uşor evazată, umărul pronunţat sau atenuat. Buza lor este rotunjită, ascuţită sau tăiată orizontal. Dintre acestea, în complexele de la Putineşti II şi Putineşti III predomină prima variantă. Suprafaţa exterioară este acoperită sau nu, cu excepţia gâtului, cu barbotină, iar cea interioară este îngrijit netezită sau slab lustruită. Buza unor vase este decorată cu crestături sau alveole, ultimele fiind aplicate într-un rând orizontal la baza ei. Sub buză, pe linia diametrului maxim şi pe partea inferioară vasele sunt înzestrate cu proeminenţe conice organice sau perforate, de regulă orizontal, uneori dispuse în perechi. Diametrul buzei vaselor variază de la 16 până la 40 cm. În aşezarea Putineşti III acest tip de vase este reprezentat în stare fragmentară, iar în complexele locative se distribuie în felul următor: L.1 – 25 ex., L.2 – 4 ex., L.3 – 16 ex., L.4 – 36 ex., L.5 – 3 ex., L.6 – 6 ex., L.7 – 12 ex., şi stratul de cultură – 14 ex. În L.1 şi stratul de cultură de la Putineşti II s-au găsit 35 ex. (fig. 68/1, 6, 8; 69/6, 8). Un exemplar de acest tip a fost atestat şi în staţiunea de la Jura. Acesta are gâtul scund, umărul pronunţat şi partea inferioară tronconică. Baza gâtului este decorată cu patru proeminenţe conice şi două rânduri orizontale de alveole, dispuse paralel. Cu proeminenţe similare este înzestrată şi partea inferioară. Sub proeminenţele de la baza gâtului s-a trasat câte o bandă verticală constituită din 2-3 linii oblice (fig. 60/10).

2) Vase mari bitronconice, întregi sau întregibile, cu buza mai mult sau mai puţin evazată, gura strâmtă, gâtul înalt şi două proeminenţe-torţi plasate pe umăr. Ele sunt rare în categoria grosieră (Drăguşeni)[18].

3) De asemenea, sunt rare vasele cu gâtul mai mult sau mai puţin înalt, dispus oblic spre interior şi corpul ovoid. Vasele acestei forme sunt înzestrate cu proeminenţe organice sau perforate orizontal. Astfel de vase au fost atestate la Brânzeni IV, Druţa I, Duruitoarea Nouă, Nezvisko etc. (fig. 66/4; 67/18)[19].

4) Această grupă cuprinde vase de formă tronconică, cu buza dreaptă sau uşor evazată şi umărul mai mult sau mai puţin pronunţat. Suprafaţa piesei de la Cuconeştii Vechi I este netezită la exterior şi slab lustruită în interior. Sub buză

[17] I.A. Ghei, *Технологическое изучение* ..., p. 25.
[18] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., fig. 12/3.
[19] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 3/4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

sunt patru perechi de proeminențe organice conice, dispuse simetric, iar pe linia diametrului maxim proeminențe rotunde adâncite de la mijloc spre interior (fig. 62/6). Exemplarul de la Drăgușeni are buza dreaptă, marcată față de corp printr-un umăr ușor profilat și este pictată cu roșu pe toată lățimea. Interiorul este bine netezit și pictat cu roșu diluat. Pe corp are două rânduri de proeminențe conice: patru în primul rând, la nivelul umărului, perforate orizontal, și două în rândul al doilea, în partea inferioară a vasului, mai mari și perforate vertical[20].

5) Vasele-borcan au gura largă și, după forma buzei, se împart în două variante: 1) cu buza arcuită spre interior și umărul slab profilat, 2) cu buza dreaptă sau ușor răsfrântă spre exterior (fig. 68/2; 69/2; 70/1; 80/10; 81/5). Recipientele sunt împodobite sub buză cu un rând orizontal de proeminențe conice organice sau 4-5 proeminențe dispuse simetric pe linia diametrului maxim. Acestea sunt perforate vertical sau orizontal, iar pe corp se află proeminențe rotunde cu alveole. Un exemplar de la Cuconeștii Vechi I este decorat pe buză cu brâie scurte oblice, caracteristice culturii Bograd-Aldeni (fig. 63/5; 64/14). O altă piesă din aceeași stațiune are un suport scund. Vase de acest tip au fost atestate la Cuconeștii Vechi I, Dragușeni[21], Nezvisko, Putinești III.

6) Paharele sau cupele din această categorie sunt reprezentate de trei variante:

a) recipiente de formă semisferică cu fundul îngroșat sau pe un suport scund, prevăzute sub buză și pe linia diametrului maxim cu proeminențe. Un vas de la Cuconeștii Vechi are corpul acoperit în întregime cu proeminențe conice organice (fig. 72/3; 73/3, 6; 74/2; 75/2). O cupă de la Drăgușeni are o apucătoare prinsă în apropierea fundului[22].

b) piese cu corpul globular, buza dreaptă sau evazată, fundul îngust, cu sau fară proeminențe, au fost depistate la Drăgușeni[23] și Druța I[24].

c) La Drăgușeni au fost documentate și vase tronconice cu gura largă și fundul foarte îngust[25].

7) Din aceeași stațiune provine un văscior de formă prismatică în cinci muchii, cu fețele inegale, lucrat neîngrijit, având gura strâmtă. Pe corp este decorat cu caneluri oblice foarte neregulate și neglijent executate. După pastă, face parte din categoria grosieră[26].

8) O formă frecventă a complexelor cercetate sunt străchinile tronconice cu buza dreaptă, în continuarea corpului, sau evazată, prevăzute cu proeminențe conice sau rotunde și corpul mai mult sau mai puțin netezit (fig.

---

[20] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., fig. 16/1.
[21] *Ibidem*, fig. 16/4.
[22] *Ibidem*, fig. 17/5.
[23] *Ibidem*, fig. 16/7.
[24] N.V. Rândina, *Полевой отчет Трипольской экспедиции*, *Arhiva MA*, Chișinău, 1983, fig. 30.
[25] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., fig. 17/8.
[26] *Ibidem*, fig. 16/11.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

82/3). La Putineşti II au fost găsite trei exemplare. Piesele de la Putineşti III, de formă conică sau rotundă, au proeminenţe perforate orizontal, unele dintre ele fiind decorate pe buză cu crestături, alveole şi, uneori, vopsite cu culoare albă sau roşie după ardere. În stratul de cultură şi complexe se distribuie în felul următor: stratul de cultură – 3 ex., L.2 – 1 ex., L.3 – 3 ex., L.4 – 3 ex., L.5 – 1 ex. (fig. 67/15, 19).

9) Străchinile semisferice au buza trasă în interior, proeminenţe perforate sau nu pe linia diametrului maxim şi, uneori, sunt decorate cu un rând orizontal de alveole dispuse pe aceeaşi linie. Au fost descoperite la Duruitoarea Nouă, Druţa I, Putineşti III ş.a. (fig. 69/4-5; 71/4; 75/3, 6; 76/3).

10) O altă formă obişnuită pentru aşezările Cucuteni A sunt chiupurile mari cu pereţii groşi (1,5-2 cm). Acestea au gura largă, buza dreaptă ori mai mult sau mai puţin înclinată spre interior şi sunt prevăzute pe corp cu proeminenţe conice perforate sau nu. Unele exemplare de la Drăguşeni aveau buza prevăzută cu un jgheab în care intra marginea capacului[27]. De regulă, ele se găsesc în stare fragmentară (fig. 65/4; 67/12).

11) În L.1 de la Putineşti II a fost depistat un vas scund de formă tronconică cu înălţimea de 2,4 cm şi diametrul gurii de 12 cm (tigaie?). Astfel de recipiente sunt cunoscute în cultura Precucuteni-Tripolie A în aşezările din fazele Precucuteni II şi III (Bernaşovka, Gaivoron)[28]. Un vas similar a fost atestat la Duruitoarea Nouă (fig. 69/9).

12) Capace tronconice cu marginea mai mult sau mai puţin evazată, butonul discoidal şi suprafaţa netedă sau zgrunţuroasă, cu diametrul gurii de 5,7 cm, 7 cm şi 32 cm. Ele au fost atestate la Putineşti II (L.1 – 3 ex.) şi Putineşti III (L.2 – 1 ex., L.3 – 1 ex., L.4 – 2 ex.).

13) Capacele în formă de calotă semisferică au fost găsite la Drăguşeni[29] şi Putineşti III (grosimea pereţilor – 0,5-0,6 cm, diametrul gurii – 18 cm). În ultima aşezare a fost depistat câte un exemplar în L.5 şi L.6.

14) Două fragmente de vase-strecurătoare de formă tronconică (diametrul găurii – 11 cm) au fost documentate în L.3 şi L.4 de la Putineşti III.

15) Vasele-binoclu au fost descoperite la Putineşti II (L.1 – 9 cupe şi 2 punţi) şi Putineşti III (stratul de cultură – 1 ex., L.2 – 1 ex., L.3 – 2 ex., L.4 – 4 ex., L.6 – 5 ex., L.7 – 4 ex.). Ele sunt în stare fragmentară şi reprezintă cupe de formă tronconică sau semisferică şi punţi de legătură. În ultima staţiune a fost găsită o jumătate de vas-binoclu miniatural (înalţimea – 3,6 cm, diametrul gurii cupelor – 3,5 cm) (fig. 68/3).

16) Două fragmente de linguri şi linguri miniaturale au fost atestate, respectiv, la Drăguşeni[30], Duruitoarea Nouă şi Cuconeştii Vechi I (fig. 7/4; 83/5).

---

[27] *Ibidem*, fig. 42/4.

[28] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., fig. 54/11; 67/5.

[29] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 17/6-7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

17) Atragem atenţia asupra altăraşelor modelate din pastă grosieră, descoperite la Cuconeştii Vechi I, Putineşti III şi Jura. Ele au în plan forma rectangulară, cu colţurile rotunjite sau relativ rotunde, prevăzute cu picioruşe conice sau cilindrice (fig. 78/1-2; 79/7, 10). Un anumit interes prezintă un fragment ceramic de la Cuconeştii Vechi I, având buza decorată cu o alveolă, iar pe toarta perforată orizontal se află un rând vertical de crestături dispuse orizontal şi oblic pe ambele părţi (fig. 74/5).

Ceramica cu decor canelat

A doua categorie de vase este modelată din pastă relativ omogenă, bine frământată. Ca degresanţi au fost folosiţi şamota de granulaţie diferită şi, probabil, nisipul. Arderea vaselor este în general completă, predominând culoarea roşie-cărămizie, cu toate că nu lipsesc nici cele arse la cenuşiu deschis, brun-gălbui sau de culoare albicioasă. Recipientele cu pereţii subţiri (3-4 mm) au în pastă şamotă de granulaţie mică, iar cele cu pereţii groşi (mai mult de 5 mm) de granulaţie mare. De regulă, această categorie de vase este decorată cu caneluri, fiind frecvent pictate cu culoare albă, iar interspaţiile cu culoare roşie crudă, mai rar se foloseşte culoarea neagră. Uneori decorul este completat cu alveole şi incizii. În cadrul categoriei de care ne ocupăm au fost identificate următoarele forme:

1) În complexele ceramice analizate predominantă este cupa. Elementele ei distinctive sunt corpul relativ globular, pereţii subţiri (2-4 mm), fundul slab profilat, aproape rotunjit. Uneori, cupele sunt înzestrate cu una sau două proeminenţe perforate orizontal şi mai rar vertical, situate pe linia diametrului maxim, la baza gâtului sau sub buză. Suprafaţa exterioară a unor vase este slab lustruită. În dependenţă de forma gâtului şi a buzei, cupele pot fi divizate în câteva variante: a) cu profilul în formă de „S", b) cu corpul globular şi buza uşor răsfrântă (fără gât), c) cu gâtul înalt şi buza dreaptă. La Drăguşeni a fost identificată o variantă mai puţin comună. Este vorba de cupe cu corpul oval, uşor bombat şi buza mai mult sau mai puţin evazată[31]. Înălţimea vaselor variază între 4-14 cm, diametrul gurii – 6-8 cm, diametrul maxim – 7-15 cm, diametrul fundului – 3-5 cm (fig. 62/2; 64/2; 65/3; 66/3, 6; 72/4-5, 7-9; 83/6).

Decorul cupelor este destul de variat şi constă în caneluri care se asociază cu culorile albă, roşie şi neagră, mai frecvente fiind primele două. De obicei, canelurile sunt vopsite cu alb, iar interspaţiile cu roşu şi, mai rar, cu negru. Buza unor vase este ornamentată cu crestături sau alveole, ultimele întâlnindu-se şi pe gât. Credem că este necesară trecerea în revistă a cupelor descoperite în aşezările de care suntem preocupaţi, în funcţie de informaţiile de care dispunem.

Recipientele din staţiunea Cuconeştii Vechi I sunt decorate cu caneluri orizontale pe gât, verticale şi oblice pe corp. Un exemplar este ornamentat pe

---

[30] *Ibidem*, fig. 36/3, 5.

[31] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., fig. 3/5, 9.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fondul alb cu câte o linie roşie sub buză şi pe gât, iar pe corp s-au trasat caneluri verticale şi meandre pictate cu roşu (fig. 73/4; 75/5; 77/6; 84/2). De regulă, cupele de la Putineşti II au pe gât caneluri orizonatale, iar pe corp verticale, unele piese fiind decorate numai cu caneluri orizontale. De obicei, canelurile verticale sunt mai expresive (lăţimea lor – 4-7 mm) (fig. 80/1-3; 85/3, 5; 86/6).

În acest sens, semnificative sunt informaţiile despre decorul cupelor din aşezarea Putineşti III. Ele sunt decorate în modul următor: pe gât cu caneluri orizontale, pe corp cu caneluri verticale (56 ex.); pe toată suprafaţa exterioară cu caneluri orizontale (27 ex.); pe gâ. nu există ornament, iar corpul este decorat cu caneluri verticale (17 ex.); pe gât cu caneluri orizontale, iar pe corp cu caneluri oblice (4 ex.); pe gât nu prezintă decor în timp ce corpul este decorat cu caneluri oblice (2 ex.); un exemplar este decorat cu caneluri orizontale, oblice şi alveole; un alt exemplar este ornamentat cu caneluri orizontale, oblice şi alveole; în sfârşit, ultimul exemplar are caneluri verticale încrustate cu vopsea albă.

În stratul de cultură şi complexele de locuire din aşezarea respectivă cupele se distribuie în felul următor: L.1 – 14 ex., L.2 – 1 ex., L.3 – 21 ex., L.4 – 56 ex., L.5 – 7 ex., L.6 – 7 ex., stratul de cultură – 2 ex. Din informaţiile expuse este evidentă predilecţia comunităţii de la Putineşti III (şi nu numai a ei) pentru primele trei variante de decor care, în fond, au un caracter destul de simplu (fig. 87/4-5, 8-11).

În nivelul inferior al staţiunii Brânzeni IV decorul canelat al unei cupe a fost încrustat cu vopsea albă, iar interspaţiile cu vopsea roşie. Buza recipientului este decorată cu crestături, gâtul cu caneluri scurte, verticale, iar la baza lui cu caneluri orizontale, în timp ce corpul este decorat cu spirale şi linii oblice (fig. 61/4). Din complexul ceramic de la Duruitoarea Nouă remarcăm o cupă cu corpul globular, gâtul înalt şi buza evazată. Corpul este decorat cu motive circulare, gâtul cu caneluri orizontale, interspaţiile şi buza pe ambele părţi cu vopsea de culoare ciocolatie. Decorul cupelor de la Druţa I este similar celui de la Putineşti III. Se mai întâlneşte spirala fugătoare cu cârlig şi alveole (fig. 88/1-4, 6, 9). Cu acelaşi motiv a fost ornamentată o cupă de la Nezvisko (fig. 89/1).

Cupele cu decor canelat şi pictură bicromă sunt frecvente şi în siturile de la Drăguşeni. Decorul lor este similar cu al vaselor descrise mai sus. Cu ajutorul canelurilor se trasau motive circulare, verticale sau oblice, alteori spirale şi şănţuleţe scurte între motivele pozitive spiralice (fig. 90/1). Mai întotdeauna spaţiile dintre caneluri erau vopsite cu culoare roşie, în timp ce canelurile erau pictate cu alb[32]. După S. Marinescu-Bîlcu, în decorul cupelor albul constituie fondul pe care se aplică (strict în spaţiile dintre caneluri) pictura roşie, care, uneori, lua nuanţe brune sau roşii-vişinii. Destul de frecvent interiorul buzei este şi el vopsit cu culoare roşie, decorul rezumându-se însă la o simplă bandă orizontală, mai îngustă sau mai lată, în funcţie uneori şi de

[32] *Ibidem*, p. 217.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

mărimea vasului. Există însă şi exemplare a căror jumătate interioară este vopsită cu alb, peste care s-au pictat cu roşu-vişiniu motive în benzi semicirculare sau drepte, în egală măsură pozitive şi negative. Uneori buza s-a pictat la exterior cu benzi albe alternând cu altele roşii mai înguste, iar între ele se intercalează, din loc în loc, şi benzi late de culoare roşie. Două cupe de o formă mai puţin comună sunt decorate cu caneluri şi pictură bicromă. Canelurile primului vas sunt dispuse variat şi vopsite cu alb, în timp ce spaţiile dintre ele au fost pictate cu roşu; pe buză însă benzile albe alternează cu altele roşii, şi unele şi altele variind ca dimensiuni. Pe a doua cupă s-au executat caneluri unghiulare, orizontale şi verticale, vopsite cu roşu-vişiniu pe fondul alb[33].

2) O altă formă a acestei categorii ceramice sunt vasele cu corpul sferoidal, gâtul mai mult sau mai puţin înalt, buza slab înclinată în interior sau evazată. Pe linia diametrului maxim sau sub buză sunt prevăzute cu două sau patru proeminenţe perforate orizontal sau vertical. În categoria cu decor canelat această formă se întâlneşte rar, fiind mai mult caracteristică categoriei pictate. Două exemplare au fost documentate la Putineşti III, ambele provenind din L.4. Unul este decorat pe corp cu caneluri oblice asociate cu motive imprimate de formă triunghiulară (fig. 87/7). Al doilea recipient este ornamentat cu caneluri orizontale pe gât şi partea inferioară, iar pe corp cu spirale însoţite de caneluri slab arcuite, dispuse vertical (înălţimea vasului – 21,4 cm, diametrul gurii – 18,4 cm, diametrul fundului – 5,3 cm). Un vas similar a fost găsit la Druţa I, decorat cu caneluri, spiralele fiind combinate cu caneluri oblice. Canelurile sunt vopsite, ca de obicei, cu culoare albă, iar spaţiile dintre ele cu vopsea roşie (înalţimea – 29 cm, diametrul gurii – 21 cm, diametrul fundului – 11 cm)[34]. Astfel de recipiente sunt cunoscute şi la Drăguşeni, fiind împodobite cu decor canelat relativ orizontal şi paralel şi vopsite cu alb în interiorul canelurii şi roşu în spaţiile dintre ele. Nu lipseşte nici obişnuita bandă de culoare roşie pictată pe interiorul buzei. În unele cazuri culoarea din interior este crudă[35].

3) O formă standard a complexelor ceramice analizate sunt vasele piriforme, numite în literatura de specialitate sovietică şi post-sovietică ulcioare, cu buza dreaptă sau evazată, uneori îngroşată, gâtul de obicei înalt, umărul mai mult sau mai puţin pronunţat, prevăzut pe linia diametrului maxim cu torţi masive perforate vertical (fig. 63/2). Exteriorul unui vas de la Cuconeştii Vechi I este de culoare alb-lăptoasă, buza decorată pe ambele părţi cu o bandă de culoare roşie, aplicată după ardere. Decorul vasului este organizat în două registre, primul fiind situat pe gât şi constând într-o spirală fugătoare însoţită de caneluri oblice scurte şi gropiţe rotunde. Spirala constituie elementul principal al

[33] *Ibidem*, p. 217, 220.

[34] N.V. Rândina, *Полевой отчет Трипольской экспедиции*, *Arhiva MA*, Chişinău, 1983, fig. 35.

[35] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 221, fig. 6/3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

registrului următor, dispus pe corp. Torţile puternice sunt ornamentate cu caneluri oblice scurte. Spaţiile dintre caneluri au fost vopsite cu culoare roşie crudă (fig. 73/5). Vase de acest tip au fost descoperite la Putineşti II şi Putineşti III, majoritatea fiind în stare fragmentară. Ele au fost decorate cu caneluri verticale (fig. 87/12) şi spirale combinate cu caneluri oblice (fig. 91/2), interspaţiile fiind vopsite cu roşu. Un vas piriform se află în complexul de la Brânzeni IV. Acesta este ornamentat pe gât cu caneluri orizontale paralele, iar pe corp cu spirale de diferite dimensiuni, în asociere cu caneluri arcuite sau drepte, dispuse oblic (fig. 92/3). Fragmente de vase piriforme s-au mai găsit la Jura şi Costeştii Noi (Râşcani), ultimul fiind decorat pe gât cu caneluri orizontale şi gropiţe (fig. 93/4). Această formă este bine reprezentată în complexul de la Druţa I şi este ornamentat pe gât cu caneluri: 1) oblice, 2) orizontale şi oblice sau 3) meandre; pe corp se întâlnesc: a) spirale combinate cu caneluri oblice scurte, b) spirale mari, în interspaţiile cărora se află spirale mici, caneluri arcuite, oblice, meandre şi d) caneluri perechi verticale şi orizontale (fig. 94/1, 4-5).

Motivele ornamentale ale vaselor piriforme de la Drăguşeni sunt organizate în două registre orizontale: pe gât spirale cu volute îmbucate şi benzi de legătură sau numai cu simple benzi orizontale. Pe corp sunt câte patru volute spiralice mari, de asemenea îmbucate, cu benzi scurte între ele, fără nici un spaţiu gol. Două dintre aceste volute cuprind în centrul lor şi torţiţele. Buza este pictată cu roşu, iar zona fundului rămâne în culoarea albă a învelişului vasului[36]. În cadrul acestei forme S. Marinescu-Bîlcu a remarcat o variantă cu gâtul tronconic, buza uşor evazată, corpul rotunjit şi cu patru proeminenţe dispuse simetric sub linia diametrului maxim, alte patru proeminenţe de dimensiuni mici aflându-se şi la baza gâtului. Decorul canelat al unui vas se rezumă la buză şi gât; între caneluri pare a se fi folosit culoarea roşie-crudă, iar pe restul vasului a fost pictată o spirală cu alb transparent[37].

4) O formă caracteristică a complexelor de care suntem preocupaţi este aceea de pară întoarsă (după S. Marinescu-Bîlcu) sau piriformă (în literatura sovietică), cu partea inferioară tronconică, umărul puternic bombat, gâtul foarte scurt, gura îngustă şi cu proeminenţe perforate, de regulă vertical, pe linia diametrului maxim. Un exemplar de la Cuconeştii Vechi I este ornamentat cu caneluri orizontale vopsite cu alb, iar spaţiile dintre ele cu roşu diluat (fig. 72/1). Decorul unei alte piese din aceeaşi aşezare este organizat în două registre; pe corp s-au trasat spirale cu volute îmbucate, asociate cu benzi oblice, motive foliacee rezervate şi gropiţe rotunde; pe partea inferioară se află benzi oblice însoţite cu gropiţe rotunde. Interspaţiile decorului, ca şi în multe alte cazuri, sunt pictate cu roşu crud, iar canelurile cu alb (fig. 64/15). Un alt vas a fost ornamentat cu volute şi caneluri oblice. Din aceeaşi staţiune provine o

---

36 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 36, fig. 23/3, 8.
37 S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 223, fig. 6/2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

variantă cu picior a formei descrise. Decorul, organizat în două registre, constă pe corp din ove concentrice deschise în partea superioară, realizate în jurul proeminențelor, caneluri arcuite dispuse vertical, iar în partea inferioară s-au executat caneluri orizontale (fig. 84/5). Printre fragmentele culese în stațiunea de la Costeștii Noi a fost atestat un vas de acest tip decorat cu spirale (fig. 93/1). Din așezarea de la Jura provine un exemplar ornamentat cu spirale, caneluri oblice scurte și pictură bicromă (fig. 79/5). Recipiente de acest tip au fost depistate în așezările Putinești II și Putinești III (fig. 91/1; 96/14), majoritatea fiind în stare fragmentară. Vasele din ultima stațiune au fost decorate cu: spirale (1 ex.), caneluri orizontale și oblice, uneori încrustate cu vopsea albă (17 ex.), caneluri orizontale și oblice asociate cu gropițe rotunde (1 ex.) caneluri orizontale și cercuri concentrice (2 ex.). Spațiile dintre caneluri ale unui vas erau vopsite cu roșu crud. În complexele locative și stratul de cultură ele se repartizează în modul următor: L.1 – 1 ex., L.3 – 1 ex., L.4 – 1 ex., L.5 – 5 ex., L.6 – 3 ex., L.7 – 8 ex. și stratul de cultură – 2 ex. Din complexul ceramic al așezării Druța I provin două vase de acest tip. Unul are corpul decorat cu spirale cu volute îmbucate și o bandă de legătură, spațiile dintre ele fiind ocupate de caneluri oblice scurte. Ornamentul celui de-al doilea vas este încadrat în două registre orizontale: pe corp s-au realizat spirale mari cu volute îmbucate și două benzi de legătură, iar spațiile dintre ele sunt decorate cu spirale mici, gropițe, caneluri arcuite; pe partea inferioară s-au executat caneluri oblice. Canelurile ambelor piese sunt vopsite cu culoare albă, iar interspațiile cu roșu crud (fig. 88/8; 94/2). Vase similare s-au depistat în stațiunea de la Nezvisko (fig. 67/4, 17).

În siturile de la Drăgușeni (*Ostrov* și *În Deal la Lutărie*) astfel de vase sunt destul de frecvente, dar exemplarele întregi sau întregibile sunt mai rare. De obicei, decorul lor combină canelurile șănțuite cu tricromia crudă. Învelișul vasului are culoare roșie aprinsă; toate canelurile și alveolele (aflate la baza gâtului) au fost acoperite cu culoare albă, iar negrul s-a așternut ulterior și, deși a fost foarte intens, se șterge extrem de ușor (fig. 95/1)[38]. Un recipient de la Duruitoarea Nouă este ornamentat cu spirale, interspațiile dintre caneluri fiind vopsite cu culoare neagră-ciocolatie[39]. Astfel de vase au mai fost depistate și în alte așezări ale aspectului Drăgușeni-Jura.

5) O formă întâlnită destul de frecvent în complexele ceramice cercetate este strachina tronconică de diverse dimensiuni, înzestrată pe buză sau, mai frecvent, sub ea cu una sau două proeminențe perforate orizontal. După forma buzei, ele pot fi împărțite în câteva variante: cu buza tăiată în interior, rotunjită sau ascuțită și evazată, dreaptă sau puțin trasă în interior. În L.1 de la Putinești II au fost depistate fragmentele de la opt exemplare, unul fiind decorat

[38] *Ibidem*, fig. 17/1.

[39] V.I. Marchevici, *Mărturii ale trecutului*, Chișinău, 1985, fig. 46.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pe buză cu crestături. Ornamentul lor constă în caneluri orizontale şi oblice, uneori combinate cu gropiţe rotunde (lăţimea canelurilor – 0,3-0,6 cm).

Străchinile de la Putineşti III au fost decorate cu: caneluri orizontale şi oblice (14 ex.); caneluri orizontale, oblice şi spirale (7 ex.); caneluri orizontale alternând cu rânduri orizontale de alveole (2 ex.); caneluri orizontale şi oblice în asociere cu rânduri de alveole (5 ex.); caneluri orizontale şi verticale (2 ex.). Pe un exemplar exteriorul este ornamentat cu caneluri oblice, iar interiorul cu pictură tricromă. Pe fondul alb au fost trasate benzi constând în linii roşii relativ late, limitate pe margini de linii negre înguste. Decorul unei alte străchini (L.1) este organizat în două registre: primul, situat pe partea superioară, este flancat de caneluri orizontale, în interiorul cărora s-au realizat caneluri oblice în asociere cu alveole; al doilea registru, dispus pe partea inferioară, constă în semicercuri formate de trei caneluri (laţimea – 0,6 cm), între care se află două rânduri orizontale şi unul vertical de alveole şi gropiţe rotunde. Buzele unor vase au fost decorate cu crestături (1 ex.) şi alveole (6 ex.). În complexele locative străchinile se repartizează în felul următor: L.1 – 1 ex., L.2 – 3 ex., L.3 – 6 ex., L.4 – 21 ex., L.5 – 1 ex. (fig. 68/9; 98/1).

Motivele decorative mai des folosite pe străchinile tronconice de la Drăguşeni sunt: canelurile orizontale desfăşurate pe toată suprafaţa vasului, grupe de linii scurte (două, trei) însoţite de mici alveole, linii ce închid între ele fâşii şi spaţii foliacee prelungi, spirale îmbucate, spirale continui, iar în spaţiile dintre acestea croşete şi bucle spiralice, scurte linii adâncite şi alveole mai mari sau mai mici. De obicei, aceste motive se încadrează între două linii orizontale, una sus, care subliniază şi buza vasului, şi una jos, în jurul fundului. Buza este uneori crestată, mai des sau mai rar, şi în mod obişnuit pe marginea exterioară[40].

În siturile din aceeaşi localitate au fost depistate străchini tronconice ornamentate cu caneluri, decor adâncit şi cu pictură mai ales bi- şi, mai rar, tricromă, unele fiind pictate şi în interior. Decorul constă în motive spiralice şi spaţii foliacee mărginite de şănţuleţe mai largi, precum şi crestături pe buze umplute adesea cu alb. A. Crîşmaru remarcă un exemplar decorat cu caneluri oblice încadrate în zona umărului şi a fundului de câte o grupă de patru sau trei benzi cu roşu-vişiniu. Buza vasului este pictată cu roşu pe ambele feţe, iar crestăturile cu alb. Zona fundului a rămas numai cu înveliş alb (fig. 97/1, 3-4)[41].

O variantă a străchinilor tronconice sunt vasele cu picior atestate la Cuconeştii Vechi I, Putineşti III şi în siturile de la Drăguşeni. De regulă, piciorul lor este scund, cu baza evazată, uneori perforată cu două găuri circulare dispuse simetric şi cu una sau doua proeminenţe perforate orizontal în zona de unire cu recipientul. Exemplarul de la Cuconeştii Vechi I este decorat pe corp cu caneluri orizontale, iar pe picior cu caneluri oblice şi verticale scurte. Pe

[40] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 30, fig. 19/1-5, 7.
[41] *Ibidem*, p. 44-45, fig. 29/1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

exteriorul vasului se observă urme de vopsea roşie crudă (fig. 78/4). Vasul de la Putineşti III (L.5) este ornamentat cu caneluri orizontale şi oblice asociate cu alveole, spaţiile dintre ele fiind vopsite cu roşu crud (dimensiunile: înălţimea – 9,2 cm, diametrul gurii – 14 cm, diametrul bazei picorului – 8,2 cm) (fig. 70/4). În ornamentarea vaselor de la Drăguşeni s-au folosit toate trei procedeele (canelura, incizia, pictura). Decorul unui recipient a fost încadrat în trei registre: în jurul buzei – un motiv unghiular în bandă îngustă, albă, cu mediană roşie şi conturată cu negru, jos, pe picior – benzi de aceeaşi factură, dispuse în vârtej, pe corp – decor canelat, asociat cu pictura bicromă, constituind o bandă spiralată. Interiorul este pictat bicrom, cu o bandă roşie pe înveliş alb, care se desfăşoară în spirală începând de la fundul vasului până la buză. Un alt vas a fost decorat cu caneluri şi pictură bicromă combinate cu alveole. Pe buză şi picior s-au pictat benzi roşii, iar pe corp s-au trasat caneluri orizontale asociate cu pictură bicromă. Decorul ultimului vas prezintă la exterior, pe corp, un ornament adâncit cu şănţuleţe largi care delimitează benzi prelungite, dispuse oblic, între două caneluri orizontale. La limita superioară şi inferioară a zonei decorative, motivul este completat cu benzi scurte de umplutură. Partea inferioară este pictată cu un motiv bicrom compus din benzi albe, rezervate prin linii roşii trase oblic. Interiorul vasului este pictat tricrom[42].

6) O altă formă, cu două variante, este strachina semisferică şi fructiera cu buză evazată sau trasă în interior, prevăzută cu proeminenţe perforate orizontal, dispuse sub buză sau, la fructieră, pe linia de unire a vasului cu piciorul. Străchini din prima variantă au fost atestate la Putineşti II şi Putineşti III. Vasele din prima staţiune sunt decorate cu caneluri orizontale şi oblice, uneori încrustate cu alb, iar interspaţiile vopsite cu roşu crud. Exemplarele din a doua aşezare sunt ornamentate cu caneluri orizontale combinate cu alveole (3 ex.) şi două caneluri orizontale alternând cu două rânduri de triunghiuri imprimate (1 ex.). Ele au fost depistate în L.5 (1 ex.), L.6 (2 ex.), L.7 (1 ex.) (fig. 66/2). O strachină decorată cu caneluri oblice şi orizontale, dispuse perechi, a fost semnalată la Cuconeştii Vechi I (fig. 82/4).

A doua variantă (fructierele) a fost documentată la Cuconeştii Vechi I, Putineşti III şi în siturile de la Drăguşeni. Recipientul de la Cuconeştii Vechi I are buza slab evazată, delimitată la bază cu o canelură orizontală. Pe corp s-au trasat caneluri oblice şi alveole, interspaţiile fiind vopsite cu roşu crud diluat. Cu aceeaşi culoare s-a pictat piciorul, motivul constând într-o bandă orizontală şi altele oblice (fig. 78/3). Piesa de la Putineşti III este decorat cu caneluri orizontale asociate cu alveole (înălţimea – 8,5 cm, diametrul gurii – 12,1 cm, diametrul bazei piciorului – 7,2 cm). Din punctul Drăguşeni-*În Deal la Lutărie* provine o fructieră cu buza evazată şi piciorul relativ înalt, decorată cu caneluri asociate cu pictură bicromă la exterior şi tricromă pe picior şi în interior. Buza

---

[42] *Ibidem*, p. 43-44, fig. 28/4-6; 35/3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

este pictată cu roşu şi subliniată cu o canelură orizontală. Pe corp se află spirale fugătoare şi croşete, iar pe picior benzi late verticale, albe şi roşii, mărginite cu negru şi dispuse radial. Interiorul cuprinde un motiv în benzi arcuite în ghirlandă pe buză, ove şi alte benzi în rest. O altă fructieră provine din aşezarea de pe *Ostrov*. Buza ei este trasă în interior. În ornamentarea acestui vas se întâlnesc toate trei manierele decorative realizate pe corp şi în interior. Piciorul-suport al piesei este decorat cu caneluri şi pictură bicromă în spirale continui[43].

7) O formă documentată în stare fragmentară în siturile de la Drăguşeni şi Druţa I[44] este strachina cu buza dreaptă sau uşor trasă în interior şi partea inferioară tronconică (cilindro-tronconică?), care devine caracteristică pentru faza următoare Cucuteni A-B – Tripolie BII. Fragmentele de la Drăguşeni indică că au fost decorate cu caneluri şi pictura bicromă[45].

8) Fragmentele a trei vase bitronconice au fost depistate în aşezarea Putineşti III (L.3 – 2 ex., L.4 – 1 ex.). Ele au buza evazată şi proeminenţe perforate vertical sau nu şi sunt dispuse pe linia diametrului maxim. Piesele sunt decorate cu caneluri fine orizontale (1 ex.), orizontale şi verticale (1 ex.), orizontale, spirale şi volute dispuse în jurul proeminenţelor (1 ex.) (fig. 87/2, 6).

9) Craterele din complexele ceramice ale aşezărilor de tipul Drăguşeni-Jura au buza mai mult sau mai puţin evazată, gâtul înalt sau scund, umărul rotunjit şi partea inferioară tronconică. Unele exemplare sunt înzestrate sub buză cu două sau patru proeminenţe, dispuse simetric şi perforate orizontal, sau cu torţi puternice pe linia diametrului maxim (fig. 87/1). Buza craterului de la Cuconeştii Vechi I este decorată pe ambele părţi cu o bandă lată de culoare roşie-vişinie. Motivul principal al ornamentului este delimitat în partea superioară şi cea inferioară de caneluri orizontale vopsite cu alb. În cadrul acestora au fost trasate spirale cu volute îmbucate, cârlige, buline etc. Spaţiile dintre caneluri au fost pictate cu roşu-vişiniu. Partea inferioară a vasului a fost acoperită cu un înveliş alb (fig. 84/6). O altă piesă din aceeaşi staţiune este decorată cu caneluri orizontale, în interspaţii s-au executat caneluri oblice, iar pe corp şi în partea inferioară, suplimentar, rânduri orizontale de gropiţe rotunde. Spaţiile dintre caneluri sunt vopsite cu roşu crud diluat (fig. 92/6). Un crater a fost depistat la Putineşti III (în apropiere de L.7). Acesta este ornamentat pe gât cu caneluri orizontale, iar pe corp cu caneluri oblice late (lăţimea lor – 0,9-1 cm). Fundul vasului este prevăzut cu patru orificii perforate oblic, dispuse simetric (înălţimea – 24,6 cm, diametrul gurii – 22 cm, diametrul fundului – 10,5 cm) (fig. 98/4). Decorul unui crater de la Druţa I a fost organizat în trei registre orizontale: sub buză s-au realizat caneluri verticale dispuse câte trei, pe gât caneluri oblice, iar pe corp spirale, având volutele îmbucate, cârlige, alveole etc., interspaţiile fiind

---

[43] *Ibidem*, p. 41-43, fig. 27/6; 28/3.

[44] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 52.

[45] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 46.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pictate, ca de obicei, cu roşu crud[46]. Ornamentul unui alt vas din aceeaşi staţiune a fost încadrat în trei registre: sub buză şi pe gât s-au trasat caneluri orizontale, iar pe corp spirale cu volute îmbucate şi caneluri oblice (fig. 94/3).

În siturile de la Drăguşeni au fost depistate câteva cratere decorate cu caneluri asociate cu pictură bicromă (alb şi roşu). Printre ele se remarcă un exemplar cu un ornament desfăşurat în patru registre orizontale: pe buză se află o friză de arcuri duble, cu deschiderea spre margine. Arcurile sunt dispuse la distanţe egale şi au benzi de legătură între ele, marginea buzei având crestături regulate pe partea superioară. Pe gât şi partea inferioară s-au trasat motive similare constând într-o spirală fugătoare însoţită de benzi în spaţiile laterale. Pe corp decorul este compus din volute spiralice îmbucate, ove concentrice dispuse alternativ, repetate de trei ori, spaţiul dintre ele fiind umplut pe centru cu benzi scurte, dispuse în unghiuri cu vârful în sus, iar în partea superioară a registrului cu semiove mici, cu arcul în jos. În interior sunt câte trei sau patru alveole mici. Buza din partea interioară şi zona fundului este acoperită cu roşu. Decorul altor vase este organizat în două sau trei registre, combinând spirale, semicercuri, ove, linii scurte etc. În caneluri şi, uneori, spre fund s-a aplicat culoare albă mată, în timp ce restul a fost vopsit cu roşu-brun, uneori în nuanţe destul de închise (fig. 95/3)[47].

10) Capacele de formă semisferică sunt prezente în complexele ceramice examinate. Ele au buza mai mult sau mai puţin evazată, fundul slab profilat şi proeminenţe pe linia diametrului maxim. În L.1 de la Putineşti II a fost atestat un exemplar decorat cu caneluri orizontale şi oblice combinate cu alveole (lăţimea canelurilor – 0,3 cm). Capacele de la Putineşti III au fost ornamentate cu: caneluri orizontale (6 ex.) (fig. 70/5), caneluri orizontale asociate cu alveole (3 ex.), caneluri verticale (3 ex.), spirale (4 ex.), caneluri orizontale şi volute spiralice (3 ex.), caneluri orizontale şi oblice (1 ex.). În complexe şi stratul de cultură al aşezării capacele se repartizează în felul următor: stratul de cultură – 1 ex., L.1 – 3 ex., L.3 – 4 ex., L.4 – 11 ex., L.6 – 1 ex., L.7 – 1 ex. Capace semisferice au fost documentate şi în staţiunea Druţa I[48]. Unele fragmente de la capacele semisferice provenite din siturile de la Drăguşeni sunt ornamentate cu o canelură puţin adâncă, care se desfăşoară ca o volută spiralică ce porneşte de la centrul fundului şi se termină pe marginea vasului. Alte motive se compun din ove şi arcuri concentrice. Mai numeroase sunt capacele decorate cu caneluri şi pictate cu alb şi roşu. Motivele constau în benzi orizontale, unele piezişe, altele mărginind spaţii foliacee. Frecvente sunt spiralele continui însoţite de benzi laterale şi spiralele cu volute răsucite sau simple şi îmbucate. Uneori întreaga suprafaţă este acoperită cu o volută. Unele

[46] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 2/6.
[47] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 36-37, fig. 24; 25/1-4; S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 223, fig. 17/4; 18/2.
[48] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 55.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dintre capace sunt decorate cu ove sau arcuri concentrice. Aproape în toate cazurile buza este subliniată prin una sau două caneluri orizontale, dintre care una trece uneori şi prin orificiile proeminenţelor[49].

11) Relativ mai frecvente sunt capacele în formă de clopot înzestrate, de regulă, cu un buton discoidal, mai mult sau mai puţin profilat, corpul zvelt sau scund, buza mai mult sau mai puţin evazată şi proeminenţe perforate vertical (fig. 62/4; 64/15; 74/4; 75/4). Remarcăm un capac de la Cuconeştii Vechi I (L.2) decorat pe discul butonului cu caneluri arcuite, drepte şi buline de culoare roşie, iar spaţiile dintre caneluri sunt acoperite cu roşu crud. Ornamentul de pe corp este organizat în trei registre delimitate de caneluri orizontale: pe partea superioară s-au realizat caneluri oblice, al doilea registru constă în buline roşii, iar al treilea include motive foliacee, cârlige, având în interior buline roşii combinate cu gropiţe rotunde şi roşu crud între spaţii (fig. 78/6)[50]. În L.1 de la Putineşti II a fost depistat un capac cu discul butonului decorat cu caneluri scurte, corpul cu caneluri orizontale, iar pe partea inferioară canelurile scurte sunt dispuse oblic, formând motivul de zig-zag (fig. 68/7). Exemplarele de la Putineşti III sunt ornamentate cu caneluri orizontale, oblic-verticale şi volute spiralice. Canelurile unor capace sunt lustruite, iar spaţiile dintre ele sunt uneori vopsite cu roşu crud (1 ex.). În stratul de cultură şi complexe ele se repartizează în felul următor: stratul de cultură – 2 ex., L.1 – 4 ex., L.3 – 2 ex., L.4 – 3 ex., L.5 – 1 ex., L.6 – 5 ex., L.7 – 5 ex. (fig. 98/8-9). Capacele de la Druţa I sunt decorate pe discul butonului cu caneluri arcuite sau volute îmbucate, iar pe corp cu caneluri orizontale pe partea superioară şi inferioară şi volute îmbucate asociate cu caneluri oblice, având interspaţiile vopsite cu roşu (fig. 88/5, 7)[51].

În complexele ceramice ale siturilor de la Drăguşeni există fragmente care indică cu siguranţă prezenţa capacelor în formă de clopot, ornamentate cu decor canelat atât pe corpul capacului, cât şi pe discul mânerului. Se întâlnesc exemplare decorate cu caneluri vopsite cu alb, spaţiile dintre ele fiind date cu roşu. Motivele sunt liniare şi spiralice[52].

12) Vasele-binoclu sunt reprezentate şi în categoria „ceramica cu decor canelat" şi sunt formate din două părţi componente, cu mijlocul asemănător unor cilindri, având la ambele capete un fel de pâlnii tronconice (cele de jos inversate) şi unite între ele prin trei punţi. De regulă, puntea de jos este plată, cea de sus fie plată, fie arcuită, iar cea centrală este în general plată, cu un triunghi tras în sus şi o mică albiere la bază, uneori având în centru un orificiu circular (Cuconeştii Vechi I). Vasele-binoclu de la Cuconeştii Vechi I

---

[49] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 31, 50-51, fig. 32/1-3.
[50] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской*, fig. 40/4.
[51] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс*, fig. 1/5, 10.
[52] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 31, 52, fig. 32/8-9; S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 225.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

au un înveliş alb, iar decorul este canelat, interspaţiile fiind vopsite cu roşu sau roşu-vişiniu. Aspectul lor exterior denotă o anumită neglijenţă în modelare şi ornamentare. Părţile cilindrice ale vaselor-binoclu sunt decorate cu: 1) caneluri orizontale continuate şi pe punţi, 2) caneluri orizontale asociate cu rânduri orizontale de alveole, 3) caneluri oblice, 4) caneluri orizontale în spaţiile dintre care s-au realizat câte trei alveole alăturate, dispuse vertical la o anumită distanţă. De obicei, decorul exterior al pâlniilor este identic şi constă în: 1) caneluri oblice, 2) caneluri oblice asociate cu alveole, 3) caneluri verticale, 4) triunghiuri formate din caneluri, alternând cele cu unghiul îndreptat în sus şi baza în jos şi invers, interiorul fiind umplut cu caneluri. La un exemplar decorul exterior al pâlniilor diferă. Pe pâlnia inferioară s-au executat ove deschise în jos, iar spaţiile dintre ele sunt haşurate cu caneluri oblice. Pâlnia superioară a fost decorată numai cu caneluri oblice. De regulă, interiorul pâlniilor superioare este decorat, iar ornamentul constă în: 1) câte patru caneluri verticale alăturate, dispuse simetric, uneori asociate cu alveole, 2) triunghiuri din caneluri, 3) câte trei caneluri verticale alăturate, mediana fiind mai scurtă şi o ovă deschisă în jos, 4) caneluri verticale (fig. 62/3; 65/7; 72/6; 74/1).

În stratul de cultură şi în L.1 din staţiunea Putineşti II au fost atestate fragmente de pâlnii (15 ex.), de cilindri (2 ex.) şi punţi de legătură (1 ex.). Ele sunt ornamentate cu caneluri orizontale sau oblice, rar combinate cu alveole (2 ex.). Interiorul pâlniilor este decorat cu motive ce constau în 3-4 caneluri verticale alăturate (3 ex.), ove (1 ex.) sau pe buză s-a realizat un rând de alveole. Exteriorul pâlniilor este decorat cu caneluri verticale (fig. 80/9, 11).

În aşezarea Putineşti III au fost descoperite 51 de fragmente de la vase-binoclu, din care fac parte pâlnii (25 ex.), fragmente cilindrice (13 ex.) şi punţi de legătură (13 ex.). De regulă, vasele-binoclu sunt decorate la exterior, iar pâlniile superioare şi în interior. Pâlniile sunt decorate cu caneluri verticale la exterior, iar uneori interspaţiile sunt vopsite cu roşu (4 ex.). Partea mijlocie (cilindrii) este ornamentată cu caneluri orizontale. Interiorul pâlniilor superioare este decorat cu 2-4 caneluri verticale alăturate, dispuse simetric. În stratul de cultură şi complexele de locuit fragmentele de vase-binoclu sunt distribuite în felul următor: stratul de cultură – 13 ex., L.1 – 4 ex., L.2 – 2 ex., L.3 – 8 ex., L.4 – 21 ex., L.5 – 1 ex., L.7 – 2 ex. (fig. 87/13).

O pâlnie superioară de la un vas-binoclu, provenit din staţiunea de la Duruitoarea Nouă, este decorată la exterior şi în interior cu câte două caneluri verticale alăturate, iar interspaţiile sunt decorate cu benzi late de culoare neagră-ciocolatie. Pe cilindru canelurile orizontale alternează cu benzi negre-ciocolatii. Vase-binoclu decorate cu caneluri au fost atestate în aşezările Druţa I[53], Vasilievka[54], Jura (fig. 99/10) ş.a.

[53] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 60.

[54] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., fig. 2/13.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

De asemenea, vasele-binoclu sunt şi ele reprezentate în siturile de la Drăguşeni. Decorul lor este în general canelat, uneori canelurile fiind foarte fine, alteori fiind largi şi adânci. Pe pâlnii canelurile sunt verticale sau oblice, pe corp circulare sau în formă de spirală fugătoare şi de spirale îmbucate. Uneori binoclurile au fost complet vopsite cu alb, iar apoi spaţiile dintre caneluri colorate în roşu; alteori s-a pictat alternativ cu alb şi roşu direct pe perete. A fost remarcat un vas-binoclu a cărui punte superioară, ca şi pâlniile, au pe margine alveole-crestături, o spirală deasupra punţii, motive în formă de triunghiuri, alternând cu linii pe interiorul pâlniilor, linii verticale la exteriorul pâlniilor, linii oblice pe puntea inferioară şi spirale fugătoare combinate cu alveole, linii şi grupe de fascicole oblice pe puntea mediană şi pe corpurile centrale. Canelurile sunt destul de adânci şi, ca şi la celelalte exemplare, în ele s-a aşternut culoare albă, iar în spaţiile intermediare roşu-sângeriu. Un alt exemplar, decorat – de asemenea – cu caneluri (spirale fugătoare, liniare, orizontale etc.) rezervă pe pâlnii, cu ajutorul acestora, semiove mari. Interiorul canelurilor a fost vopsit cu alb, spaţiile dintre ele cu roşu, iar semiovele cu negru (fig. 100/3, 6)[55].

13) Vasele-monoclu au partea centrală asemănătoare unui cilindru cu ambele capete de formă tronconică (cea de jos inversată), fiind atestate la Nezvisko şi Druţa I. În prima staţiune s-au găsit două vase, unul dintre ele fiind decorat pe pâlnia superioară şi pe partea centrală cu caneluri orizontale alternând cu benzi roşii pe fondul alb, iar pe pâlnia inferioară s-au realizat caneluri şi benzi verticale. Pe al doilea exemplar s-au executat caneluri oblice şi ove, spaţiile dintre ele fiind vopsite cu roşu (fig. 67/11; 89/16)[56]. Vasul-monoclu de la Druţa I este ornamentat la exterior, pe ambele pâlnii, cu grupe de câte trei caneluri dispuse vertical, iar pe centru, delimitat de două caneluri orizontale, s-au realizat spirale cu volute îmbucate şi caneluri oblice scurte[57].

14) Suporturile sunt reprezentate de două exemplare de la Drăguşeni-*În Deal la Lutărie*, de unul întreg şi mai multe fragmente provenite de pe *Ostrov*. Primul exemplar are partea superioară şi cea inferioară tronconică, două torţi puternice dispuse simetric la partea superioară, iar corpul cilindric este modelat cu opt „ferestre" lunguieţe. Întreaga suprafaţă exterioară a fost împodobită cu caneluri orizontale, verticale, unghiulare şi spiralice, interspaţiile fiind vopsite cu roşu. Al doilea exemplar are nouă „ferestre" lungi şi un decor neglijent. Ultima piesă de pe *Ostrov* este înzestrată numai cu două „ferestre" laterale lunguieţe, decorat pe corp cu spirale, iar pe partea inferioară cu caneluri dispuse circular (fig. 95/2)[58].

---

[55] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 226-227, fig. 12/1-2; 13/1-3; 15/4; A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 31, 47-59; fig. 19/10; 20/13-13a; 40/1-4, 6; 42/5; pl. IV/1.

[56] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 22/11; 23/10.

[57] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 2/5.

[58] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 228-229, fig. 4/1; 13/5-6; A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 55-57; fig. 39/1-2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

15) Remarcăm vasul-„coşuleţ” ornamentat cu caneluri şi pictură bicromă, publicat de A. Crîşmaru[59] şi republicat de S. Marinescu-Bîlcu[60], fără a insista asupra lui (fig. 90/6).

16) Vasele antropomorfe au fost documentate în siturile Duruitoarea Veche (1 ex.), Duruitoarea Nouă (fig. 76/7), Druţa I (rămase inedite) şi în ambele puncte de la Drăguşeni. Exemplarul de la Duruitoarea Veche şi un vas de la Duruitoarea Nouă au fost publicate de V.I. Marchevici ca provenind din staţiunea Cuconeştii Vechi I, dar marcajele indică descoperirea lor în aşezările nominalizate[61]. Regretăm că această informaţie greşită a intrat în circuitul ştiinţific şi a fost preluată şi de alţi cercetători[62]. Acest tip de vas are corpul uşor aplatizat, lărgit în părţi, redând astfel şoldurile feminine. Separarea coapselor s-a făcut printr-o şănţuire verticală pe ambele feţe, iar la unele vase prin două caneluri orizontale. Gâtul vaselor este drept sau tronconic, buza este dreaptă sau uşor evazată, uneori puţin îngropată. Pe gât recipientele sunt înzestrate cu proeminenţe plasate lateral şi perforate orizontal. Exteriorul şi parţial interiorul vaselor din primele două aşezări au fost acoperite cu un înveliş alb pe care, cu roşu, s-au realizat compoziţii ornamentale.

Decorul vasului de la Duruitoarea Veche este organizat în trei registre: pe buză cinci benzi înguste dispuse vertical alternează cu o bandă lată, pe gât s-au executat volute îmbucate şi benzi oblice, iar pe corp volute similare. În interior buza şi parţial gâtul sunt ornamentate cu benzi înguste verticale (fig. 84/3). De asemenea, tot în trei registre a fost încadrat decorul vaselor de la Duruitoarea Nouă. Buza primului recipient este ornamentată cu două benzi înguste orizontale, în interiorul cărora, la o anumită distanţă, s-au realizat benzi late verticale. Pe gât s-au trasat benzi înguste, care în dreptul şănţuirilor verticale formează unghiuri orientate cu vârful în jos, iar pe corp s-au pictat volute îmbucate şi benzi înguste oblice. În interior buza şi parţial gâtul sunt decorate cu benzi înguste verticale (fig. 101/9). Buza ultimului vas este ornamentată cu o bandă lată orizontală, iar pe gât şi corp s-au pictat volute îmbucate şi benzi înguste dispuse oblic sau vertical (fig. 101/8).

Dintre vasele antropomorfe întregi şi în stare fragmentară descoperite la Drăguşeni şi decorate cu caneluri în asociere cu pictură bicromă au fost remarcate două exemplare. Buza ambelor recipiente este pictată cu roşu, subliniată de câte două caneluri orizontale, dintre care una trece şi prin orificiul proeminenţelor. Pe corpul vasului s-au executat motive spiralice cu bucle răsucite şi benzi de legătură. Unul dintre vase, ceva mai plat şi cu gâtul mai

[59] *Ibidem*, p. 53-54; fig. 37.

[60] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană ...*, p. 230; fig. 13/7.

[61] V.I. Marchevici, *Антропоморфизм в художественной керамике культуры Триполье-Кукутень*, în *Памятники древнейшего искусства на територии Молдавии*, Chişinău, 1990, fig. 1/2, 7.

[62] D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, *BMA*, III, 1997, p. 246, fig. 4/6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

înalt, redă partea de mijloc a corpului omenesc. A fost găsit întreg în *Ostrov* şi este pictat cu alb în caneluri şi roşu între ele, pe fondul natural al vasului. Decorul se încheie la fund cu o bandă orizontală, pe când la celălalt vas sunt două asemenea benzi, întrerupte în dreptul liniei de separare a coapselor. O mică buclă spiralică sau un cerculeţ indică ombilicul[63]. Vase antropomorfe s-au găsit şi în staţiunea Druţa I, dar sunt inedite[64].

Ceramica cu decor incizat

A treia categorie de vase, ornamentată cu incizii, a fost modelată din pastă mai mult sau mai puţin omogenă, relativ bine frământată, în care a fost folosit ca degresant, în afară de nisip, şamota de granulaţie mică sau mare, arderea făcându-se la nuanţe destul de variate, începând cu cenuşiu-deschis şi terminând cu roşu-cărămiziu, o anumită preponderenţă având ultimele. Caracterizând categoria ceramică respectivă de la Cuconeştii Vechi I, V.I. Marchevici a menţionat că ea a fost preparată din pastă cu multe impurităţi, care constau în pietricele mici, şamotă cu granulaţie mare şi nisip cu bobul mare[65]. După E.K.Cernâş, ceramica cu decor de la Nezvisko a fost modelată din pastă similară celei de uz comun. În pasta vaselor cu pereţi groşi se observă şamotă cu granulaţie mare, iar în recipientele de dimensiuni mici cea de granulaţie mică[66]. Referitor la ceramica cu decor adâncit şi canelat, fără pictură, din siturile de la Drăguşeni, s-a remarcat că a fost modelată din pastă bună, frământată şi arsă într-o atmosferă oxidantă, căpătând o culoare roşie-cărămizie deschisă, de nuanţă albicioasă. Uneori arderea este însă incompletă, miezul peretelui rămânând cenuşiu[67]. Folosirea şamotei ca degresant în pasta ceramicii cu ornament adâncit a fost constatată în complexele de la Druţa I[68] şi Vasilievka[69]. În privinţa tehnicii decorative, pe baza materialelor de la Nezvisko, E.K. Cernâş a scos în evidenţă o grupă de vase ornamentate la exterior cu incizii asociate uneori cu pictură, iar în interior pictate policrom[70]. Aceeaşi situaţie a fost constatată la Drăguşeni, când cele trei tehnici de decor se folosesc în combinaţie[71].

În cadrul acestei categorii ceramice, repertoriul formelor, în comparaţie cu cel al categoriei precedente, este mai sărac, fiind distinse următoarele tipuri:

---

[63] C.-V. Chirica, *Les vases anthropomorphes du néolithique-énéolithique de la Roumanie*, în *Préhistoire Européenne*, 7, 1995, p. 203-224; fig. 12/5.

[64] N.V. Rândina, *Раскопки на трипольском поселении Друцы I*, 185, p. 160.

[65] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской* ..., p. 16.

[66] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 36.

[67] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 29.

[68] N.V. Rândina, *Раскопки на трипольском поселении* ..., p. 163.

[69] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 100.

[70] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 36.

[71] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 32-33.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1) Pentru categoria cu decor incizat sunt caracteristice străchinile cu pereţii tronconici, buza mai mult sau mai puţin evazată, prevăzute cu una sau două proeminenţe alăturate, perforate de regulă orizontal. Între ele se disting două variante: cu picior şi fără picior. Decorul vaselor din a doua variantă de la Cuconeştii Vechi I este organizat în două sau trei registre. Remarcăm o strachină al cărei decor se încadrează în două registre: buza este fără decor, iar separarea registrelor s-a marcat printr-o linie orizontală; pe corp s-au realizat linii şi ove lunguieţe dispuse oblic, asociate cu 3-4 alveole alăturate, situate pe partea superioară şi dispuse vertical la o anumită distanţă; pe partea inferioară s-au executat linii arcuite şi ove deschise la ambele capete, dispuse vertical, interspaţiile motivelor fiind vopsite cu roşu crud. Decorul unei alte piese este aproape similar cu al primului vas. Pe corp s-au trasat linii şi ove lunguieţe oblice, iar pe partea inferioară patru ove deschise spre fund, dispuse asimetric una faţă de alta, spaţiile dintre ele fiind decorate cu linii oblice. Ornamentul unui alt vas, organizat în trei registre delimitate prin linii orizontale, constă în: 1) semiove deschise spre buză şi linii oblice scurte între ele, 2) spirale cu volute îmbucate, în spaţiile cărora se întâlnesc motive foliacee, alveole dispuse orizantal sau vertical, 3) linii arcuite şi ove cu ambele capete deschise. Interspaţiile dintre motivele adâncite sunt pictate cu roşu crud. În interior buza este decorată cu grupe de alveole verticale dispuse la o anumită distanţă una faţă de alta (fig. 83/1; 84/4; 102/1-2; 103/8).

În L.1 a staţiunii Putineşti II au fost depistate 17 exemplare de străchini tronconice întregi sau întregibile, al căror decor constă în: linii orizontale (12 ex.), linii orizontale, oblice şi ove (2 ex.), linii orizontale şi oblice (1 ex.), linii orizontale şi alveole (2 ex.). Buza unui vas este decorată cu alveole (1 ex.); uneori corpul străchinilor a fost vopsit cu alb (7 ex.) sau alb şi roşu în spaţiile dintre incizii (1 ex.). Proeminenţe perforate orizontal s-au observat la două piese. Diametrul gurii: 7 cm, 16 cm, 18 cm, 23 cm, grosimea pereţilor – 0,6-0,7 cm (fig. 71/1-2; 80/4, 7-8; 81/6-7; 85/1, 6-9). În aşezarea Putineşti III au fost descoperite 21 de piese ale acestei forme, care sunt ornamentate cu: linii orizontale, veriticale şi oblice (4 ex.), linii orizontale (3 ex.), linii orizontale, verticale, oblice şi alveole (3 ex.), linii orizontale şi alveole (3 ex.), linii orizontale, oblice, ove, spirale şi alveole (6 ex.), linii orizontale şi oblice (1 ex.). Uneori străchinile sunt vopsite cu alb (1 ex.), iar buza decorată cu alveole (2 ex.). În complexele de locuire ele se repartizează în felul următor: L.1 – 8 ex., L.3 – 1 ex., L.4 – 9 ex., L.5 – 2 ex., L.7 – 1 ex. Printre străchini s-au obervat exemplare cu pereţii relativ groşi (0,7-1 cm). Dimensiunile lor: înalţimea – 12-14 cm, diametrul gurii – 9-24 cm, diametrul fundului – 7-9 cm (fig. 96/1, 4-5, 8, 11-13, 16; 98/2).

Străchinile tronconice de la Druţa I sunt decorate cu linii, uneori alăturate câte două, orizontale, oblice, spirale şi ove în asociere cu alveole, gropiţe rotunde sau triunghiuri şi patrulatere imprimate (fig. 104/1-5, 8, 10-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

11)[72]. La Nezvisko acest tip de vase este ornamentat cu ove combinate cu linii scurte verticale, cârlige sau linii orizontale pe toată suprafaţa exterioară, iar în jurul proeminenţelor cu ove concentrice deschise spre buză (fig. 67/8-9)[73]. Străchini tronconice au fost atestate în staţiunea de la Vasilievka, fiind decorate cu linii orizontale, ove etc.[74]. Din materialul perighetic de la Costeştii Noi (Râşcani) provin fragmente de străchini decorate cu linii orizontale şi ove concentrice deschise spre gură (fig. 93/5, 7; 105/4, 10). Decorul unor recipiente de la Duruitoarea Nouă este delimitat în partea superioară şi cea inferioară de linii orizontale; în spaţiile dintre acestea s-au trasat linii şi ove dispuse oblic sau spirale fugătoare în asociere cu cârlige, iar, uneori, sub buză s-a executat un rând orizontal de alveole (fig. 103/6; 106/2-3). Compoziţii ornamentale similare s-au constatat şi pe vasele de la Duruitoarea Veche.

Străchinile tronconice sunt o formă obişnuită pentru complexele ceramice din siturile de la Drăguşeni. Pe unele exemplare decorul constă în incizii mai mult sau mai puţin adânci, de tradiţie precucuteniană, pe altele inciziile sunt mai adânci şi mai largi, devenind adevărate şănţuleţe (fig. 97/2)[75].

Decorul străchinilor tronconice de la Jura este organizat în două registre delimitate de linii orizontale care constau în: 1) linii oblice scurte sau 3-5 linii alăturate, verticale şi 2) ove concentrice combinate cu linii scurte verticale sau 3-5 linii alăturate, oblice (fig. 107/6; 108/7).

Varianta cu picior a străchinilor tronconice a fost documentată la Cuconeştii Vechi I şi Drăguşeni[76], decorul constând în simple linii circulare sau verticale, dar şi din şănţuleţe adânci şi largi (fig. 109/4).

2) Străchinile semisferice au buza mai mult sau mai puţin evazată, uneori dreaptă sau subliniată la bază printr-o linie incizată orizontală, unele exemplare fiind înzestrate cu una sau două proeminenţe perforate, de regulă orizontal, şi cu un suport scund. Uneori sunt lustruite la exterior. Unele recipiente au buza decorată cu alveole sau crestături, iar pe partea ei inferioară s-au trasat grupe de 3-4 linii incizate dispuse oblic.

În L.1 de la Putineşti II au fost descoperite 34 de exemplare întregi sau fragmentare, ornamentate în felul următor: linii orizontale şi oblice (21 ex.), linii orizontale, oblice în asociere cu alveole şi gropiţe (1 ex.), linii orizontale, oblice şi gropiţe rotunde (4 ex.), linii orizontale, oblice şi ove (3 ex.), linii orizontale şi verticale scurte (3 ex.), linii orizontale, verticale şi ove (2 ex.). Printre străchinile de la Putineşti II s-au găsit piese ornamentate cu vopsea albă (7 ex.) sau albă şi roşie (1 ex.), aplicată după ardere.

---

72 N.V. Rândina, *Отчет* ..., 189, fig. 27/2; 29/1; 37-38; I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 1/1-2; 3/10.

73 E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 22/8-9; 23/5.

74 V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 100, fig. 2/12.

75 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 30, fig. 18/4, 7; 19/3, 8-9.

76 S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., fig. 20/4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Diametrul gurii străchinilor: 19 cm, 20 cm, 26 cm şi 27 cm, grosimea pereţilor – 0,4-0,7 cm (fig. 80/5-6; 85/2).

În complexele şi stratul de cultură de la Putineşti III au fost atestate 22 de străchini semisferice, care se distribuie în felul următor: L.1 – 4 ex., L.3 – 3 ex., L.4 – 4 ex., L.5 – 4 ex., L.6 – 6 ex., L.7 – 1 ex. şi stratul de cultură – 1 ex. Motivele decorative sunt similare celor din aşezarea precedentă: linii orizontale şi oblice (8 ex.), linii orizontale, oblice şi alveole (3 ex.), linii orizontale, oblice şi motive în formă de „X" (1 ex.), linii orizontale şi figuri concentrice relativ pătrate (1 ex.), linii orizontale (2 ex.), linii orizontale, oblice, alveole şi gropiţe rotunde (6 ex.). Prezintă interes decorul a două străchini încadrat în două registre: 1) pe partea superioară s-au realizat linii orizontale, oblice, în asociere cu alveole sau alveole şi gropiţe rotunde şi 2) pe cea inferioară ove delimitate de linii scurte verticale sau ove în combinaţie cu linii scurte oblice. Interspaţiile acestora sunt vopsite cu roşu crud. Dimensiunile străchinilor: înălţimea – 7-8 cm, diametrul gurii – 9-26 cm, diametrul fundului – 4-5 cm (fig. 70/6; 96/6, 9; 98/6).

De obicei, decorul străchinilor de la Cuconeştii Vechi I este mărginit în partea superioară şi cea inferioară de câte o linie orizontală, în spaţiul rezultat aplicându-se ove dispuse oblic în combinaţie cu alveole. Un alt element esenţial al ornamentului este spirala cu volute îmbucate, însoţită de motive foliacee dispuse oblic, ove deschise spre gură sau fund şi alveole. Reţinem atenţia asupra unui vas din această staţiune. Buza piesei este decorată cu alveole, ornamentul de pe corp este mărginit sub buză şi la fund de câte o bandă formată din două linii incizate paralele, având în mijloc un rând de gropiţe rotunde. Pe corp s-au trasat volute îmbucate în asociere cu gropiţe rotunde. În interspaţiile decorului se observă urme de vopsea roşie (fig. 64/10; 74/3; 102/3; 103/2-3). Din aşezarea de la Duruitoarea Veche provine un vas de dimensiuni mari cu buza evazată, decorat sub buză şi aproape de fund cu câte o linie incizată, iar pe corp cu linii oblice în asociere cu gropiţe rotunde. Liniile sunt relativ largi şi adânci, formând adevărate şănţuleţe. Interspaţiile decorului şi zona de sub buză au fost vopsite cu culoare neagră, probabil, înainte de ardere. Dimensiunile: înălţimea 20 cm, diametrul gurii – 32 cm, diametrul fundului – 11,8 cm (fig. 102/5). Pe un fragment de buză de strachină, din aceeaşi aşezare, la exterior s-au executat linii incizate, iar în interior, pe fondul alb, s-au desenat linii roşii înguste, care alternează cu o linie neagră lată, toate fiind dispuse oblic (fig. 103/1).

În staţiunea Druţa I printre străchini au fost identificate, într-un număr redus, recipiente semisferice cu buza trasă în interior[77].

Străchini semisferice, cu sau fără suport scund, au fost depistate în aşezarea de la Nezvisko. Ele sunt decorate cu linii orizontale sau grupe de 4-5 linii scurte verticale sub buză şi linii orizontale pe corp. Ornamentul unui vas cu picior a fost încadrat în trei registre delimitate prin linii orizontale: buza străchinii

---

[77] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 52.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

este crestată, zona de sub buză a fost decorată cu grupe de linii oblice, pe corp o spirală fugătoare, iar pe picior ove de diverse dimensiuni, dispuse orizontal sau oblic (fig. 67/5, 10, 13)[78]. Aceeaşi formă a fost găsită în staţiunea de la Duruitoarea Nouă, ornamentată cu un rând de alveole sub buză, linii incizate orizontale, oblice şi ove (fig. 76/2). În categoria analizată au fost atestate, într-un număr mai mic, vase în formă de pară întoarsă, întâlnite frecvent şi în categoria precedentă (fig. 74/6). Fragmentele a două vase au fost descoperite în L.1 de la Putineşti II, decorate cu linii incizate, uneori în asociere cu alveole. Grosimea pereţilor – 0,6-0,9 cm, diametrul gurii – 8,2 cm. Ornamentul a două piese de la Cuconeştii Vechi I este organizat în două registre: pe corp s-au trasat spirale în combinaţie cu ove, alveole, cârlige sau motive foliacee rezervate, iar pe partea inferioară s-au realizat ove, linii scurte oblice sau spirale cu volute îmbucate, ove şi linii oblice scurte (fig. 62/5; 65/6). Aceleaşi elemente decorative au fost realizate pe un fragment de vas similar din aceeaşi staţiune[79]. Spirala constituie motivul principal şi în decorul vaselor de la Druţa I. Ornamentul unui recipient din această aşezare a fost încadrat în două registre: pe corp s-au trasat spirale, iar pe partea inferioară ove dispuse oblic, interspaţiile fiind vopsite în culoare roşie şi marcate cu alveole[80]. Un exemplar de la Jura este înzestrat cu un suport scund şi decorul lui constă în două registre: pe corp spirala fugătoare, iar pe partea dinspre fund benzi din câte trei linii incizate dispuse oblic, formând un zig-zag în jurul vasului (fig. 108/6). Spirala, ovele, gropiţele rotunde, liniile incizate orizontal şi oblic constituie elementele decorative ale unui alt recipient descoperit în aşezarea de la Vasilievka[81]. Un vas de acelaşi tip, însă cu corpul relativ mai zvelt, a fost atestat la Nezvisko, iar ornamentul lui constă în două registre: cel superior include spirale, ove, alveole, linii oblice scurte, cel inferior linii orizontale şi ove dispuse orizontal sau oblic (fig. 67/17)[82].

4) Vasele piriforme cu decor incizat, ca şi forma anterioară, se întâlnesc mai rar decât în categoria cu ornament canelat. Două vase în stare fragmentară au fost depistate în staţiunea Putineşti III, fiind prevăzute cu două torţi masive pe diametrul maxim şi decorate pe gât cu linii incizate orizontal, iar pe corp cu linii verticale şi oblice. Cu un decor mai puţin obişnuit a fost ornamentat un vas de la Jura, încadrat în trei registre delimitate de linii orizontale: cel superior constă în benzi de 4-5 linii verticale, care alternează cu 1-2 linii orizontale şi două rânduri de alveole dispuse orizontal; cel median are benzi din patru linii oblice, formând un zig-zag şi în spaţiile dintre ele o linie scurtă verticală; iar ultimul registru constă în benzi verticale formate din trei

---

[78] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 22/5, 10, 13; 23/9, 12.
[79] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской* ..., 119, fig. 18/1.
[80] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 1/12-13.
[81] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., fig. 2/14.
[82] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 22/16.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

linii incizate (fig. 60/11). Două vase de acest tip s-au găsit în staţiunea Druţa I, unul dintre ele fiind decorat pe gât cu spirală fugătoare, cârlige, alveole, linii oblice, iar pe corp spirale cu volute îmbucate, ove, cârlige[83].

5) În complexul ceramic de la Jura se evidenţiază un vas de netă tradiţie precucuteniană, cu buza evazată, puţin îngroşată, gâtul scurt slab tronconic, umărul bombat, partea inferioară tronconică, decorul lui constând în spirale şi unghiuri realizate în tehnica inciziei (fig. 108/2).

6) Capacele în formă de clopot sunt prezente în categoria respectivă. În staţiunea Putineşti II (L.1) au fost atestate două exemplare în stare fragmentară, înzestrate cu buton discoidal şi decorate cu linii orizontale (1 ex.) sau linii orizontale asociate cu ove (1 ex.). Mânerele sunt ornamentate cu linii orizontale, iar suprafaţa discului cu linii scurte (grosimea pereţilor – 0,6-0,7 cm, diametrul gurii – 7 şi 12 cm).

În L.3 şi L.4 de la Putineşti III au fost descoperite două şi, respectiv, trei capace. Ele sunt decorate cu: linii orizontale (1 ex.), linii orizontale şi oblice (2 ex.), linii orizontale, oblice şi ove concentrice (1 ex.), linii orizontale, oblice şi ove (1 ex.). Diametrul gurii: 9 cm, 9,2 cm, 16 cm şi 17 cm. Capacele de la Cuconeştii Vechi I sunt ornamentate pe suprafaţa butonului cu linii incizate şi semiove, iar mânerul cu linii orizontale şi oblice, în timp ce pe corp se află linii oblice şi ove dispuse oblic în asociere cu alveole (fig. 62/4). Pe unele exemplare s-au executat pe suprafaţa butonului semiove, împărţind-o în zone simetrice, iar pe corp s-au trasat spirale. Interspaţiile decorului sunt vopsite cu culoare roşie crudă (fig. 75/4). Motive decorative similare s-au constatat şi pe piesele de aceeaşi formă provenite din aşezările de la Vasilievka[84], Jura (fig. 108/8) şi Nezvisko (fig. 67/3). Referitor la capacele în formă de clopot din aşezările de la Drăguşeni, se remarca faptul că există fragmente care indică cu siguranţă exemplare ornamentate numai cu decor adâncit ori canelat, atât pe corpul capacului, cât şi pe discul mânerului[85].

7) Capacele în formă de calotă sau cele semisferice sunt, comparativ, mai numeroase decât cele din secţiunea precedentă. Ele au fundul slab profilat, aproape convex, şi pereţii uşor arcuiţi. În aşezarea Putineşti III au fost descoperite capace în L.3 (5 ex.), acestea fiind ornamentate cu: linii incizate, orizontale şi oblice (6 ex.), linii orizontale şi oblice în asociere cu gropiţe rotunde (2 ex.) sau triunghiuri imprimate (1 ex.), linii orizontale, oblice şi spirale (1 ex.), meandre (1 ex.), linii orizontale şi oblice în combinaţie cu ove şi alveole (1 ex.). La un exemplar partea inferioară dinspre buză este fără decor, iar pe restul spaţiului exterior s-au executat triunghiuri haşurate, ove, linii orizontale şi oblice. Diametrul gurii: 8 cm, 9 cm, 13 cm, 15,2 cm (fig. 96/7).

---

[83] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 60, fig. 2/4.
[84] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Триповская культура* ..., fig. 2/10.
[85] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 31.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Liniile incizate alăturate, orizontale şi oblice, ovele, alveolele, spirala ş.a. sunt elementele decorative constatate pe capacele semisferice de la Cuconeştii Vechi I (fig. 64/13; 103/7). Aceleaşi linii orizontale şi oblice, în asociere cu rânduri de alveole sau gropiţe rotunde, au fost realizate şi pe capacele de la Druţa I (fig. 104/12-13)[86]. În ceea ce priveşte capacele semisferice din aşezările de la Drăguşeni, remarcăm că în ornamentarea lor predomină decorul incizat în forma lui tradiţională. Acesta este mai puţin adânc şi mărgineşte benzi şi spaţii foliacee neregulate. Unele capace sunt ornamentate cu şănţuleţe înguste adânci, orizontale sau oblice, trasate la întâmplare, destul de neîndemânatic. Pe alte capace şănţuleţele sunt largi şi adânci, fiind trasate orizontal[87].

Ca o variantă a capacelor semisferice pot fi considerate recipientele cu buza trasă spre exterior, care – după formă – se apropie de cele de tip „coif suedez", caracteristice pentru faza următoare Cucuteni A-B – Tripolie BII. Unele exemplare sunt înzestrate cu proeminenţe perforate, de regulă, vertical. În aşezarea Putineşti III ele au fost depistate în L.5 (2 ex.), L.6 (4 ex.) şi L.7 (1 ex.), fiind decorate în modul următor: linii orizontale şi oblice (5 ex.), linii orizontale (1 ex.), linii orizontale în combinaţie cu alveole (1 ex.). Partea inferioară a capacului este decorată cu benzi formate din 3-4 linii oblice. După ardere unele exemplare au fost vopsite cu culoare roşie (2 ex.). Dimensiunile: înălţimea – 10,8 cm, diametrul gurii – 18 cm, diametrul fundului – 6,5 cm. Din această variantă face parte, probabil, capacul cu fundul rotunjit descoperit la Drăguşeni şi decorat cu un gen de incizii striate. În timp ce pe fund a fost trasat un cerc, pe perete, până sub buză, se repetă de patru ori câte un arc de cerc având la mijloc două cercuri realizate neglijent[88].

8) Vasele-binoclu sunt prezente şi în această categorie ceramică. După formă, ele nu se deosebesc prin nimic de cele din alte categorii. În L.1 de la Putineşti II s-a găsit un fragment de pâlnie decorat la exterior cu linii incizate orizontale, oblice şi gropiţe rotunde, vopsite cu culoare albă. Două fragmente de pâlnii au fost atestate în aşezarea Putineşti III (L.1), ornamentate cu linii orizontale şi verticale (1 ex.) sau numai cu linii verticale (1 ex.). Inciziile sunt vopsite cu alb, iar interspaţiile cu roşu crud.

Vasele-binoclu de la Cuconeştii Vechi I au fost găsite în stare fragmentară, iar decorul lor, pe pâlniile superioare, era – la exterior şi interior – alcătuit din benzi de 3-4 linii oblice. Pe puntea mediană şi partea cilindrică se aflau triunghiuri haşurate şi spirale fugătoare în asociere cu linii oblice şi alveole. Pe pâlniile inferioare se găseau volute spiralice îmbucate şi volute spiralice simple, precum şi motive foliacee rezervate, gropiţe rotunde şi linii striate (fig. 102/4, 6; 103/5).

---

[86] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 52.

[87] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 30.

[88] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 225, fig. 11/12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

9) În complexul ceramic de la Nezvisko E.K Cernâş a remarcat suporturi (sau vase-monoclu, după autoare) cu partea mediană cilindrică şi ambele capete evazate. Unul dintre ele este ornamentat cu linii oblice, motive foliacee, ove şi interspaţiile vopsite cu roşu crud (fig. 67/11)[89].

Ceramica cu decor pictat

A patra categorie ceramică este prezentă în toate complexele ceramice examinate. Unele deosebiri de pastă au fost menţionate de cercetători. După V.I. Marchevici, la Cuconeştii Vechi I vasele din această categorie au fost lucrate dintr-o pastă bine frământată, uneori conţinând impurităţi şi având ca degresanţi şamotă, pietricele şi nisip. În general, suprafaţa vaselor a fost bine netezită, iar la exterior chiar lustruită, dar nu lipsesc nici cele executate neglijent. De regulă, arderea a fost oxidantă, ceea ce le-a conferit diverse nuanţe de roşu, dar sunt şi vase de culoare gălbuie sau brun-gălbuie[90]. N.V. Rândina a subliniat că în complexul ceramic de la Druţa I grupa ceramicii pictate a fost modelată din pastă fină cu un amestec neînsemnat de nisip sau şamotă de granulaţie mică[91]. În aşezarea de la Nezvisko vasele din această categorie au fost lucrate din pastă bine frământată, folosindu-se ca ingredienţi nisipul fin şi şamota de granulaţie mică (ultima s-a utilizat la vasele mari), arderea lor fiind uniformă. Culoarea variază de la nuanţe de roz până la roşu-cărămiziu[92]. Aceste trăsături caracteristice sunt remarcate de E.K. Cernâş în unul din ultimele sale studii[93]. După V.G. Zbenovici şi V.A Şumova, ceramica pictată de la Vasilievka a fost preparată din pastă fină, folosindu-se ca degresant nisipul de granulaţie mică[94]. Caracterizarea pastei ceramicii pictate de la Drăguşeni a fost făcută de A. Crîşmaru şi S. Marinescu-Bîlcu. Primul autor a remarcat prezenţa în pastă a nisipului fin şi a cioburilor pisate mărunt[95], în timp ce S. Marinescu-Bîlcu menţionează numai nisipul fin şi foarte fin[96].

În aşezările Putineşti II şi Putineşti III vasele din această categorie au fost modelate din pastă fină, bine frământată, utilizându-se ca degresanţi nisipul fin şi, rareori, şamota de granulaţie mică sau mare. Exteriorul unor recipiente este lustruit până la luciu. Culoarea lor variază de la roşu şi roşu-cărămiziu până la gălbui. Reţinem atenţia asupra decorului pictat de pe fragmentele recuperate din stratul de cultură şi din L.1 de la Putineşti II (fig. 68/4; 86/1-5, 7; 110; 112). Acestea sunt decorate astfel: fond alb, bandă lată de culoare roşie mărginită de

---

[89] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 30, fig. 22/11.
[90] V.I. Marchevici, *Отчет Молдавской* ..., 119, p. 18.
[91] N.V. Rândina, *Отчет*, 1982, p. 164.
[92] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 36.
[93] Eadem, *Энеолит Правобережной* ..., p. 201.
[94] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 100.
[95] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 32.
[96] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 216.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

linii negre-ciocolatii (47 ex.), benzi din linii negre având mediana roşie şi interspaţiile albe (4 ex.), fond alb, benzi din 4-5 linii roşii delimitate pe margini de linii negre (3 ex.), fond alb, benzi din linii roşii late mărginite de linii negre de aceeaşi lăţime (1 ex.), spirale rezervate din fond alb (7 ex.). Pe 15 fragmente pictura s-a păstrat doar parţial, iar pe alte nouă nu s-a conservat deloc. Buza vaselor (6 ex.) este ornamentată cu benzi de culoare roşie, având pe margini linii negre înguste pe fond alb. Proeminenţele sunt decorate în acelaşi mod. Două fragmente de funduri au un decor alcătuit din benzi de 4-5 linii roşii delimitate de linii negre pe fond alb.

1) După formă şi dimensiuni, cupele din categoria respectivă nu se deosebesc de cele din categoria a doua. De regulă, decorul cuprinde întreaga suprafaţă exterioară, uneori extinzându-se parţial şi pe cea interioară. Unele cupe de la Cuconeştii Vechi I au fost arse secundar şi au culoarea cenuşie, deşi se observă fondul alb pe care s-au trasat benzi late orizontale de culoare roşie.

O bandă roşie lată, orizontală, acoperă buza, iar pe corp acelaşi tip de bandă, dispusă oblic, alternează cu linii înguste negre. În interior se află un motiv format din trei linii lungi, dispuse vertical, ce alternează cu alte cinci linii scurte. Un decor pictat bicrom, probabil metopic, care s-a păstrat parţial pe o cupă, constă în ove deschise spre gură, triunghiuri şi motive foliacee rezervate din fondul alb. Pe un alt vas s-au trasat ove, benzi unghiulare etc. (fig. 64/5; 65/2, 5; 75/7).

În L.1 de la Putineşti II s-au depistat patru cupe în stare fragmentară, cu buza dreaptă (1 ex.) sau slab evazată (3 ex.). Decorul, pictat pe fond alb, s-a conservat la trei dintre ele. O cupă a fost pictată cu benzi negre şi mediane roşii, iar sub buză cu ove deschise spre gură. Acelaşi tip de bandă s-a realizat pe o altă piesă. Pe marginea buzei şi la baza gâtului benzile sunt dispuse orizontal, iar pe corp vertical. A treia cupă a fost împodobită cu două tipuri de benzi, una similară celor descrise mai sus, iar a doua constă în linii negre înguste cu mediană de culoare roşie (fig. 81/8).

În stratul de cultură şi complexele de locuire de la Putineşti III au fost semnalate 30 de cupe care se repartizează în felul următor: stratul de cultură – 5 ex., L.1 – 6 ex., L.4. – 11 ex., L.5 – 2 ex., L.7 – 3 ex. La cele mai multe s-au păstrat numai urme de pictură. Decorul a fost executat pe fond alb şi constă în benzi orizontale sau piezişe, de culoare neagră-ciocolatie (4 ex.) sau roşie (4 ex.). Pe un fragment de cupă ornamentul s-a realizat pe fond alb şi se divizează în două zone delimitate de o bandă albă rezervată, situată la baza gâtului, în timp ce pe corp s-au pictat tricrom spirale şi cârlige, iar pe gât ove. Două dintre cupele publicate de la Druţa I au decor bicrom şi tricrom pe fond alb, organizat în două registre. Pe gâtul primei cupe s-au pictat cu roşu benzi oblice şi pe corp volute spiralice. A doua cupă a fost ornamentată pe gât cu semiove, iar pe corp cu benzi oblice (fig. 112/10; 113/6-7). Decorul cupelor de la Jura a fost efectuat pe fond alb, pe una dintre ele, sub buză, trasându-se o bandă lată roşie mărginită

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de o linie neagră îngustă. Pe corp au fost pictate spirale cu volute îmbucate, cârlige şi benzi unghiulare. Pe alte exemplare, pe gât s-au realizat volute, benzi verticale sau oblice, iar pe corp volute, ove, benzi unghiulare etc. (fig. 60/5; 78/5; 79/9; 107/7-8, 10).

Cupele din aşezarea de la Duruitoarea Nouă sunt decorate pe fond alb cu: benzi orizontale (2 ex.) sau oblice (1 ex.) de culoare neagră-ciocolatie, uneori fiind pictată şi buza în interior. Pe gât s-a executat o bandă neagră, iar pe corp, din acelaşi tip de bandă, s-au trasat romburi cu un punct rotund în centru şi un zig-zag din patru linii. Mai sunt meandre pe gât, iar pe corp romburi formate din benzi roşii late, mărginite de linii negre, cu un punct rotund în centru. În sfârşit, pe gât se găseşte o bandă lată neagră, iar pe corp cercuri de aceeaşi culoare (fig. 64/1, 6; 66/5; 76/5-6; 106/4-5).

Vasele de la Duruitoarea Veche şi Vasilievka[97] au un ornament simplu, pictat pe fond alb, care constă în benzi negre dispuse orizontal sau oblic (fig. 64/3-4; 78). Cupele de la Brânzeni IV sunt decorate pe fond alb cu benzi roşii orizontale sau motive cruţate din fond. Ultimele constau în volute, spirale, benzi verticale şi orizontale sau oblice de culoare neagră (fig. 61/7-9).

Cupele de la Nezvisko au fost decorate bi- şi tricrom, motivele fiind pictate pe fond alb. Unul dintre recipiente, pictat bicrom, a fost ornamentat pe gât cu benzi orizontale, iar pe corp cu spirale fugătoare (89/2). Alte două vase, publicate, sunt decorate la exterior cu benzi orizontale sau oblice (fig. 89/11), iar ultimul exemplar are pe gât realizate benzi orizontale şi pe corp spirale.

În aşezarea de la Drăguşeni-*Ostrov* s-au depistat cupe cu o gamă variată de motive ornamentale pictate policrom. Pictura este aplicată fie direct pe culoarea roşie originală a vasului, fie pe un înveliş de culoare roşie sau de culoare albă. Pentru pictarea gâtului s-au folosit tot felul de motive: benzi unghiulare, oblice sau drepte, semiove cu spaţiile interioare haşurate, benzi scurte oblice etc. De cele mai multe ori pe corp s-au pictat spirale fugătoare, croşete şi benzi de diverse forme şi dimensiuni. După cum a menţionat S. Marinescu-Bîlcu, la Drăguşeni îşi fac apariţia atât cupele în formă de „gobelet", cât şi pictura în stil A-B (α). Aceeaşi autoare a remarcat o cupă cu un decor ce se reduce la dungi oblice negre-ciocolatii în alternanţă cu altele roşii pe gât şi cercuri concentrice pe corp. Tot restul vasului este pictat cu alb[98]. Însă şi în siturile de la Drăguşeni s-au remarcat cupe pictate bicrom (alb, roşu) fără caneluri (fig. 90/2-5; 97/5; 100/1, 4-5)[99].

2) O formă frecvent întâlnită în complexele ceramice analizate sunt vasele cu corpul aproape sferoidal, uneori scund, cu gât mai mult sau mai puţin înalt, cu sau fără şănţuire la bază, înzestrate, de regulă pe linia diametrului

---

[97] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., fig. 2/1.
[98] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 218-220.
[99] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 33, fig. 34/1-2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

maxim, cu două proeminenţe perforate vertical. Ele au fost semnalate în două variante: cu sau fără picior.

În stratul de cultură şi L.1 de la Putineşti II au fost atestate şapte vase de acest tip aflate în stare fragmentară. Decorul s-a conservat parţial numai pe două piese şi constă în două tipuri de benzi pictate pe fondul alb: 1) bandă lată de culoare roşie, mărginită de linii negre înguste şi 2) benzi din 4-5 linii roşii înguste, delimitate de linii negre de aceeaşi lăţime.

În aşezarea Putineşti III au fost descoperite 11 recipiente în diverse stări de conservare care se repartizează în stratul de cultură şi complexele de locuire în modul următor: stratul de cultură – 1 ex., L.1 – 4 ex., L.2 – 1 ex., L.3 – 1 ex., L.4 – 3 ex., L.5 – 1 ex. Decorul pictat s-a păstrat doar pe unele dintre ele (fig. 69/3). Din cele patru vase din L.1, două piese au ornamentul organizat în două registre. Decorul unui recipient consta într-o bandă lată roşie, pictată la baza gâtului şi pe diametrul maxim. În zona superioară s-au trasat benzi oblice în alternanţă. Prima constă în linii negre haşurate, iar a doua în 2-3 linii roşii. În zona inferioară s-au pictat spirale din linii în alternanţă, de culoare roşie şi neagră. Pe al doilea vas s-au realizat benzi în acelaşi mod, la baza gâtului şi pe diametrul maxim. Pe registrul superior s-au executat triunghiuri haşurate, pe cel inferior două benzi orizontale şi ove. În interior ovele au câte o linie îngustă orizontală, iar pe suport o bandă lată. Compoziţia ornamentală de pe vas este pictată în stilul β_1 (fig. 98/7). Prezintă interes decorul altor două vase, realizat pe fond alb. Pe gât şi pe partea inferioară a unei piese s-au pictat benzi roşii orizontale, pe corp ove concentrice unite tangenţial cu benzi de culoare neagră. Al doilea vas a fost decorat pe gât şi pe partea inferioară cu benzi roşii late, mărginite de linii negre înguste, dispuse orizontal şi oblic, iar pe corp se află un decor în formă de tablă de şah, din pătrate vopsite cu roşu şi pătrate haşurate cu linii orizontale şi verticale (fig. 91/4, 8). În cadrul ceramicii culese de la Costeştii Noi (Râşcani) se remarcă fragmentul unui vas de tipul examinat, cu decorul policrom, realizat pe fond alb, din spirale, benzi orizontale şi oblice (fig. 93/10).

În complexul ceramic de la Cuconeştii Vechi I au fost identificate şapte vase de acest tip, dintre care trei sunt întregi sau întregibile. Unul dintre ele este prevăzut cu picior înalt de formă relativ cilindrică şi evazat la bază, având şi două „ferestre" dispuse simetric. Pe diametrul maxim al vasului şi în zona de sudură cu piciorul se află două proeminenţe perforate orizontal. Decorul a fost aplicat pe un înveliş alb, iar pe gâtul scund s-au pictat benzi de culoare roşie, limitate de linii negre, dispuse oblic. Pe corp pictura s-a păstrat parţial şi, probabil, reprezintă spirale. Ornamentul de pe picior a fost organizat metopic, fiind divizat de două benzi albe verticale, dispuse simetric, rezervate din fond şi constă în motive unghiulare derivate, după Vl. Dumitrescu, din spirala în formă de „S"[100] (fig. 82/1). Pe alte recipiente au fost documentate următoarele motive:

[100] Vl. Dumitrescu, *Arta culturii Cucuteni*, Bucureşti, 1979, p. 37.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1) benzi roşii, mărginite de linii negre pe gât şi spirale negative pe corp, 2) unghiuri dispuse vertical, 3) zig-zag-uri dispuse orizontal, 4) triunghiuri roşii cu laturile din linii negre (fig. 65/1; 75/1).

Vasele sferoidale sunt numeroase (cca. 70 ex.) în aşezarea Druţa I. Ele sunt fără suport sau cu suport scund şi au fost decorate cu următoarele motive pe fond alb. Gâtul este pictat cu benzi negre sau fără decor pe corp: 1) linii negre haşurate, 2) spirale sau volute spiralice policrome, 3) ove deschise spre gură, benzi negative cu o linie punctată în centru, de culoare neagră, 4) zig-zag şi benzi roşii orizontale cu linii negre pe margini (fig. 112/1, 3, 6-8; 113/1-2, 8-9)[101].

Forma examinată a fost atestată şi la Duruitoarea Nouă, însă decorul pictat nu s-a păstrat (fig. 92/5). Ornamentul de pe vasele de la Duruitoarea Veche s-a executat pe un înveliş alb, ele fiind pictate bicrom şi policrom. Un recipient este prevăzut cu un picior relativ scund şi cu două perechi de proeminenţe perforate orizontal, aplicate pe diametrul maxim şi zona de unire. Pe corpul piesei s-au trasat volute spiralice, delimitate în partea inferioară de benzi orizontale, iar pe picior ove concentrice. Decorul unui alt vas pictat policrom constă în două rânduri orizontale de ove deschise spre gură şi fund. Două exemplare pictate bicrom (alb, roşu) au fost împodobite cu spirale şi volute spiralice, limitate în partea superioară şi cea inferioară de benzi orizontale (fig. 66/1; 114/2-6). Şi ultimul vas a fost decorat (alb, negru) cu ove concentrice cu mijlocul vopsit cu negru, legate între ele de benzi oblice din linii în alternanţă cu benzi haşurate (fig. 114/1). Din complexul de la Brânzeni IV provine un vas cu picior pictat bicrom (alb, negru). Decorul de pe corp a fost încadrat în două registre divizate printr-o bandă: 1) cel superior este metopic, despărţit prin benzi verticale, oblice şi constă în ove, triunghiuri, spirale, dispuse vertical sau oblic şi 2) pe cel inferior s-au trasat spirale, iar pe picior s-au pictat ove (fig. 61/1).

În complexul ceramic de la Jura au fost constatate 11 vase sferoidale cu sau fără picior înalt sau scund. În cazurile când s-a păstrat gâtul pieselor, el este decorat pe învelişul alb cu: 1) benzi roşii limitate de linii negre, dispuse oblic, 2) ove rezervate din fond, deschise spre gură, 3) ghirlande şi benzi oblice pictate policrom, 4) motive cordiforme rezervate din fond. Caracteristice sunt ovele şi benzile oblice (tipurile 1 şi 2). Piciorul vaselor, mai zvelt sau mai scund, este decorat, de regulă, cu ove pictate policrom şi deschise spre baza lui. Pe corpul recipientelor decorul a fost organizat în unul sau două registre. Motivul principal al ornamentului cu un singur registru este spirala, uneori cu volutele îmbucate sau dispuse în diverse poziţii. Spirala este pictată pozitiv sau negativ, cu liniile de pe margini de culoare neagră. Atragem atenţia asupra exemplarelor cu decorul încadrat în două zone. În prima zonă – superioară – a unui vas s-au pictat policrom spirale şi benzi oblice, iar în a doua – inferioară – benzi oblice şi semiove. Ornamentul unui alt vas a fost realizat în două stiluri: bicrom (alb,

[101] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 60.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

negru) și policrom. Registrul superior constă în cercuri concentrice hașurate, cu motivul în formă de „X” în centru, ove, triunghiuri hașurate cu linia de bază pe banda de delimitare cu registrul inferior. În registrul inferior s-au executat spirale sau volute spiralice și benzi pictate policrom. Al treilea vas a fost decorat policrom, iar în zona superioară s-au trasat motive unghiulare dispuse oblic, în timp ce în partea inferioară se află triunghiuri hașurate din benzi. Aceleași motive unghiulare le întâlnim pe un alt exemplar, însă pe registrul inferior s-au pictat spirale. Registrele ultimului recipient au fost realizate în stilurile bicrom (alb, negru) și policrom. În registrul superior s-au pictat spirale și ove, interspațiile fiind vopsite cu negru. În registrul inferior se află volute spiralice unite în partea de sus cu o bandă (fig. 60/1-2, 6; 99/1, 4, 6-9; 107/4; 118/6).

La Drăgușeni forma la care ne referim are decorul realizat în trei registre orizontale, alături de zig-zag-urile negre intervenind culoarea roșie. În aceste situații roșul dă impresia unei culori accesorii, aplicată mai mult pentru a frânge monotonia desenului. Și în această stațiune se întâlnesc ambele variante, cu sau fără picior. Forma examinată este pictată tectonic cu semicercuri, benzi, croșete, spirale cu cârlig, cât și cu spirale fugătoare (fig. 95/5; 115/4)[102]. Un motiv specific acestei așezări este ilustrat de un vas decorat cu o compoziție din pastile circulare, rezervate cu roșu și negru, mărginite cu benzi arcuite înguste, cu nervura mediană roșie. Registrul următor prezintă motivul principal desfășurat pe partea de maximă arcuire a vasului, trecând și peste cele două proeminențe (un zig-zag pictat cu negru peste o bandă orizontală roșie). Pe învelișul alb s-au trasat mai întâi benzile roșii, iar peste ele s-a pictat zig-zagul, motiv pe care A. Crîșmaru l-a numit „dinți de ferestrău”. Ultimul registru (zona fundului) se compune din trei benzi înguste cu linie mediană roșie, trase orizontal[103]. Același autor menționează câteva vase pe care motivul principal este realizat din benzi triliniare cu benzi hașurate, pictate cu negru-brun pe învelișul alb și dispuse în ove concentrice. În partea inferioară motivul este subliniat cu o bandă albă cu nervură mediană roșie, hașurată cu grupe de liniuțe negre, alternând de o parte și alta a medianei. Sub această bandă urmează registrul inferior, simplu, format din câteva benzi mai înguste, desfășurate în jurul fundului, lăsând la margine și o zonă liberă[104].

3) Străchinile tronconice prezintă mai multe variante. În așezarea Putinești III au fost depistate cinci exemplare decorate pe fond alb cu benzi roșii late mărginite de linii negre. Ele au fost recuperate din L.3 (3 ex.) și din L.4 (2 ex.). O strachină provine de la Duruitoarea Nouă; pe ea s-au păstrat benzi orizontale de culoare neagră-ciocolatie pictate pe fond alb. Pe o strachină miniaturală de la Duruitoarea Veche decorul negru, realizat pe fond alb, este

---

[102] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 220-221.
[103] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 37, fig. 26/1; 47/2.
[104] *Ibidem*, fig. 26/2; 50/3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

alcătuit din ove concentrice, benzi oblice şi triunghiuri haşurate (fig. 72/2; 82/5; 83/2). Din staţiunea Druţa I s-a semnalat o strachină cu picior tronconic ornamentată bicrom (alb şi roşu). Decorul, pictat pe ambele feţe, reprezintă benzi roşii, iar pe picior s-au trasat benzi verticale, în interiorul cărora s-au desenat unghiuri cu vârful în sus[105]. O strachină pictată policrom din aşezarea de la Nezvisko a fost publicată de E.K. Cernâş. Decorul, organizat metopic, constă în ove trasate, cu linii scurte orizontale în interior, care – la rândul lor – erau divizate de benzi verticale[106]. Pentru complexul de la Vasilievka străchinile tronconice pictate au fost doar menţionate[107], fără a fi descrise.

Străchinile tronconice, cu sau fără picior, în numeroase variante, sunt frecvente în complexul ceramic de la Drăguşeni. O mare parte a lor au decorul părţii superioare tricrom, motivele trecând şi pe partea interioară a vasului. În acest caz s-a pictat atât pe înveliş roşu, cât şi pe cel alb. Decorul este foarte variat: benzi, ove, semiove, puncte haşurate, spirale, croşete unghiulare, cercuri etc. Picioarele au fost variat împodobite cu ghirlande combinate adesea cu semiove, spirale, meandre scurte, benzi ş.a. Un vas a fost pictat cu cercuri mari albe, umplute cu puncte roşcate, combinate cu benzi albe ce au în mijloc linii late roşcate şi un fel de „scuturi". O piesă unică a fost remarcată de S. Marinescu-Bîlcu. Vasul, în formă de caliciu de floare, are piciorul evazat la bază, având suportul propriu-zis gol în interior. Piesa se continuă cu o farfurie tronconică. O altă variantă a acestui tip, documentată în aceeaşi staţiune, este vasul cu buză dreaptă sau puţin trasă spre interior şi partea inferioară tronconică. Motivul preferat pentru recipientele respective este cel al ovelor retezate, dispuse concentric şi în alternanţă cu benzi scurte. După S. Marinescu-Bîlcu, decorul cel mai important este bicrom, realizat înainte de ardere. Pe fondul alb s-au pictat cu roşu-sângeriu diverse linii şi chiar benzi variate ca lăţime, cu ajutorul cărora s-au realizat şi motive negative. Există şi diverse linii, benzi, puncte şi triunghiuri haşurate la exterior, precum şi ove pe partea interioară a gâtului (fig. 109/1-3, 5)[108].

Trei piese unicat pentru cultura Cucuteni-Tripolie au fost depistate în aşezarea Cuconeştii Vechi I. Din păcate a fost restaurat numai un exemplar. Este vorba de o strachină tronconică cu picior gol în interior şi puţin lărgit spre bază, cu două orificii dispuse simetric. Pe buză au fost modelate şase străchini miniaturale. Decorul bicrom (alb şi negru) a fost pictat pe învelişul alb, iar la exterior se compune din ghirlande cu o semipastilă în centru. În interior se află două benzi orizontale. În zona de sudură a străchinii cu piciorul s-au pictat benzi orizontale. Pe picior decorul este metopic, fiind divizat în

[105] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 1/4.
[106] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 23/6.
[107] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Триnoьская культура* ..., p. 100.
[108] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 221-222.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

zona orificiilor de două benzi late verticale şi de semicercuri concentrice cu o semipastilă în centru (fig. 73/1)[109].

4) În repertoriul formelor de la Drăguşeni apare şi farfuria, cunoscută numai în acest sit, cu pereţii groşi, decorată cu motive tricrome atât în interior, cât şi la exterior. Se remarcă o bandă albă foarte lată, în interiorul căreia s-au trasat cu roşu închis linii subţiri[110].

5) În complexele analizate sunt prezente străchini semisferice cu sau fără picior. În L.1 de la Putineşti II a fost semnalat un exemplar decorat pe ambele feţe cu benzi policrome şi mediană roşie. La Putineşti III, din L.3 şi L.4, au fost recuperate două piese. Una are un ornament similar cu cel de pe strachina de la Putineşti II. A doua piesă a fost decorată bicrom cu semiove şi linii orizontale negre la interior, iar la exterior este pictată policrom cu romburi, triunghiuri şi ove haşurate (fig. 91/9).

Remarcăm şi un exemplar cu buza evazată şi picior provenit din staţiunea Cuconeştii Vechi I. Cupa este ornamentată policrom. Pe buza strachinei s-a desenat o bandă orizontală întreruptă, iar pe corp volute spiralice divizate de o bandă oblică rezervată din învelişul alb. Pe picior se află ove retezate (fig. 63/1). Din aşezarea Duruitoarea Veche provine o strachină semisferică cu buza evazată, prevăzută cu o proeminenţă perforată orizontal. Pe fondul vasului s-au păstrat, în interior şi la exterior, urmele unor benzi late de culoare neagră-ciocolatie. Două străchini din staţiunea Brânzeni IV se deosebesc prin stilistica decorului. Motivele decorative ale primei piese au fost pictate pe fondul natural al vasului şi organizate în două registre. Registrul superior se compune din romburi şi 4-5 benzi verticale vopsite cu alb, iar interspaţiile sunt roşii. Al doilea registru este alcătuit din patru volute spiralice dispuse simetric, cu o a cincea volută în centru şi benzi oblice între ele (fig. 61/5). Decorul bicrom (alb şi roşu) de pe a doua strachină a fost trasat pe fondul roşu şi încadrat în două registre. Pe cel superior s-au executat grupe de câte cinci benzi verticale, iar pe cel inferior ove concentrice retezate (fig. 61/6). În aşezarea Druţa I au fost găsite străchini semisferice cu şi fără picior (fig. 112/5). Una dintre piese a fost pictată bicrom (alb şi roşu), iar sub buză s-au trasat benzi oblice late, în timp ce pe corp benzile oblice alternează cu ove lunguieţe (fig. 104/9). Al doilea vas a fost decorat policrom pe ambele părţi, cu ove retezate, benzi orizontale sau oblice, iar pe picior cu două rânduri orizontale de ove retezate şi benzi oblice[111]. O strachină pictată policrom din aşezarea de la Nezvisko a fost publicată de E.K. Cernâş (fig. 89/15)[112]. În sfârşit, un fragment de strachină de la Jura este decorat cu spirale şi ove (fig. 60/3).

---

109 V. Sorokin, *Civilizaţiile eneolitice din Moldova*, fig. 22.

110 S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 222, fig. 8-10.

111 I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 1/6-7.

112 E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Străchinile de la Drăguşeni-*Ostrov* au fost decorate policrom sau numai cu alb pe fond brun-roşcat. În aceste cazuri motivul preferat este în formă de ove retezate, dispuse concentric şi în alternanţă cu benzi scurte. Se remarcă folosirea curentă atât a benzii înguste tăiată de liniuţe scurte, cât şi a benzilor late albe, pe mijlocul lor trasându-se linii subţiri de culoare roşie. Dar, după S. Marinescu-Bîlcu, decorul cel mai important este cel bicrom, realizat înainte de ardere. Pe fondul alb s-au pictat cu roşu-sângeriu diverse linii şi chiar benzi variate ca lăţime. Cu ajutorul acestora s-au realizat şi motive negative. La exterior se află şi diverse linii, benzi, puncte şi triunghiuri haşurate, iar în interiorul gâtului se găsesc ove[113]. Nu lipseşte de la Drăguşeni nici varianta cu picior decorat bicrom cu ove şi motive haşurate[114].

6) Din repertoriul ceramicii pictate fac parte şi vasele cu etaj, cu buza înclinată spre interior, gâtul – de obicei – scund, tronconic, umărul dublu şi corpul relativ bitronconic. Ele au fost semnalate la Brânzeni IV, Druţa I, Jura şi Drăguşeni. Decorul vasului de la Brânzeni IV a fost pictat pe fondul natural, fiind organizat în două registre. Primul registru – superior – este plasat pe primul etaj şi reprezintă volute spiralice şi benzi oblice, motivul fiind pictat cu linii negre în alternanţă cu linii albe. Al doilea registru a fost executat în aceeaşi manieră, cu aceleaşi motive. În interspaţiile libere se adaugă volute spiralice de dimensiuni mai mici (fig. 61/10). În staţiunea Druţa I au fost atestate aproximativ zece exemplare pictate policrom, iar printre motive se evidenţiază meandrele dispuse vertical pe corpul vasului[115]. Ornamentul policrom de pe vasul de la Jura este organizat în patru registre decorative. Motivele de pe gât şi partea inferioară sunt identice, ambele fiind cordiforme. Pe umăr s-a desenat o tablă de şah formată din pătrate rezervate din fondul alb, ce alternează cu pătrate de culoare neagră. În ultimul registru s-au realizat spirale simple şi fugătoare, benzi oblice şi semiove (fig. 99/3).

La Drăguşeni acest tip de vas este prezent într-un număr mai mare şi se cunosc mai multe variante, având uneori şi un picior scund, tronconic[116]. Motivele decorative sunt destul de originale: linii circulare pe care se desfăşoară zig-zag-uri şi „X"-uri, linii simple, benzi tăiate de liniuţe scurte, meandre, spirale fugătoare sau îmbucate, uneori o bandă lată de culoare albă. În cele mai multe cazuri buza este pictată bicrom (fig. 95/4; 116/4)[117].

7) O altă formă documentată în complexele ceramice examinate este vasul piriform cu buza uşor evazată, dreaptă sau în formă de pâlnie (Jura) mai

---

113 S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 226, fig. 9/6; 19/6.

114 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 28/3, 8-9.

115 I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 55, 66; fig. 2/9.

116 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 30-31; 49/1; S. Marinescu-Bîlcu, *Elemente târzii în ceramica Cucuteni A de la Drăguşeni şi relaţiile acestora cu descoperirile de la Traian-Dealul Fântânilor*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, fig. 3/1.

117 S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 222, fig. 6/1; 18/4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

mult sau mai puţin îngroşată. Gâtul, de regulă înalt şi tronconic, este prevăzut pe diametrul maxim cu două torţi perforate vertical. Umărul este pronunţat sau atenuat. Decorul pieselor de la Duruitoarea Nouă şi Duruitoarea Veche a fost pictat pe înveliş alb, iar pe gât s-au desenat benzi late roşii, dispuse orizontal. Pe corp sunt benzi late oblice şi cercuri concentrice (fig. 63/3-4, 6; 73/2). Vasul de la Brânzeni IV are o formă bitronconică, iar decorul bicrom (alb, roşu) a fost organizat în două registre. În registrul superior, pe gât, s-au desenat benzi late orizontale, oblice şi volute spiralice, iar pe cel inferior ove concentrice şi benzi oblice (fig. 61/11). Ornamentul vaselor de la Jura a fost realizat pe fond alb şi se încadrează în două sau trei registre. Registrul superior, dispus pe gât, se compune din benzi orizontale, ove, ove şi benzi oblice; cel inferior din meandre şi benzi dispuse oblic sau din spirale, benzi şi unghiuri (fig. 60/8-9; 107/1-2). O deosebită atenţie merită decorul unui vas organizat în trei registre. Sub buză s-au desenat benzi oblice cu interspaţiile vopsite în negru. Ornamentul de pe gât este separat prin metope de motivul tablei de şah, compoziţia principală constând în romburi haşurate şi dreptunghiuri. În ultimul registru s-au pictat volute spiralice (fig. 60/4). Acest tip de vas a fost semnalat şi la Nezvisko, fiind decorat cu spirale şi volute îmbucate, benzi orizontale şi oblice (fig. 89/14)[118]. La Drăguşeni exemplarele cu decor policrom au gâtul împodobit cu ove, croşete unghiulare, benzi sau semicercuri, iar restul corpului este decorat cu motive similare, la care se adaugă spirala cu toate derivatele ei, adeseori decorul coborând până la fundul vasului (fig. 116/3)[119]. Vase piriforme în stare fragmentară au fost depistate în L.3 (1 ex.) şi L.4 (3 ex.) din aşezarea Putineşti III. Decorul lor a fost aplicat pe fond alb şi se compune din meandre formate din benzi late roşii, mărginite de linii negre; sub buză s-au desenat ove, iar liniile negre haşurate alternează cu benzi policrome (fig. 91/7).

8) Forma de „pară întoarsă” se întâlneşte rar, fiind frecventă la specia ceramică cu decor canelat. Astfel de recipiente, prevăzute cu picior şi proeminenţe perforate vertical pe diametrul maxim, au fost găsite la Putineşti în L.5 (1 ex.), L.6 (1 ex.) şi L.7 (2 ex.). Două dintre ele sunt întregi, dar din decorul lor policrom s-au păstrat numai fragmente de benzi (fig. 91/5-6). Din staţiunea Brânzeni IV provin două vase. Ornamentul bicrom (alb, roşu) al unuia dintre ele a fost realizat pe fondul natural şi reprezintă spirale şi volute spiralice (fig. 61/3). Motive similare au fost executate şi pe al doilea vas, dar au fost pictate cu negru pe învelişul alb (fig. 92/1). Două fragmente de acest tip au fost publicate de E.K. Cernâş, iar decorul lor constă în spirale, volute îmbucate, meandre, dreptunghiuri haşurate şi semiove (fig. 89/24-25)[120].

---

[118] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/7; 23/13.
[119] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 223; fig. 6/4-6; 18/3.
[120] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/25-26.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

9) În categoria respectivă craterul este reprezentat de nouă piese în stare fragmentară descoperite în stațiunea Putinești III. Vasul are buza dreaptă sau ușor evazată, gâtul înalt sau scund, umărul de regulă pronunțat și partea inferioară tronconică. Ca și la alte forme, este înzestrat cu proeminențe organice perforate vertical sau orizontal, dispuse sub buză sau pe diametrul maxim. Piesele sunt împodobite pe fond alb cu benzi oblice cu mediană roșie lată și linii negre înguste pe margini, unele având motive similare și în interior, pe buză și pe gât. Notăm un recipient decorat pe învelișul alb cu benzi roșii și negre de aceeași lățime. Acestea formează unghiuri, spirale fugătoare și benzi oblice (fig. 118/3). Diametrul gurii variază între 12 și 18,2 cm. Craterele au fost depistate în L.2 (1 ex.), L.3 (4 ex.), L.4 (2 ex.), L.5 (1 ex.) și L.6 (1 ex.).

10) Capacele sunt o formă curentă în repertoriul ceramic examinat, iar în complexe sunt reprezentate de două tipuri: semisferice și în formă de clopot. Remarcăm fragmentul unui capac din L.1 de la Putinești II (fig. 71/6), cu decorul alcătuit din benzi late roșii și negre pe fond alb. Pe suprafața ușor concavă a mânerului discoidal este desenată o svastică (fig. 119/6). Piesele semisferice au fundul slab profilat, buza mai mult sau mai puțin evazată, având pe diametrul maxim proeminențe perforate vertical. În așezarea Putinești III ele au fost atestate în L.3 (5 ex.), L.4 (2 ex.), L.6 (2 ex.), L.7 (1 ex.) și stratul de cultură (1 ex.), toate fiind în stare fragmentară. Capacele sunt decorate policrom, cu ove și benzi orizontale. Remarcăm decorul bicrom (alb și negru) în tablă de șah al unui recipient.

În complexul ceramic din stațiunea Druța I capacele semisferice sunt o formă rară, iar decorul lor policrom se compune din benzi orizontale, verticale și oblice (fig. 113/2-4, 9-10)[121]. Câteva fragmente din așezarea Vasilievka, provenind de la acest tip de recipient, decorate bicrom (alb, negru) cu benzi negre oblice, orizontale și verticale au fost publicate de V.G. Zbenovici și V.A. Șumova[122]. Capacele de la Nezvisko sunt decorate bicrom (alb, negru și alb, roșu) și policrom și au reprezentate semiove concentrice, unghiuri, benzi orizontale și oblice (fig. 89/6, 9, 13)[123]. O piesă de la Jura a fost ornamentată pe exterior cu spirale și volute spiralice. Un alt exemplar are decorul alcătuit din două zone; pe cea superioară s-au desenat spirale, iar pe cea inferioară benzi oblice cu interspațiile vopsite în negru (fig. 99/2; 60/7).

Această formă nu lipsește nici din siturile de la Drăgușeni, unde sunt pictate bicrom, cu benzi late, sau tricrom, cu motive din ove în bandă lată, rezervată cu roșu și conturată cu negru. Benzile au în interior una sau mai multe nervuri roșii. Unul dintre aceste capace, cu decorul bine păstrat, este ornamentat cu bucle spiralice și ove în interspații, rezervate din fondul alb și conturate cu

---

[121] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 55, fig. 2/2.
[122] V.G. Zbenovici, V.A. Șumova, *Трипольская культура* ..., fig. 2/4-6.
[123] E.K. Cernâș, *К истории населения* ..., fig. 21/6, 13-14; 23/4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

benzi negre late. Buclele spiralice sunt însoţite şi de benzi arcuite late sau liniare. Interspaţiile dintre motivele principale şi cele secundare s-au haşurat cu linii roşii subţiri, arcuite; la fel şi marginea distinct profilată a capacului, formând un registru decorativ aparte[124].

11) Capacele în formă de clopot, prevăzute de regulă cu proeminenţe perforate vertical pe diametrul maxim, după forma butonului-mâner, se divizează în câteva variante: a) cu butonul semisferic sau tronconic înalt, b) cu butonul discoidal cu marginile profilate, uneori uşor albiate, c) cu butonul slab profilat, ca o calotă semisferică mică, subliniată cu o adâncitură mai mult sau mai puţin pronunţată, d) capace fără buton.

În staţiunea Putineşti III capacele au fost găsite în L.1 (3 ex.), L.2 (2 ex.) şi L.4 (1 ex.). Ele sunt ornamentate cu ove şi benzi roşii late mărginite de linii negre. Reţine atenţia un capac (L.1) din varianta a treia (c) cu patru proeminenţe perforate vertical, dispuse simetric, având decorul bicrom (alb, negru) organizat în două zone. Suprafaţa butonului este ornamentată cu ove concentrice retezate, iar centrul este vopsit în negru. Pe buton se mai află triunghiuri dispuse în zig-zag, formate din linii şi benzi, iar mijlocul este haşurat (dimensiunile piesei: înălţimea – 5 cm, diametrul gurii – 10,5 cm) (fig. 98/5).

În aşezarea Cuconeştii Vechi I au fost semnalate primele trei variante (a-c). Din prima variantă fac parte două piese. Una are decorul conservat, fiind însă arsă secundar. Decorul a fost executat pe învelişul alb, pe corp fiind pictate bucle spiralice, ove lunguieţe şi cercuri concentrice în jurul proeminenţelor. Pe buton s-au desenat patru ove retezate, dispuse simetric, iar sub buză linii negre verticale, în timp ce interspaţiile sunt vopsite cu negru (fig. 101/1-2). Capacele din a doua variantă au fost pictate bicrom (alb, negru – 1 ex.) şi policrom (alb, negru, roşu – 3 ex.; alb, negru, fondul natural – 1 ex.). Decorul bicrom s-a păstrat parţial şi reprezintă probabil volute spiralice, benzi oblice pe corp şi benzi verticale şi oblice sub buză (fig. 101/6). Ornamentul pieselor pictate policrom constă în volute spiralice, spirale cu volute îmbucate, ove retezate. Pe butonul-mâner s-au desenat benzi şi semiove. Decorul piesei din ultima variantă (c) a fost pictat policrom şi încadrat în două registre. Pe corp s-au trasat două benzi orizontale şi o bandă scurtă verticală, iar sub buză se află ove retezate. Pe buton s-au pictat şi benzi arcuite.

Varianta cea mai frecventă în aşezarea Druţa I este cea cu butonul discoidal, decorată cu volute spiralice, benzi orizontale şi oblice şi semiove cu o bandă oblică în centru. Pe buton s-au trasat semiove concentrice, motive cruciforme şi pătrate[125]. Probabil aceeaşi variantă este caracteristică şi pentru staţiunile de la Duruitoarea Nouă şi Duruitoarea Veche (fig. 101/3, 5, 7, 10). Un

---

[124] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 51, fig. 32/4, 6-7

[125] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 52, fig. 2/3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

capac decorat cu benzi oblice (alb, negru) provine de la Nezvisko[126]. Capacele de la Jura sunt decorate cu meandre, motive unghiulare, cruciforme, pătrate, semiove şi benzi oblice (fig. 99/5; 107/3, 9).

Decorul capacelor din siturile de la Drăguşeni este aproape exclusiv tricrom, butonul este împodobit cu benzi şi linii variate, iar pe corp se desfăşoară spirale, ove, cercuri, benzi, spirale fugătoare etc. Corpul unora dintre capace a fost împărţit în zone decorative. Uneori, zig-zag-urile de pe buză alternează cu mici liniuţe, iar pe corp croşetele unghiulare se îmbucă. Alteori, între buton şi zona de maximă rotunjire sunt trasate benzi, în timp ce registrul următor are motive unghiulare[127]. În general, capacele fără buton sunt ornamentate cu motive spiralice sau cu benzi orizontale şi chiar mai simplu. Între fragmentele de capace se află două care în loc de buton au protome zoomorfe perforate cu una sau cu două găuri în cruciş (fig. 115/1-3, 5-6)[128].

12) Vasele-binoclu se întâlnesc şi în această categorie ceramică. În L.1 de la Putineşti II s-au găsit patru fragmente de pâlnii cu punţile de legătură şi decorul păstrat parţial. În complexele de la Putineşti III fragmentele de binoclu se distribuie în felul următor: L.1 – 5 fragmente de pâlnii, L.2 – 2 fragmente de punţi, L.4 – 1 fragment de cilindru (partea de mijloc), L.5 – 3 fragmente de pâlnii, L.7 – 3 fragmente de pâlnii, 2 fragmente de cilindrii şi un fragment de punte. Pe fragmentele pe care s-a păstrat pictura, pe învelişul alb s-au trasat benzi late roşii.

În staţiunea Druţa I s-a semnalat un vas-binoclu pictat bicrom[129]. De asemenea, o altă piesă a fost depistată la Duruitoarea Nouă şi este pictată bicrom (alb, negru) cu benzi late verticale, oblice, orizontale, motive unghiulare şi bucle spiralice. Câte un fragment de vas-binoclu a fost atestat în aşezările Brânzeni IV şi Costeştii Noi (Râşcani), ambele fiind pictate cu motive similare ce constau în benzi roşii late pe pâlnii şi orizontale pe partea cilindrică (fig. 93/6). Vase-binoclu cu decor pictat au fost semnalate şi în staţiunea de la Vasilievka[130], iar din complexul de la Nezvisko s-a publicat o piesă ornamentată tricrom cu ove retezate pe pâlnii şi o linie neagră pe partea cilindrică (fig. 89/19)[131]. La Drăguşeni binoclurile pictate tricrom sunt foarte rare, descoperindu-se până în prezent numai exemplare fragmentare[132]. A. Crîşmaru a publicat două piese întregi, una fiind pictată bicrom (roşu pe alb) cu benzi roşii orizontale pe cilindrii şi verticale pe pâlnii. A doua piesă a fost pictată pe pâlnii cu spirale frânte

[126] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 23/2.
[127] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 225; fig. 16/1-4; 11/1-3, 7, 10.
[128] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 53, fig. 333/7-10.
[129] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 60.
[130] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 100.
[131] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/20.
[132] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 227.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

unghiular în bandă îngustă albă, cu mediană roşie, iar pe cilindrii şi puntea centrală cu benzi liniare brune alternând cu benzi haşurate „în scară"[133].

13) O altă formă, întâlnită rar, este suportul cu corpul cilindric, cu ambele capete tronconice, cu sau fără torţi. O astfel de piesă a fost semnalată în aşezarea de la Duruitoarea Nouă. Aceasta este decorată bicrom (roşu pe alb) cu spirale cu volutele îmbucate pe partea cilindrică şi benzi late orizontale şi oblice pe ambele pâlnii. Pâlnia superioară este pictată în interior cu o bandă lată pe buză şi motive unghiulare (fig. 84/1). La Nezvisko au fost atestate două exemplare pictate bicrom şi tricrom. Decorul primei piese (roşu, alb) se compune din benzi orizontale pe pâlnia superioară şi cilindru şi ove pe pâlnia inferioară. Pe ambele pâlnii de la a doua piesă s-au realizat ove retezate şi linii orizontale pe cilindru (fig. 89/16, 18)[134]. Suportul de la Jura a fost împodobit în partea centrală cu benzi orizontale, iar pâlnia inferioară cu benzi oblice separate de benzi verticale (fig. 107/5)[135].

14) Din categoria ceramicii pictate fac parte şi două vase antropomorfe recuperate din aşezarea Cuconeştii Vechi I. Ele au corpul uşor aplatizat, lărgindu-se şi rotunjindu-se pentru a reda mai bine şoldurile feminine; partea superioară este de formă cilindrică sau slab tronconică, cu buza evazată sau dreaptă. Sub buză au fost aplicate proeminenţe perforate orizontal sau vertical care redau, probabil, mâinile. Ambele exemplare sunt pictate policrom. Pe o piesă, la exterior, s-au realizat ove retezate, spirale şi benzi oblice. Acestea subliniază separarea torsului de şolduri. Interspaţiile decorului au fost vopsite cu roşu. În interior s-au executat ove şi benzi verticale (fig. 62/1). Pe al doilea exemplar s-au trasat benzi oblice ce subliniază umerii personajului, spirale schematizate şi un cerc cu mijlocul vopsit în roşu, redând ombilicul. Ca şi la vasul precedent, interspaţiile ornamentului s-au vopsit cu roşu (fig. 92/2).

Ceramica Cucuteni C

A cincea categorie ceramică din cadrul complexelor Drăguşeni-Jura este modelată din lut amestecat cu cochilii pisate, uneori şi cu nisip, specie numită în literatura română Cucuteni C. Această categorie ceramică nu a fost semnalată în aşezările de la Cuconeştii Vechi I şi Nezvisko. Din L.1 de la Putineşti II au fost recuperate următoarele fragmente: pereţi – 9 ex., fragment fund de formă rotundă – 1 ex. şi buze – 6 ex. Arderea vaselor a fost neuniformă, iar culoarea fragmentelor variază de la cenuşiu închis până la gălbui. Pereţii sunt decoraţi cu striuri care formează benzi orizontale (1 ex.) şi festoane(3 ex.). Gâtul a fost împodobit cu benzi orizontale (2 ex.), festoane şi un rând orizontal de alveole (1

---

[133] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 58, fig. 40/5-6.

[134] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/18-19; 23/10-11.

[135] S.N. Bibikov, *Археологические раскопки у с. Попенки и Журы на Днестре в 1952 г.*, în *КСИИМ*, 56, 1954.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ex.). Suprafaţa buzei este ornamentată cu crestături oblice (2 ex.) şi motive în formă de „V", formate tot din crestături (3 ex.) (fig. 81/3-4).

Ceramica Cucuteni C din aşezarea Putineşti III a fost descoperită în stare fragmentară şi este similară celei de la Putineşti II. Forma caracteristică reprezintă un vas cu gura larg deschisă, gâtul mai mult sau mai puţin înalt, drept sau evazat, umerii înalţi, bombaţi, fundul plat, larg, uneori slab profilat sau chiar rotund. De regulă, sunt decorate buza, gâtul, baza şi umerii vaselor. Pe suprafaţa buzei au fost semnalate următoarele motive: crestături – 47 ex., alveole – 2 ex., „dinţi" imprimaţi dispuşi oblic – 2 ex., haşurări din crestături – 6 ex. Gâtul a fost ornamentat cu benzi din striuri, triunghiuri imprimate şi înţepături asociate în felul următor: bandă ondulată – 12 ex., bandă ondulată mărginită de benzi orizontale – 15 ex., festoane – 7 ex., festoane cu rânduri de triunghiuri imprimate pe margini – 13 ex., benzi ondulate, verticale şi festoane – 2 ex., benzi ondulate, orizontale şi un rând orizontal de triunghiuri imprimate – 3 ex., bandă orizontală – 1 ex., rânduri orizontale de înţepături în compoziţie, cu un rând orizontal de alveole – 1 ex., fără decor – 18 ex. Pe umerii recipientelor s-au constatat următoarele motive decorative: bandă ondulată – 16 ex., benzi ondulate şi orizontale – 77 ex., benzi ondulate, orizontale şi triunghiuri ondulate – 16 ex., benzi orizontale şi în zig-zag – 6 ex., bandă orizontală – 13 ex., un rând orizontal de triunghiuri imprimate – 1 ex., festoane cu împunsături pe margini – 1 ex., decor denticulat imprimat, în asociere cu un rând orizontal de triunghiuri imprimate – 1 ex.; două benzi ondulate paralele şi un rând orizontal de triunghiuri imprimate – 7 ex., bandă în zig-zag şi un rând orizontal de triunghiuri imprimate – 1 ex., un rând orizontal de alveole – 1 ex., două rânduri orizontale de alveole, în asociere cu patru rânduri de triunghiuri imprimate – 1 ex. Două fragmente de vase Cucuteni C au fost pictate cu benzi late negre (1 ex.) şi roşii (1 ex.) (fig. 70/2-3, 7; 117).

Decorul vaselor de la Druţa I constă în rânduri orizontale sau în zig-zag de striuri realizate cu marginea unei scoici. De asemenea, se întâlnesc benzi verticale de striuri, uneori dispuse oblic, ce formează „căpriori" (după A. Dodd-Opriţescu)[136]. În unele cazuri este împodobită şi suprafaţa buzei cu crestături şi impresiuni (fig. 118/1-2, 4-5)[137].

În complexul de la Costeştii Noi (Râşcani) ceramica Cucuteni C este reprezentată de câteva fragmente ornamentate pe suprafaţa buzei cu crestături, pe gât şi la baza lui cu alveole şi triunghiuri imprimate (fig. 93/11; 105/1, 6-7). Din aşezările Popenchi şi Jura provin fragmente şi un vas întregibil împodobite cu rânduri orizontale de triunghiuri imprimate, alveole, striuri orizontale sau oblice. Vasul de la Jura este decorat cu benzi verticale de striuri asociate cu

[136] A. Dodd-Opriţescu, *Consideraţii asupra ceramicii Cucuteni C*, în *SCIVA*, 31, 1980, 4, fig. 2.

[137] N.V. Rândina, *Отчет*, 1982, p. 166; Eadem, *Отчет*, 1983, p. 32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

motive „dinţate" (fig. 118/7). După cum au remarcat V.G. Zbenovici şi V.A Şumova, în staţiunea de la Vasilievka s-au recuperat fragmente de vase de tip crater şi străchini decorate pe buză cu crestături, pe umeri cu festoane, benzi ondulate însoţite de împunsături şi impresiuni etc.[138]. Fragmente de cratere cu decor similar au fost atestate şi în aşezările de la Duruitoarea Veche şi Duruitoarea Nouă (fig. 107/7-8)[139].

În siturile de la Drăguşeni s-au descoperit mai multe fragmente din specia Cucuteni C din care s-au putut reconstitui un vas întreg şi unul parţial, ambele având formă de crater. Primul, din punctul *În Deal la Lutărie*, este decorat cu mici gropiţe dispuse orizontal pe buză şi pe umăr, iar pe gât cu gropiţe în formă de arcuri însoţite de striuri. Pe corp, sub umăr, se află trei spirale orizontale, puse cap la cap, executate toate în tehnica striurilor. Al doilea vas, descoperit în *Ostrov*, este ornamentat cu benzi de striuri şi puncte mici de formă triunghiulară, cu vârful în jos, dispuse pe trei rânduri paralele cu striurile ce înconjoară vasul. Ambele vase au buza decorată cu crestături dese, egale ca mărime şi distanţă[140].

---

[138] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., p. 101, fig. 2/15-17.
[139] E.K. Cernâş, V.I. Marchevici, *Отчет о совместных полевых исследования*, fig. 26.
[140] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 61, fig. 42/1-2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL VI

PLASTICA

Plastica antropomorfă

În aşezările aspectului Drăguşeni-Jura plastica antropomorfă este reprezentată în mod inegal. Cel mai mare număr de figurine a fost recuperat din siturile de la Drăguşeni, Putineşti III, Druţa I şi Duruitoarea Veche. În aşezările Jura şi Putineşti II (fig. 119/1-5) au fost depistate câte cinci fragmente, iar la Cuconeştii Vechi I au fost menţionate de V.I. Marchevici doar trei fragmente (fig. 120/2, 7-8)[1]. La Nezvisko şi Vasilievka figurinele antropomorfe lipsesc cu desăvârşire.

În istoriografie au fost avansate mai multe propuneri de clasificare ale plasticii antropomorfe, o analiză succintă în acest sens fiind efectuată recent de D. Monah. Luând ca bază clasificările predecesorilor săi, cercetătorul amintit a propus un nou sistem, care nu este lipsit de coerenţă[2]. În analiza plasticii antropomorfe din siturile menţionate vom utiliza, cu unele abateri, sistemul de clasificare propus de D. Monah.

După caracteristicile tehnologice şi durata de utilizare, autorul citat a divizat plastica antropomorfă în două mari categorii: A) figurine şi B) statuete. În criteriile tehnologice acesta a inclus pasta, arderea şi finisarea[3]. După opinia noastră, din aceeaşi grupă de criterii face parte şi modelarea, pe care D. Monah a evidenţiat-o într-o clasă separată[4].

Prima categorie de figurine a fost atestată în aşezarea Putineşti III. Din numărul total de piese întregi şi fragmentare (120 ex.) 21 de exemplare pot fi atribuite acestei categorii (17,5%). Ele au fost modelate din pastă, probabil, neprelucrată şi cu unele impurităţi. Arderea lor diferă, unele având culoarea gălbui-roşiatică, iar altele cenuşie şi neagră, cu miezul nepătruns de foc (fig.

---

[1] V. Marchevici, *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, p. 91, fig. 5/3-5.
[2] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 67-68.
[3] *Ibidem*.
[4] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

128/12). N.V. Rândina menționează în raportul de săpături că unele figurine au fost lucrate din lut, având ca degresanți nisipul și șamota de granulație mică[5].

Marea majoritate a reprezentărilor antropomorfe din stațiunile aspectului cercetat fac parte din categoria a doua (B). Statuetele din siturile de la Drăgușeni, publicate de A. Crîșmaru, deoarece cele din săpăturile Silviei Marinescu-Bîlcu sunt inedite, au fost modelate din pastă fină, bine frământată și arse la roșu-cărămiziu[6]. În același mod au fost confecționate statuetele de la Druța I[7].

În așezările Putinești II, Putinești III și Duruitoarea Veche predomină statuetele de culoare gălbuie și roșie-cărămizie, dar sunt prezente și piese cenușii și negre. Referitor la arderea statuetelor tripoliene, A.P. Pogojeva a remarcat că sunt frecvente piesele arse incomplet și neuniform. De regulă, mai bine arsă este partea superioară, plată și mai slab cea inferioară, masivă[8].

După tehnica de modelare, reprezentările antropomorfe se împart în trei categorii: A) piese modelate dintr-o bucată, B) din două jumătăți și C) din trei bucăți. Toate trei categoriile au fost atestate în plastica din stațiunile menționate. De această problemă au fost preocupați mai mulți cercetători și nu mai insistăm asupra ei[9].

După dimensiuni, plastica antropomorfă Cucuteni A a fost divizată, convențional, în patru categorii[10]. În colecția de la Putinești III majoritatea figurinelor fac parte din categoria celor mijlocii (8-25 cm). Statuetele de dimensiuni mici (3-8 cm) sunt reprezentate de 19 piese. Se evidențiază patru exemplare de tipul conurilor cu înălțimea mai mică de 3 cm (fig. 121/5-6, 11). În categoria reprezentărilor de dimensiuni mari pot fi incluse, convențional, trei piese. Fragmentele mediane a două statuete au înălțimea de 10,8 cm și 12 cm, iar partea superioară a celei de-a treia are 11 cm (fig. 122/1, 3, 5). Statuetele de la Duruitoarea Veche au dimensiuni mijlocii (fig. 123-124). Reprezentările de la Druța I au dimensiuni mici și mijlocii[11]. În aceleași categorii se încadrează și statuetele din siturile de la Drăgușeni (fig. 125-127)[12].

Unul dintre criteriile definitorii ale clasificării plasticii antropomorfe este, indiscutabil, poziția reprezentărilor. Acest criteriu a fost folosit de toți specialiștii care s-au ocupat de această problemă, deși starea fragmentară a materialului nu a permis utilizarea lui cu siguranță. După acest criteriu, D.

---

[5] N.V. Rândina, *Отчет*, 1983, p. 34.
[6] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 65.
[7] N.V. Rândina, *Отчет*, 1982, p. 168.
[8] A.P. Pogojeva, *Антропоморфная пластика Триполья*, Novosibirsk, 1983, p. 116.
[9] *Ibidem*, p. 118-120 și bibliografia; D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 58 și urm., p. 77 și bibliografia.
[10] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 70.
[11] N.V. Rândina, *Отчет*, 1982; Eadem, *Отчет*, 1983.
[12] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 64-71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Monah a clasificat figurinele şi statuetele fazei Cucuteni A în trei mari categorii: A) reprezentări verticale, B) reprezentări şezânde şi C) diverse[13].

În primul tip (A_1) au fost incluse reprezentările cu capul modelat în formă de con sau cu faţa marcată de lobi separaţi de o nervură mediană. De regulă, torsul lor este plat sau slab arcuit spre spate. În colecţia de la Putineşti III predomină statuetele cu capul în formă de con (10 ex.) şi rar se întâlnesc cele cu faţa separată de doi lobi. Aceeaşi situaţie a fost documentată de plastica de la Duruitoarea Veche (fig. 124/2, 11), Druţa I[14] şi Drăguşeni[15]. Unele statuete de la Putineşti III au torsul aproape dreptunghiular (fig. 128/2-3; 129/1), dar prevalează piesele cu talia marcată (fig. 128/6, 8, 10). De obicei, bazinul şi şoldurile reprezentărilor au fost modelate simplu.

În cadrul tipului A_1, după forma părţii inferioare a reprezentărilor, se deosebesc două variante. În prima variantă (A_{1a}), predominantă, au fost incluse statuetele cu partea inferioară de formă conică, cu picioarele nediferenţiate sau delimitate, de regulă, pe ambele părţi de o canelură sau incizie verticală. Varianta respectivă a fost semnalată în toate aşezările menţionate (Putineşti III, Druţa I etc.) (fig. 122/2, 6; 128/8; 130/1, 4). Variantei a doua (A_{1b}, după D. Monah) i-au fost atribuite reprezentările cu partea inferioară de formă cilindrică, terminate printr-un vârf, talpă sau disc. Această variantă a fost documentată în siturile de la Drăguşeni şi Putineşti III. Partea inferioară a piesei de la Drăguşeni se termină printr-un suport discoidal[16], iar cea din a doua aşezare printr-o talpă.

În al doilea tip (A_2) au fost incluse reprezentările cu corpul sau partea inferioară de formă conică sau cilindrică. În cuprinsul lui se disting două variante. Din prima variantă (A_{2a}) fac parte piesele de formă conică, atestate la Drăguşeni[17] şi Putineşti III (fig. 121/1-2, 4-8, 11). În privinţa atribuirii lor la plastica antropomorfă avem unele rezerve; şi totuşi, sunt unele exemplare care în mod sigur au elemente antropomorfe. Este vorba de o figurină de la Putineşti III cu capul modelat în formă de vârf de con şi mâinile redate prin „amorse" (fig. 129/6). În a doua variantă (A_{2b}) au fost încadrate fragmentele de statuete de la partea inferioară, de formă cilindrică, uneori lucrate din două bucăţi. Ele au fost depistate la Drăguşeni[18], Druţa I[19] şi Putineşti III (fig. 126/4; 129/4).

În a doua categorie (B) de reprezentări antropomorfe, modelate în poziţie şezândă, au fost încadrate 11 statuete de la Putineşti III şi una de la Duruitoarea Veche. Starea fragmentară a acestora nu ne permite atribuirea lor cu stricteţe la tipurile definite de D. Monah. În acest sens, constituie o excepţie

[13] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 71.
[14] N.V. Rândina, *Омчем*, 1982; Eadem, *Омчем*, 1983.
[15] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., fig. 53/3-5; 54/1-5; 55/1, 5; 56/1, 4; 57/5; 59/3; 60/1.
[16] *Ibidem*, fig. 53/3.
[17] *Ibidem*, fig. 58/4-6.
[18] *Ibidem*, fig. 59/4.
[19] N.V. Rândina, *Омчем*, 1983, fig. 45/2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

trei fragmente de la Putineşti III care pot fi incluse în tipul B_{2a}. Ele au picioarele nediferenţiate, lipite (3 ex.) sau au căpătat forma piciorului unic (1 ex.). La un fragment picioarele au fost despărţite pe ambele părţi de câte o incizie. Elementul caracteristic al acestui tip este flexarea picioarelor de la genunchi, ceea ce ar putea semnala, după D. Monah, aşezarea lor pe un scăunel sau tron (fig. 128/9, 11)[20]. Celelalte fragmente mediane au picioarele lipite (6 ex.) sau forma unui picior unic (1 ex.) (fig. 122/1, 3; 130/3). Partea inferioară a unei statuete de la Duruitoarea Veche a avut, probabil, picioarele lipite (fig. 123/6). În rapoartele menţionate, majoritatea pieselor de la Druţa I au fost încadrate de N.V. Rândina în categoria statuetelor în poziţie „semişezândă".

Din punct de vedere compoziţional (clasa K_{IV}, după D. Monah), plastica antropomorfă din aşezările aspectului Drăguşeni-Jura reprezintă personaje umane izolate.

Un alt criteriu definitoriu utilizat de specialişti în clasificarea reprezentărilor antropomorfe este cel al decorării. În clasa respectivă D. Monah a distins patru mari categorii: A) nedecorate, B) decorate cu elemente plastice, C) cu decor incizat şi D) cu decor pictat[21]. Din colecţia de la Putineşti III în prima categorie pot fi încadrate 26 de piese, dintre care 10 sunt de tipul conurilor (fig. 121/1-2, 4-8). Trei conuri sunt de culoare albă (fig. 121/2, 4-5) şi nu este exclus ca ele să fi fost scufundate într-o soluţie albă, după cum se proceda cu unele vase din faza Cucuteni A[22]. În aşezările Putineşti II şi Duruitoarea Veche au fost depistate două şi, respectiv, patru piese fără decor, în siturile de la Drăguşeni, din materialele publicate de A. Crîşmaru, cinci, iar la Jura un exemplar[23]. Starea fragmentară a materialului nu ne permite să susţinem cu certitudine că toate piesele prezentate au fost nedecorate, cu excepţia celor de tipul conurilor.

În staţiunea Putineşti III au fost depistate cinci statuete cu elemente decorative plastice care se înscriu în categoria a doua (fig. 122/7; 128/6, 9; 130/5). Pe o statuetă s-a păstrat numai un mic fragment, probabil de la o centură aplicată pe talie (fig. 128/6). Centura unei figurine a fost realizată, oarecum neglijent, dintr-o bandă de lut. La fel a fost decorată o altă statuetă, însă centura este dispusă oblic pe talie. Ca o realizare artistică poate fi considerată o statuetă cu două centuri decorate cu incizii oblice, cea inferioară fiind înodată pe şoldul drept. Pe toracele ei s-a conservat un fragment provenind, probabil, de la o eşarfă. Din aceeaşi staţiune s-au recuperat două statuete cu decor plastic în asociere cu decor incizat. Pe spatele uneia dintre ele a fost modelat, peste incizii, un con cu vârful în jos (fig. 130/5), iar pe a doua o centură decorată cu incizii verticale (128/9).

---

[20] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 73.

[21] *Ibidem*, p. 67.

[22] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ..., p. 313.

[23] A.P. Pogojeva, *Антропоморфная пластика* ..., fig. 10/2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În așezarea de la Duruitoarea Veche au fost descoperite trei reprezentări cu elemente decorative plastice. Este semnificativ că pe toate trei piesele s-au păstrat urme de vopsea roșie crudă. Decorul unei statuete masculine constă într-o centură ornamentată cu incizii verticale (fig. 123/26). Pe gâtul celei de-a doua piese s-a aplicat un sul de lut reprezentând, probabil, colierul, iar puțin mai jos de el s-a realizat un șir de gropițe rotunde indicând niște piese de podoabă. Spatele statuetei este decorat cu trei rânduri verticale de gropițe rotunde. Ornamentul ultimei piese constă într-o eșarfă înodată sub umărul drept, pe spate fiind modelată neglijent.

Din siturile de la Drăgușeni A. Crîșmaru a recuperat patru piese cu elemente decorative plastice; dintre acestea, trei au decorul plastic asociat cu incizii. Prima statuetă poartă o centură. Cu același element decorativ au fost ornamentate alte două piese. Una are centură lată prevăzută cu două șiruri de puncte adâncite (fig. 127/9). Pe a doua piesă centura a fost aplicată pe linia mediană, fiind ornamentată cu crestături verticale. Centura se păstrează numai pe jumătate din corp (fig. 127/3). Pe ultima reprezentare s-a realizat pe piept un colier lat, aplicat peste incizii și împodobit cu mici triunghiuri adâncite (fig. 126/6)[24].

Majoritatea reprezentărilor antropomorfe din colecțiile analizate sunt decorate cu incizii (categoria C). În cadrul categoriei C au fost definite de D. Monah două tipuri. În primul tip au fost incluse statuetele la care inciziile și imprimările au fost efectuate cu scopul de a reprezenta piese vestimentare (C_1), iar în al doilea statuetele acoperite integral sau parțial cu un complex decor incizat (C_2)[25].

Din primul tip fac parte trei statuete. Una a fost depistată la Drăgușeni-*În Deal la Lutărie* și reprezintă un personaj masculin cu picioarele redate separat și bine modelat. Decorul piesei constă în două linii orizontale incizate, însoțite pe partea superioară de câte un șir de împunsături, una pe talie, ca o centură, și alta pe șolduri. A fost pictată peste tot cu roșu, culoare ce s-a păstrat în bună parte[26]. O altă statuetă a fost semnalată la Duruitoarea Veche, iar ornamentul ei constă într-un șorț trapezoidal, în interiorul căruia s-au realizat linii orizontale paralele, incizate. În partea superioară a șorțului s-a trasat un rând orizontal de gropițe, conservate parțial. Părțile exterioare ale coapselor sunt decorate cu linii incizate dispuse oblic (fig. 123/13). În acest tip a fost încadrată convențional o piesă de la Putinești III. Picioarele ei sunt despărțite pe ambele părți de o linie incizată. La fel, pe ambele părți s-au trasat linii orizontale care, probabil, reprezintă în mod schematic șorțul (fig. 128/7).

Majoritatea reprezentărilor antropomorfe din stațiunile menționate se înscriu în tipul al doilea. Vom prezenta motivele decorative în dependență de regiunile anatomice. Unul din motivele frecvent întâlnite pe partea anterioară a

[24] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., fig. 54/5; 55/1; 59/3, 5.
[25] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 80.
[26] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 60, fig. 53/6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

torsului sunt liniile incizate dispuse orizontal (fig. 119/1; 124/1; 129/1) sau incizii în formă de „V" cu vârful în sus sau în jos (fig. 124/3, 13; 125/1; 127/2, 6; 128/1, 9-10; 130/5). „Amorsele" sunt nedecorate sau ornamentate cu linii oblice. Unele reprezentări au pe piept (1 ex. – Drăguşeni; 3 ex. – Putineşti III) sau abdomen (1 ex. – Putineşti III) perforaţii (fig. 127/2; 128/3, 10; 129/1). Pe o statuetă de dimensiuni mari de la Putineşti III au fost imprimate pe abdomen patru puncte dispuse asimetric (fig. 122/3). Din aceeaşi staţiune provine o statuetă cu puncte imprimate pe stern şi sub ambele mâini-„amorse" (fig. 122/5). Liniile incizate se asociază cu alte motive: romburi, spirale etc. Remarcăm că inciziile de pe două statuete (Putineşti III, Duruitoarea Veche) sunt încrustate cu vopsea albă (fig. 124/8; 129/4). Pe statuetele de la Putineşti III rombul este dispus pe abdomen sau în partea lui inferioară, fiind nedecorat sau având interiorul ornamentat cu diverse motive. Astfel, pe o statuetă rombul este divizat în patru câmpuri de două linii în cruce, fiecare având imprimat câte un punct (fig. 122/5; 130/1). Acest motiv a fost atestat pe reprezentările de la Duruitoarea Veche (fig. 124/6-7), Drăguşeni[27] (fig. 127/7) şi din alte staţiuni din faza Cucuteni A. Uneori rombul este decorat cu linii scurte dispuse cruciform (fig. 122/2), haotic (fig. 122/8; 124/8; 125/4; 128/10) sau în alte moduri (fig. 124/6; 125/1; 126/1, 5; 127/1-2). Reţinem atenţia asupra unei reprezentări de dimensiuni mari de la Putineşti III a cărei parte superioară este ornamentată cu bucle de spirală în care se circumscrie şi un romb (fig. 122/1). De asemenea, în interiorul rombului se află spirale, iar în spaţiul rezervat s-au imprimat puncte (fig. 124/4).

Astfel de spirale cu puncte imprimate sunt cunoscute şi în exteriorul rombului, fiind dispuse pe piept sau abdomen şi atestate la Putineşti III (fig. 122/2, 5; 128/1-2). O atenţie deosebită merită decorul cu puncte imprimate al unei statuete de dimensiuni mari din această aşezare. Un rând de puncte, dispus oblic, a fost trasat de la mâini spre piept, iar un alt rând însoţeşte spirala rezervată. Partea inferioară a abdomenului este ornamentată cu un romb, în ale cărui câmpuri s-a imprimat câte un punct. Motivele menţionate sunt despărţite de linii orizontale şi de un rând de puncte. În acelaşi mod sunt marcate pe ambele părţi şoldurile. Spatele reprezentării este decorat cu linii orizontale şi incizii în formă de „V" cu vârful în jos, iar în interspaţii apar şi punctele imprimate (fig. 122/5). În afară de spirala amintită, pe statuete se mai întâlneşte spirala simplă, fără elemente auxiliare, dispusă vertical sau orizontal pe abdomen (fig. 128/1-2)[28].

În colecţiile analizate au fost semnalate două statuete având incizat pandantivul. Una a fost recuperată dintr-o groapă de la Drăguşeni-*În Deal la Lutărie* şi este deja cunoscută în literatura de specialitate[29]. A doua statuetă,

[27] *Ibidem*, fig. 55/2.

[28] *Ibidem*, fig. 53/1.

[29] *Ibidem*, fig. 52; Idem, *Câteva piese din ceramica şi plastica cucuteniană de la Drăguşeni-Săveni*, în *Magazin Istoric*, I, 1967, 9, p. 88, fig. 3; Idem, *Contribuţii la*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

inedită, provine din aşezarea Druţa I. Pandantivul de la gâtul piesei are forma pentagonului cu vârful în jos, în care se circumscriu alte două pentagoane, cel mai mic fiind haşurat cu linii incizate dispuse oblic[30].

Spatele reprezentărilor din colecţiile amintite este decorat cu linii orizontale incizate sau cu incizii în formă de „V" cu vârful în sus sau în jos (fig. 12/1-3, 8; 124/1, 3, 13; 126/3, 5-6). După frecvenţă, al doilea motiv decorativ este rombul rezervat din fond, de cele mai multe ori umplut cu linii scurte dispuse, de regulă, orizontal (fig. 125/1, 4; 128/1, 10). Pe unele statuete romburile sunt circumscrise (fig. 124/12). Pe partea inferioară a spatelui unei statuete de la Duruitoarea Veche a fost rezervată din fond o bandă în formă de „V" cu vârful în jos. Banda este decorată cu puncte imprimate, la fel ca centurile modelate plastic (fig. 124/4). Mai rar, în decorarea spatelui a fost utilizat motivul triunghiului, spiralei sau volutelor spiralice. O atenţie specială merită ornamentul unei reprezentări de la Drăguşeni. Pe spate au fost trasate incizii în formă de „V" cu vârful în jos, un romb haşurat, iar pe partea lui inferioară un motiv cordiform. Acest decor se întâlneşte şi pe vasele pictate, iar asupra lui vom reveni (fig. 125/1).

În ornamentarea şoldurilor şi feselor statuetelor descrise s-au folosit mai des liniile incizate dispuse în diverse moduri (orizontal, vertical, oblic). Uneori decorul feselor este împărţit de două linii în cruce în patru zone, care – la rândul lor – sunt umplute cu linii (fig. 122/1; 123/2; 125/4). Pe o statuetă de la Putineşti III fesele sunt ornamentate cu unghiuri circumscrise, cu vârful spre centru. Un alt motiv sunt inciziile în formă de „V" cu vârful în sus, documentat pe o piesă de la Duruitoarea Veche (fig. 124/4). Spirala, volutele spiralice şi ovele se întâlnesc, comparativ, mai rar (fig. 122/3, 7; 123/1, 3; 124/4; 125/6; 126/2).

Coapsele şi picioarele sunt decorate cu linii incizate dispuse, de obicei, oblic şi, mai rar, orizontal, în diverse combinaţii de câmpuri triunghiulare dispuse alternativ (fig. 122/2, 4, 6-7; 123-125).

În următoarea categorie (D) au fost încadrate statuetele cu decor pictat. Am remarcat deja piesele cu decor incizat şi încrustat cu vopsea albă sau roşie, dar s-au semnalat şi reprezentări ornamentate numai cu vopsea roşie aplicată, probabil, după ardere (Duruitoarea Veche). După cum s-a subliniat în istoriografie, piesele cu decor pictat sunt puţine în faza Cucuteni A[31]. În plastica antropomorfă din aşezările fazei Cucuteni A din interfluviul Nistru-Prut este

---

cunoaşterea neoliticului din împrejurimile Săvenilor (jud. Botoşani), în *SCIV*, 21, 1970, 2, p. 277, fig. 11/5; Vl. Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, Bucureşti, 1968, fig. 72; Idem, *Arta culturii Cucuteni*, fig. 160-162; E. Condurachi, Vl. Dumitrescu, H. Matei, *Harta arheologică a României*, Bucureşti, 1972, fig. 10; D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., fig. 61/3.

[30] N.V. Rândina, *Отчет*, 1983, fig. 43/1.

[31] A.P. Pogojeva, *Антропоморфная пластика* ..., p. 58; D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 85-87.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cunoscută o singură piesă cu un astfel de decor. Ea a fost semnalată în stațiunea de la Jura[32] și a fost publicată de A.P. Pogojeva[33]. Elementele decorative constau în benzi în formă de „V" cu vârful în sus, volute spiralice și ove de culoare brun-roșcată, trasate pe fond alb. Credem că are dreptate D. Monah, care susține că ea pare mai degrabă să fie o figurină aplicată pe peretele unui vas[34]. În treacăt fie spus, același cercetător plasează așezarea Zalesciki, după materialul ceramic și plastica antropomorfă, spre sfârșitul fazei Cucuteni A[35]. Nu ne oprim asupra acestui subiect, însă stațiunea menționată, după formele și stilistica ceramicii pictate, se înscrie cu siguranță în faza Cucuteni A-B[36].

În plastica antropomorfă din așezările aspectului Drăgușeni-Jura a fost semnalată o singură statuetă cu reprezentarea gravidității (clasa K_{VIII}, tipul A, după D. Monah). Piesa a fost modelată din pastă omogenă, fină, care prin ardere a obținut culoarea roșie-gălbuie. Pântecul ei este proeminent, fesele evidențiate, iar picioarele sunt unite într-o talpă. Statueta este decorată cu linii unghiulare incizate, orizontale sau oblice. Pe partea inferioară a spatelui a fost rezervat din fond un romb cu două puncte imprimate. În incizii s-au conservat urme de vopsea albă. Reprezentarea a fost găsită în L.5 din stațiunea Putinești III (fig. 129/4).

Un alt criteriu definitoriu folosit în clasificarea plasticii antropomorfe este cel sexual. După acest principiu, în cadrul reprezentărilor antropomorfe din faza Cucuteni A au fost definite patru categorii: A) feminine, B) masculine, C) bisexuale (androgine) și D) nedeterminate[37]. Majoritatea statuetelor din colecțiile analizate fac parte din prima categorie, fiind recunoscute după modelarea șoldurilor, feselor, coapselor etc. Sânii lor sunt marcați mai rar și au fost modelați organic (fig. 124/7; 128/1). Statuetele feminine se evidențiază după elementele decorative (triunghiul pubian, șorțul, podoabe etc.) (fig. 123/13; 124/4, 6). În categoria a doua au fost incluse doar câteva statuete. Una provine din așezarea de la Duruitoarea Veche și are organul sexual modelat plastic. Picioarele ei au fost modelate, probabil, separat. Printr-o proeminență abia perceptibilă este indicat ombilicul. Statueta este decorată cu o centură, redată plastic, cu crestături verticale (fig. 123/26-28). O altă reprezentare masculină, semnalată la Drăgușeni-*În Deal la Lutărie*, este modelată realist, cu

---

[32] D. Monah menționează că statueta provine din așezarea Jora (p. 86). Jura (raionul Râbnița) și Jora de Sus (raionul Orhei) sunt două localități diferite și în ambele s-au semnalat stațiuni din faza Cucuteni A. Vezi V. Sorokin, *Considerații referitoare la așezările fazei Cucuteni A-Tripolie B_I din Ucraina și Republica Moldova*, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 67, 69.

[33] A.P. Pogojeva, *Антропоморфная пластика* ..., fig. 10/1.

[34] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 86.

[35] *Ibidem*.

[36] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского междуречья в период расцвета трипольской культуры*, Chișinău, 1983, p. 14-20, fig. 2-3.

[37] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

picioarele separate şi sexul marcat plastic. Ea este ornamentată pe talie şi şolduri cu câte o centură din linii incizate[38]. În istoriografie se susţine că centura şi eşarfa sunt piese specifice portului masculin[39]. Mai sus au fost menţionate reprezentări cu asemenea elemente decorative şi nu mai revenim asupra lor (fig. 127/3; 128/9). Dintre piesele analizate nici una nu poate fi încadrată cu certitudine în categoria a treia.

O categorie aparte în plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie o constituie pandantivele *en violon*, semnalate în aşezările aspectului examinat numai la Drăguşeni-*Ostrov*, unde au fost recuperate două piese. Ambele exemplare sunt de dimensiuni mici: unul este prevăzut la cap cu o gaură şi este nedecorat; cel de-al doilea este ceva mai mare, fiind ornamentat pe toată suprafaţa cu găuri împunse, unele dintre ele incomplet străpunse. Două din aceste găuri sunt situate pe cap, indicând ochii[40]. În privinţa reprezentărilor de pandantive de pe statuete ne-am referit în rândurile de mai sus. În monografia sa, D. Monah a examinat cu scrupulozitate această categorie de piese şi problematica lor complexă[41].

În aşezarea Putineşti III reprezentările antropomorfe au fost descoperite în stratul de cultură (10 ex.), L.1 (10 ex.), L.2 (3 ex.), L.3 (32 ex.), L.4 (44 ex.), L.5 (4 ex.), L.6 (10 ex.) şi L.7 (7 ex.). Atrage atenţia numărul mare de piese depistate în L.3 şi L.4, ambele fiind de tipul semibordeielor.

Concluzii

Aşezările din faza Cucuteni A situate în interfluviul Nistru-Prut au fost cercetate mai puţin prin săpături sistematice decât cele de la vest de Prut. Din această cauză avem la dispoziţie un număr redus de statuete antropomorfe. În afară de cele descrise mai sus, mai reprezentative sunt colecţiile de la Ruseştii Noi I, nivelul superior, şi Polivanov Iar, nivelul al treilea (Polivanov Iar III). Din prima aşezare au fost recuperate 51 de piese, care – după A.P. Kusurgaşeva – aproape că nu se deosebesc de cele din nivelul inferior, precucutenian[42]. Un număr de 21 de fragmente din colecţia respectivă au picioarele de formă conică, lipite (varianta a, după autoarea citată). Pe partea inferioară şi pe fese au fost

---

38 D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 68, 89-91.

39 A.P. Pogojeva, *Антропоморфная пластика* ..., p. 125; T.G. Movşa, *Антропоморфная пластика Триполья (реалистический стиль)*, Автореф. Канд. Дис., Kiev, 1975; T.A. Popova, *Антропоморфная пластика трипольского поселения Раковец (по материалам МАЭ). Новые коллекции и исследования антропологии и археологии*, în *Сборник МАЭ*, Sankt-Petersburg, 1991, p. 199; D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 90.

40 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 70-71, fig. 44/10-11.

41 D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 135-144.

42 A.P. Kusurgaşeva, *Антропоморфная пластика из поселения Новые Русешти I*, în *КСИА АН СССР*, 123, p. 75.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

evidențiate patru tipuri de decor: semiove, incizii dispuse în cruce, incizii radiale și într-un caz asocierea lor. În colecție predomină grupa statuetelor fără decor (23 ex.). Cercetătoarea menționată a remarcat un tors de statuetă cu mâinile și coafura redate plastic[43]. După V.I. Marchevici[44], capete de statuete modelate realist au fost depistate în nivelul superior, iar după A.P. Kusurgașeva în cel inferior[45]. În general, plastica antropomorfă de la Ruseștii Noi I are un aspect arhaic, precucutenian. Trăsăturile precucuteniene se manifestă în pastă, motive decorative și tipurile de statuete.

În așezarea Polivanov Iar III au fost semnalate 22 de piese antropomorfe, din care 17 provin din L.1, de suprafață, și cinci din L.13, de tip semibordei. Înălțimea statuetelor nu depășește 10 cm. În majoritatea cazurilor, arderea lor a fost uniformă, mai rar slabă, iar culoarea pieselor variază de la gălbui-roz până la roșu. În colecție prevalează reprezentările feminine (20 ex.) în poziție verticală, cu torsul aproape plat, picioarele lipite, de formă conică, cu mâinile marcate prin „amorse", capul de formă conică și sânii indicați prin două pastile. Majoritatea statuetelor sunt decorate cu incizii. După cum a menționat T.A. Popova, deosebit de îngrijit au fost ornamentate picioarele pe care s-au trasat câmpuri de triunghiuri hașurate și, mai rar, romburi[46]. Al doilea tip de statuetă este reprezentat de un singur exemplar în poziție șezândă, cu torsul plat și partea mediană masivă, decorată cu linii largi (5 mm) incizate orizontal, interspațiile fiind vopsite cu roșu crud. Al treilea tip, după autoarea citată, este șezând, fără caracteristicile sexuale, decorat cu incizii. Pe abdomen a fost trasat un romb cu linii orizontale în interior, iar în partea lui inferioară un triunghi cu „franjuri"[47]. Ultimul element decorativ indică, fără echivoc, apartenența piesei la statuetele feminine. Inciziile unor statuete au fost încrustate cu vopsea albă[48].

Cea mai mare parte din plastica antropomorfă a așezărilor fazei Cucuteni A-Tripolie BI de la est de Nistru este inedită. Trei piese de la Sabatinovka I au fost publicate de T.S. Passek. Pe torsul plat ele sunt decorate cu incizii orizontale și în formă de „V" cu vârful în jos sau în sus, uneori în asociere cu puncte imprimate. Sânii și ombilicul de la o piesă sunt marcați prin orificii. Fesele sunt ornamentate cu volute spiralice, iar picioarele cu incizii orizontale și în formă de „V"[49]. Aceleași elemente decorative le întâlnim pe două statuete de la Krasnostavka și Berezovka, publicate de E.V. Țvek. Pe

---

[43] *Ibidem*, fig. 17/3.

[44] V.I. Marchevici, *Многослойное поселения Новые Русешти I*, în *КСИА АН СССР*, 123, fig. 15/9.

[45] A.P. Kusurgașeva, *Указ. Соч.*, p. 72, fig. 17/2.

[46] T.A. Popova, *Антропоморфная пластика трипольского поселения Поливанов Яр на Днестре*, în *АСГЭ*, 21, 1980, p. 8, 10.

[47] *Ibidem*.

[48] *Ibidem*, p. 17.

[49] T.S. Passek, *Периодизация трипольских поселений ...*, în *МИА*, 10, 1949, fig. 19/1, 3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

două statuete de la Krasnostavka şi Berezovka, publicate de E.V. Ţvek. Pe reprezentarea din ultima aşezare în partea inferioară a abdomenului a fost trasat un romb împărţit în patru zone. De asemenea, autoarea a menţionat că statuetele antropomorfe în poziţie şezândă se întâlnesc într-un număr redus în staţiunile din faza Tripolie BI din bazinul Bugului de Sud (Zarubinţî)[50]. V.P. Ţâbeskov, unul din autorii săpăturilor de la Berezovka, a remarcat că din aşezare au fost recuperate zeci de reprezentări antropomorfe şi zoomorfe, majoritatea fiind fragmentare. Printre ele menţionează şi idoli *en violon*. Statuetele publicate (6 ex.) sunt decorate cu incizii orizontale, oblice, volute spiralice, caracteristice plasticii din faza Cucuteni A[51].

În aria de vest a culturii Cucuteni-Tripolie aşezările fazei Cucuteni A au fost investigate pe scară largă şi, astfel, s-au recuperat sute de piese antropomorfe. Remarcăm doar cele mai reprezentative colecţii: Cucuteni[52], Bodeşti-*Frumuşica*[53], Hăbăşeşti[54], Izvoare[55], Truşeşti[56], Târpeşti[57], Mărgineni-*Cetăţuia*, Răuceşti[58], Scânteia[59], Poduri-*Dealul Ghindaru*[60], Dumeşti[61], Bereşti[62], Ţigăneşti[63] etc., care au fost discutate în monografia recent apărută a lui D. Monah[64].

---

[50] O.V. Ţvek, *РеалІзІїнІ уявлення населення ТрипІлля*, în *АрхеологІя*, 3, 1993, p. 76.

[51] V.P. Ţâbeskov, *Некоторые итоги исследования Березовского поселения*, în *МАСП*, 7, 1971, p. 191, fig. 5.

[52] H. Schmidt, *Cucuteni in der Oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig, 1932.

[53] C. Matasă, *Frumuşica, village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord, Roumanie*, Bucureşti, 1946.

[54] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ...

[55] R. Vulpe, *Izvoare* ...

[56] M. Petrescu-Dîmboviţa, A.C. Florescu, M. Florescu, *Săpăturile arheologice de la Truşeşti*, în *MCA*, VI, 1959, p. 147-154; Idem, *Şantierul arheologic Truşeşti*, în *MCA*., VII, 1962, p. 227-233.

[58] Gh. Dumitroaia, *Plastica antropomorfă de la Răuceşti-„Munteni", jud. Neamţ*, în *MemAntiq*, XV-XVII (1983-1985), 1987, p. 21-42.

[59] C.-M. Mantu, *Plastica antropomorfă a aşezării Cucuteni A_3 de la Scânteia, (jud. Iaşi)*, în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 51-67.

[60] D. Monah, S. Antonescu, A. Bujor, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din comuna Poduri, jud. Bacău*, în *MCA*, XIV, 1980, p. 86-99; D. Monah, Şt. Cucoş, D. Popovici, S. Antonescu, *Săpăturile arheologice din tell-ul cucutenian Dealul Ghindaru, com. Poduri, jud. Bacău*, în *CercArh*, V, 1982, p. 9-22; D. Monah, Şt. Cucoş, D. Popovici, S. Antonescu, Gh. Dumitroaia, *Cercetările arheologice de la Poduri-Dealul Ghindaru*, în *CercArh*, VI, 1983, p. 3-22.

[61] R. Maxim-Alaiba, *Locuinţa N_1 din faza Cucuteni A_3 de la Dumeşti (Vaslui)*, în *AMM*, V-VI, 1983-1984, p. 99-148; Eadem, *Le complexe de culte de la phase Cucuteni A_3 de Dumeşti*, în M. Petrescu-Dîmboviţa *et al.* (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, 1987, p. 269-286.

[62] I.T. Dragomir, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Bereşti „Dealul Bulgarului" (1981), jud. Galaţi*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), 1985, p. 33-140;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Stadiul actual al cercetărilor, îndeosebi în aria culturii tripoliene, nu ne permite să scoatem în evidenţă trăsăturile regionale ale plasticii antropomorfe, acestea rămânând un obiectiv pentru investigaţiile viitoare.

Plastica zoomorfă

Reprezentări zoomorfe au fost descoperite în toate aşezările aspectului Drăguşeni-Jura, cu toate că numărul lor diferă destul de mult. În situl Putineşti II (L.1) a fost depistată o piesă zoomorfă fragmentară, goală în interior, din care s-a conservat o parte din corp, un picior de formă conică şi o ureche modelată prin ciupire. În interior este practicată o incizie (fig. 119/7). Din staţiunea Putineşti III s-au recuperat 33 de piese, dintre care 19 sunt fragmente de idoli, 11 fragmente de coarne şi trei protome, una fiind publicată de V.I. Marchevici (fig. 131/7)[65]. Din aşezarea de la Duruitoarea Veche provin cinci idoli. O colecţie relativ bogată a fost descoperită la Druţa I (52 ex.)[66]. În situl de la Nezvisko au fost depistate câteva protome şi idoli (fig. 67/1-2, 4, 6)[67], iar în cel de la Vasilievka numai o figurină[68]. De asemenea, reprezentări zoomorfe au fost semnalate în staţiunile de la Jura[69], Drăguşeni[70] şi Cuconeştii Vechi I (fig. 120/1, 3, 6)[71].

Piesele zoomorfe pe care le avem la dispoziţie pot fi divizate convenţional în: 1) figurine şi 2) protome, cu toate că în alte staţiuni din faza Cucuteni A-Tripolie BI au fost atestate şi vase zoomorfe şi *rhytoi*.

În general, reprezentările zoomorfe sunt modelate din pastă fină sau semifină, bine frământată, însă arderea lor n-a fost întotdeauna perfectă, iar culoarea variază de la nuanţe de gălbui-cenuşiu şi chiar negru până la roşu-cărămiziu. După cum a remarcat V.I. Balabina, în pasta reprezentărilor de la Druţa I este folosită pentru degresare şamota şi, mai rar, nisipul sau resturile vegetale[72].

Idem, *Eneoliticul din sudul Moldovei*, în Gh. Dumitroaia et D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, 1996, p. 233-251.

63 M. Florescu, V. Căpitanu, *Plastica antropomorfă din aşezarea Cucuteni A de la Ţigăneşti, jud. Bacău*, în Gh. Dumitroaia et D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, 1996, p. 243-258.

64 D. Monah, *Plastica antropomorfă* ...

65 V.I. Marchevici, *Памятники эпох неолита и энеолита. Археологическая карта МССР*, 2, Chişinău, 1973, fig. 23/1.

66 V.I. Balabina, *Зооморфная пластика трипольского поселения Друцы I*, în *CA*, 2, 1988, p. 58.

67 E.K. Cernâş, *К истории населния энеолитического*, p. 38, fig. 22/1-2, 4, 6.

68 V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Триплоьская культура* ..., p. 101.

69 S.N. Bibikov, *Археологические раскопки у селений Попенки и Журы.*

70 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ...

71 V. Marchevici, *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, p. 91, fig. 5/1-2.

72 V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

mai mari figurine sunt piesele cu botul conic şi coarnele „lipite", având lungimea de 6,6-7,5 cm şi grosimea de 2,9-3,4 cm. Figurinele cu coarne organice şi botul modelat prin ciupire şi piesele fără coarne au dimensiunile de 4,4-5,7 x 1,7-2,2 cm. Cele mai mici sunt figurinele care reprezintă specii nedeterminabile, 2,5-3,5 x 0,9-1,6 cm[73]. În siturile de la Drăguşeni toate figurinele sunt de dimensiuni reduse, între 2-5 cm înălţime; câteva fragmente atestă şi prezenţa unor piese ceva mai mari[74]. Prin dimensiunile lor mari se deosebesc reprezentările de la Duruitoarea Veche, cu toate că sunt fragmentare. Acestea măsoară 10,7 x 5,3 cm, 9,5 x 3,8 cm, 8 x 4,6 cm, 6,2 x 2,8 cm (fig. 133/1, 3-4, 6).

În ceea ce priveşte tehnica de modelare, merită a fi reţinută observaţia colegei V.I. Balabina conform căreia figurinele zoomorfe erau confecţionate din două bucăţi longitudinale. Afirmaţia se bazează pe observaţia rupturilor şi fisurilor pieselor cu coarnele „lipite" de la Druţa I. Autoarea susţine că picioarele figurinelor mari erau „lipite", iar la cele mici erau „lipite" sau organice, uneori ambele modalităţi întâlnindu-se la aceeaşi piesă[75]. În colecţia de la Putineşti III sunt piese rupte nu numai longitudinal, ci şi perpendicular, iar picioarele, în majoritatea cazurilor, sunt organice, deşi nu lipsesc nici cele „lipite". Figurinele mari de la Duruitoarea Veche au picioarele masive, organice. Probabil că reprezentările de dimensiuni mici erau modelate dintr-o singură bucată.

Din cauza stării fragmentare a materialului şi a stilizării lor accentuate, unele figurine pot fi identificate doar cu o anumită aproximaţie. În loturile pe care le analizăm marea majoritate a pieselor reprezintă cornute, dintre care se deosebesc bovinele şi ovinele. De regulă, cornutele au capul de formă triunghiulară, bovinele deosebindu-se printr-o anumită masivitate a corpului. În lotul de la Putineşti III trei piese de cornute pot fi considerate bovine, fiecare având particularităţile sale. Un exemplar are capul puţin ridicat, botul ascuţit, slab evidenţiat, nările indicate prin două puncte imprimate şi coarnele scurte. Picioarele anterioare sunt organice, iar cele posterioare nu s-au conservat, corpul fiind lucrat neglijent (fig. 132/1). De la o altă piesă s-a păstrat partea anterioară, cu botul de formă conică şi picioarele rupte, poziţia capului fiind normală (fig. 132/11). Ultimul exemplar reprezintă un bovideu cu capul lăsat în jos, care pare să redea poziţia de luptă. Coarnele organice au fost rupte din vechime, botul, de formă conică, nu este exclus să fi fost „lipit", iar picioarele anterioare, cu siguranţă, au fost „lipite" (fig. 132/2). Figurinele de la Duruitoarea Veche, cu toate că s-au păstrat fragmentar, reprezintă, după masivitatea corpului, bovine cu picioarele mari, aproape cilindrice. Coada relativ lungă este lipită de corp la trei piese şi puţin ridicată la un exemplar (fig. 133/3). La o figurină coloana vertebrală este modelată cu grijă, evidenţiindu-se „coama" (fig. 133/6). O altă piesă are spatele relativ plat, deoarece corpul a fost deformat încă din timpul

---

[73] *Ibidem*, p. 50-61.
[74] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 71.
[75] V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 69-70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

modelării sau imediat după aceasta (fig. 133/3). Din aceeaşi staţiune provine un tip deosebit de figurină de bovină cu baza de formă conică. Botul a fost modelat prin ciupire, iar coarnele sunt organice[76].

După număr, în loturile din siturile de la Drăguşeni pe primul loc se plasează bovinele. Printre ele au fost remarcate câteva figurine: un taur cu coarnele îndreptate înainte, botul ascuţit şi pieptul plat. Un alt bovideu, cu coarnele rupte, ţine capul uşor înclinat pe o parte. Altul, cu picioarele şi coarnele rupte, are botul perforat[77].

Din staţiunea de la Nezvisko au fost recuperate mai multe figurine de bovine stilizate (fig. 67/1-2, 4, 6). E.K. Cernâş a remarcat un fragment din partea inferioară a unei figurine reprezentând o bovină. Figurina este goală în interior şi are picioarele scurte, relativ pătrate în secţiune. Suprafaţa piesei a fost pictată policrom cu benzi negre şi albe pe fond roşu[78].

Figurinele de cornute din aşezarea Druţa I au fost divizate de V.I. Balabina în trei grupe: a) figurine cu botul conic şi coarnele „lipite" (fig. 134/2-3, 8; 135/1, 6-7), b) piese cu botul modelat prin ciupire (fig. 135/2-3; 136/1) şi c) reprezentări fără bot şi cu coarnele organice. Figurinele din prima grupă au capul de dimensiuni normale, botul lat, gâtul scurt, spatele drept, coada scurtă, uneori modelată prin ciupire, iar picioarele au baza dreaptă, cilindrice, îngroşate puţin în partea superioară. Patru figurine au în partea inferioară a botului câte o perforaţie orizontală. După forma coarnelor şi a prezenţei perforaţiilor, autoarea atribuie grupa respectivă bovinelor (fig. 134/2, 8)[79].

Şi ovinele au fost atestate în siturile de la Drăguşeni şi Druţa I. Din primele două puncte au fost menţionate câteva piese, printre care reprezentarea unui berbec cu coarnele lăţite, ochii indicaţi prin două găuri, botul ştirbit şi gura deschisă. La partea posterioară are o gaură adâncă în locul cozii. O altă reprezentare de ovină are spinarea lată, capul modelat proporţional, cu urechile sau coarnele rupte, iar pe burtă are două mici reliefuri indicând mamelele. Asemănător cu acesta este un alt patruped cu gâtul mai lung şi coarnele rupte[80].

Din cauza stilizării figurinelor din cadrul grupei a doua de la Druţa I, V.I. Balabina nu reuşeşte să identifice animalele reprezentate[81]. Totuşi, examinarea lor atentă ne permite, cu o anumită aproximaţie, să identificăm bovine şi ovine. În grupa respectivă au fost incluse o figurină întreagă şi două fragmente. După corpul masiv, modelarea spatelui, coarnelor şi botului, două dintre ele pot fi considerate bovine (fig. 135/2; 136/1). După aceleaşi elemente, a treia piesă pare

[76] Eadem, *Фигурки животных и их символика на сосудах kak отражение одной из знаковых систем древних земледельцев Европы*, în *PA*, 2, 1997, fig. 2/1.
[77] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 72.
[78] E.K. Cernâş, *К истории населия энеолитического*, p. 38.
[79] V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 64.
[80] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 72.
[81] V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 67.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

să reprezinte o ovină (fig. 135/3). Din categoria figurinelor zoomorfe fără coarne de la Druţa I fac parte două ovine cu corpul oval, botul relativ ascuţit, gâtul ridicat, urechile modelate prin ciupire, spatele drept şi coada scurtă (fig. 136/6; 137/4). După V.I. Balabina, o altă figurină are elemente caracteristice atât ovinelor, cât şi câinilor. Figurina are un cap relativ mare, cu botul drept în profil. Pe cap piesa are trei urechi, două dispuse lateral şi una deasupra capului. Aceasta păstrează pe corp amprente de degete. Gâtul figurinei este scurt şi gros, coloana vertebrală a fost slab evidenţiată, iar coada lată este ruptă la bază (fig. 137/2)[82]. O figurină unicat, cu două capete, a fost recuperată de la Drăguşeni. Ar putea fi un căţel sau o cornută. Picioarele lipsesc, iar în locul lor au rămas nişte găuri[83].

Figurine reprezentând porci au fost atestate în mai multe staţiuni. O piesă de la Drăguşeni, lucrată realist, reprezintă un porc cu capul mare, botul ascuţit cu râtul întors în sus, urechile ridicate şi lăţite, spinarea ascuţită, codiţa întoarsă în sus, iar piciorul din faţă întins în poziţie de mers[84]. De asemenea, o figurină de la Druţa I are capul mare, botul lung şi urechile scurte ridicate. Pe burtă are marcate două rânduri de mamele (fig. 136/5)[85].

Reprezentări de câine au fost depistate la Putineşti III şi Druţa I. Din prima staţiune provine partea anterioară a unei figurine şi o piesă aproape întreagă. Fragmentul are botul ascuţit, modelat prin ciupire, şi urechile ridicate (fig. 131/3). A doua piesă are botul lung, organic, urechile ridicate, conservate parţial, picioarele scurte, de formă conică, coada scurtă, lipită de corp şi întoarsă într-o parte (fig. 131/6). Din a doua staţiune au fost recuperate două figurine, ambele având capul mare cu botul modelat prin ciupire şi cozile scurte. Burta unei figurine este plană, iar prin ciupire a fost modelat sexul masculin (fig. 137/1, 3)[86].

Dintre piesele neobişnuite menţionăm figurina interpretată de A. Crîşmaru ca reprezentând o broască cu corpul modelat în poziţie de înot[87]. Din lotul de la Druţa I mai fac parte şase figurine indeterminabile, la trei dintre acestea lipsindu-le capetele şi picioarele (fig. 135/5; 136/2-4; 137/5)[88].

Figurine zoomorfe decorate se întâlnesc rar. Cu o anumită probabilitate se poate vorbi despre urme de vopsea albă pe cinci sau şase piese de la Putineşti III. Pe trei exemplare de la Druţa I V.I. Balabina a observat urme de vopsea roşie. În aceeaşi staţiune autoarea citată menţionează câteva figurine decorate cu crestături (fig. 134/7)[89]. Tot cu crestături este decorată şi o statuetă de la Duruitoarea Veche (fig. 133/4).

---

82 *Ibidem*, p. 69.
83 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 72-73.
84 *Ibidem*, p. 72, fig. 61/1.
85 V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 68, fig. 4/3.
86 *Ibidem*, p. 68-69, fig. 4/1-2.
87 A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 73, fig. 61/10.
88 V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 69, fig. 5/21-25.
89 *Ibidem*, p. 70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

O categorie deosebită în cadrul plasticii zoomorfe este formată de protome. Au fost recuperate câteva piese de la Cuconeştii Vechi I, Putineşti III, Nezvisko şi Drăguşeni. Din prima staţiune provine o protomă ce reprezintă, probabil, o vulpe. Fragmentul provine de la un vas pictat. Ochii au fost redaţi prin două incizii, iar botul este lung şi ascuţit. Decorul pictat pe partea exterioară s-a conservat parţial, iar în interior, pe fond alb, s-au trasat benzi negre cu interspaţiile pictate cu roşu (fig. 77/7). Două protome de la Putineşti III reprezintă capete de bovine modelate pe un vas pictat şi pe un recipient cu decor canelat, ambele piese având forma triunghiulară. Protoma pictată are ochii redaţi printr-o perforaţie completă. Benzi negre şi roşii au fost trasate pe fondul vasului. În jurul ochilor sunt urme de pictură cu roşu (fig. 131/5). A doua protomă este mai stilizată, cu botul ascuţit şi coarnele redate prin vârfuri conice. Canelurile sunt late şi abia perceptibile (fig. 131/1). Din cele trei protome de la Nezvisko, publicate de E.K. Cernâş, doar una poate fi atribuită cu siguranţă bovinelor. Ea are capul triunghiular, botul triunghiular şi ascuţit şi coarnele ridicate (fig. 67/6)[90]. Dintre protomele de la Drăguşeni, A. Crîşmaru a menţionat câteva: una reprezentând un cap de taur, două ca mânere de capace şi alte două în formă de capete de păsări[91].

Piesele zoomorfe din staţiunea Putineşti III se repartizează în felul următor: L.1 – 4 ex., L.2 – 6 ex., L.3 – 3 ex., L.4 – 11 ex., L.6 – 5 ex., stratul de cultură – 4 ex. În aşezarea Druţa I majoritatea figurinelor zoomorfe au fost depistate în locuinţe (39 ex.) şi doar 13 piese în stratul de cultură. În locuinţe ele au fost descoperite astfel: L.1 – 14 ex., L.2 – 19 ex. şi L.3 – 6 ex.[92].

Câteva consideraţii

Cu excepţia celor descrise mai sus, cel mai reprezentativ lot de figurine şi protome zoomorfe din interfluviul Nistru-Prut, datat în faza Cucuteni A, a fost semnalat în nivelul inferior de la Polivanov Iar (Polivanov Iar III). Această colecţie constă în 33 de figurine şi 12 protome. Figurinele au fost modelate din pastă similară celei folosite la confecţionarea ceramicii grosiere. Figurinele sunt schematizate puternic. În lotul respectiv prevalează reprezentările de bovine (22 ex.), cu dimensiunile de 2-4,5 cm. Au mai fost identificate o figurină de oaie şi una de berbec. De asemenea, protomele reprezintă capete de bovine şi doar unul de oaie[93]. Plastica zoomorfă de la Polivanov Iar este similară cu cea din aşezările aspectului Drăguşeni-Jura.

De informaţii despre reprezentările zoomorfe din staţiunile fazei Cucuteni A-Tripolie BI situate la est de Nistru nu dispunem. În siturile din

[90] E.K. Cernâş, *К истории населения энеолитического*, fig. 22/5.
[91] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 73, fig. 33/7, 10; 35/5; 60/4-5.
[92] V.I. Balabina, *Зооморфная пластика* ..., p. 70-71.
[93] T.A. Popova, *Зооморфная пластика трипольского поселения Поливанов Яр*, în *КСИА АН СССР*, 123, 1970, p. 8-12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aceeaşi fază de la vest de Prut idolii zoomorfi sunt prezenţi practic în toate aşezările cercetate prin săpături sistematice. Considerăm semnificativ faptul că în lotul de la Scânteia ovinele sunt în număr mai mare[94]. În stadiul actual al cercetărilor putem afirma că plastica zoomorfă din staţiunile aspectului Drăguşeni-Jura nu diferă de plastica celorlalte aşezări din faza Cucuteni A.

Diverse

Din aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura au fost recuperate şi diverse obiecte de lut: conuri, pandantive, modele de mese, scaune etc. Predomină numeric conurile, care au fost atestate la Cuconeştii Vechi I[95], Putineşti III, Duruitoarea Veche, Druţa I şi Drăguşeni (fig. 120/8-12; 133/2, 5, 7)[96]. De regulă, conurile sunt modelate din pastă fină, bine frământată, fără degresanţi vizibili, însă au fost arse neuniform, iar culoarea lor variază de la cenuşiu-gălbui până la roşu-cărămiziu. În staţiunea Putineşti III au fost depistate 27 de conuri a căror înălţime variază între 1,1-2,2 cm, iar diametrul bazei între 1,6-2,8 cm (fig. 138/1-16, 18). În săpăturile din anii 1982-1983 de la Druţa I au fost descoperite 33 de conuri de lut cu înălţimea de 0,7-1,8 cm şi diametrul bazei de 1-4,9 cm[97]. După forma bazei, conurile se împart în două tipuri: 1) cu baza plană şi 2) cu baza concavă, unele exemplare din ultimul tip fiind înzestrate cu găuri complet sau incomplet perforate. În aşezarea Putineşti III prevalează conurile cu baza concavă (12 ex.). Conuri de lut similare au fost găsite şi în afara siturilor menţionate, precum şi în alte aşezări ale complexului Cucuteni-Tripolie[98]. Prezenţa a două tipuri de conuri şi a unor piese similare cu vârfurile zoomorfe de berbec de la Duruitoarea Veche şi de pasăre de la Druţa I[99] ne permite să presupunem că ele erau utilizate în anumite ritualuri sau jocuri. Conurile de lut au atras atenţia mai multor specialişti. S.N. Bibikov a presupus că dimensiunile lor mici nu permiteau utilizarea acestor piese în scopuri practice şi, deci, au fost folosite în anumite jocuri[100], ideee la care au aderat V.I. Marchevici[101] şi V.G. Zbenovici[102].

O altă categorie de obiecte, descoperite în siturile de la Drăguşeni şi Putineşti III, o constituie pandantivele discoidale de lut. La Drăguşeni ele au

---

[94] C.-M. Mantu, *Plastica zoomorfă a aşezării cucuteniene de la Scânteia (jud. Iaşi)*, în *ArhMold*, XVII, 1994, p. 161.

[95] V. Marchevici, *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, p. 91.

[96] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 64.

[97] N.V. Rândina, *Отчет*, 1982, p. 42; Eadem, *Отчет*, 1983, p. 38-43.

[98] T.S. Passek, *Периодизация трипольских* ..., p. 44-45; V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 123; V.I. Marchevici, *Позднетрипольские племена Северной Молдавии*, Chişinău, 1981, p. 170-171.

[99] V.I. Balabina, *Фигурки животных* ..., p. 32, fig. 2/1, 8.

[100] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, p. 201.

[101] V.I. Marchevici, *Позднетрипольские племена* ..., p. 170-171.

[102] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 123.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

diametrul între 3,5-6,7 cm și sunt de formă conică cu un decor *au repoussé*. Cel mai mare exemplar are puncte în relief, grupate cruciform câte patru[103].

Discul de la Putinești III are diametrul de 5,6 cm și este decorat cu împunsături nepătrunse și găuri perforate complet (fig. 121/10). Obiecte similare au fost confecționate din metal (cupru și aur), iar imitațiile lor de lut au fost descoperite în mai multe așezări din faza Cucuteni A. O trecere în revistă a acestei categorii de piese a fost efectuată de V. Ursachi în legătură cu depozitul de la Brad[104]. Recent D. Monah a avansat ipoteza că discurile de metal sau lut reprezintă o variantă extrem de stilizată a idolilor *en violon*[105].

Din stațiunea Putinești III au fost recuperate câteva obiecte de formă ovală, în secțiune concav-convexe, modelate din pastă fină, arse neuniform, cu dimensiunile de 3,7 x 2,2 cm (fig. 121/9; 132/15; 138/17, 21, 23). Piese similare au fost găsite și în așezarea de la Hăbășești[106].

În același sit au mai fost găsite și alte obiecte de lut: trei perle de lut relativ sferice (fig. 138/22), o steluță de formă aproape pătrată cu o gaură în centru și o piesă relativ triunghiulară cu câte o perforație incompletă la colțuri (fig. 138/19). Au mai fost găsite batoane de formă cilindrică (2 ex.) și un exemplar având un capăt conic (fig. 132/9-10). Mai deosebit este un obiect cu baza relativ plană, cu un capăt rotunjit și cu celălalt ascuțit și marginile slab trase spre interior (dimensiunile: lungimea – 5,5 cm, lățimea maximă – 2,5 cm) (fig. 132/12). Obiectul pare să reprezinte o încălțăminte în miniatură.

În așezarea Cuconeștii Vechi I a fost găsit un topor-ciocan de tip Vidra (L.3) și un fragment de tăiș de topor (L.4), ambele de lut. Miniaturi de acest fel sunt cunoscute și în alte așezări din faza Cucuteni A (fig. 120/5)[107]. Tot de la Cuconeștii Vechi I provine și o greutate de lut de formă tronconică cu gaură transversală. De la Drăgușeni au fost semnalate obiecte de mobilier miniaturale de lut: două mese de formă ovală sau rectangulară și două scăunele cu și fără decor pictat. În aceeași stațiune au fost găsite o fusaiolă bitronconică ornamentată cu puncte rotunde imprimate[108]. În așezările din fazele Cucuteni A și A-B din interfluviul Nistru-Prut fusaiolele se întâlnesc rar[109]

---

[103] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 64, fig. 44/1-4.

[104] V. Ursachi, *Le dépôt d'objets de parure énéolithique de Brad, com. Negri, dép. de Bacău*, în V. Chirica, D. Monah (eds.), *Le Paléolithique et le Néolithique de la Roumanie en contexte européen*, *BAI*, IV, 1991, p. 335-386.

[105] D. Monah, *Plastica antropomorfă* ..., p. 140-141.

[106] Vl. Dumitrescu și colab., *Hăbășești* ..., fig. 49/15.

[107] *Ibidem*, fig. 46.

[108] A. Crîșmaru, *Drăgușeni* ..., p. 63, fig. 43; 44/12.

[109] V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, Chișinău, 1991, p. 142.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CAPITOLUL VII

UNELE PROBLEME ALE ASPECTULUI REGIONAL DRĂGUŞENI-JURA

Tradiţiile culturale

Formată pe fond Precucuteni-Tripolie A, cu unele influenţe din partea vecinilor săi, civilizaţia Cucuteni-Tripolie a preluat de la predecesori întregul complex de materiale şi reprezentări spirituale şi le-a dezvoltat în funcţie de diverşi factori. Datorită unor tradiţii şi influenţe au apărut o serie de particularităţi locale.

După cum am menţionat într-un capitol precedent, locuinţele aspectului cercetat erau organizate pe şiruri (Nezvisko, Vasilievka, Putineşti III) sau în grupuri (Drăguşeni-*Ostrov*, Duruitoarea Nouă, Druţa I), ambele modalităţi fiind caracteristice şi pentru cultura Precucuteni-Tripolie A. O situaţie similară o constatăm pentru tipurile de locuinţe. În siturile de tipul Drăguşeni-Jura au fost descoperite locuinţe de suprafaţă şi adâncite în pământ. De regulă, locuinţele de suprafaţă sunt de formă rectangulară, cu diverse amenajări în interior (vetre, gropi, „laviţe" etc.). După formă, semibordeiele sunt reprezentate de mai multe tipuri, iar în interior au resturi de vetre sau gropi. Ambele tipuri de locuinţe sunt specifice şi culturii Precucuteni-Tripolie A şi, indiscutabil, comunităţile Drăguşeni-Jura le-au moştenit de la precucutenieni[1].

Analiza industriei litice din aşezările de tip Drăguşeni-Jura şi raportarea lor la complexele litice ale culturii Precucuteni-Tripolie A au arătat că tradiţiile precucuteniene se resimt în forma nucleelor, lamelor şi aşchiilor, însă procentajul dintre ele diferă. Acelaşi fenomen se observă în tehnica retuşelor şi în tipurile de piese de silex. Tradiţiile precucuteniene au fost evidenţiate şi în industria osului şi cornului, care s-au manifestat în tipurile de împungătoare, dălţi, săpăligi etc., cât şi în tehnica lor de confecţionare. Însă, indicatorul cel mai sensibil în elucidarea problemelor de care suntem preocupaţi este, fără îndoială, ceramica. Complexele ceramice ale aşezărilor din faza Precucuteni III au fost divizate de cercetători în trei categorii. Prima categorie constă în vase modelate din pastă grosieră în care,

---

[1] V. Sorokin, *Locuinţele aşezărilor aspectului regional* ..., p. 226-227.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pentru degresare, s-au folosit şamota de granulaţie mare, calcarul, nisipul, uneori şi silicolitul fărâmiţat[2] sau valve de scoici pisate (Luka Vrubleveţkaia, Bernovo)[3]. Culoarea vaselor este cenuşie, neagră-cenuşie sau brună-cărămizie. De obicei, ele sunt arse neuniform şi au miezul peretelui negru, iar suprafaţa este pătată. Decorul vaselor constă în barbotină neorganizată, alveole şi brâuri alveolate etc.[4]. V.G. Zbenovici a remarcat în această categorie un număr nu prea mare de vase modelate din pastă cu şamotă de granulaţie mică şi nisip, iar pereţii, comparativ, mai consistenţi. Culoarea lor are nuanţe maronii-gălbui, iar suprafaţa este netezită şi acoperită cu angobă[5]. În cuprinsul acestei categorii cercetătorii au identificat următoarele forme: oale de bucătărie, în cadrul cărora V.G. Zbenovici a relevat câteva variante (vase bitronconice, vase-borcan, vase de formă ovoidă etc.)[6], chiupuri mari pentru provizii, străchini tronconice şi semisferice, tigăi tronconice, fructiere – reprezentate, după forma părţii superioare, de două variante –, capace semisferice şi tronconice, linguri, polonice, strecurători etc.[7].

Categoria respectivă din aşezările fazei Precucuteni III îşi găseşte analogii în ceramica grosieră din siturile de tip Drăguşeni-Jura. Tradiţiile precucuteniene se resimt în utilizarea aceleiaşi paste, aceloraşi degresanţi şi în arderea incompletă a vaselor. Această caracteristică este deosebit de evidentă în complexul ceramic de la Cuconeştii Vechi I, unde analogiile ajung până la identitate. Unele vase au fundul albiat, trăsătură caracteristică recipientelor din cultura Precucuteni (fig. 75/2). Aceleaşi asemănări constatăm în formele ceramice şi decorul lor. Un element nou pentru ceramica grosieră din complexele de tip Drăguşeni-Jura îl constituie vasele-binoclu (Putineşti II şi III). În aşezările din faza Precucuteni III ele sunt cunoscute numai la Luka Vrubleveţkaia, unde au fost semnalate patru fragmente de pereţi şi o punte de legătură de formă triunghiulară decorată cu caneluri şi gropiţe rotunde[8]. În acelaşi timp, este necesar să constatăm şi unele deosebiri în cadrul categoriilor analizate. În linii mari, în complexele de tip Drăguşeni-Jura se observă tendinţa

---

[2] E.V. Saiko, *Техническая организация керамического происводства раннеземледельческих культуры*, în *SP*, 1984, p. 136-140.

[3] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 75.

[4] *Ibidem*, p. 75-78; S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, p. 129-130; K.K. Cerniş, *РанньтрипIльське поселения ЛенкIвцI на Средньому ДнIстрI*, Kiev, 1959, p. 73-78; Idem, *Энеолит Правобережной Украины и Молдавии*, p. 188-189; N.B. Zinkovskaia, *Кухонная керамика раннетрипольского поселения Александровка*, în *Памятники древних культур Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, 1981, p. 12-22; S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 75.

[5] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 75.

[6] *Ibidem*, p. 78-89.

[7] *Ibidem*; N.B. Zinkovskaia, *Кухонная керамика* ...; K.K. Cerniş, *РанньтрипIльське поселения* ..., pl. X-XII.

[8] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, p. 147, fig. 50-a.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

spre îmbunătăţirea pastei şi arderii recipientelor. Unele vase sunt arse mai bine şi, respectiv, pereţii sunt mai consistenţi, având suprafaţa de culoare roşie. În acest sens remarcăm observaţia lui A. Crîşmaru care a identificat în siturile de la Drăguşeni o ceramică mai grosolană din pastă mai poroasă, modelată neîngrijit şi o altă categorie ceramică de calitate mai bună, dintr-un lut bine frământat, modelată şi netezită cu atenţie, dar nepictată[9].

În complexele ceramice ale aşezărilor din faza Precucuteni III situate în bazinul Nistrului mijlociu (Luka Vrublevetkaia, Bernovo-*Luka*, Cormani) categoria ceramică este reprezentată de la 38% până la 41%. Forma predominantă este aceea a vaselor de dimensiuni mijlocii, cu buza dreaptă sau puţin trasă în interior şi umărul slab pronunţat. Ele sunt decorate cu alveole dispuse într-un rând orizontal la baza gâtului, deseori în asociere cu proeminenţele conice. Sunt frecvente străchinile tronconice şi semisferice[10]. Dispunem de date statistice despre categoria grosieră din complexele de tip Drăguşeni-Jura din aşezările Cuconeştii Vechi I, Putineşti II şi Putineşti III. În primele două aşezări (Cuconeştii Vechi I, Putineşti II) această categorie este în proporţie de 38,7% şi, respectiv, 51,1%. Însă statistica a fost efectuată doar pentru o locuinţă şi valabilitatea datelor pentru întreaga staţiune trebuie verificată. În situl Putineşti III ceramica grosieră constituie 37,95% (tab. 11), iar acest indice corespunde celor obţinuţi pentru aşezările fazei Precucuteni III. Cu toate că forma predominantă a ceramicii grosiere din aşezările fazei Precucuteni III persistă şi în complexele de tip Drăguşeni-Jura, însă în ultimele prevalează acum vasele piriforme cu gâtul scund, cilindric, buza uşor evazată, umărul pronunţat sau atenuat (Putineşti II, Putineşti III). Decorul lor constă în crestături sau alveole pe buză, ultimele fiind aplicate într-un rând orizontal şi la baza buzei. Pe linia diametrului maxim şi pe partea inferioară vasele sunt înzestrate cu proeminenţe conice organice sau perforate, de regulă, orizontal (fig. 60/10). La fel de caracteristice sunt străchinile tronconice şi semisferice (fig. 69/4-5, 9).

A doua categorie de vase din faza Precucuteni III sau treapta a şasea (după E.K. Cernâş[11]) a fost modelată din pastă bună şi fină, îngrijit frământată, având ca degresant nisip cu bobul mic, şamotă de granulaţie mică şi, ca excepţie, scoici pisate (Bernovo-*Luka*)[12]. De regulă, vasele acestei categorii sunt bine arse, cu pereţii omogeni, consistenţi, grosimea lor fiind de 0,4-0,5 cm şi doar cele mai mari ating 0,9-1 cm. Prevalează vasele de culoare cenuşie cu diverse nuanţe, dar se întâlnesc şi vase de culoare neagră-cenuşie, brun-cenuşie etc., iar unele vase au culoare roşie, datorată probabil arderii secundare. Pe ambele suprafeţe vasele sunt îngrijit netezite, deseori cea exterioară fiind acoperită cu angobă bine lustruită,

---

[9] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 26.
[10] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 129.
[11] K.K. Cerniş, *Энеолит Правобережной Украины и Молдавии*, p. 189.
[12] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 89.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

uneori până la luciu metalic. Categoria respectivă este decorată cu caneluri, impresiuni, linii incizate şi proeminenţe, care deseori se asociază. De regulă, prevalează canelurile[13]. În cadrul acestei categorii au fost identificate următoarele forme: pahare uşor bitronconice (după S. Marinescu-Bîlcu[14]) sau oale cu corpul rotund, buza dreaptă sau slab evazată (după S.N. Bibikov[15] şi V.G. Zbenovici[16]) şi fundul albiat. După V.G. Zbenovici, această formă este cea mai frecventă între oale[17]. Sunt atestate pahare sau oale bitronconice, ulcioare (sau vase relativ globulare) cu corpul scund, rotund, uneori parcă slab turtit, cu gâtul înalt, de formă cilindrică sau tronconică şi cu buza evazată. Acestea sunt deseori înzestrate pe diametrul maxim cu două sau patru proeminenţe perforate. Se întâlnesc şi cupe reprezentate de câteva variante, polonice, linguri, capace scunde, semisferice, dar sunt mai rare[18].

În complexele ceramice de tipul Drăguşeni-Jura tradiţiile precucuteniene persistă prin utilizarea aceleiaşi paste şi a aceloraşi degresanţi, însă progresul este evident în arderea completă a vaselor care predomină. Totuşi, nu lipsesc nici exemplarele de culoare cenuşie deschisă sau brun-gălbuie, ultimele fiind documentate mai frecvent la Cuconeştii Vechi I. În acelaşi complex se întâlnesc mai des vase, îndeosebi cupe, cu suprafaţa exterioară lustruită, trăsătură caracteristică ceramicii precucuteniene.

Unele tradiţii precucuteniene în ceramica din siturile de la Drăguşeni au fost scoase în evidenţă de A. Crîşmaru, accentul punându-se pe tehnicile de decorare şi unele motive ornamentale[19]. Acelaşi subiect a fost preluat şi aprofundat de S. Marinescu-Bîlcu în studiul despre ceramica de la Drăguşeni[20]. În istoriografia rusă post-sovietică elementele precucuteniene au fost identificate cu ocazia publicării ceramicii de la Druţa I şi Cuconeştii Vechi I[21]. În ultima staţiune ele au fost relevate în modelarea şi decorul unor cupe care deseori au fundul albiat, iar canelurile se asociază cu gropiţele[22]. În aşezarea Brânzeni IV a fost semnalată o cupă ornamentată pe corp cu caneluri încrustate cu alb şi cu interspaţiile vopsite cu roşu, iar buza este decorată cu crestături, element care îşi are originea în cultura Precucuteni-Tripolie A (fig. 61/4).

---

[13] *Ibidem*, p. 97.
[14] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 78.
[15] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, pl. 36.
[16] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 94.
[17] *Ibidem*.
[18] *Ibidem*, p. 93-103; S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 78-83.
[19] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 29, 48, 81, 83.
[20] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 218, 221, 223-225, 230-231.
[21] I.V. Palaguta, *Керамическии комплекс*, p. 51-63; Idem, *К проблеме формирования северомолдавских памятников Триполья B_I (исследование керамического комплекса посления Старые Кукoнешти)*, în *Древности Евразии*, 1997, p. 50-62.
[22] *Ibidem*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vasele piriforme sunt o formă standard în complexele de tipul Drăguşeni-Jura şi printre ele se remarcă decorul unui exemplar de la Cuconeştii Vechi I care a fost organizat în două registre: pe gât s-a trasat o spirală fugătoare asociată cu caneluri oblice şi gropiţe rotunde, iar pe corp spirale cu capetele îmbucate, ultimul registru fiind specific culturii Precucuteni-Tripolie A[23], întâlnit şi pe alte vase din aceeaşi staţiune (fig. 73/5)[24]. O formă preluată de la comunităţile precucuteniene, cu unele modificări, sunt vasele în formă de pară întoarsă, documentate în toate aşezările de tipul Drăguşeni-Jura (fig. 88/8). În complexele precucuteniene ele sunt decorate, cu precădere, cu incizii şi în ultima fază a culturii au fost descoperite la Lencovţi[25], Timkovo[26], Cărbuna[27], Coşerniţa I[28] şi Băhrineşti VII[29].

Alte forme moştenite din repertoriul ceramic al culturii Precucuteni-Tripolie A sunt străchinile tronconice şi semisferice, ambele având variante cu sau fără picior. Acestea se întâlnesc frecvent în aşezările de tipul Drăguşeni-Jura. Unele dintre ele sunt decorate pe marginea buzei cu crestături, tradiţie preluată de la precucutenieni. În cultura Precucuteni prima variantă are piciorul relativ înalt, mai rar scund, iar în complexele Drăguşeni-Jura el devine, de regulă, mai scund, însă păstrează pe unele exemplare găurile circulare dispuse simetric. Similitudini se observă şi în decorul vaselor. Acestea sunt mai frecvente în aşezările Cuconeştii Vechi I şi Putineşti III, deseori canelurile combinându-se cu roşul crud. În ornamentarea vaselor de la Drăguşeni s-au utilizat trei procedee: canelura, incizia şi pictura[30].

În complexul ceramic de la Putineşti III se remarcă fragmentele a trei vase bitronconice cu buza evazată, decorate cu caneluri fine orizontale, verticale sau formând spirale cu volutele dispuse în jurul proeminenţelor. Forma şi unele elemente ale decorului îşi găsesc analogii în aşezările fazei Precucuteni III de la

---

[23] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni ...*, fig. 28/1; 55/6; V.G. Zbenovici, *Ранний этап ...*, fig. 71; Idem, *Дракон в изобразительной традиции культуры Кукутень-Триполье*, în *Духовная культура древних обществ на территории Украины*, Kiev, 1991, p. 20-34; I.V. Melniciuk, *Изображение змеи в Триполье*, în *Археологические исследования молодых ученых Молдавии*, Chişinău, 1990, p. 39-46; N.B. Burdo, *Раннiй етап формування трипiльскоï культури*, în *Археологiя*, 1993, p. 19-30, fig. 4/4.

[24] I.V. Palaguta, *К проблеме формирования ...*, fig. 1/5, 9; 2/1-2.

[25] K.K. Cerniş, *Раннъотрипiльськe поселення ...*, fig. 21.

[26] N.B. Burdo, *Раннiй етап ...*, fig. 2.

[27] V.A. Dergacev, *Карбунский клад ...*, Chişinău, 1998, fig. 1/1.

[28] V.I. Marchevici, *Раннетрипольское поселение Кошерница I*, în *АИМ 1986 г.*, 1992, p. 28-45, fig. 5/1, 3.

[29] I.V. Melniciuk, *Исследования на раннетрипольском поселении Багринешти VII*, în *АИМ 1986 г.*, 1992, p. 45-58, fig. 4/5.

[30] A. Crîşmaru, *Drăguşeni ...*, p. 44.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Luka Vrublevețkaia[31] şi Cărbuna[32], însă exemplarele de la Putineşti III sunt, comparativ, mai zvelte (fig. 87/2, 6).

În siturile de tipul Drăguşeni-Jura sunt prezente capace semisferice şi în formă de clopot, ornamentate cu caneluri dispuse în diverse moduri şi asociate sau nu cu alveole, gropițe rotunde sau formând spirale, cu interspațiile deseori vopsite cu roşu, iar canelurile cu alb. În cultura Precucuteni-Tripolie A sunt cunoscute capacele tronconice şi conice (Traian-*Dealul Viei* – Precucuteni I) şi cele de forma calotei semisferice (în ultimele două faze)[33]. În aşezările din interfluviul Nistru-Bugul de Sud au fost semnalate şi capace tronconice cu butonul scund, cilindric (Precucuteni III)[34]. Morfologic, ambele tipuri de capace din siturile de tipul Drăguşeni-Jura au evoluat în mod esențial, însă, probabil, exemplarele în formă de clopot au avut ca prototip capacele tronconice cu butonul înalt din faza Precucuteni I, care până în prezent n-au fost documentate în ultima fază (Precucuteni III).

De asemenea, de tradiție precucuteniană sunt suporturile şi vasele antropomorfe, primele fiind, după S. Marinescu-Bîlcu, ultima manifestare a pieselor de tipul „horă", căci exemplarele de la Drăguşeni sunt puternic stilizate[35].

A treia categorie de vase a complexelor din faza Precucuteni III a fost modelată din pastă mai puțin bună, iar ca degresanți s-au folosit şamota de granulație mică, bucățelele de calcar şi nisipul. În aşezările Bernovo şi Lencovțî categoria a doua şi a treia, după pastă, degresanți şi ardere, sunt asemănătoare. În funcție de ardere, culoarea vaselor este cenuşie, neagră-cenuşie sau brună-cenuşie. Decorul lor este preponderent incizat, uneori asociat cu crestături, impresiuni etc. În categoria respectivă au fost identificate străchini, reprezentate de câteva variante, vase de forma parei întoarse, fructiere, capace etc.[36].

În complexele ceramice de tipul Drăguşeni-Jura în categoria menționată se păstrează tradițiile precucuteniene în prepararea pastei, folosirea degresanților şi arderea vaselor. Acest fenomen se observă destul de evident în ceramica de la Cuconeştii Vechi I. După cum susține autorul săpăturilor, vasele din categoria respectivă sunt modelate din pastă puțin aleasă, care conține pietricele mici, nisip cu bobul mare şi şamotă[37]. O situație similară a fost constatată la Nezvisko[38], Putineşti II şi Putineşti III. În siturile de la Drăguşeni

---

[31] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, pl. 35-a, 36-a.

[32] V.A. Dergacev, *Кэрбунский клад* ..., fig. 40/8-10.

[33] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 129.

[34] N.B. Burdo, M. Iu. Videiko, *Типы раннетрипольсой керамики и ее орнаментации в междуречье Днестра и Южного Буга*, în *Северное Причерноморье*, Kiev, 1984, p. 96-104, fig. 2/14.

[35] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 229.

[36] Eadem, *Cultura Precucuteni* ..., p. 75-84; V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., fig. 47/29-39.

[37] V.I. Marchevici, *Отчет 1976 г.*, p. 16.

[38] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., p. 36.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pasta acestei categorii este mai bună, cu toate că uneori arderea vaselor a fost incompletă, miezul peretelui rămânând cenuşiu[39].

În categoria respectivă a complexelor ceramice de tipul Drăguşeni-Jura au fost identificate străchini tronconice, reprezentate de două variante, vase în formă de pară întoarsă, vase piriforme, capace în formă de clopot, de calotă semisferică şi vase-binoclu. Aceste forme au fost documentate şi în categoria a doua, iar asupra lor nu mai revenim, însă tradiţiile precucuteniene s-au menţinut în decorul lor. Pe fragmentul unei străchini de la Cuconeştii Vechi I s-au semnalat două benzi spiralice cu capetele trifurcate care se îmbucă; sunt aşa-numitele „apexuri". Acest motiv care, cu unele modificări, se întâlneşte în toate fazele culturii Precucuteni-Tripolie A este constatat şi în faza Cucuteni A. Într-o formă stilizată a fost preluat şi în ceramica pictată din următoarele faze[40]. Cu acest motiv au fost ornamentate şi alte străchini din aceeaşi aşezare, precum şi partea inferioară a unor vase în formă de pară întoarsă. De asemenea, a fost atestat pe străchinile de la Putineşti II şi Nezvisko (fig. 67/9)[41]. Este necesar să subliniem că elementele de origine precucuteniană se întâlnesc mai frecvent în decorul străchinilor. Un astfel de element sunt şi crestăturile, deja relevate, de pe marginea buzei, constatate în toate aşezările investigate prin săpături[42].

Din complexul ceramic recuperat de la Drăguşeni S. Marinescu-Bîlcu a scos în evidenţă fructierele adânci cu piciorul scund, care sunt decorate cu motive incizate. Decorul este alcătuit din linii simple circulare sau verticale, dar şi din şănţuleţe adânci şi largi, combinând motive ce amintesc de acelea ale fazei Precucuteni III. Adeseori benzile rezervate prin intermediul acestor şănţuleţe sunt secţionate (din loc în loc) de adâncituri, manieră decorativă necaracteristică ceramicii cucuteniene (fig. 109/4)[43]. O astfel de fructieră cu picior a fost atestată în staţiunea Cuconeştii Vechi I. Ea este decorată cu linii circulare pe partea superioară, iar pe picior cu ove lunguieţe dispuse oblic (fig. 78/4). Similar sunt ornamentate şi unele străchini documentate la Putineşti II, Putineşti III, Nezvisko (fig. 67/13)[44], Vasilievka (fig. 139/7, 10)[45] etc. Pe corpul altor străchini se întâlnesc incizii fine, amintind ca manieră decorativă şi motivistică de faza Precucuteni III[46]. În tradiţie precucuteniană sunt decorate şi unele funduri de

---

[39] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 29.
[40] V.G. Zbenovici, *Дракон в изобразительной традиции* ...
[41] E.K. Cernâş, *К истории населния* ..., fig. 22/9.
[42] *Ibidem*, fig. 22/5; I.V. Palaguta, *К проблеме формирования* ...; E.K. Cernâş, *К истории населния* ..., fig. 22/5; A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ...; S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 223-224.
[43] Eadem, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 221, fig. 20/4.
[44] E.K. Cernâş, *К истории населния* ..., fig. 22/8, 13.
[45] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура* ..., fig. 2/11.
[46] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 224.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

străchini tronconice semnalate la Putineşti III, Drăguşeni etc. (fig. 97/3, 6)[47]. Motivul mai des întâlnit este voluta simplă, constând într-o linie incizată sau din ove lunguieţe, uneori secţionate de linii scurte. Astfel de motive au fost semnalate în aşezarea precucuteniană Slobodka-Zapadnaia din bazinul Nistrului[48].

În complexul ceramic de la Jura se evidenţiază un vas care atât după formă, cât şi după tehnica decorativă şi motivistică, este de netă tradiţie precucuteniană. Recipientul are umărul rotunjit, gâtul tronconic şi buza evazată, fiind decorat cu incizii (fig. 108/2). Această formă este cunoscută în cultura Precucuteni-Tripolie A din prima sa fază, suferind pe parcursul evoluţiei ei anumite modificări[49]. În aşezările precucuteniene din bazinul Nistrului acest tip de vas este preponderent în categoria a doua, fiind atestat în ultimele două faze[50].

Din repertoriul formelor de la Cuconeştii Vechi I prezintă interes o strachină semisferică cu două proeminenţe pe diametrul maxim şi buza evazată. Vasul este împodobit cu un decor spiralic din linii incizate înguste, asociate cu gropiţe rotunde[51]. Forma şi decorul sunt similare unor recipiente din staţiunile precucuteniene din bazinul Nistrului: Lencovţî[52] şi Cărbuna[53].

A patra categorie de vase prezentă în aşezările de tipul Drăguşeni-Jura lipseşte în complexele ceramice din cultura Precucuteni-Tripolie A, însă tradiţiile acesteia se resimt în formele şi decorul ceramicii din faza Cucuteni A. Pasta din care sunt modelate vasele din categoria respectivă nu este omogenă. În aşezările Cuconeştii Vechi I, Putineşti II, Putineşti III etc. paralel cu vasele din pastă fină, bine frământată şi aleasă, erau folosite recipiente modelate din pastă care nu se deosebeşte prin nimic de pasta vaselor din categoria a doua sau a treia. În aceleaşi staţiuni se mai păstrează tradiţia precucuteniană de a lustrui suprafaţa vaselor până la luciu. Însă, în general, se sesizează tendinţa spre îmbunătăţirea calităţii pastei, demonstrată de complexele ceramice de la Drăguşeni, Duruitoarea Nouă, Duruitoarea Veche etc.

În complexele de tip Drăguşeni-Jura categoria respectivă de vase este decorată cu ornament pictat, deseori asociat cu caneluri şi incizii. În cultura Precucuteni-Tripolie A, în toate cele trei faze, s-a folosit încrustaţia cu pastă albă, iar în ultimele două a fost combinată cu pictură crudă cu ocru roşu. În staţiunile de la sfârşitul ultimei faze apare rar şi pictura cu alb înainte de ardere[54]. Vase sau fragmente ceramice pictate cu alb înainte de ardere au fost

---

[47] *Ibidem*, fig. 19/3, 5.
[48] N.B. Burdo, M. Iu. Videiko, *Типы раннетрипольксой керамики* ..., fig. 2/10-11.
[49] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 61, 70, 81.
[50] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 127-129.
[51] I.V. Palaguta, *К проблеме формирования* ..., fig. 4/5.
[52] K.K. Cerniş, *Раннътрипiльське поселення* ..., pl. VIII/18.
[53] V.A. Dergacev, *Кэрбунский клад* ..., fig. 41/3, 6.
[54] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 129.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

descoperite la Târpeşti, Traian-*Dealul Fântânilor*, Tg. Negreşti[55], Bernovo-*Luka*, Alexandrovka, Ruseştii Noi I, nivelul inferior[56], şi Cărbuna[57]. Apariţia picturii cu alb înainte de ardere este explicată prin influenţa unor culturi care o foloseau dinainte[58], însă fără a concretiza culturile respective. În prezent se poate presupune că pictura cu alb înainte de ardere a apărut în urma contactelor cu cultura Bolgrad-Aldeni (= Stoicani-Aldeni)[59].

Încrustarea cu alb a canelurilor sau inciziilor şi vopsirea interspaţiilor dintre ele cu roşu crud după ardere se menţine în complexele de tipul Drăguşeni-Jura, întâlnindu-se mai frecvent în staţiunile Cuconeştii Vechi I, Putineşti II şi Putineşti III. După cum a remarcat A. Crîşmaru, liniile incizate umplute cu alb constituie o tehnică decorativă moştenită din ultima fază a culturii Precucuteni. Aceeaşi origine are şi „fondul de culoare albă", dat peste decorul canelat, ca la Truşeşti şi Drăguşeni[60].

Printre motivele vechi precucuteniene, S. Marinescu-Bîlcu a evidenţiat crestăturile, transpuse în tehnica picturii cu puncte albe plasate pe marginea exterioară a buzei vasului şi linia incizată tăiată de liniuţe scurte, motiv întâlnit pe cupele de la Drăguşeni. Aceeaşi explicaţie pare să aibă şi linia neagră-ciocolatie care mărgineşte benzi mai late sau mai înguste de culoare albă, tăiate de mici liniuţe tot de culoare neagră-ciocolatie. Autoarea precizează că această manieră decorativă, folosită de meşterii de la Drăguşeni, nu se poate explica decât ca o invenţie proprie şi nu ca un împrumut din mediul altor culturi[61]. Din cele relatate mai sus reiese cu claritate că tradiţiile precucuteniene sunt numeroase, unele dintre ele avându-şi originea în prima fază. Din această cauză ele nu pot fi neglijate.

O formă destul de curent întâlnită în complexele ceramice de tipul Drăguşeni-Jura sunt vasele cu corpul aproape sferoidal, uneori scund, cu gâtul mai mult sau mai puţin înalt, înzestrate pe linia diametrului maxim cu două proeminenţe perforate vertical. Două vase de acest tip au fost semnalate în aşezarea precucuteniană Băhrineşti VII, din bazinul Răutului. Unul dintre ele are corpul relativ sferoidal, gâtul scurt, slab evidenţiat şi buza evazată. Al doilea exemplar are corpul aproape similar, oarecum turtit, gâtul neremarcat şi

---

[55] A. Niţu, *Aşezarea cu ceramică de factură precucuteniană de la Tg. Negreşti*, în *SCŞ*, 1-2, 1955, p. 1-28.

[56] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 108-109.

[57] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 189.

[58] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 77.

[59] V. Ia. Sorokin, *К проблеме культурных связей прекукутенского-раннетрипольских племен с обществами кльтур Балкано-Дунайского региона*, în *Vestigii arheologice din Moldova*, Chişinău, 1997, p. 148-149.

[60] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 48, 81.

[61] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 218-219.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

buza trasă în interior. Ambele vase sunt decorate cu caneluri late[62]. Forma devine caracteristică pentru faza următoare, Cucuteni A-B. Din repertoriul acestei forme prezintă interes decorul unui vas ornamentat pe gât şi partea inferioară cu benzi roşii late, mărginite de linii negre înguste, dispuse orizontal şi oblic. Pe corp s-a desenat un motiv în formă de tablă de şah care constă în pătrate vopsite cu roşu şi pătrate haşurate (fig. 91/8). Din aceeaşi staţiune (Putineşti III) s-a recuperat un capac al cărui decor a fost realizat pe fond alb din pătrate haşurate cu linii negre şi pătrate fără desen. Motivul tablei de şah a fost desenat şi pe umărul unui vas cu etaj de la Jura, iar pătratele vopsite alternează cu cele albe (fig. 99/3). Acest motiv se întâlneşte frecvent în aşezările fazelor Precucuteni I şi II, însă executat în tehnica exciziei[63]. În staţiunile din faza Cucuteni A motivul respectiv a fost documentat pe unele vase pictate de la Tg. Bereşti[64] şi se menţine în faza următoare Cucuteni A-B, fiind semnalat în aşezările Rădoia (Sângerei)[65], Perlicani[66] şi Polivanov Iar II[67]. Alte motive de origine precucuteniană transpuse în tehnica picturii sunt dreptunghiurile haşurate cu linii verticale (Nezvisko) (fig. 89/25)[68] sau vopsite cu roşu (Druţa I) (fig. 112/8)[69], precum şi triunghiurile vopsite cu roşu de la Cuconeştii Vechi I. De altfel, triunghiurile pictate sunt cunoscute şi în complexul ceramic de la Polivanov Iar III[70].

Un alt motiv decorativ relevat de A. Crîşmaru pe ceramica pictată de la Drăguşeni este triunghiul. Evoluţia acestui motiv se poate urmări pe diferite forme de vase. Pe vasele cu etaj el este dispus, cu precădere, pe partea superioară, formând un registru deosebit în ansamblul decorului. De asemenea, cu triunghiuri au fost împodobite vasele sferoidale, cele cu picior, străchinile, cupele şi capacele[71]. O variantă a acestui motiv a fost semnalată pe un capac de forma coifului suedez de la Jura (fig. 107/3). O altă variantă a fost documentată pe un vas sferoidal de la Druţa I. Decorul lui constă în linii negre înguste, având în centru o linie punctată de aceeaşi culoare (fig. 121/1). Acest motiv decorativ persistă şi în faza următoare, Cucuteni A-B,

---

[62] I.V. Melniciuk, *Исследования* ..., fig. 3/5; 4/2.
[63] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., p. 57, 67.
[64] I.T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Tg. Bereşti*, în *Danubius*, XVI, 1996, fig. 5/1-2.
[65] Materiale inedite din fondurile Muzeului de Arheologie din Chişinău.
[66] A.A. Kravcenko, *Археологічні памʼятки в долинах річок Тростянець и Ягорлик*, în *МАСП*, 1960, fig. 3.
[67] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского междуречья в период расцвета трипольской культуры*, Chişinău, 1983, fig. 5/1.
[68] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 21/25.
[69] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ...
[70] T.A. Popova, *Початок розвинутого Трипілля на Средньму Дністрі (за матеріалами Поливаного Яру)*, în *Археологія*, 52, 1985, fig. 4/6.
[71] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 86-87.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

întâlnindu-se pe un vas pictat din aşezarea Floreşti-*Zagoţerno*[72]. Originea acestui tip de ornament o găsim în staţiunile de la finele culturii Precucuteni-Tripolie A din bazinul Nistrului, Luka-Vrublevetkaia şi Lencovţî. El a fost executat în tehnica canelurii şi este plasat fie pe partea superioară a vasului sau pe linia diametrului maxim (Luka-Vrublevetkaia)[73], fie pe cea superioară şi inferioară (Lencovţî)[74], dar mărginită de o canelură orizontală sau de un rând circular de gropiţe. În istoriografia sovietică acest tip de decor a fost numit „motivul parchetului"[75]. Variante ale motivului respectiv, realizate tot în tehnica canelurii, sunt cunoscute în complexele ceramice de la Hăbăşeşti[76] şi Ruseştii Noi I[77].

O atenţie deosebită merită vasele cu etaj, atestate în aşezările Brânzeni IV, nivelul inferior, Druţa I, Jura şi Drăguşeni, reprezentate în mai multe variante şi numai în categoria ceramicii pictate. Referindu-se la ele, S. Marinescu-Bîlcu susţine că această formă nu o mai întâlnim în nici o cultură eneolitică din sud-estul Europei, iar urmaşii nu vor dovedi nici o afinitate pentru ea. În concluzie, cercetătoarea presupune că modelarea lor nu va fi fost prea uşoară, iar funcţionalitatea va fi fost sub nivelul aşteptărilor şi de aceea s-a renunţat la realizarea lor[78]. În această privinţă, A. Crîşmaru se întreba dacă forma aceasta nu este o moştenire din cultura Precucuteni III. El nu răspunde la întrebare, dar menţionează că astfel de vase au fost descoperite în aşezările fazei Cucuteni A-B de pe teritoriul comunei Drăguşeni, în punctele: *Ocoale*, *Sărata*, *La Vie*, şi la Scutari-*Mileanca*[79]. Acum, la întrebarea pusă de autorul citat se poate răspunde afirmativ, căci astfel de vase sunt cunoscute la Bernaşovka[80], Rogojeni[81] (ambele Precucuteni II), Coşerniţa I[82] şi Maidanetkoie, punctul *Grebenniukov Iar*[83] (Precucuteni III). Forma respectivă se întâlneşte şi în fazele următoare, Cucuteni A-B şi B, dând naştere unei game diverse de variante, prezente la

---

[72] N.M. Vinogradova, *Племена* ..., fig. 14/2.

[73] S.N. Bibikov, *Поселение Лука-Врублевецкая*, pl. 37-б, г.

[74] K.K. Cerniş, *Раннъотрипiльське поселення* ..., pl. VIII/11; IX/9.

[75] V.G. Zbenovici, *Ранний этап* ..., p. 129.

[76] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ..., pl. LXVI/2, 8; LXVII/4.

[77] V.I. Marchevici, *Многослойное поселение* ..., fig. 13/6, 11, 13; 14/2.

[78] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 222.

[79] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 47.

[80] V.G. Zbenovici, *Поселение Бернашовка на Днестре*, Kiev, 1980, fig. 75/1.

[81] V.I. Marchevici, *Исследования Молдавской неолитической экспедиции*, în *АИМ* (1972), 1974, fig. 5/5.

[82] Idem, *Раннетрипольское поселене* ..., fig. 5/6.

[83] N.B. Burdo, *Землеробство раннътрипiльських громад схiдного регiону*, în *Археологiчнi дослiдження в Українi в 1993 року*, Kiev, 1997, fig. 2/1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Iablona I, Rădulenii Vechi II[84], Floreşti V[85], Traian-*Dealul Fântânilor*[86], Târgu Ocna-*Podei*[87] etc.

Polonicul şi lingura, ultima fiind executată şi în os, au fost preluate din cultura Precucuteni-Tripolie A. După S. Marinescu-Bîlcu, aceste piese au apărut în faza Precucuteni III[88], însă în bazinul Nistrului sunt cunoscute din faza Precucuteni II (Floreşti I[89], Bernaşovka[90]).

Ultima categorie de vase cuprinde recipiente modelate din pastă amestecată cu cochilii pisate, uneori şi cu nisip, numită în istoriografie Cucuteni C. Mai sus am consemnat că în pasta unor vase de la Luka-Vrublevețkaia şi Bernovo-*Luka* s-a sesizat prezența cochiliilor pisate, însă, din păcate, nici un vas sau ciob n-a fost publicat.

În concluzie, remarcăm că în complexele ceramice de tipul Drăguşeni-Jura, într-o proporție mai mare sau mai mică, persistă tradițiile culturii Precucuteni-Tripolie A. Ele sunt mai frecvente în aşezarea Cuconeştii Vechi I, continuându-se la Putineşti II şi Putineşti III şi chiar la Druța I, Drăguşeni şi Jura. Frecvența lor poate fi explicată prin poziția cronologică în cadrul fazei Cucuteni A.

Tradițiile culturii Bolgrad-Aldeni (= Stoicani-Aldeni) au pătruns, probabil, prin filieră precucuteniană. Au fost relevate[91] şi influențe reciproce; astfel, cultura Bolgrad-Aldeni a contribuit la geneza culturii Cucuteni[92]. În aşezarea de la Gura Văii au fost descoperite mai multe vase care îşi au originea în această cultură. Printre ele remarcăm o tipsie de mari dimensiuni, în formă de tigaie cu fundul plat şi marginea dreaptă şi oblică, prevăzută cu patru proeminențe conice în cruce şi acoperită pe ambele fețe cu un fond de culoare albă. Acest procedeu decorativ este frecvent în aşezările de tip Stoicani-Aldeni. Din aceeaşi stațiune provine un vas, numit de autori piriform, care după formă, pastă şi decor, are trăsături comune cu ceramica din cultura Bolgrad-Aldeni. La Gura Văii au fost semnalate şi alte elemente de tradiție Bolgrad-Aldeni[93]. Ele sunt frecvente şi în aşezarea de la Ghelăieşti (Piatra-

---

[84] V.I. Marchevici, *Aşezarea culturii Cucuteni-Tripolie de la Rădulenii Vechi II, R. Moldova*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, fig. 5/9.

[85] T.D. Todorova, *Результаты исследований на поселении Флорешты V*, în *АИМ в 1986 г.*, 1992, fig. 3/14.

[86] Vl. Dumitrescu, *La station préhistorique de Traian*, în *Dacia*, IX-X, 1945.

[87] C. Matasă, *Aşezarea eneolitică Cucuteni B de la Tîrgu Ocna-Podei*, în *ArhMold*, II-III, 1964, fig. 27/1-2.

[88] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană ...*, p. 228.

[89] V.G. Zbenovici, *Поселение Бернашовка ...*, fig. 73/11.

[90] Idem, *Ранний этап ...*, p. 94.

[91] V. Ia. Sorokin, *К проблеме культурных связей ...*

[92] Idem, *К проблеме генезиса ...*, p. 83-92.

[93] A. Nițu, C. Buzdugan, C. Eminovici, *Descoperirile arheologice de la Gura Văii (municipiul Gh. Gheorghiu-Dej)*, în *Carpica*, IV, 1971, p. 37/59.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Neamț). În complexul ceramic al stațiunii sunt elemente de origine Bolgrad-Aldeni atestate, în special, în categoriile cu decor adâncit și cu pictură bicromă[94]. De asemenea, tradițiile Bolgrad-Aldeni au fost sesizate în așezarea de la Scânteia[95] și alte situri din faza Cucuteni A[96].

Astfel de tradiții au fost semnalate și în stațiunea Cuconeștii Vechi I. În situl respectiv a fost găsit un vas de tip borcan cu gura larg deschisă, buza arcuită spre interior și umărul slab profilat. Pe corp vasul este înzestrat cu proeminențe circulare, iar pe buză cu brâie scurte oblice (fig. 67/5). În urma studierii tehnologice a complexului ceramic de la Cuconeștii Vechi I s-a ajuns la concluzia că în cadrul lui se manifestă două tradiții culturale în prepararea pastei[97]. După A.A. Bobrinski, în această epocă apariția tehnologiilor mixte în prepararea pastei reflectă procesul de interacțiune a însăși purtătorilor acestor tradiții și chiar a populației în întregime[98].

Așezările în care au fost relevate tradițiile culturii Bolgrad-Aldeni se încadrează în etapele Cucuteni A_2 și A_3.

Cronologia relativă și absolută

După cum ne demonstrează complexele ceramice, așezările de tipul Drăgușeni-Jura n-au funcționat sincron, unele fiind mai timpurii, altele mai recente. În prezent cea mai timpurie stațiune este așezarea Cuconeștii Vechi I, încadrată de E.K. Cernâș, împreună cu stațiunea Trușești-*Țuguieta*, în etapa Cucuteni A_3, însă fără o argumentare riguroasă[99]. Atribuind situl Cuconeștii Vechi I la varianta menționată, noi am ținut seama de prezența în complexul lui ceramic a elementului definitoriu, și anume a ceramicii decorate cu caneluri late vopsite cu alb și interspațiile cu roșu. După cum am remarcat mai înainte, această ceramică a fost semnalată la Cuconeștii Vechi I, dar – în comparație cu alte situri din acest aspect regional – într-un număr mai mic. Un alt criteriu pe baza căruia așezarea respectivă a fost încadrată în aspectul menționat este prezența ceramicii ornamentate cu șănțulețe mult mai late decât obișnuitele ornamente adânc-incizate ale fazei Cucuteni A. Decorul cu șănțulețe este mai frecvent decât cel adânc-incizat. După opinia noastră, materialele așezării Cuconeștii Vechi I reflectă etapa incipientă a siturilor de tipul Drăgușeni-Jura. În favoarea anteriorității stațiunii Cuconeștii Vechi I în raport cu siturile de la

[94] A. Nițu, Șt. Cucoș, D. Monah, *Ghelăiești (Piatra-Neamț). Săpăturile din 1969 în așezarea cucuteniană „Nedeia"*, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 34, 36, 62.

[95] C.-M. Mantu, *Археологические исследования на поселении Скынтея в 1985-1989 гг.*, în *Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н.э.)*, Kiev, 1991, p. 30.

[96] V. Ia. Sorokin, *К проблеме генезиса ...*

[97] I.A. Ghei, *Технологическое изучение керамики ...*

[98] A.A. Bobrinskii, *Гончарство Восточной Европы*, Moscova, 1978, p. 92-99.

[99] E.K. Cernâș, *Энеолит Правобережной ...*, p. 199.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Drăguşeni, Druţa I, Duruitoarea Nouă etc. este frecvenţa mai mare a decorurilor de tradiţie precucuteniană. Ele se întâlnesc mai des la ceramica decorată cu caneluri şi incizii, iar în siturile mai recente motivele precucuteniene sunt transpuse şi în tehnica picturii. În acest sens, prezintă interes un vas decorat cu caneluri înguste, fine, asociate cu gropiţe mici rotunde (fig. 102/7). O astfel de tehnică de decorare este caracteristică pentru aşezările din centrul Moldovei, situate la est şi vest de Prut: Cucuteni[100], Hăbăşeşti[101], Ruseştii Noi I[102], Jora de Sus[103] etc. Canelurile fine combinate cu gropiţe rotunde se întâlnesc şi pe alte forme ceramice de la Cuconeştii Vechi I (fig. 92/6). În general, complexul ceramic al aşezării Cuconeştii Vechi I, în comparaţie cu cele de la Drăguşeni, Jura, Duruitoarea Nouă etc., are un aspect mai arhaic, cu multe trăsături precucuteniene în toate categoriile ceramice.

Aşezarea Cuconeştii Vechi I nu este singulară în faza Cucuteni A. Asemănătoare cu ea este staţiunea Truşeşti-*Ţuguieta*[104]. Materialele din acest sit sunt similare, dacă nu chiar identice, cu cele de la Cuconeştii Vechi I. Similitudinile dintre complexele ceramice de la Drăguşeni şi Truşeşti au fost scoase în evidenţă de Vl. Dumitrescu, care a remarcat că în ultima staţiune, alături de canelurile puţin adâncite, de genul acelora de la Hăbăşeşti, combinate cu şiruri de puncte-gropiţe, există şi vase decorate cu şănţuleţe-caneluri. O altă asemănare subliniată de cercetătorul citat constă în folosirea în ornamentare a şănţuleţelor late, întâlnite frecvent şi în aşezarea de la Truşeşti. Pentru puţine vase din această staţiune s-a semnalat decorul din benzi vopsite cu roşu crud în asociere cu benzi late de culoare neagră crudă şi cu şănţuleţe-caneluri înguste, vopsite cu alb înainte de ardere. Acest decor constituie o particularitate a ceramicii de la Drăguşeni[105]. Aceste elemente decorative sunt caracteristice şi pentru ceramica de la Cuconeştii Vechi I, ceea ce ne permite nu numai s-o

---

[100] H. Schmidt, *Cucuteni in der Oberen Moldau, Rumänien.*

[101] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ...

[102] V.I. Marchevici, *Многослойное поселение* ...

[103] V. Sorokin, *Aşezarea de tip Cucuteni de la Jora de Sus*, în *ArhMold*, XIX, 1996, fig. 4/2, 5; 6/8, 12.

[104] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Les principaux resultats des fouilles de Truşeşti (Moldavie septentrionale)*, în *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi*, S.N., sec. II, t. III, fasc. 1-2, Iaşi, 1957, p. 1-22; Idem, *Die wichtigsten Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen in der neolithischen Siedlung von Truşeşti (Moldau)*, în *PZ*, XLI, 1963, p. 172-186; M. Petrescu-Dîmboviţa, M. Dinu, A. Florescu, M. Florescu, D. Teodor, M. Zamoşteanu, *Şantierul arheologic Truşeşti*, în *SCIV*; V, 1954, 1-2; M. Petrescu-Dîmboviţa, A. Florescu, *Săpăturile arheologice de la Truşeşti*, în *MCA*, VI, 1959; M. Petrescu-Dîmboviţa, A. Florescu, M. Florescu, *Şantierul arheologic Truşeşti*, în *MCA*, VIII, 1962; M. Petrescu-Dîmboviţa, M. Rădulescu, *Şantierul Truşeşti*, în *SCIV*, 4, 1953, 1-2; M. Petrescu-Dîmboviţa, A.C. Florescu, M. Florescu, *Truşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti-Iaşi, 1999.

[105] Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale* ..., p. 549, 552-553.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

plasăm în aceeaşi etapă cu staţiunea de la Truşeşti, ci şi s-o încadrăm în aceeaşi variantă locală. De asemenea, din acest tip de aşezări face parte staţiunea Mitoc-*Pârâul lui Istrati*, materialele acesteia fiind similare acelora de la Cuconeştii Vechi I[106]. La est de Prut în grupa respectivă de situri se înscriu, cu o anumită probabilitate, aşezările Corpaci I, Badragii Vechi IX, Buteşti I şi Soroca[107].

Cronologic, după aşezările de tipul Cuconeştii Vechi I şi Truşeşti urmează staţiunile Putineşti II şi Putineşti III. Materialele de la Putineşti II provin din stratul de cultură şi un semibordei şi, evident, nu ştim dacă informaţiile obţinute sunt valabile pentru întreaga aşezare. În afară de aceasta, în aşezările eneolitice din interfluviul Nistru-Prut cu două orizonturi de construcţii reprezentate de locuinţe adâncite în pământ şi de suprafaţă, de regulă, primele reflectă etapa incipientă de fondare a staţiunii şi, deci – în cazul nostru –, concluziile referitoare la poziţia cronologică a sitului Putineşti II au un caracter preliminar, însă atribuirea acestuia la tipul Drăguşeni-Jura nu poate fi pusă sub semnul întrebării. Din cele cinci categorii ceramice atestate la Putineşti II, predominantă este categoria grosieră (51,84%) şi cea decorată cu caneluri, deseori asociată cu pictură bicromă (alb şi roşu; 29,17%), iar categoriile cu decor incizat şi pictat reprezintă 10,34% şi, respectiv, 7,63% (tab. 10). În linii generale, ceramica pictată policrom de la Putineşti II este specifică fazei Cucuteni A, motivele fiind pictate pe fond alb (fig. 86, 110-111). Ceramica Cucuteni C constituie 1,02%. Complexul ceramic de la Putineşti II are mai multe afinităţi cu ceramica din L.3 şi L.4 de la Putineşti III. În ultima aşezare devine predominantă ceramica cu decor canelat asociată, de regulă, cu pictură bicromă (40,02%) şi acest indice este caracteristic şi pentru staţiunea Druţa I (aproximativ 40%)[108]. Ceramica cu decor incizat şi pictat constituie la Putineşti III 6,7% şi, respectiv, 13,03%. În cadrul ceramicii pictate se deosebeşte pictura tricromă specifică fazei Cucuteni A şi, într-un număr mai mic, pictura bicromă – fondul alb şi motive desenate cu culoarea neagră-ciocolatie care, probabil, a stat la baza formării grupei stilistice *β* a fazei Cucuteni A-B (fig. 91/3-4). Vase pictate similar, atestate într-un număr mic, au fost semnalate la Druţa I[109].

A treia grupă cronologică o formează aşezările de la Drăguşeni, Jura, Nezvisko, Duruitoarea Nouă, Duruitoarea Veche, Vasilievka etc. În complexele ceramice ale acestor staţiuni formele devin mai standardizate, unele dintre ele întâlnindu-se în două sau trei categorii. În acelaşi timp, apar forme sau variante ale lor care prevestesc faza Cucuteni A-B. Fenomene similare se semnalează în decorul vaselor, în special cel pictat, în care sunt

---

[106] D. Popovici, *Cercetările arheologice de la Mitoc „Pîrîul lui Istrati", jud. Botoşani, 1981*, în *CercArh*, VIII, 1986, p. 9-19; D. Monah, *Plastica antropomorfă ...*, fig. 237.

[107] V. Sorokin, *Consideraţii referitoare la aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie B_I din Ucraina şi Republica Moldova*, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 61, 65, 75.

[108] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс ...*, p. 58.

[109] *Ibidem*, p. 61-62.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cunoscute elemente considerate precursoare directe pentru grupa stilistică α_2[110]. O analiză mai detaliată a aşezărilor de tipul Drăguşeni-Jura şi a celor din faza Cucuteni A-B va fi efectuată mai târziu.

Unele dintre aşezările enumerate mai sus merită o atenţie deosebită în virtutea anumitor motive. Este vorba, în primul rând, de staţiunea de la Nezvisko, al cărei complex ceramic cuprinde trei categorii: 1) grosieră, 2) cu decor incizat şi 3) cu decor pictat[111]. Încadrarea ei în aspectul dat poate trezi anumite suspiciuni, căci noi ne-am bazat numai pe informaţiile publicate. După E.K. Cernâş, vasele din categoria a doua erau ornamentate cu un decor spiralic, realizat neglijent, din incizii late. Spaţiile dintre benzi erau vopsite cu culoare roşie, iar benzile rămâneau fără decor sau se vopseau cu culoare neagră[112]. De fapt, inciziile late nu sunt altceva decât caneluri sau caneluri-şănţuleţe combinate cu pictură bicromă, decor caracteristic complexelor de tipul Drăguşeni-Jura. Ceramica publicată indică prezenţa canelurilor vopsite cu alb şi interspaţiile cu culoare roşie sau neagră. Formele şi motivele decorative sunt similare cu cele de la Drăguşeni, Duruitoarea Nouă etc. şi nu mai insistăm asupra lor[113].

În afară de Nezvisko, în repertoriul aşezărilor de tipul Drăguşeni-Jura trebuie incluse siturile de la Kadievţî, punctul *Bavki*, Kudrinţî şi Fridivţî. După T.S. Passek, ceramica din ultima staţiune este similară cu cea de la Nezvisko[114]. V.A Şumova mai completează lista cu aşezarea de la Lipciani (nivelul inferior)[115].

O altă aşezare este cea de la Jura, în care au fost degajate trei locuinţe de suprafaţă, una fiind cu resturile răvăşite şi având un inventar sărac. Ea a fost încadrată în aspectul respectiv[116], însă în istoriografie a apărut relativ recent un nou punct de vedere. În lucrări cu caracter rezumativ I.V. Palaguta susţine că aşezarea defineşte o nouă variantă locală. Cu toate că nu excludem integral acest punct de vedere, totuşi, informaţiile de care beneficiem ne permit să facem unele precizări. După autorul citat, complexul ceramic de la Jura se deosebeşte de cel de tipul Drăguşeni prin ponderea ceramicii pictate, cu precădere în stilul A-Bα, iar mediana roşie, obişnuită pentru ceramica de la Drăguşeni, se întâlneşte rar. Compoziţiile ornamentale şi formele vaselor sunt diferite. Trei vase decorate cu caneluri asociate cu bicromie sunt interpretate de I.V. Palaguta

[110] S. Marinescu-Bîlcu, *Elemente târzii în ceramica de la Drăguşeni şi relaţiile acestora cu descoperirile de la Traian-Dealul Fântânilor*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 123.
[111] E.K. Cernâş, *К истории населения энеолитического ...*, p. 32.
[112] *Ibidem*, p. 36.
[113] *Ibidem*, fig. 21/23.
[114] T.S. Passek, *Периодизация трипольских поселений ...*, p. 46-47.
[115] V.A. Şumova, *Трипольское поселение у с. Липчаны*, în *Актуальные проблемы историко-археологических исследований*. Тезис докладов, Kiev, 1987, p. 180-181.
[116] S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *Ecological, Economic and Behavioural ...*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ca importuri sau imitaţii[117]. Complexul respectiv, ca şi alte complexe ceramice ale acestui aspect regional, constă în cinci categorii ceramice. În aşezările de la Bereşti, de unde I.V. Palaguta presupune că îşi are originea comunitatea de la Jura, lipsesc categoriile cu decor incizat şi canelat[118]. În privinţa formelor nu vedem deosebiri esenţiale, în afară poate de ponderea unor forme în raport cu celelalte. În ceea ce priveşte compoziţiile decorative, aici, ca şi la Drăguşeni[119], rămâne predominantă spirala clasică în formă de „S", cu capetele mai mult sau mai puţin răsucite (fig. 60, 79, 99, 108). Un alt motiv frecvent întâlnit pe ceramica ambelor aşezări sunt meandrele sau spiralele frânte, dispuse vertical sau oblic pe diverse forme ceramice (fig. 99, 107). Caracteristică pentru ambele staţiuni este banda îngustă. În complexul de la Jura, ca de altfel şi în cele de la Putineşti II, Putineşti III, Druţa I[120], este cunoscută şi banda lată (fig. 79/2; 107/7-8, 10). Un motiv rar întâlnit pe ceramica pictată de la Jura este cel cordiform, dispus pe gât sau pe partea inferioară a vasului, decor semnalat, de asemenea, la Târpeşti[121], Ghelăieşti, nivelul Cucuteni A-B_2[122], şi preluat de comunităţile aşezărilor de tipul Solonceni[123], Rădulenii Vechi II[124] şi Klişcev[125]. Un alt motiv rar întâlnit este tabla de şah, cunoscut – după cum s-a arătat – în aşezările de la Bereşti, Putineşti III, Polivanov Iar II etc. Compoziţiile decorative menţionate sunt specifice şi ceramicii pictate din aşezările din sud-estul Moldovei, însă – după I.T. Dragomir – nota caracteristică a staţiunilor din zona respectivă este dată de banda îngustă, spiralică. Motivele ornamentale sunt reprezentate prioritar de spirale simple şi în formă de „S" sau meandre. Culorile sunt mult mai vii şi mai rezistente[126].

Complexul ceramic de la Jura are unele similitudini cu cel de la Jora de Sus, în care predomină ceramica pictată. Asemănările se observă îndeosebi în specia decorată cu bandă lată, ajungând uneori la identitate. Dintre

---

[117] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс*, p. 63; Idem, *О выделении локально хронологических групп памятников Триполья B_I на територии Республики Молдовы (по керамическим материалам)*, în *Развитие культуры в каменном веке*, Sankt-Petersburg, 1997, p. 135-137.

[118] *Ibidem*.

[119] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 83.

[120] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 1/6; 2/3; 3/3.

[121] S. Marinescu-Bîlcu, *Tîrpeşti* ..., fig. 176.

[122] A. Niţu, Şt. Cucoş, D. Monah, *Ghelăieşti* ..., fig. 17.

[123] I.I. Zaeţ, S.N. Râjov, *Поселение трипольской культуры Клищев на Южном Буге*, Kiev, 1992, fig. 54/11.

[124] V. Marchevici, *Aşezarea culturii* ..., fig. 5/3, 8, 10.

[125] I.I. Zaeţ, S.N. Râjov, *Поселение* ..., fig. 47/10-12.

[126] I.T. Dragomir, *Săpăturile arheologice din aşezarea cucuteniană de la Bereşti „Dealul Bulgarului", judeţul Galaţi*, în *Danubius*, XVI, 1996, p. 87, 90.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

elementele decorative ale ceramicii pictate de la Jora de Sus mai frecvent se întâlneşte spirala şi mai rar meandrul.

Un procent redus din ceramica cu decor canelat din această staţiune a fost încrustată cu alb, iar interspaţiile vopsite cu roşu, ambele culori fiind aplicate, probabil, după ardere. În decorul vaselor prevalează însă canelurile fine, deseori asociate cu gropiţe mici rotunde, ceea ce ne-a determinat s-o atribuim aspectului regional din centrul Moldovei[127].

Din cele relatate mai sus rezultă că complexul ceramic de la Jura, prin trăsăturile sale esenţiale – formele şi compoziţiile decorative –, se înscrie în cadrul aspectului numit Drăguşeni-Jura, având totuşi unele elemente specifice (preponderenţa ceramicii pictate). Reamintim însă că materialul ceramic a fost recuperat practic numai din două locuinţe de suprafaţă.

O notă specifică are şi complexul ceramic de la Vasilievka, divizat de V.A. Şumova în două categorii mari, fiecare, la rândul ei, fiind împărţită în alte câteva grupe[128]. Credem că este necesară o succintă trecere în revistă a grupelor principale.

Grupa cu decor incizat constituie 30% din totalul ceramicii, având ca forme principale vasele în formă de pară întoarsă, capace semisferice, tronconice şi în formă de coif suedez, cratere şi străchini tronconice. Deseori inciziile sunt asociate cu alveole, crestături etc., iar interspaţiile se vopseau cu culorile neagră, roşie şi albă, repetând compoziţia decorativă principală. Uneori inciziile sunt încrustate cu alb, iar spaţiile dintre ele erau vopsite cu culoare roşie. Se evidenţiază vase cu decor incizat pe suprafaţa exterioară şi pictat monocrom (alb sau roşu) pe cea inferioară. Străchinile şi capacele sunt decorate, cu precădere, cu incizii.

Grupa cu decor canelat este reprezentată de 7,5% din totalul ceramicii şi dintre forme au fost identificate cupe, cratere, amfore şi vase-binoclu. De regulă, canelurile sunt late şi destul de frecvent vopsite cu culoare roşie sau albă. Compoziţiile decorative sunt similare celor de pe ceramica cu decor incizat (fig. 139/11-13).

Grupa ceramicii pictate monocrom (alb sau nuanţe de roz) constituie 9,75% şi este reprezentată de străchini, cupe şi vase sferoidale.

În grupa ceramicii pictate (27,75%) au fost determinate străchini tronconice, sfero-tronconice, cilindro-tronconice, cupe, vase piriforme, capace în formă de coif suedez, vase sferoidale, amfore, vase-binoclu etc. V.A. Şumova încadrează aşezarea în etapa Cucuteni A_3, însă forma cupelor, capacelor în formă de coif suedez, a străchinilor cu buza puţin trasă în interior, umărul rotunjit şi partea inferioară tronconică, care devin caracteristice pentru faza

[127] V. Sorokin, *Aşezarea de tip Cucuteni* ...

[128] V.A. Şumova, *ТрипІльське поселення ВасІлІвка на Середньому ДнІстрІ*, în *АрхеологІя*, I, 1994, p. 82-85.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cucuteni A-B, cât şi decorul lor contravin acestei datări (fig. 139-140)[129]. Este evident că proporţia înaltă a ceramicii incizate (30%) indică un substrat puternic aparţinând culturii Precucuteni-Tripolie A, însă formele şi decorul ceramicii, în special al celei pictate, au analogii sigure la Drăguşeni, Druţa I, ceea ce permite plasarea ei în etapa Cucuteni A_4.

După cum reiese din informaţiile sumar prezentate, trăsătura distinctă a complexului ceramic de la Vasilievka constă în preponderenţa ceramicii pictate şi incizate, grupa cu decor canelat constituind un procent relativ mic în comparaţie cu aşezările Druţa I şi Putineşti III. În privinţa formelor nu vedem deosebiri esenţiale, deoarece repertoriul lor coincide cu cel din alte aşezări ale acestui aspect regional. Compoziţiile decorative sunt similare. De asemenea, sunt comune asocierea inciziilor cu culorile albă, roşie şi neagră, cât şi decorarea cu incizii a exteriorului vaselor şi pictarea în interior (fig. 139-140). O notă deosebită în ornamentarea ceramicii canelate o constituie vopsirea frecventă a vaselor cu culoare roşie sau albă numai a interspaţiilor.

Trecerea în revistă, fie şi sumară, a complexelor ceramice de la Nezvisko, Jura şi Vasilievka ne-a permis să evidenţiem unele particularităţi ale lor în cadrul aspectului Drăguşeni-Jura. Situate la periferia arealului acestui aspect regional, unele dintre ele aflându-se la distanţe apreciabile de nucleul de bază, comunităţile aşezărilor menţionate au creat o cultură întrucâtva deosebită de cea a „metropolei", fie în virtutea contactelor cu vecinii, implantării unor noi veniţi, posibil, tot de origine cucuteniană sau din alte cauze. În general, aceste comunităţi şi-au păstrat caracteristicile culturale, având însă, în ultimă instanţă, destine istorice diferite. Comunităţile de la Nezvisko şi din alte staţiuni similare din zonă au participat, probabil, la geneza aşezărilor de tip Zalesciki, iar cele de la Drăguşeni, Jura şi Vasilievka la formarea siturilor de tip Solonceni.

Problema cronologiei absolute a fazei Cucuteni A şi, în particular, a etapelor ei de evoluţie este în istoriografie controversată. Astfel, Vl. Dumitrescu datează etapele Cucuteni A_1-A_2 între anii 3600-3400 î.Hr.[130], iar într-o lucrare mai recentă, ţinând cont de noile informaţii de la Mărgineni, plasează sfârşitul culturii Precucuteni la 3700 î.Hr.[131]. De problema respectivă a fost preocupat şi D. Monah, care datează etapa Cucuteni A_2 între anii 3700/3650-3400 î.Hr. şi Cucuteni A_3-A_4 între 3400-3200 î.Hr.[132]. E.K. Cernâş plasează faza Cucuteni A-Tripolie BI între anii 3600-3400 î.Hr.[133]. Menţionăm şi lucrările lui S. Jastrzebski care, bazându-se pe datele radiocarbon, însă fără a cunoaşte realităţile arheologice, plasează aşezarea de la Drăguşeni în etapa Cucuteni A_3,

---

[129] *Ibidem*, fig. 1-2.
[130] Vl. Dumitrescu, *Cronologia absolută* ..., p. 23-40.
[131] Vl. Dumitrescu, Al. Bolomey, Fl. Mogoşanu, *Esquisse d'une préhistoire* ..., p. 111.
[132] D. Monah, *Datarea prin* C^{14} ..., p. 34-41; Idem, *La datation par* C^{14} ..., p. 67-79.
[133] E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной* ..., p. 191.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fiind, după autor, mai timpurie decât staţiunile de la Leca-Ungureni şi Hăbăşeşti şi sincronă cu Ruseştii Noi I (nivelul superior) şi Sabatinovka[134]. Istoricul problemei cronologiei absolute a neo-eneoliticului din România şi contribuţiile cercetătorilor români la elucidarea acestei complexe probleme constituie una din multiplele chestiuni abordate în monografia recent apărută a lui A. László, în care, totodată, se publică şi o listă a datelor radiocarbon[135].

Un interes deosebit pentru datarea absolută a complexului cultural Cucuteni-Tripolie a arătat D. Teleghin, care a definit în cadrul lui cinci faze de dezvoltare. Faza Cucuteni A-Tripolie BI sau a doua, după autorul citat, este plasată între anii 3500-3300 î.Hr. pe baza datelor de la Polivanov Iar III, Drăguşeni, Leca-Ungureni, Hăbăşeşti şi Krasnostavka[136]. D. Teleghin, în colaborare cu alţi cercetători, a publicat noi date radiocarbon, obţinute în laboratorul Institutului de Geochimie şi Fizica Mineralelor al A.Ş. din Ucraina, unele probe provenind din Basarabia. Astfel, proba de cărbune de lemn din aşezarea Rogojeni I (Precucuteni II) a furnizat data de 4650 ± 20 B.P. sau 2700 î.Hr. (Ki-604). Alte două probe sunt de la Putineşti I (Precucuteni III) şi au indicat anul 4215 ± 110 B.P. sau anul 2265 î.Hr. (Ki-609) şi Putineşti III, punctul *Podul Dobrâi*, datat la 5060 ± 120 B.P. sau 3110 î.Hr. (Ki-613)[137]. Primele două probe de cărbune de lemn provin din săpăturile sistematice ale lui V.I. Marchevici, iar a treia a fost recoltată de acelaşi cercetător dintr-o groapă apărută în profilul unei cariere şi, desigur, datele obţinute sunt departe de a fi acceptabile. Notăm şi faptul că D. Teleghin n-a folosit datele menţionate mai sus în schiţa fazelor complexului cultural Cucuteni-Tripolie.

Problema datării absolute a complexului Cucuteni-Tripolie a fost obiect de studiu pe parcursul mai multor ani a C.-M. Mantu[138]. Pe baza a şase date radiocarbon, cercetătoarea plasează faza Precucuteni III în intervalul de timp 3900-3750 b.c. sau 4850-4600 CAL B.C., iar un alt grup de aşezări din aceeaşi fază (Ruseştii Noi I, Târpeşti, Luka-Vrubleveţkaia şi Zarubinţi) între

---

[134] S. Jastrzebski, *Uwagi o chronologii i periodyzacji kultury Cucuteni-Tripolje*, în *Archeologia Polski*, Wroclaw, 28, p. 99-136; Idem, *Kultura Cucuteni-Tripolje i jej osadnictwo na Wyżnie Wolynskiej*, Lublin, 1989, 148 p.

[135] A. László, *Datarea prin radiocarbon în arheologie*, *Biblioteca Muzeului Naţional*, II, Bucureşti, 1997, p. 237-243, 252-265.

[136] D. Ia. Teleghin, *Радiокарбонне i археомагнiтне датування трипiльськоi культури*, în *Археологiя*, 52, 1985, p. 10-22.

[137] D. Ia. Teleghin, E.V. Sobotovici, N.N. Kovaliuh, *Радиоуглеродное датирование археологических материалов*, în *Использование методов естественных наук в археологии*, Kiev, 1978, p. 55-61.

[138] C.-M. Mantu, *Câteva consideraţii privind cronologia absolută a neo-eneoliticului din România*, în *SCIVA*, 46, 1995, 3-4, p. 213-235; Eadem, *Metode de cercetare şi tehnici de datare pentru determinarea cronologiei culturii Cucuteni*, Rezumatul tezei de doctorat, Iaşi, 1996, 29 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

anii 3725-3500 b.c.[139]. Cu regret, trebuie să menţionăm că nu cunoaştem din publicaţii nici o dată de la Luka-Vrubleveţkaia. Prin metoda arheomagnetică, aşezarea de la Zarubinţî, datată la 3500 î.Hr., este plasată de E.V. Ţvek la începutul fazei Tripolie BI[140]. După C.-M. Mantu, etapa Cucuteni A_4, cu şapte date radiocarbon (una din arealul Tripolie) şi trei date arheomagnetice (arealul Tripolie) a avut, probabil, o durată de 250 de ani, în intervalul 3450-3200 b.c. sau 4300-4050 CAL B.C.[141].

Pentru aşezările de tipul Drăguşeni-Jura beneficiem de mai multe date radiocarbon. Staţiunea Cuconeştii Vechi I se datează la 3440 ± 60 ani, proba fiind determinată, după informaţiile lui V.I. Marchevici, de H. Quitta[142]. Probele de cărbune de lemn de la Drăguşeni-*Ostrov* au indicat următoarele date: Bln-1195: 5430 ± 100 B.P., 3480 ± 100 b.c., 4360-4158 CAL B.C. 1s, 4470-4005 CAL B.C. 2s; Bln-1060: 5355 ± 100 B.P., 3405 ± 100 b.c., 4340-4040 CAL B.C. 1s, 4452-3980 CAL B.C. 2s; Bln-1194: 5205 ± 100 B.P., 3255 ± 100 b.c., 4222-3827 CAL B.C. 1s, 4330-3790 CAL B.C. 2s.

Două probe de la Putineşti II, tot de cărbune de lemn, provin din săpăturile sistematice din anul 1990: Lv-2156: 5520 ± 70 B.P., 4459-4340 CAL B.C., 3570 ± 70 b.c.; Bln-2427: 5595 ± 80 B.P., 4517-4356 CAL B.C., 3645 ± 80 b.c.

N.V. Rândina şi A.V. Engovatova au publicat o dată radiocarbon de la Druţa I: 4380 ± sau 5730 ± 80, menţionând că ea este timpurie din cauza carbonaţilor din sol, iar alte informaţii referitoare la dată lipsesc din lucrare[143]. Pentru datarea absolută a acestui aspect regional poate fi utilizată şi data arheomagnetică de la Krasnostavka (3500 î.Hr.)[144], aşezare în care a fost semnalat un „import" ceramic din cuprinsul staţiunilor de tipul Drăguşeni-Jura[145].

Datele radiocarbon ale aşezărilor de tipul menţionat nu concordă cu cronologia lor relativă. După acestea, situl Cuconeştii Vechi I se sincronizează cu staţiunea Drăguşeni-*Ostrov*, iar Putineşti III reiese că este cea mai timpurie în cadrul aspectului, ceea ce nu corespunde realităţilor arheologice. În acest sens relevăm afirmaţia Nonei Palincaş că în asemenea cazuri datele ^{14}C

---

[139] *Ibidem*, p. 17.

[140] E.V. Ţvek, *Трипольские поселеня Буго-Днепроского*, p. 163-185; Eadem, *Structure of the Eastern Tripolye Culture*, în Gh. Dumitroaia, D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, p. 17-18.

[141] C.-M. Mantu, *Metode de cercetare ...*, p. 17-18.

[142] V. Marchevici, *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, p. 81-94.

[143] N.V. Rândina, A.V. Engovatova, *Опыт планиграфического анализа кремневых орудий трипольского поселения Друцы I*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине. Талианки-Веселый Кут-Майданецкое*, 1990, p. 109.

[144] G.F. Zagnii, O.M. Rusakov, *Археовековые вариации геомагнетного поля Юго-Запада СССР*, Kiev, 1982, p. 123.

[145] E.V. Ţvek, *Трипольские поселения Буго-Днепроского ...*, p. 170-172.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

„inacceptabile" se pot dovedi a fi mult mai utile şi mai interesante decât cele acceptabile pe baza „aşteptării arheologice"[146]. Acumularea de noi informaţii şi perfecţionarea metodei radiocarbon vor confirma sau infirma această concluzie, însă deocamdată datele ^{14}C ne pot servi ca puncte de reper în cronologia absolută, cea relativă rămânând totuşi prioritară.

Relaţiile cu vecinii

Sistemul de relaţii al comunităţilor de tipul Drăguşeni-Jura a avut, indiscutabil, un caracter complex, care – pe baza materialelor arheologice – poate fi reconstituit în linii generale. Necesităţile în obiecte de cupru au cauzat una din direcţiile relaţiilor lor. După cum am menţionat anterior, piese de cupru au fost descoperite la Nezvisko, Druţa I şi Drăguşeni-*Ostrov*. Un deosebit interes prezintă bucata amorfă de metal semnalată în L.4 de la Nezvisko. După N.V. Rândina, piesa reflectă o perioadă intermediară de prelucrare, nefiind curăţată complet de zgură şi necesitând o topire suplimentară[147]. E.K. Cernâş susţine că centrul metalurgic tripolian (Tripolie A şi B) importa metalul de pe teritoriul actual al Bulgariei de Sud[148]. În urma analizei a 623 de piese de cupru (din depozite şi aşezări) din fazele Precucuteni III şi Cucuteni A-Tripolie BI, N.V. Rândina a ajuns la concluzia că tipurile de obiecte şi compoziţia lor chimică sunt foarte apropiate de cele din Gumelniţa şi Varna, dar se deosebesc după tehnologia prelucrării lor, care era orientată cu precădere spre schemele tehologice bazate pe forjare. În afară de filonul tracic, cercetătoarea menţionează şi pe cel tiszo-transilvănean[149]. Comunităţile de tipul Drăguşeni-Jura importau cuprul, probabil, prin intermediul altor triburi. După cum subliniază ambii autori citaţi, cuprul din arealul tripolian era importat cu precădere în lingouri de metal şi mai rar în obiecte finite[150].

O altă direcţie a relaţiilor comunităţilor respective a fost cea cu purtătorii aspectului regional Borisovka. Am relatat deja că în urma cercetărilor resturilor de locuinţe din aşezările de tipul Drăguşeni-Jura, complexul (L.1, semibordeiul şi construcţia auxiliară) de la Vasilievka şi L.4 de la Cuconeştii Vechi I se deosebesc după caracteristicile lor. Primul se înscrie în cadrul

---

[146] N. Palincaş, *Câteva observaţii cu privire la utilizarea datelor radiocarbon*, în *SCIVA*, 48, 1997, 1, p 30.

[147] N.V. Rândina, *Анализы металических изделий* ..., p. 87-88.

[148] E.N. Cernâh, *Металлургические провинции и периодизация эпохи раннего металла на территории СССР*, în *CA*, 4, 1978, p. 59.

[149] N.V. Rândina, *Древнейшее металлообрбатывающее производство Юго-Восточной Европы (истоки и развитие в неолите-энеолите)*. Научный доклад, представленный в качестве диссертации на соискание ученой степени докт. ист. наук, Moscova, 1993, p. 25.

[150] E.N. Cernâh, *Металлургические провинции* ..., p. 59; N.V. Rândina, *Древнейшее* , p. 25.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

locuinţelor din staţiunile aspectului regional Borisovka, iar a doua locuinţă este o influenţă a acestuia din urmă[151].

În complexul ceramic de la Cuconeştii Vechi I se evidenţiază un vas de formă relativ bitronconică, cu buza evazată şi proeminentă, perforată vertical pe diametrul maxim, modelat din pastă fină, fără degresanţi vizibili. Suprafaţa exterioară şi parţial cea interioară este lustruită. Un deosebit interes prezintă decorul vasului, care constă în caneluri orizontale (lăţimea – 1 cm) pe gât, iar pe corp sunt dispuse oblic caneluri care uneori formează motive foliacee. Muchiile dintre canelurile de pe corp sunt decorate cu puncte-gropiţe (fig. 69/7). Asocierea canelurilor cu puncte-gropiţe este caracteristică pentru complexele ceramice din aşezările Cucuteni A din centrul Moldovei: Ruseştii Noi I, Hăbăşeşti, Jora de Sus. De regulă, punctele-gropiţe din complexele menţionate sunt dispuse însă în spaţiile dintre motivele decorative, formate din 2-3 sau mai multe caneluri, şi nu pe creasta dintre ele. R. Vulpe a evidenţiat câteva variante ale întrebuinţării punctelor în decorarea ceramicii de la Izvoare I şi, cu toate că a fost relevată şi varianta cu o serie de puncte subliniind muchiile dintre caneluri, ea se deosebeşte totuşi de decorul vasului de la Cuconeştii Vechi I prin forma şi dispunerea lor oblică[152]. Un ornament similar a fost semnalat pe un vas din complexul ceramic de la Târpeşti (Precucuteni III)[153], însă punctele-gropiţe, dispuse pe muchiile dintre caneluri constituie un element definitoriu pentru ceramica aspectului regional Borisovka şi au fost documentate în complexele ceramice din aşezarea eponimă şi de la Peciora[154]. Ţinând cont de faptul că în staţiunea Cuconeştii Vechi I s-au semnalat influenţe tripoliene (Borisovka) în tipurile de locuinţe, suntem înclinaţi să interpretăm prezenţa vasului menţionat ca o influenţă estică şi nu o tradiţie precucuteniană. În favoarea acestei interpretări este şi „importul" ceramic din arealul aspectului Drăguşeni-Jura în complexul de la Krasnostavka[155].

Prin intermediul staţiunilor de tipul Borisovka aşezarea Cuconeştii Vechi I (Cucuteni A_3) poate fi sincronizată cu unele necropole de tipul Mariupol. Astfel, în umplutura unui mormânt din necropola de la Nikolskoe a fost atestat un vas similar cu recipientul de la Cuconeştii Vechi I, care a fost atribuit de D. Teleghin fazei Tripolie A[156]. În recenzia la monografia lui D.

---

[151] V. Sorokin, *Locuinţele aşezărilor aspectului* ..., p. 226-227.

[152] R. Vulpe, *Izvoare* ..., p. 86, fig. 45/4; 53/5-6.

[153] S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., fig. 53/11.

[154] T.S. Passek, *Периодизация трипольских* ..., fig. 9; E.K. Cemâş, *Место поселений борисовкого типа*, p. 3-9.

[155] E.V. Ţvek, *Трипольские поселения Буго-Днепроского* ..., p. 170-172.

[156] D. Ia. Teleghin, *Неолитические могильники Мариупольского типа*, Kiev, 1991, fig. 25/5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Teleghin am arătat că vasul respectiv are analogii în aşezările Borisovka şi Peciora, care se încadrează în faza Tripolie BI[157].

Ceramica Cucuteni C prezentă în complexele ceramice ale aşezărilor aspectului Drăguşeni-Jura a suscitat atenţia specialiştilor pe parcursul mai multor decenii, iar actualmente există o bogată bibliografie pe această temă. Ideile avansate de H. Schmidt, T.G. Movşa etc. sunt în prezent reanimate şi argumentate cu noi informaţii şi materiale. În privinţa originii acestei categorii ceramice, în istoriografie se pot distinge două ipoteze principale. Prima, formulată de H. Schmidt[158] şi preluată de A. Niţu, C. Buzdugan, C. Eminovici[159], S. Marinescu-Bîlcu[160], A. Crîşmaru[161], susţine că ceramica Cucuteni C îşi are originea în culturile nord-estice şi reprezintă o primă pătrundere a populaţiilor din spaţiul sud-est baltic în aria culturii Cucuteni-Tripolie. A doua ipoteză aparţine T.G. Movşa, care – în urma săpăturilor din aşezarea pluristratificată Solonceni II – datată în etapa Tripolie BI-BII, a localizat originea ceramicii respective în stepele nord-pontice, şi anume în cadrul culturii Srednîi-Stog II[162]. Câţiva ani mai târziu, publicând materialele din cunoscutul mormânt tumular de la Căinari, cercetătoarea a constatat că relaţiile populaţiei tripoliene din bazinul Nistrului cu triburile de păstori s-au stabilit mai devreme decât se credea anterior, datând mormântul respectiv în etapa Tripolie BI[163]. Actualmente, majoritatea specialiştilor care se ocupă de această problemă susţin această ipoteză, nuanţând unele momente[164], însuşi cercetătoarea citată revenind la ea cu noi informaţii[165].

---

[157] V. Sorokin, Recenzie la D. Ia. Teleghin, *Неолитические могильники Мариупольского типа*, Kiev, 1991, 96 p., în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 326-327.

[158] H. Schmidt, *op. cit.*, p. 42-45.

[159] A. Niţu, C. Buzdugan, C. Eminovici, *Descoperirile arheologice* ..., p. 67.

[160] S. Marinescu-Bîlcu, *Tîrpeşti* ..., p. 88.

[161] A. Crîşmaru, *Drăguşeni* ..., p. 61-62.

[162] T.G. Movşa, *О связях племен трипольской культуры со степными племенами медного века*, în *CA*, 2, 1961, p. 186-199.

[163] T.G. Movşa, G.F. Cebotarenko, *Энеолитическое курганное погребение у ст Каинары в Молдавии*, în *КСИА АН СССР*, 115, 1969, p. 45-49.

[164] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского* ...; E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной Украины* ..., p. 204; V. Ia. Sorokin, *Культурно-исторические проблемы племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 3, 1989; I.V. Palaguta, *К проблеме связей Триполья-Кукутени с культурами энеолита степной зоны Северного Причерноморья*, în *PA*, 1, 1998, p. 5-14; I.T. Dragomir, *Elemente stepice „Cucuteni C" descoperite la Bereşti (jud. Galaţi)*, în *SCIVA*, 33, 1982, 4; I. Nestor, E. Zaharia, *Sur la periode de transition du néolithique à l'âge du bronze dans l'aire des civilisation de Cucuteni et de Gumelniţa*, în *Dacia*, N.S., XII, 1968.

[165] T.G. Movşa, *Проблемы связей Триполье-Кукутень с племенами культур степного ареала*, în *SP*, 7, 1981, p. 61-72; Idem, *ВзазмовIдносини степових I*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

O ipoteză originală a fost formulată de A. Dodd-Opriţescu, care s-a ocupat în mod special de ceramica Cucuteni C[166]. După autoare, această ceramică ar fi opera, mai probabil, a comunităţilor ce trăiau la periferia nordică a ariei Cucuteni-Tripolie. La un moment dat (corespunzător sfârşitului fazei Cucuteni A), ele se vor fi deplasat spre interior sub presiunea altor populaţii, fenomen care provoacă şi sosirea în regiunile nord-pontice a altor grupe culturale. După A. Dodd-Opriţescu, ceramica Cucuteni C de la Fedeleşeni şi Drăguşeni apare ca o manifestare deplin constituită şi era deja în uz în aria Tripolie A[167]. Însă realităţile arheologice de la sfârşitul fazei Cucuteni A nu reflectă mişcări de populaţii din aria tripoliană spre interiorul celei cucuteniene, ci invers. În acest context, complexul ceramic de la Vasilievka prezintă un interes deosebit. Procentajul însemnat de ceramică pictată demonstrează afluxul elementelor cucuteniene într-un mediu cu puternice tradiţii Tripolie A. De asemenea, rămâne enigmatică cultura arheologică a comunităţilor ce trăiau la periferia nordică a ariei Cucuteni-Tripolie, care s-au deplasat spre interior sub presiunea unor populaţii rămase încă necunoscute. În consecinţă, schema propusă de A. Dodd-Opriţescu se reduce la o ecuaţie cu mai multe necunoscute, care reprezintă deocamdată nişte reflecţii abstracte. După cum am constatat, în privinţa formelor la care se referă cercetătoarea[168], ele provin din aşezările Luka Vrublevetkaia, Lencovţî, Ruseştii Noi I şi sunt comune pentru întreaga arie a culturii Precucuteni-Tripolie A, fiind semnalate la Târpeşti, Izvoare, Tg. Negreşti[169], din faza Precucuteni III.

Într-un studiu recent apărut, la problema ceramicii Cucuteni C se referă şi I.V. Palaguta, care publică unele materiale noi şi trece în revistă opiniile cercetătorilor în această privinţă. Pe baza analizei tehnologice a ceramicii Cucuteni C, a formelor şi decorului, autorul a ajuns la concluzia că apariţia şi răspândirea ei se poate interpreta ca o reflectare a pătrunderii elementului stepic şi, în particular, o încorporare a purtătorilor tradiţiilor „stepice" în mediul comunităţilor de agricultori, începând cu etapa Cucuteni A_3. Cele mai apropiate analogii ale vaselor de tip Cucuteni C autorul le-a găsit în materialele de la Strilcea Skelia. Elemente comune se observă în forma şi decorul recipientelor, în tradiţia ovoidală de modelare a fundului vaselor etc.[170]. Concluziile lui I.V. Palaguta nu sunt o noutate în istoriografie, ci au fost

землеробських культур в епоху енеолIту-ранньобронзового вIку, în *АрхеологIя*, 3, 1993, p. 36-51.

166 A. Dodd-Opriţescu, *Consideraţii asupra ceramicii Cucuteni C*, în *SCIVA*, 31, 1980, 4; Eadem, *Vecinii estici şi nord-estici ai triburilor Cucuteni-Tripolie*, în *SCIVA*, 34, 1983, 3, p. 222-234.

167 Eadem, *Consideraţii* ..., p. 554.

168 *Ibidem*, fig. 5.

169 S. Marinescu-Bîlcu, *Cultura Precucuteni* ..., fig. 53/3, 5; 54/4, 6-8.

170 I.V. Palaguta, *К проблеме связей* ...

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

enunţate cu ani în urmă de V.N. Danilenko[171], contribuţia primului cercetător constând în publicarea unor materiale de la Strilcea Skelia care, într-adevăr, permit sesizarea unor similitudini cu ceramica Cucuteni C[172].

În rezolvarea problemei originii ceramicii Cucuteni C un rol important îl pot avea mormintele eneolitice din stepele nord-pontice, însă în interpretarea lor cultural-cronologică există controverse serioase[173]. În cadrul lor au fost definite tipuri, grupe şi culturi arheologice[174]. În cazul menţionat un interes deosebit îl prezintă grupul Suvorovo, evidenţiat pe baza complexelor funerare de la Suvorovo, Căinari, Casimcea etc.[175]. V.G. Petrenko include în grupul respectiv şi aşezarea Mirnoe (nivelul superior), în care au fost descoperite materiale Cucuteni A, inclusiv Cucuteni C[176]. Probabil că din această grupă face parte şi necropola plană de la Giurgiuleşti[177]. Vasul cucutenian de la Căinari şi sceptrul zoomorf de la Suvorovo permit sincronizarea grupului respectiv cu faza Cucuteni A. Însă punctul vulnerabil în rezolvarea problemei de care suntem preocupaţi constă în faptul că ceramica din inventarul funerar al mormintelor este reprezentată, cu rare excepţii, doar de fragmente de vase cu cochilii în pastă, decorate cu striuri. Ele au anumite afinităţi în privinţa pastei şi decorului cu ceramica Cucuteni C, dar rămân necunoscute formele. Un vas întreg a fost descoperit în mormântul 7 din tumulul 3 de la Roşcana (raionul Anenii Noi), atribuit iniţial grupului Suvorovo[178], iar de V.G. Petrenko mormintelor de tipul Hadjider, sincronizate cu finalul fazei Tripolie BII-CI[179], şi de I.V. Manzura ca aparţinând aşa-numitei variante basarabene a culturii Cernavoda I[180]. Asupra definirii ultimei

---

171 N.V. Danilenko, *Энеолит Украины*, Kiev, 1974, p. 71.

172 I.V. Palaguta, *К проблеме связей ...*, fig. 4.

173 Iu. Ia. Rassamakin, *Энеолит степного Причерноморья и Приазовья (по погребальным памятникам)*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, 1993, p. 5-28; I. Manzura, *Culturi eneolitice în zona de stepă*, în *TD*, XV, 1994, 1-2, p. 93-101; O. Levitki, I. Manzura, T. Demcenko, *Necropola tumulară de la Sărăteni*, in *Bibliotheca Thracologica*, XVIII, 1996, p. 59-83.

174 A.L. Necitailo, *Европейская степная общность в эпоху бронзы*, în *РА*, 4, 1996, p. 18-30.

175 V.A. Dergacev, *Молдавия и соседние территории в эпох бронзы*, Chişinău, 1986, p. 65-74.

176 V.G. Petrenko, *Памятники энеолита и поворот эпохи к бронзому веку в Северо-Западном Причерноморье*, în *История и археология Нижнего Подунавья. Тезис докладов*, Reni, 1989, p. 18-20.

177 V. Haheu, S. Kurciatov, *Cimitirul plan eneolitic de lângă satul Giurgiuleşti (consideraţii preliminare)*, în *Revista Arheologică*, 1, 1993, p. 101-114.

178 V.A. Dergacev, I.A. Borziak, I.V. Manzura, *Рошканские курганы ...*, Chişinău, 1989, p. 31-32, 62-64; fig. 11/8.

179 V.G. Petrenko, *Памятники энеолита ...*

180 I.V. Manzura, *East-West Interaction in the Mirror of the Eneolithic and Early Bronze Cultures in the Northwest Pontic*, în *Revista Arheologică*, 1, 1993, p. 23-53, fig. 4/9.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ipoteze ni se pare plauzibilă observaţia lui P. Haşotti[181]. Vasul de la Roşcana a fost modelat din pastă cu scoici pisate, pe gât este ornamentat cu striuri verticale, iar pe corp, pe ambele părţi, este netezit cu „măturica". Forma şi decorul acestuia sunt similare cu vasele de tip Cucuteni C semnalate în complexele ceramice din faza Cucuteni A[182].

În afară de complexele din etapa Cucuteni A_4, ceramica cu scoici pisate în pastă a fost semnalată în aşezarea de la Taraclia a culturii Bolgrad-Aldeni[183], la Carcaliu în nivelul cu ceramică specifică fazei Gumelniţa A_2 şi puţine elemente B_1, împreună cu importuri ceramice din etapa Cucuteni A_3[184], în mormântul 45 de la Kiulevci[185] şi în *tell*-ul de la Hârşova, unde în nivelul inferior Cernavoda I (Ia) s-au găsit fragmente ceramice din etapa Cucuteni A_4 şi de „tip C"[186]. După toate probabilităţile, fragmentele de vase din etapa Cucuteni A_4 de la Hârşova provin din aşezările de tipul Bereşti din sud-estul Moldovei. În aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie BI ceramica Cucuteni C este cunoscută la Ruseştii Noi I[187], Jora de Sus[188], Berezovskaia-*GES*, Sabatinovka I[189], Mirnoe[190], Krasnostavka[191] şi în staţiunile de la Tg. Bereşti[192]. Autorul săpăturilor de la Tg. Bereşti le-a încadrat iniţial în etapa Cucuteni A_4, iar mai târziu în A_3[193]. Aşezările de la est de Prut, cu excepţia celei de la Krasnostavka, pot fi atribuite etapei Cucuteni A_2-A_3.

Remarcăm că ceramica Cucuteni C a fost semnalată în diverse culturi eneolitice şi este relevant că staţiunile enumerate sunt situate la frontiera dintre stepă şi silvostepă, în imediata ei apropiere sau chiar în zona de stepă. În mod firesc, comunităţile de păstori au intrat, în primul rând, în contact direct cu locuitorii

---

[181] P. Haşotti, *Epoca neolitică în Dobrogea*, în *Bibliotheca Tomitana*, I, Constanţa, 1997, p. 131-132.
[182] A. Dodd-Opriţescu, *Consideraţii* ..., fig. 1-2.
[183] I.V. Manzura, V. Ia. Sorokin, *Гумельницкое поселение у пгт Тараклия*, în *Археологические исследования молодых ученых Молдавии*, Chişinău, 1990, fig. 1/9.
[184] E. Lăzurcă, *Ceramica cucuteniană în contextul aşezării gumelniţene de la Carcaliu (judeţul Tulcea)*, în *Peuce*, X, 1991, p. 13-19.
[185] H. Todorova, *Энеолитические культуры Болгарии и их северовосточные связи*, în *Кавказ в системе палеометаллических культур Евразии*, Tbilisi, 1982, p. 182-192.
[186] D. Popovici, P. Haşotti, *Considerations About the Synchronism of the Cernavoda I Culture*, în *Pontica*, XXI-XXII, 1988-1989, p. 291-197.
[187] V.I. Marchevici, *Многослойное поселение* ..., p. 68.
[188] V. Sorokin, *Aşezarea de tip Cucuteni* ..., fig. 4/1, 9.
[189] V.M. Danilenko, M.M. Şmagli, *Про один поворотний момент в IсторIЇ енеолIтичного населення ПIвденоЇ Европы*, în *АрхеологIя*, 6, 1972, p. 17-19, fig. 7.
[190] N.B. Burdo, V.N. Stanko, *Энеолитические находки на стоянке Мирное*, în *Древности Северо-Западново Причерноморья*, Kiev, 1981, p. 17-22.
[191] E.V. Ţvek, *Трипольские поселеня* ..., p. 170-172.
[192] I.T. Dragomir, *Elemente stepice* ....
[193] *Ibidem*, p. 422-423, 426; Idem, *Săpăturile arheologice de la Tg. Bereşti*, p. 65.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aşezărilor menţionate şi nu după traseul propus de I.T. Dragomir de la nord-estul Moldovei (Drăguşeni-*Ostrov*) către zona de sud-vest[194]. Cea mai timpurie aşezare cu ceramică cu scoici pisate în pastă pare să fie cea de la Taraclia care, probabil, fixează prima apariţie în stepele nord-vest pontice a comunităţilor de păstori.

Referitor la mormintele eneolitice pre-usatoviene din interfluviul Nistru-Prut remarcăm că, pe baza „importurilor” din culturile sincrone de agricultori şi a informaţiilor stratigrafice, ele pot fi disecate din punct de vedere cronologic, însă apartenenţa lor culturală rămâne problematică. Aceasta depinde în mare măsură de starea de conservare, căci fiind cele mai timpurii, în tumuli sunt deteriorate de înmormântările mai recente. O altă cauză este şi metoda de săpătură folosită în cercetarea lor. Ţinând cont de mobilitatea triburilor de păstori, acestea au vehiculat, probabil, valorile materiale şi spirituale ale altor culturi la distanţe mari. Printre alte elemente stepice au pătruns şi cele de tip Strilcea Skelia, definit recent ca aspect[195], în mediul civilizaţiilor de agricultori. În acest context devine explicabil rolul cuprului, sării etc. în schimburile intertribale şi implicaţiile relaţiilor de schimb pentru cultura Cucuteni-Tripolie[196].

Îndeletnicirile

Ocupaţiile de bază ale comunităţilor civilizaţiei Cucuteni-Tripolie, în general, şi a celor din prima ei fază de dezvoltare, în special, au fost cultivarea plantelor şi creşterea animalelor domestice.

De regulă, speciile de plante au fost identificate pe baza amprentelor de pe chirpicul locuinţelor, de pe fragmentele de ceramică, plastică şi, în mod excepţional, pe baza unor depozite de macroresturi vegetale carbonizate. Din aşezările de tipul Drăguşeni-Jura informaţii despre plantele cultivate au fost obţinute din staţiunile Cuconeştii Vechi I, Putineşti II, Putineşti III, Duruitoarea Veche, Kudrinţî, Drăguşeni-*Ostrov* (tab. 12). În siturile menţionate au fost determinate speciile de grâu *Triticum dicoccum, Triticum spelta, Triticum monococcum* şi *Triticum aestivum-compactum*. După cum au subliniat Z.V. Ianuşevici, N.N. Kuzminova[197], G.A. Paşkevici[198] etc., comunităţile Cucuteni-

[194] Idem, *Săpăturile arheologice din aşezarea cucuteniană de la Bereşti „Dealul Bulgarului", judeţul Galaţi*, în *Danubius*, XVI, 1996, p. 91.

[195] Iu. Rassamakin, *The main Directions of the Development of Early Pastoral Societies of Northern Zone: 4500-2500 B.C. (Pre-Iamnnaya Cultures Circle of Baltic-Pontic Early Agrarian Cultures: 5000-1650 B.C.)*, în *Baltic-Pontic Studies*, 2, Poznan, 1994, p. 29-70.

[196] D. Monah, *L'exploitation du sel dans les Carpates Orientales et ses rapports avec la culture de Cucuteni-Tripolye*, în V. Chirica, D. Monah (eds.), *Le Paléolithique et le Néolithique de la Roumanie en contexte européen*, *BAI*, IV, 1991, p. 387-400.

[197] Z.V. Ianuşevici, *Культурные растения Юго-Запада СССР по палеоботаническим исследования*, Chişinău, 1976; Idem, *Культурные растения Северного Причерноморья. Палеоботанические исследования*, Chişinău, 1986; Z.V. Ianuşevici, N.N. Kuzminova, *Возникновение и развитие земледелия в*

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tripolie cultivau cu precădere *Triticum dicoccum*. Dintre speciile de orz au fost identificate *Hordeum var. nudum* şi *Hordeum var. coeleste*. După cercetătoarele menţionate, cucutenienii preferau ultima specie, cu toate că în unele aşezări aceasta n-a fost atestată (Cuconeştii Vechi I, Putineşti II, Putineşti III). *Panicum miliaceum* (meiul) a fost documentat la Putineşti II, Putineşti III şi Duruitoarea Veche. *Avena* sp. (ovăzul) a fost constatată numai la Duruitoarea Veche. Referitor la ovăz, Z.V. Ianuşevici susţine că această specie însoţea *Triticum dicoccum* şi nu era cultivată intenţionat[199].

Despre ponderea unor specii de cereale în agricultura comunităţilor de tipul Drăguşeni-Jura sunt destul de elocvente informaţiile obţinute pe baza eşantionului de la Cuconeştii Vechi I. În acest lot de macroresturi pe primul loc se plasează *Triticum dicoccum* (823 de cariopse – 82,3%), urmat de *Triticum spelta* (136 de cariopse – 13,6%), *Triticum monococcum* (50 de cariopse – 5%) şi *Hordeum vulgare var. nudum* (16 cariopse – 1,6%). În afară de cereale au fost determinate şi 19 specii de plante segetale şi ruderale[200].

După datele palinologice, în siturile de la Drăguşeni gramineele nu se cultivau pe teritoriul aşezărilor sau în imediata lor apropiere, deoarece procentul de polen în aşezarea de pe *Ostrov* variază între 0,4-1,5%, iar în punctul *În Deal la Lutărie* atinge indicele de 3,4%[201].

În aşezările de tipul Drăguşeni-Jura leguminoasele sunt reprezentate doar de *Pisum sativum* ssp. *arvensis* (mazărea). Amprente de mazăre au mai fost atestate la Putineşti II şi Duruitoarea Veche. În staţiunile din fazele Cucuteni A-B şi B din Basarabia mazărea a fost identificată la Gura Căinarului, Vărvăreuca VIII şi Vărvăreuca XV. Tot dintre leguminoase face parte şi *Vicia ervilia* (măzărichea), descoperită la Solonceni şi Iablona I[202]. După Z.V. Ianuşevici, leguminoasele au avut un rol important în alimentaţia

Северном Причерноморье, în *Ботанические исследования*, 5, Chişinău, 1989, p. 38-50; N.N. Kuzminova, *Земледелие в период трипольской культуры на территории Молдавии*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине*, Талианки, 1990, p. 124-128.

198 G.A. Paşkevici, *Особенности палеоботанических комплексов энеолита-бронзы на территории Украины*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, 1993, p. 99-108; Idem, *Early evidence for food plants in Ukraine*, în *Paleovegetational development in Europe*, Viena, 1991, p. 65-68.

199 Z.V. Ianuşevici, *Земледелие в раннем Триполье (по данным палеоботаники)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980, p. 229-230.

200 N.N. Kuzminova, *Находки остатков сорных растений на трипольских памятниках Молдавии*, în *Ботанические исследования*, I, Chişinău, 1988, p. 3-12; V. Marchevici, *Aşezarea cucuteniană* ..., p. 91-92.

201 S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.* în *loc. cit.*

202 V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство* ..., p. 106-107.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

triburilor cucuteniene[203]. Referitor la cultivarea leguminoaselor în aşezările Precucuteni-Tripolie A, G.A Paşkevici a avansat ipoteza că în zona de nord şi de est a arealului (teritoriul actual al Ucrainei) se cultiva cu precădere mazărea, iar pe teritoriul Basarabiei măzărichea[204]. Un argument serios în sprijinul acestei ipoteze este descoperirea a 300 de seminţe de măzăriche, fără resturi de plante segetale sau ruderale, în aşezarea de la Cărbuna[205].

Un interes deosebit îl reprezintă identificarea la Ruseştii Noi I, după amprente de sâmburi, a zarzărelui, caisului, corcoduşului, prunului şi a viţei-de-vie, cultivate probabil pe lângă case[206]. Consemnăm şi faptul că *Prunus domestica* (perjul) a fost identificat şi în nivelul Cucuteni A_2 din *tell*-ul de la Poduri-*Dealul Ghindaru*[207]. Prezenţa prunului (Vărvăreuca XV) şi viţei-de-vie (Vărvăreuca VIII) au fost semnalate şi în aşezările din faza Cucuteni B[208].

Cercetările efectuate în domeniul paleobotanicii de Z.V. Ianuşevici, N.N Kuzminova, G.A. Pashkevich[209], F. Monah[210] şi M. Cîrciumaru[211] au demonstrat că purtătorii complexului Cucuteni-Tripolie cultivau pe întregul lor areal aproximativ aceleaşi specii de plante. Ponderea lor varia, probabil, de la o fază la alta şi chiar de la o aşezare la alta, în funcţie de factorii ecologici, de specializarea unor comunităţi într-un anumit domeniu meşteşugăresc (olăritul, prelucrarea silexului etc.).

Uneltele folosite în procesul agricol, de la prelucrarea solului şi până la măcinarea boabelor, sunt reprezentate în mod inegal. În staţiunea de la

---

[203] Z.V. Ianuşevici, *Культурные растения Юго-Запада* ..., p. 171.

[204] G.A. Paşkevici, *Особенности палеоботанических* ..., p. 100.

[205] Z.V. Ianuşevici, *Земледелие в раннем* ..., p. 230.

[206] Idem, *Культурные растения Юго-Запада* ..., p. 190.

[207] F. Monah, D. Monah, *Macroresturi vegetale descoperite în nivelurile Cucuteni A_2 şi B_1 de la Poduri-Dealul Ghindaru*, în *ArhMold*, XVIII, 1995, p. 313.

[208] Z.V. Ianuşevici, *Культурные растения Юго-Запада* ..., p. 183, 190.

[209] G.A. Paşkevici, *Культурные растения трипольских поселениях Поднепровья*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980, p. 234-242; Idem, *Резултаты палеоботанического исследованя крупных трипольских поселений*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты*, Talianki, 1990, p. 131-134; Idem, *Палеоботанические исследованя трипольских материалов междуречья Днепра и Южного Буга*, în *Первобытная археология*, Kiev, 1989, p. 132-141.

[210] F. Monah, D. Monah, *Археоботанические исследования энеолита Карпато-Прутского региона*, în *Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н.э.)*, Kiev, 1991, p. 33-35.

[211] M. Cîrciumaru, F. Monah, *Raport preliminar privind seminţele carbonizate de la Poduri-Dealul Ghindaru, judeţul Bacău*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), 1985, p. 699-708; Idem, *Déterminations paléobotaniques pour les cultures Precucuteni et Cucuteni*, în M. Petrescu-Dîmboviţa et al. (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, 1987, p. 173.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Drăguşeni-*Ostrov* săpăligi s-au găsit într-un număr mic[212]. După partea utilă, săpăligile descoperite la Cuconeştii Vechi I, Putineşti III etc. au fost divizate în două tipuri, fiecare tip folosindu-se la anumite operaţiuni. În aşezările cucuteniene din Basarabia, inclusiv în cele din faza Cucuteni A, au fost semnalate aratruri, cercetate traseologic. Ipotezele referitoare la interpretarea lor în istoriografie le-am examinat deja şi nu mai revenim asupra lor[213]. O trecere succintă în revistă a aratrurilor descoperite în aşezările cucuteniene de la vest de Prut a fost efectuată relativ recent de A. László, care a descoperit la Malnaş-Băi trei asemenea unelte, divizate în două tipuri[214]. Actualmente, cel mai timpuriu aratru pare să fie piesa descoperită într-o groapă din aşezarea Maidaneţkoe-*Grebeniukov Iar* (Precucuteni III). Unealta a fost cercetată prin metoda traseologică de N.N. Skakun[215]. Piesele componente pentru seceri, râşniţele, frecătoarele etc. au fost atestate într-un număr mai mare sau mai mic în toate aşezările aspectului Drăguşeni-Jura cercetate prin săpături.

Despre creşterea animalelor domestice şi vânătoare deţinem informaţii numai din aşezarea Drăguşeni-*Ostrov* unde, în ordinea descrescătoare a numărului de piese, se situează următoarele specii: grupul bovinelor (*Bos taurus*, bour şi zimbru), suinele (porc şi mistreţ), cerbul, capra şi oaia, câinele, căpriorul, râsul, ursul, câte o piesă de cal, lup, vulpe, bursuc şi castor. S-a încercat şi o reconstituire a cantităţii de carne furnizată de animalele identificate. Din datele obţinute rezultă că peste 80% din alimentaţia carnată se realiza pe seama suinelor şi bovinelor, şi anume în proporţie aproape egală. În privinţa ovicaprinelor s-a constatat că scopul principal nu era carnea, ci obţinerea unor alte foloase economice. Dintre speciile de animale sălbatice se vânau cu precădere cerbul, zimbrul şi mistreţul, însă vânătoarea nu era o ocupaţie regulată şi strict organizată[216].

După cum s-a remarcat, aşezările aspectului Drăguşeni-Jura sunt situate pe malurile unor cursuri de ape, iar locuitorii au folosit resursele acestora, însă datele arheologice în această privinţă sunt puţine. În staţiunea Duruitoarea Nouă I s-a semnalat un cârlig de pescuit de os[217]. În alte aşezări ale

---

212 S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.*, în *loc. cit.*

213 V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство* ..., p. 108-111.

214 A. László, *Le sud-est de la Transylvanie dans le néolithique tardif et le chalkolithique. Nouvelles données et considerations*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, 1993, p. 62-76.

215 N.B. Burdo, *Землеробство раннытипільських* ..., fig. 1/1.

216 Al. Bolomey, *Exploatarea animalelor în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, 1980, p. 103-106; S. Marinescu-Bîlcu, Al. Bolomey, M. Cîrciumaru, A. Muraru, *op. cit.*, în *loc. cit.*

217 E.K. Cernâş, *Итоги работ Молдавской экспедиции в 1974 г.*, în *Новейшие открытия археологов (тезисы докладов конференции)*, ч. I, Chişinău, 1975, p. 65-66.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fazei Cucuteni A din Basarabia s-au identificat oase de peşte (Jora de Sus)[218] şi cârlige de pescuit de cupru (Ruseştii Noi I).

O altă ocupaţie, secundară, practicată de comunităţile aşezărilor cercetate era culesul, documentat prin amprente de sâmburi de coarne (*Cornus mas*) la Putineşti II. În urma analizelor palinologice de la Druţa I s-a identificat polen de *Vitis sylvestris*, care nu se răspândeşte la distanţe mari, planta crescând, probabil, în apropierea aşezării şi fiind folosită în alimentaţie[219]. Conspectul floristic pentru aşezările fazei Cucuteni A-B din Basarabia este mai bogat. Au fost identificate amprente de sâmburi de măr sălbatic (*Malus* sp.) la Solonceni, de cireş sălbatic la Mârzeşti, de alun (*Corylus avellana*) la Gura Căinarului[220]. În locuinţele de la Vasilievka şi Putineşti II au fost găsite valve de scoici de apă dulce. În L.1 de la Putineşti II valvele se aflau în umplutura bordeiului, cel mai mare număr semnalându-se în centrul acestuia.

Raporturile cu aşezările din faza Cucuteni A-B

O chestiune importantă a aşezărilor de tipul Drăguşeni-Jura este cea a destinului lor istoric, care în istoriografie este, într-o oarecare măsură, controversat. S-a afirmat că tipul respectiv de aşezări a stat la baza formării staţiunilor de tipul Solonceni, însă fără ca acest lucru să fie demonstrat[221]. Pe de altă parte, E.K. Cernâş a plasat aşezările Solonceni II şi Orheiul Vechi în aceeaşi etapă cu staţiunile Nezvisko, Duruitoarea Nouă I, Drăguşeni-*În Deal la Lutărie* şi *Ostrov*[222]. Cercetările din ultimii ani în aşezările etapei Cucuteni A_4 din România, Republica Moldova şi Ucraina ne permit să abordăm această problemă.

Pentru complexele ceramice ale ambelor variante locale sunt caracteristice aceleaşi categorii ceramice, însă raportul dintre ele se schimbă în mod simţitor. În siturile de tipul Solonceni ceramica grosieră constituie 2-13%[223], iar în cele de tipul Drăguşeni-Jura 30-50% (Putineşti II, Putineşti III). Dintre forme au fost identificate strâchinile tronconice, vasele piriforme inversate, chiupurile cu corpul ovoidal, strecurătorile şi capacele în formă de

---

218 A.I. David, *Новые материалы по среднеголоценовой фауне Молдавии. Плиоцен-антропогеновая фауна Днестровско-Прутского междуречья*, Chişinău, 1986, p. 6-13.

219 K.V. Kremeneţkii, *Палеэкология древнейших земледельцев и скотоводов Русской равнины*, Moscova, 1991, p. 90.

220 V. Ia. Sorokin, *Орудия труда и хозяйство* ..., p. 129.

221 N.M. Vinogradova, *Памятники переходного этапа Триполья BI-BII в Поднестровье*, în *CA*, 1, 1972, p. 36-56; V. Sorokin, *Culturile eneolitice din Moldova*, în *TD*, XV, 1-2, 1994, p. 79.

222 E.K. Cernâş, *Энеолит Правобережной Украины и Молдавии*, p. 199-200.

223 N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского междуречья*, p. 43, 52; V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Мырзешти*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 1, 1983, p. 50-54.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

coif suedez. Cu excepţia capacelor în formă de coif suedez, formele respective sunt caracteristice şi pentru complexele Cucuteni A. În afară de forma remarcată, ca element nou pentru ceramica grosieră este calitatea pastei şi arderea vaselor. În comparaţie cu categoria menţionată din complexele Cucuteni A, pasta vaselor de uz comun din siturile de tipul Solonceni (şi din aşezările fazei Cucuteni A-B) are mai puţine impurităţi, este mai bine frământată, iar arderea este uniformă şi completă.

A doua categorie – ceramica cu decor incizat – este reprezentată în complexele de tipul Solonceni în proporţie de 8-13%, iar în cele ale aspectului Drăguşeni-Jura de 10,34% (la Putineşti II – 6,78%, la Putineşti III şi la Druţa I – 25-27%)[224]. La Drăguşeni, în groapa 14, fragmentele cu şănţuleţe, fără pictură vizibilă, constituie 25,5%, iar cele cu decorul canelat şi pictură bicromă 16,5%[225]. Şi la această categorie se sesizează o anumită îmbunătăţire a pastei şi arderii vaselor. Amintim că în complexele Cucuteni A-B din spaţiul dintre Carpaţi şi Prut ceramica cu decor incizat lipseşte cu desăvârşire. În interfluviul Nistru-Prut ea se menţine până la finele fazei date, îndeosebi în aşezările din bazinul Nistrului, însă ponderea ei scade simţitor. Purtătorii aspectului Drăguşeni-Jura au transmis comunităţilor aşezărilor de tipul Solonceni formele vaselor şi tehnica de decorare. În complexele ambelor variante locale s-au documentat forme similare: străchini tronconice, vase piriforme, capace semisferice, lipsind doar cele în formă de coif suedez. De asemenea, în ambele tipuri de complexe craterele se întâlnesc rar. Elemente comune se constată şi în decorul vaselor. Pe unele vase inciziile sunt vopsite după ardere cu alb, iar interspaţiile cu roşu. După cum am remarcat, recipiente cu acest ornament au fost atestate la Nezvisko, Vasilievka, Drăguşeni, Solonceni II[226] şi Alexandrovka[227].

În complexul de la Nezvisko a fost scoasă în evidenţă o grupă de vase care la exterior este decorată cu incizii în asociere cu pictură crudă, iar la interior cu pictură policromă[228]. Vase decorate în acest fel au fost depistate în siturile de la Drăguşeni, Vasilievka, Druţa I. Această specie ceramică este preluată de comunităţile de tip Solonceni (Solonceni II, Gura Căinarului, Alexandrovka II), iar compoziţiile decorative sunt realizate în stilurile timpurii A-Bα, A-Bα_1 etc.

A treia categorie de vase – cu decor canelat – a fost semnalată deocamdată numai în staţiunea eponimă (Solonceni) şi constituie doar 4%[229]. În siturile de tipul Drăguşeni-Jura ea reprezintă la Putineşti II 29,17%, la Putineşti

---

224 I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., p. 57.

225 Vl. Dumitrescu, *Unele probleme* ..., p. 39.

226 T.G. Movşa, *Трипольское жилище на поселении Солончены II*, în *ЗОАО*, II (34), Odessa, 1960, p. 231-248.

227 T.D. Todorova, *Отчет о полевых исследованиях на поселиях Чулукань и Алехандровка II в 1990 г.*, Chişinău, 1992.

228 E.K. Cernâş, *К истории населния* ..., p. 36.

229 N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского* ..., p. 49-50.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

III 40,02%, la Druţa I 40%, iar în groapa 14 de la Drăguşeni fragmentele cu caneluri în asociere cu şănţuleţe şi pictură bicromă constituie 16,5%[230]. Aceste elemente decorative sunt specifice şi pentru vasele cu decor canelat de la Solonceni II, însă ponderea lor este scăzută. După informaţiile de care dispunem la momentul actual, categoria respectivă de vase îşi încetează evoluţia în interfluviul Nistru-Prut în etapa Cucuteni A-B_1. La est de Nistru ceramica cu decor canelat continuă să evolueze şi mai târziu[231].

A patra categorie – cu decor pictat – constituie în complexele de tipul Drăguşeni-Jura 7,6% la Putineşti II, 9,9% la Putineşti III, iar în groapa 14 de la Drăguşeni fragmentele cu pictură tricromă, specifică fazei Cucuteni A, reprezintă 39,7%. În siturile de tipul Solonceni această categorie de vase devine dominantă şi constituie 76-85%. Începând cu etapa Cucuteni A-B_1 în aşezările culturii Cucuteni din interfluviul Nistru-Prut vasele cu decor pictat predomină în complexele ceramice. În general, în ambele variante locale pentru modelarea vaselor pictate s-a folosit o pastă bine frământată în care s-a întrebuinţat ca degresant nisipul fin şi au fost arse la temperaturi înalte.

În urma comparării complexelor ceramice de la Drăguşeni şi Traian-*Dealul Fântânilor*, S. Marinescu-Bîlcu a scos în evidenţă unele elemente târzii din prima aşezare. În cazul paharelor sau cupelor – cele mai frecvente forme din fazele Cucuteni A şi A-B – cercetătoarea a evidenţiat trei variante: 1) cu corpul uşor bombat, gâtul scund şi larg, având pe diametrul maxim o mică proeminenţă-tortiţă perforată vertical, caracteristică etapelor „clasice" ale fazei Cucuteni A; 2) pahare cu gâtul lung şi bine individualizat faţă de restul corpului, fiind preponderente la Drăguşeni şi Traian-*Dealul Fântânilor*; 3) pahare cu gâtul înalt cât corpul, sugrumate pe mijloc şi cu gura foarte largă. O particularitate a acestei forme o constituie faptul că la baza gâtului, uşor evazat, se află două tortiţe perforate orizontal. Varianta respectivă apare rar la Drăguşeni şi lipseşte la Traian-*Dealul Fântânilor* şi în etapa „clasică" Cucuteni A[232]. Toate trei variantele de cupe sunt cunoscute şi în aşezările de tipul Drăguşeni-Jura situate la est de Prut. Unele exemplare din prima variantă de la Nezvisko[233] şi Vasilievka[234] sunt înzestrate cu proeminenţe perforate orizontal, dispuse la baza gâtului scund şi larg. Nu lipseşte din complexul ceramic al acestor staţiuni nici varianta a doua de cupe, cu sau fără proeminenţe. Un exemplar de la Druţa I[235] este similar variantei a treia de cupă întâlnită rar la Drăguşeni. În complexele ceramice de tip Solonceni sunt frecvente

---

[230] Vl. Dumitrescu, *Aspecte regionale ...*, p. 551.

[231] I.I. Zaeţ, S.N. Râjov, *Поселение трипольской культуры Клищев на Южно Буге*, Kiev, 1992.

[232] S. Marinescu-Bîlcu, *Elemente târzii în ceramica Cucuteni A ...*, p. 117, 119.

[233] E.K. Cernâş, *К истории населния ...*, fig. 21/1.

[234] V.G. Zbenovici, V.A. Şumova, *Трипольская культура Среднего Поднестровья в свете новых исследований*, în *Первобытная археология*, Kiev, 1989, p. 97-105.

[235] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс ...*, fig. 3/2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cupele variantei a doua, dar sunt cunoscute şi cele din prima şi a treia variantă. În complexul ceramic de la Gura Căinarului s-au depistat două variante de cupe: 1) cu corpul bombat, gâtul lung şi buza uşor evazată şi 2) cu corpul bombat, gâtul scurt, cilindric şi buza dreaptă. Piesele menţionate se deosebesc de cupele din etapele „clasice" ale fazei Cucuteni A (prima variantă, după S. Marinescu-Bîlcu). În complexul menţionat predomină cupele primei variante[236]. În aşezarea Solonceni II au fost semnalate cupe din varianta a treia (după autoarea citată)[237].

O altă formă asupra căreia a atras atenţia S. Marinescu-Bîlcu sunt craterele. Autoarea a menţionat elementele morfologice caracteristice pentru recipientele din aşezările remarcate. O variantă a acestei forme pare să fie exemplarul de la Gura Căinarului la care forma se apropie de cea a pieselor de la Drăguşeni, însă gâtul nu este atât de bine individualizat. În schimb, torţile sunt dispuse la baza gâtului, ca şi la exemplarele de la Traian-*Dealul Fântânilor*[238].

Una dintre formele caracteristice a complexelor ceramice din faza Cucuteni A-B – Tripolie BII sunt capacele în formă de coif suedez. S. Marinescu-Bîlcu susţine că ele sunt o creaţie a acestei faze[239]. Materialele recuperate în ultimii ani ne demonstrează că prototipul acestei forme a apărut în complexele ceramice de tipul Drăguşeni-Jura. Astfel de vase cu corpul semisferic şi buza evazată au fost atestate în aşezările Putineşti III, Druţa I şi Jura, cu toate că ele se întâlnesc rar.

Un alt tip de capac cu decor pictat, întâlnit rar şi semnalat la Gura Căinarului, sunt cele de formă tronconică cu mâner discoidal, suprafaţa lor fiind plană sau uşor albiată[240]. Capace similare, ornamentate cu incizii şi caneluri, au fost depistate la Putineşti II şi Cuconeştii Vechi I. O variantă a acestei forme a fost descoperită la Hăbăşeşti[241], însă lipseşte din repertoriul formelor din alte staţiuni ale fazei Cucuteni A cercetate pe scară largă: Cucuteni, Frumuşica, Izvoare, Târpeşti etc.

Unele similitudini între complexele ceramice din aşezările de tipul Drăguşeni-Jura şi cele de tipul Solonceni se pot constata şi la alte forme ceramice, de exemplu la suporturile cu partea centrală cilindrică şi ambele capete în formă de pâlnie. Piesele de la Nezvisko sunt decorate bi- şi policrom[242] şi sunt similare cu exemplare de la Alexandrovka II, iar suportul de la Druţa I[243], decorat cu incizii, este aproape identic cu cele de la Solonceni II şi

---

[236] V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, în *АИМ в 1983 г.*, 1988, p. 20-34.

[237] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского* ..., p. 43, fig. 11/2-3, 6, 9.

[238] S. Marinescu-Bîlcu, *Elemente târzii* ..., p. 119, 121.

[239] *Ibidem*, p. 121.

[240] V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, fig. 3/8.

[241] Vl. Dumitrescu şi colab., *Hăbăşeşti* ..., pl. LXXXI/1.

[242] E.K. Cernâş, *К истории населения* ..., fig. 23/10-11.

[243] I.V. Palaguta, *Керамический комплекс* ..., fig. 2/5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Gura Căinarului[244]. Una dintre formele frecvente în complexul ceramic de la Drăguşeni (şi în alte staţiuni de acest tip) este cea a vaselor piriforme cu gâtul mai mult sau mai puţin înalt, buza fie uşor evazată, fie dreaptă sau puţin îngroşată, umărul pronunţat sau atenuat, având pe linia diametrului maxim torţi puternice, întotdeauna perforate vertical[245]. De regulă, în complexul de la Gura Căinarului vasele de acest tip au gâtul înalt, bine individualizat, corpul rotund şi partea inferioară tronconică, buza uşor evazată, dreaptă sau chiar în formă de pâlnie, uneori puţin îngroşată, iar torţile puternice, perforate orizontal, sunt dispuse la baza gâtului sau pe linia de unire a gâtului cu corpul[246]. Sunt evidente particularităţile morfologice ale vaselor din ultima aşezare şi evoluţia lor în comparaţie cu piesele de la Drăguşeni. Specificăm că vasele piriforme de la Gura Căinarului au fost decorate bicrom, pe fondul alb pictându-se motive de culoare roşie. Transmiterea tradiţiilor fazei Cucuteni A, a complexelor de tipul Drăguşeni-Jura, în ceramica aşezărilor de tipul Solonceni se resimte şi în decorul pictat. Vasele din staţiunea Solonceni II sunt pictate mono-, bi- şi policrom şi deseori ornamentul este organizat în câteva registre sau este dispus pe tot exteriorul. Ultima practică este de tradiţie Cucuteni A. Paralel cu grupele stilistice caracteristice fazei Cucuteni A-B, în decorul vaselor se păstrează ornamentul executat în stilurile fazei Cucuteni A (în maniera de trasare a picturii şi a motivelor ornamentale). Stilul timpuriu A-Bα se întâlneşte frecvent pe vasele de la Solonceni II. Pe fondul roşu s-au pictat benzi albe care sunt mărginite de benzi negre de aceeaşi lăţime. De asemenea, este prezent stilul β_1, care apare la finele fazei Cucuteni A. Pe fondul alb se desenează cu două linii negre paralele spirala, iar liniile mediane înguste sunt de culoare roşie. Un loc însemnat în pictura vaselor de la Solonceni II îl ocupă grupa stilistică α, reprezentată de variantele α_1, α_{1a} şi α_{1b}. Grupa stilistică δ este prezentă prin variantele δ_1, δ_{1a} şi δ_4, dintre care s-au folosit cu precădere sub-stilurile δ_1 şi δ_4. Stilul γ este reprezentat de varianta γ_2, care se întâlneşte rar. Pe fondul roşu sunt desenate cu negru rânduri de „X"-uri care alternează cu liniile negre orizontale, interspaţiile dintre rânduri fiind vopsite cu alb[247].

În complexul ceramic de la Orheiul Vechi, în comparaţie cu cel de la Solonceni II, vasele pictate în tradiţiile fazei Cucuteni A sunt mai puţine. Sunt frecvente recipientele pictate în stil α, şi anume variantele α_1 şi α_{1a}. O particularitate a ultimei variante constă în faptul că interspaţiile libere nu sunt vopsite cu negru, ci haşurate cu linii negre înguste. În stilul δ_1 desenul constă în

---

[244] T.G. Movşa, *Многослойное трипольское поселение Солончены II*, în *КСИА АН СССР*, 105, 1965, fig. 20/2; V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, fig. 3/2.

[245] S. Marinescu-Bîlcu, *Ceramica cucuteniană* ..., p. 222-223.

[246] V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, p. 28-29, fig. 3/1.

[247] N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского* ..., p. 47, 49.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

rânduri de „X"-uri pictate cu negru pe fondul alb şi, ulterior, vopsite deasupra cu roşu. O grupă însemnată de piese a fost pictată în stilul δ_4[248].

În complexul ceramic de la Gura Căinarului, şi îndeosebi în L.3, au fost semnalate piese împodobite în stilul A-B*α*. Pe fondul roşu al vasului a fost pictat decorul cu linii albe şi roşii, mărginite de linii negre. Liniile albe şi negre au aproximativ aceeaşi lăţime. Motivul ornamental principal este spirala, care este dispusă liber pe exteriorul vasului, uneori interspaţiile fiind vopsite. Aproximativ de acelaşi număr de vase este reprezentat stilul A-Bα_1. Vasele pictate în stilurile $\alpha\alpha_1$ şi $\alpha\alpha_2$ au fost depistate într-un număr mic[249]. După cum s-a remarcat în istoriografie, grupele stilistice A-B*α* şi *αα* sunt cele mai timpurii în ceramica fazei Cucuteni A-B şi sunt similare stilurilor ceramicii pictate din faza Cucuteni A[250]. După cum a subliniat S. Marinescu-Bîlcu, ornamentarea bicromă combinată cu caneluri de la Drăguşeni se regăseşte, fără caneluri, în aşezări din faza A-B_1[251]. În acest sens, deosebit de semnificative sunt informaţiile din staţiunea de la Gura Căinarului. În decorarea vaselor predomină bicromia (pe fond alb s-a pictat cu roşu sau negru), care a fost semnalată pe 62% din numărul total de piese (alb şi roşu – 48%; alb şi negru – 14%). Mai mult de jumătate din materialele pictate bicrom au fost recuperate din L.3. Principalele elemente decorative sunt spiralele şi benzile orizontale care, uneori, au fost trasate şi pe partea interioară a buzei. În staţiune este prezent şi stilul α_1. Motivele au fost pictate cu negru pe fond alb, medianele constând în linii roşii înguste. Ca elemente decorative au fost folosite spirale şi festoane cu bandă scurtă în interior etc. Ceramica pictată în acest stil constituie 20%. Stilul α_2 este reprezentat de 6% din material. Alte grupe stilistice sunt reprezentate într-un număr mic, predominante fiind variantele δ_1, δ_2 şi δ_4[252].

Aşadar, compararea complexelor ceramice de tipul Drăguşeni-Jura cu cele de tipul Solonceni a demonstrat destul de elocvent că primele au stat la baza formării siturilor din etapa Cucuteni A-B_1, iar trecerea de la o fază la alta a avut loc pe cale evolutivă, ceea ce confirmă ideea lui Vl. Dumitrescu care susţinea, cu decenii în urmă, că această trecere a fost rezultatul unui proces interior, iar factorii externi reprezentaţi de grupa ceramică Cucuteni C nu au jucat nici un rol[253].

---

248 N.M. Vinogradova, V.S. Beilekci, P.P. Bârnea, *Раскопки трипольского поселения в Старом Орхее*, în *АИМ (1972)*, 1974, p. 73-75.

249 V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, p. 29-30.

250 N.M. Vinogradova, *Племена Днестровско-Прутского* ..., p. 63-64.

251 S. Marinescu-Bîlcu, *Elemente târzii* ..., p. 123.

252 V. Ia. Sorokin, *Трипольское поселение у с. Гура Кэйнарулуи*, p. 30.

253 Vl. Dumitrescu, *Originea şi evoluţia culturii Cucuteni-Tripolie*, în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 288.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ÎNCHEIERE

Particularitățile locale în cadrul complexului Cucuteni-Tripolie apar la finele culturii Precucuteni-Tripolie A, însă trăsăturile generale continuă să predomine asupra celor locale, pentru a fi mai evidente în faza Cucuteni A-Tripolie BI. Cauzele care au contribuit la apariția lor au fost complexe și printre ele putem cita pe cele legate de tradițiile culturale, reflectate în tipurile de locuințe, uneltele de muncă și, îndeosebi, în complexele ceramice. Ne-am ocupat de această problemă la sfârșitul fiecărui capitol și în special în ultimul. Alte cauze au fost de ordin ecologic. Clima, flora, fauna, zăcămintele etc. au influențat caracteristicile locale ale culturii materiale și spirituale și au determinat ocupațiile comunităților preistorice. Desigur, ele și-au lăsat amprenta și asupra comunităților cucuteniene și tripoliene. O anumită influență asupra formării particularităților locale au avut și relațiile interne dintre diferite aspecte regionale din cuprinsul arealelor culturilor Cucuteni și Tripolie. După cum am remarcat, în așezările de tipul Drăgușeni-Jura au fost sesizate influențe estice provenind din siturile de tipul Borisovka. În fazele ulterioare relațiile dintre culturile nominalizate au avut o importanță deosebită în dezvoltarea complexului cultural Cucuteni-Tripolie, elementele cucuteniene dovedindu-și vitalitatea și contribuind, în ultimă instanță, la formarea așezărilor de dimensiuni foarte mari de tipul Maidanețkoe, Talianki etc. O anumită pondere au avut și relațiile externe, prin aprovizionarea comunităților de tipul Drăgușeni-Jura cu piese de metal. Ceramica Cucuteni C, ca influență stepică în complexele ceramice cucuteniene și tripoliene, n-a schimbat specificul culturii în prima fază de dezvoltare, iar trecerea la următoarea fază a avut un caracter evolutiv.

După cum au demonstrat investigațiile asupra așezărilor aspectului regional Drăgușeni-Jura, în stadiul actual al cercetărilor problema structurii interne a complexului cultural Cucuteni-Tripolie constituie o temă de perspectivă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ANEXE

Tab. 1: *Putineşti II. Tehnica debitajului.*

Categorii	Grupe	Tipuri	Categorii, grupe şi tipuri de piese	Nr. piese	% din nr. piese
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**10**	**1,9**
	a		*Conice:*	*6*	
		1	Cu un talon, un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	5	
		2	Cu un talon, un front vertical, circular de percuţie	1	
	b		*Discoidale:*	*1*	
		3	Cu două taloane şi două fronturi de percuţie	1	
	c		*Amorfe:*	*3*	
		4	Cu mai multe taloane şi fronturi de percuţie	3	
B			**Lame:**	**74**	**14,2**
	d		*Macro:*	*4*	
		5	Prismatice cu profilul arcuit	4	
	e		*Mari:*	*34*	
		6	Prismatice cu profilul arcuit	11	
		7	Prismatice cu profilul drept	10	
		8	Triunghiulare cu profilul arcuit	3	
		9	Amorfe	3	
		10	Fragmente	7	
	f		*Mijlocii:*	*31*	
		11	Prismatice cu profilul arcuit	14	
		12	Prismatice cu profilul drept	7	
		13	Triunghiulare cu profilul arcuit	1	
		14	Triunghiulare cu profilul drept	1	
		15	Trapezoidale cu profilul drept	1	
		16	Amorfe	1	
		17	Fragmente	6	
	g		*Mici:*	*5*	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		18	Prismatice cu profilul drept	1	
		19	Amorfe	4	
C			**Aşchii:**	**437**	**83,9**
	h		*Macro:*	*5*	
		20	Ovale	5	
	i		*Mari:*	*38*	
		21	Patrulatere	22	
		22	Ovale	5	
		23	Triunghiulare	7	
		24	Trapezoidale	2	
		25	Amorfe	2	
	j		*Mijlocii:*	*151*	
		26	Patrulatere	55	
		27	Ovale	27	
		28	Triunghiulare	51	
		29	Trapezoidale	8	
		30	Amorfe	10	
	k		*Mici:*	*243*	
		31	Patrulatere	87	
		32	Ovale	16	
		33	Triunghiulare	50	
		34	Trapezoidale	15	
		35	Amorfe	75	
			Total general piese:	**521**	**100,0**

Tab. 2: *Putineşti III. Tehnica debitajului.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de piese**	**Nr. piese**	**% din nr. piese**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**26**	**3,1**
	a		*Prismatice:*	*18*	
		1	Cu un talon, un front vertical de percuţie	2	
		2	Cu un talon, un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	9	
		3	Cu un talon, un front vertical, circular de percuţie	6	
		4	Cu două taloane, două fronturi de percuţie	1	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
	b		*Conice:*	*1*	
		5	Cu un talon, un front vertical de percuţie	1	
	c		*Amorfe:*	*7*	
		6	Cu mai multe taloane şi fronturi de percuţie	7	
B			**Lame:**	**104**	**12,4**
	d		*Macro:*	*11*	
		7	Prismatice cu profilul arcuit	4	
		8	Prismatice cu profilul drept	7	
	e		*Mari:*	*70*	
		9	Prismatice cu profilul arcuit	23	
		10	Prismatice cu profilul drept	29	
		11	Triunghiulare cu profilul drept	4	
		12	Triunghiulare cu profilul arcuit	2	
		13	Foliere cu profilul arcuit	1	
		14	Romboidale cu profilul arcuit	1	
		15	Fragmente	10	
	f		*Mijlocii:*	*20*	
		16	Prismatice cu profilul drept	14	
		17	Prismatice cu profilul arcuit	3	
		18	Triunghiulare cu profilul drept	1	
		19	Fragmente	2	
	g		*Mici:*	*3*	
		20	Prismatice cu profilul drept	3	
C			**Aşchii:**	**711**	**84,5**
	h		*Mari:*	*86*	
		21	Patrulatere	25	
		22	Triunghiulare	19	
		23	Ovale	24	
		24	Trapezoidale	10	
		25	Foliere	1	
		26	Amorfe	7	
	i		*Mijlocii:*	*268*	
		27	Patrulatere	142	
		28	Triunghiulare	60	
		29	Ovale	38	
		30	Trapezoidale	20	
		31	Foliere	1	
		32	Amorfe	7	
	j		*Mici:*	*357*	
		33	Patrulatere	162	
		34	Triunghiulare	52	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		35	Ovale	28	
		36	Trapezoidale	30	
		37	Romboidale	3	
		38	Amorfe	82	
			Total general piese:	**841**	**100,0**

Tab. 3: *Cuconeştii Vechi I. Tehnica debitajului.*

Categorii	Grupe	Tipuri	Categorii, grupe şi tipuri de piese	Nr. piese	% din nr. piese
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**494**	**20,9**
	a		*Prismatice:*	*85*	
		1	Cu un talon, un front vertical de percuţie	27	
		2	Cu un talon, un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	49	
		3	Cu un talon, un front vertical, circular de percuţie	7	
		4	Cu două taloane, două fronturi de percuţie	1	
		5	Cu trei taloane, trei fronturi de percuţie	1	
	b		*Conice:*	*1*	
		6	Cu un talon puţin înclinat, un front vertical, circular de percuţie	1	
		7	Fragmente	409	
B			**Lame:**	**618**	**26,2**
	c		*Macro:*	*85*	
		8	Prismatice cu profilul drept	28	
		9	Prismatice cu profilul arcuit	24	
		10	Triunghiulare cu profilul arcuit	1	
		11	Foliere cu profilul drept	1	
		12	Foliere cu profilul arcuit	1	
		13	Neregulate cu profilul drept	1	
		14	Neregulate cu profilul arcuit	5	
		15	Fragmente	24	
	d		*Mari:*	*373*	
		16	Prismatice cu profilul drept	160	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		17	Prismatice cu profilul arcuit	160	
		18	Triunghiulare cu profilul drept	3	
		19	Triunghiulare cu profilul arcuit	6	
		20	Foliere cu profilul drept	2	
		21	Neregulate cu profilul arcuit	2	
		22	Fragmente	35	
	e		*Mijlocii:*	*148*	
		23	Prismatice cu profilul drept	67	
		24	Prismatice cu profilul arcuit	69	
		25	Triunghiulare cu profilul drept	3	
		26	Triunghiulare cu profilul arcuit	1	
		27	Foliere cu profilul drept	1	
		28	Neregulate cu profilul drept	1	
		29	Neregulate cu profilul arcuit	2	
		30	Fragmente	4	
	f		*Mici:*	*12*	
		31	Prismatice cu profilul drept	5	
		32	Prismatice cu profilul arcuit	5	
		33	Triunghiulare cu profilul arcuit	1	
		34	Fragmente	1	
C			**Aşchii:**	**1247**	**52,9**
	g		*Mari:*	*209*	
		35	Patrulatere	68	
		36	Triunghiulare	36	
		37	Trapezoidale	23	
		38	Ovale	34	
		39	Romboidale	1	
		40	Foliere	4	
		41	Unghiforme	1	
		42	Amorfe	42	
	h		*Mijlocii:*	*797*	
		43	Patrulatere	300	
		44	Triunghiulare	152	
		45	Trapezoidale	93	
		46	Ovale	91	
		47	Romboidale	13	
		48	Foliere	18	
		49	Unghiforme	15	
		50	Rotunde	5	
		51	Amorfe	110	
	i		*Mici:*	*242*	
		52	Patrulatere	104	
		53	Triunghiulare	65	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		54	Trapezoidale	21	
		55	Ovale	12	
		56	Foliere	3	
		57	Unghiforme	7	
		58	Rotunde	1	
		59	Amorfe	29	
			Total general piese:	**2359**	**100,0**

Tab. 4: *Putineşti II. Tehnica retuşării.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de retuşe**	**Nr. retuşe**	**% din nr. retuşe**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Abrupte:**	**37**	**72,5**
	a		*Mici:*	*14*	
		1	Pe o latură	5	
		2	Pe un capăt	6	
		3	Pe un capăt şi două laturi	1	
		4	Pe perimetru	1	
		5	Pe două laturi alternante	1	
	b		*Mari:*	*18*	
		6	Pe o latură	4	
		7	Pe un capăt şi o latură	5	
		8	Pe un capăt	7	
		9	Pe o latură, ventrală	1	
		10	Pe două laturi	1	
	c		*Mici şi mari:*	*5*	
		11	Pe o latură	1	
		12	Pe un capăt	1	
		13	Pe două laturi	2	
		14	Pe un capăt şi o latură	1	
B			**Plate:**	**10**	**19,6**
	d		*Mici:*	*7*	
		15	Pe două laturi	2	
		16	Pe un capăt şi o latură	2	
		17	Pe un capăt	2	
		18	Pe o latură dorsală, pe alta ventrală	1	
	e		*Mari:*	*3*	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		19	Pe o latură	1	
		20	„În pojghiţă” pe ambele feţe	2	
C			**Denticulate:**	**1**	**2**
	f		*Mari:*	*1*	
		21	Pe un capăt	1	
D			**Mixte (abrupte şi plate):**	**3**	**5,9**
	g		*Mici, abrupte şi plate:*	2	
		22	Pe un capăt abruptă, pe o latură plată	1	
		23	Pe un capăt plate, pe o latură cu scobituri abrupte	1	
	h		*Mari, abrupte şi plate:*	*1*	
		24	Pe un capăt abrupte alternante, pe o latură plate	1	
			Total general retuşe:	**51**	**100,0**

Tab. 5: *Putineşti III. Tehnica retuşării.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de retuşe**	**Nr. retuşe**	**% din nr. retuşe**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Abrupte:**	**124**	**60,8**
	a		*Mici:*	*52*	
		1	Pe două laturi	9	
		2	Pe o latură cu scobituri	2	
		3	Pe o latură	15	
		4	Pe un capăt	9	
		5	Pe o latură ventrală	2	
		7	Pe 2/3 din perimetru	2	
		8	Pe o latură cu scobituri, ventrală	1	
		9	Pe o latură dorsală, pe alta ventrală	5	
		10	Pe un capăt şi o latură	2	
		11	Pe un capăt şi două laturi	3	
	b		*Mari:*	*16*	
		12	Pe un capăt	13	
		13	Pe o latură	3	
	c		*Mici şi mari:*	*56*	
		14	Pe un capăt şi o latură	9	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		15	Pe o latură	12	
		16	Pe 2/3 din perimetru	2	
		17	Pe un capăt	29	
		18	Pe un capăt şi două laturi	5	
		19	Pe perimetru	2	
		20	Pe o latură dorsală, pe alta ventrală	2	
		21	Pe două laturi	1	
		22	Pe trei laturi	1	
		23	Pe două capete	2	
B			**Plate:**	**34**	**16,7**
	d		*Mici:*	*25*	
		24	Pe o latură	15	
		25	Pe o latură alternantă	1	
		26	Pe două laturi	8	
		27	Pe o latură dorsală, pe alta ventrală	1	
	e		*Mari:*	*3*	
		28	Pe două laturi	1	
		29	„În pojghiţă"	2	
	f		*Mici şi mari:*	*6*	
		30	Pe o latură	4	
		31	Pe două laturi	1	
		32	Pe un capăt	1	
C			**Mixte (abrupte, plate şi denticulate):**	**38**	**18,6**
	g		*Mici, abrupte şi plate:*	*15*	
		33	Pe două laturi	7	
		34	Pe un capăt şi o latură	2	
		35	Pe o latură	4	
		36	Pe o latură alternantă	2	
		37	Pe o latură dorsală, pe alta ventrală	1	
		38	Pe un capăt şi două laturi	1	
	h		*Mari, abrupte şi plate:*	*1*	
		39	Pe o latură	1	
	i		*Mari abrupte şi mici plate:*	2	
		40	Pe un capăt abrupte, pe o latură mici, mari	1	
		41	Pe o latură cu scobituri	1	
	j		*Mici abrupte şi mari plate:*	*5*	
		42	Pe o latură mari, pe un capăt mici	2	
		43	Pe o latură mici, pe alta mici şi mari	2	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		44	Pe o latură retuşe mici şi mari	1	
	k		*Mici, mari, abrupte şi plate:*	*4*	
		45	Pe un capăt abrupte, pe o latură plate	1	
		46	Pe o latură abrupte, pe alta plate	3	
	l		*Mici plate şi mici, mari abrupte:*	*6*	
		47	Pe o latură plate, pe alta abrupte	3	
		48	Pe un capăt abrupte, pe o latură plate	3	
	m		*Mici, mari abrupte şi mari plate:*	*2*	
		49	Pe 2/3 din perimetru	2	
	n		*Mari plate şi denticulate:*	*3*	
		50	Pe o latură plate, pe alta denticulate	1	
		51	Pe două laturi	2	
D			**Denticulate:**	**8**	**3,9**
	o		*Mari:*	*8*	
		52	Pe o latură ventrale	1	
		53	Pe o latură	7	
			Total general retuşe:	**204**	**100,0**

Tab. 6: *Cuconeştii Vechi I. Tehnica retuşării.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de retuşe**	**Nr. retuşe**	**% din nr. retuşe**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Abrupte:**	**131**	**49,2**
	a		*Mici:*	*36*	
		1	Pe o latură	14	
		2	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	4	
		3	Pe o latură ventrale	2	
		4	Pe o latură cu scobituri	1	
		5	Pe două laturi	6	
		6	Pe un capăt	5	
		7	Pe un capăt şi o latură	1	
		8	Pe un capăt şi două laturi	1	
		9	Pe perimetru	2	
	b		*Mari:*	*77*	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		10	Pe un capăt	60	
		11	Pe o latură ventrale	1	
		12	Pe o latură	6	
		13	Pe un capăt şi o latură	6	
		14	Pe două laturi	2	
		15	Pe o latură cu scobituri	1	
		16	Pe un capăt şi două laturi	1	
	c		*Mici şi mari:*	*18*	
		17	Pe o latură	5	
		18	Pe un capăt	2	
		19	Pe un capăt şi două laturi	4	
		20	Pe un capăt şi o latură	3	
		21	Pe o latură dorsale, pe o latură cu scobituri ventrale	1	
		22	Pe două laturi ventrale	1	
		23	Pe un capăt şi două laturi	2	
B			**Plate:**	**79**	**29,7**
	d		*Mici:*	*41*	
		24	Pe două laturi	9	
		25	Pe o latură	21	
		26	Pe o latură ventrale	5	
		27	Pe trei laturi	1	
		28	Pe două laturi alternante	1	
		29	Pe o latură alternante	1	
		30	Pe o latură cu scobituri	1	
		31	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	1	
	e		*Mari:*	*30*	
		32	Pe un capăt	2	
		33	Pe o latură alternante	2	
		34	Pe perimetru alternante	2	
		35	„În pojghiţă” pe ambele feţe	10	
		36	Pe o latură	8	
		37	Pe o latură cu scobituri ventrale	1	
		38	Pe o latură ventrale	2	
		39	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	1	
		40	Pe două laturi	1	
		41	Pe două laturi alternante	1	
	f		*Mici şi mari:*	*8*	
		42	Pe o latură	2	
		43	Pe două laturi	1	
		44	Pe două laturi ventrale	1	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		45	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	1	
		46	Pe un capăt dorsale, pe o latură alternante	1	
		47	Pe o latură ventrale	2	
C			**Mixte (abrupte, plate şi denticulate):**	**54**	**20,3**
	g		*Mici, abrupte şi plate:*	*17*	
		48	Pe o latură	2	
		49	Pe două laturi	2	
		50	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	4	
		51	Pe o latură alternante, pe alta ventrale	3	
		52	Pe un capăt alternante	1	
		53	Pe o latură dorsale, pe alta alternante	2	
		54	Pe două laturi alternante	1	
		55	Pe două capete şi două laturi	1	
		56	Pe o latură alternante	1	
	h		*Mari, abrupte şi plate:*	*9*	
		57	Pe trei laturi	1	
		58	Pe un capăt şi două laturi	1	
		59	Pe două laturi alternante	1	
		60	Pe două capete ventrale	1	
		61	Pe un capăt şi o latură	1	
		62	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	1	
		63	Pe o latură cu scobituri	1	
		64	Pe două laturi dorsale, pe una ventrale	1	
		65	Pe un capăt	1	
	i		*Mici, mari abrupte şi mari plate:*	*5*	
		66	Pe două laturi	1	
		67	Pe două laturi alternante	1	
		68	Pe un capăt	1	
		69	Pe un capăt şi două laturi	1	
		70	Pe o latură alternante, pe alta ventrale	1	
	j		*Mici abrupte şi mari plate:*	*2*	
		71	Pe o latură	1	
		72	Pe un capăt	1	
	k		*Mici, mari plate şi mici abrupte:*	*3*	
		73	Pe două laturi	2	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		74	Pe o latură dorsale, pe alta ventrale	1	
	l		*Mici, mari abrupte şi plate:*	*4*	
		75	Pe un capăt şi două laturi	2	
		76	Pe două laturi	2	
	m		*Mici, mari abrupte şi mici plate:*	*2*	
		77	Pe un capăt şi două laturi	1	
		78	Pe un capăt şi o latură	1	
	n		*Mari abrupte şi mici plate:*	*9*	
		79	Pe un capăt şi două laturi	6	
		80	Pe un capăt şi o latură	3	
	o		*Mici, mari plate şi mari abrupte:*	*1*	
		81	Pe un capăt şi două laturi	1	
	p		*Mici abrupte şi mari denticulate:*	*1*	
		82	Pe o latură	1	
	q		*Mari, abrupte şi denticulate:*	*1*	
		83	Pe un capăt şi două laturi	1	
D			**Denticulate:**	**2**	**0,8**
	r		*Mici şi mari:*	*2*	
		84	Pe o latură	1	
		85	Pe o latură alternante	1	
			Total general retuşe:	266	**100,0**

Tab. 7: *Putineşti II. Tipologia uneltelor şi armelor de silex.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de unelte şi arme**	**Nr. piese**	**% din nr. piese**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**10**	**15,9**
	a		*Conice:*	*6*	
		1	Cu un talon şi un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	5	
		2	Cu un talon şi un front vertical, circular de percuţie	1	
	b		*Discoidale:*	*1*	
		3	Cu două taloane şi două fronturi de percuţie	1	
	c		*Amorfe:*	*3*	
		4	Cu mai multe taloane şi fronturi de percuţie	3	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
B			**Percutoare:**	**2**	**3,2**
	d		*Pe nuclee:*	*2*	
		5	Cu două părţi active	2	
C			**Gratoare:**	**28**	**44,4**
	e		*Pe lame:*	*6*	
		6	Cu retuşe pe extremitatea distală	6	
	f		*Pe aşchii:*	*22*	
		7	Cu retuşe pe extremitatea distală	9	
		8	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	2	
		9	Cu retuşe pe perimetru (dublu)	1	
		10	Cu retuşe pe o latură	8	
		11	Cu retuşe pe două laturi	1	
		12	Cu retuşe pe trei laturi	1	
D			**Lame:**	**7**	**11**
	g		*Macro:*	*1*	
		13	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
	h		*Mari:*	*6*	
		14	Cu retuşe pe o latură	1	
		15	Cu retuşe pe două laturi	2	
		16	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	2	
		17	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	1	
E			**Aşchii:**	**10**	**15,9**
	i		*Macro:*	*1*	
		18	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
	j		*Mari:*	*1*	
		19	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	1	
	k		*Mijlocii:*	*5*	
		20	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
		21	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	1	
		22	Cu retuşe pe o latură	2	
		23	Cu retuşe pe două laturi	1	
	l		*Mici:*	*3*	
		24	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
		25	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	1	
		26	Cu retuşe pe perimetru	1	
F			**Străpungătoare:**	**1**	**1,6**
	m		*Pe aşchii:*	*1*	
		27	Cu retuşe pe două laturi	1	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
G			**Vârfuri de săgeată:**	**2**	**3,2**
	n		*Pe aşchii:*	*2*	
		28	Cu baza dreaptă (1) şi concavă (1), retuşate „în pojghiţă" pe ambele feţe	2	
H			**Piese componente pentru seceri:**	**3**	**4,8**
	o		*Pe lame:*	*3*	
		29	Cu retuşe pe o latură şi lustru	2	
		30	Fără retuşe, cu lustru pe o porţiune	1	
			Total unelte şi arme de silex:	**63**	**100,0**

Tab. 8: *Putineşti III. Tipologia uneltelor şi armelor de silex.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de unelte şi arme**	**Nr. piese**	**% din nr. piese**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**26**	**10,9**
	a		*Prismatice:*	*18*	
		1	Cu un talon, un front vertical de percuţie	2	
		2	Cu un talon, un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	9	
		3	Cu un talon, un front vertical, circular de percuţie	6	
		4	Cu două taloane, două fronturi de percuţie	1	
	b		*Conice:*	*1*	
		5	Cu un talon, un front vertical de percuţie	1	
	c		*Amorfe:*	*7*	
		6	Cu mai multe taloane şi fronturi de percuţie	7	
B			**Percutoare:**	**7**	**2,9**
	d		*Pe nuclee:*	*5*	
		7	Cu două părţi active	5	
	e		*Pe bulgări:*	*2*	
		8	Cu toată suprafaţa activă	2	
C			**Retuşoare:**	**1**	**0,4**
	f		*Pe lame:*	*1*	
		9	Cu retuşe pe două laturi	1	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
D			**Gratoare:**	**95**	**39,7**
	g		*Pe lame:*	*22*	
		10	Cu retuşe pe extremitatea distală	15	
		11	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	5	
		12	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	2	
	h		*Pe aşchii:*	*73*	
		13	Cu retuşe pe extremitatea distală	48	
		14	Cu retuşe pe ambele extremităţi	4	
		15	Cu retuşe pe 2/3 din suprafaţă	4	
		16	Cu retuşe pe o latură	4	
		17	Cu retuşe pe perimetru	3	
		18	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	7	
		19	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	3	
E			**Lame:**	**41**	**17,2**
	i		*Macro:*	*6*	
		20	Cu retuşe pe o latură	2	
		21	Cu retuşe pe două laturi	4	
	j		*Mari:*	*23*	
		22	Cu retuşe pe o latură	9	
		23	Cu retuşe pe două laturi	11	
		24	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	2	
		25	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	1	
	k		*Mijlocii:*	*10*	
		26	Cu retuşe pe două laturi	5	
		27	Cu retuşe pe o latură	5	
	l		*Mici:*	*2*	
		28	Cu retuşe pe două laturi	1	
		29	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	1	
F			**Aşchii:**	**52**	**21,8**
	m		*Macro:*	*2*	
		30	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	2	
	n		*Mari:*	*15*	
		31	Cu retuşe pe o latură	9	
		32	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
		33	Cu retuşe pe două laturi	5	
	o		*Mijlocii:*	*25*	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		34	Cu retuşe pe două laturi	12	
		35	Cu retuşe pe o latură	13	
	p		*Mici:*	*10*	
		36	Cu retuşe pe două laturi	3	
		37	Cu retuşe pe o latură	7	
G			**Străpungătoare:**	**6**	**2,5**
	q		*Pe lame:*	*2*	
		38	Cu retuşe pe două laturi	2	
	r		*Pe aşchii:*	*4*	
		39	Cu retuşe pe două laturi	3	
		40	Cu retuşe pe perimetru (dublă)	1	
H			**Vârfuri de săgeată:**	**2**	**0,8**
	s		*Pe aşchii:*	*2*	
		41	Cu baza dreaptă, cu retuşe „în pojghiţă” pe ambele feţe	1	
		42	Cu baza dreaptă, cu retuşe pe margini pe ambele feţe	1	
I			**Piese componente pentru seceri:**	**9**	**3,8**
	t		*Pe lame:*	*9*	
		43	Cu retuşe pe o latură şi lustru pe o porţiune	6	
		44	Cu retuşe pe două laturi şi lustru pe două laturi	1	
		45	Cu retuşe pe două laturi şi lustru pe o porţiune	1	
		46	Fără retuşe, cu lustru pe o porţiune	1	
			Total unelte şi arme de silex:	**239**	**100,0**

Tab. 9. *Cuconeştii Vechi I. Tipologia uneltelor şi armelor de silex.*

Categorii	**Grupe**	**Tipuri**	**Categorii, grupe şi tipuri de unelte şi arme**	**Nr. piese**	**% din nr. piese**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
A			**Nuclee:**	**86**	**18,5**
	a		*Prismatice:*	*85*	
		1	Cu un talon, un front vertical de percuţie	27	
		2	Cu un talon, un front vertical de percuţie pe 2/3 din suprafaţă	49	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		3	Cu un talon, un front vertical, circular de percuţie	7	
		4	Cu două taloane, două fronturi de percuţie	1	
		5	Cu trei taloane, trei fronturi de percuţie	1	
	b		*Conice:*	*1*	
		6	Cu un talon puţin înclinat, un front vertical, circular de percuţie	1	
B			**Percutoare:**	**82**	**17,6**
	c		*Pe nuclee:*	*26*	
		7	Cu două părţi active	26	
	d		*Pe bulgări:*	*56*	
		8	Cu toată suprafaţa activă	56	
C			**Retuşoare:**	**2**	**0,4**
	e		*Pe aşchii:*	*1*	
		9	Cu retuşe pe două laturi	1	
	f		*Pe nuclee:*	*1*	
		10	Cu retuşe pe două laturi	1	
D			**Gratoare:**	**119**	**25,6**
	g		*Pe lame:*	*82*	
		11	Cu retuşe pe extremitatea distală	51	
		12	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	18	
		13	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	12	
		14	Cu retuşe pe ambele extremităţi (dublu)	1	
	h		*Pe aşchii:*	*37*	
		15	Cu retuşe pe extremitatea distală	29	
		16	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	3	
		17	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	4	
		18	Cu retuşe pe perimetru	1	
E			**Lame:**	**89**	**19,2**
	i		*Macro:*	*11*	
		19	Cu retuşe pe o latură	7	
		20	Cu retuşe pe două laturi	4	
	j		*Mari:*	*55*	
		21	Cu retuşe pe o latură	30	
		22	Cu retuşe pe două laturi	25	
	k		*Mijlocii:*	*22*	
		23	Cu retuşe pe o latură	13	
		24	Cu retuşe pe două laturi	8	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1	2	3	4	5	6
		25	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură	1	
	l		*Mici:*	*1*	
		26	Cu retuşe pe o latură	1	
F			**Aşchii:**	**48**	**10,3**
	m		*Mari:*	*7*	
		27	Cu retuşe pe extremitatea distală	1	
		28	Cu retuşe pe o latură	4	
		29	Cu retuşe pe două laturi	2	
	n		*Mijlocii:*	*35*	
		30	Cu retuşe pe o latură	24	
		31	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi	1	
		32	Cu retuşe pe două laturi	8	
		33	Cu retuşe pe perimetru	1	
		34	Cu retuşe pe ambele extremităţi	1	
	o		*Mici:*	*6*	
		35	Cu retuşe pe o latură	4	
		36	Cu retuşe pe două laturi	2	
G			**Străpungătoare:**	**9**	**1,9**
	p		*Pe lame:*	*8*	
		37	Cu retuşe pe o latură	1	
		38	Cu retuşe pe două laturi	7	
	q		*Pe aşchii:*	*1*	
		39	Cu retuşe pe două laturi	1	
H			**Vârfuri de săgeată:**	**13**	**2,8**
	r		*Pe aşchii:*	*13*	
		40	Cu baza dreaptă şi retuşe pe margini, pe ambele feţe	2	
		41	Cu baza dreaptă şi retuşe „în pojghiţă" pe ambele feţe	8	
		42	Cu baza concavă şi retuşe „în pojghiţă" pe ambele feţe	3	
I			**Piese componente pentru seceri:**	**17**	**3,7**
	s		*Pe lame:*	*17*	
		43	Cu retuşe pe o latură şi lustru pe o porţiune	12	
		44	Cu retuşe pe extremitatea distală şi o latură şi lustru pe o porţiune	2	
		45	Cu retuşe pe extremitatea distală şi două laturi şi lustru pe o porţiune	1	
		46	Cu retuşe pe două laturi şi lustru pe o porţiune	2	
			Total unelte şi arme de silex:	**465**	**100,0**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tab. 10: *Distribuirea pe categorii a ceramicii din L.1 din aşezarea Putineşti II.*

Categorii	I	II	III	IV	V
Buze	126	107	62	8	6
Pereţi	720	381	99	115	11
Toarte	32	7	6	3	0
Funduri	39	21	16	9	1
Total	917	516	183	135	18
Procentaj	51,84	29,17	10,34	7,63	1,02

Total general fragmente ceramice – 1769 (100,00%).

Tab. 11: *Distribuirea pe categorii a ceramicii din locuinţe şi stratul de cultură din aşezarea Putineşti III.*

Categorii	I	II	III	IV	V
Locuinţe					
1	950	710	181	471	37
2	827	430	55	270	14
3	734	573	197	541	32
4	1409	1753	351	270	231
5	626	517	93	169	12
6	911	1773	185	54	31
7	726	1143	89	120	16
Strat de cultură	1360	1056	197	694	68
Total	7543	7955	1348	2589	441
Procentaj	37,95	40,02	6,78	13,03	2,22

Total general fragmente ceramice – 19876 (100,00%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tab. 12: *Plante de cultură şi din flora spontană identificate în aşezări Cucuteni A*

Aşezări	Cuconeştii Vechi I	Putineşti II	Putineşti III	Jora de Sus	Ruseştii Noi I	Kudrinţi	Bolboci	Duruitoarea Veche	Ţipordei	Drăguşeni-*Ostrov*
Specii										
Triticum dicoccum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Triticum spelta	+	-	+	-	+	-	-	+	+	-
Triticum monococcum	+	+	+	+	-	+	-	+	-	-
Triticum compactum	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-
Hordeum var. coeleste	-	-	-	+	-	+	-	+	-	+
Hordeum var. nudum	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-
Avena sativa	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Panicum miliaceum	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-
Pisum sativum ssp. *arvensis*	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
Cornus mas	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-
Armeniaca vulgaris	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Prunus cerasifera	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Prunus domestica	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Vitis vinifera	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

L'ASPECT REGIONAL CUCUTENIEN DRĂGUŞENI - JURA

Résumé

Etablissements et habitations

De nos jours, on a identifié pour la phase Cucuteni A plus de 30 établissements appartenant à l'aspect régional cucuténien Drăguşeni-Jura, situés près de quelques sources d'eau potable, sur des endroits à une position dominante. Les établissements connus font partie de la catégorie des stations moyennes (1-2 ha, 20-50 habitations) et grandes (2-5 ha, 50-100 habitations).

A présent nous avons des informations sur 42 habitations, dont 32 sont de surface et 10 demi-enfoncées. Parmi les constructions de surface, 23 ont été entièrement fouillées et neuf partialement. Selon les dimensions, elles ont été partagées en trois catégories: petites (15-50 m^2), moyennes (50-100 m^2) et grandes (plus de 100 m^2). Pour les deux premières catégories nous avons neuf constructions, tandis que pour la dernière catégorie seulement cinq. Les plus petites constructions ont été découvertes à Vasilievka (L.3, 15 m^2) et à Duruitoarea Nouă (L.3, 16 m^2). De grandes constructions ont été découvertes à Duruitoarea Veche, Druţa I, Putineşti III et Drăguşeni-*Ostrov* (deux maisons). Toutes les constructions de surface, entièrement fouillées, ont la forme rectangulaire. A leur construction on a utilisé du bois rond ou coupé en deux, dont le diamètre varie entre 8-18 cm et 20-34 cm. A Drăguşeni-*Ostrov* (L.12) et Putineşti III (L.6) la largeure du bois, en quelques cas, avait été de 5-6 cm. Les murs des maisons étaient construits sur des fourches, verges et quelque fois des poutres en bois. Des empreintes de fourches ont été signalées dans les stations de Druța I (L.3) et de Drăguşeni-*Ostrov* (L.14). Dans l'établissement de Duruitoarea Nouă (L.2) sur le périmètre de la plate-forme on a identifié des empreintes de verges, piquets et de poutres en bois provenant des murs de la maison. Dans la station de Druța I dans L.1, L.2 et L.3 sous la plate-forme ont été certifiés des secteurs portant les traces d'une plate-forme en argile. En quelques situations l'argile a été collée sur une couche de terre parsemée.

Sauf des fours, à l'intérieur des habitations de surface ont été découvertes des restes de bancs rudimentaires, des endroits spécialement aménagés pour meuler, des entrepôts. Ici, il y a des fois même des fosses. Celles-ci ont été signalées à Nezvisko, Duruitoarea Nouă, Druța I et

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Vasilievka. Des fosses d'offrande, de fondation ou ménajères ont été aussi découvertes dans les habitations de Drăguşeni-*Ostrov*. Les fosses des stations mentionnées au dessus sont d'habitude rondes, dont le diamètre varie entre 1-2 m et la profondeur entre 0,70-1 m.

La profondeur des maisons demi-enfoncées varie entre 0,50-1, 50 m, d'où la supposition qu'une partie des murs et le toit se trouvaient au-dessus du sol. Selon les dimensions, elles se divisent en trois catégories: petites (6-15 m^2), moyennes (16-30 m^2) et grandes (plus de 30 m^2). Dans la première catégorie il y a trois habitations, dans la deuxième cinq et dans la dernière deux. Par ses dimensions (105 m^2), ayant quelques fosses pour les bûchers, L.8 de Nezvisko s'individualise, probablement, comme une des plus précoces habitations de l'établissement. Selon la forme, on distingue trois types d'habitations demi-enfoncées: ovales, parfois d'un contour irrégulier (huit), rectangulaires avec les coins arrondies (Putineşti III, L.4) et en forme de „8" (Nezvisko, L.4). D'habitude, les murs des constructions demi-enfoncées sont verticaux, et d'un côté en pente faible, qui indique, très probablement, l'entrée. Quelques fois ont été aussi mises en évidence des escaliers ménagés dans l'argile vive. Des restes de plate-forme en argile ont été aussi certifiés à Putineşti II et Nezvisko (L.8). Dans la dernière maison ont été trouvées des traces de réparations.

Dans quelques habitations demi-enfoncées (Vasilievka, Putineşti III) dans la partie supérieure de remblais ont été signalés des morceaux de terre cuite portant des traces de balle et des pailles hachés et quelques fois des impressions de bois. Ces habitations étaient chauffées, le plus souvent, à l'aide des bûchers, dont les restes se retrouvent dans une alvéole ou fosse, dont les parois sont quelques fois couverts d'argile. Dans les habitations grandes et très grandes on a trouvé deux ou trois fosses aux restes de bûchers. Selon leurs caractéristiques essentielles (dimension, forme, système de chauffage etc) les deux types d'habitations sont de tradition précucuténienne, à quelques influences estiques.

Outils et armes

Dans les stations de l'aspect régional recherché on a certifié l'existence de quatre types de noyaux: en forme de prisme, de cone, de disque et amorphes. Le premier type est prédominant dans les établissements de Putineşti III et Cuconeştii Vechi I et le dernier à Druţa I. Pour réaliser les outils ils ont utilisé des lames et des éclats, les derniers s'imposant dans l'industrie lithique des établissements de Putineşti II, Putineşti III et Cuconeştii Vechi I. Parmi les lames ils ont utilisé le plus celles de grande et de moyenne dimension, en forme de prisme au profil longitudinal arqué ou droit. Dans les complexes analisés le plus fréquent type d'éclat est celui en forme quadrilatère, triangulaire, de trapèze ou ovale, les deux premières ayant une certaine prépondérance.

La technique du débitage dans les stations de l'aspect culturel Drăguşeni-Jura montre des ressemblances à celles des établissements de la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

phase Cucuteni A de la zone située entre les Carpates et le Dniestr. Les traditions précucuténiennes se ressentent dans les formes des noyaux, des lames et celles des éclats, mais la corrélation en est de toute autre nature.

Parmi les traits caractéristiques à la technique de la retouche dans les industries analysées on évidentie la prépondérance des retouches à pic et l'utilisation à échelle réduite de celle dentée. En ce qui concerne les retouches plates on signale des indices rapprochés entre les complexes de Putineşti II et Putineşti III. Les retouches mixtes ont été utilisées presque en égale mesure, selon le pourcentage, à Putineşti III et Cuconeştii Vechi I.

Parmi les types de pièces en silex des établissements de l'aspect régional Drăguşeni-Jura on a identifié les gratoirs, les lames et les éclats retouchés, les perçants, les pièces componentes pour les faucilles, les burins, les points de flèche et les poignards. Les piéces en pierre polie, réalisées en grande majorité en silicolit, sont représentées par des haches sans trou, haches-marteau, haches-herminette, herminettes, ciseaux, serfouettes qui se retrouvent fréquemment dans les établissements des cultures néo-énéolithiques. A Drăguşeni-*Ostrov* elles constituent 8,77%, à Cuconeştii Vechi I 4,44%, à Putineşti III 6,74%. Les types mentionnés sont aussi connus dans les établissements de la culture Precucuteni-Tripolie A et dans les phases suivantes de la culture Cucuteni-Tripolie.

Les spatules et les baquettes en os ou au moins une partie d'elles, identifiées dans les stations de l'aspect régional Drăguşeni-Jura, ont été utilisées, probablement, pour modéler et ornementer la céramique. Au même but, selon les recherches de tracéologie, ont été utilisées certaines défenses de sanglier. Des plaquettes en os avec des entailles et des défenses de sanglier utilisées pour décorer la céramique ont été connues, aussi, par les communautés de la culture Precucuteni-Tripolie A, mais cette tradition est demeurée plus longtemps dans l'aire à l'est de Dniestr en connaissant un développement continu. Les traditions précucuténiennes dans l'industrie de l'os et du corn des établissements de l'aspect régional Drăguşeni-Jura (et non seulement) se résentent dans les types de perçants, ciseaux, manches, serfouettes etc., mais aussi dans leur technique d'usinage.

Les résultats de l'analyse des pièces en silex, silicolit, pierre polie, os, corn etc., en provenant des établissements de l'aspect régional Drăguşeni-Jura, à l'état actuel des recherches, ont mis en évidence les types et les techniques d'usinage, quelques traditions précucuténiennes, certains traits caractéristiques aux établissements de la phase Cucuteni A-Tripolie BI de la zone de l'ouest et de l'est, mais aussi quelque éléments spécifiques au groupe d'établissements examinés.

Céramique

La céramique des établissements de l'aspect culturel Drăguşeni-Jura a été divisé en cinq catégories: 1) grossière, 2) à décor cannelé, 3) à décor incisé,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

4) peinte et 5) Cucuteni C. Cette division a été realisée à partir des élèments technico-technologiques (la préparation de la pâte, les dégraissants, l'usinage de la superficie des vases, l'incinération etc.), morphologiques et du décor. Presque dans chacune des catégories on découvre des vases aux éléments technologiques ou d'ornementation caractéristiques à une autre catégorie.

Plastique

Dans les établissements de l'apect régional Drăguşeni-Jura la plastique anthropomorphe est représentée inégalement. Le plus grand nombre des figurines a été découvert dans les établissements de Drăguşeni, Putineşti III, Druţa I et Duruitoarea Veche. La grande majorité des représentations anthropomorphes des stations mentionnées fait partie de la catégorie des statuettes (B). Selon la technique de modelage, les représentations anthropomorphes se divisent en trois catégories: 1) pièces modelées d'un morceau d'argile; 2) de deux demies; 3) de trois morceaux. Selon les dimensions, la plastique anthropomorphe de la phase Cucuteni A a été conventionnellement divisée en quatre catégories. Dans la collection de Putineşti III la majorité des figurines fait partie de la catégorie moyenne (8-25 cm). Les statuettes de petites dimensions (3-8 cm) sont représentées par 19 pièces. Il y a encore quatre exemplaires, en forme de cone, qui s'individualisent par l'hauteure moins de 3 cm. Les statuettes de Duruitoarea Veche ont des dimensions moyennes, tandis que les représentations de Druţa I ont des dimensions petites et moyennes. Dans la même catégorie se situent, aussi, les statuettes de l'établissement de Drăguşeni.

La majorité des représentations anthropomorphes des collections analysées est décorée par incisions, en fonction desquelles ont été divisées en deux types. Dans la première catégorie, prédominante, ont été comprises les statuettes dont les incisions et les impressions ont été réalisées afin de représenter des pièces vestimentaires et dans la deuxième catégorie les statuettes sont entièrement ou partialement couvertes d'un décor incisé complexe.

Des représentations zoomorphes ont été découvertes dans tous les établissements de l'aspect régional Drăguşeni-Jura et elles ont été divisées dans: 1) figurines; 2) protomes. En général elles ont des dimensions réduites. Dans les collections que nous avons analysées, la grande majorité des pièces est représentée des cornues, dont les bovines et les ovines se séparent. D'habitude, les cornues ont la tête de forme triangulaire, tandis que les bovines se distinguent par une certaine masivité du corps. Des figurines zoomorphes décorées sont très rares. A une certaine probabilité on peut parler de traces de teinture blanche sur cinq ou six pièces de Putineşti III. Sur trois exemplaires de Druţa I ont été identifiées des traces de teinture rouge. Une catégorie spéciale de la plastique zoomorphe est constituée par les protomes, en provenant de Cuconeştii Vechi I, Putineşti III, Nezvisko et Drăguşeni. A l'état actuel des

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

recherches nous pouvons affirmer que la plastique zoomorphe des stations de l'aspect régional Drăguşeni-Jura s'inscrit, selon la componence des espèces d'animaux représentés, des éléments technico-technologiques, morphologiques et du décor, dans la plastique des établissements de la phase Cucuteni A.

Certains problèmes de l'aspect régional Drăguşeni-Jura

Formée sur le fond Precucuteni-Tripolie A, avec quelques contributions de ses voisins, la civilisation Cucuteni-Tripolie a repris de ses prédécesseurs tout le complexe matériel et les représentations spirituelles. L'héritage repris a été en même temps développé en fonction de divers facteurs, raison pour laquelle à l'intérieur de la culture sont apparues des particularités locales.

Dans la céramique des établissements de la phase Precucuteni III, situés dans le bassin du Dniestr moyen, la catégorie grossière est représentée de 38% à 41%. La forme prédominante de cette catégorie est celle des vases de dimensions moyennes, à lèvre droite ou tirée en petit peu vers l'intérieur et l'épaule prononcé faible. Les vases sont décorés d'alvéoles, disposées dans une rangée horizontale à la base du cou, souvent en association à des proéminences coniques. Les écuelles tronconiques et sphériques sont fréquentes aussi. Les informations statistiques sur la catégorie de céramique grossière des complexes du type Drăguşeni-Jura proviennent des établissements de Cuconeştii Vechi I, Putineşti II et Putineşti III. Dans les deux premières stations, cette catégorie varie de 38,7% à 51,7%. Les pièces proviennent d'une seule maison et la valabilité des pourcentages pour toute la station doit être vérifiée. Dans l'établissement de Putineşti III la céramique grossière constitue 39,3% et cette proportion correspond à celle des établissements de la phase Precucuteni III.

Même si la forme prédominante de la céramique grossière des établissements de la phase Precucuteni III persiste aussi dans les complexes de type Drăguşeni-Jura, à ceux-ci, par-contre, prédominnent les vases piriformes à court cou, cilindrique, à lèvre faiblement évasée et l'épaule prononcée ou attenué (Putineşti II, Putineşti III). Leur décor est réalisé par des incrustations ou alvéoles sur la lèvre, les dernières appliquées aussi dans une rangée horizontale à la base de la lèvre. Sur la ligne du diamètre maximum et sur la partie inférieure les vases sont décorées à des proéminences coniques de nature organique ou perforées, comme règle, horizontalement. A ce type très caractéristiques sont les écuelles tronconiques et sphériques.

En ce qui concerne la céramique de type Drăguşeni-Jura, pour la deuxième catégorie les traditions précucuténiennes persistent par l'utilisation de la même pâte et les dégraissants, mais il est évident un progrès dans l'incinération complete des vases. Cependant, il ne manque pas les exemplaires à couleur grisâtre ou brune-jauneâtre, les dernières étant identifiées à Cuconeştii Vechi I. Dans le même complexe, on retrouve plus souvent des vases (des coupes), dont la superficie extérieure est polie, trait caractéristique à la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

céramique precucutenienne. Dans l'établissement de Brânzeni IV on a signalé une coupe dont le corps est ornementé avec des cannelures incrustées en blanc et les interspaces teintés en rouge et dont la lèvre a des incrustations, élément qui a ses origines dans la culture Precucuteni-Tripolie A. Une des formes empruntées communautés précucuténiennes, à quelques variations, est celle des vases en forme de poire renversée, identifiée dans tous les établissements Drăguşeni-Jura. Dans les complexes précucuténiennes elles sont décorées, en majorité, à des incisions et dans la dernière phase de la culture elles ont été découvertes à Lencovţy, Timkovo, Cărbuna, Coşerniţa I, Băhrineşti VII.

Les autres formes héritées du repertoire céramique de la culture Precucuteni-Tripolie A sont les écuelles tronconiques et sphériques, les deux ayant des variantes avec ou sans pied. Celles-ci sont fréquemment rencontrées dans les établissements de type Drăguşeni-Jura. Quelque-unes d'elles sont décorées sur la marge de la lèvre avec des incrustations, tradition prise des précucuténiens. Dans la culture Precucuteni-Tripolie A la première variante a le pied relativement haut, court plus rarement, et dans les complexes Drăguşeni-Jura il devient, comme règle, plus court, tout en gardant, sur certains exemplaires les trous circulaires disposées symétriquement. On observe aussi dans le décor des vases des ressemblances qui sont plus fréquentes dans les établissements de Cuconeştii Vechi I et Putineşti III où les cannelures sont combinées à rouge cru. Dans l'ornementation des vases de Drăguşeni on a utilisé tous les procédés: la cannelure, l'incision et la peinture.

Aussi, spécifiques pour la tradition précucuténienne sont les supports et les vases anthropomorphes, les premiers répresentant, d'après S. Marinescu-Bîlcu, la dernière manifestation des pièces de type „hora". Les exemplaires de Drăguşeni sont fortement stylisées.

En ce qui concerne la céramique de Drăguşeni-Jura, dans la troisième catégorie se maintenent les traditions précucuténiennes de préparer la pâte, de l'utilisation des dégraissants et de l'incinération des vases. Ce phénomène s'observe assez évidemment sur la céramique de Cuconeştii Vechi I. Selon les opinions de l'auteur, des fouilles les vases de cette catégorie sont réalisées d'une pâte d'une qualité basse, contenant des petits morceaux de pierre, du sable à grand grain et chamotte. Une situation pareille a été identifiée à Nezvisko, Putineşti II et Putineşti III. Dans les établissements de Drăguşeni la pâte de cette catégorie est comparativement meilleure, même si, l'incinération des vases a été des fois incomplète, le fond du paroi devenant gris.

Dans la catégorie mentionnée de la céramique de type Drăguşeni-Jura les traditions cucuteniennes se sont maintenues dans le décor des vases. Sur un fragment d'une écuelle de Cuconeştii Vechi I ont été signalées deux bandes spiraliques les têtes trifourchées, les soit-nommées „apex", motif retrouvé à quelques modifications dans toutes les phases de la culture Precucuteni-Tripolie A. Ce motif se maintient aussi dans la phase Cucuteni A et sous forme stylisée il

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

est repris dans la céramique peinte des phases suivantes de la culture Cucuteni. A ce motif ont été aussi ornementées d'autres écuelles de l'établissement de Cuconeştii Vechi I, tout comme la partie inférieure de quelques vases en forme de poire renversée. Le motif a été aussi identifié sur les écuelles de Putineşti II et Nezvisko. Il est nécessaire de souligner le fait que les éléments d'origine précucuténienne sont rencontrés le plus fréquemment sur le décor des écuelles. Un autre élément fréquent est représenté par les incrustations, déjà relevées, de la marge de la lèvre, identifiées dans tous les établissements à la base des fouilles.

Dans la quatrième catégorie des vases, présente dans les complexes de type Drăguşeni-Jura, on garde encore la tradition précucuténienne de polir la superficie des recipients jusqu'à ce qu'elle brille. Mais, généralement, on a constaté la tendance à améliorer la qualité de la pâte, ce qui est démontré par la céramique découverte dans les établissements de Drăguşeni, Duruitoarea Nouă, Duruitoarea Veche.

L'incrustation à blanc des cannelures ou des incisions et la teinture des interespaces à rouge cru après l'incinération sont maintenues dans les complexes de type Drăguşeni-Jura et elles se retrouvent plus fréquemment dans les stations de Cuconeştii Vechi I, Putineşti II et Putineşti III.

Comme première conclusion, nous rémarquons qu'en ce qui concerne la céramique de type Drăguşeni-Jura, les traditions de la culture Precucuteni-Tripolie A persistent dans une proportion plus grande ou plus réduite. Elles se retrouvent plus fréquemment dans l'établissement de Cuconeştii Vechi I, mais aussi à Putineşti II et Putineşti III, pour devenir plus rares à Druța I, Drăguşeni et Jura. Leur fréquence peut être expliquée par la position chronologique des établissements dans la phase Cucuteni A, tout comme dans la variante locale mentionnée.

D'après la céramique, les établissements de type Drăguşeni-Jura, n'ont pas fonctionné synchronement, les unes étant plus précoces, les autres plus récentes. A présent, la plus précoce station de cet aspect est l'établissement de Cuconeştii Vechi I, située par E.K. Cernyš avec la station de Truşeşti-*Ţuguieta* dans la phase Cucuteni A_3, sans une argumentation rigoureuse. En attribuant l'établissement de Cuconeştii Vechi I à la variante mentionnée, nous tenons compte de la présence dans la céramique, comme un élément définitoire, de la céramique décorée par des grosses cannelures teintées en blanc et des interespaces en rouge. Ce type de céramique a été identifié à Cuconeştii Vechi I, mais, par rapport à d'autres établissements de cet aspect régional, elle se retrouve dans un nombre plus réduit. Un autre critère selon lequel l'établissement respectif a été situé dans l'aspect donné est la présence plus fréquente de la céramique décorée par des rainures beaucoup plus larges que les ornements habituels profondement incisés de la phase Cucuteni A. L'inventaire de l'établissement de Cuconeştii Vechi I, reflète, à notre avis, la phase de début des établissements de type Drăguşeni-Jura. En faveur de l'antériorité de la station de Cuconeştii Vechi I par rapport aux établissements de Drăguşeni,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Druţa I et Duruitoarea Nouă est la fréquence plus grande des traditions précucuténiennes. Celles-ci se retrouvent plus souvent sur la céramique décorée par des cannelures et des incisions et dans les établissements plus récents elles sont transposées aussi dans la technique de la peinture.

La station de Truşeşti-*Ţuguieta* est analogue à l'établissement de Cuconeştii Vechi. L'inventaire de celui-là est similaire, sinon identique, à celui de Cuconeştii Vechi I. Les similitudes entre la céramique de Drăguşeni et Truşeşti s'observent aussi, grâce au fait que dans la dernière station, près des cannelures peu enfoncées, tout comme celles de Hăbăşeşti, combinées à des rangées de point-fosses, il y a des vases décorés par des rainures-cannelures profondes. Une autre ressemblance consiste dans l'utilisation dans l'ornementation de grosses rainures, retrouvables aussi dans l'établissement de Truşeşti. Sur peu de vases de cette station a été signalé le décor à bandes teintes en rouge cru en association à des groses bandes teintes en noir cru et à des rainures-cannelures étroites teintes en blanc avant l'incinération, ce qui constitue une particularité de la céramique de Drăguşeni. Ces éléments d'ornementation sont aussi caractéristiques pour la céramique de Cuconeştii Vechi I, fait qui nous permet non seulement de l'inscrire dans la même phase que la station de Truşeşti, mais aussi de la situer dans la même variante locale.

De ce type d'établissement fait aussi partie la station de Mitoc-*Pârâul lui Istrati*, car l'inventaire de celle-ci est similaire à celui de Cuconeştii Vechi I. A l'Est de Prut, il est probable que dans la même catégorie d'établissements peuvent être situés ceux de Corpaci I, Badragii Vechi IX, Buteşti et Soroca.

Chronologiquement, aux établissements de type Cuconeştii Vechi et Truşeşti suivent les stations Putineşti II et Putineşti III. L'inventaire de Putineşti II provient du niveau de culture et d'une maison demi-enfoncée et, évidemment, nous ne sommes pas sûrs si les informations obtenues restent valables pour tout l'établissement. Excepté cela, les établissements énéolithiques de l'interfleuve Dniestr-Prut, à deux horizons de construction, représentés par des habitations enfoncées et de surface, les premières, comme règle, reflètent la phase de début de la fondation de la station. Donc, dans notre situation, les conclusions portant sur la position chronologique de l'établissement de Putineşti II ont un caracter préliminaire, mais son attribution au type Drăguşeni-Jura ne peut pas être mise en question. De toutes les cinq catégories céramiques identifiées à Putineşti II, celles qui prédominent sont la catégorie grossière (51,7%) et celle décorée par des cannelures, souvent associée à la peinture bichrome (blanc et rouge – 29,3%), les catégories à décor incisé et peint représentant 10,4% et, respectivement, 7,6%. Généralement, la céramique peinte polychrome de Putineşti II est spécifique pour la phase Cucuteni A, les motifs étant décorés sur un fond blanc. La céramique Cucuteni C en constitue seulement 1%. La céramique de Putineşti II est plus proche de la céramique de L.3 et L.4 de Putineşti III. Dans le dernier établissement la céramique à décor cannelé devient prédominante, étant associée,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

comme règle, à la peinture bichrome (41,5%). Cet indice est caractéristique aussi pour la station de Druţa I (cca. 40%). La céramique à décor incisé et peint représente à Putineşti III 7% et, respectivement, 9,9%. En ce qui concerne la céramique peinte on distingue la peinture trichrome spécifique pour la phase Cucuteni A et sur un nombre plus reduit la peinture bichrome sur fond blanc et des motifs de couleur noir-chocolat. Des vases peints à la même manière ont été identifiés, toujours dans un nombre réduit, à Druţa I.

Le troisième groupe chronologique est constitué par les établissements de Drăguşeni, Jura, Nezvisko, Duruitoarea Nouă, Duruitoarea Veche, Vasilievka, Brănzeni IV. Dans la céramique de ces stations les formes des vases deviennent plus standardisées, quelque-unes d'elles se retrouvant dans deux ou trois catégories. En même temps il apparaît des formes et des variantes qui annonçent la phase Cucuteni A-B.

Dans le répertoire des établissements de type Drăguşeni-Jura on doit inclure aussi les établissements de Kadievţy, le point *Bavki*, Kudrinţy et Fridivţy. V.A. Šumova y ajoute à l'établissement de Lipcani. La céramique de Jura par ses traits essentiels, ses formes et ses compositions ornementales s'inscrit dans l'aspect sous-mentionné, ayant quand même quelques élèments propres (la prédominance de la céramique peinte). Toutefois, on doit préciser que l'inventaire a été récuperé pratiquement seulement des deux habitations de surface.

Le trait distinctif de la céramique de Vasilievka consiste dans la prédominance de la céramique peinte et incisée, le groupe à décor cannelé representant un pourcentage relativement inférieur, par comparaison aux établissements de Druţa I et Putineşti III. En ce qui concerne les formes, on n'a pas remarqué des différences essentielles, vu que leur répertoire coïncide à celui d'autres établissements de cet aspect régional. Ce qu'il y a de commun c'est l'association des incisions en couleur blanche, rouge et noire et l'ornementation par des incisions de l'extérieur des vases peints à l'intérieur. Une note spéciale dans l'ornementation de la céramique cannelée est la fréquente teinture des vases en rouge ou blanc seulement dans les interespaces.

Situés à la frontière de l'aire, quelques établissements de cet aspect régional (Nezvisko, Jura, Vasilievka) qui se trouvent à une distance considérable du noyau de base, ont créé une culture assez différente de celle de la „métropole", soit à cause des contacts avec les voisins, soit à cause de l'installation de nouveau-arrivés, probablement toujours d'origine cucuténienne. Généralement, ils ont gardé leurs valences culturelles, tout en ayant, en dernière instance, destins historiques différents. Les communautés de Nezvisko et d'autres stations de la zone ont participé, probablement, à la genèse des établissements de type Zalesciki, et ceux de Drăguşeni, Jura et Vasilievka à la formation des établissements de type Solonceni.

A présent, pour les établissements de type Drăguşeni-Jura on dispose de sept dates radiocharbon, qui ne concordent pas avec leur chronologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

relative. Selon les dates radiocharbon, Cuconeştii Vechi I se synchronisent à la station de Drăguşeni-*Ostrov* et Putineşti III serait la plus précoce station de l'aspect, ce qui ne correspond pas aux réalités archéologiques.

Le système de relations des communautés de type Drăguşeni-Jura a été, indiscutablement, complexe et il pourrait être reconstitué dans ses caractéristiques générales à la base du matériel archéologique. Ces communautés importaient le cuivre, probablement, par l'intermède d'autres tribus. Celui-ci était amené sous forme de lingots, bandes de métal et plus rarement sous forme d'objets finis.

Une autre direction des relations des communautés respectives a été celle avec les porteurs de l'aspect culturel Borisovka. Suite à la recherche des restes d'habitations de Vasilievka et Cuconeştii Vechi I on a mis en évidence quelques influences de l'aspect estique. Dans la céramique de Cuconeştii Vechi I on a identifié un vase d'„importation" du territoire des établissements de type Borisovka.

La céramique Cucuteni C, présente dans la céramique de type Drăguşeni-Jura, a suscité l'intérêt des spécialistes le long de plusieurs décennies, de sorte qu'à présent il y a une bibliographie très riche sur ce thème. La céramique Cucuteni C a été signalée dans des diverses cultures énéolithiques et, fait qui est relevant, dans les stations situées près de la frontière entre la steppe et la silvosteppe ou même dans la zone de steppe. Les communautés d'éleveurs de bétail sont entrées, premièrement, en contact direct avec les habitants des établissements mentionnés. La plus précoce station à céramique dont la pâte contenait des coquilles broyées semble être celle de Taraclia (la culture Bolgrad-Aldeni), qui probablement fixe la première apparition des communautés d'éleveurs de bétail dans les steppes nord-ouest-pontiques.

Un problème important est celui concernant le destin historique des établissements de type Drăguşeni-Jura, problème resté encore controversé dans l'historiographie. On a dit que le type respectif d'établissement est resté à la base de la formation des stations de type Solonceni, sans que cela soit démontrée (Vinogradova, 1972). D'autre part, E.K. Černyš a placé les établissements de Solonceni II et Orheiul Vechi dans la même phase que les stations de Nezvisko, Duruitoarea Nouă, et dans les points *În Deal la Lutărie* et *Ostrov* de Drăguşeni (Černyš, 1982).

Pour la céramique des deux variantes locales sont caractéristiques les mêmes catégories, mais le rapport entre elles change d'une manière essentielle. Dans les établissements de type Solonceni la céramique grossière constitue 2-13% et dans ceux de type Drăguşeni-Jura 30-50% (Putineşti II, Putineşti III). En ce qui concerne les formes de la céramique, on a remarqué les écuelles tronconiques, les passoires et les couvercles en forme de heaume suédois. Les formes respectives, excepté les couvercles en forme de heaume suédois, sont caractéristiques aussi pour les complexes de la phase Cucuteni A. Un élément nouveau pour la céramique grossière est la qualité de la pâte et l'incinération

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

des vases. Par comparaison à la céramique des complexes Cucuteni A, la pâte des vases d'usage commun des établissements de type Solonceni (et des établissements de la phase Cucuteni A-B) a moins d'impurités, est mieux pétriée et leur incinération est, de préférence, uniforme et complète.

La deuxième catégorie – la céramique à décor incisé – est représentée dans les complexes du type Solonceni en proportion de 8-13% et dans ceux de l'aspect Drăgușeni-Jura en proportion de 10,4% à Putinești II, 7% à Putinești III et 25-27% à Druța I. A Drăgușeni, dans la fosse 14 les fragments à des rainures, sans peinture visible, constituent 25,5% et en association au décor cannelé et la peinture bichrome – 16,5% (Dumitrescu, 1974). Dans cette catégorie on remarque aussi une certaine amélioration de la pâte et de l'incinération des vases. Les habitants des établissements de type Drăgușeni-Jura ont transmis aux communautés des établissements de type Solonceni les formes des vases et leur technique d'ornementation. Dans la céramique des deux variantes locales ont été attestées des formes similaires: des écuelles tronconiques, des vases piriformes, des couvercles demi-sphériques, à l'exception de ceux en forme de heaume suédois. Dans les deux types de complexes les cratères se retrouvent très rarement. Des élèments communs on a aussi constaté dans l'ornementation des vases: les incisions, sur quelques récipients, sont teintées après l'incinération en blanc et les interespaces en rouge. Tels récipients ont été identifiés à Nezvisko, Vasilievka, Drăgușeni, tout comme à Solonceni II et Alexandrovca II.

Dans le complexe de Nezvisko, on a mis en évidence un groupe de vases qui sont décorés à l'extérieur par des incisions en association avec la peinture crue et à l'intérieur sont peintes polychrome. Des vases décorées de la même manière ont été découvertes dans les établissements de Drăgușeni, Vasilievka, Druța, où les plus fréquentes sont les écuelles tronconiques. Ce groupe de récipients est emprunté, en évoluant dans les établissements de type Solonceni (Solonceni II, Gura Căinarului, Alexandrovca II); les compositions ornementales en sont réalisées dans les styles précoces.

La troisième catégorie de vases – la céramique à décor cannelé – des établissements de type Solonceni a été signalée provisoirement dans la station éponyme et constitue 4%. Dans les établissements de type Drăgușeni-Jura elle représente 29,3% à Putinești II, 41,5% à Putinești III, 40% à Druța I et dans la fosse 14 de Drăgușeni les fragments avec des cannelures associées à des rainures et peinture bichrome constituent 16.5%. Ces éléments décoratifs sont spécifiques aussi pour les vases à décor cannelé de Solonceni II, mais leur préponderance décroît. Cette catégorie de vases, selon les informations dont on dispose à présent, finit son evolution dans l'interfleuve Dniestr-Prut dans la phase Cucuteni A-B_1, mais à l'Est de Dniestr la céramique à décor cannelé continue à évoluer.

La quatrième catégorie – la céramique à décor peint – dans les complexes de type Drăgușeni-Jura constitue 7,6% à Putinești II, 9,9% à Putinești III et dans la fosse 14 de Drăgușeni les fragments à peinture bichrome

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

specifique à la phase Cucuteni A représente 39,7%. Dans les établissements de type Solonceni cette catégorie de vases devient dominant, en constituant 76-85%. A partir de la phase Cucuteni A-B_1 dans les établissements de la culture Cucuteni de l'interfleuve Dniestr-Prut les vases à décor peint prédominent. Dans toutes les deux variantes locales, on a utilisé, pour modéler les récipients peints, en général, une pâte bien pétriée, ayant comme dégraissant du sable fin et ils ont été incinerés à des températures très élevées.

Une des formes caractéristiques de la céramique de la phase Cucuteni A-B – Tripolie BII est représentée par les couvercles en forme de heaume suédois. Dans l'historiographie on soutient qu'ils représentent une création de cette phase. L'inventaire récupéré dans les dernières années montre que le prototype de cette forme est apparu dans les complexes de type Drăguşeni-Jura. Ce type de vases à corps demi-sphérique et la lèvre évasée on a identifié dans les établissements de Putineşti III, Druţa I et Jura, même si très rarement.

Un autre type de couvercle à décor peint, rencontré très rarement et identifié à Gura Căinarului, est celui des vases de forme tronconique à manche discoïdale, la superficie de la dernière étant plane ou faiblement augée. Des couvercles similaires, ornementés par des incisions et cannelures, on a identifié à Putineşti II et Cuconeştii Vechi I. Une variante de cette forme a été découverte à Hăbăşeşti, mais celle ci manque du répertoire des stations de la phase Cucuteni A, recherchées à grande échelle, Cucuteni, Frumuşica, Izvoare, Târpeşti.

Quelques ressemblances entre la céramique des établissements de type Drăguşeni-Jura et celles de type Solonceni peuvent être identifiées aussi à d'autres formes, comme par exemple, les supports dont la partie centrale est cilindrique et les deux bouts sont en forme d'entonnoir. Les pièces de Nezvisko sont décorées bi- et polychrome et sont similaires aux exemplaires d'Alexandrovca II, et le support de Druţa I, décoré par des incisions est presque identique à ceux de Solonceni II et Gura Căinarului.

Une des formes fréquentes dans le complexe de Drăguşeni (et dans d'autres stations de ce type) est celle de vases piriformes dont le cou est plus ou moins elevé, dont la lévre est soit faiblement évasée soit droite ou peu épaisse, l'épaule prononcé ou attenué, ayant sur la ligne du diamètre maximum des anses fortes, toujours perforées verticalement. Dans le complexe de Gura Căinarului les vases de ce type ont, comme règle, le cou élevé, bien individualisé, le corps rond et la partie inférieure tronconique, la lèvre faiblement évasée, droite ou même sous forme d'entonnoir, des fois peu épaisse, et les anses fortes, perforées horizontalement, sont disposées à la base du cou ou sur la ligne de contact entre le cou et le corps. Donc, il nous apparaît évidentes les particularités morphologiques des vases du dernier établissement et leur évolution par comparaison aux pièces de Drăguşeni. Nous mentionnons que les vases piriformes de Gura Căinarului ont été décorées bichrome et sur le fond blanc ont été peints des motifs en rouge.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Les traditions de la phase Cucuteni A et des complexes de type Drăguşeni-Jura dans la céramique des établissements de type Solonceni transparent, aussi, dans le décor peint. Les vases de la station Solonceni II sont peints mono-, bi- et polychrome et souvent l'ornementation est organisée en quelques registres ou il est disposé sur tout l'extérieur quelle que soit la forme, le dernier trait constituant une tradition Cucuteni A. Dans l'ornementation des vases, en parallèle aux groupes stylistiques caractéristiques pour la phase Cucuteni A-B, on garde l'ornementation réalisée dans les styles de la phase Cucuteni A (dans la manière de traser la peinture et les motifs ornementaux). Dans la céramique de Orheiul Vechi, par rapport à celle de Solonceni II, les vases peints suivant les traditions de la phase Cucuteni A sont peu nombreux.

En conclusion, la corrélation de la céramique de type Drăguşeni-Jura à celle de type Solonceni a montré d'une manière assez éloquente le fait que la première est restée à la base de la formation des établissements de la phase Cucuteni A-B_I et que le passage d'une phase à l'autre a eu lieu sur une voie évolutive constituant le résultat d'un procès interne.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

LEGENDE DES FIGURES

Fig. 1 – Les établissements de l'aspect regional Drăguşeni-Jura: 1 – Nezvisko, 2 – Kudrinţy, 3 – Kadievţy, 4 – Fridivţy, 5 – Lipciani, 6 – Vasilievka, 7 – Berlinţi, 8 – Târnova, 9 – Brânzeni IV, 10 – Badragii Vechi I, 11 – Corpaci I, 12 – Cuconeştii Vechi I, 13 – Drăguşeni-*Dealul Sârbi*, 14 – Drăguşeni-*În Deal la Lutărie*, 15 – Drăguşeni-*Ostrov*, 16 – Mitoc-*Pârâul lui Istrati*, 17 – Vartic VI, 18 – Duruitoarea Nouă, 19 – Duruitoarea Veche I, 20 – Duruitoarea Veche II, 21 – Druţa I, 22 – Costeştii Noi, 23 – Buteşti I, 24 – Truşeşti-*Ţuguieta*, 25 – Putineşti II, 26 – Putineşti III, 27 – Soroca, 28 – Popenchi, 29 – Jura.

Fig. 2 – Le plan de l'établissement de Putineşti II.

Fig. 3 – Le plan de la station Druţa I: 1 – la pente du promontoire; 2 – coupes et cassettes.

Fig. 4 – Le plan de l'établissement de Putineşti III.

Fig. 5 – Nezvisko. Plan des demi-huttes: 1 – morceaux de terre cuite; 2 – meules; 3 – valves de coquille *Unio*; 4 – restes des bûchers; 5 – fosses de piliers (d'après E.K. Cernyš).

Fig. 6 – Nezvisko. Plan des constructions de surface: 1 – torchis; 2 – restes de „banc rudimentaire" et „tables"; 3 – restes des fours; 4 – coquilles *Unio*; 5 – fosses de piliers; 6 – éclats de silex; 7 – meules; 8 – fosses récentes; 9 – impressions de bois (d'après E.K. Cernyš).

Fig. 7 – Duruitoarea Nouă. Plan de la maison no. 2 (d'après E.K. Cernyš).

Fig. 8 – Duruitoarea Nouă. Restes de la maison no. 3 (d'après E.K. Cernyš).

Fig. 9 – Cuconeştii Vechi I. Restes des maisons no. 1-5 (d'après V.I. Marchevici).

Fig. 10 – Cuconeştii Vechi I. Restes de la maison no. 1: 1 – morceaux de terre cuite aux impressions de bois; 2 – fragments de terre cuite; 3 – restes des constructions; 4 – âtres; 5 – céramique; 6 – terre grisâtre foncé; 7 – argile sans restes cultureles (d'après V.I. Marchevici).

Fig. 11 – Cuconeştii Vechi I. Restes du rez-de-chaussee L.1 (d'après V.I. Marchevici).

Fig. 12 – Druţa I. Plan et coupes de L.1: 1 – morceaux de terre cuite; 2 – âtres; 3 – traces du L.1; 4 – pierres (d'après N.V. Ryndina).

Fig 13 – Putineşti II. Plans et coupes de la maison no. 1: 1 – pierres; 2 – valves de coquilles *Unio*; 3 – pièces de silex; 4 – argile; 5 – cendre; 6 – restes d'âtre; 7 – morceaux de terre cuite; 8 – céramique; 9 – âtre du bûcher.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 14 – Putineşti III. Plan et coupes de la maison no. 1: 1 – argile sans restes cultureles; 2 – surface actuele du sol; 3 – oses d'animaux; 4 – morceaux de terre cuite; 5 – pierres; 6 – céramique; 7 – cendre; 8 – charbon de bois.
Fig. 15 – Putineşti III. Plan et coupes de la maison no. 1: 1 – argile sans restes cultureles; 2 – surface actuele du sol; 3 – couche de cernoziom; 4 – couche de couleur brune foncé; 5 – remblais de la maison; 6 – oses; 7 – morceaux de terre cuite; 8 – pierres; 9 – céramique; 10 – cendre; 11 – charbons de bois.
Fig. 16 – Putineşti III. Plans des maisons nos. 5-7.
Fig. 17 – Putineşti III. Plan et coupes de L.6.
Fig. 18 – Putineşti III. Plan et coupes de L.7.
Fig. 19 – Cuconeştii Vechi I. Pièces en silex (d'après V.I. Marchevici).
Fig. 20 – Nezvisko. Pièces diverses (d'après E.K. Cernyš).
Fig. 21 – Drăguşeni. Outils en silex (d'après A. Crîşmaru).
Fig. 22 – Putineşti II. Pièces en silex.
Fig. 23 – Putineşti III. Objets en silex.
Fig. 24 – Putineşti II. Outils et armes en silex.
Fig. 25 – Putineşti II. Pièces en silex.
Fig. 26 – Putineşti II. Objets en silex.
Fig. 27 – Putineşti III. Outils en silex.
Fig. 28 – Putineşti III. Pièces en silex.
Fig. 29 – Putineşti III. Objets en silex.
Fig. 30 – Putineşti III. Outils et armes en silex.
Fig. 31 – Putineşti III. Outils en silex.
Fig. 32 – Putineşti III. Pièces en silex.
Fig. 33 – Putineşti III. Objets en silex.
Fig. 34 – Putineşti III. Outils en silex.
Fig. 35 – Putineşti III. Pièces en silex.
Fig. 36 – Putineşti III. Pièces diverses.
Fig. 37 – Cuconeştii Vechi I. Outils et armes en silex.
Fig. 38 – Cuconeştii Vechi I. Objets en silex.
Fig. 39 – Cuconeştii Vechi I. Pièces en silex.
Fig. 40 – Druța I. Outils et armes en silex.
Fig. 41 – Cuconeştii Vechi I: 1-2 – hâches; 3-4 – fragments d'outils.
Fig. 42 – Cuconeştii Vechi I: 1-4, 6 – herminettes; 5 – hâche.
Fig. 43 – Cuconeştii Vechi I: 1 – hâche; 2 – serfouette; 3 – fragment d'outil; 4 – herminette.
Fig. 44 – Cuconeştii Vechi I: 1-4 – ciseaux; 5-8 – hâche-marteau et fragments d'hâches-marteau.
Fig. 45 – Putineşti III: 1, 3 – fragments d'outils; 2 – hâche-herminette; 4-5 – hâches.
Fig. 46 – Putineşti III: 1-2 – herminettes; 3 – ciseau; 4 – hâches.
Fig. 47 – Putineşti III: 1, 4-6 – fragments d'outils; 2 – herminette; 3 – hâche.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 48 – Putineşti III. Fragments de pierre de meule.
Fig. 49 – Putineşti III. Fragments de pierre de meule.
Fig. 50 – Druţa I. Outils en pierre polie (d'après N.V. Ryndina).
Fig. 51 – Drăguşeni. Outils en pierre polie (d'après A. Crîşmaru).
Fig. 52 – Putineşti III. Pièces en os.
Fig. 53 – Cuconeştii Vechi I. Outils en os.
Fig. 54 – Cuconeştii Vechi I. Outils en os et defence de sanglier (3).
Fig. 55 – Cuconeştii Vechi I. Outils en os et corne.
Fig. 56 – Putineşti II. Pièces en os et valves de coquilles *Unio*.
Fig. 57 – Cuconeştii Vechi I. Outils en corne.
Fig. 58 – Cuconeştii Vechi I. Outils en corne.
Fig. 59 – Putineşti III. Outils en corne.
Fig. 60 – Jura. Céramique.
Fig. 61 – Brânzeni IV. Vases.
Fig. 62 – Cuconeştii Vechi I. Céramique.
Fig. 63 – Vases de Cuconeştii Vechi I (1-2, 5), Duruitoarea Veche I (3-4) et Duruitoarea Nouă (6).
Fig. 64 – Céramique de Duruitoarea Nouă (1, 6), Cuconeştii Vechi I (2, 5, 9-15) et Duruitoarea Veche I (3-4, 7-8).
Fig. 65 – Vases de Cuconeştii Vechi I.
Fig. 66 – Vases de Duruitoarea Veche I (1), Putineşti III (2), Cuconeştii Vechi I (3) et Duruitoarea Nouă (4-5).
Fig. 67 – Nezvisko. Pièces en argile (d'après E.K. Cernyš).
Fig. 68 – Putineşti II. Céramique.
Fig. 69 – Céramique: 1-2, 4-6, 8 – Putineşti II; 7 – Cuconeştii Vechi I; 9 – Duruitoarea Nouă.
Fig. 70 – Putineşti III. Céramique.
Fig. 71 – Putineşti II. Fragments de vases.
Fig. 72 – Céramique de Cuconeştii Vechi I – 1, 3-9 et Duruitoarea Nouă – 2.
Fig. 73 – Vases de Cuconeştii Vechi I – 1, 3-6 et Duruitoarea Veche I – 2.
Fig. 74 – Cuconeştii Vechi I. Céramique.
Fig. 75 – Vases de Cuconeştii Vechi I – 1, 5-7 et Duruitoarea Nouă – 6.
Fig. 76 – Duruitoarea Nouă. Céramique (d'après E.K. Cernyš).
Fig. 77 – Céramique de Cuconeştii Vechi I – 1-8 et Duruitoarea Veche – 9.
Fig. 78 – Pièces de Putineşti III (1), Cuconeştii Vechi I (2-4, 6) et Jura (5).
Fig. 79 – Jura. Pièces diverses.
Fig. 80 – Putineşti II. Fragments de vases.
Fig. 81 – Putineşti II. Céramique.
Fig. 82 – Céramique de Cuconeştii Vechi I – 1-4 et Duruitoarea Nouă – 5.
Fig. 83 – Vases miniaturales de Cuconeştii Vechi I (1, 3, 6), Duruitoarea Veche I (2, 4, 7) et Duruitoarea Nouă (5, 8)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 84 – Vases de Duruitoarea Nouă (1), Cuconeştii Vechi I (2, 4-6) et Duruitoarea Veche I (3).
Fig. 85 – Putineşti II. Fragments de vases.
Fig. 86 – Putineşti II. Céramique.
Fig. 87 – Putineşti III. Céramique.
Fig. 88 – Druţa I. Vases.
Fig. 89 – Céramique de Nezvisko (d'après E.K. Cernyš).
Fig. 90 – Vases de Drăguşeni (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 91 – Putineşti III. Céramique.
Fig. 92 – Céramique de Brânzeni IV (1-3), Cuconeştii Vechi I (4, 6) et Duruitoarea Nouă (5).
Fig. 93 – Fragments de vases de Costeştii Noi.
Fig. 94 – Druţa I. Céramique.
Fig. 95 – Vases de Drăguşeni (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 96 – Putineşti III. Céramique.
Fig. 97 – Drăguşeni. Vases (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 98 – Vases de Putineşti III.
Fig. 99 – Céramique de Jura.
Fig. 100 – Vases de Drăguşeni (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 101 – Céramique de Cuconeştii Vechi I (1-2, 6), Duruitoarea Veche I (3-4, 7, 10) et Duruitoarea Nouă (5, 8-9).
Fig. 102 – Vases de Cuconeştii Vechi I.
Fig. 103 – Céramique de Duruitoarea Veche I (1), Cuconeştii Vechi I (2-5, 7-8) et Duruitoarea Nouă (6).
Fig. 104 – Druţa I. Céramique.
Fig. 105 – Fragments de vases de Costeştii Noi.
Fig. 106 – Céramique de Duruitoarea Nouă (d'après E.K. Cernyš).
Fig. 107 – Jura. Céramique.
Fig. 108 – Jura. Vases.
Fig. 109 – Céramique de Drăguşeni (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 110 – Putineşti II. Fragments des vases peintes.
Fig. 111 – Putineşti II. Fragments des vases peintes.
Fig. 112 – Druţa I. Céramique peinte.
Fig. 113 – Druţa I. Céramique peinte.
Fig. 114 – Duruitoarea Veche I. Vases peintes.
Fig. 115 – Drăguşeni. Céramique peinte (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 116 – Drăguşeni. Vases (d'après S. Marinescu-Bîlcu).
Fig. 117 – Putineşti III. Fragments de vases Cucuteni C.
Fig. 118 – Céramique de Druţa I (1-2, 4-5), Putineşti III (3) et Jura (6-7).
Fig. 119 – Putineşti II. Pièces en argile.
Fig. 120 – Cuconeştii Vechi I. Diverses pièces en argile.
Fig. 121 – Putineşti III. Diverses pièces en argile.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 122 – Putineşti III. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 123 – Duruitoarea Veche I. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 124 – Duruitoarea Veche I. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 125 – Drăguşeni. Fragments de statuettes anthropomorphes (d'après A. Crîşmaru).
Fig. 126 – Drăguşeni. Fragments de statuettes antropomorphes (d'après A. Crîşmaru).
Fig. 127 – Drăguşeni. Statuettes anthropomorphes et fragments (d'après A. Crîşmaru).
Fig. 128 – Putineşti III. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 129 – Putineşti III. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 130 – Putineşti III. Fragments de statuettes anthropomorphes.
Fig. 131 – Putineşti III. Pièces en argile.
Fig. 132 – Putineşti III. Pièces en argile.
Fig. 133 – Duruitoarea Veche I. Pièces en argile.
Fig. 134 – Druţa I. Figurines zoomorphes et fragments de cornes en argile.
Fig. 135 – Druţa I. Figurines zoomorphes.
Fig. 136 – Druţa I. Statuettes zoomorphes.
Fig. 137 – Druţa I. Figurines zoomorphes.
Fig. 138 – Putineşti III. Pièces en argile.
Fig. 139 – Vasilievka. Céramique à décor incisé (1-10) et cannellé (11-13) (d'après V.A. Šumova).
Fig. 140 – Vasilievka. Céramique à décor peint (1-17) et grossiere (18-21) (d'après V.A. Šumova).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

BIBLIOGRAFIE

AMBROJEVICI, C., 1933 – *L'époque néolithique de la Bessarabie du nord-ouest*, în *Dacia*, III-IV, 1927-1932, p. 24-45.

ARAPOV, A.A.; NEGADAEV-NIKONOV, K.N., 1967 – *Древнеаллювиальные образования Про-Реута*, în *Известия АН МССР*, 4, p. 62-66.

BALABINA, V.I., 1988 – *Зооморфная пластика трипольского поселения Друцы I*, în *СА*, 2, p. 58-72.

BALABINA, V.I., 1997 – *Фигурки животных и их символика на сосудах kak отражение одной из знаковых систем древних земледельцев Европы*, în *РА*, 2, p. 29-45.

BÂRNEA, P.P.; CEBOTARENKO, G.F., 1964 – *Материалы к археолоической карте Молдавии (итоги разведочных работ 1959 г.)*, în *МИАЭ Молдавской ССР*, p. 263-284.

BEILEKCI, V.S.; BÂRNEA, P.P., 1969 – *Материалы к археологической карте Молдавии*, Chişinău, p. 171-184.

BELENKII, Iu. L.; BOBOK, N.A., 1975 – *Геоморфологическое районирование Молдавской ССР*, în *Проблемы географии Молдавии*, 10, Chişinău, p. 50-61.

BERG, L.S., 1993 – *Бессарабия*, Chişinău, 196 p.

BIBIKOV, S.N., 1953 – *Поселение Лука-Врублевецкая*, în *МИА*, 38, p. 410.

BIBIKOV, S.N., 1954 – *Археологические раскопки у селений Попенки и Журы на Днестре в 1952 году*, în *КСИИМК*, 56, p. 104-110.

BIBIKOV, S.N., 1958 – *О времени образования надпойменного устипа в долине среднего течения Днестра*, în *СА*, 3, p. 27-30.

BOGHIAN, D.; TUDOSE, S., 1994 – *Consideraţii preliminare asupra utilajului litic din aşezarea precucuteniană de la Târgu Frumos*, în *ArhMold*, XVII, p. 147-159.

BOLOMEY, Al., 1980 – *Exploatarea animalelor în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, p. 103-106.

BOLOMEY, Al.; MARINESCU-BÎLCU, S, 1988 – *Industria osului în aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni-Ostrov*, în *SCIVA*, 39, 4, p. 331-353.

BOTEZ, J., 1933 – *Les recherches de paléontologie humaine au nord de la Bessarabie*, în *Annales scientifiques de l'Université du Jassi*, XVII, Iaşi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

BURDO, N.B., 1993 – *РаннIй етап формування трипIльскоI культури*, în *АрхеологIя*, p. 19-30.

BURDO, N.B., 1997 – *Землеробство ранньтипIльських громан схIдного регIону*, în *АрхеологIчнI дослIдження в УкраIнI в 1993 року*, Kiev, p. 20-23.

BURDO, N.B.; STANKO, V.N., 1981 – *Энеолитические находки на стоянке Мирное*, în *Древности Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, 1981, p. 17-21.

BURDO, N.B.; VIDEIKO, M. Iu., 1984 – *Типы раннетрипольсой керамики и е орнаментации в междуречье Днестра и Юужного Буга*, în *Северное Причерноморье*, Kiev, p. 96-104.

CÎRCIUMARU, M.; MONAH, F., 1985 – *Raport preliminar privind semințele carbonizate de la Poduri-Dealul Ghindaru, județul Bacău*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), p. 699-708.

CÎRCIUMARU, M.; MONAH, F., 1987 – *Déterminations paléobotaniques pour les cultures Precucuteni et Cucuteni*, în M. Petrescu-Dîmbovița *et al.* (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, p. 167-174.

CEHAK, H., 1933 – *Plastyka eneolityceznej kultury ceramiki malowanej w Polsce*, în *Swiatowit*, t. 14 (1930-1931).

CERNÂH, E.N., 1978 – *Металлургические провинции и периодизация эпохи раннего металла на территории СССР*, în *СА*, 4, p. 53-82.

CERNÂȘ, E.K., 1956 – *К вопросу о раннетрипольских поселениях*, în *Известия МФ АН СССР*, 4 (31), p. 5-18.

CERNÂȘ, E.K., 1959a – *РаньотрипIльське поселення ЛенкIвцI на ДнIстрI*, Kiev, 108 p.

CERNÂȘ, E.K., 1959b – *Резцы трипольских поселений*, în *КСИИМК АН СССР*, 59, p. 140-144.

CERNÂȘ, E.K., 1962 – *К истории населния энеолитического времени в Среднем Приднестровье (По материалам многослойного поселения у с. Незвиско)*, în *Неолит и энеолит Юга европейской части СССР*, în *МИА*, 102, p. 5-85.

CERNÂȘ, E.K., 1967 – *Трипольские мастерские по обработке кремня*, în *КСИА АН СССР*, 111, p. 60-66.

CERNÂȘ, E.K., 1975a – *Итоги работ Молдавской экспедиции в 1974 г.*, în *Новейшие открытия археологов (тезисы докладов конференции)*, ч. I, Chișinău, p. 65-66.

CERNÂȘ, E.K., 1975b – *Первоначальные пути расселеня племен Кукутени-Триполие*, în *150 лет Одесскому археологическому музею АН УССР. Тезисы докладов юбилейной конференции*, Kiev, p. 39-40.

CERNÂȘ, E.K., 1975c – *Место поселений борисовкого типа в периодизации трипольской культуры*, în *КСИА АН СССР*, 142, p. 8-10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CERNÂŞ, E.K., 1976 – *Основные направления путей расселения племен культуры Кукутени-Триполье в ранний период*, în *Восточная Европа в эпоху камня и бронзы*, Moscova, p. 90-102.
CERNÂŞ, E.K., 1977 – *Формирование локальних вариантов трипольской культуры*, în *Всесоюзная конференция „Новейшие достижения советких археологов", Тезис докладов*, Moscova, p. 18-21.
CERNÂŞ, E.K., 1981 – *Формирование трипольско-кукутенской културной общности*, în *SP*, 5-6, p. 5-47.
CERNÂŞ, E.K., 1982 – *Энеолит Правобережной Украины и Молдавии*, în *Энеолит СССР*, Moscova, p. 165-347.
CERNÂŞ, E.K.; MARCHEVICI, V.I., 1976 – *Отчет о совместных полевых исследованиях проведенных в 1975 году Молдавской археологической экспедиции и Молдавской неолитической экспедиции*, *Arhiva MA*, 106, 15 p., 26 fig.
CERNÂŞ, E.K.; POPOVA, T.A., 1975 – *Итоги работ Молдавской экспедиции*, în *АО 1974 года*, p. 450-451.
CERNIŞ, K.K., 1959 – *Ранньотрипiльське поселення Ленкiвцi на Днiстрi*, Kiev.
CHILDE, V.G., 1923 – *Schipenitzi a late Neolithic Station with Painted Pottery in Bucowina*, în *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, LIII, Londra.
CHIRICA, C.-V., 1995 – *Les vases anthropomorphes du néolitique-énéolithique de la Roumanie*, în *Préhistoire Européenne*, 7, p. 203-224.
COMŞA, E., 1972 – *Date despre uneltele de piatră şlefuită din epoca neolitică şi din epoca bronzului de pe teritoriul României (istoricul problemei, tipuri-funcţionalitate)*, în *SCIV*, 23, 2, p. 245-261.
COMŞA, E., 1987 – *Neoliticul pe teritoriul României. Consideraţii*, Bucureşti, 198 p.
CONDURACHI, E.; DUMITRESCU, Vl.; MATEI, H, 1972 – *Harta arheologică a României*, Bucureşti.
CRÎŞMARU, A., 1967 – *Câteva piese din ceramica şi plastica cucuteniană de la Drăguşeni-Săveni*, în *Magazin Istoric*, I, 9, p. 88.
CRÎŞMARU, A., 1970 – *Contribuţii la cunoaşterea neoliticului din împrejurimile Săvenilor (jud. Botoşani)*, în *SCIV*, 21, 2, p. 267-284.
CRÎŞMARU, A., 1971 – *Cîteva vase caracteristice din aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni*, în *Sesiunea de comunicări a muzeelor de istorie 1964*, I, Bucureşti, p. 82-88.
CRÎŞMARU, A., 1977 – *Drăguşeni. Contribuţii la o monografie arheologică*, Botoşani, 191 p., 90 fig., 5 pl.
DANILENKO, V.N., 1974 – *Энеолит Украины*, Kiev, p. 18-20.
DANILENKO, V.N.; ŞMAGLII, M.M., 1972 – *Про один поворотний момент Iсторiї енеолiтичного населення Пiвденої Европы*, în *Археологiя*, 6, p. 3-19.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

DAVID, A.I., 1982 – *Формирование териофауны Молдавии в антропогене*, Chişinău, 150 p.

DAVID, A.I., 1986 – *Новые материалы по среднеголоценовой фауне Молдавии. Плиоцен-антропогеновая фауна Днестровско-Прутского междуречья*, Chişinău, p. 6-13.

DERGACEV, V.A., 1980 – *Памятники позднего Триполья*, Chişinău, p. 9-15.

DERGACEV, V.A., 1986 – *Молдавия и соседние территории в эпоху бронзы*, Chişinău, 224 p.

DERGACEV, V.A., 1998 – *Кэрбунский клад*, Chişinău, 119 p.

DERGACEV, V.A.; BORZIAK, I.A.; MANZURA, I.V., 1989 – *Рошканские курганы*, Chişinău, 73 p.

DOBROVOLSKII, A.V., 1952 – *Перше сабатинiвсьe поселения*, în *Археологiчнi пам'ятки УРСР*, 4, Kiev.

DODD-OPRIŢESCU, A., 1980 – *Consideraţii asupra ceramicii Cucuteni C*, în *SCIVA*, 31, 4, p. 547-557.

DODD-OPRIŢESCU, A., 1983 – *Vecinii estici şi nord-estici ai triburilor Cucuteni-Tripolie*, în *SCIVA*, 34, 3, p. 222-234.

DRAGOMIR, I.T., 1982 – *Elementele stepice „Cucuteni C" descoperite la Bereşti (jud. Galaţi)*, în *SCIVA*, 33, 4, p. 442-429.

DRAGOMIR, I.T., 1983 – *Săpăturile arheologice din aşezarea cucuteniană de la Bereşti „Dealul Bulgarului" (jud. Galaţi)*, în *MCA*, XV, 1983, p. 70-81.

DRAGOMIR, I.T., 1985 – *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Bereşti „Dealul Bulgarului" (1981), jud. Galaţi*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), p. 93-140.

DRAGOMIR, I.T., 1996a – *Eneoliticul din sudul Moldovei*, în Gh. Dumitroaia et D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, p. 233-251.

DRAGOMIR, I.T., 1996b – *Săpăturile arheologice de la Tg. Bereşti*, în *Danubius*, XVI, p. 63-82.

DRAGOMIR, I.T., 1996c – *Săpăturile arheologice din aşezarea cucuteniană de la Bereşti „Dealul Bulgarului", judeţul Galaţi*, în *Danubius*, XVI, 1996, p. 83-112.

DUMITRESCU, Vl., 1945 – *La station préhistorique de Traian*, în *Dacia*, IX-X (1941-1944), p. 11-114.

DUMITRESCU, Vl., 1960 – *Complexul cultural Cucuteni*, în *Istoria României*, I, Bucureşti, p. 60-70.

DUMITRESCU, Vl., 1962 – *Originea şi evoluţia culturii Cucuteni-Tripolie I*, în *SCIV*, 13, 1-2, p. 51-79.

DUMITRESCU, Vl., 1963 – *Originea şi evoluţia culturii Cucuteni-Tripolie II*, în SCIV, 14, 2, p. 285-308.

DUMITRESCU, Vl., 1968 – *Arta neolitică în România*, Bucureşti, 111 p., 113 fig.

DUMITRESCU, Vl., 1974a – *Unele probleme ridicate de aşezarea cucuteniană de la Drăguşeni*, în *Din trecutul judeţului Botoşani*, Botoşani, p. 33-47.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

DUMITRESCU, Vl., 1974b – *Aspecte regionale în aria de răspândire a culturii Cucuteni, în cursul primei sale faze de dezvoltare*, în *SCIVA*, 25, 4, p. 545-554.
DUMITRESCU, Vl., 1974c – *Cronologia absolută a neo-eneoliticului românesc în lumina datelor C_{14}*, în *Apulum*, 12, p. 23-40.
DUMITRESCU, Vl., 1979 – *Arta culturii Cucuteni*, Bucureşti, 115 p.
DUMITRESCU, Vl.; DUMITRESCU, H.; PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M.; GOSTAR, N., 1954 – *Hăbăşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti, 607 p.
DUMITRESCU, Vl.; BOLOMEY, AL.; MOGOŞANU, Fl., 1983 – *Esquisse d'une préhistoire de la Roumanie*, Bucureşti, 221 p.
DUMITROAIA, Gh., 1987 – *Plastica antropomorfă de la Răuceşti-„Munteni", jud. Neamţ*, în *MemAntiq*, XV-XVII (1983-1985), p. 21-42.
FLORESCU, M.; CĂPITANU, V., 1996 – *Plastica antropomorfă din aşezarea Cucuteni A de la Ţigăneşti, jud. Bacău*, în Gh. Dumitroaia et D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, p. 243-258.
GEIDEMAN, T., 1981 – *Raionarea geobotanică*, în *ECM*, 8.
GHEI, I.A., 1986 – *Технологическое изучение керамики трипольского поселения Старые Куконешты*, în *КСИА АН СССР*, 185.
GUSEV, S.O., 1995 – *Трипільська культура Середнього Побужжя рубежу IV-III тис. до н. э.*, Vinniţa, 304 p.
HAHEU, V.; KURCIATOV, S., 1993 – *Cimitirul plan eneolitic de lângă satul Giurgiuleşti (consideraţii preliminare)*, în *Revista Arheologică*, 1, p. 101-114.
HAŞOTTI, P., 1997 – *Epoca neolitică în Dobrogea*, *Bibliotheca Tomitana*, Constanţa, 164 p., 148 fig.
IANUŞEVICI, Z.V., 1976 – *Культурные растения Юго-Запада СССР по палеботаническим исследованиям*, Chişinău, 214 p.
IANUŞEVICI, Z.V., 1980 – *Земледелие в раннем Триполье (по данным палеоботаники)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, 1980, p. 225-234.
IANUŞEVICI, Z.V., 1986 – *Культурные растения Северного Причерноморья. Палеоботанические исследования*, Chişinău, 91 p.
IANUŞEVICI, Z.V.; KUZMINOVA, N.N., 1989 – *Возникновение и развитие земледелия в Северном Причерноморья*, în *Ботанические исследования*, 5, Chişinău, p. 38-50.
IVANOVA, I.K., 1975 – *Геологический обзор местонахождений каменного века Молдавии*, în *Бюллетень комисии по изучению четвертичного периода*, 43, Moscova, p. 90-99.
IVANOVA, I.K., 1977 – *Геология и палеогеография стоянки Кормань IV на общем фоне геологической истории каменого века Среднего Приднестрвья*, în *Многослойная палеолитическая стоянка Кормань*, IV, Moscova, p. 128-140.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

IVANOVA, I.K.; KETRARU, N.A., 1964 – *Археологические разведки в долине р. Чугур*, în *МИАЭ Молдавской ССР*, p. 255-272.

JASTRZEBSKI, S., 1983 – *Uwagi o chronologii i periodyzacji kultury Cucuteni-Trypolje*, în *Arheologia Polski*, 28, Wroclaw, p. 99-136.

JASTRZEBSKI, S., 1989 – *Kultura Cucuteni-Trypolje i jej osadnictwo na Wyznil Wolynskiej*, Lublin, 148 p.

KANDYBA, O., 1937 – *Schipenitz. Kunst und Geräte eines Neolithischen Dorfes*, Viena-Leipzig.

KETRARU, N.A., 1964 – *Археологические разведки в долине р. Чугур*, în *МИАЭ Молдавской ССР*.

KOROBKOVA, G.F., 1975 – *Культуры и локальные варианты мезолита и неолита Средней Азии (по матеиалам каменых индустрий)*, în *CA*, 3, p. 8-28.

KOROBKOVA, G.F., 1987 – *Хозяйственные комплексы ранних земледельческо-скотовдческих обществ Юга СССР*, Leningrad, 320 p.

KOZŁOWSKI, L., 1930 – *Budowle kultury ceramiki malowanej w swiete badan przeprowadzonych w Koszylowcach, Niezwiskach, Buczaczu*, Lwow.

KRAVCENKO, A.A., 1960 – *АрхеологIчнI памятки в долинах рIчок Тростянець и Ягорлик*, în *МАСП*, III, p. 167-174.

KRAVEȚ, V.P., 1954 – *РаннетрипIльске поселення в ГородницI на ДнIстрI*, în *НЗІСН*, II, p. 49-66.

KREMENEȚKII, K.V., 1991 – *Палеоэкология древнейших земледельцев и скотоводов Русской равнины*, Moscova, 193 p.

KUSURGAȘEVA, A.P., f.a. – *Антопоморфная пластика из поселения Новые Русешти I*, în *КСИА АН СССР*, 123.

KUZMINOVA, N.N., 1988 – *Находки остатков сорных растений на трипольских памятниках Молдавии*, în *Ботанические исследования*, I, Chişinău, p. 3-12.

KUZMINOVA, N.N., 1990 – *Земледелие в период трипольской культуры на территории Молдавии*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине*, Талианки, p. 124-128.

LASZLO, A., 1993 – *Le sud-est de la Transylvanie dans le néolithique tardif et le chalcolithique. Nouvelles données et considerations*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, p. 62-76.

LASZLO, A., 1997 – *Datarea prin radiocarbon în arheologie*, *Biblioteca Muzeului Național*, II, Bucureşti, 309 p.

LĂZURCĂ, E., 1991 – *Ceramica cucuteniană în contextul așezării gumelnițene de la Caracaliu (județul Tulcea)*, în *Peuce*, X, p. 13-19.

LEVANDIUK, A.; BOBOK, N., 1981 – *Relieful*, în *ECM*, 8, p. 10-13.

LEVIȚKI, O.; MANZURA, I.; DEMCENKO, T., 1996 – *Necropola tumulară de la Sărățeni*, *Bibliotheca Thracologica*, XVII, Bucureşti, 156 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

MAJEWSKI, K., 1938 – *Plastyka terrakotowa kultury ceramiki malowanej w zbiorach Lwowskich*, în *Swiatowit*, XVI, p. 117-136.
MAKARENKO, N., 1927 – *Sculpture de la civilisation Tripolienne en Ukraine*, în *JPEK*, p. 119-130.
MANTU, C.-M., 1991 – *Археологические исследования на поселении Скынтея в 1985-1989 гг.*, în *Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н.э.)*, Kiev, p. 30.
MANTU, C.-M., 1993 – *Plastica antropomorfă a aşezării Cucuteni A_3 de la Scânteia (jud. Iaşi)*, în *ArhMold*, XVI, p. 51-67.
MANTU, C.-M., 1994 – *Plastica zoomorfă a aşezării cucuteniene de la Scânteia (jud. Iaşi)*, în *ArhMold*, XVII, p. 161-168.
MANTU, C.-M., 1995 – *Câteva consideraţii privind cronologia absolută a neo-eneoliticului din România*, în *SCIVA*, 46, 3-4, p. 213-235.
MANTU, C.-M., 1996 – *Metode de cercetare şi tehnici de datare pentru determinarea cronologiei culturii Cucuteni*, Rezumatul tezei de doctorat, Iaşi, 25 p.
MANZURA, I.V., 1993 – *The East-West interaction in the mirror of the eneolithic and early bronze cultures in the northwest pontic*, în *Revista Arheologică*, 1, p. 23-53.
MANZURA, I.V., 1994 – *Culturi eneolitice în zona de stepă*, în *TD*, XV, 1-2, p. 93-101.
MANZURA, I.V.; SOROKIN, V. Ia., 1990 – *Гумельницкое поселение у пгт Тараклия*, în *Археологические исследования молодых ученых Молдавии*, Chişinău, p. 78-93.
MARCHEVICI, V., 1997 – *Aşezarea cucuteniană Stânca lui Harascu*, în *Tyragetia*, IV-V, 1997, p. 81-94.
MARCHEVICI, V.I., 1970 – *Многослойное поселение Новые Русешти I, în КСИА АН СССР*, 123, p. 56-68.
MARCHEVICI, V.I., 1973 – *Памятники эпох неолита и энеолита. Археологическая карта Молдавской ССР*, 2, 164 p.
MARCHEVICI, V.I., 1974 – *Буго-днестровская культура на территории Молдавии*, Chişinău, 176 p.
MARCHEVICI, V.I., 1977 – *Отчет Молдавской неолитической экспедиции о работах полевого сезона 1976 г. Кишинев*, Arhiva *MA*, 119, 34 p., 49 fig.
MARCHEVICI, V.I., 1978 – *Исследования Молдавской неолитической экспедиции*, în *AO 1977*, p. 466-467.
MARCHEVICI, V.I., 1981 – *Позднетрипольские племена Северной Молдавии*, Chişinău, 196 p.
MARCHEVICI, V.I., 1982 – *Отчет Молдавской-этнографической экспедиции в полевой сезон 1981 года*, Chişinău, 12 p.
MARCHEVICI, V.I., 1985 – *Mărturii ale trecutului*, Chişinău, 168 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

MARCHEVICI, V.I., 1990 – *Антропоморфомизм в художественной керамике культуры Триполье-Кукутень*, în *Памятники древнейшего искусства на територии Молдавии*, Chişinău, p. 26-36.

MARCHEVICI, V.I., 1992 – *Раннетрипольское поселене Кошерица I*, în *АИМ 1986 г.*, p. 28-45.

MARCHEVICI, V.I., 1993 – *Folosirea cornului de cerb în neo-eneoliticul Moldovei şi a altor teritorii*, în *Revista Arheologică*, 1, p. 120-123.

MARCHEVICI, V.I., 1994 – *Aşezarea culturii Cucuteni-Tripolie de la Rădulenii Vechi III, R. Moldova*, în *MemAntiq*, XIX, p. 127-141.

MARCHEVICI, V.I.; CERNÂŞ, E.K., 1974 – *Исследования в Пруто-Днеcтровском междуречье*, în *АО 1973 года*, p. 423-424.

MARCHEVICI, V.I.; CERNÂŞ, E.K., 1976 – *Исследование памятников трипольской культуры на территории Молдавии*, în *АО 1975 года*, p. 471-472.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1974 – *Cultura Precucuteni pe teritoriul României*, Bucureşti, p. 272.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1980 – *Drăguşeni, jud. Botoşani*, în *MCA*, XIV, p. 100-102.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1981 – *Tîrpeşti. From Prehistory to History in Eastern Romania*, *BAR-IS*, 107, Oxford, 187 p.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1983 – *Cercetările de la Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XV, p. 83-85.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1986 – *Drăguşeni (jud. Botoşani)*, în *MCA*, XVI, p. 48-52.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1989 – *Ceramica cucuteniană de la Drăguşeni tradiţii, creaţii, aspecte regionale*, în *SCIVA*, 40, 3, p. 215-239.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1991 – *Sur quelques problèmes du néolithique et du énéolithique à l'est des Carpates Orientales*, în *Dacia*, N.S., XXXV, p. 5-59.

MARINESCU-BÎLCU, S., 1994 – *Elemente târzii în ceramica Cucuteni A de la Drăguşeni şi relaţiile acestora cu descoperirile de la Traian-Dealul Fântânilor*, în *MemAntiq*, XIX, p. 115-126.

MARINESCU-BÎLCU, S.; BOLOMEY, Al.; CÎRCIUMARU, M.; MURARU, A., 1984 – *Ecological, Economic and Behavioural Aspects of the Cucuteni A₄ Community at Drăguşeni*, în *Dacia*, N.S., XXVIII, 1-2, p. 41-46.

MARINESCU-BÎLCU, S.; CÎRCIUMARU, M.; MURARU, A., 1985 – *Contribuţii la ecologia locuirilor pre- şi protoistorice de la Tîrpeşti*, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), p. 561-603.

MATASĂ, C., 1946 – *Frumuşica, village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord, Roumanie*, Bucureşti.

MATASĂ, C., 1964 – *Aşezarea eneolitică Cucuteni B de la Tîrgu Ocna-Podei*, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 11-48.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

MAXIM-ALAIBA, R., 1984 – *Locuinţa Nr.1 din faza Cucuteni A3 de la Dumeşti (Vaslui)*, în *AMM*, V-VI, 1983-1984, p. 99-148.

MAXIM-ALAIBA, R., 1987 – *Le complexe de culte de la phase Cucuteni A3 de Dumeşti*, în M. Petrescu-Dîmboviţa *et al.* (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, p. 269-286.

MELNICIUK, I.V., 1990 – *Изображение змеи в Триполье*, în *Археологические исследования молодых ученых Молдавии*, Chişinău, p. 39-46

MELNICIUK, I.V., 1992 – *Исследования на раннетрипольском поселении Багринешти VII*, în *АИМ 1986 г.*, p. 45-58.

MIHĂILESCU, V., 1969 – *Geografia fizică a României*, Bucureşti.

MONAH, D., 1978 – *Datarea prin C14 a etapei Cucuteni A2*, în *SCIVA*, 29, 1, p. 33-41.

MONAH, D., 1987 – *La datation par C14 du complexe culturel Cucuteni-Tripolie*, în M. Petrescu-Dîmboviţa *et al.* (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, p. 67-80.

MONAH, D., 1991 – *L'exploitation du sel dans les Carpates Orientales et ses rapports avec la culture de Cucuteni-Tripolye*, în V. Chirica, D. Monah (eds.), *Le Paléolithique et le Néolithique de la Roumanie en contexte européen*, *BAI*, IV, p. 387-400.

MONAH, D., 1997 – *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, *BMA*, III, 523 p.

MONAH, D.; ANTONESCU, S.; BUJOR, A., 1980 – *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din comuna Poduri, jud. Bacău*, în *MCA*, XIV, p. 86-99.

MONAH, D.; CUCOŞ, Şt.; POPOVICI, D.; ANTONESCU, S., 1982 – *Săpăturile arheologice din tell-ul cucutenian Dealul Ghindaru, com. Poduri, jud. Bacău*, în *CercArh*, V, p. 9-22.

MONAH, D.; CUCOŞ, Şt.; POPOVICI, D.; ANTONESCU, S.; DUMITROAIA, Gh., 1983 – *Cercetările arheologice de la Poduri-Dealul Ghindaru*, în *CercArh*, VI, p. 3-22.

MONAH, D.; CUCOŞ, Şt., 1985 – *Aşezările culturii Cucuteni din România*, Iaşi, 218 p.

MONAH, F.; MONAH, D., 1991 – *Археоботанические исследования энеолита Карпато-Прутского региона*, în *Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н.э.)*, Kiev, p. 33-35.

MONAH, F.; MONAH, D., 1995 – *Macroresturi vegetale descoperite în nivelurile Cucuteni A2 şi B1 de la Poduri-Dealul Ghindaru*, în *ArhMold*, XVIII, 1995, p. 311-319.

MOROŞAN, N., 1929 – *Noi contribuţii preistorice asupra Bassarabiei de nord, în Academia Română. Memoriile secţiunilor ştiinţifice*, seria III, anul IV, Bucureşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

MOROŞANU, I.N., 1928 – *Câteva staţiuni preistorice noi descoperite în Basarabia de Nord*, în *Revista ştiinţifică „V. Adamache"*, XVII, 3-4, p. 117-121.

MOVŞA, T.G., 1955 – *Глинобитное жилище раннетрипольское поселения Солончены I*, în *Известия МФ АН СССР*, 5(2), p. 5-14.

MOVŞA, T.G., 1960 – *Трипольское жилище на поселении Солончены II*, în *ЗОАО*, II (34), p. 231-248.

MOVŞA, T.G., 1961 – *О связях племен трипольской культуры со степными племенами медного века*, în *СА*, 2, p. 186-199.

MOVŞA, T.G., 1965 – *Многослйное трипольское поселение Солончены II*, în *КСИА АН СССР*, 105, p. 91-100.

MOVŞA, T.G., 1975a – *Две параллельные линии в развитии трипольской этнокультурной области*, în *Новейшие открытия советских археологов*, ч. I, Kiev, p. 69-71.

MOVŞA, T.G., 1975b – *Антопоморфная пластика Триполья (реалистический стиль)*, Автореф. Канд. Дис., Kiev, 24 p.

MOVŞA, T.G., 1981 – *Проблемы связей Триполья-Кукутень с племенами культур степного ареала*, în *SP*, 7, Sofia, p. 61-72.

MOVŞA, T.G., 1985 – *Средний этап трипольской культуры*, în *Археология Украинской ССР*, I, p. 206-223.

MOVŞA, T.G., 1993 – *ВзазмовIдносини степових I землеробських культур в епоху енеолIту-ранньобронзового вIку*, în *АрхеологIя*, 3, p. 36-51.

MOVŞA, T.G.; CEBOTARENKO, G.F., 1991 – *Энеолитические исследования энеолита Карпато-Прутского региона*, în *Древнейшие общности земледельцев и скотоводов Северного Причерноморья (V тыс. до н. э.-V в. н.э.)*, Kiev, p. 45-49.

MURARU, A., 1987 – *Considérations sur le matériel lithique utilisé par les tribus de Cucuteni*, în M. Petrescu-Dîmboviţa *et al.* (eds.), *La civilisation de Cucuteni en contexte européen*, *BAI*, I, 1987, p. 193-199.

MUTIHAC, V.; IONESI, I., 1974 – *Geologia României*, Bucureşti.

NEGADAEV-NIKONOV, K.N.; ARAPOV, A.A., 1964 – *О террасах долины Прута центральной части Молдавии*, în *Известия АН МССР*, 7, p. 3-11.

NEGADAEV-NIKONOV, K.N.; ARAPOV, A.A.; CEPALÂGA, A.L., 1964 – *Четвертичные террасы бассейна р. Реут*, în *Известия АН МССР*, 7, p. 12-21.

NECITAILO, A.L., 1996 – *Европейская степная общность в эпоху бронзы*, în *РА*, 4, p. 18-30.

NESTOR, I., 1938 – *Céramique peinte de style ancien à Şipeniţ (Bucovina)*, în *Dacia*, V-VI, p. 121-133.

NESTOR, I.; ZAHARIA, E., 1968 – *Sur la période de transition du néolithique à l'âge du bronze dans l'aires des civilisations de Cucuteni et de Gumelniţa*, în *Dacia*, N.S., XII, p. 17-43.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

NIŢU, A., 1955 – *Aşezarea cu ceramică de factură precucuteniană de la Tg. Negreşti*, în *SCŞ*, 1-2, p. 1-28.

NIŢU, A.; BUZDUGAN, C.; EMINOVICI, C., 1971 – *Descoperirile arheologice de la Gura Văii (municipiul Gh. Gheorghiu-Dej)*, în *Carpica*, IV, p. 37-59.

NIŢU, A.; CUCOŞ, Şt.; MONAH, D., 1971 – *Ghelăieşti (Piatra-Neamţ). Săpăturile din 1969 în aşezarea cucuteniană „Nedeia"*, în *MemAntiq*, III, p. 11-64.

PALAGUTA, I.V., 1995 – *Керамический комплекс трипольского поселения Друцы I в Северпои Молдавии*, în *Весник МГУ*, seria 8, ist., 5, p. 51-63.

PALAGUTA, I.V., 1997a – *К проблеме формарования северомолдавских памятников Триполья BI (исследование керамического комплеха послення Старые Куконешти)*, în *Древности Евразии*, Moscova, p. 50-62.

PALAGUTA, I.V., 1997b – *О выделении локально-хронологических групп памятников Триполья BI на територии Республики Молдавы (по керамическим материалам)*, în *Развитие культуры в каменном веке*, Sankt-Petersburg, p. 135-137.

PALAGUTA, I.V., 1998 – *К проблеме связей Триполья-Кукутени с културами энеолита степной зоны Северного Причерноморья*, în *PA*, 1, p. 5-14.

PALINCAŞ, N., 1997 – *Câteva observaţii cu privire la utilizarea datelor radiocarbon*, în *SCIVA*, 48, 1, p. 17-30.

PASHKEVICH, G.A., 1991 – *Early evidence for food plants in Ucraine*, în *Paleovegetational development in Europe*, Viena, p. 65-68.

PASSEK, T.S., 1935 – *La céramique tripolienne*, în *Bulletin de l'Academie de l'histoire de la culture matérielle*, fasc. 122, Moscova-Leningrad, 163 p., 33 pl.

PASSEK, T.S., 1949 – *Периодизация трипольских поселений (III-II тысячетилетие до н. э.)*, în *МИА*, 10, 148 p.

PASSEK, T.S., 1961 – *Раннеземледельческие (трипольские) племена Поднестровья*, în *МИА*, 84, 228 p.

PAŞKEVICI, G.A., 1980 – *Культурные растения трипольских поселениях Поднепровья*, în *Первобытная археология-пойиски и находки*, Kiev, p. 234-242.

PAŞKEVICI, G.A., 1989 – *Палеоботанические исследованя трипольских материалов междуречья Днепра и Южного Буга*, în *Первобытная археология*, Kiev, p. 132-141.

PAŞKEVICI, G.A., 1990 – *Результаты палеоботанического исследованя крупных трипольских поселений*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты*, Talianki, p. 131-134.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

PAŞKEVICI, G.A., 1993 – *Особенности палеоботанических комплексов энеолита-бронзы на территории Украины*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, p. 99-108.

PATAKOVA, E.F.; PETRENKO, V.G.; BURDO, N.B.; POLIŞCIUK, L. Iu., 1989 – *Памятники трипольской культуры в Северо-Западном Причерноморье*, Kiev, 142 p.

PĂUNESCU, Al., 1970 – *Evoluţia uneltelor şi armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Bucureşti, 360 p.

PERIAN, V., 1971 – *Săpăturile arheologice de la Drăguşeni, judeţul Botoşani*, în *Sesiunea de comunicări a muzeelor de istorie 1964*, I, Bucureşti.

PETRENKO, V.G., 1989 – *Памятники энеолита и поворот эпохи к бронзому веку в Северо-Западном Причерноморье*, în *История и археология Нижнего Подунавья. Тезис докладов*, Reni, p. 18-20.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M., 1957 – *Les principaux résultats des fouilles de Truşeşti (Moldavie septentrionale)*, în *Analele ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi*, S.N., sec. II, t. III, fasc. 1-2, Iaşi, p. 1-22.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M., 1963 – *Die wichtigsten Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen in der neolithischen Siedlung von Truşeşti (Moldau)*, în *PZ*, XLI, p. 172-186.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M.; RĂDULESCU, M., 1953 – *Truşeşti*, în *SCIV*, 4, 1-2, p. 316.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M.; DINU, M.; FLORESCU, A.; FLORESCU, M.; TEODORU, D.; ZAMOŞTEANU, M., 1954 – *Şantierul arheologic Truşeşti*, în *SCIV*, 5, 1-2, p. 7-28.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M.; FLORESCU, A.C.; FLORESCU, M., 1959 – *Săpăturile arheologice de la Truşeşti*, în *MCA*, VI, p. 147-154.

PETRESCU-DÎMBOVIŢA, M.; FLORESCU, A.C.; FLORESCU, M., 1962 – *Şantierul arheologic Truşeşti*, în *MCA*, VII, p. 227-223.

POGOJEVA, A.P., 1983 – *Антропоморфная пластика Триполья*, Novosibirsk, 145 p.

POPOVA, T.A., 1970 – *Зооморфная пластика трипольского поселения Поливанов-Яр*, în *КСИА АН СССР*, 123, p. 8-14.

POPOVA, T.A., 1972 – *Древние земледельцы Среднего Поднестровья в IV-III тыс. о н. э. (По материалам Поливанов-Яр)*, Афтреф. Дисс. Канд. Ист. Наук., Leningrad, 22 p.

POPOVA, T.A., 1979 – *Хронология Поливанова-Яр и ее значение для периодизации трипольской куьтуры*, în *КСИА АН СССР*, 157, p. 69-72.

POPOVA, T.A., 1980a – *Древние земледельцы Среднего Поднестровья в IV-III тыс. о н. э. (По материалам Поливанов-Яр)*, în *Ранние земледельцы*, Leningrad, p. 43-58.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

POPOVA, T.A., 1980b – *Кремнеобрабатывающее производство трипольских племен (по материалам поселения Поливанов-Яр)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, p. 145-163.

POPOVA, T.A., 1980c – *Антропоморфная пластика трипольского поселения Поливанов Яр на Днестре*, în *АСГЭ*, 21, p. 7-19.

POPOVA, T.A., 1985 – *Початок розвинутого ТрІпІлля на Средньому ДнІстрІ (за матерІалам Поливаного Яру)*, în *АрхеологIя*, 52, p. 22-32.

POPOVA, T.A., 1991 – *Антопоморфная пластика трипольского поселения Раковец (по материалам МАЭ). Новые коллекции и исследования антропологии и археологии*, în *Сборник МАЭ*, p. 197-214.

POPOVICI, D., 1986 – Cercetările *arheologice de la Mitoc „Pîrîul lui Istrati", jud. Botoşani, 1981*, în *CercArh*, VIII, Bucureşti, p. 9-19.

POPOVICI, D.; HAŞOTTI, P., 1989 – *Considerations about the synchronism of the Cernavoda I culture*, în *Pontica*, XXI-XXII, 1988-1989, p. 291-297.

RANOV, V.A., 1985 – *О применении атрибутивного (количественного) метода в археологии каменного века*, în *Проблемы реконструкции в археологии*, Novosibirsk, p. 55-62.

RASSAMAKIN, Iu. Ia., 1993 – *Энеолит степного Причерноморья и Приазовья (по погребальным памятникам)*, în *The fourth millenium B.C.*, Sofia, p. 5-28.

RASSAMAKIN, Iu. Ia., 1994 – *The main Directions of the Development of Early Pastoral Societies of Northern Zone: 4500-2450 B.C. (Pre-Iamnaya Cultures circles of Baltic-Pontic Early Agrarian Cultures: 5000-1650 B.C.)*, în *Baltic-Pontic Studies*, 2, p. 29-70.

RÂMBU, N.L., 1980 – *Физическая география Молдавской ССР*, Chişinău, 107 p.

RÂMBU, N.L., 1985 – *Природные условия и ресурсы Молдавской ССР*, Chişinău, 148 p.

RÂNDINA, N.V., 1962 – *Анализы металлических изделий из трипольского поселения у с. Незвиско*, în *МИА*, 102, p. 86-88.

RÂNDINA, N.V., 1983 – *Полевой отчет Трипольской экспедиции в 1982 г. Кишинев*, *Arhiva MA*, 55 p., 44 fig.

RÂNDINA, N.V., 1984a – *Полевой отчет Трипольской археологической экспедиции МГУ 1983 г. Кишинев*, *Arhiva MA*, 50 p., 47 fig.

RÂNDINA, N.V., 1984b – *Раскопки поселения развитого Триполья Друцы I*, în *АО 1982 года*, p. 415-416.

RÂNDINA, N.V., 1985 – *Работы трипольской экспедиции*, în *АО 1983 года*, p. 459-460.

RÂNDINA, N.V., 1986 – *Трипольское поселение Друцы I*, în *АО 1984 г.*, p. 437-438.

RÂNDINA, N.V., 1993 – *Древнейшее металлобратывающее производство Юго-Восточной (истоки и развитие в неолите-энеолите).* Научный доклад, представленный в качестве диссертации на соискание ученой степени докт. ист. наук, Moscova, 46 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

RÂNDINA, N.V.; ENGOVATOVA, A.V., 1990 – *Опыт планиграфического анализа кремневых орудий трипольского поселения Друцы I*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине. Талианки-Веселый Кут-Майданецкое*, p. 108-114.

RUDNISKII, M. Ia., 1927a – *АрхеолочIчнI дослIди року 1926*, în *КЗВА*, 1927.

RUDNISKII, M. Ia., 1927b – *ДослIди на Кам'янеччинI*, în *КЗВА*, 1926, p. 123-143.

RUDNISKII, M. Ia., 1930 – *Поповгородсьский вияв культуры мальованоI керамIки*, în *АнтропологIя*, III, p. 235-259.

SAIKO, E.V., 1984 – *Техническая организация керамического производсва раннеземледельческих культур*, în *SP*, p. 131-152.

SCHMIDT, H., 1932 – *Cucuteni in der Oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig, 131 p., 21 fig., 40 pl.

SCRÂLENKO, A., 1905 – *Глиняные статуетки домикенской культуры открытой в Среднем Приднепровье*, în *Труды XII АС в Харькове в 1902*, t. I, Moscova.

SEMEONOV, S.A., 1957 – *Первобытная техника*, în *МИА*, 54, 240 p.

SEMEONOV, S.A.; KOROBKOVA, G.F., 1983 – *Технология древнейших производств*, Leningrad.

SLASTIHIN, V., 1981 – *Apele de suprafaţă*, în *ECM*, 8, p. 30-33.

SMISZKO M., 1939 – *Tymczasowe sprawozdanie z badan na osadzie neolitycznej w Horodnicy, pow. Horodenka*, în *SPAU*, 44/1.

SOROCHIN, V., 1993 – *Modalităţile de organizare a aşezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie*, în *ArhMold*, XVI, p. 69-86.

SOROCHIN, V., 1996 – *Locuinţele aşezărilor aspectului regional Drăguşeni-Jura*, în Gh. Dumitroaia, D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, p. 201-231.

SOROKIN, V., 1994 – *Culturile eneolitice din Moldova*, în *TD*, XV, 1-2, p. 67-92.

SOROKIN, V., 1996 – *Aşezarea de tip Cucuteni de la Jora de Sus*, în *ArhMold*, XIX, p. 9-19.

SOROKIN, V., 1997 – *Consideraţii referitoare la aşezările fazei Cucuteni A-Tripolie B_I din Ucraina şi Republica Moldova*, în *MemAntiq*, XXI, p. 7-83.

SOROKIN, V. Ia., 1983 – *Трипольское поселение у с. Мырзешти*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 1, p. 50-54.

SOROKIN, V. Ia., 1988 – *Трипольское поселение у с. Гура Кэинарулуй*, în *АИМ в 1983 г.*, p. 20-34.

SOROKIN, V. Ia., 1989 – *Культурно-исторические проблемы племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, în *Известия АН МССР*, серия общ. наук, 3, p. 45-54.

SOROKIN, V. Ia., 1990a – *Новорусештская группа памятников среднего Триполья*, în *Проблемы исследования памятников Северского Донца*, Тезисы докладов областной научно-практической конференции, Lugansk, p. 110-112.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

SOROKIN, V. Ia., 1990b – *К проблеме хронологии памятников среднего Триполья Молдавии*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты трипольской культуры на Украине. Тальянки-Веселый Кут-Майданецкое*, p. 94-101.

SOROKIN, V. Ia., 1990c – *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1989 г.*, *Arhiva MA*, 65 p., 33 fig.

SOROKIN, V. Ia., 1991a – *Орудия труда и хозяйство племен среднего Триполья Днестровско-Прутского междуречья*, Chişinău, 162 p.

SOROKIN, V. Ia., 1991b – *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1990 г.*, *Arhiva MA*, 65 p., 27 fig.

SOROKIN, V. Ia., 1992 – *Отчет о полевых исследованиях Трипольской экспедиции в 1991 г.*, *Arhiva MA*, 39 p., 25 fig.

SOROKIN, V. Ia., 1993a – *Трипольское поселение типа Хабашешти у с. Жора де Сус*, în *Тези доповидеи и повидомлен мизнароднoжи науковожи конференциожи „ТрипiлIска кулIтура УкраIнI"*, Lwow, p. 61-63.

SOROKIN, V. Ia., 1993b – *К проблеме генезиса культуры Кукутени*, în Revista Arheologică, 1, p. 83-92.

SOROKIN, V. Ia., 1997 – *К проблеме культурных связей прекукутенского-раннетрипольских племен с обществами кльтур Балкано-Дунайского региона*, în *Vestigii arheologice din Moldova*, Chişinău, p. 138-155.

STERN, E.R., 1906 – *Доисторическая греческая культура на Юге России*, în *Труды XIII АС в Екатеринославе в 1905 г.*, t. I, Moscova, p. 9-95.

ŞUMOVA, V.A., 1987 – *Трипольское поселение у с. Липчаны*, în *Актуальные проблемы историко-археологических исследований.* Тезис докладов, Kiev, p. 180-181.

ŞUMOVA, V.A., 1990 – *Реконструкция жилищно-строительных комплексов трипольского у с. Васильевка на Днестре*, în *I полевой семинар. Раннеземледельческие поселения гиганты*, Talianki, p. 77-79.

ŞUMOVA, V.O., 1994 – *ТрипIльське поселення ВасIлIевка на Средньому ДнIстрI*, în *АрхеологIя*, p. 79-88.

TCHERNYSCH, E.K., 1970 – *Quelques facies locaux de la civilisation de Tripolie*, în *Труды VII международного конгресса антропологическая и этнографических наук*, 5, Moscova, p. 212-220.

TELEGHIN, D. Ia., 1985 – *РадIокарбпне I археомагнIтне датування трипIльськоIкультуры*, în *АрхеологIя*, 52, p. 10-22.

TELEGHIN, D. Ia., 1991 – *Неолитические могильники Мариупольского типа*, Kiev, 96 p.

TELEGHIN, D. Ia.; SOBOTOVICI, E.V.; KOVALIUH, N.N., 1978 – *Радиоуглеродное датирование археологических материалов*, în *Использование метоoов естественных наук в археологии*, Kiev, p. 55-61.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

TODOROVA, H., 1982 – *Энеолитические культуры Болгарии и их северовосточные связи*, în *Кавказ в системе палеометаллических культур Евразии*, Tbilisi, p. 182-199.

TODOROVA, T.D., 1992 – *Результаты исследовании на поселении Флорешти V*, în *АИМ в 1986 г.*, p. 58-79.

TODOROVA, T.D., 1992 – *Отчет о полевых исследованиях на поселнияхЧулуканъ I и Александровка II в 1990 г.*, Chişinău, 46 p., 30 fig.

TSVEK, E., 1996 – *Structure of the eastern Tripolye culture*, în Gh. Dumitroaia, D. Monah (eds.), *Cucuteni aujourd'hui*, *BMA*, II, p. 201-231.

ŢÂBESKOV, V.P., 1971 – *Некоторые итоги Исследования Березовского поселения*, în *МАСП*, 7, p. 187-192.

ŢÂBESKOV, V.P., 1976 – *Деревнейшая расписная керамика на Южном Буге*, în *Археологические исследования Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, p. 220-231.

ŢVEK, E.V., 1976 – *Домостроительство и планировка трипольских поселений*, în *Энеолит и бронзовый век Украины*, Kiev, p. 46-65.

ŢVEK, E.V., 1980 – *Трипольские поселеня Буго-Днепроского междуречья (к вопросу о восточном ареале культуры Кукутени-Триполье)*, în *Первобытная археология-поиски и находки*, Kiev, p. 163-185.

ŢVEK, E.V., 1989 – *Буго-Днепровский вариант восточнотрипольской культуры (К проблеме выделения культуры и локальных вариантов Триполья)*, Kiev, p. 106-117.

ŢVEK, O.V., 1993 – *РеалIzIйнI уявлення населення ТрипIлля*, în *АрхеологIя*, 3, p. 74-91.

URSACHI, V., 1991 – *Le dépôt d'objets de parure énéolithique de Brad, com. Negri, dép. de Bacău*, în V. Chirica, D. Monah (eds.), *Le Paléolithique et le Néolithique de la Roumanie en contexte européen*, *BAI*, IV, p. 335-386.

VINOGRADOVA, N.M., 1972 – *Памятники переходного этапа Триполья BI-BIIв Поднестровье*, în *СА*, 1, p. 36-56.

VINOGRADOVA, N.M., 1983 – *Племена Днестровско-Прутского междуречья в период расцвета трипольской культуры*, Chişinău, 108 p.

VINOGRADOVA, N.M.; BEILEKCI, V.S.; BÂRNEA, P.P., 1974 – *Раскопки трипольского поселеня в Старом Орхее*, în *АИМ (1972)*, p. 67-77.

VULPE, R., 1953 – *Săpăturile de la Poieneşti din 1949*, în *MCA*, I, p. 213-506.

VULPE, R., 1957 – *Izvoare. Săpăturile din 1936-1948*, Bucureşti, 396 p.

ZAEŢ, I.I.; Râjov, S.N., 1992 – *Поселение трипольской культуры Клищев на Южном Буге*, Kiev, 176 p.

ZAGNII, G.F.; RUSAKOV, O.M., 1982 – *Археовековые вариации геомагнетного поля Юго-Запада СССР*, Kiev, 128 p.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ZBENOVICI, V.G., 1980 – *Поселение Бернашовка на Днестре*, Kiev.

ZBENOVICI, V.G., 1989 – *Ранний этап трипольской культуры на территории Украины*, Kiev, p. 184-186.

ZBENOVICI, V.G., 1991 – *Дракон в изобразитльной традиции культуры Кукутени-Триполье*, în *Духовная культура древних обществ на территории Украины*, Kiev, p. 20-34.

ZBENOVICI, V.G.; ŞUMOVA, V.A., 1989 – *Трипольская культура Среднего Поднестровья в свете новых исследований*, în *Первобытная археология*, Kiev, p. 97-105.

ZINKOVSKAIA, N.B., 1981 – *Кухонная керамика раннетрипольского поселения Александровка*, în *Памятники древних культур Северо-Западного Причерноморья*, Kiev, p. 12-22.

* * * – *Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо)*, Kiev, 1990, p. 18-35.

* * * – *Ремесло эпохи энеолита-бронзы на Украине*, Kiev, 1994, p. 55-103.

* * * – *Трипольская культура. Археология Украинской ССР*, Kiev, 1985, p. 193-263.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

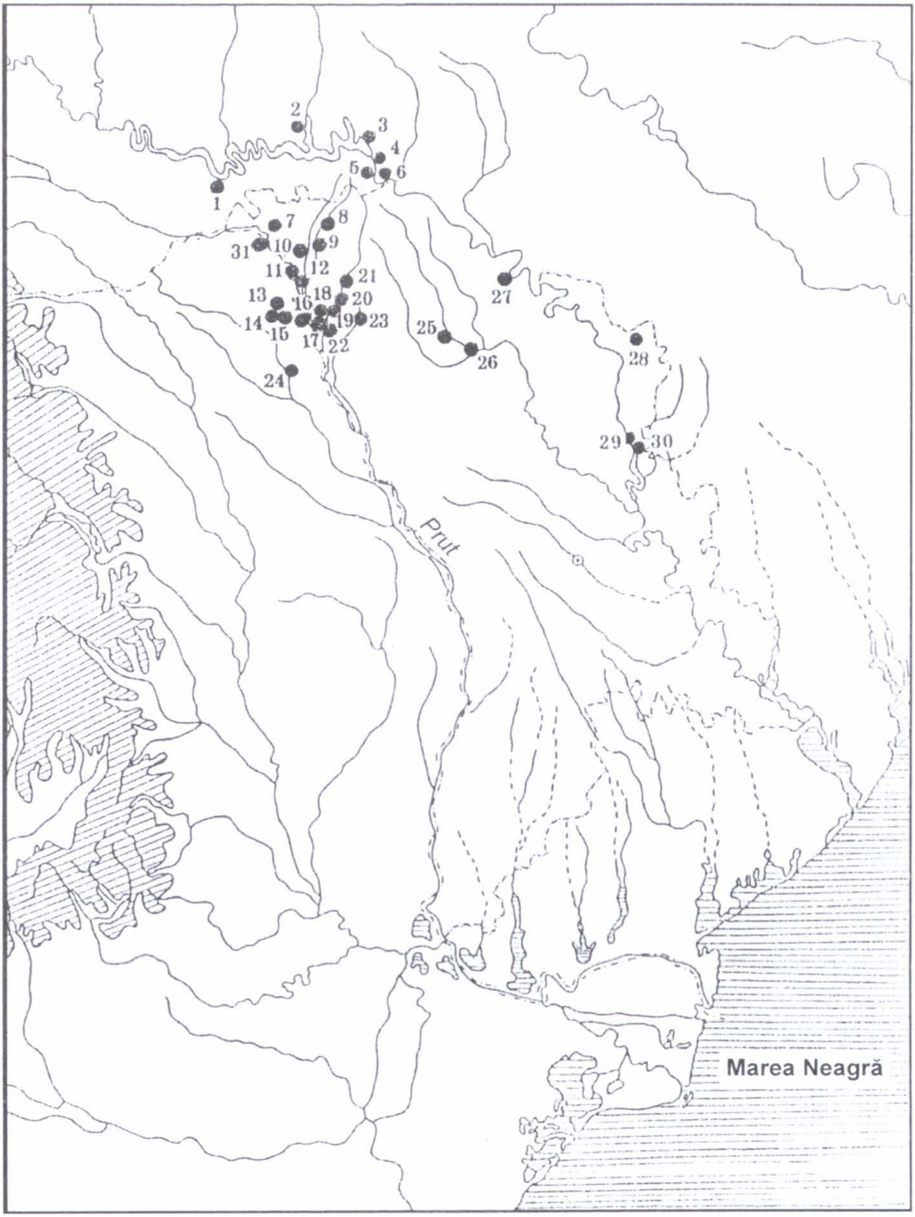

Fig. 1. Aşezările aspectului regional Drăguşeni-Jura: 1 - Nezvisko, 2 - Kudrinţî, 3 - Kadievţî, 4 - Fridivţî, 5 - Lipciani, 6 - Vasilievka, 7 - Berlinţi, 8 - Târnova, 9 - Brânzeni IV, 10 - Badragii Vechi I, 11 - Corpaci I, 12 - Cuconeştii Vechi I 13 - Drăguşeni-*Dealul Sârbi*, 14 - Drăguşeni-*În Deal la Lutărie*, 15 - Drăguşeni-*Ostrov*, 16 - Mitoc-*Pârâul lui Istrati*, 17 - Vartic VI, 18 - Duruitoarea Nouă, 19 - Duruitoarea Veche I, 20 - Duruitoarea Veche II, 21 - Druţa I, 22 - Costeştii Noi, 23 - Buteşti I, 24 - Truşeşti-*Ţuguieta*, 25 - Putineşti II, 26 - Putineşti III, 27 - Soroca, 28 - Popenchi, 29 -Jura.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

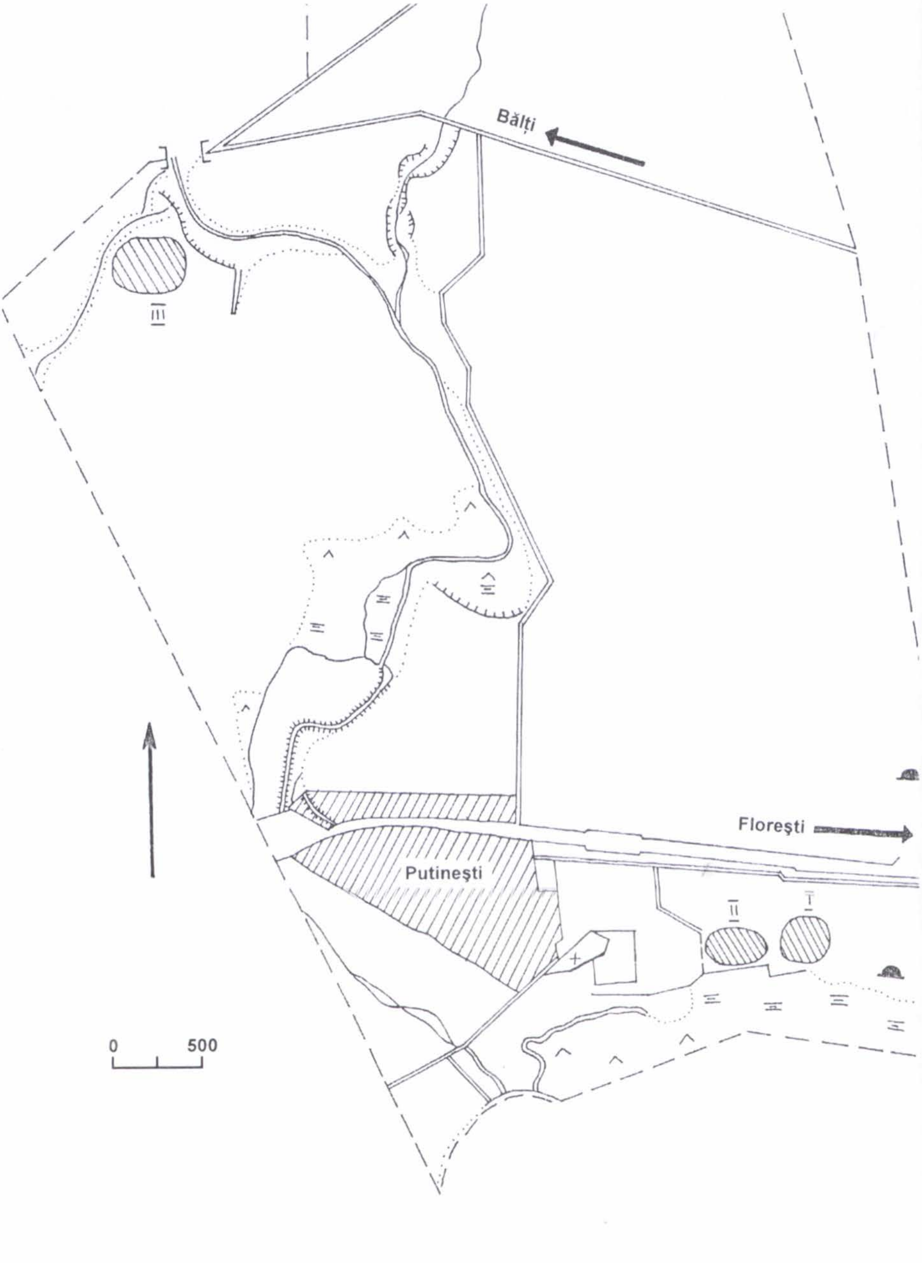

Fig. 2. Așezările cucuteniene de la Putinești.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

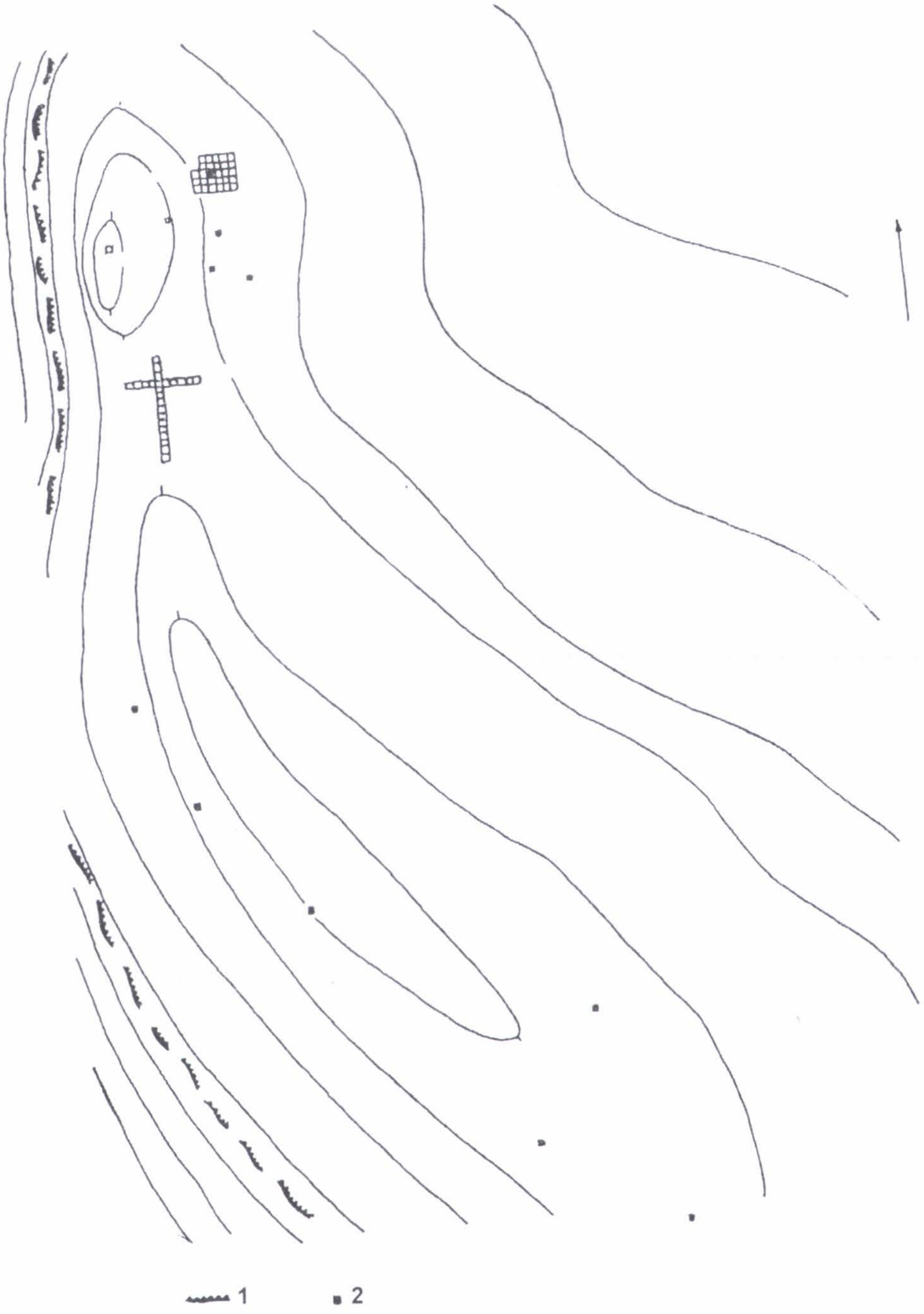

Fig. 3. Planul staţiunii Druţa I: 1 - panta promontoriului; 2 - sondajele şi casetele.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

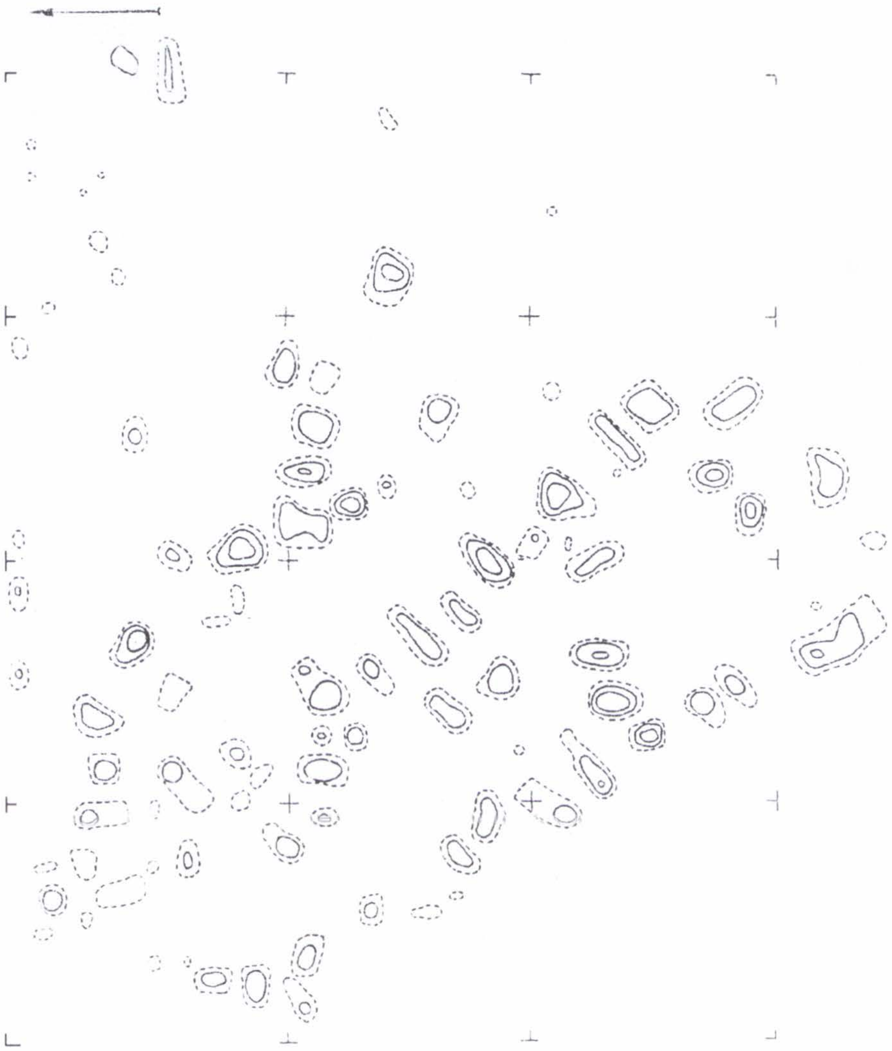

Fig. 4. Planul aşezării Putineşti III.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

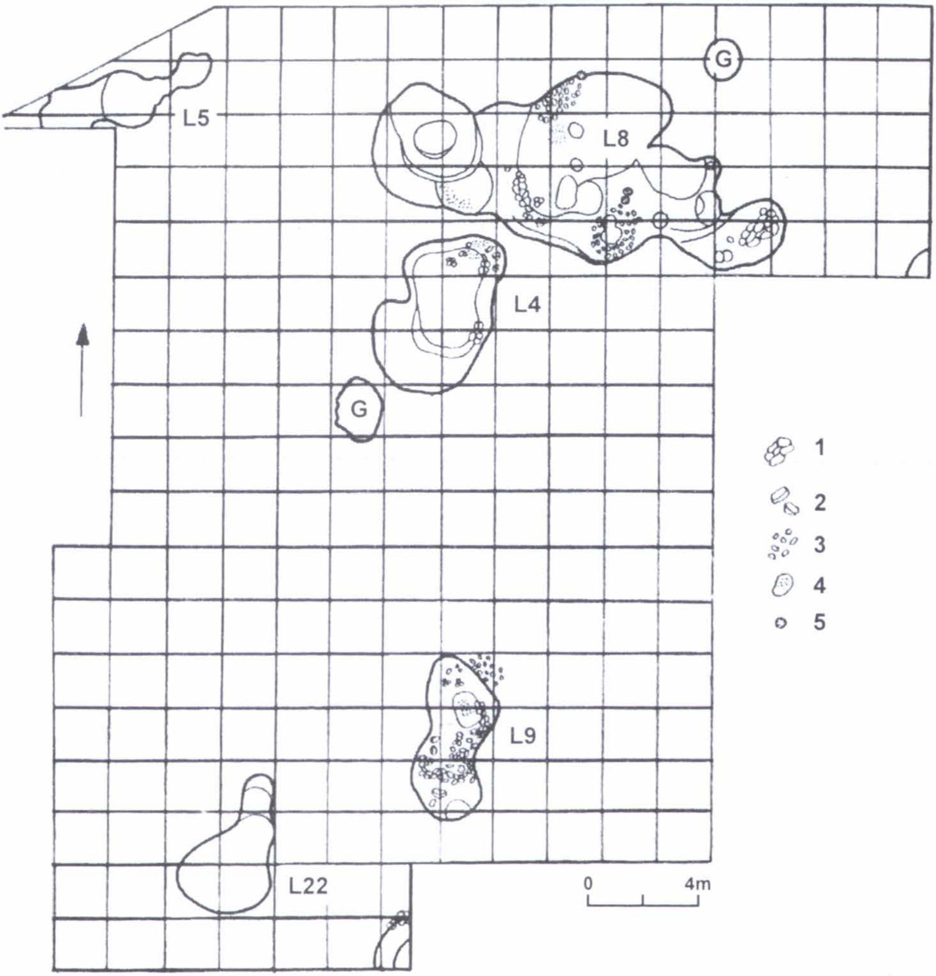

Fig. 5. Nezvisko. Planul semibordeielor: 1 - bucăţi de lut ars; 2 - râşniţe; 3 - valve de scoici *Unio*; 4 - resturi de ruguri; 5 - gropi de stâlpi (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

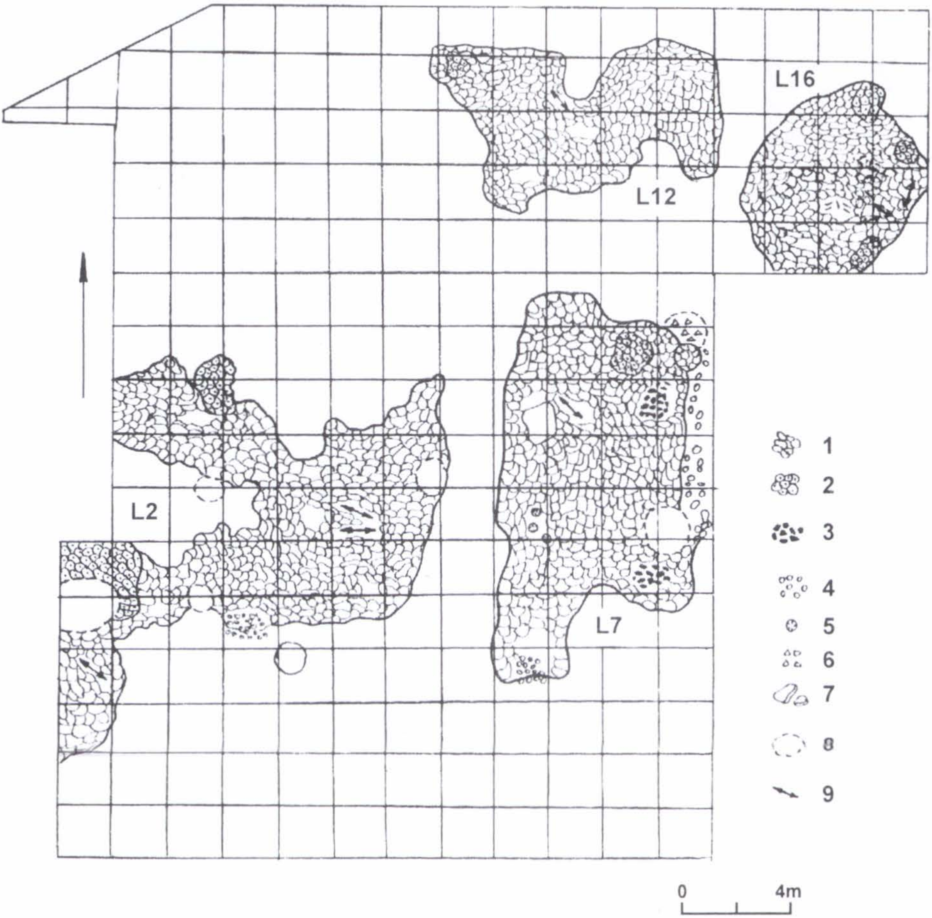

Fig. 6. Nezvisko. Planul locuinţelor de suprafaţă: 1 - chirpic; 2 - resturi de "laviţe" şi "mese"; 3 - resturi de cuptoare; 4 - scoici *Unio*; 5 - gropi de stâlpi; 6 - aşchii de silex; 7 - râşniţe; 8 - gropi recente; 9 - impresiuni de lemn (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

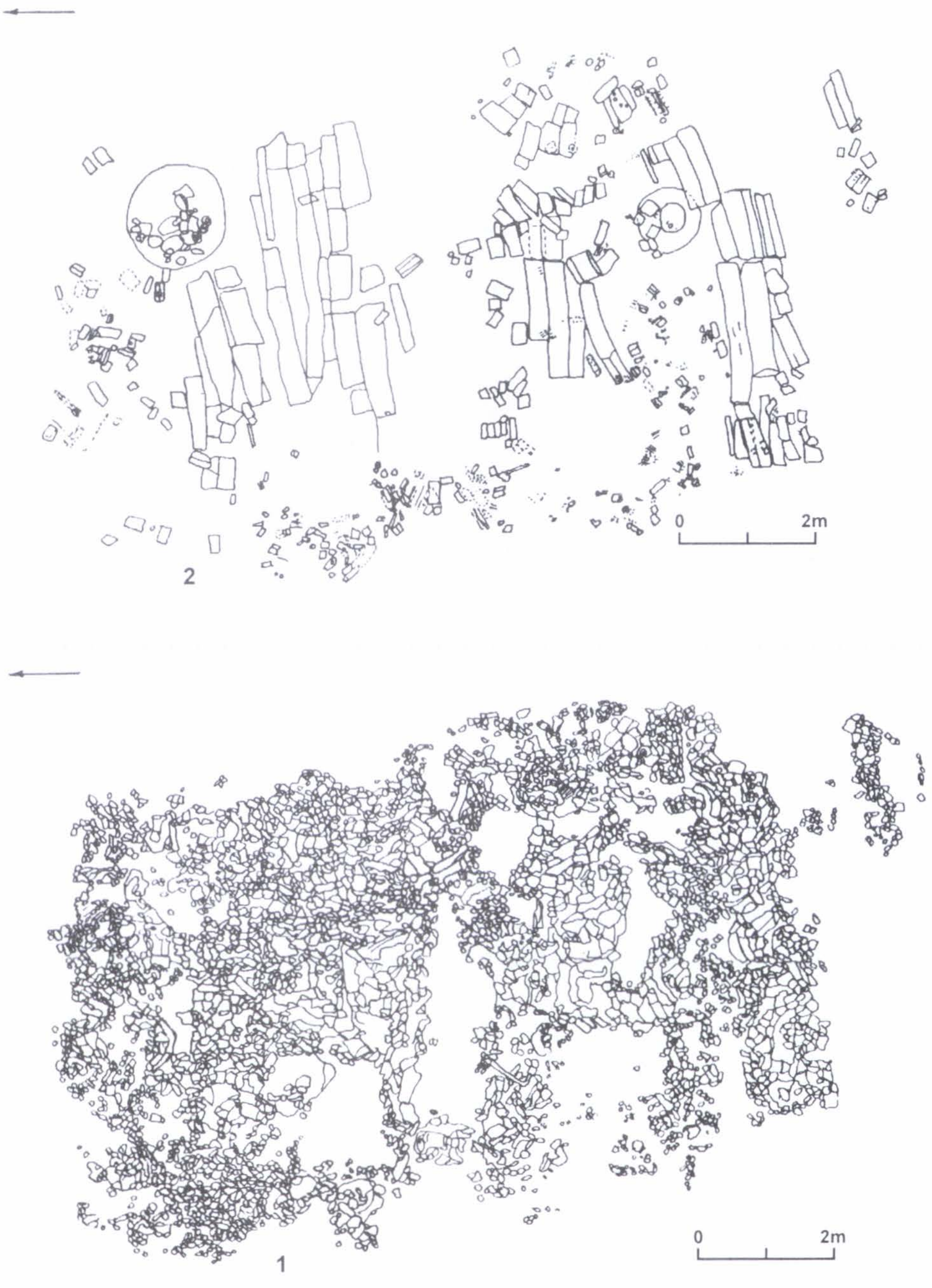

Fig. 7. Duruitoarea Nouă. Planul locuinței 2 (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

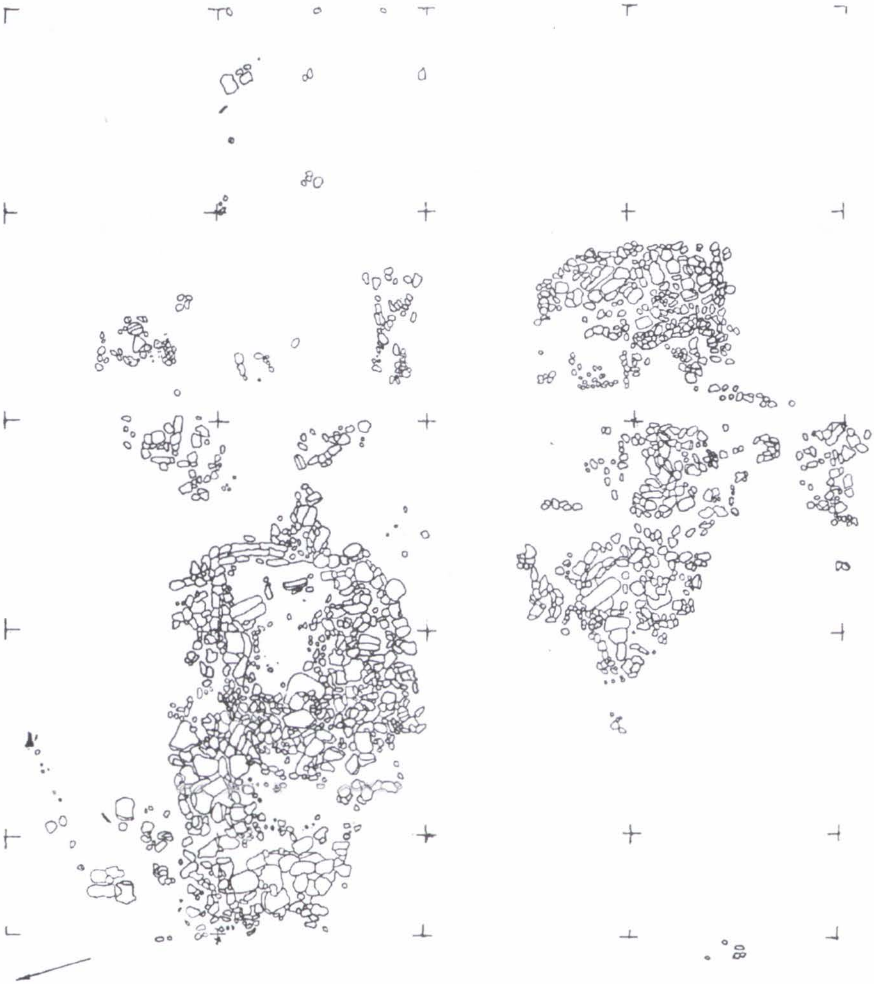

Fig. 8. Duruitoarea Nouă. Resturile locuinței 3 (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

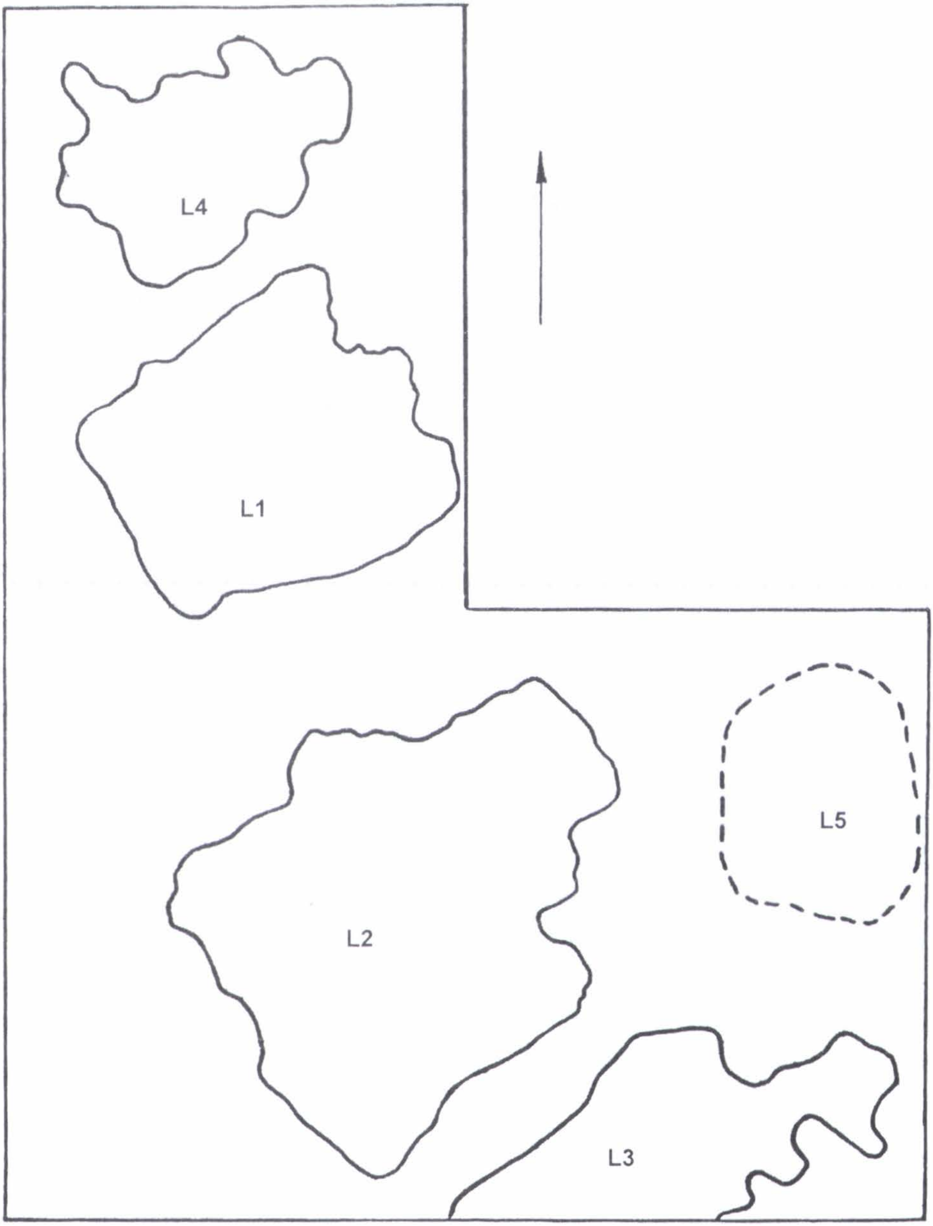

Fig. 9. Cuconeştii Vechi I. Resturile locuinţelor 1-5 (după V.I. Marchevici).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 10. Cuconeştii Vechi I. Resturile locuinţei 1: 1 - bucăţi de lut ars cu impresiuni de lemn; 2 - fragmente de lut ars; 3 - resturi de construcţii; 4 - vetre; 5 - ceramică; 6 - pământ cenuşiu închis; 7 - lut fără resturi culturale (după V.I. Marchevici).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

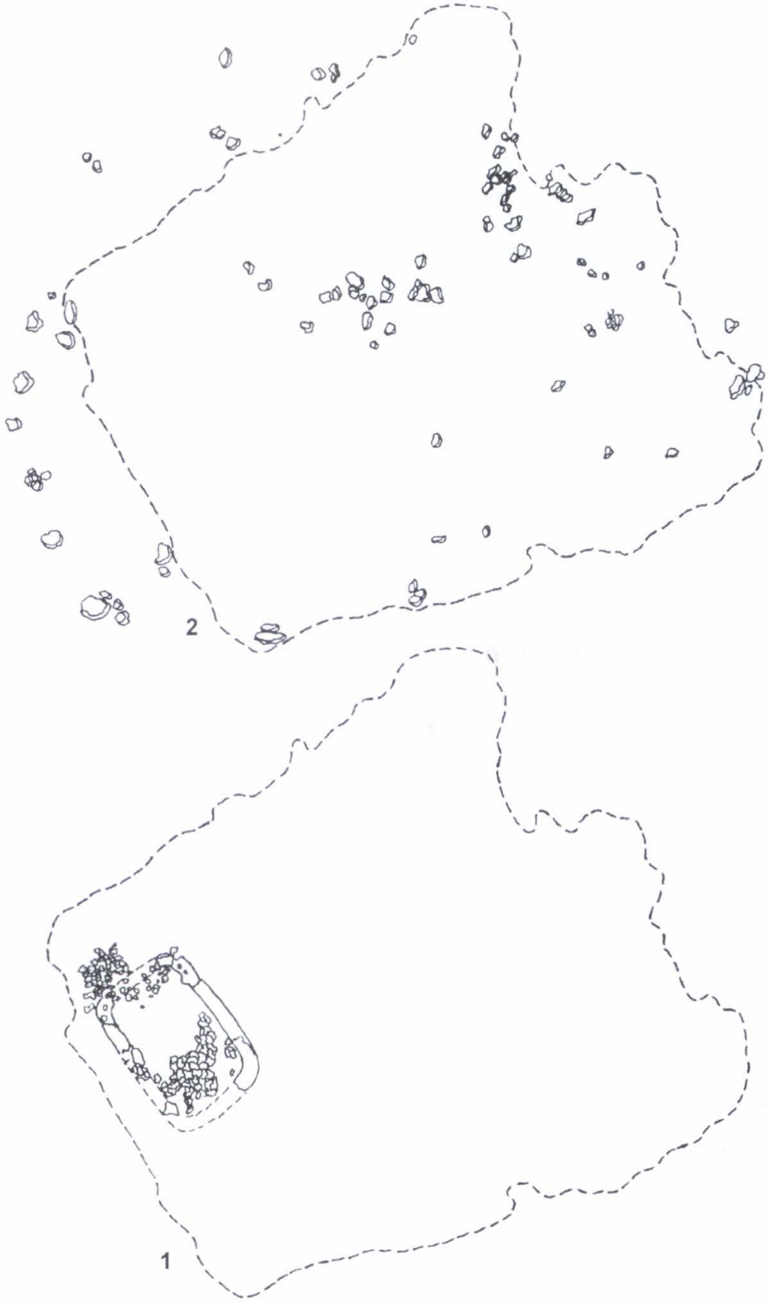

Fig. 11. Cuconeştii Vechi I. Resturile parterului L.1 (după V.I. Marchevici).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

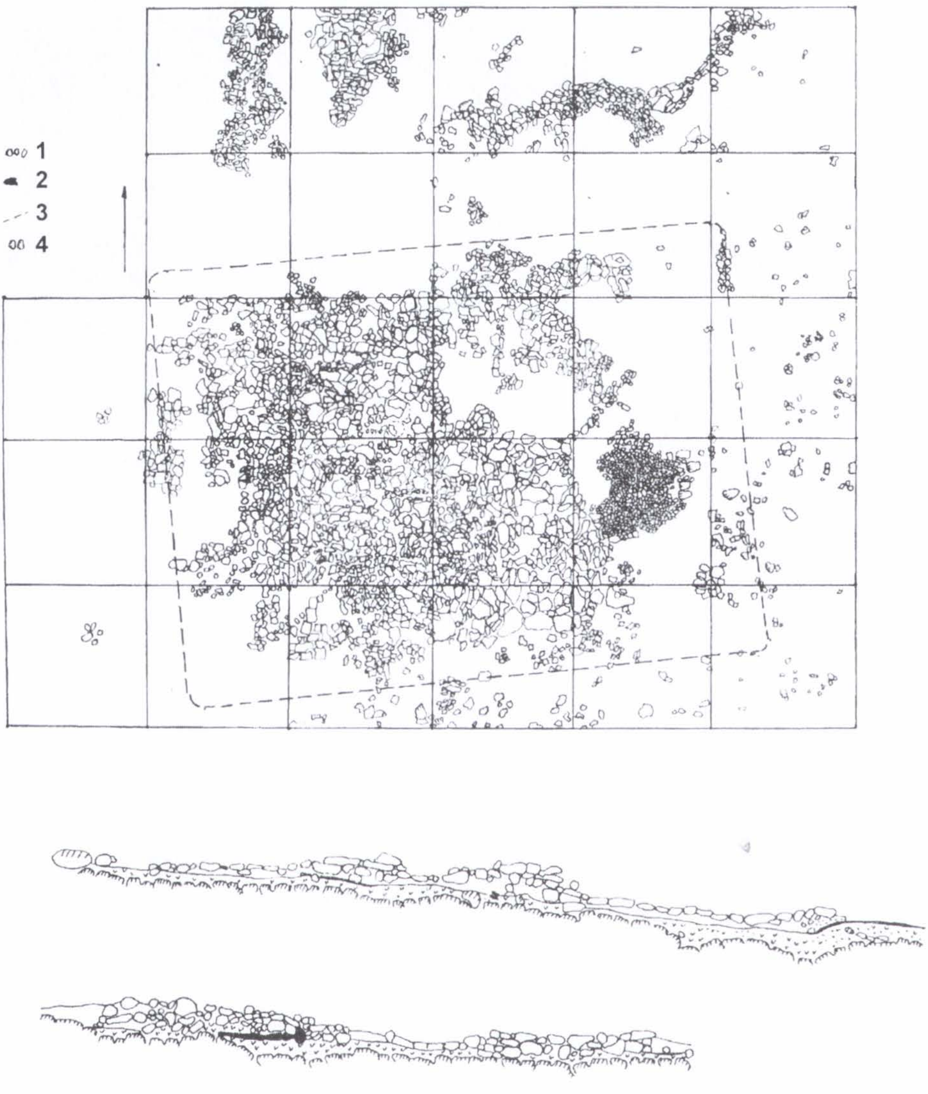

Fig. 12. Druța I. Planul şi profilele L.1: 1 - bucăți de lut ars; 2 - vetre; 3 - conturul L.1; 4 - pietre (după N.V. Rândina)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

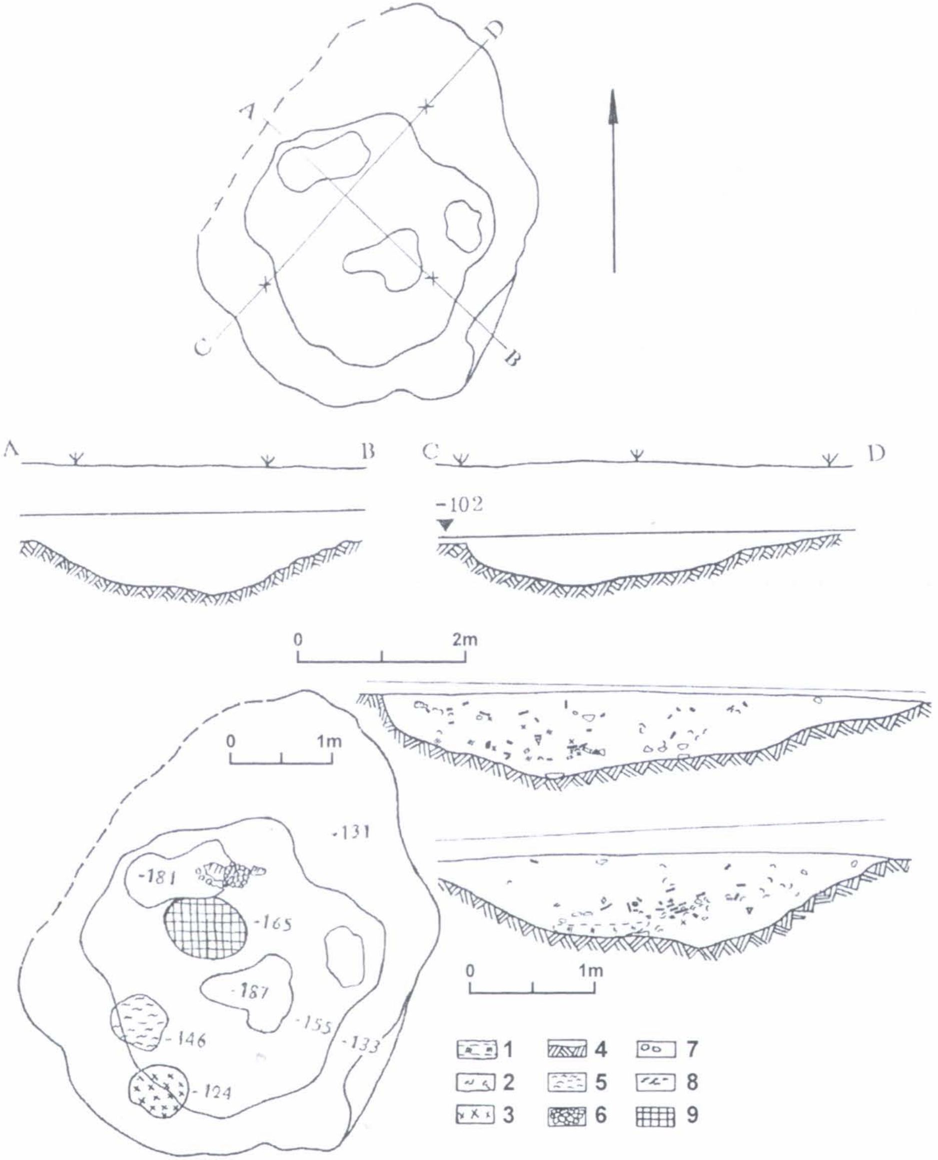

Fig. 13. Putineşti II. Planurile şi profilele locuinţei 1: 1 - pietre; 2 - valve de scoici *Unio*; 3 - piese de silex; 4 - lut; 5 - cenuşă; 6 - resturi de vatră; 7 - bucăţi de lut ars; 8 - ceramică; 9 - vatra rugului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

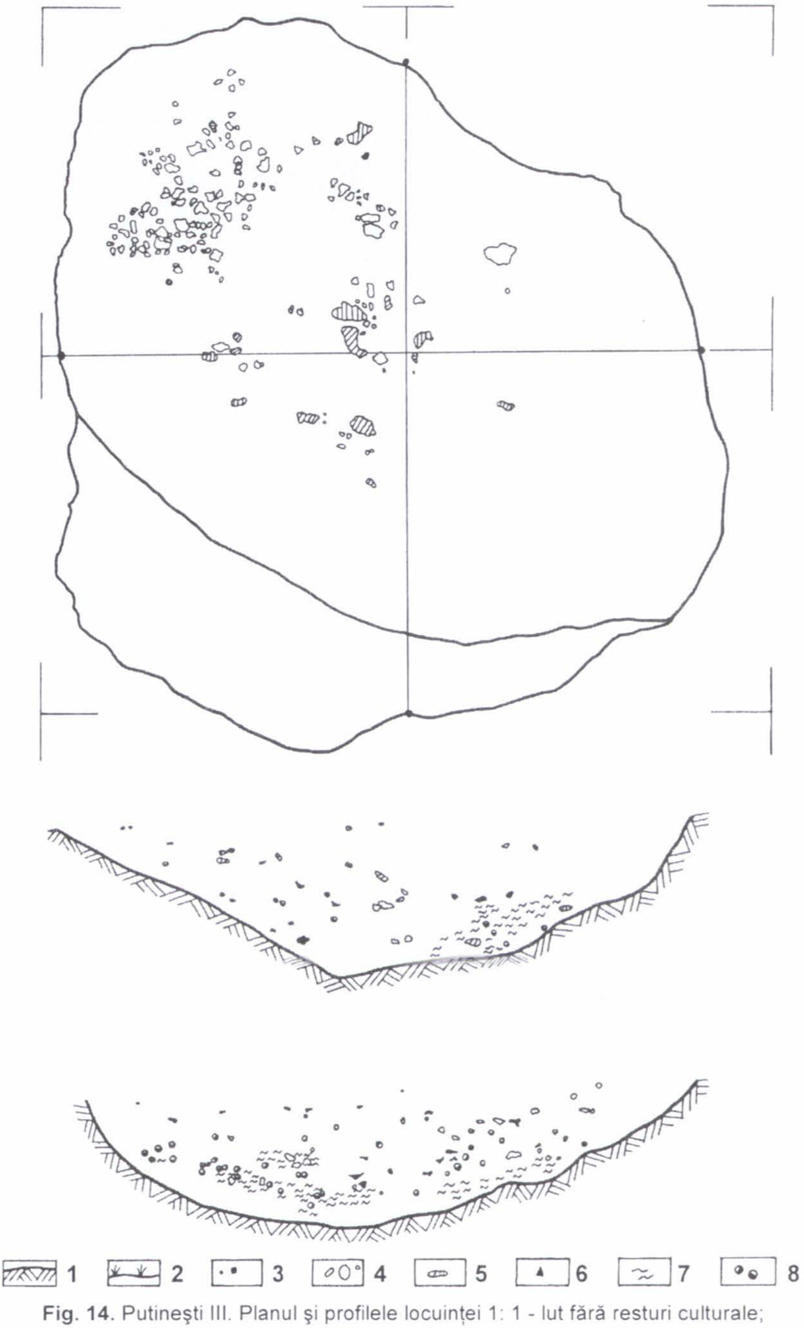

Fig. 14. Putineşti III. Planul şi profilele locuinţei 1: 1 - lut fără resturi culturale; 2 - suprafaţa actuală a solului; 3 - oase de animale; 4 - bucăţi de lut ars; 5 - pietre; 6 - ceramică; 7 - cenuşă; 8 - cărbune de lemn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

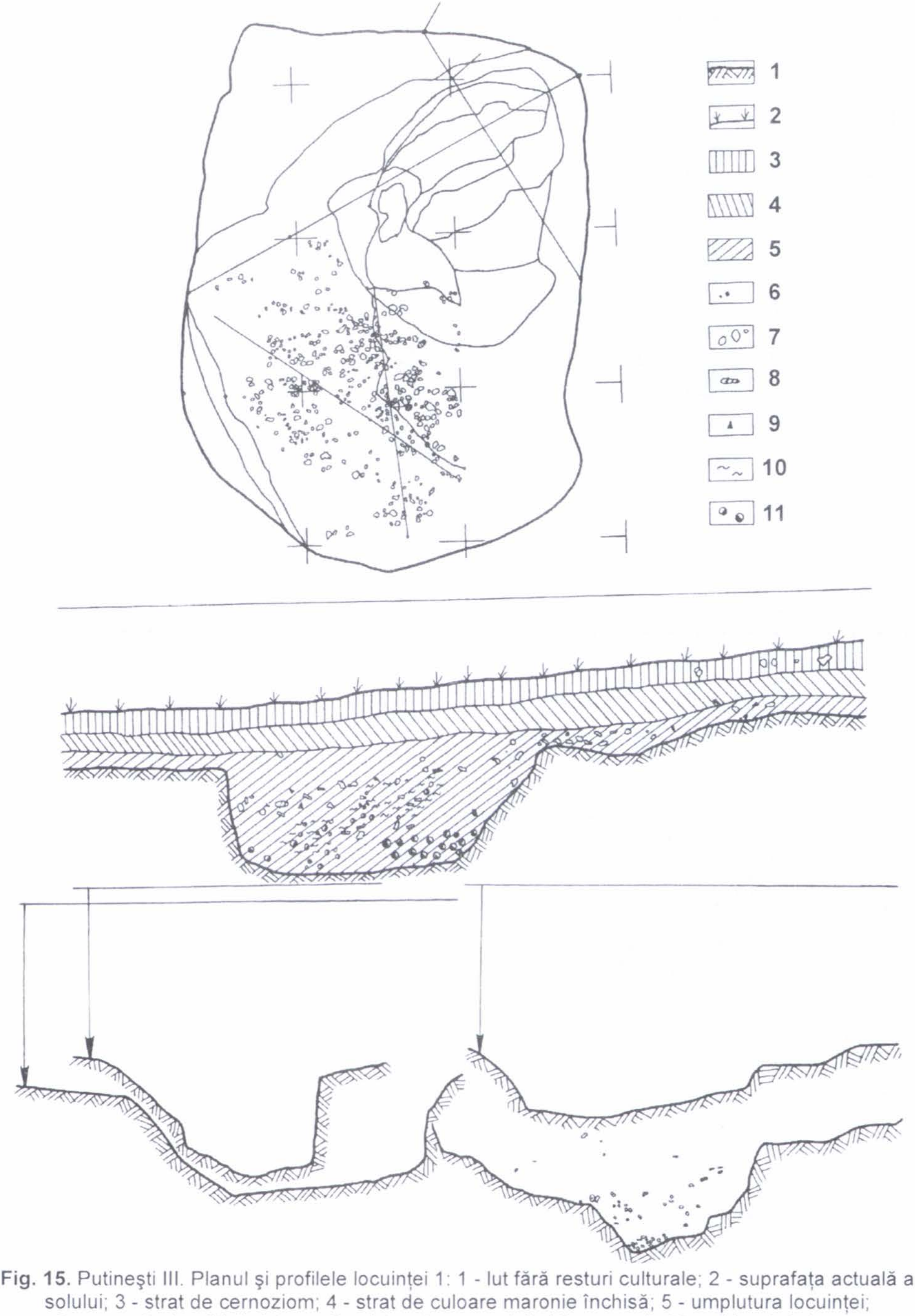

Fig. 15. Putineşti III. Planul şi profilele locuinţei 1: 1 - lut fără resturi culturale; 2 - suprafaţa actuală a solului; 3 - strat de cernoziom; 4 - strat de culoare maronie închisă; 5 - umplutura locuinţei; 6 - oase; 7 - bucăţi de lut ars; 8 - pietre; 9 - ceramică; 10 - cenuşă; 11 - cărbuni de lemn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

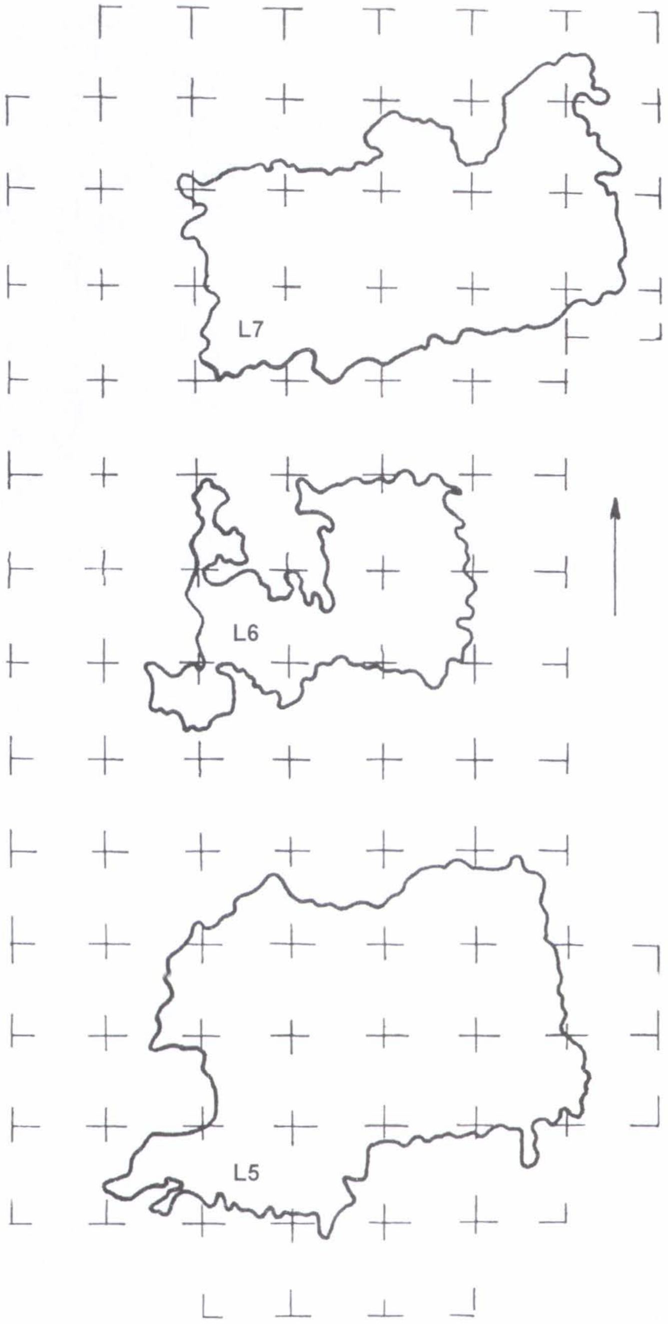

Fig. 16. Putineşti III. Planurile locuinţelor 5-7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

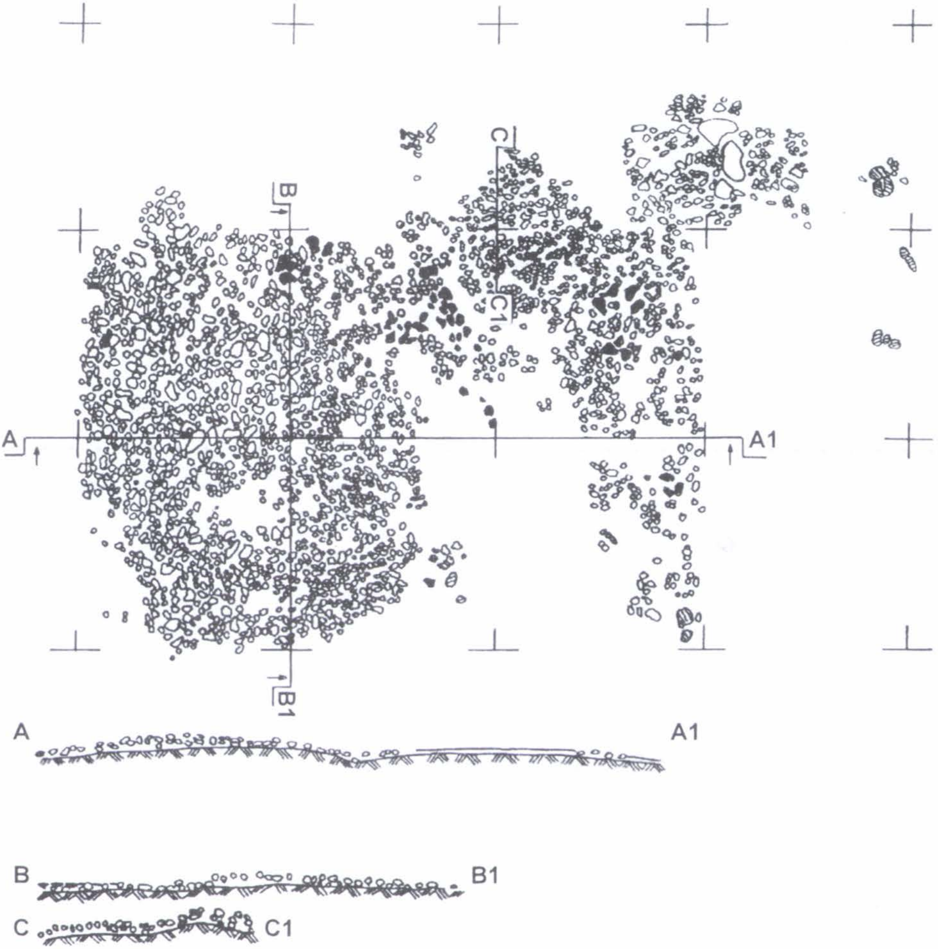

Fig. 17. Putineşti III. Planul şi profilele L.6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

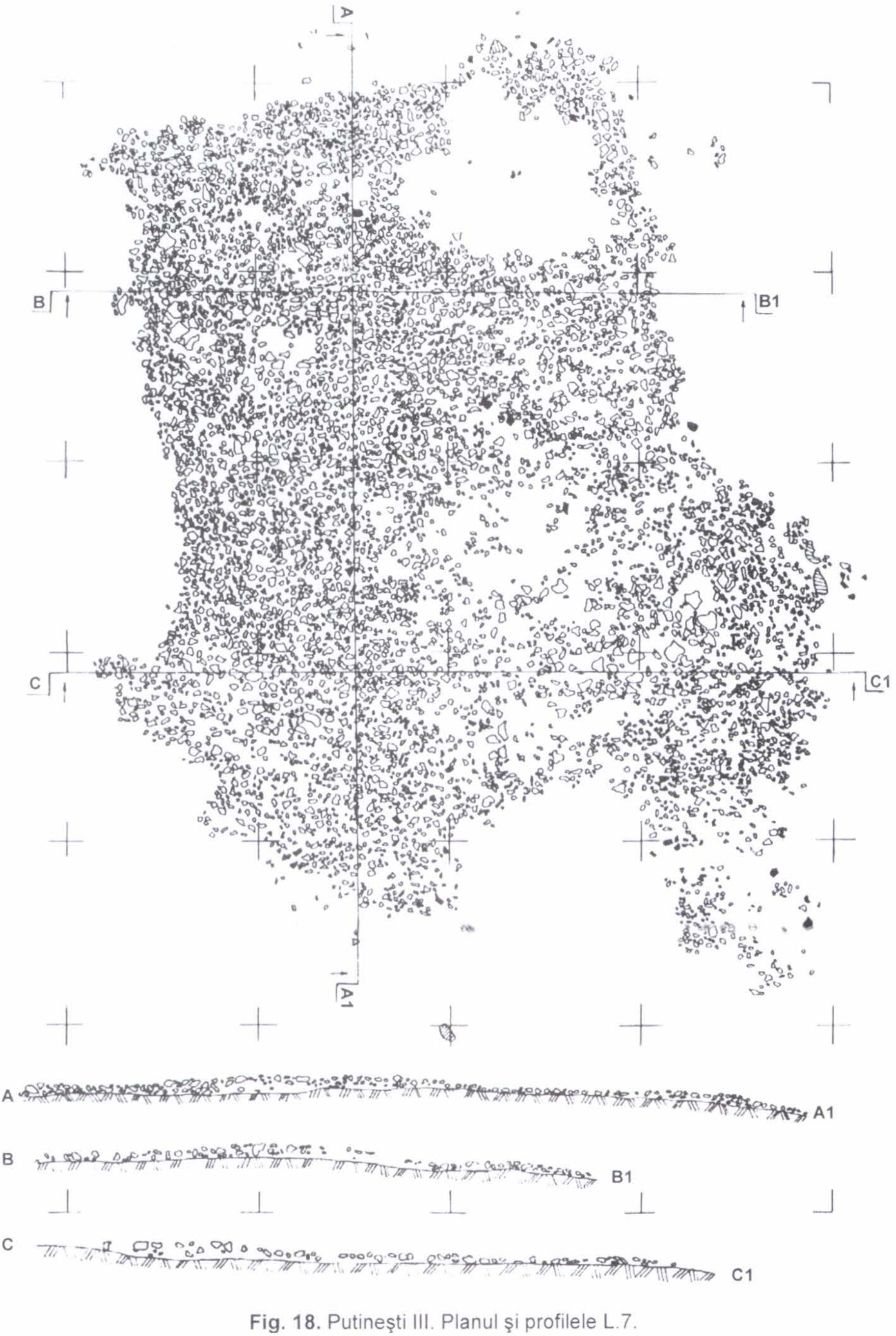

Fig. 18. Putineşti III. Planul şi profilele L.7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

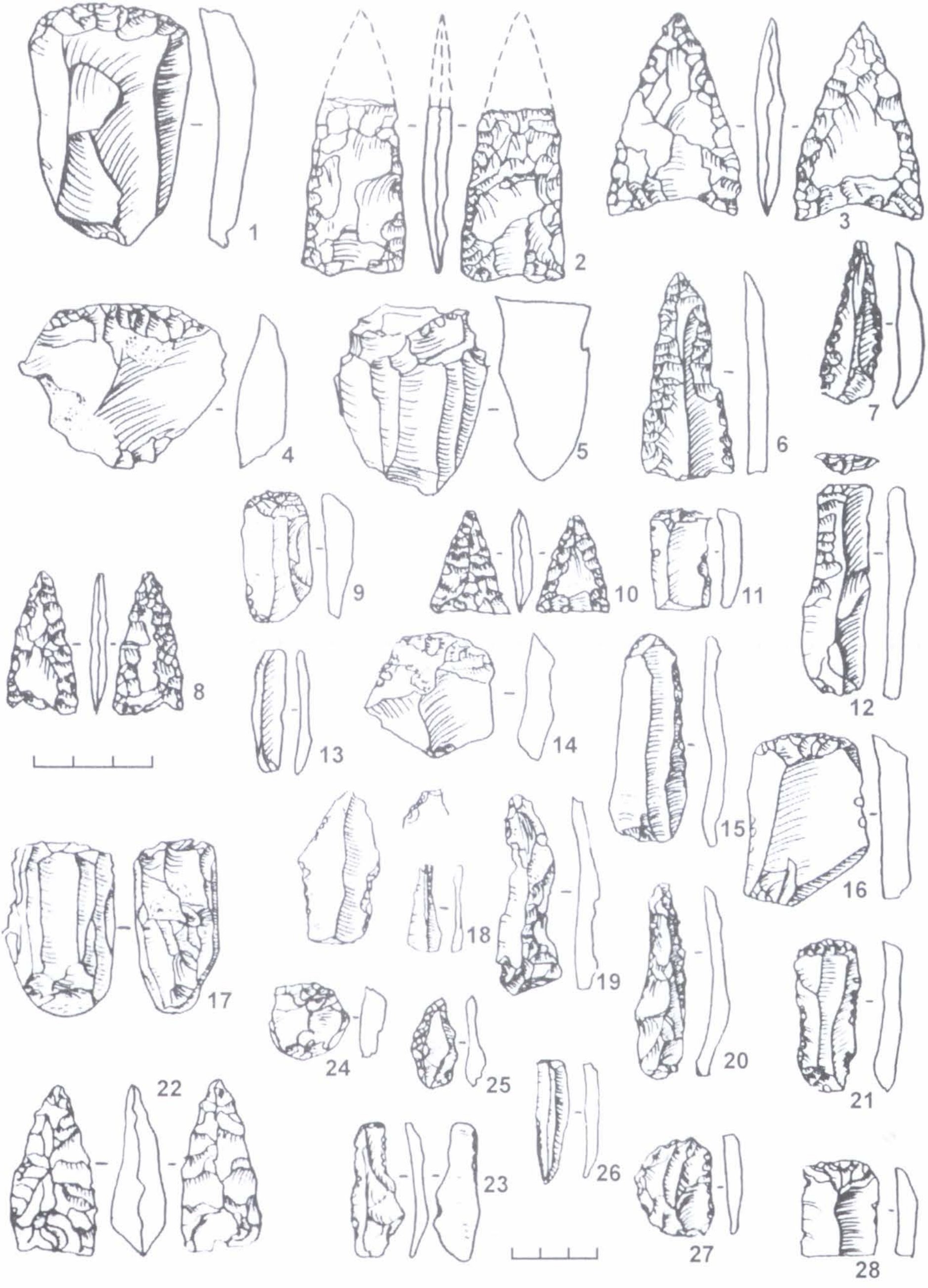

Fig. 19. Cuconeştii Vechi I. Piese de silex (după V.I. Marchevici).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

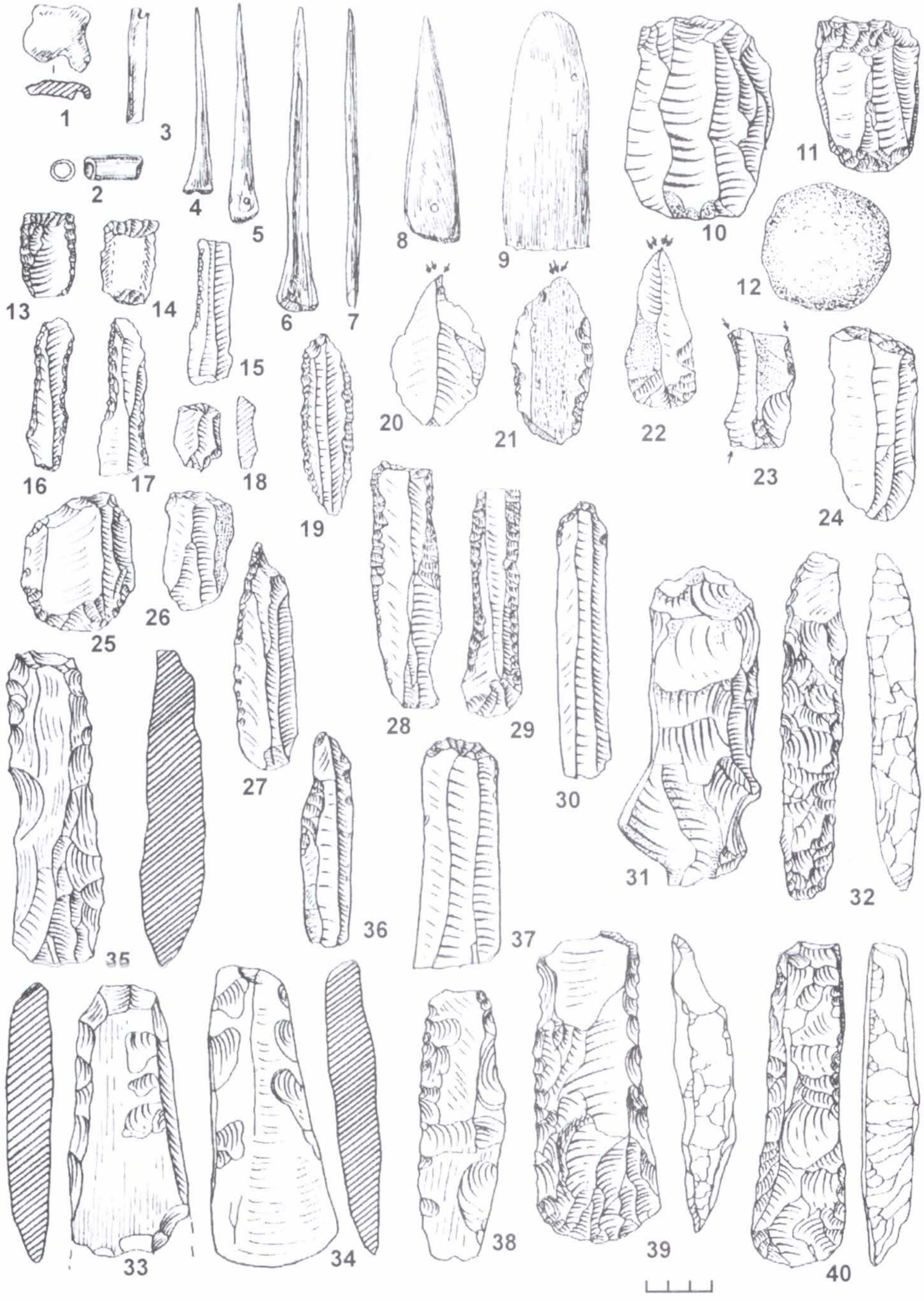

Fig. 20. Nezvisko. Diverse piese (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

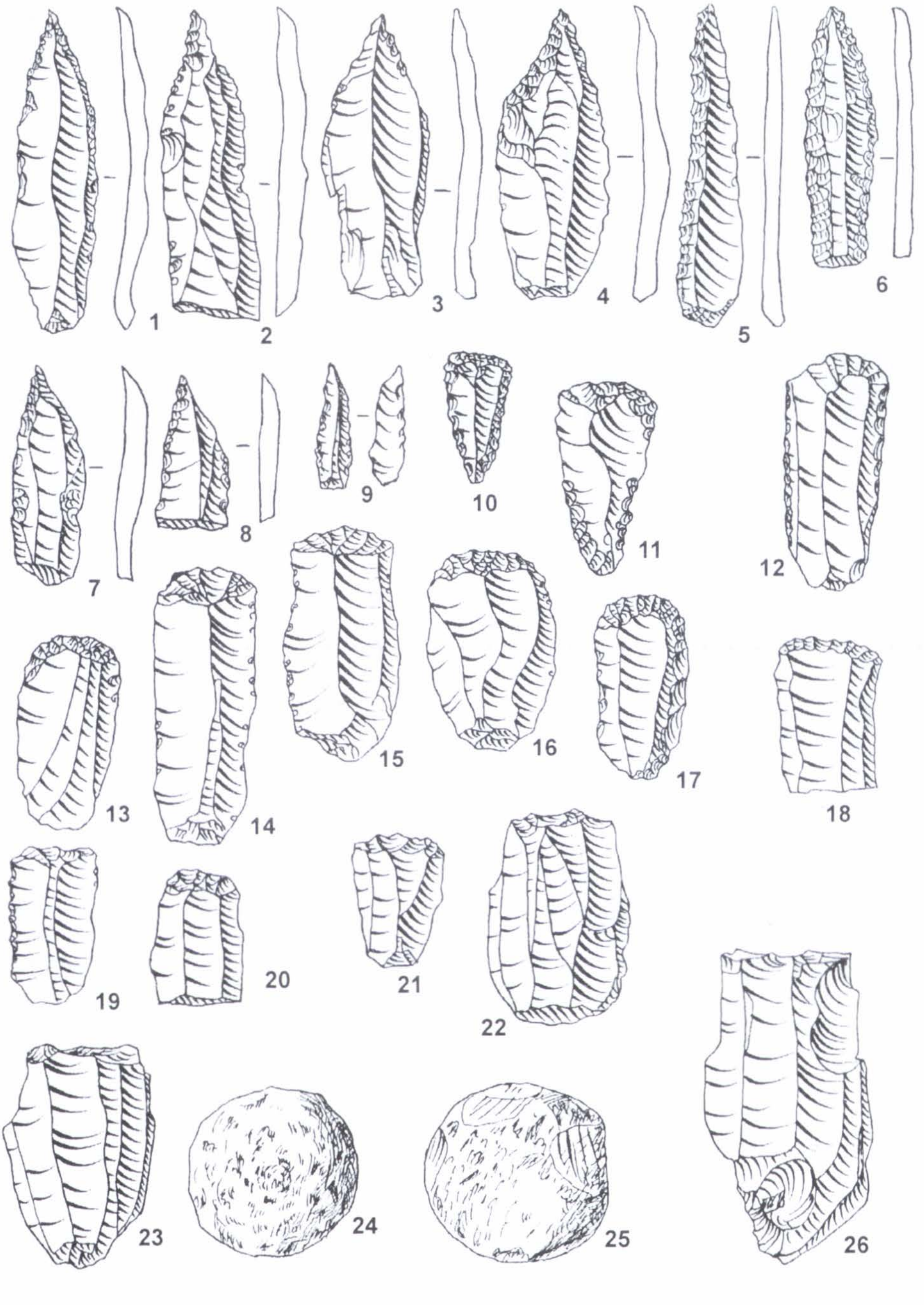

Fig. 21. Drăguşeni. Unelte de silex (după A. Crîşmaru).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 22. Putineşti II. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 23. Putineşti III. Obiecte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

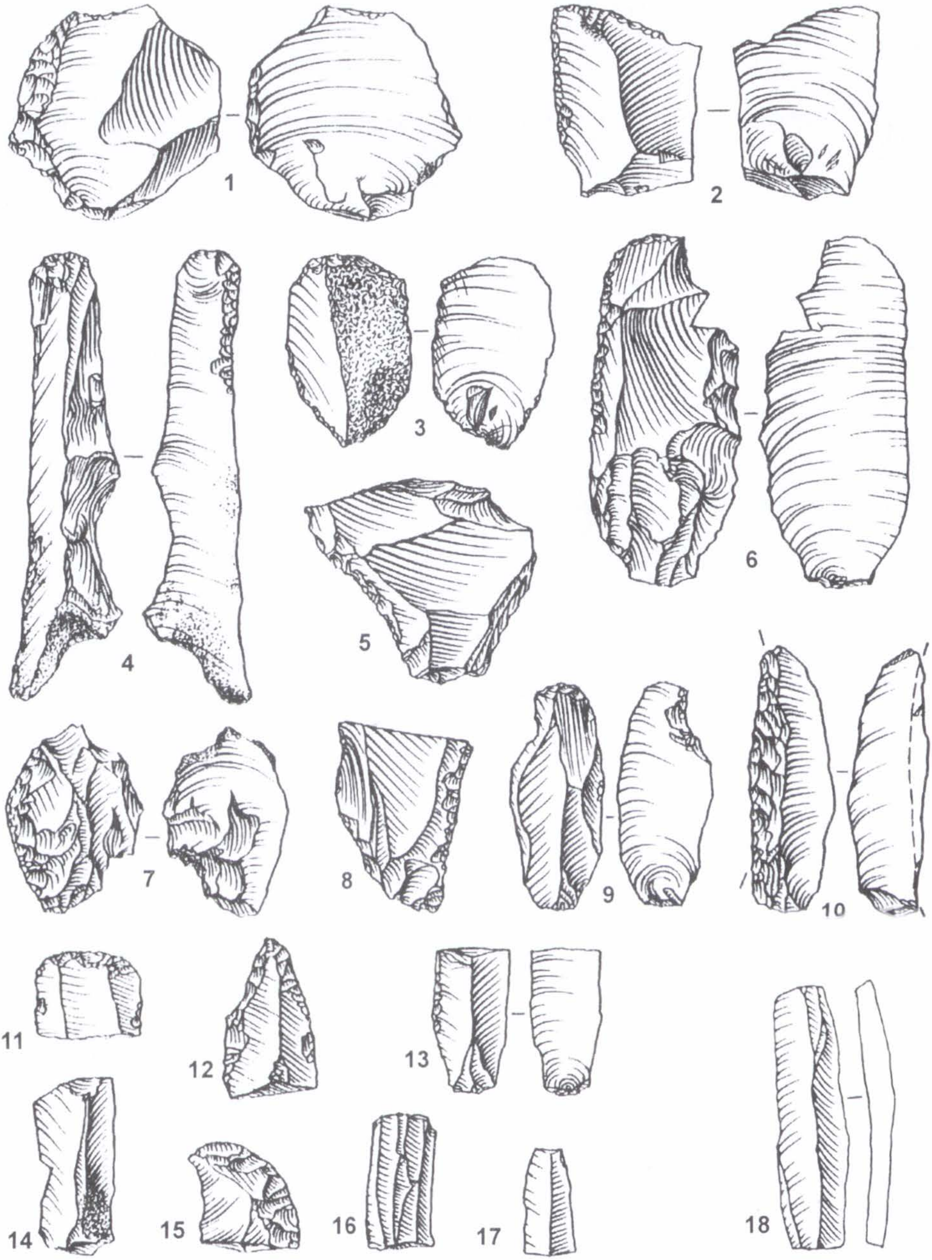

Fig. 24. Putineşti II. Unelte şi arme de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

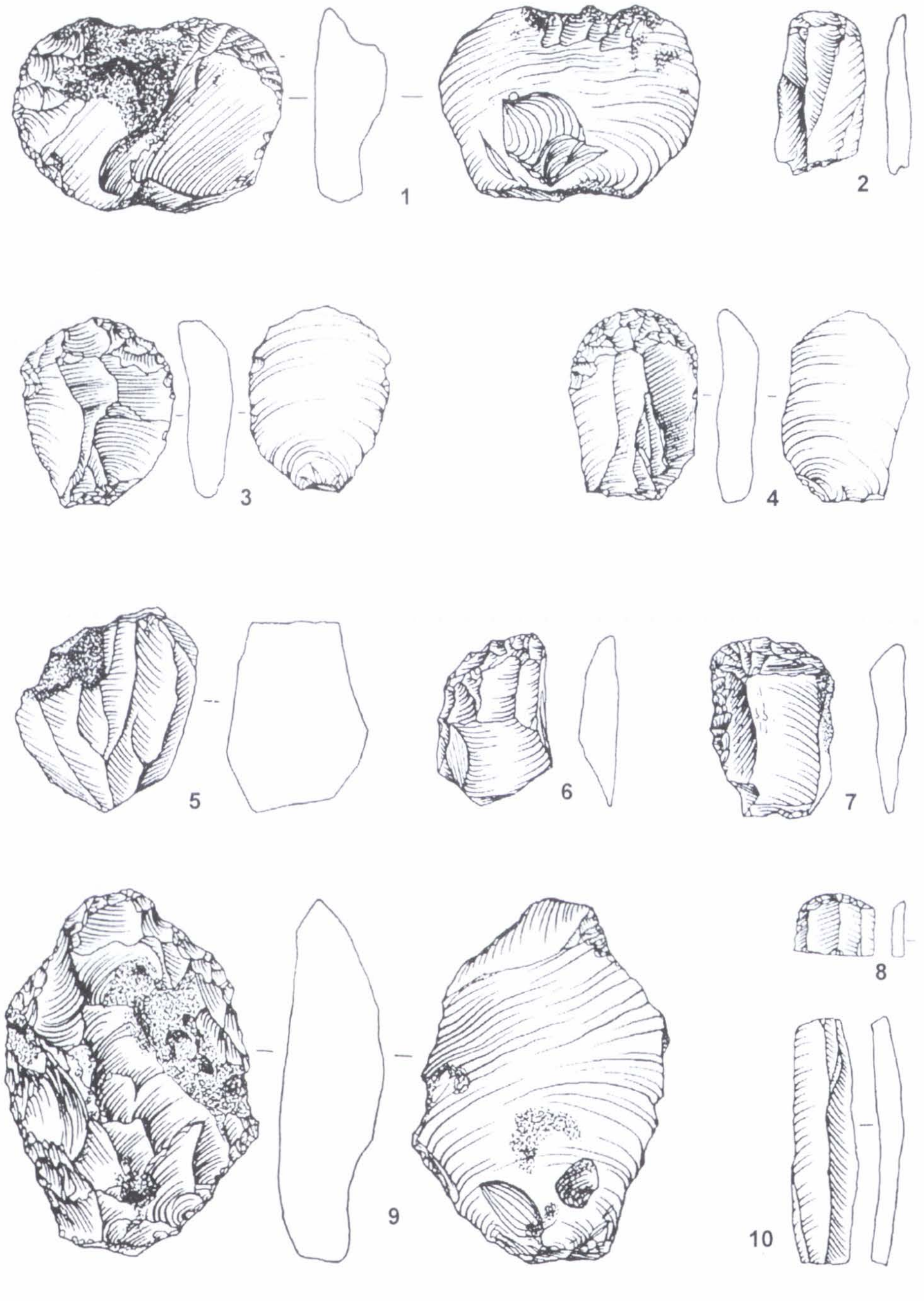

Fig. 25. Putineşti II. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

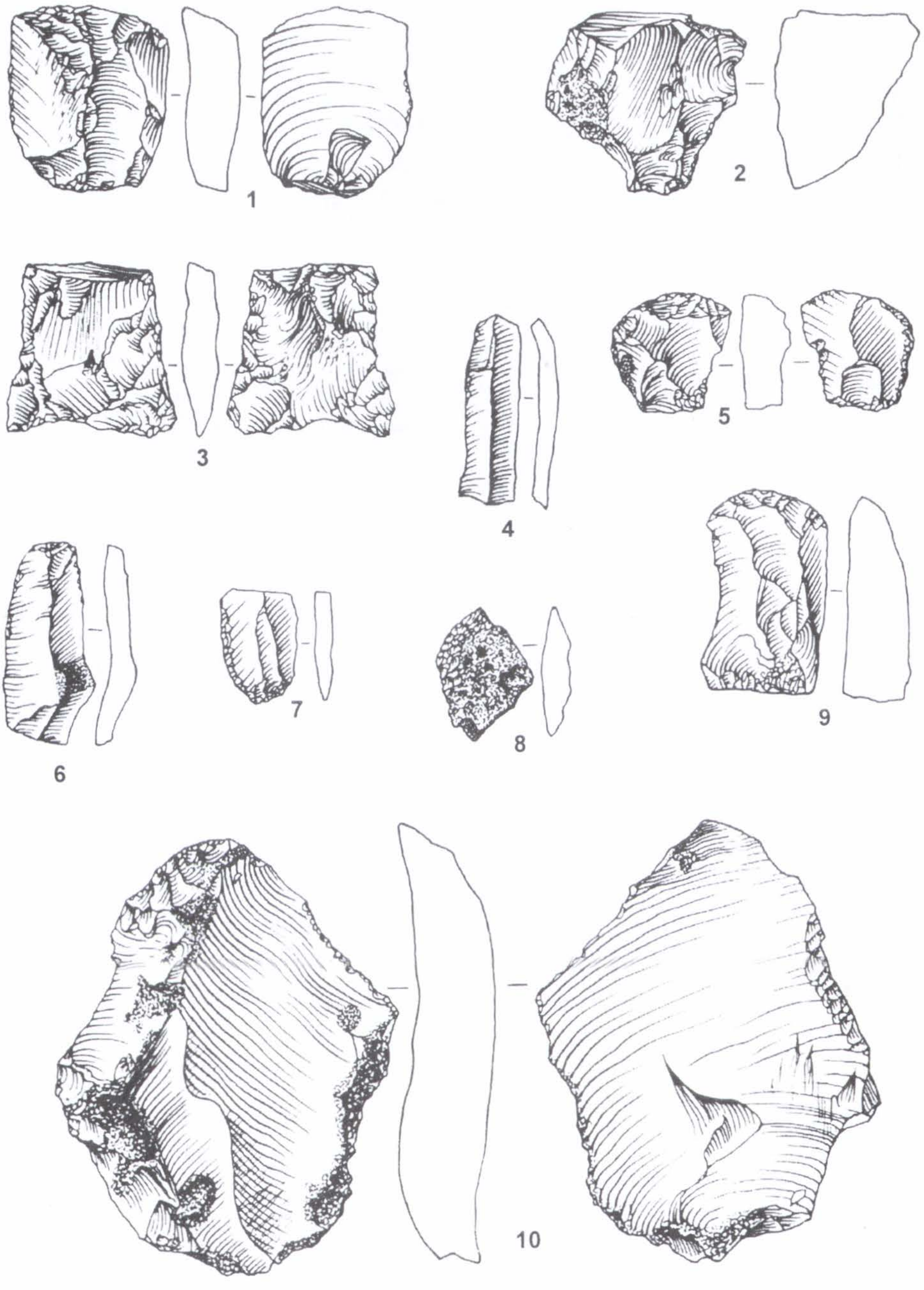

Fig. 26. Putineşti II. Obiecte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

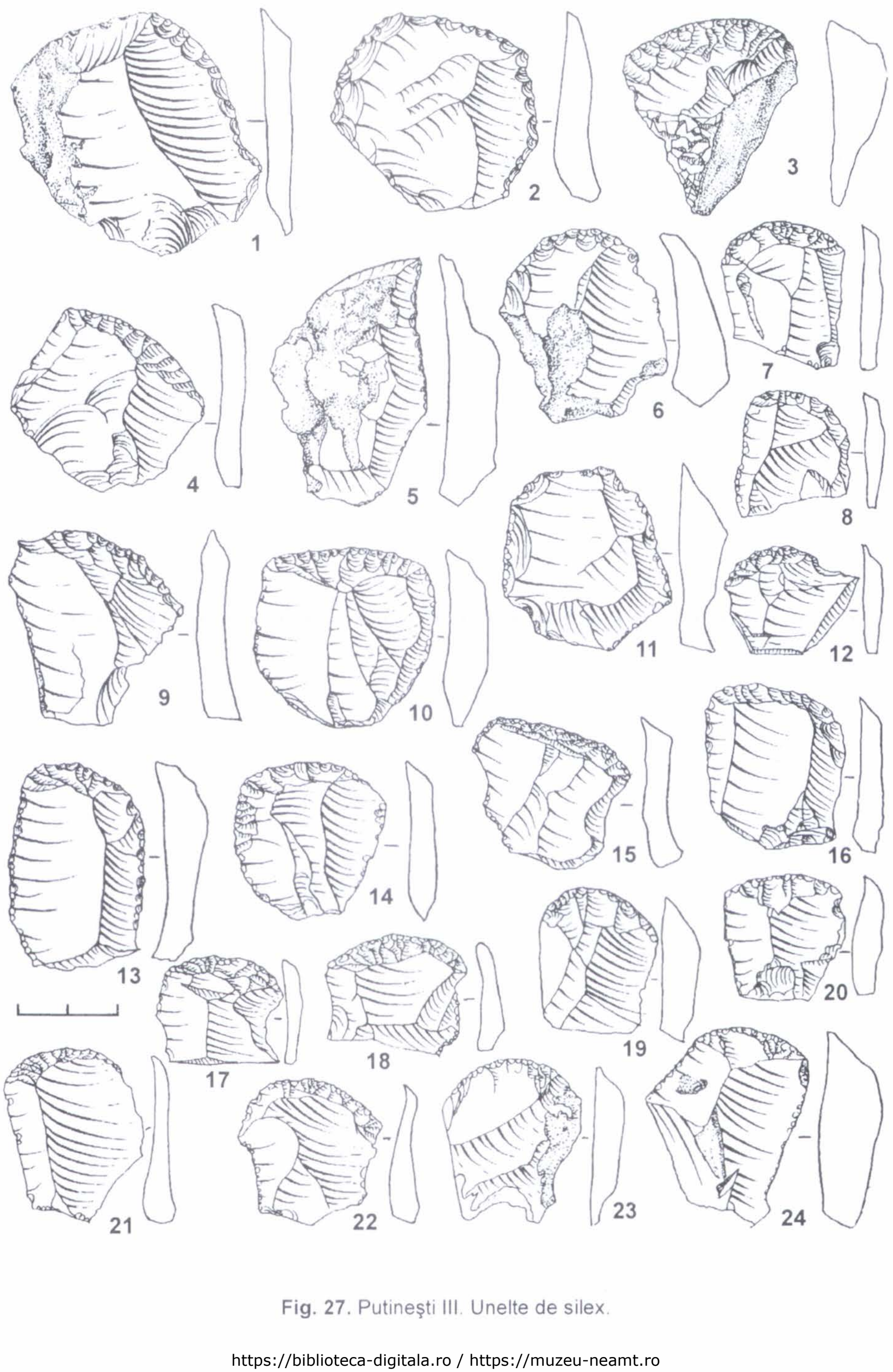

Fig. 27. Putineşti III. Unelte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

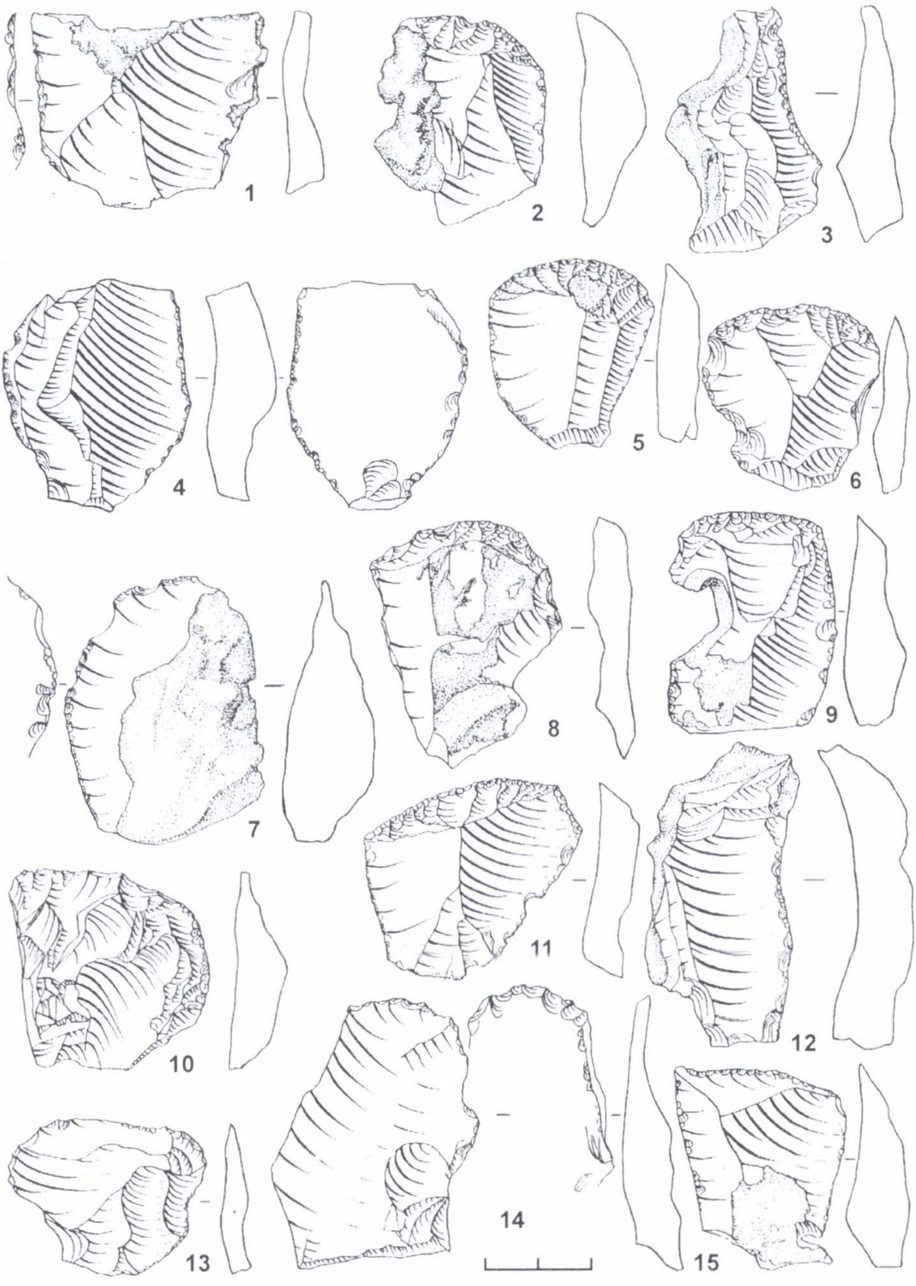

Fig. 28. Putineşti III. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 29. Putineşti III. Obiecte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

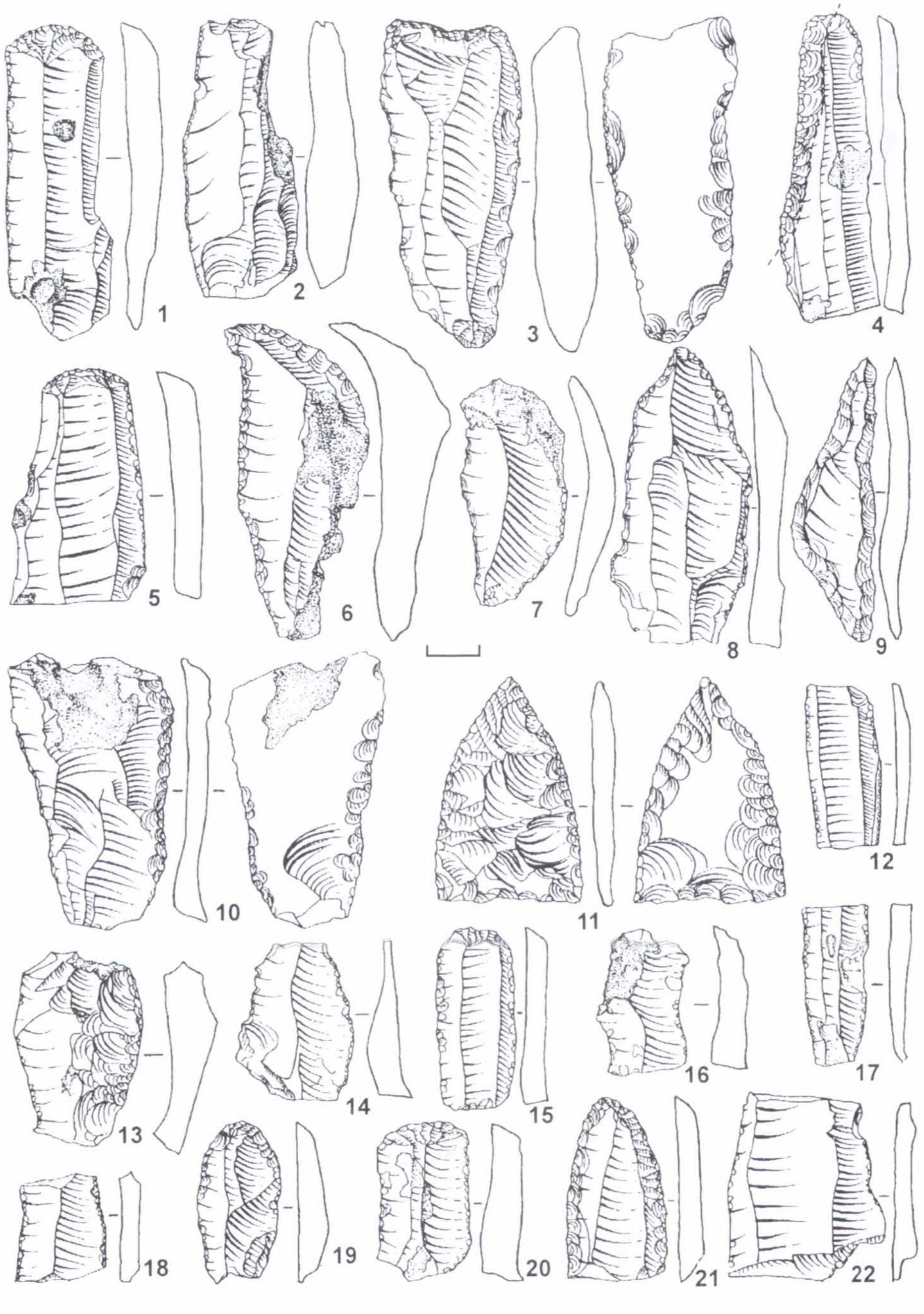

Fig. 30. Putineşti III. Unelte şi arme de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

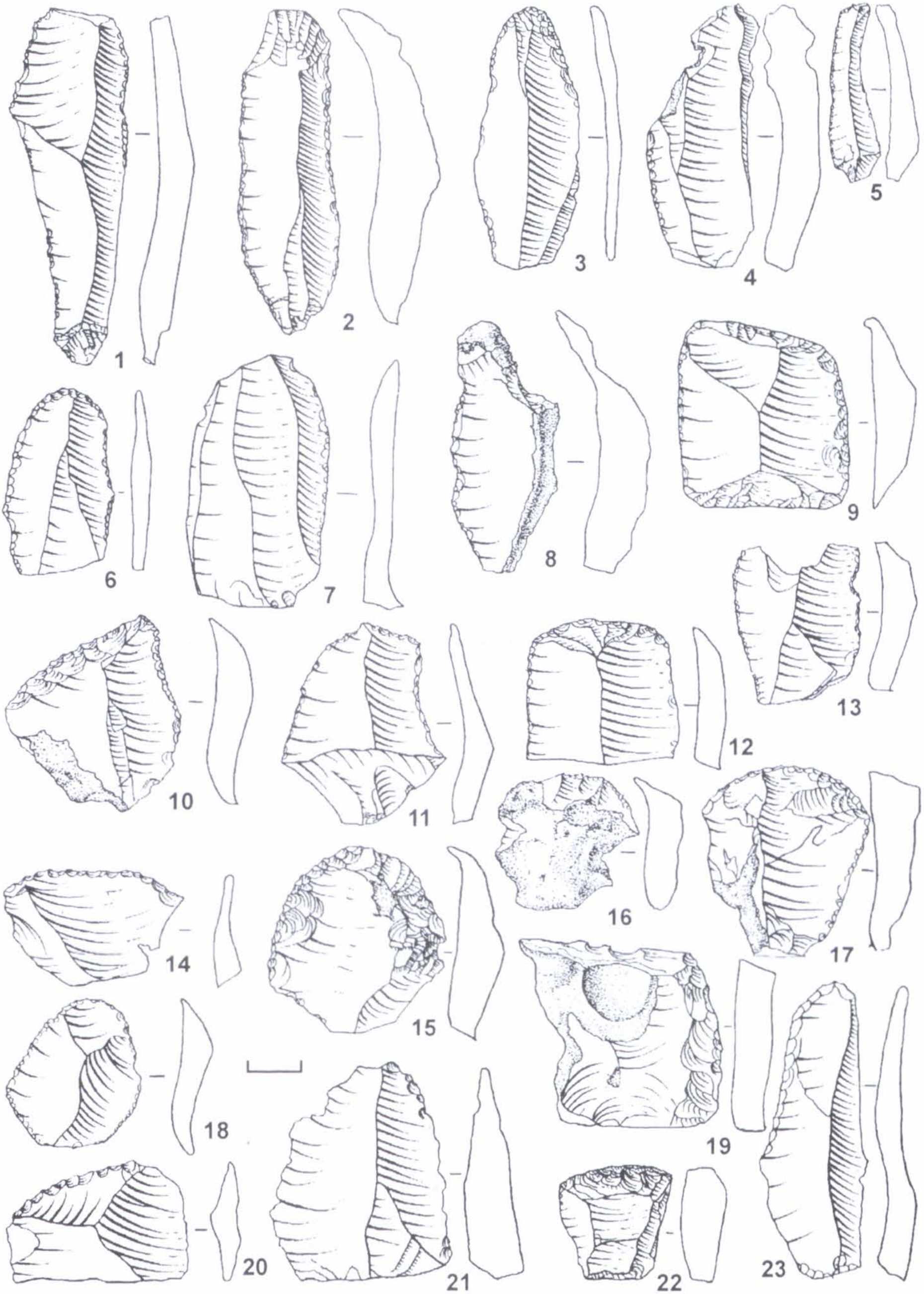

Fig. 31. Putineşti III. Unelte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 32. Putineşti III. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

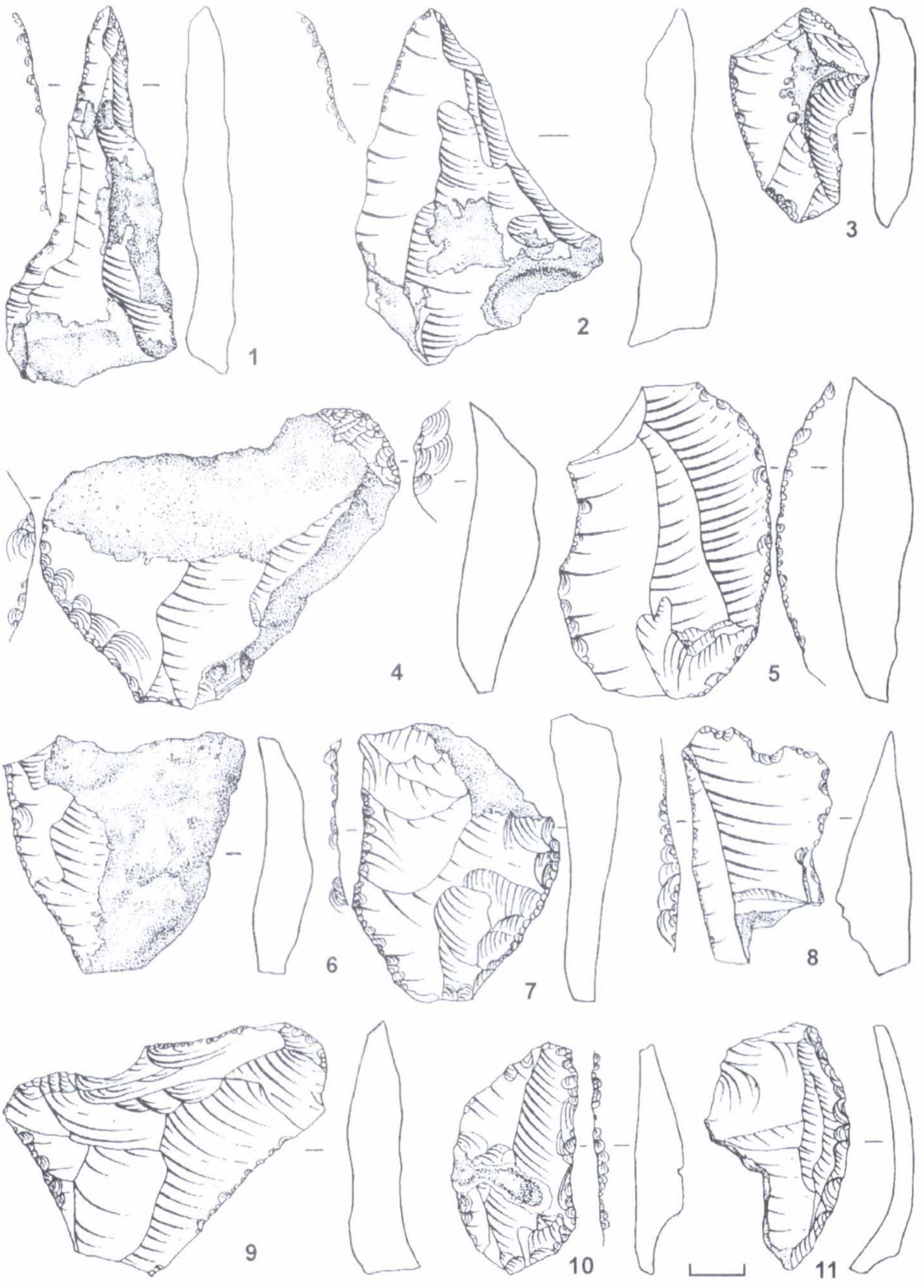

Fig. 33. Putineşti III. Obiecte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 34. Putineşti III. Unelte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

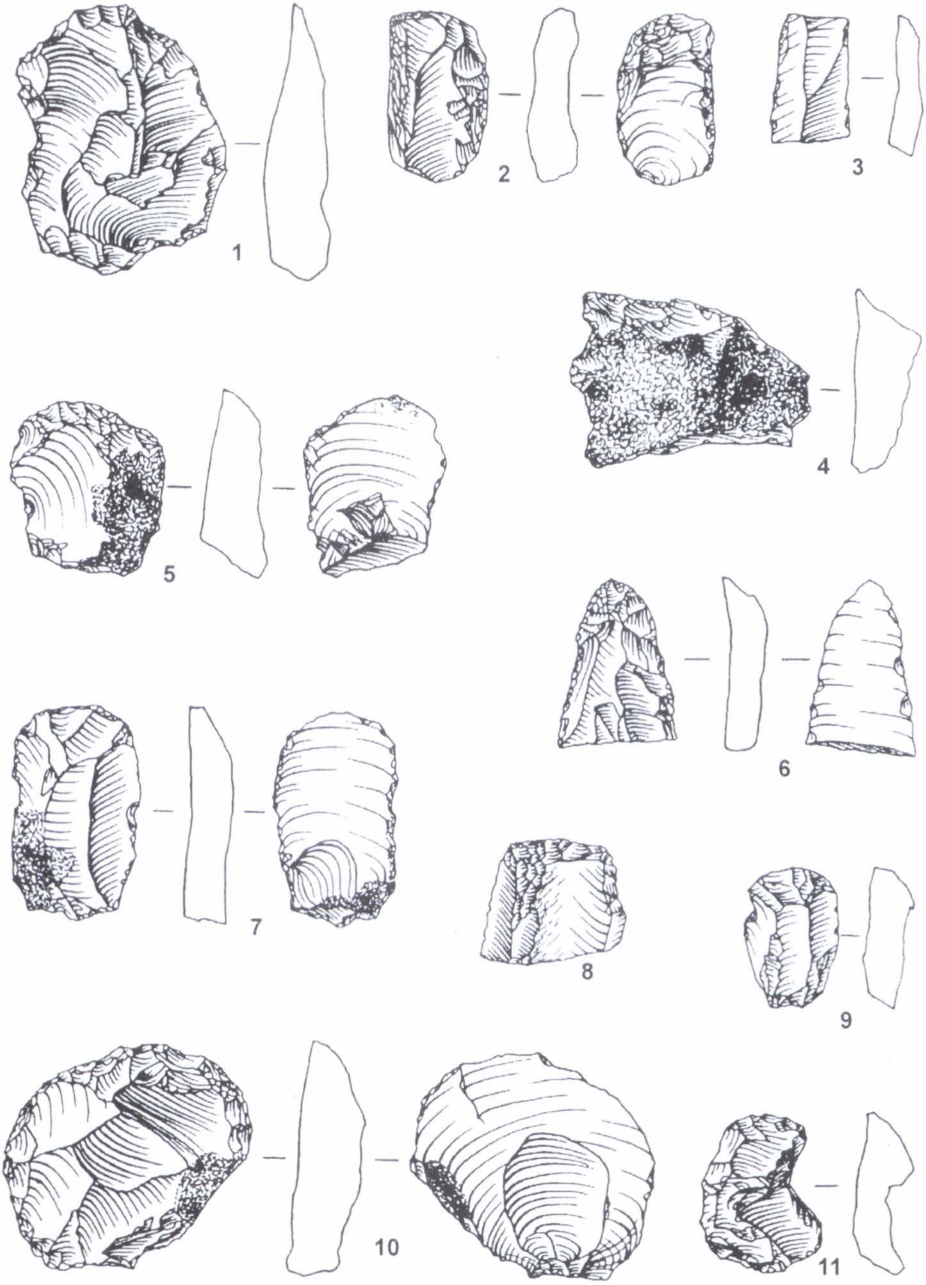

Fig. 35. Putineşti III. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

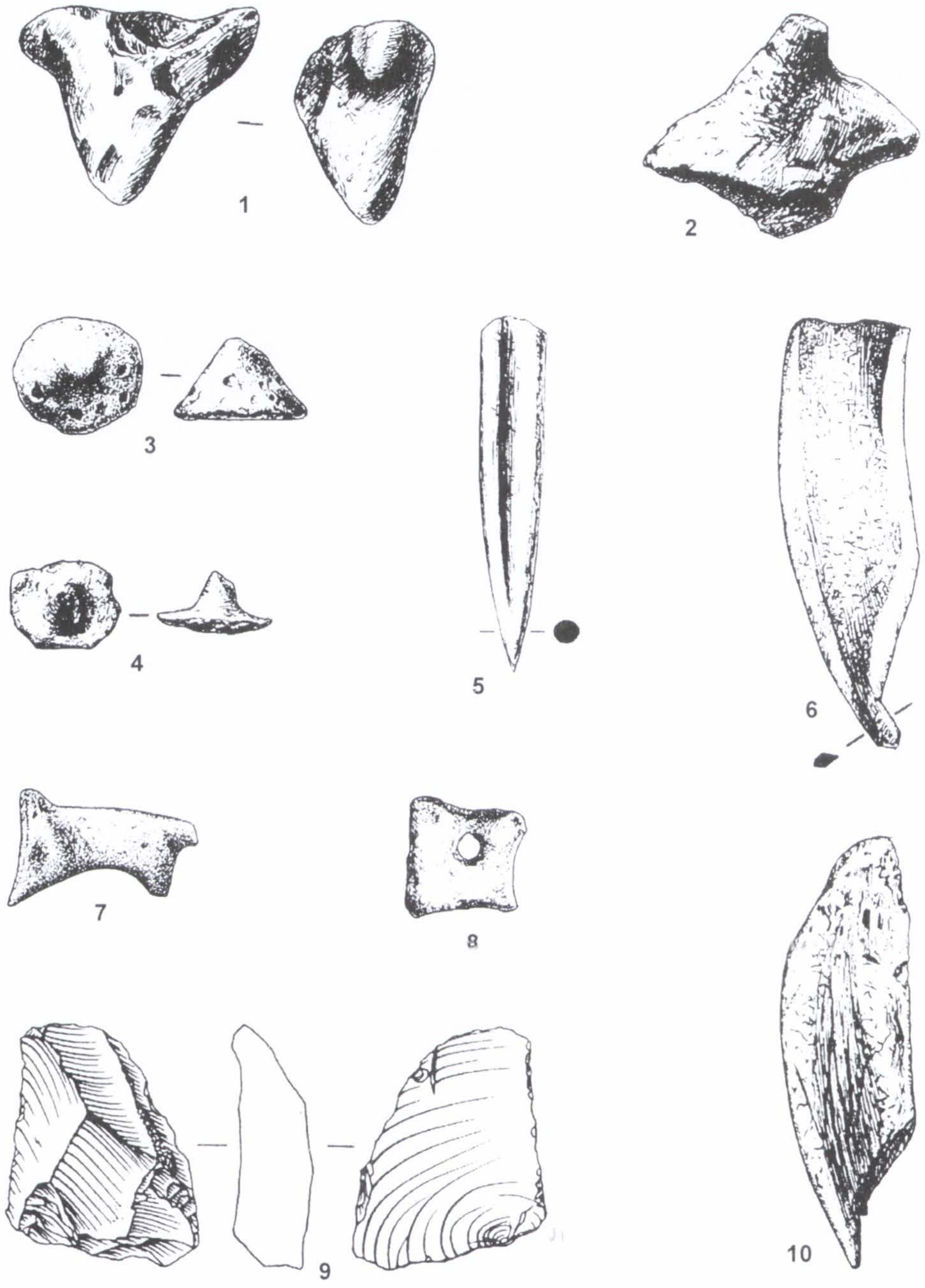

Fig. 36. Putineşti III. Diverse piese.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

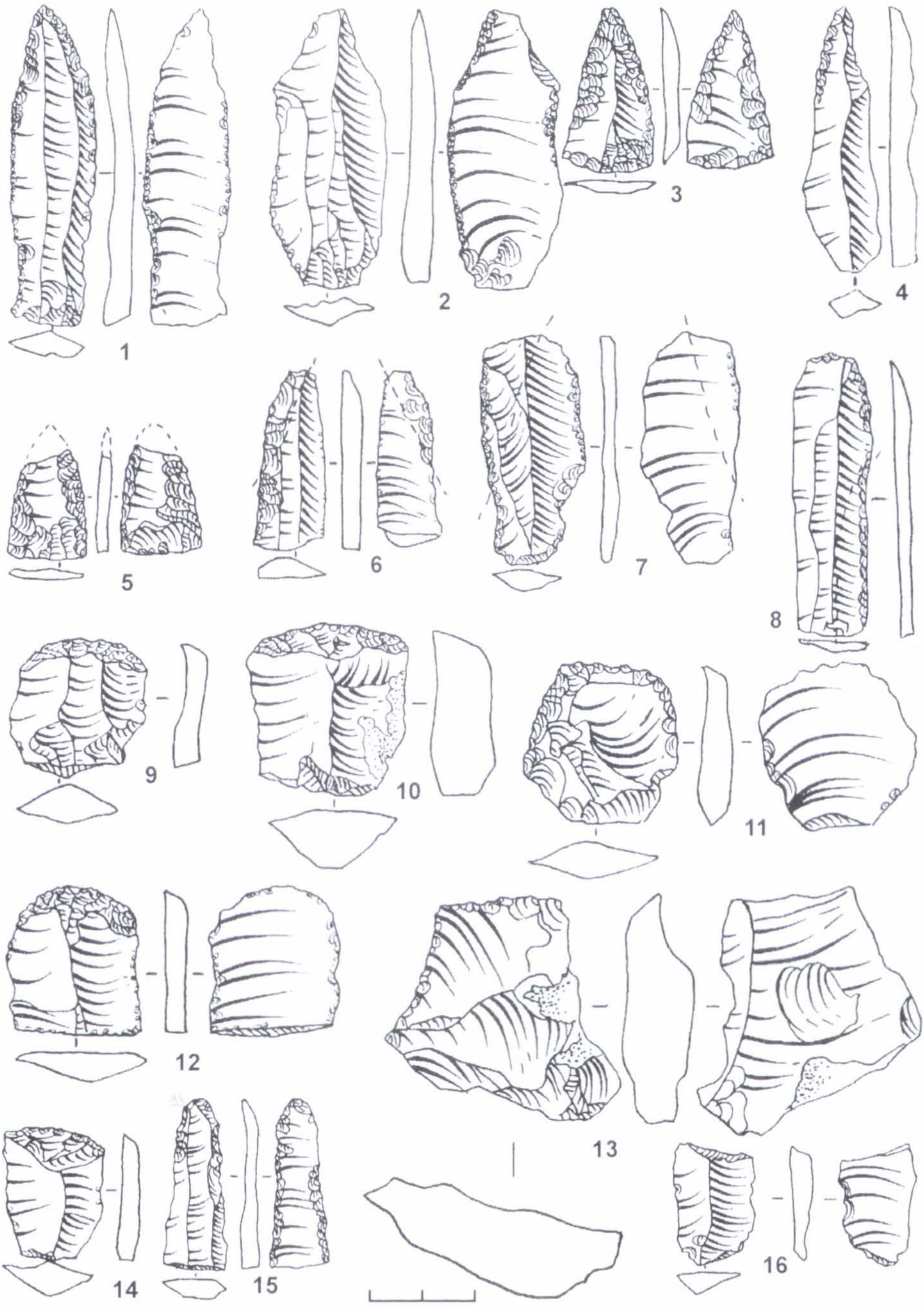

Fig. 37. Cuconeştii Vechi I. Unelte şi arme de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

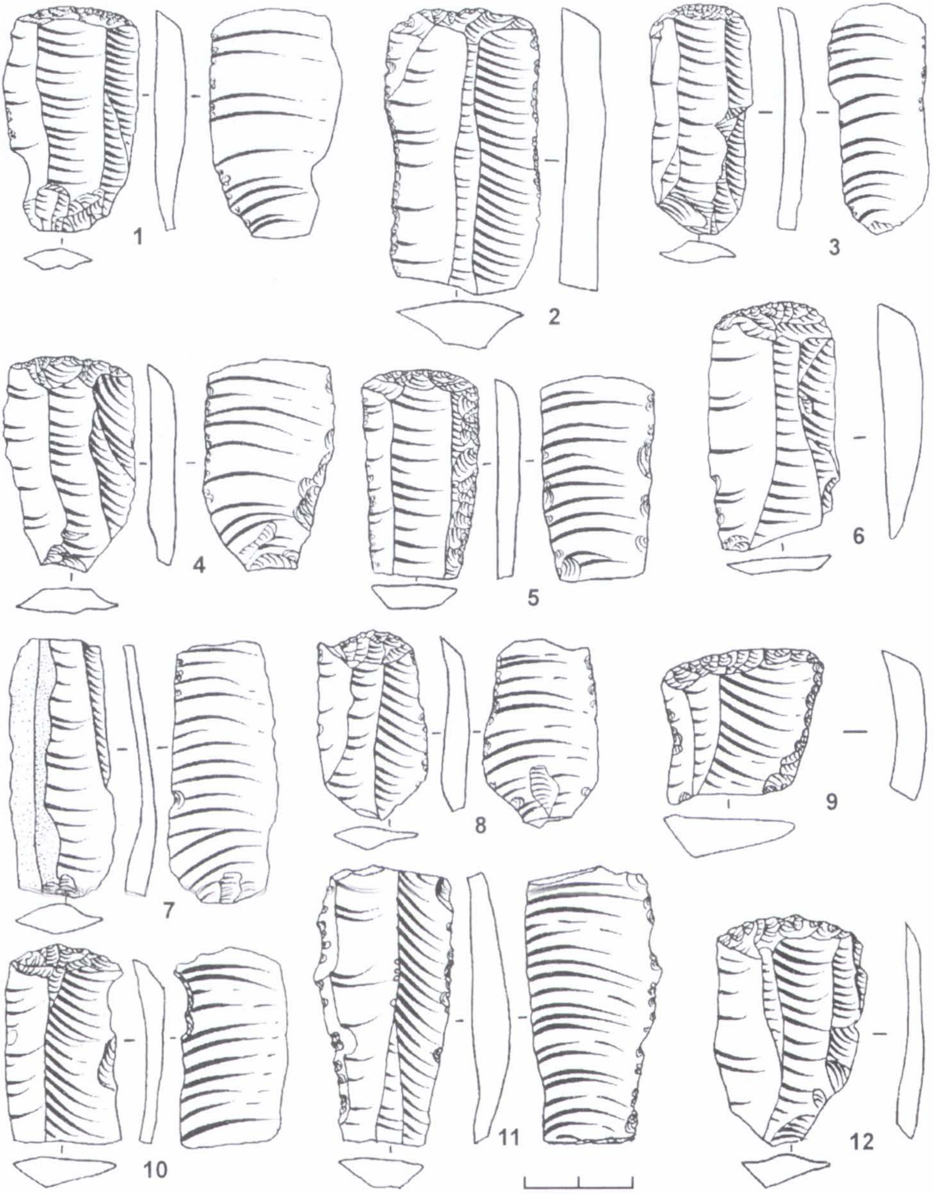

Fig. 38. Cuconeştii Vechi I. Obiecte de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

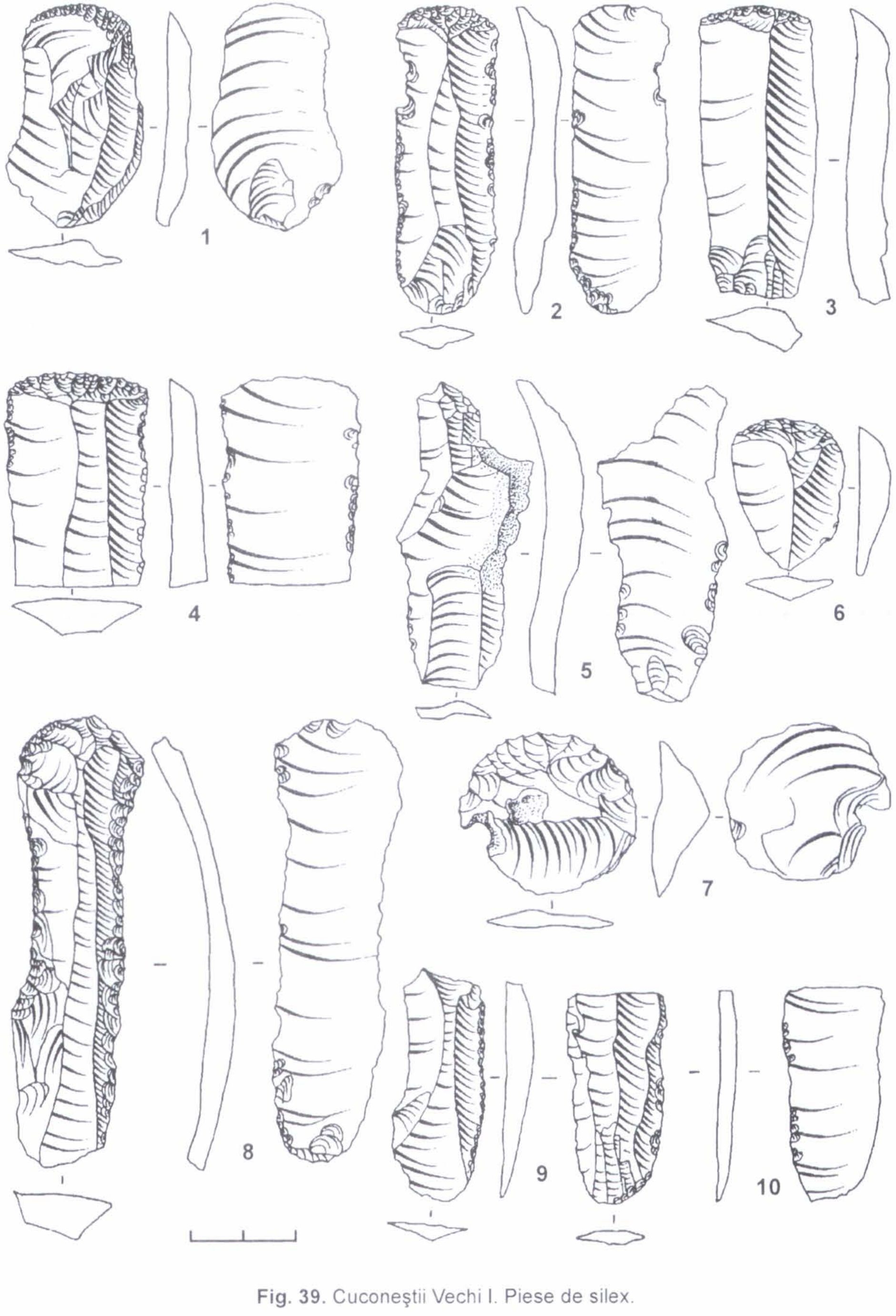

Fig. 39. Cuconeştii Vechi I. Piese de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 40. Druța I. Unelte și arme de silex.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

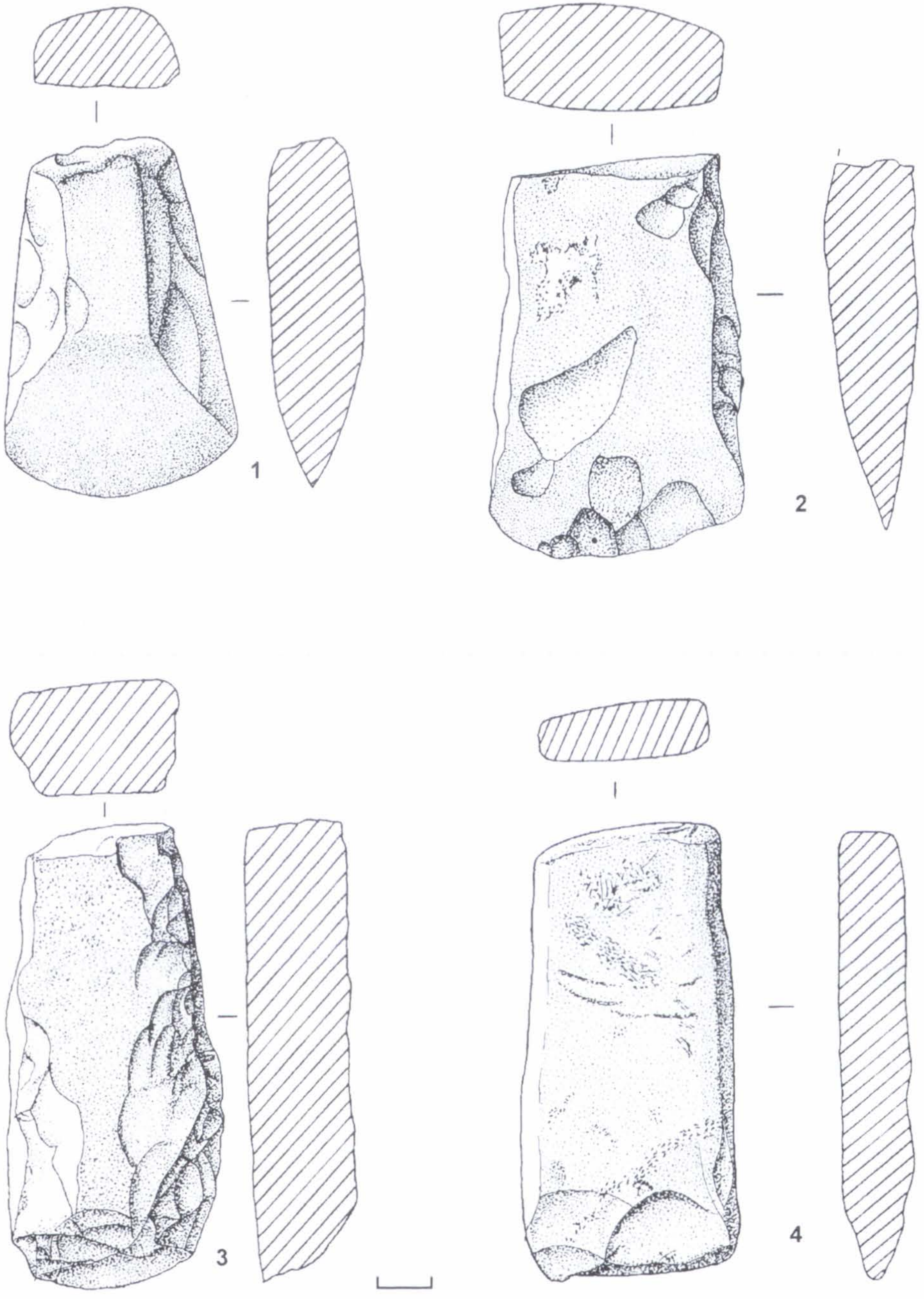

Fig. 41. Cuconeştii Vechi I: 1-2 - topoare; 3-4 - fragmente de unelte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

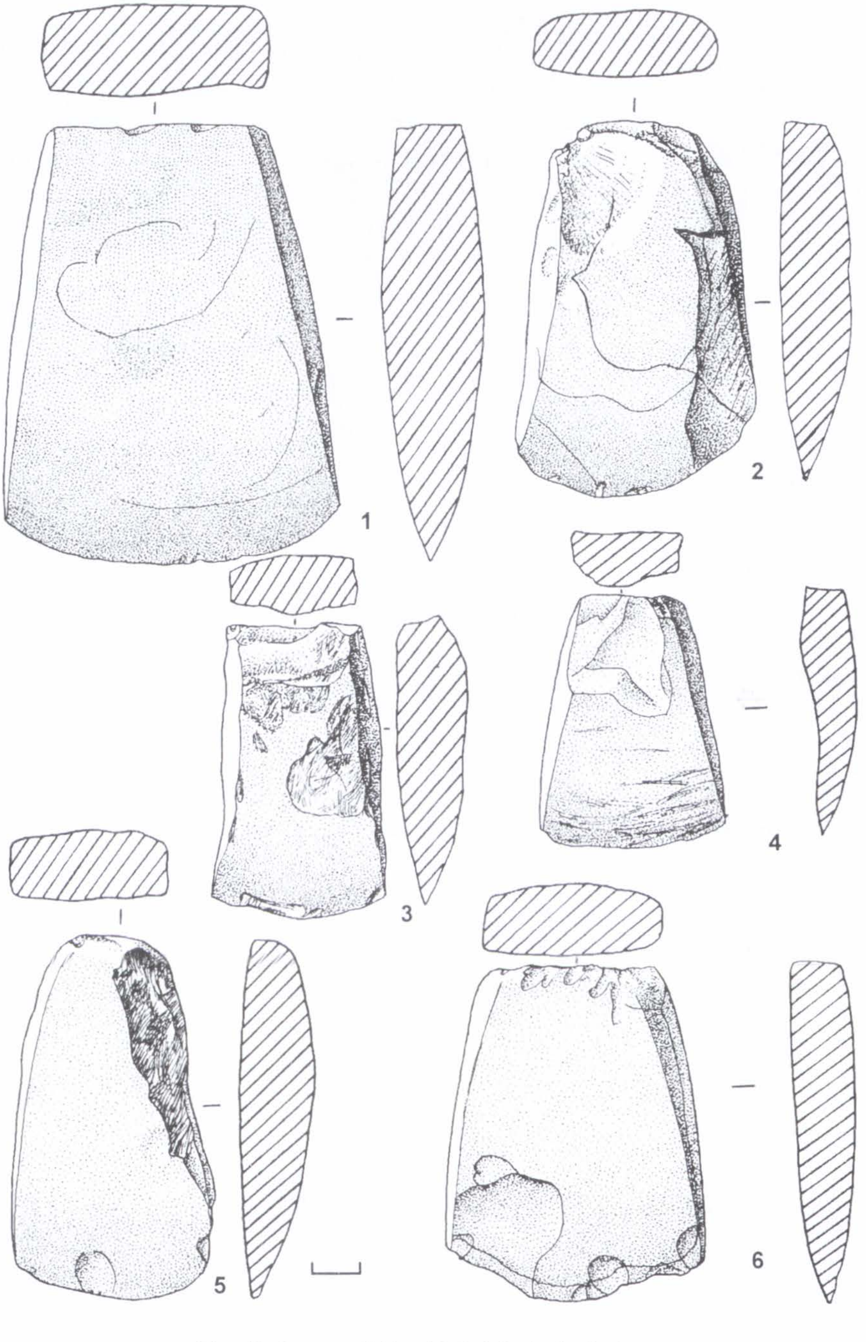

Fig. 42. Cuconeştii Vechi I: 1-4, 6 - tesle; 5 - topor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

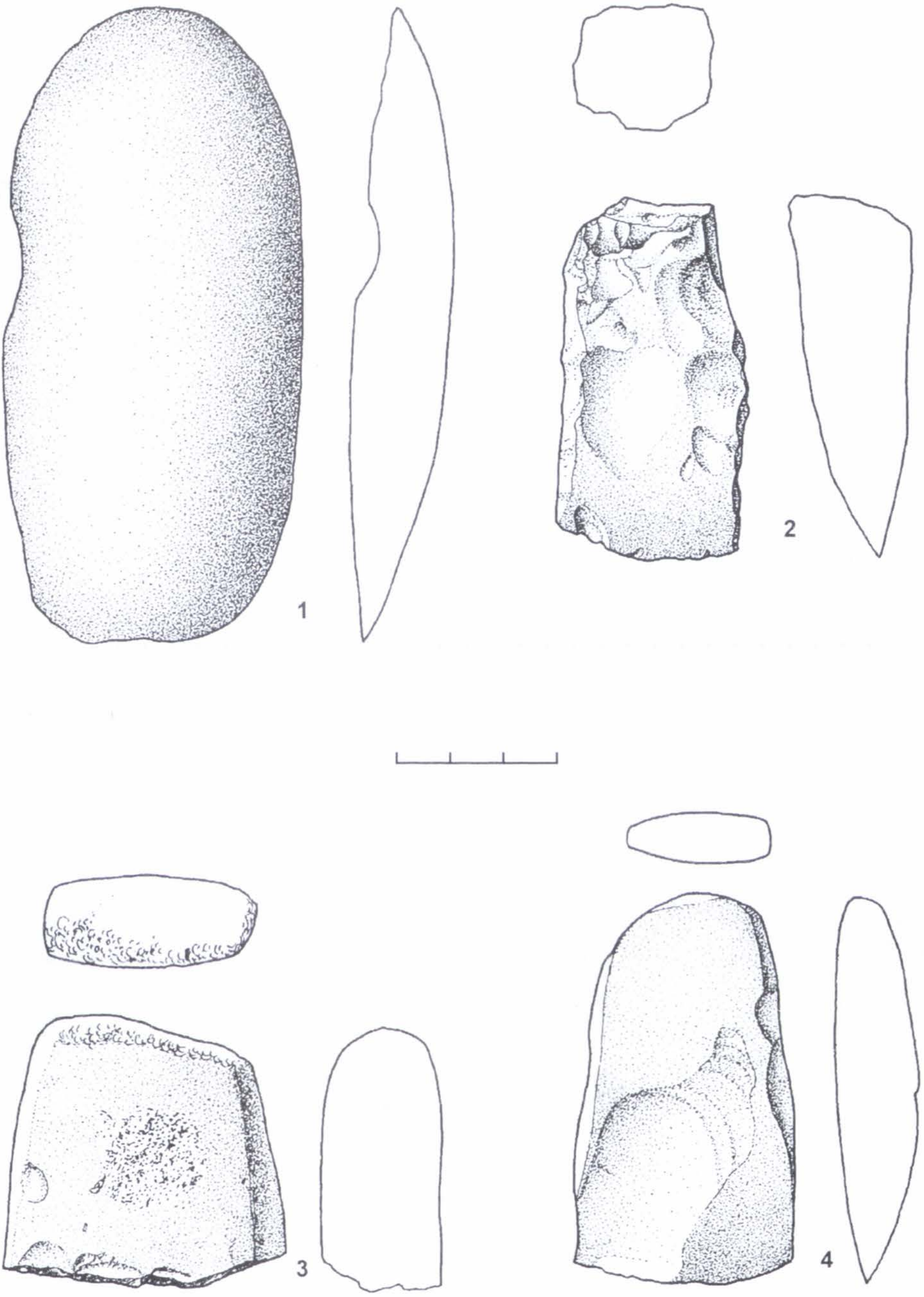

Fig. 43. Cuconeştii Vechi I: 1 - topor; 2 - săpăligă; 3 - fragment de unealtă; 4 - teslă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

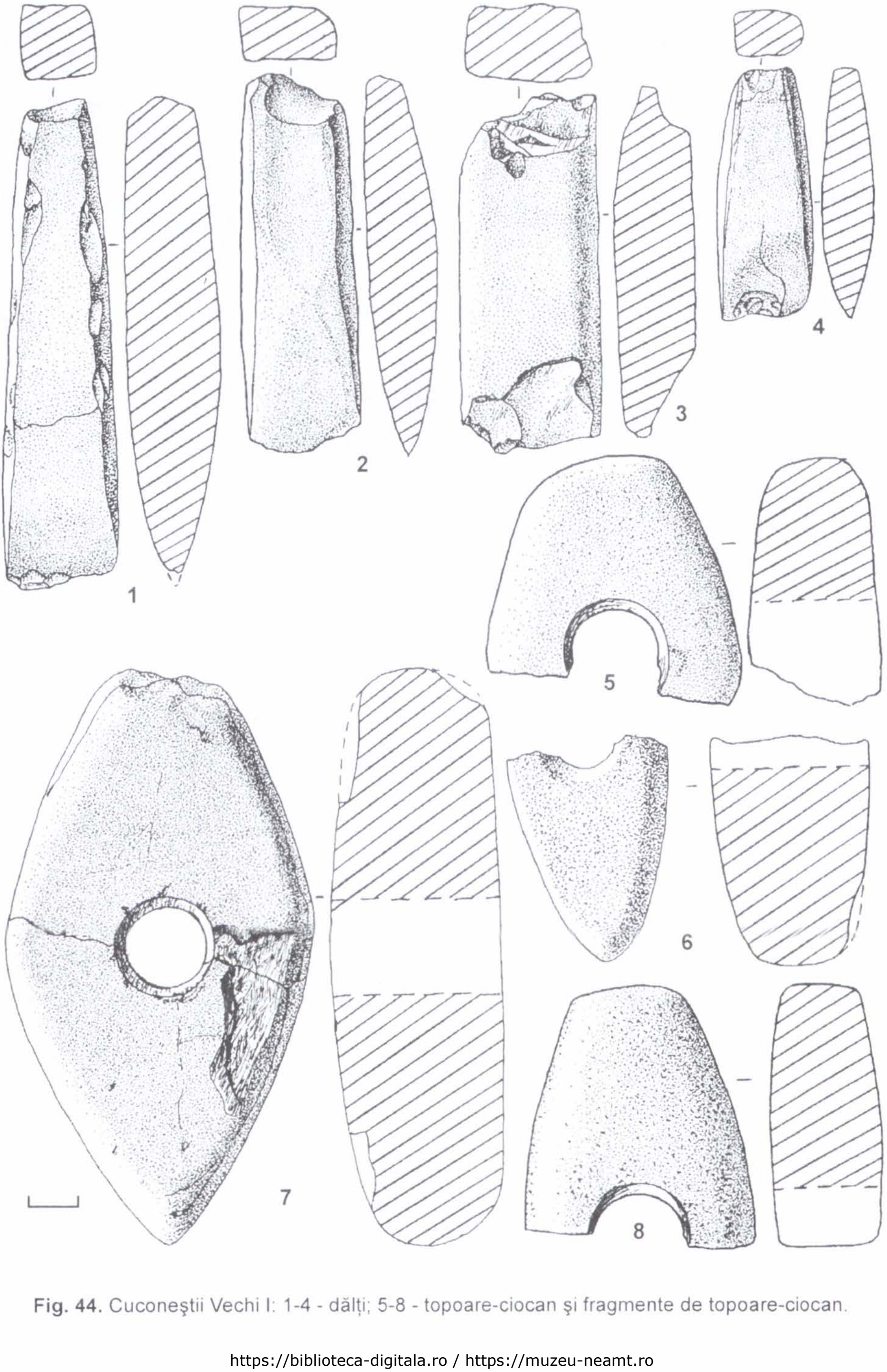

Fig. 44. Cuconeştii Vechi I: 1-4 - dălţi; 5-8 - topoare-ciocan şi fragmente de topoare-ciocan.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

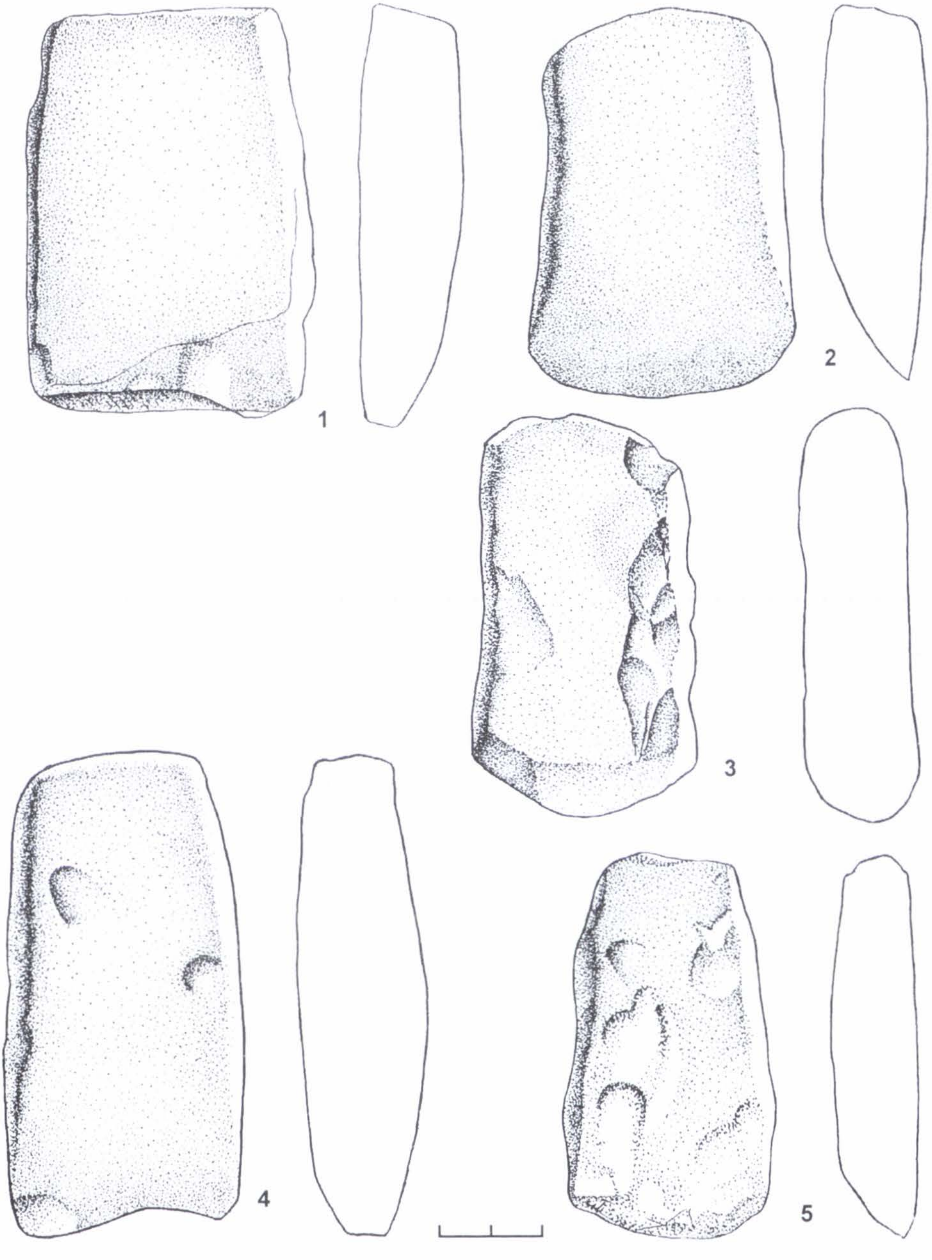

Fig. 45. Putineşti III: 1,3 - fragmente de unelte; 2 - topor-teslă; 4-5 - topoare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

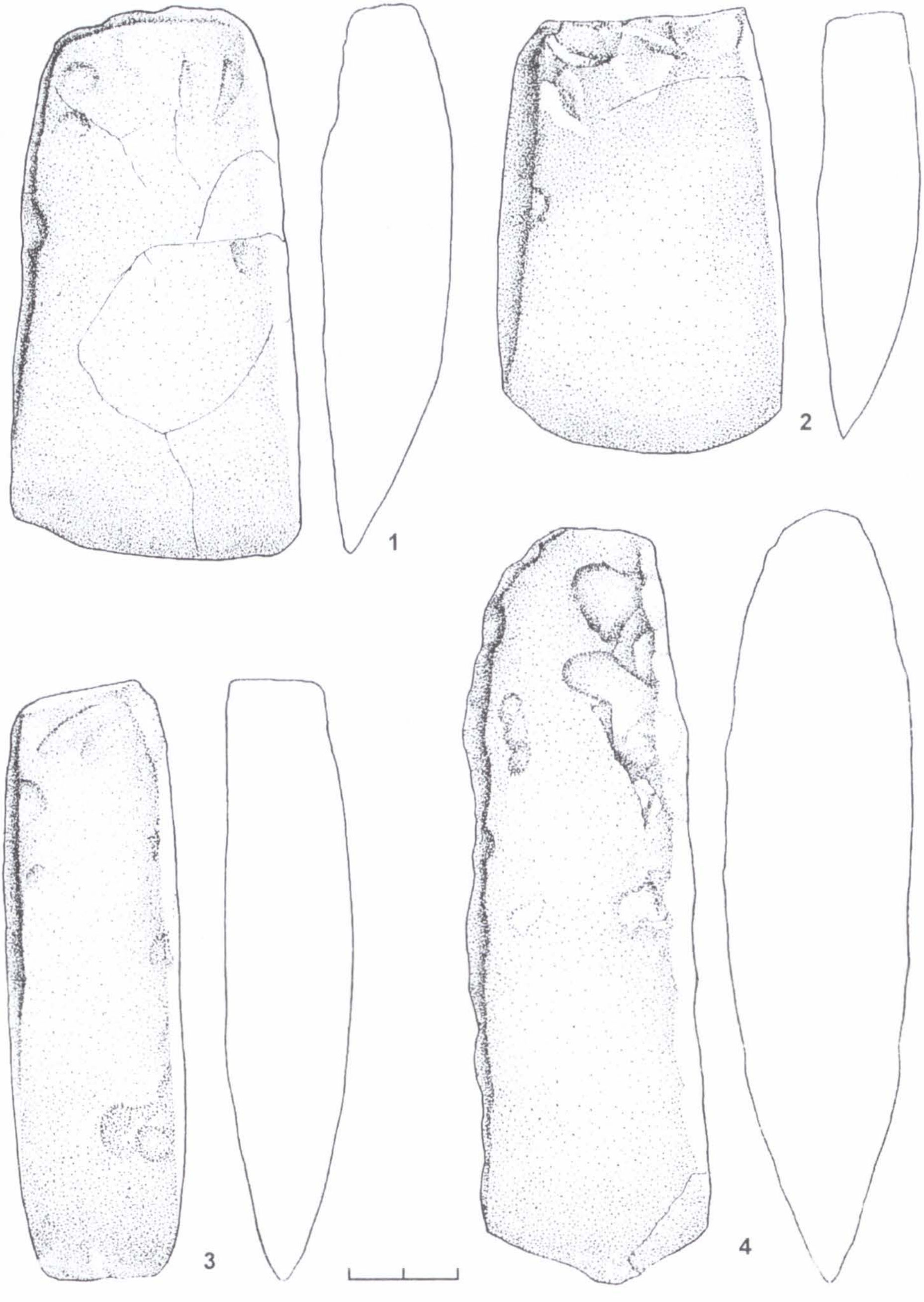

Fig. 46. Putineşti III: 1-2 - tesle; 3 - daltă; 4 - topor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

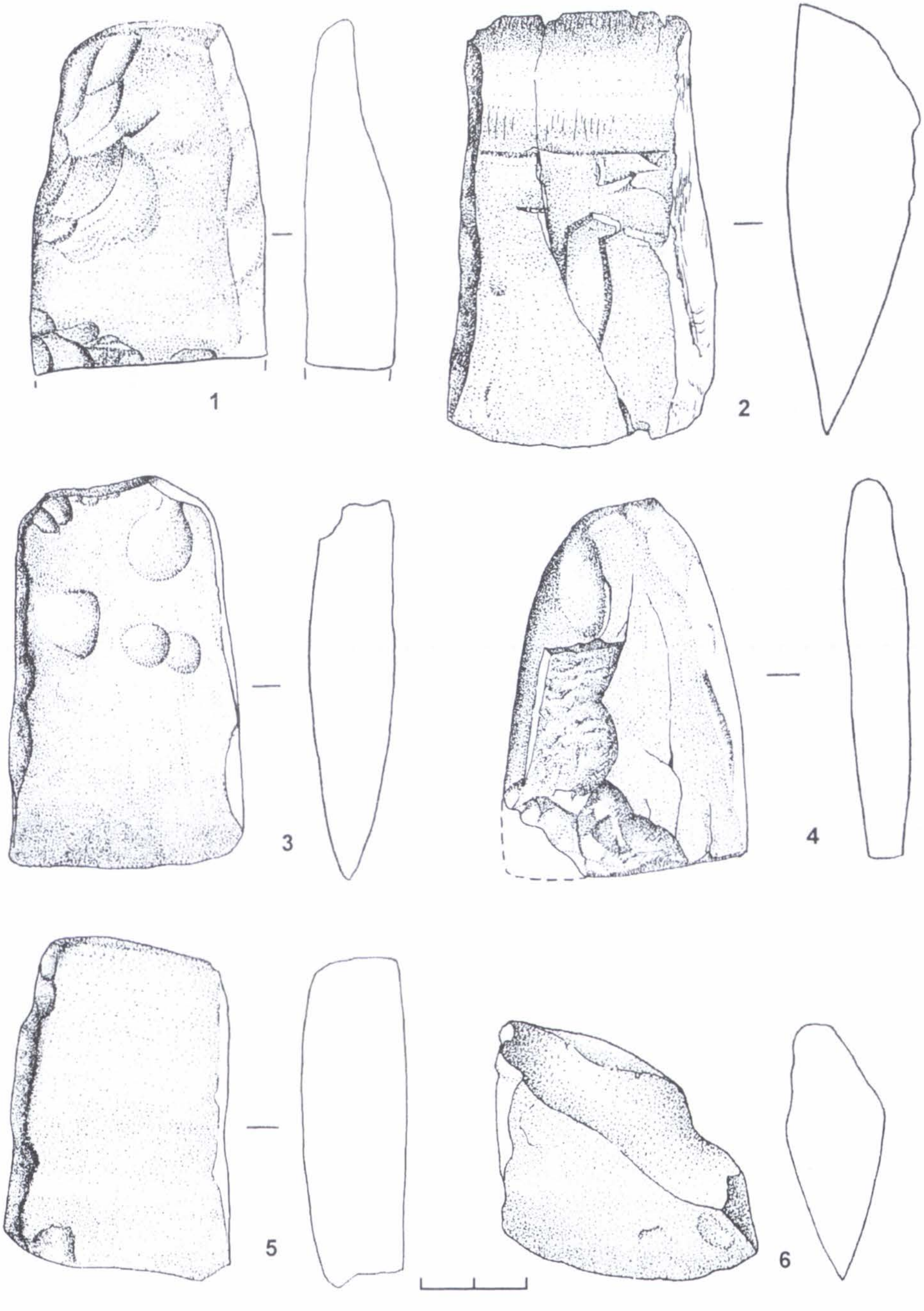

Fig. 47. Putineşti III: 1, 4-6 - fragmente de unelte; 2 - teslă; 3 - topor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

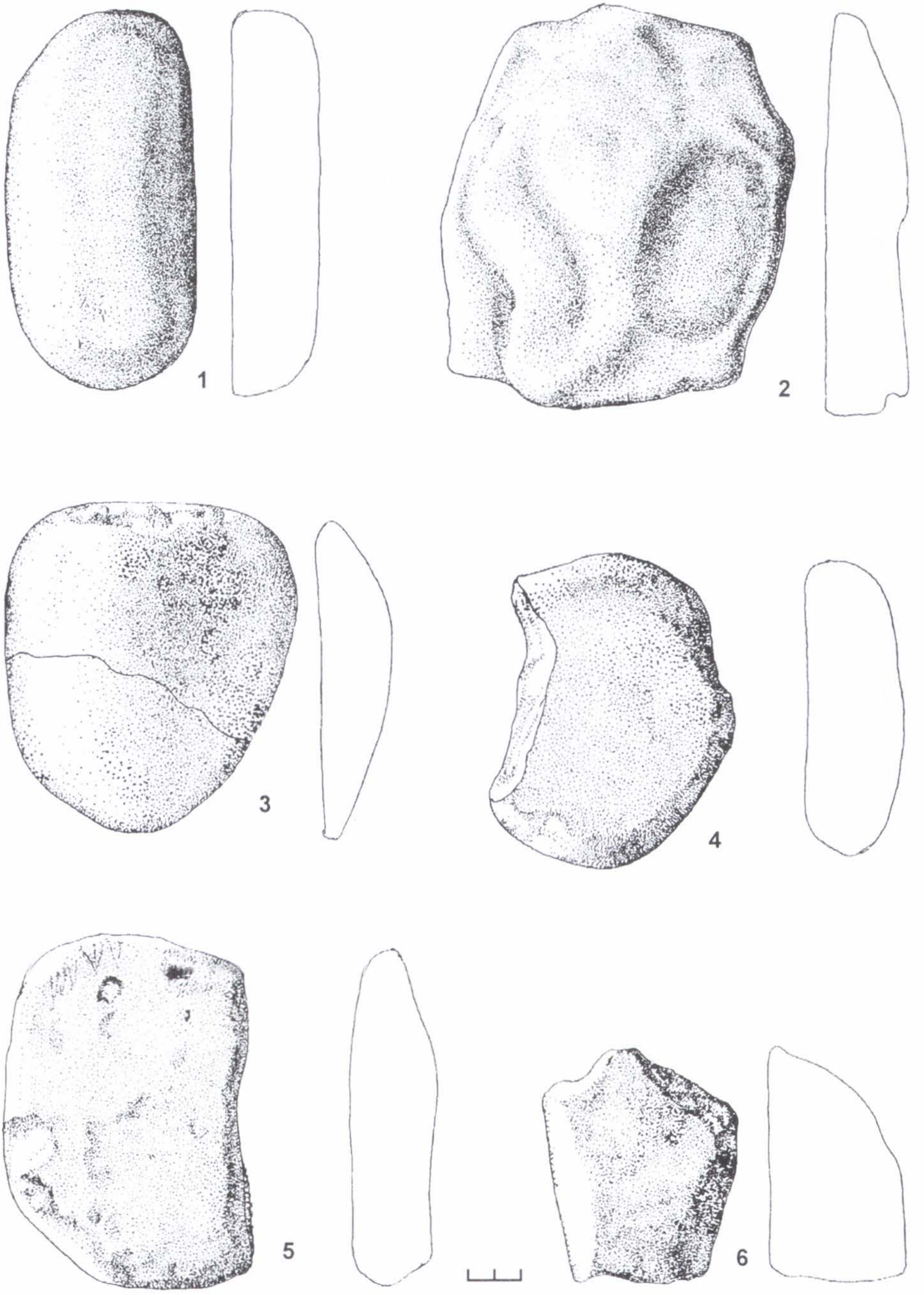

Fig. 48. Putineşti III. Fragmente de pietre de râşniță.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

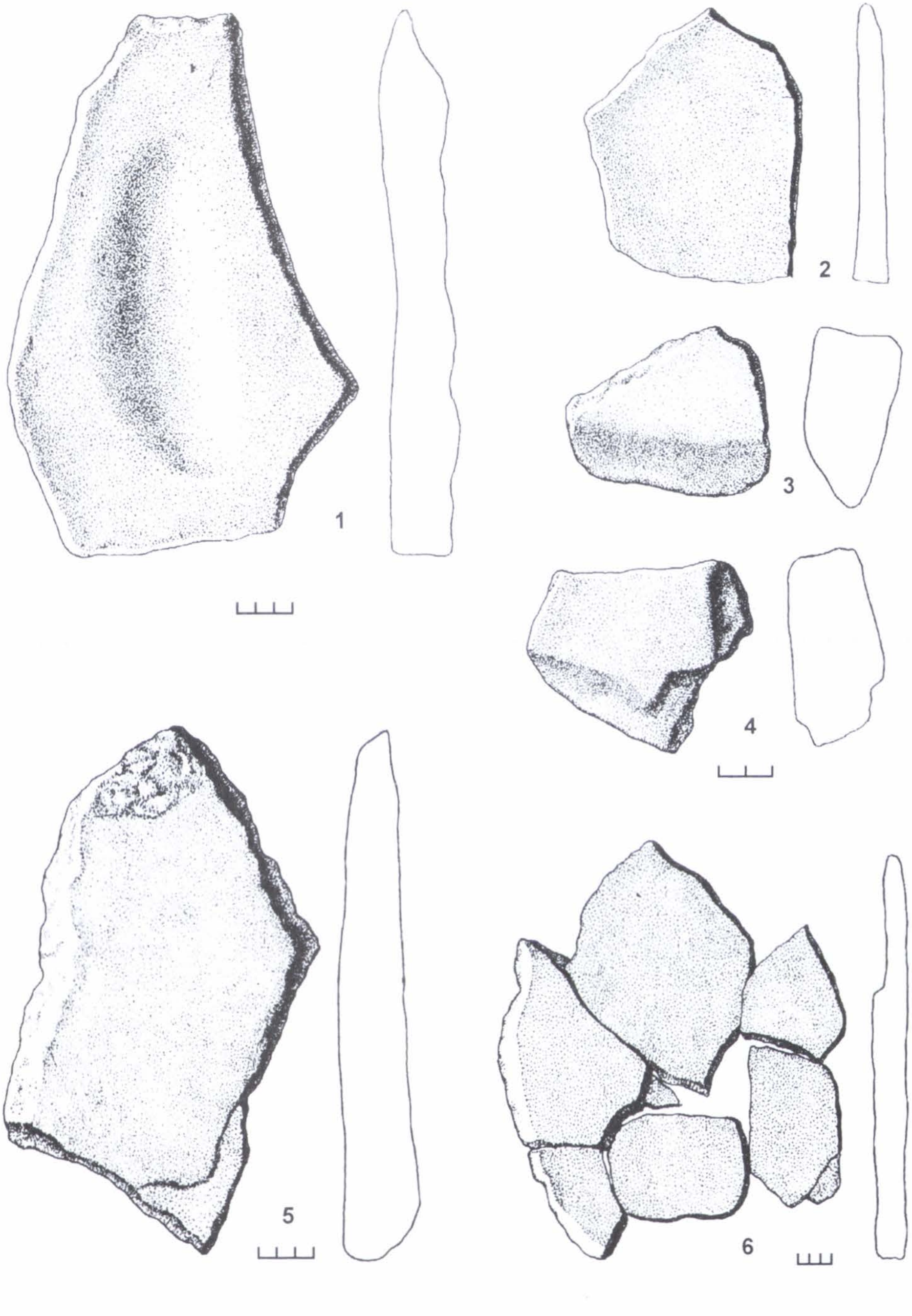

Fig. 49. Putineşti III. Fragmente de pietre de râşniţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

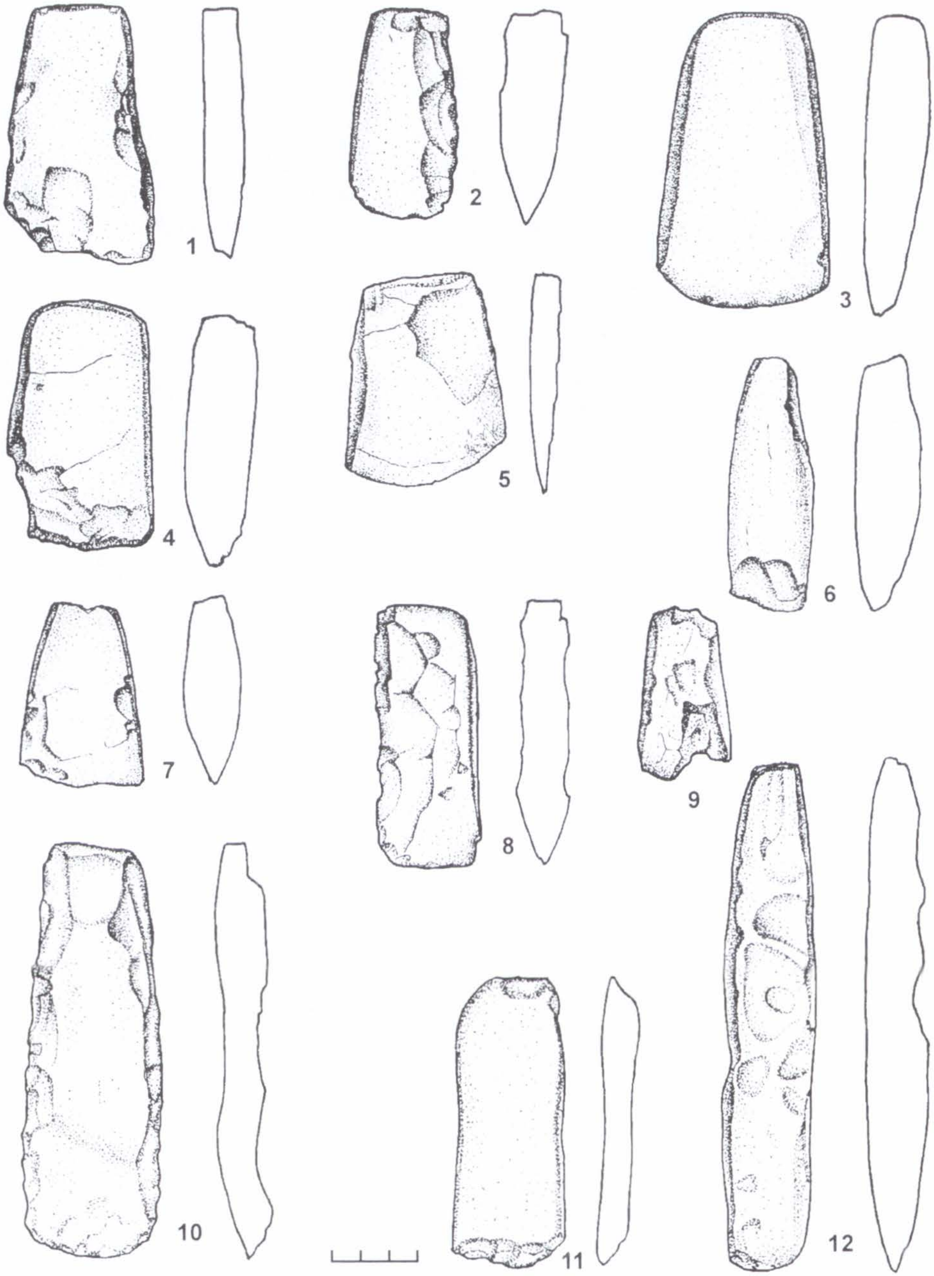

Fig. 50. Druța I. Unelte de piatră şlefuită (după N.V. Rândina).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

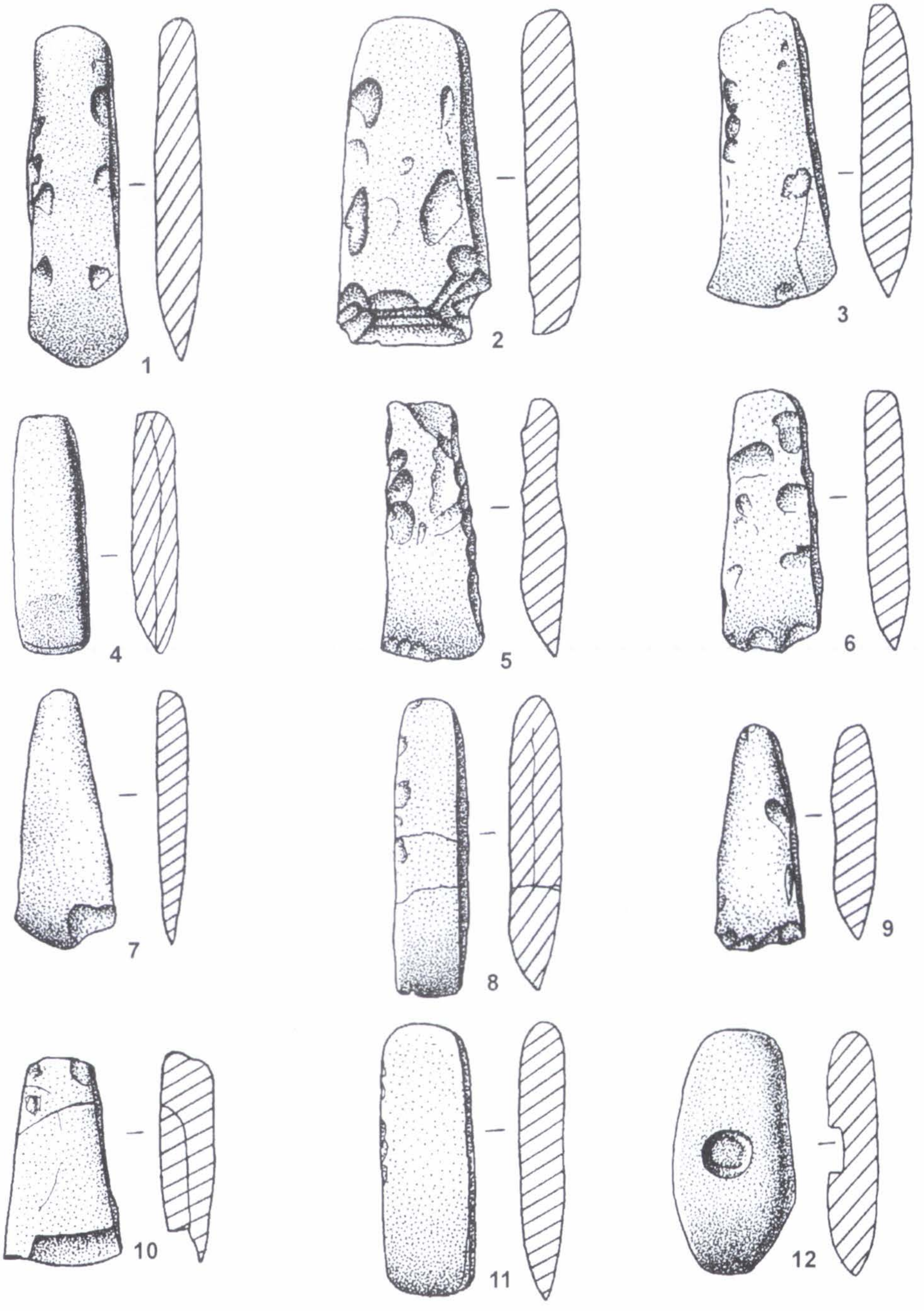

Fig. 51. Drăguşeni. Unelte de piatră şlefuită (după A. Crîşmaru).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

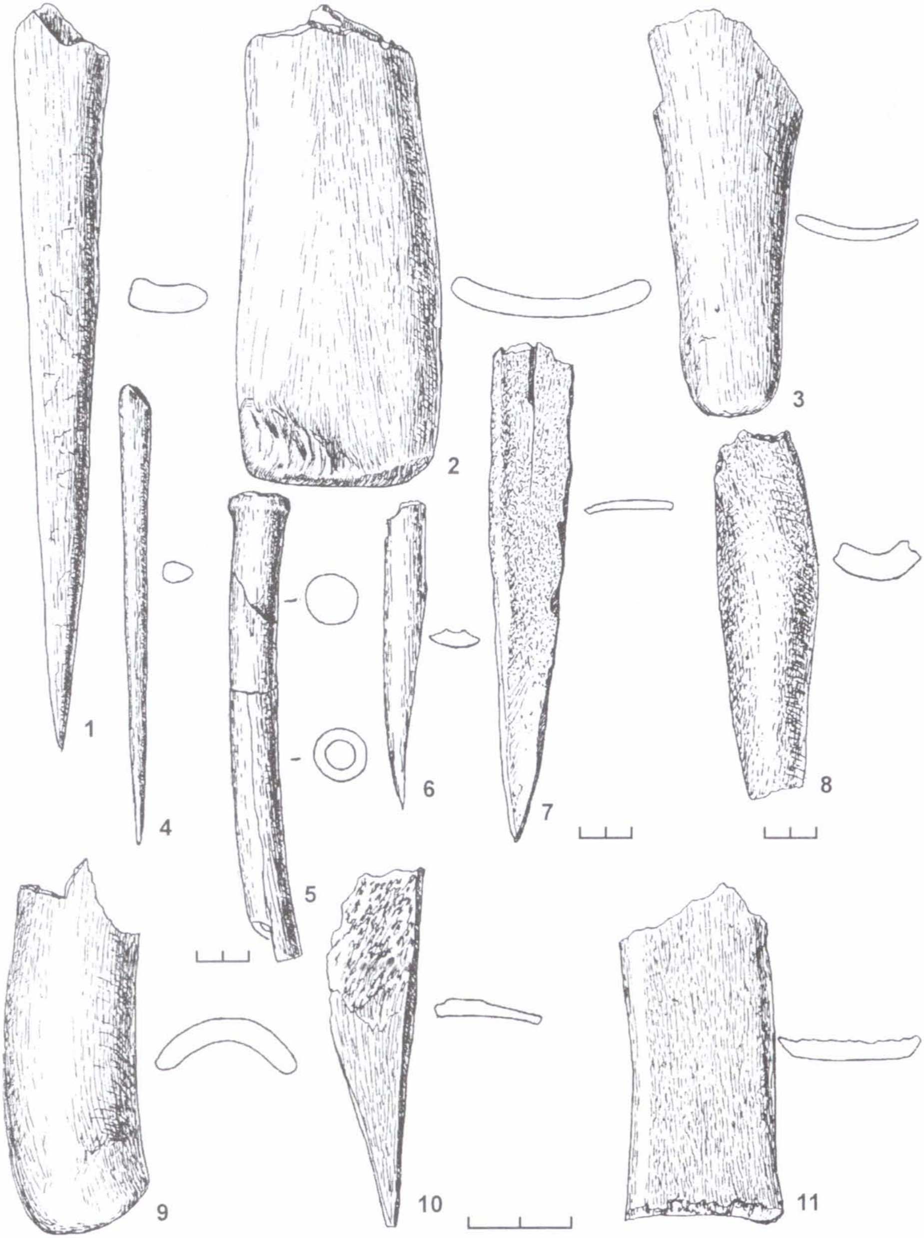

Fig. 52. Putineşti III. Piese de os.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

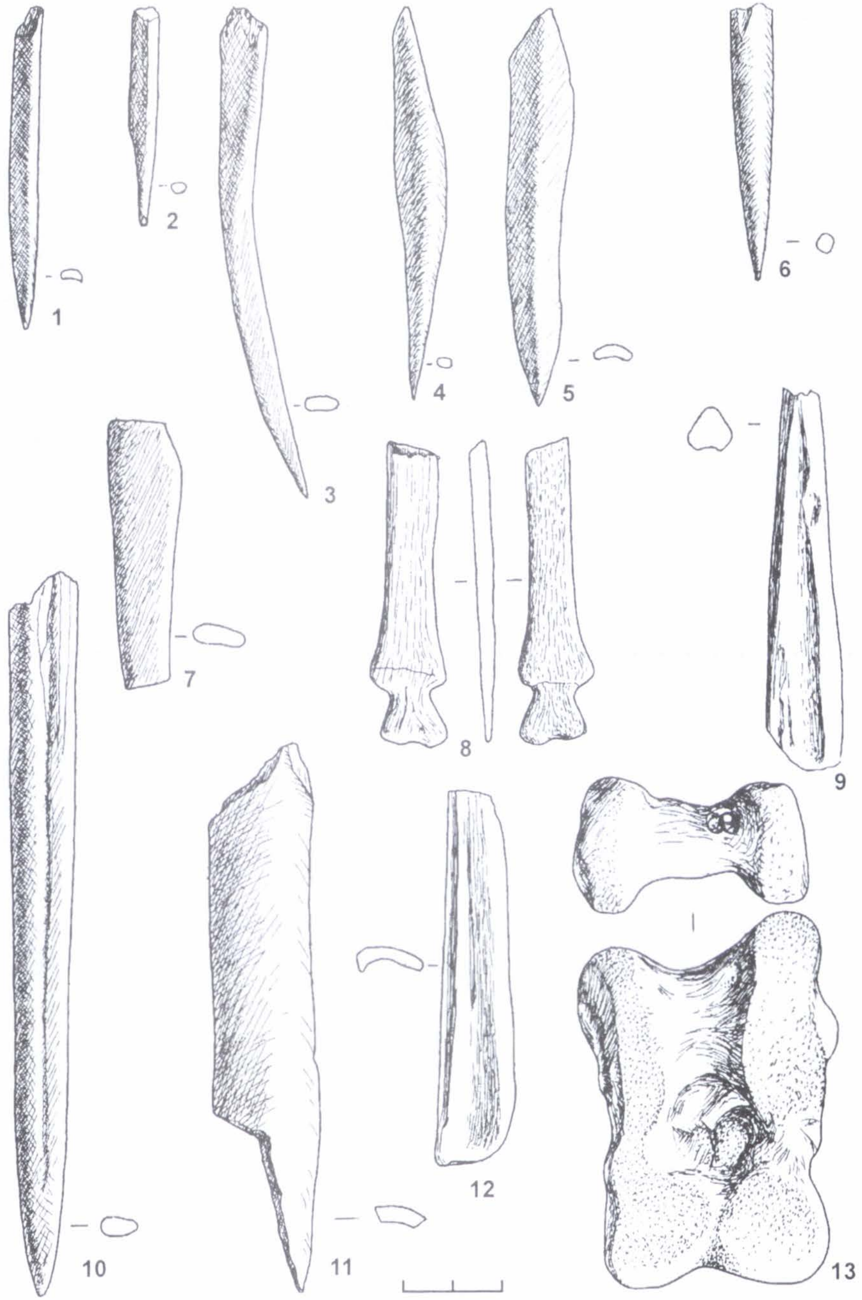

Fig. 53. Cuconeştii Vechi I. Unelte de os.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

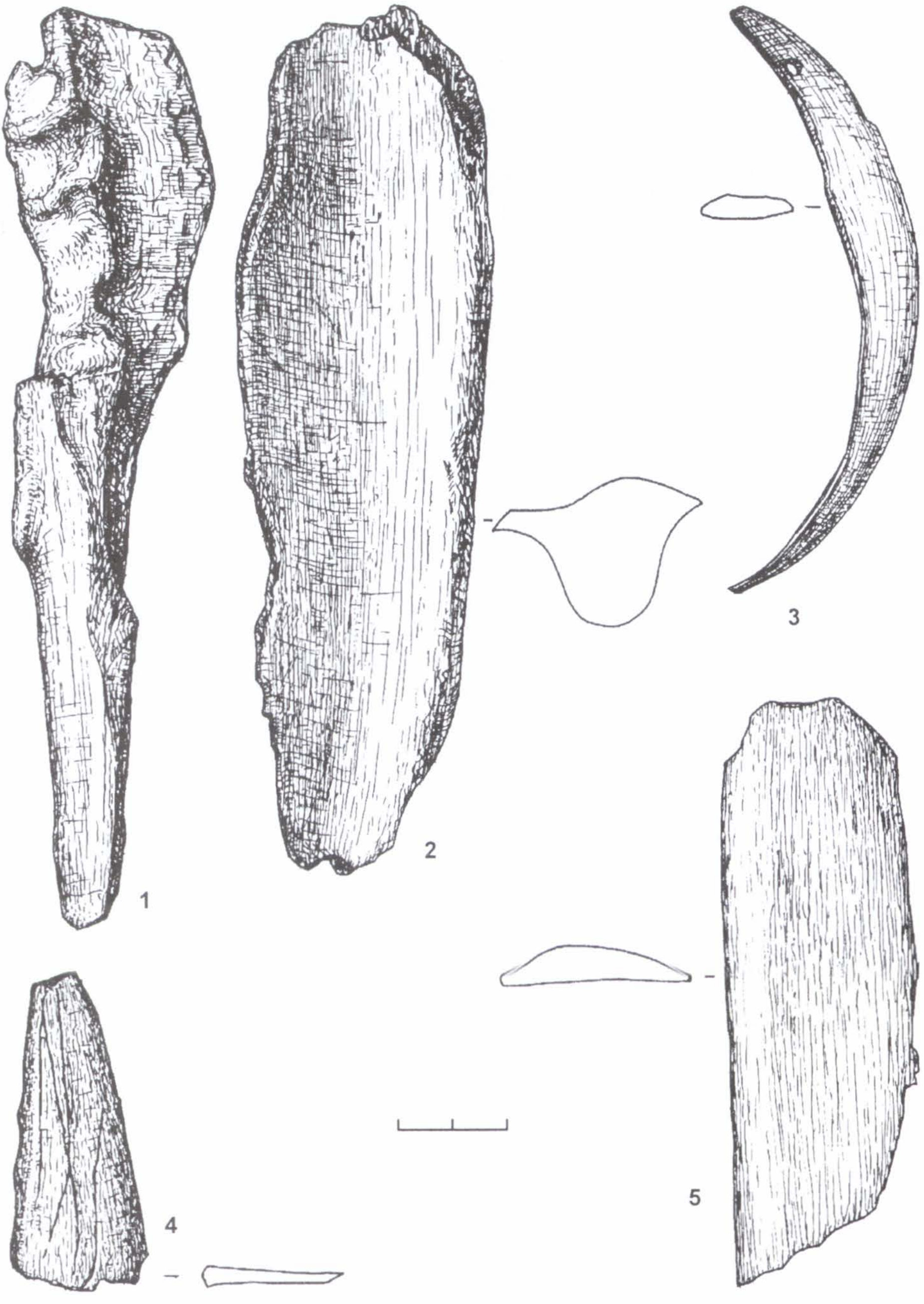

Fig. 54. Cuconeştii Vechi I. Unelte de os şi defensă de mistreţ (3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 55. Cuconeştii Vechi I. Unelte de os şi corn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

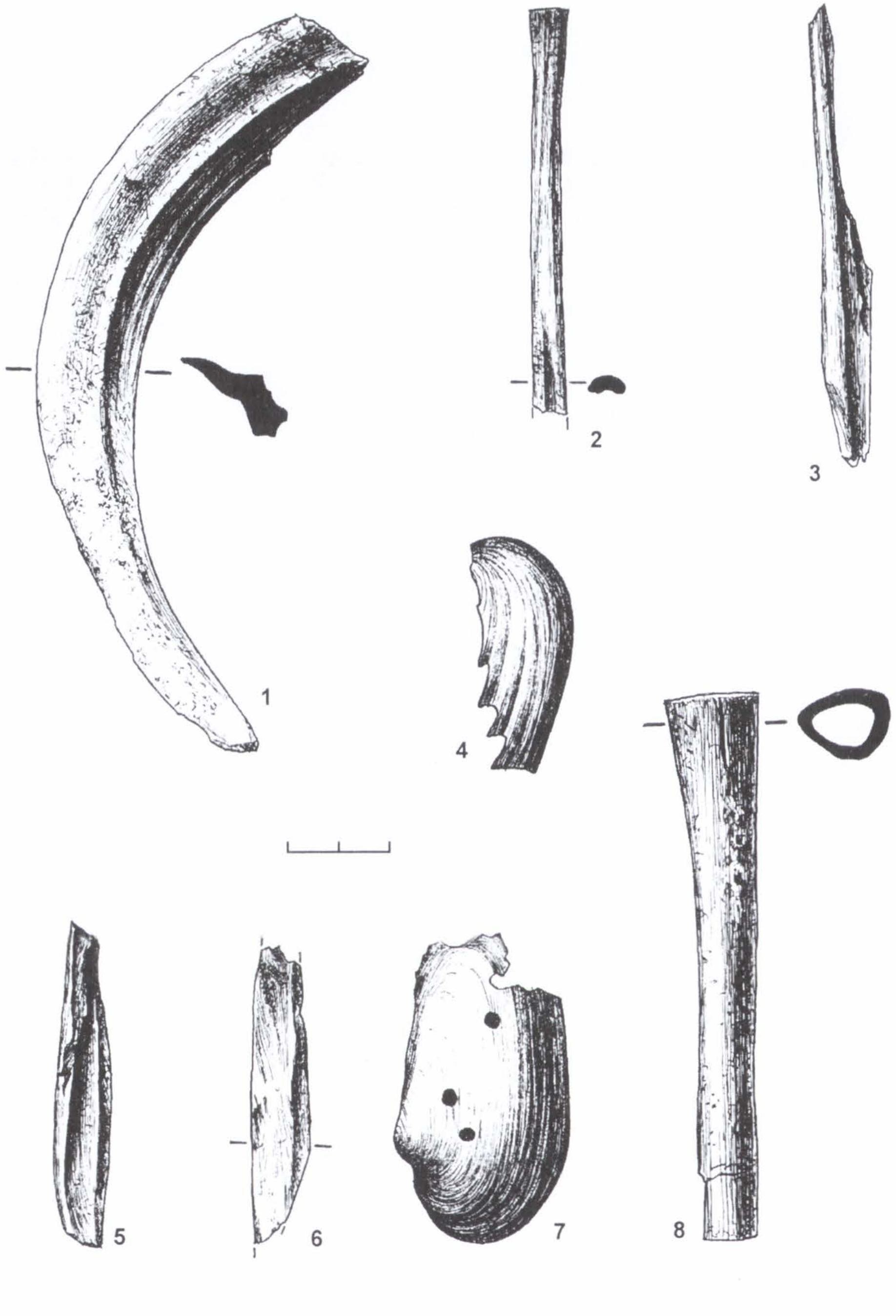

Fig. 56. Putineşti II. Piese de os şi valve de scoici *Unio*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 57. Cuconeştii Vechi I. Unelte de corn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

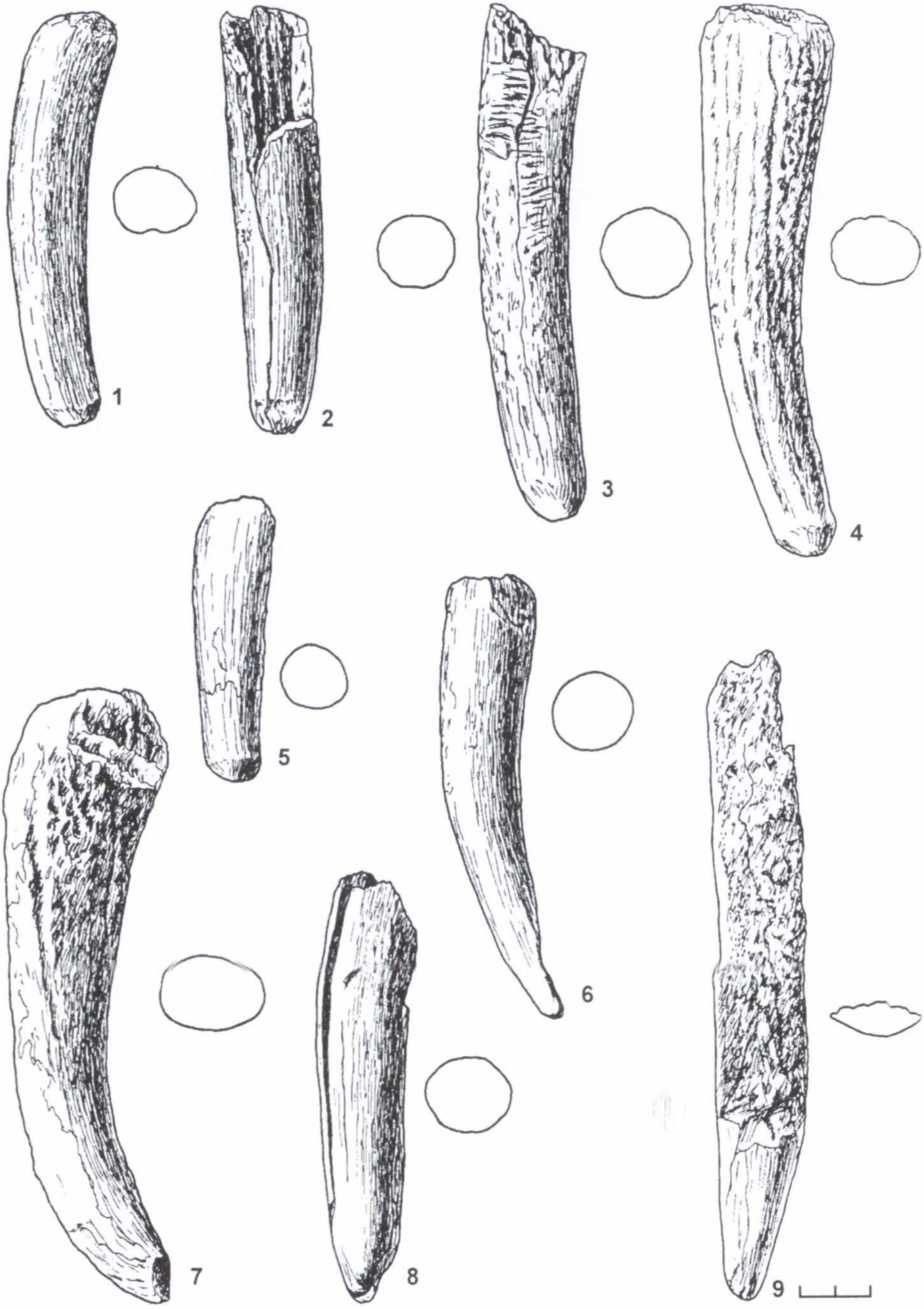

Fig. 58. Cuconeştii Vechi I. Piese de corn

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

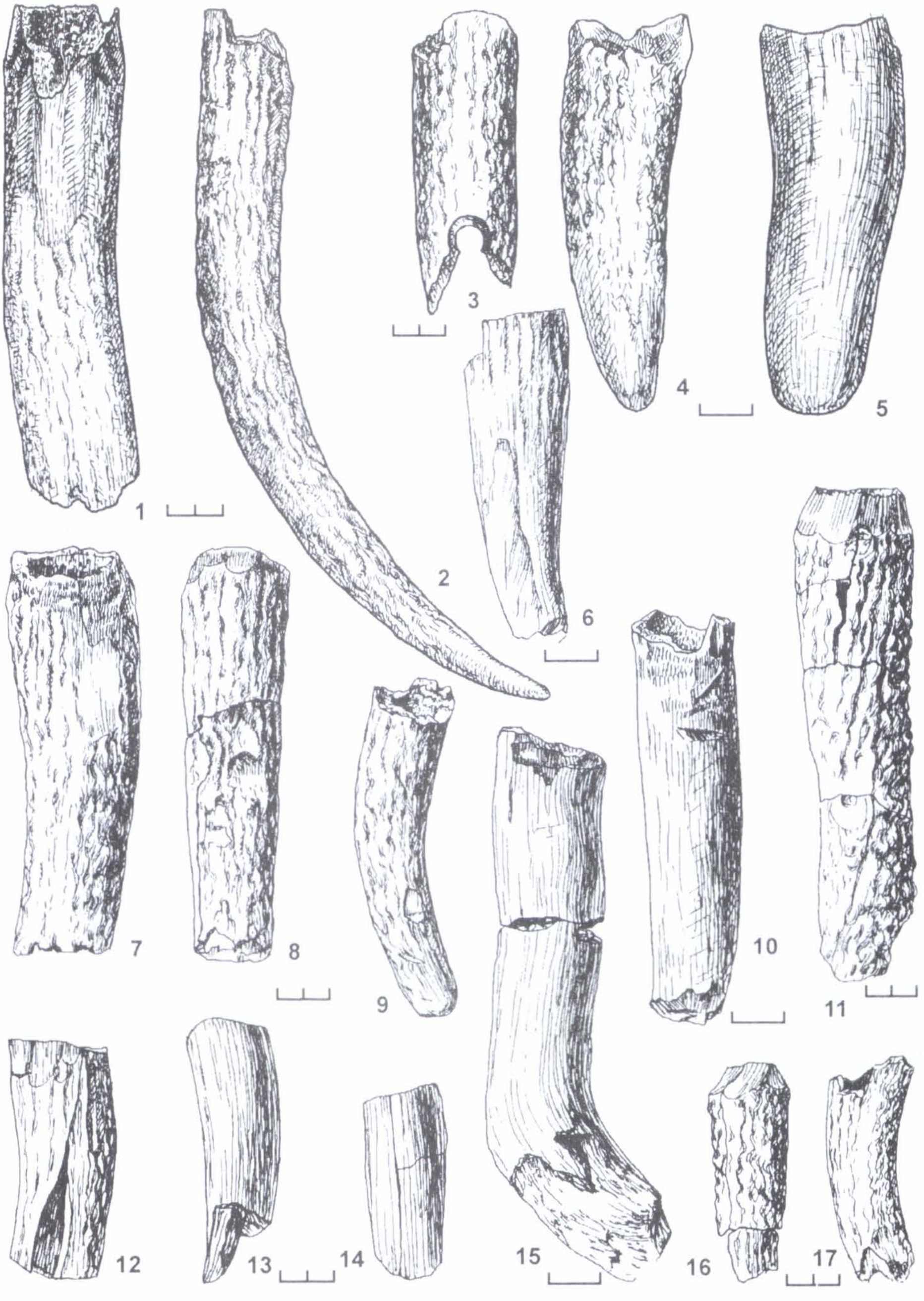

Fig. 59. Putineşti III. Unelte de corn.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

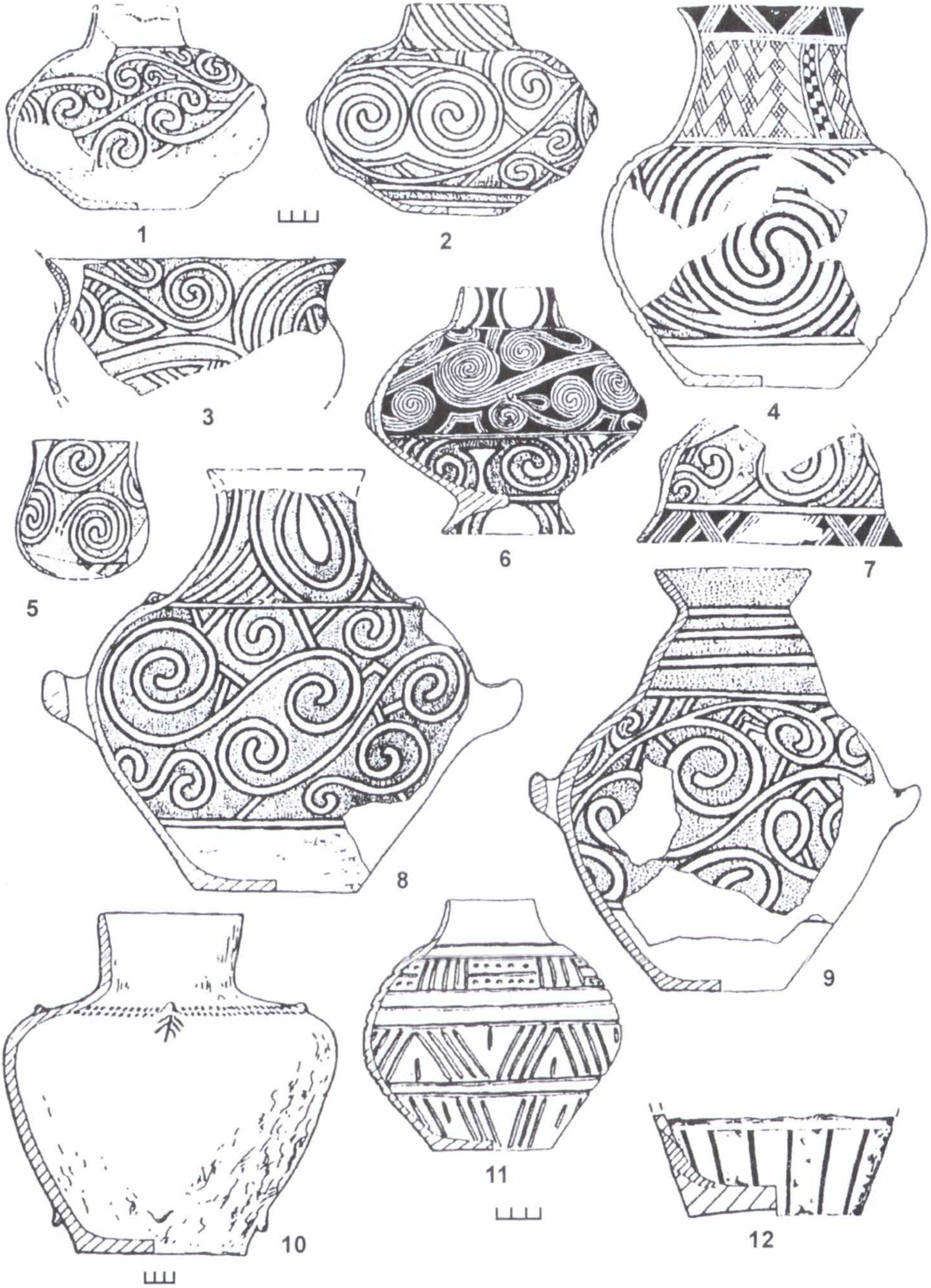

Fig. 60. Jura. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

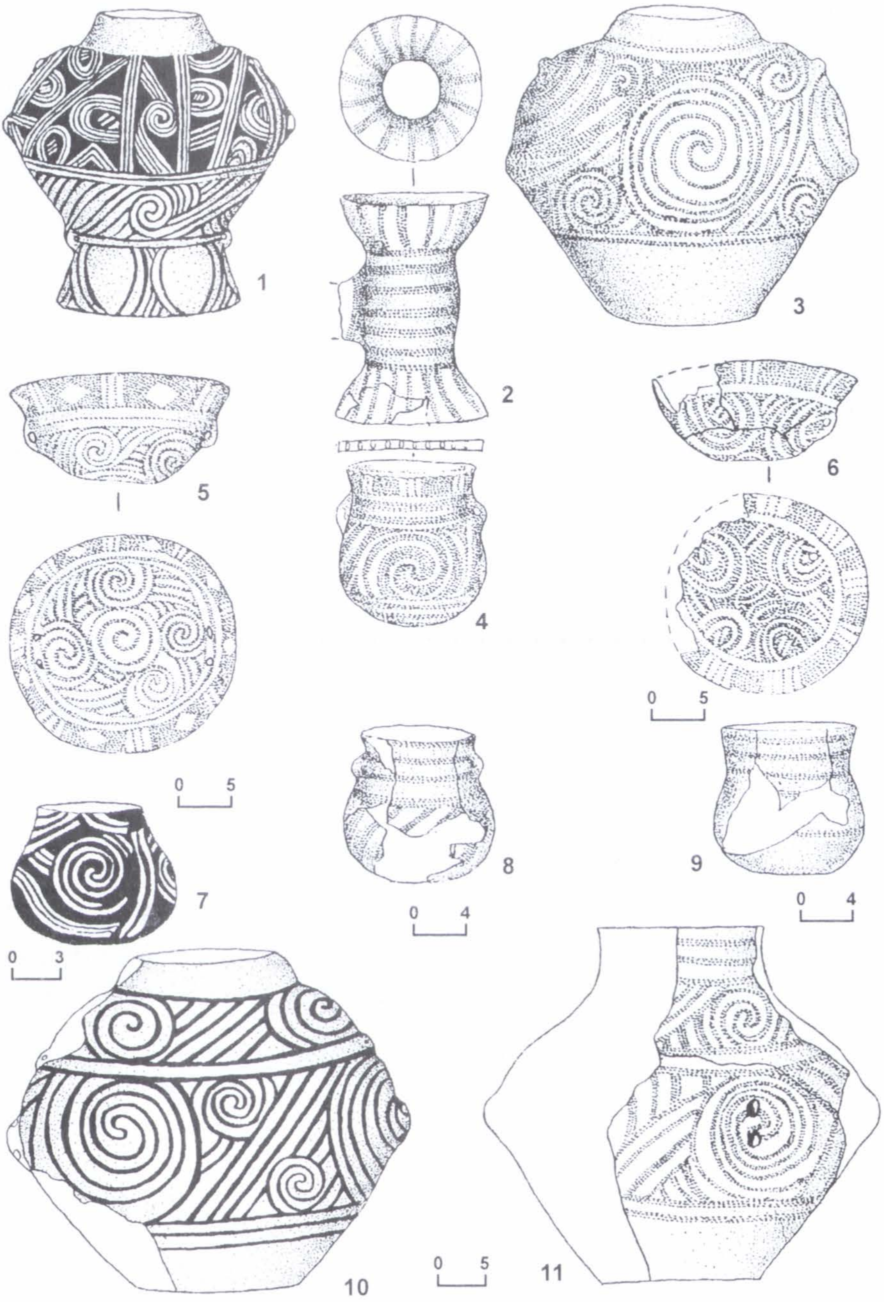

Fig. 61. Brânzeni IV. Vase de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

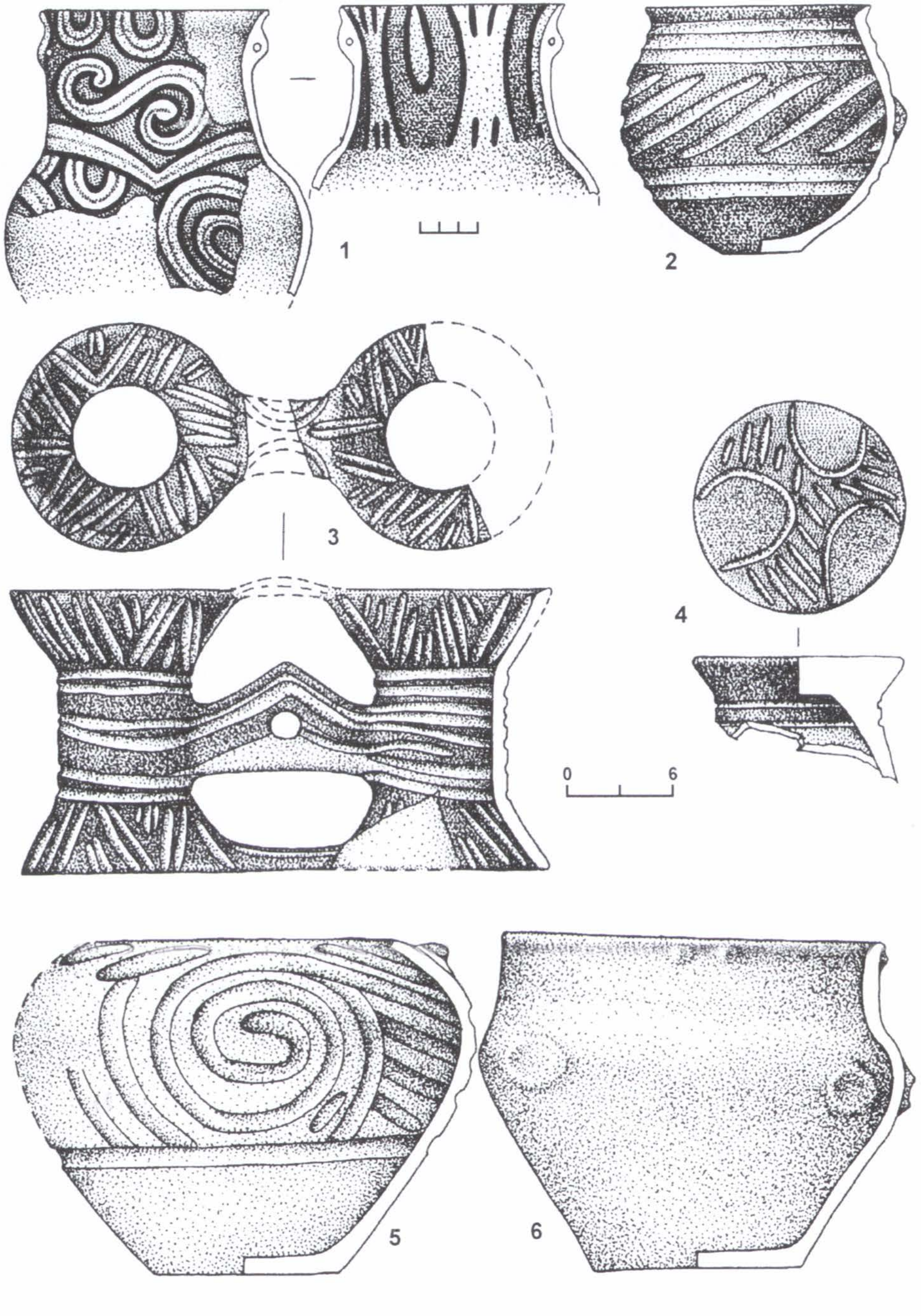

Fig. 62. Cuconeştii Vechi I. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

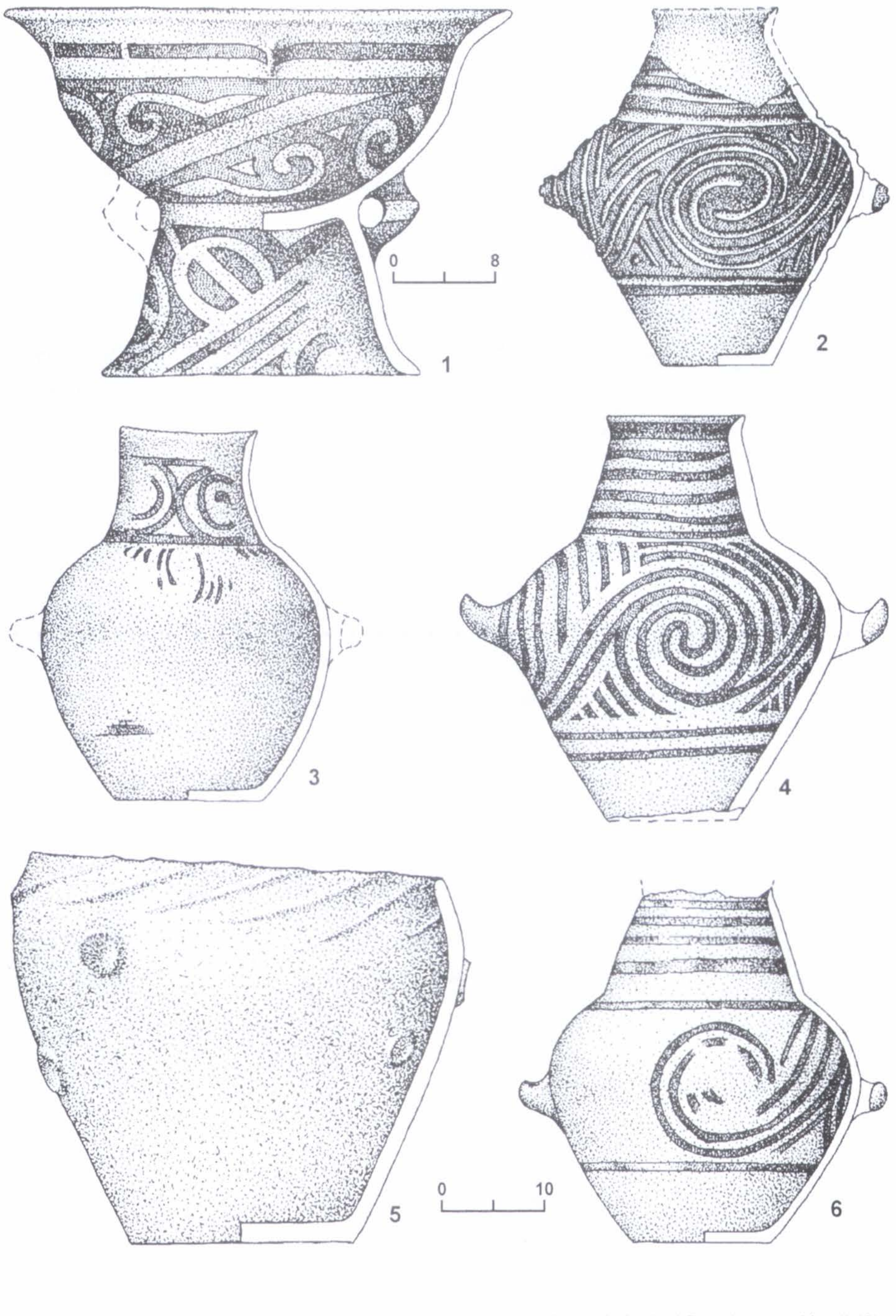

Fig. 63. Vase de la Cuconeştii Vechi I (1-2, 5), Duruitoarea Veche I (3-4) şi Duruitoarea Nouă (6).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

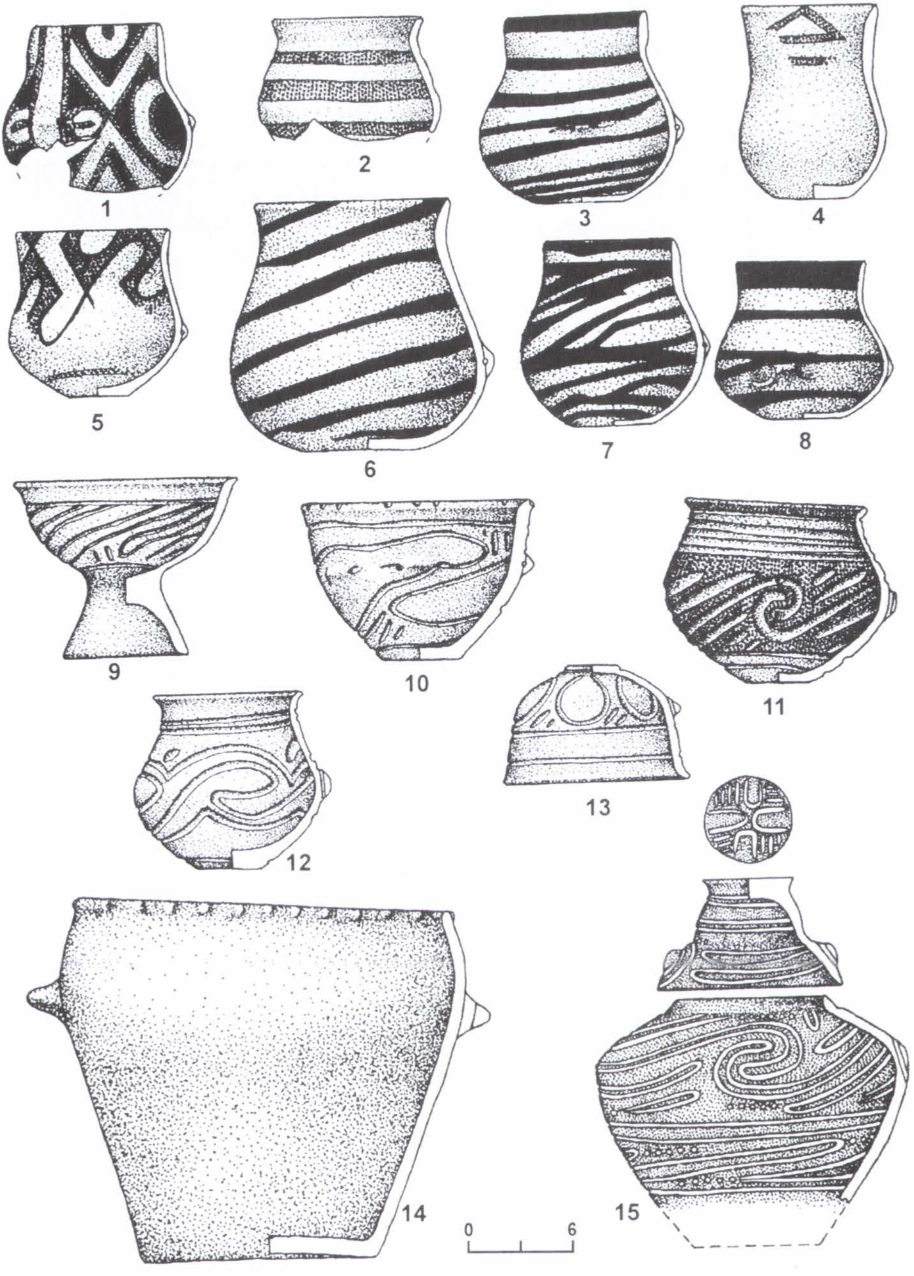

Fig. 64. Ceramică de la Duruitoarea Nouă (1, 6), Cuconeştii Vechi I (2, 5, 9-15) şi Duruitoarea Veche (3-4, 7-8).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

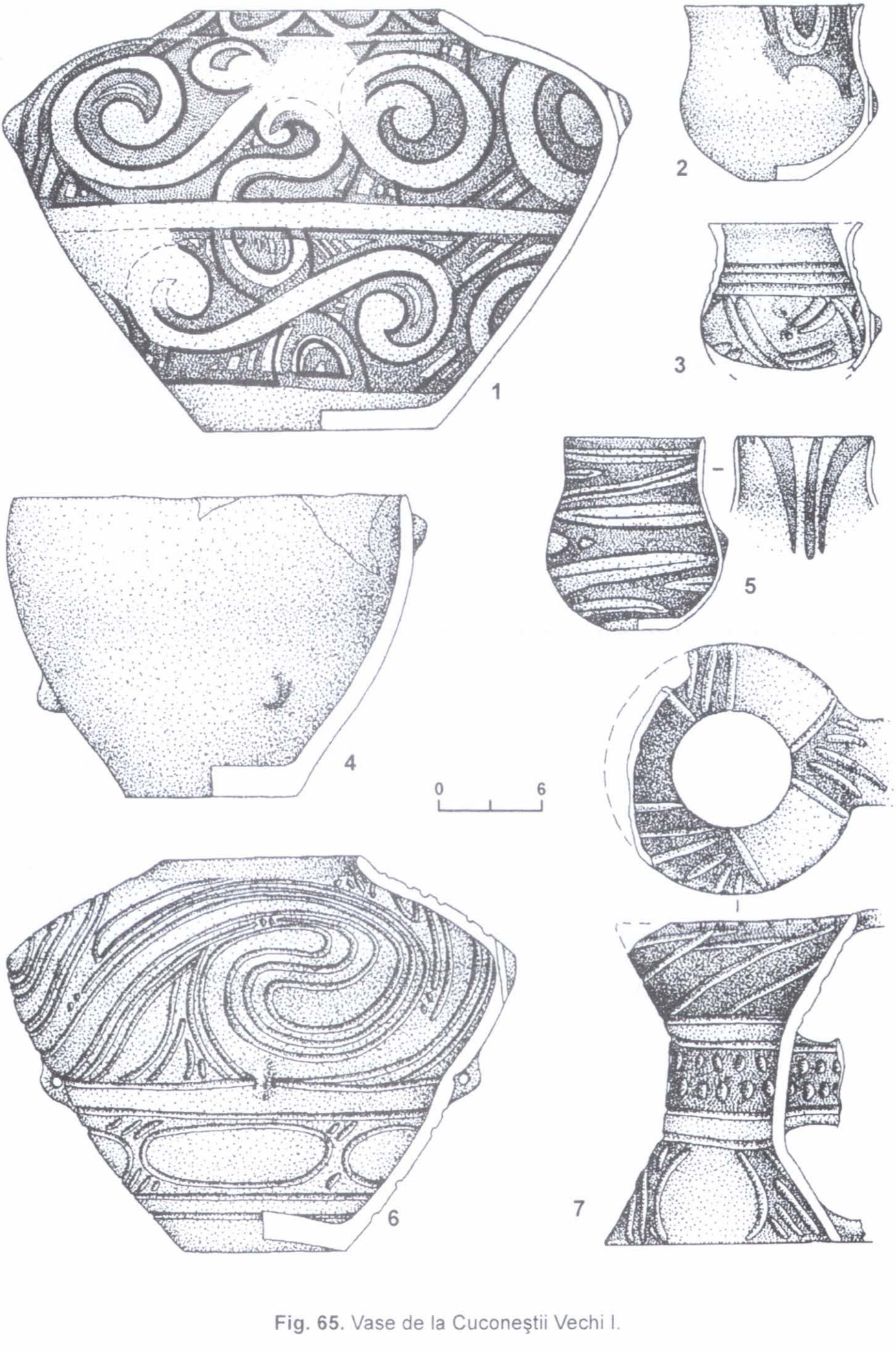

Fig. 65. Vase de la Cuconeştii Vechi I.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

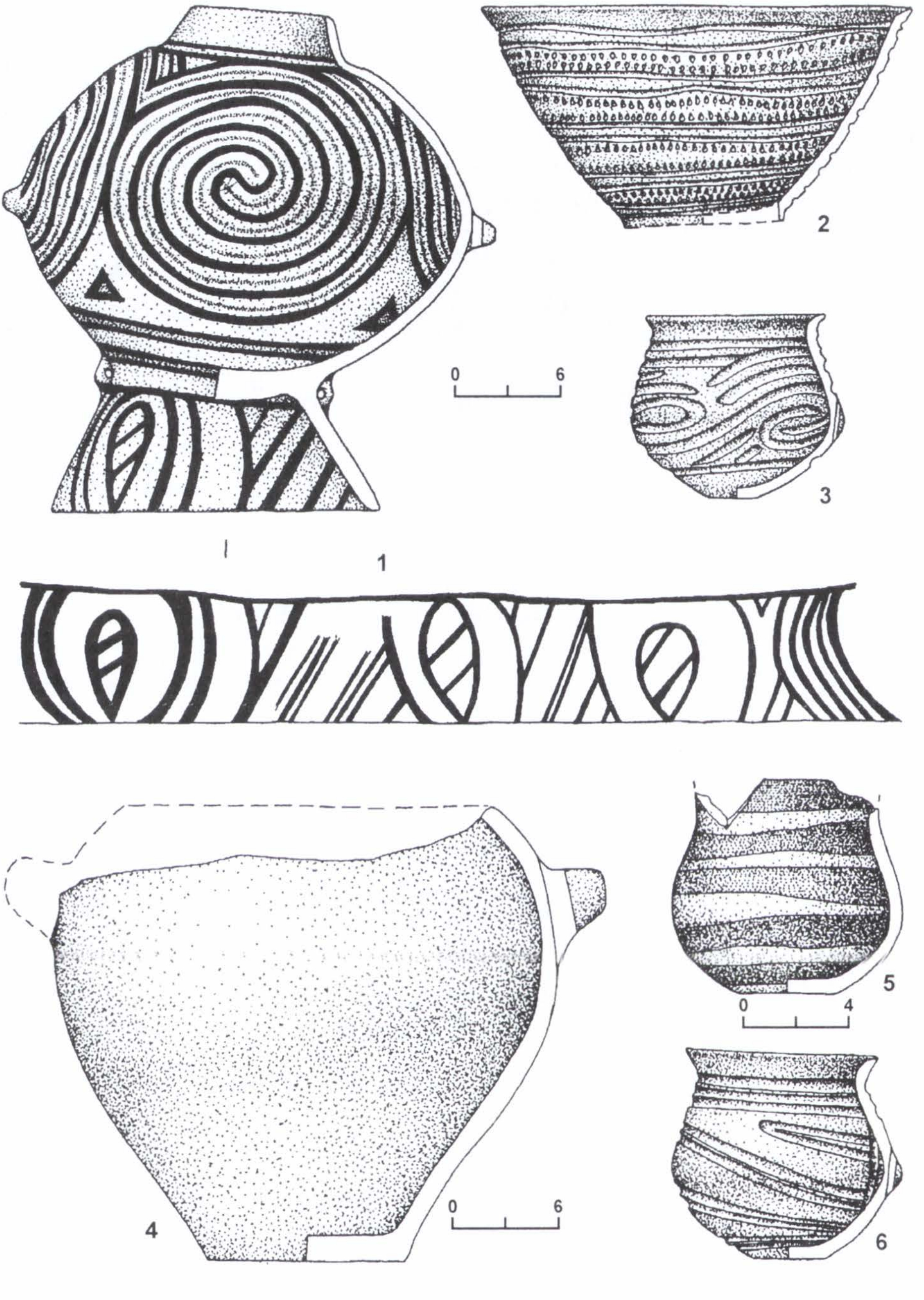

Fig. 66. Vase de la Duruitoarea Veche I (1), Putineşti III (2), Cuconeştii Vechi I (3) şi Duruitoarea Nouă (4-5)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 67. Nezvisko. Piese de lut (după E.K. Cernâș).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

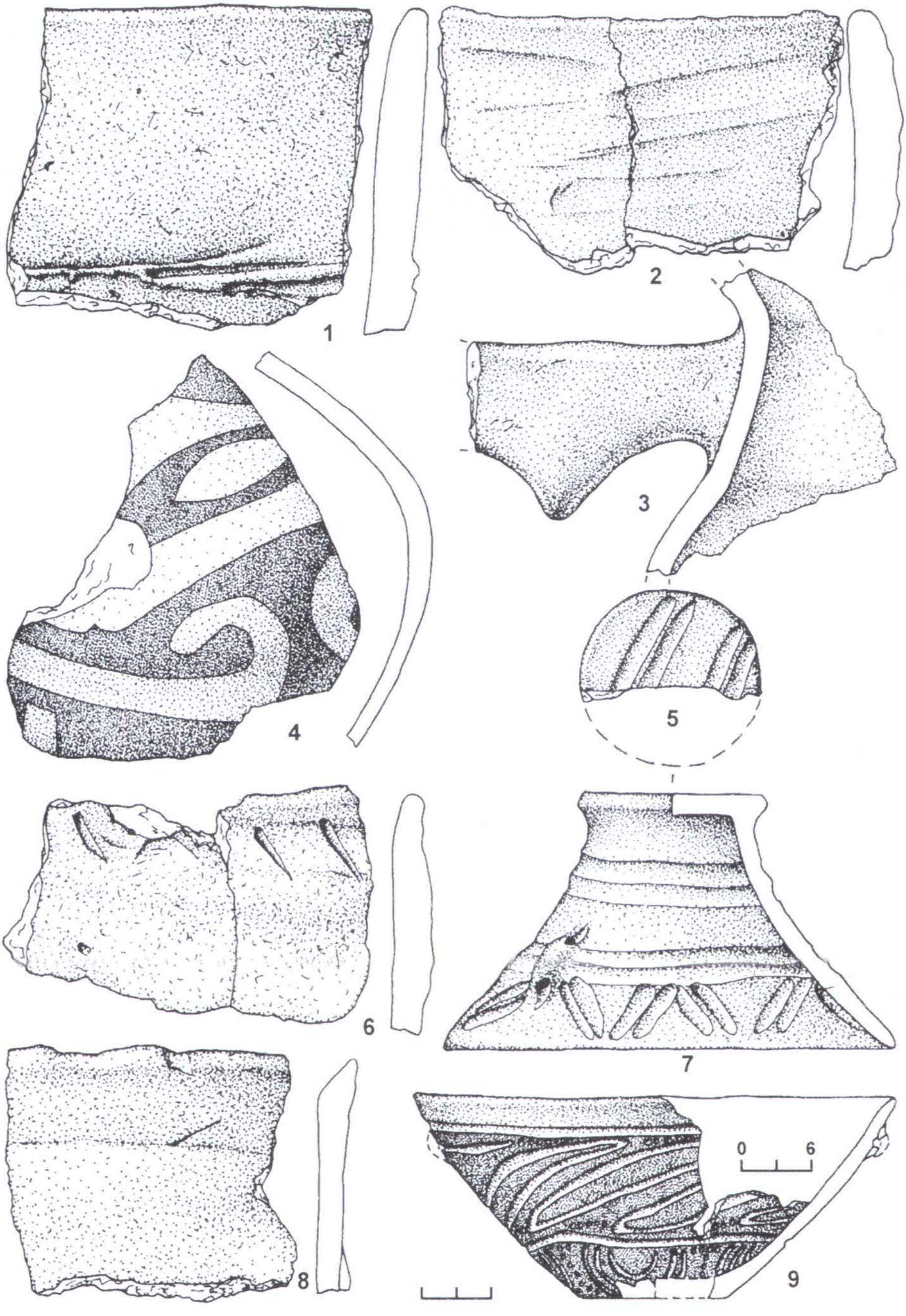

Fig. 68. Putineşti II. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

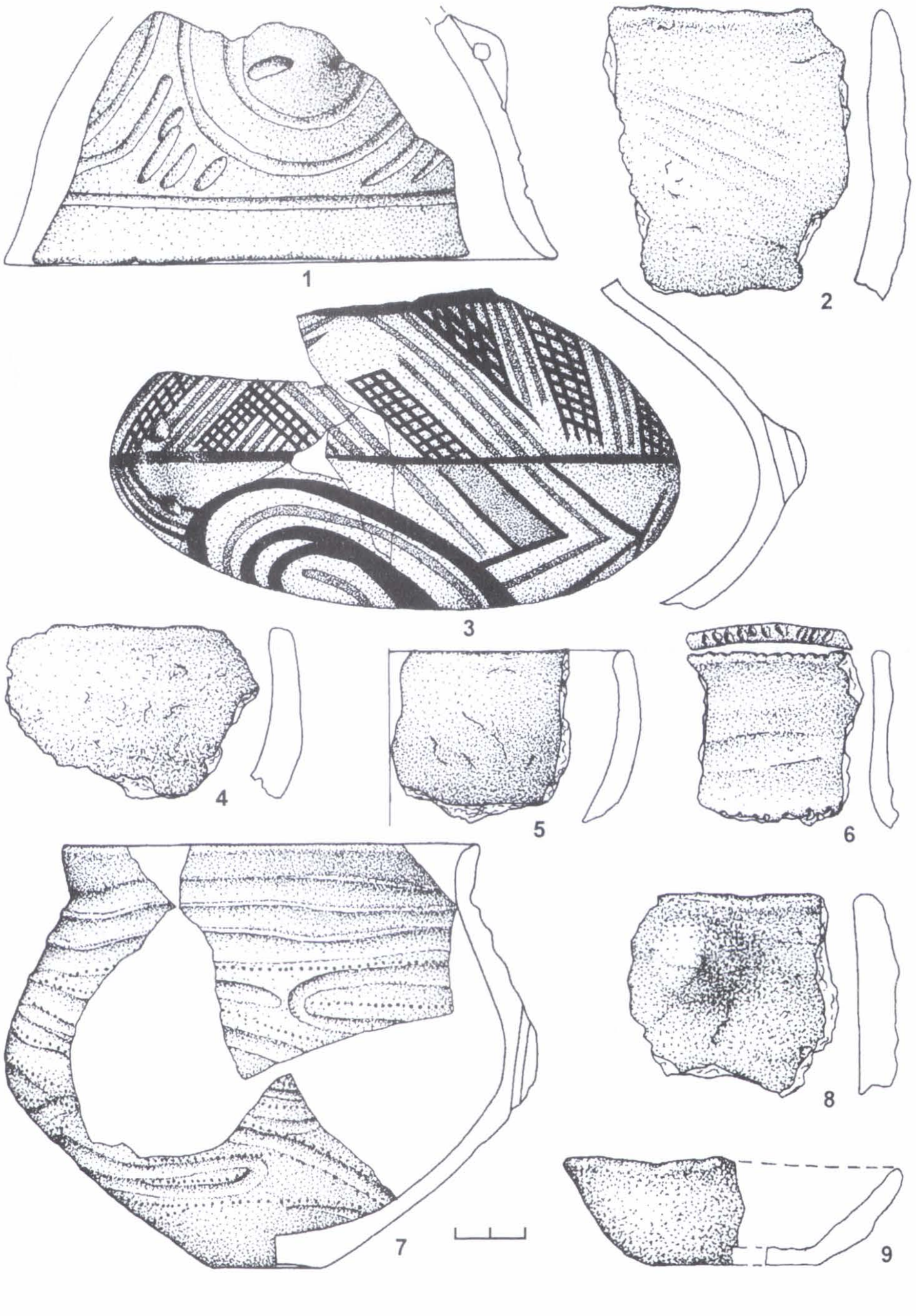

Fig. 69. Ceramică: 1-2, 4-6, 8 - Putineşti II; 7 - Cuconeştii Vechi I; 9 - Duruitoarea Nouă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

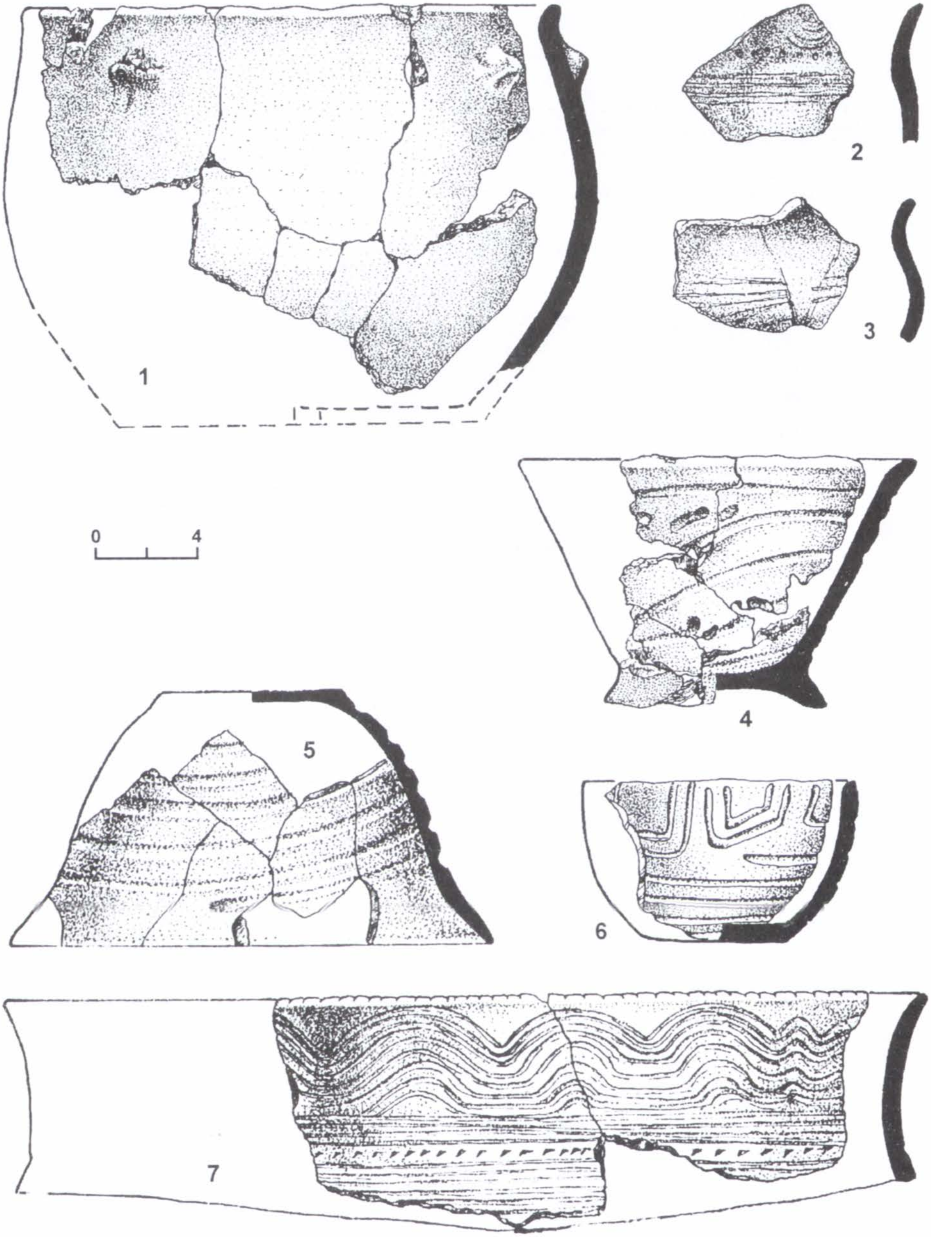

Fig. 70. Putineşti III. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

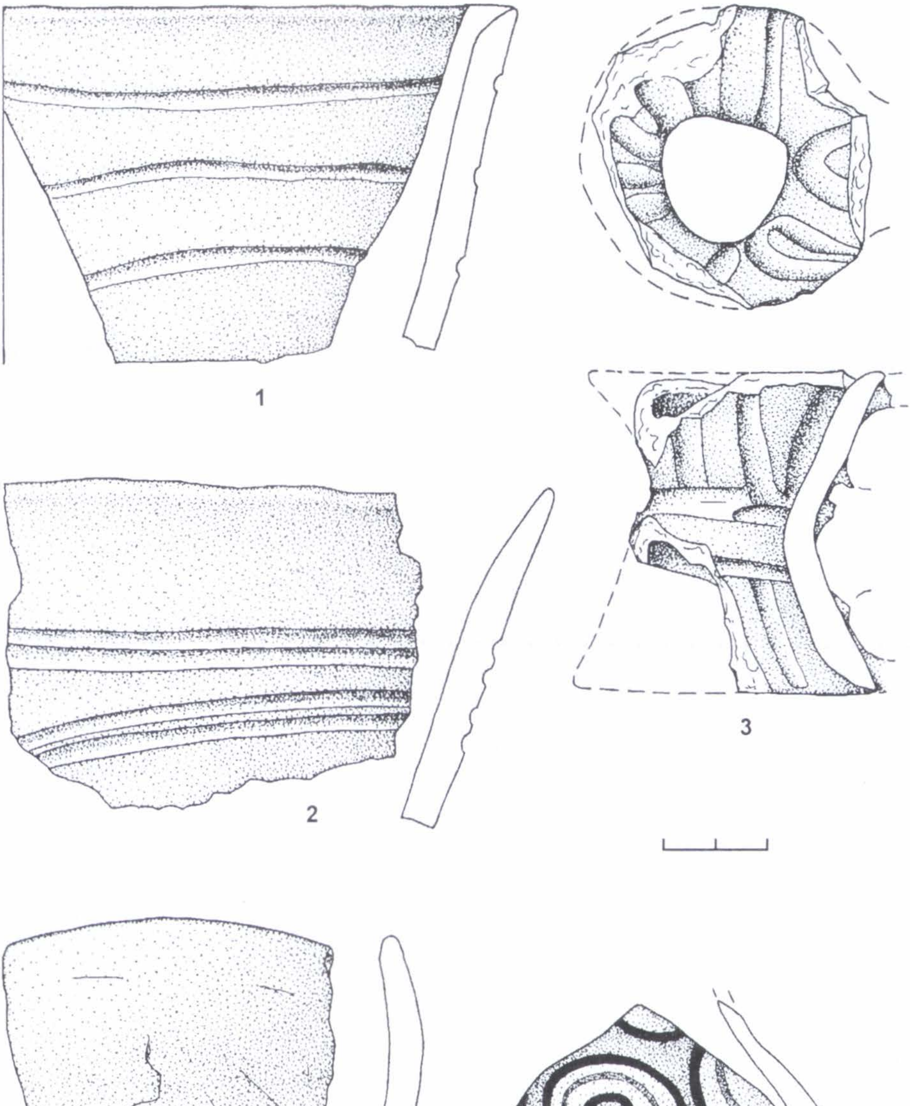

Fig. 71. Putineşti II. Fragmente de vase.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

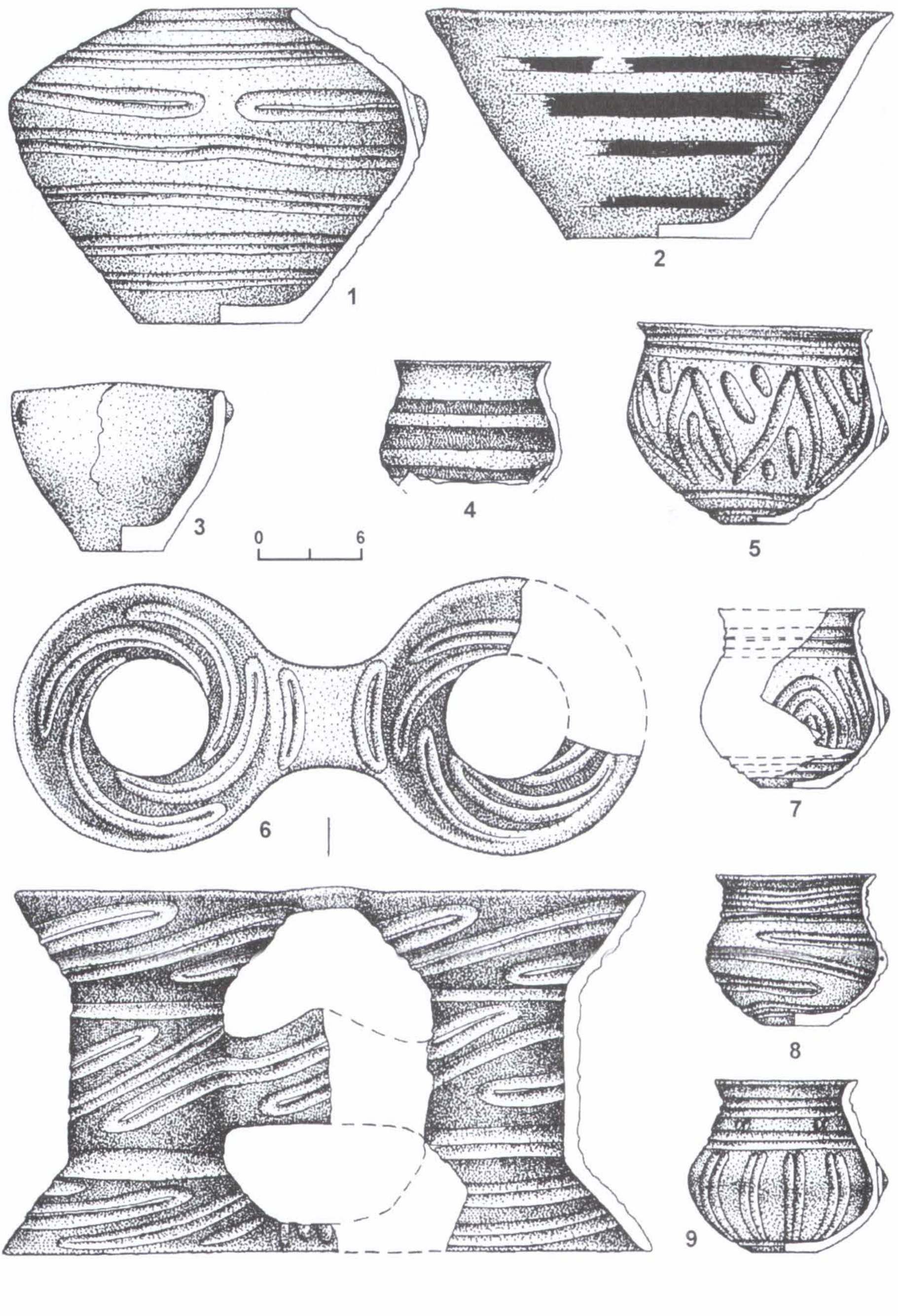

Fig. 72. Ceramică de la Cuconeştii Vechi I (1, 3-9) şi Duruitoarea Nouă (2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

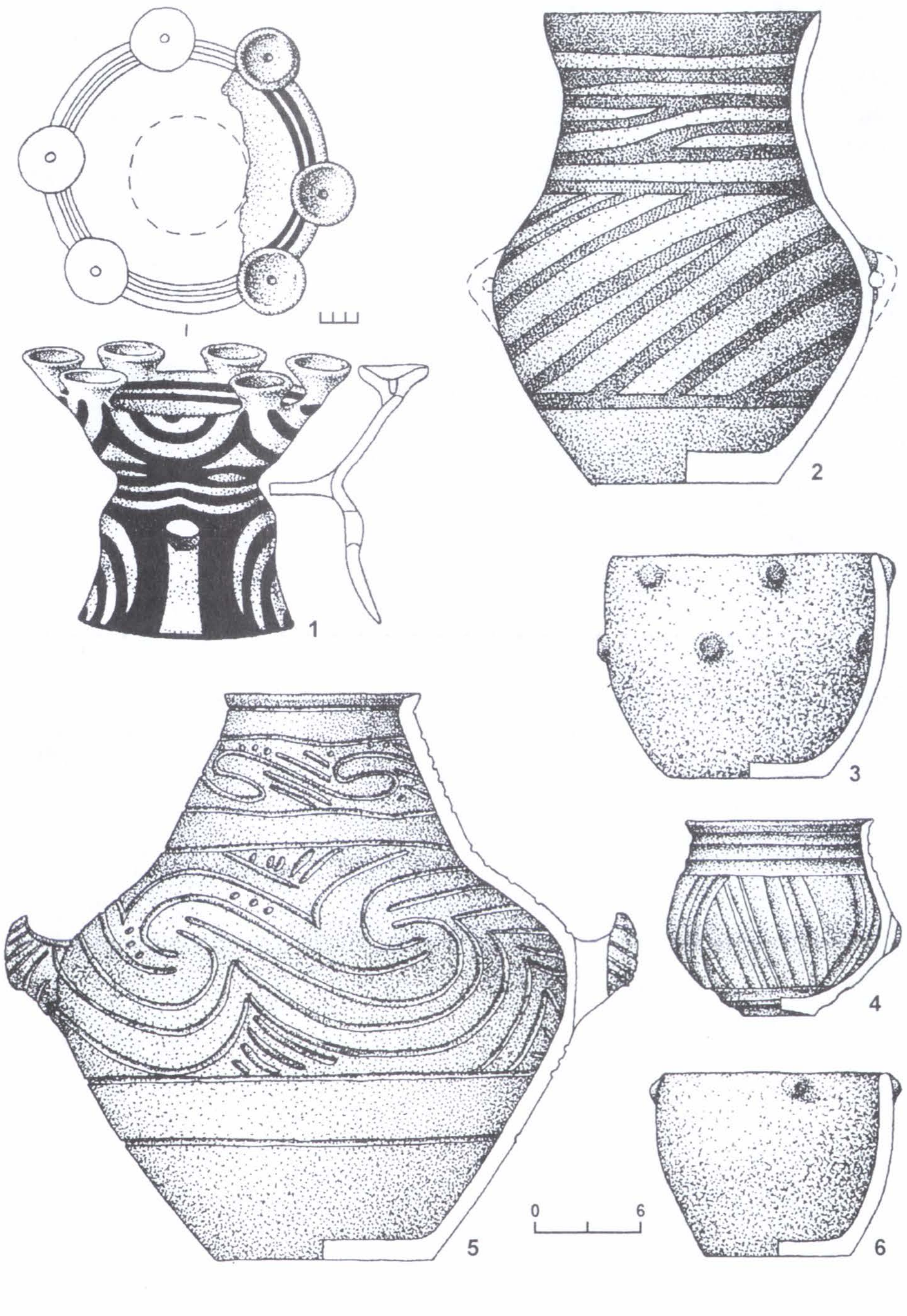

Fig. 73. Vase de la Cuconeştii Vechi I (1, 3-6) şi Duruitoarea Veche I (2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

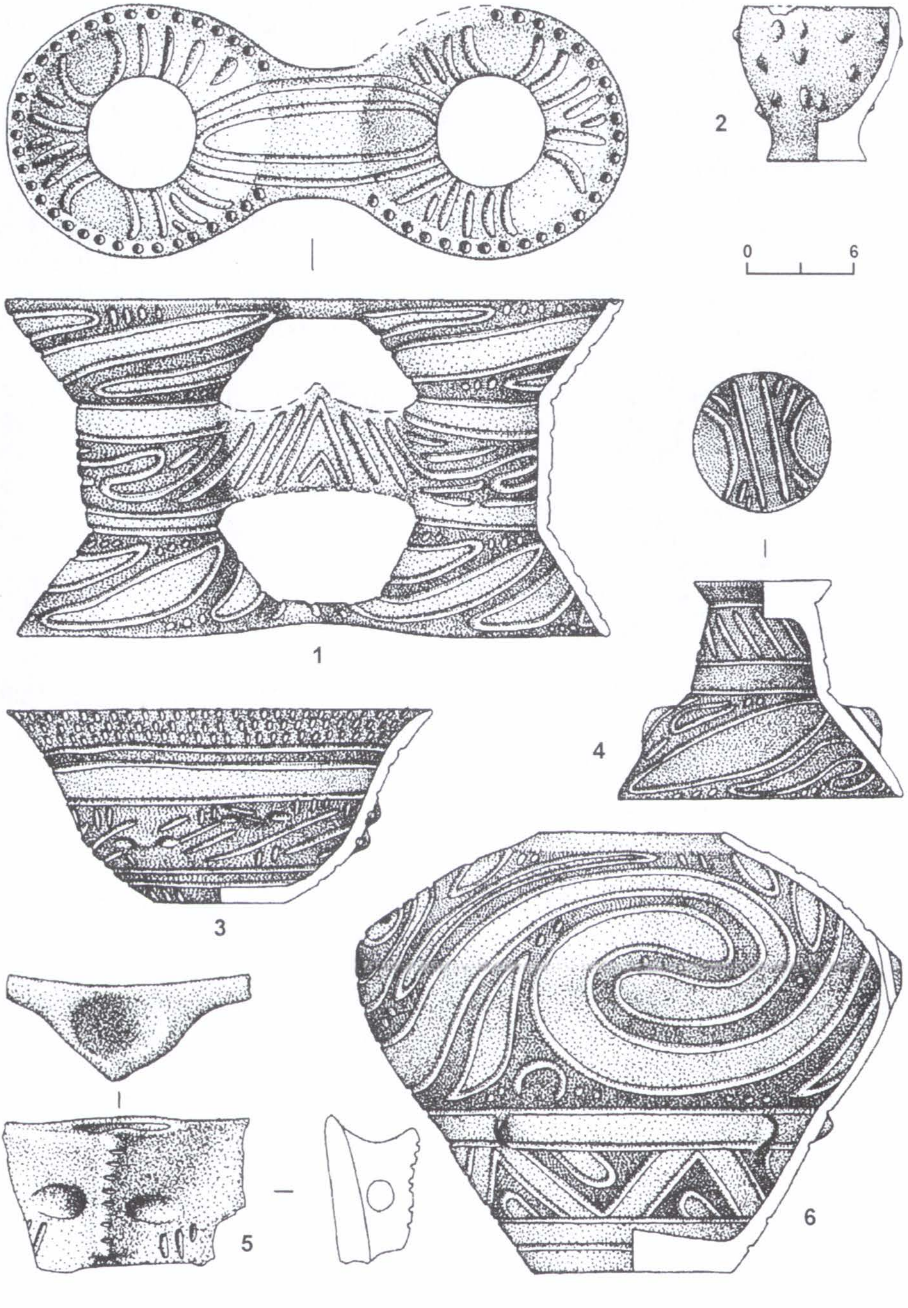

Fig. 74. Cuconeştii Vechi I. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

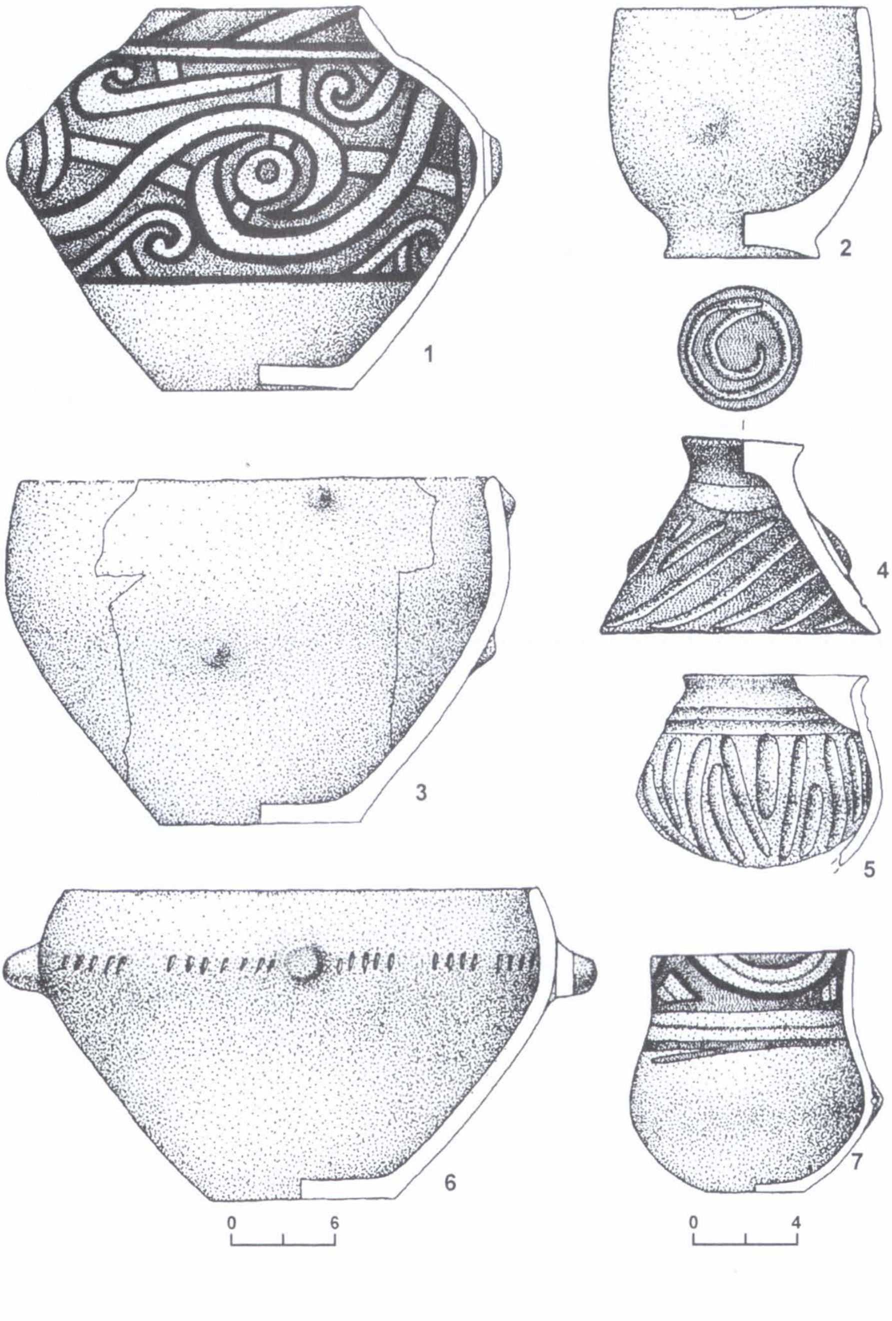

Fig. 75. Vase de la Cuconeştii Vechi I (1, 5-7) şi Duruitoarea Nouă (6).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

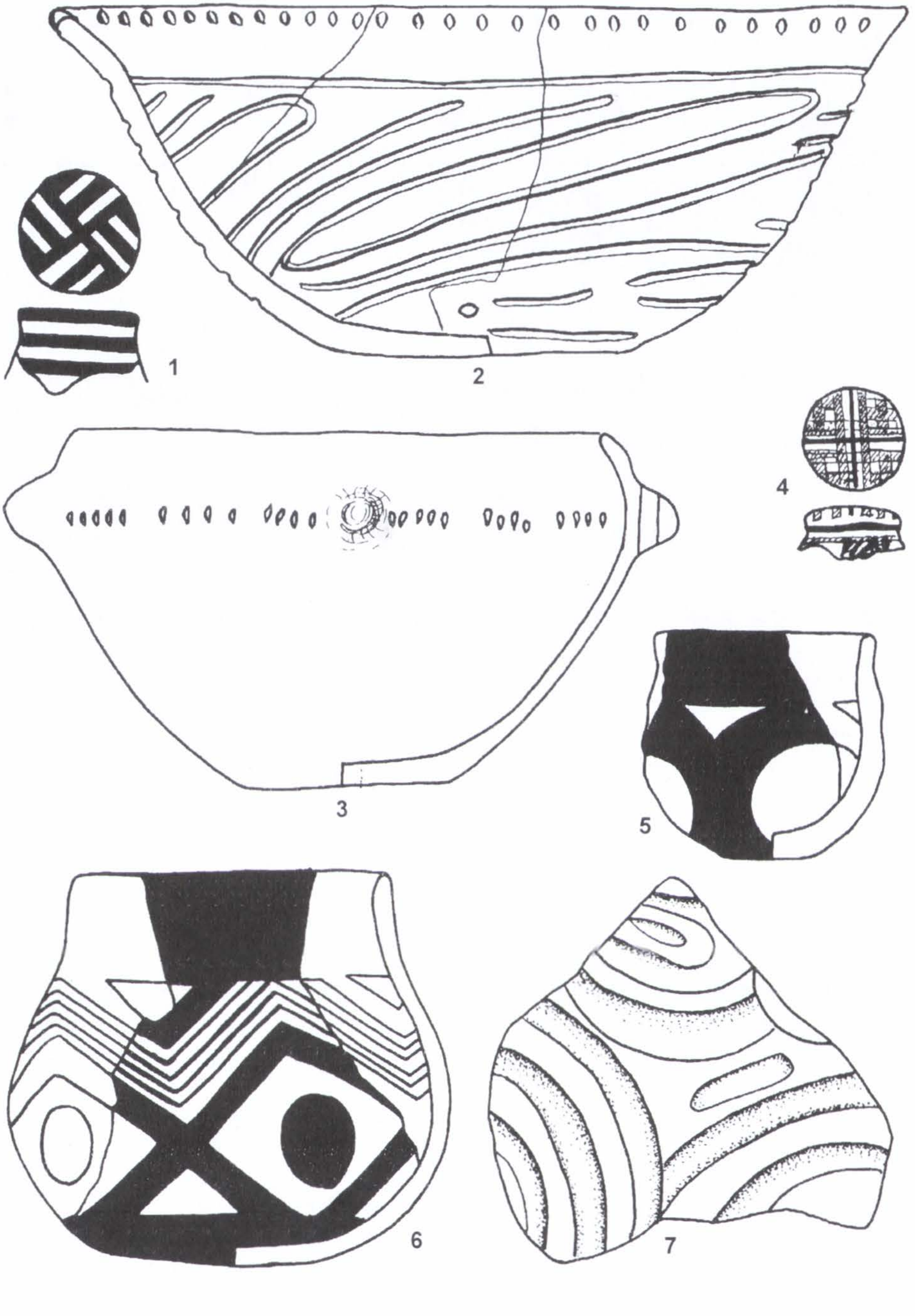

Fig. 76. Duruitoarea Nouă. Ceramică (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

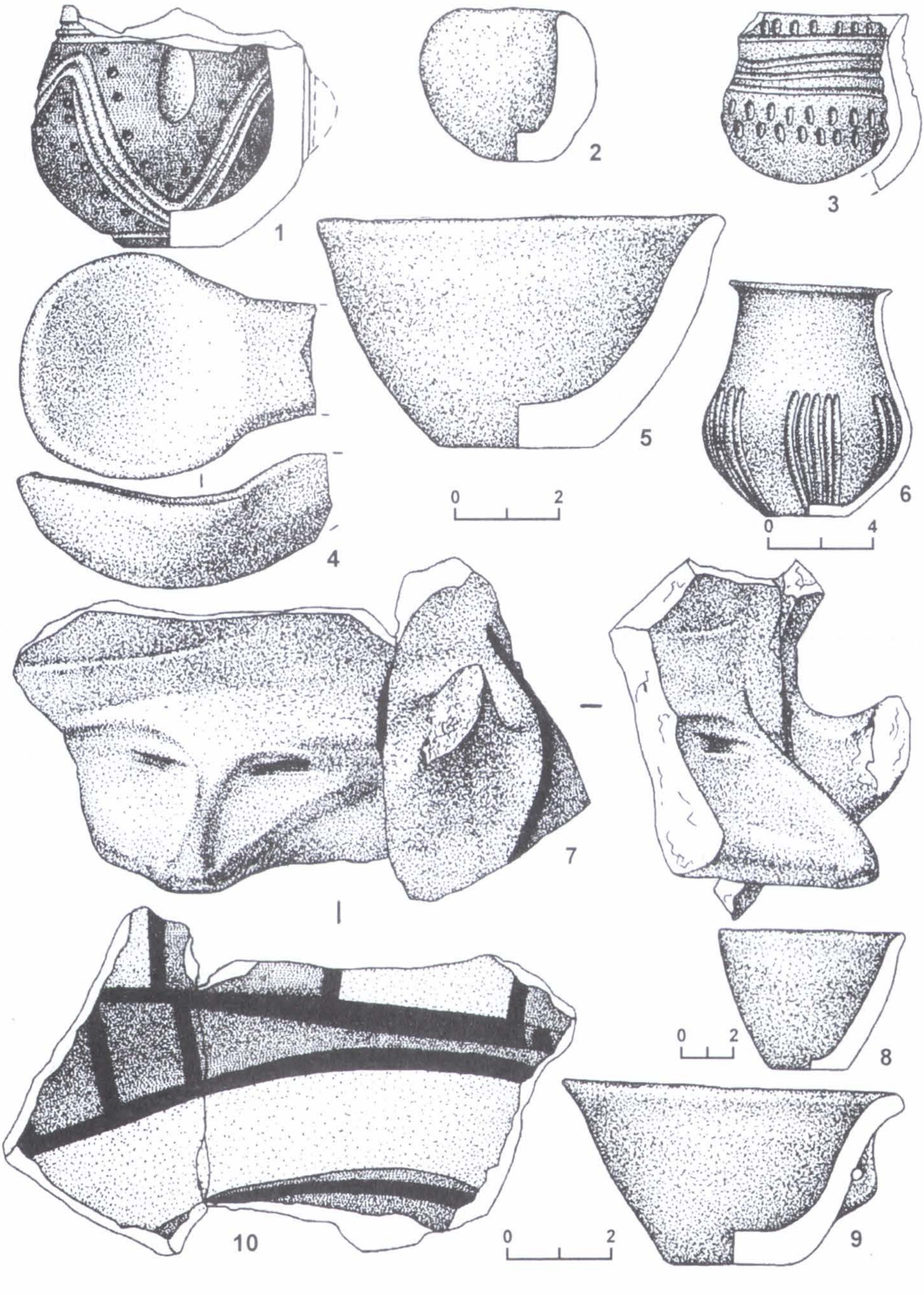

Fig. 77. Ceramică de la Cuconeştii Vechi I (1-8) şi Duruitoarea Veche (9).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

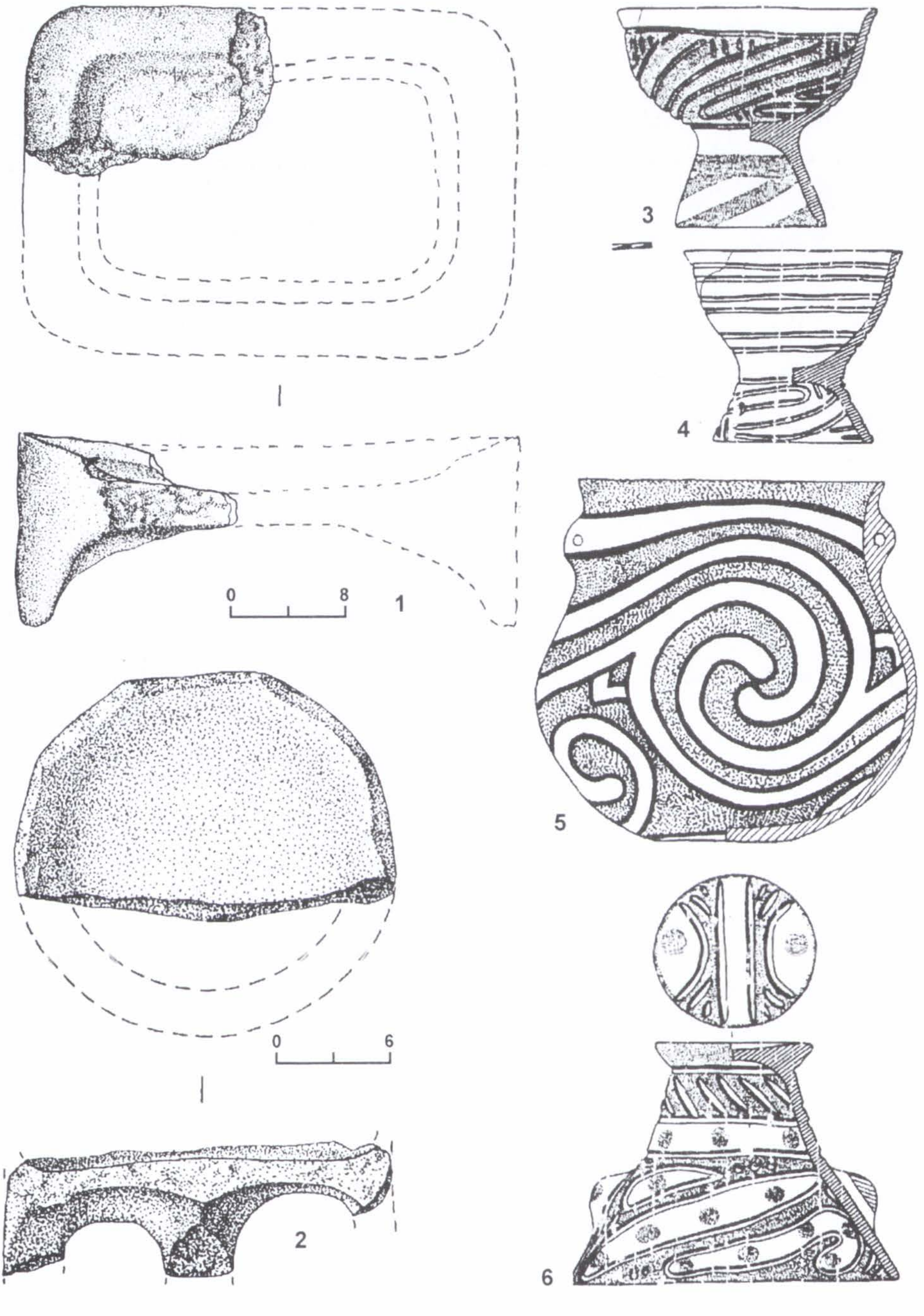

Fig. 78. Piese de la Putineşti III (1), Cuconeştii Vechi I (2-4, 6) şi Jura (5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

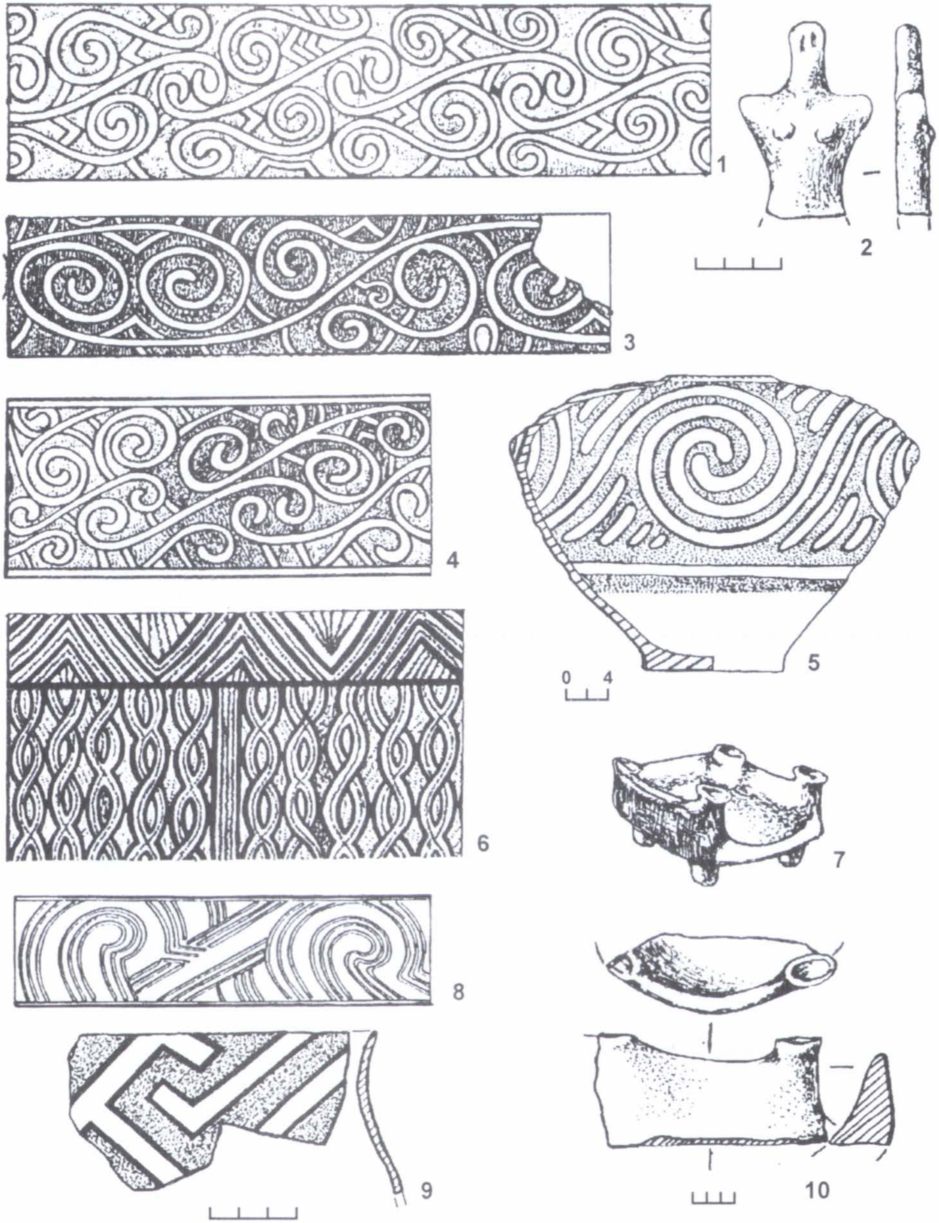

Fig. 79. Jura. Piese diverse.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

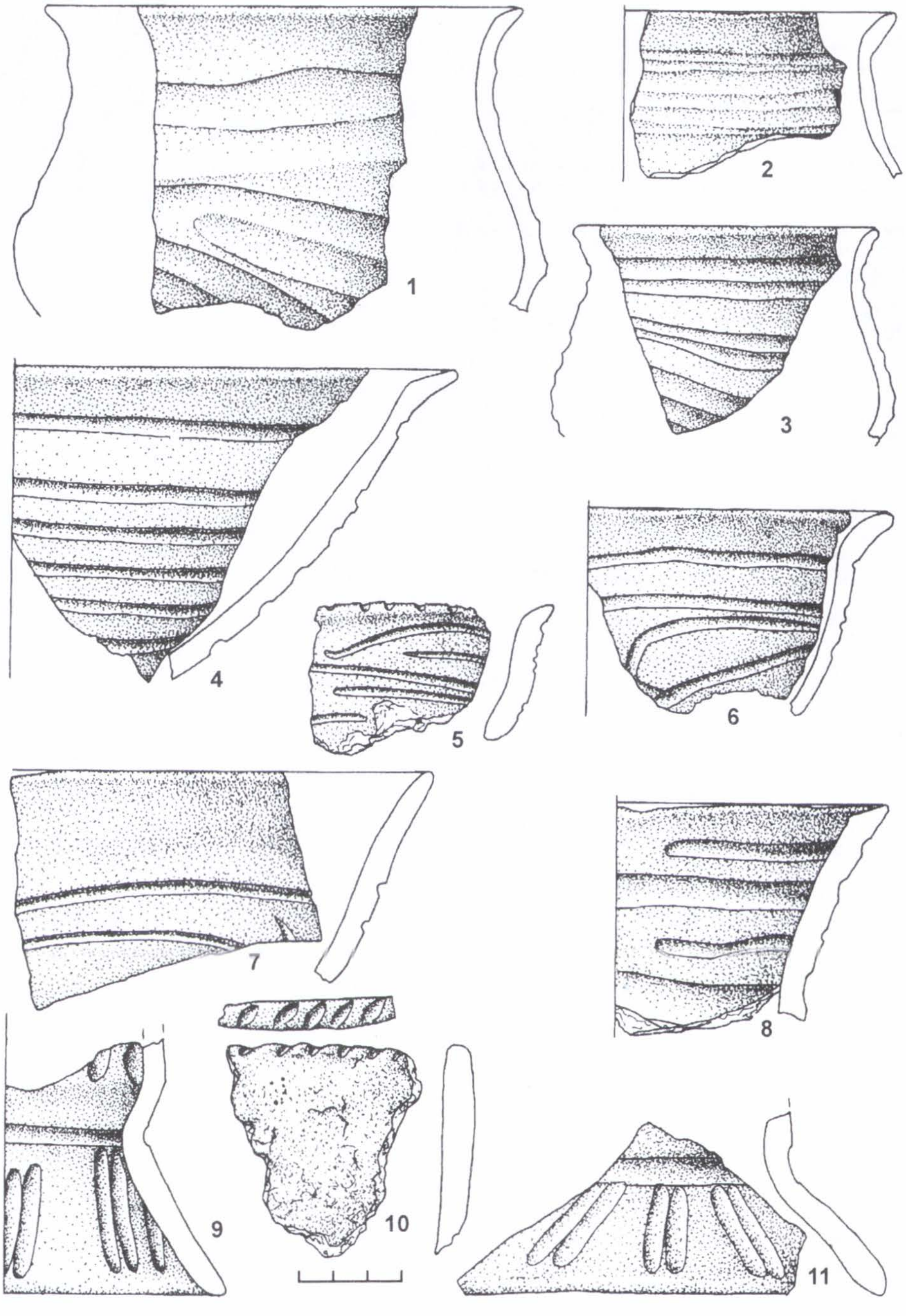

Fig. 80. Putineşti II. Fragmente de vase.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

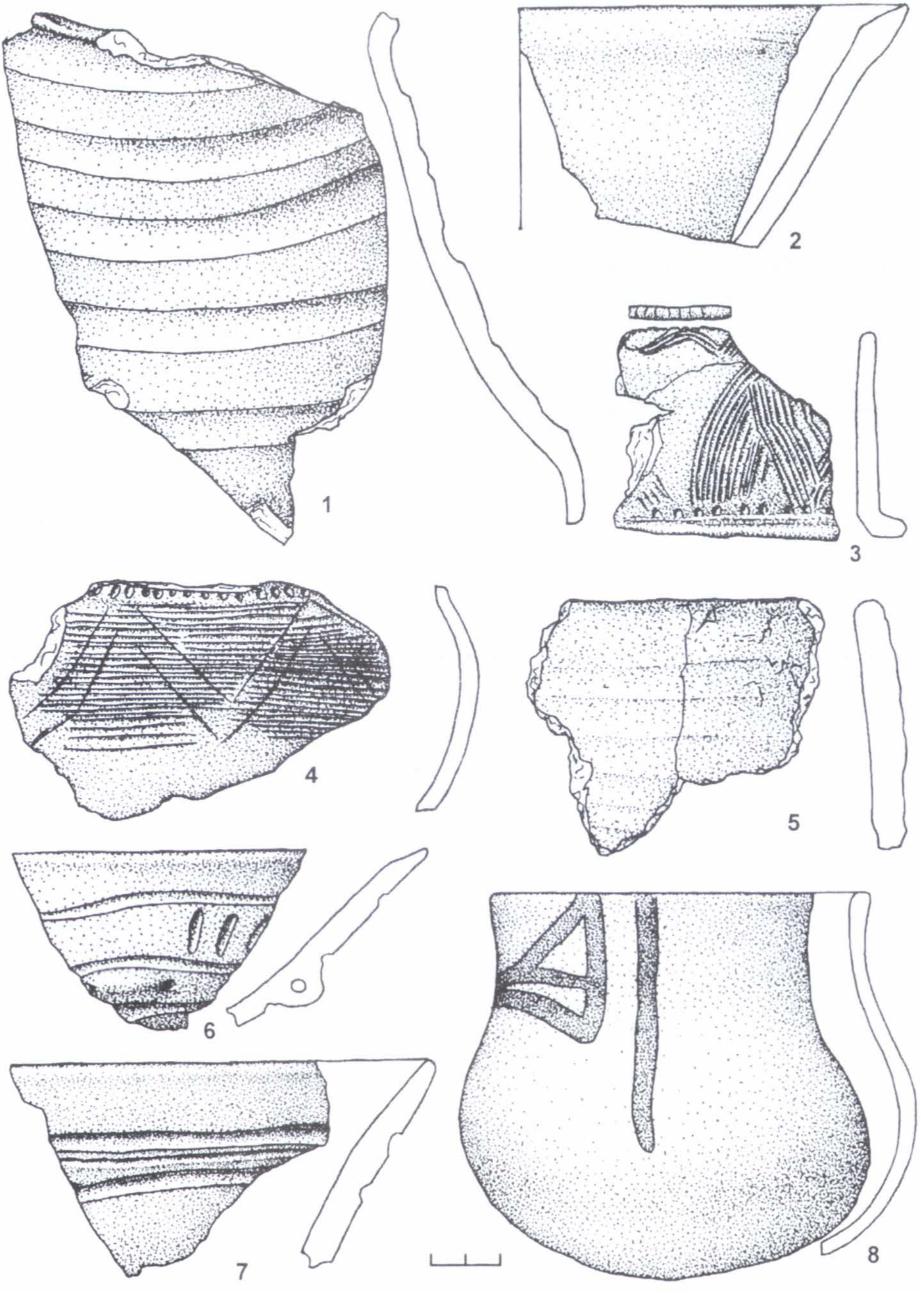

Fig. 81. Putineştii II. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

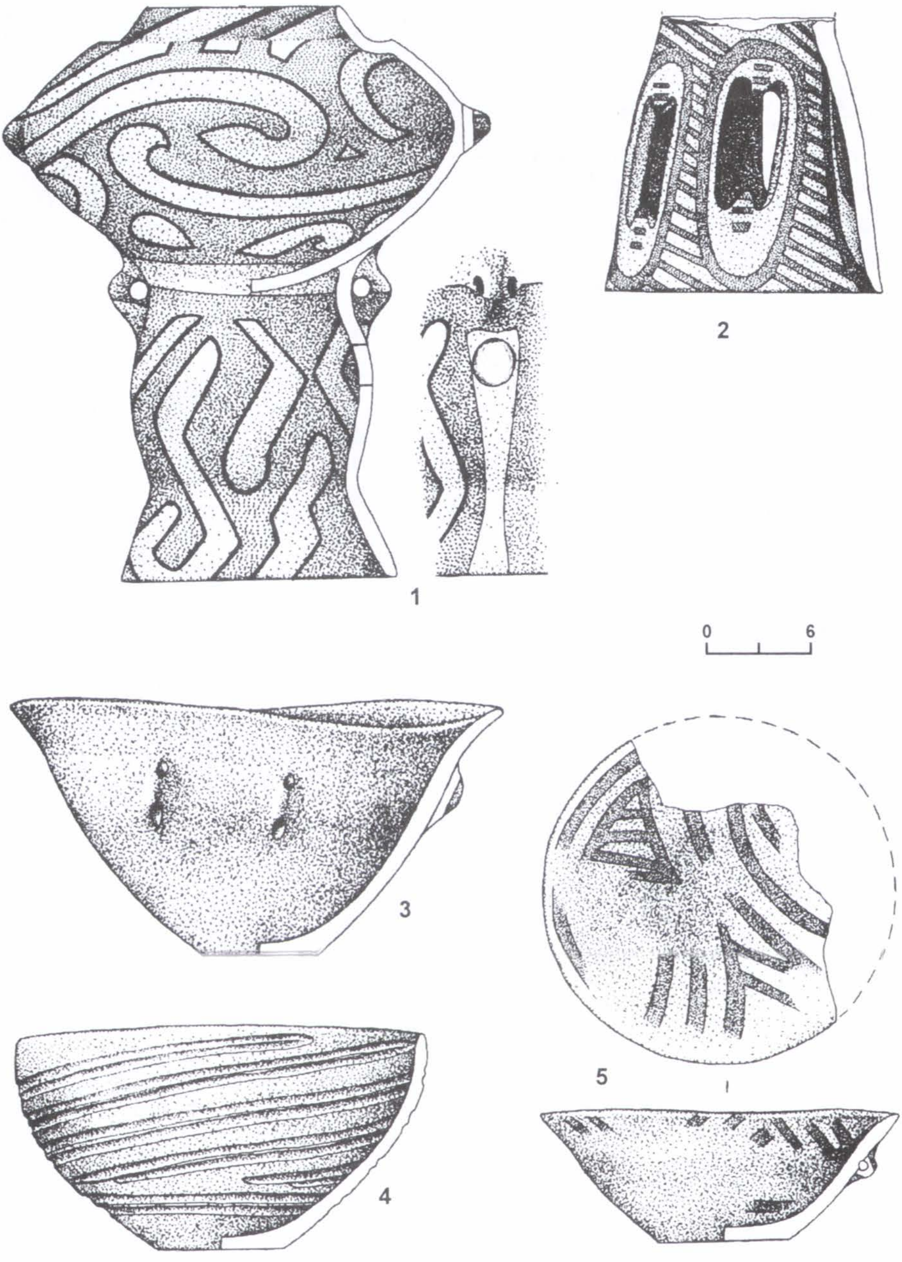

Fig. 82. Ceramică de la Cuconeştii Vechi I (1-4) şi Duruitoarea Nouă (5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

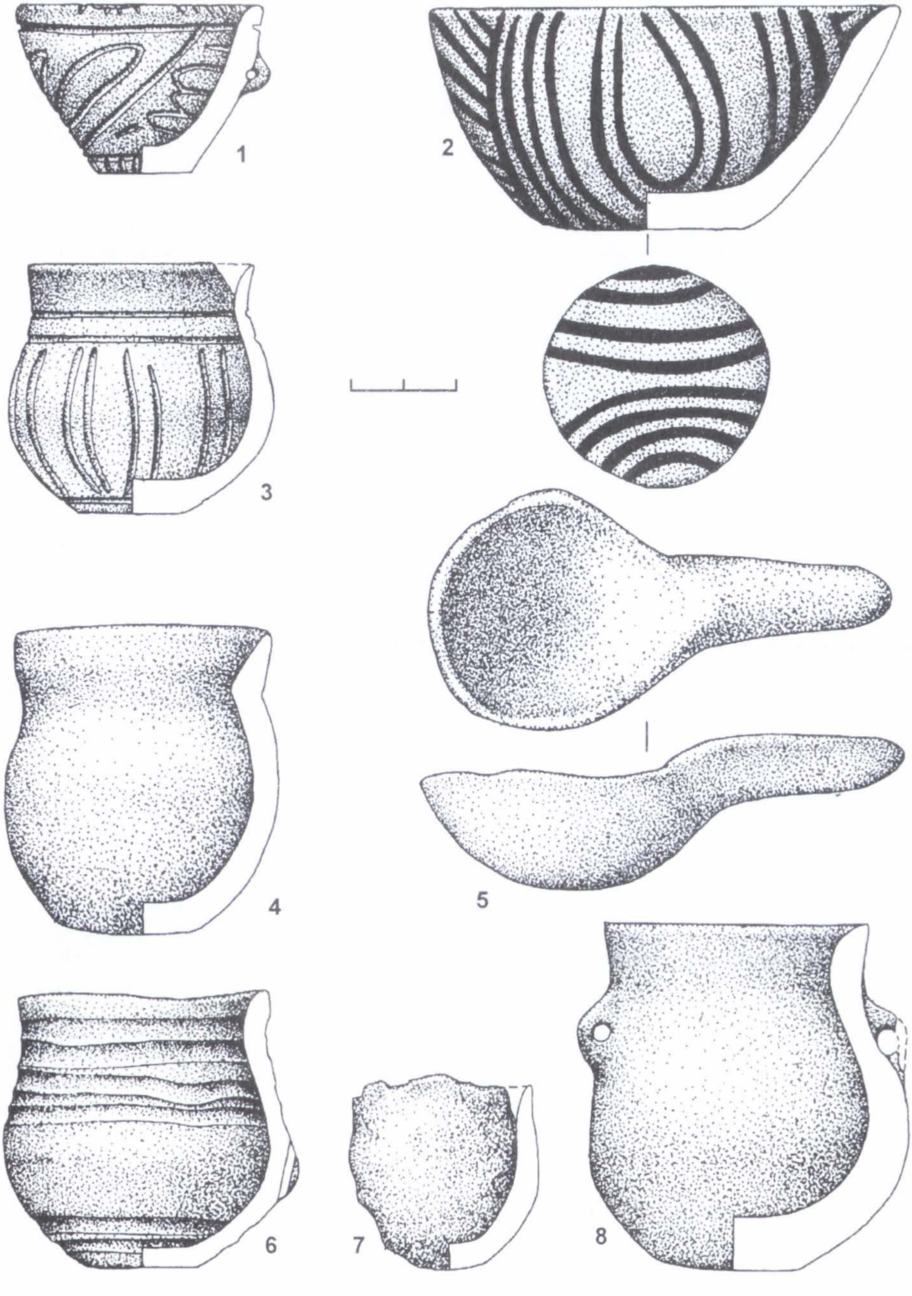

Fig. 83. Vase miniaturale de la Cuconeştii Vechi I (1, 3, 6), Duruitoarea Veche (2, 4, 7) şi Duruitoarea Nouă (5, 8).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

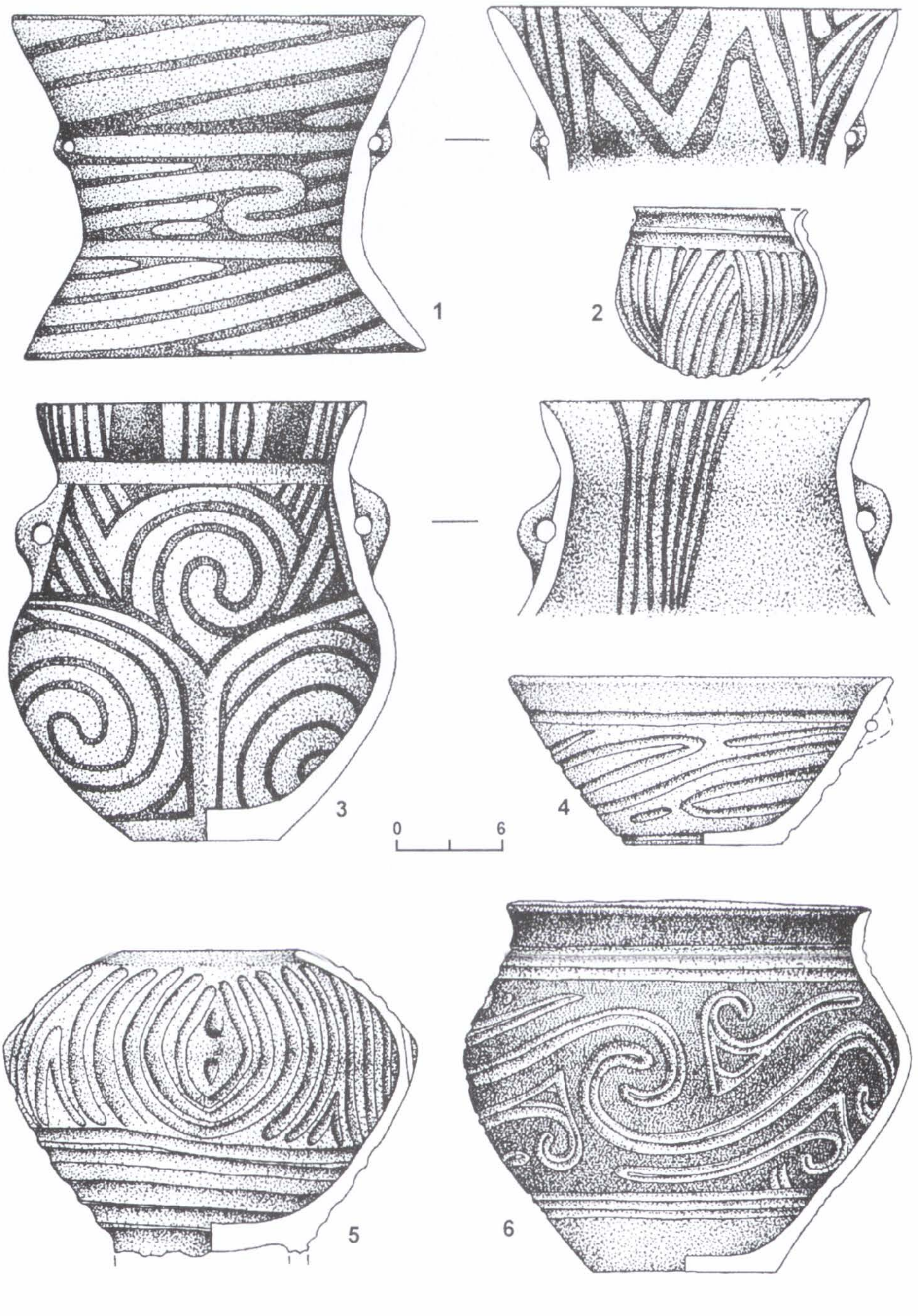

Fig. 84. Vase de la Duruitoarea Nouă (1), Cuconeştii Vechi I (2, 4-6) şi Duruitoarea Veche I (3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

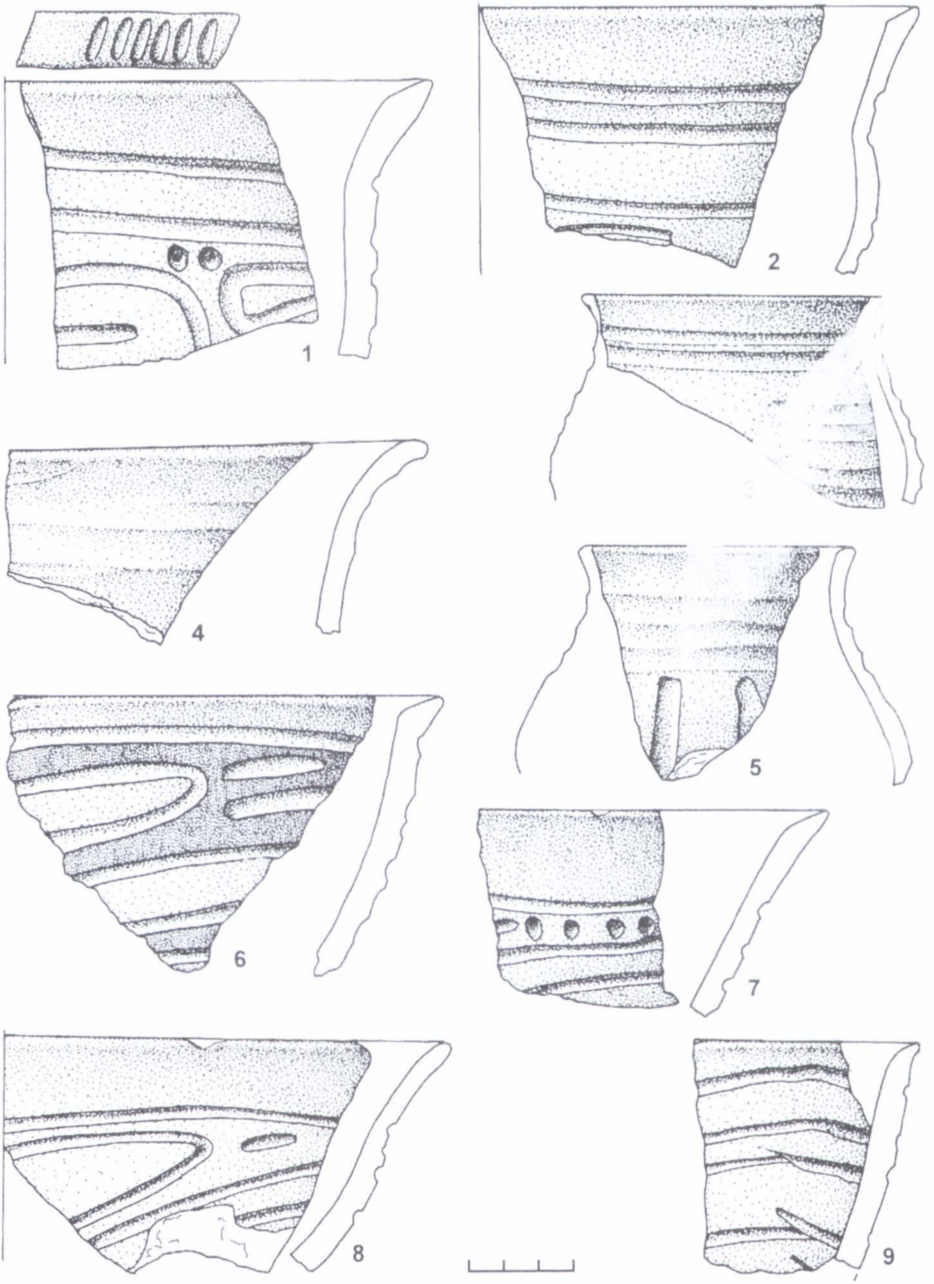

Fig. 85. Putineşti II. Fragmente de vase.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

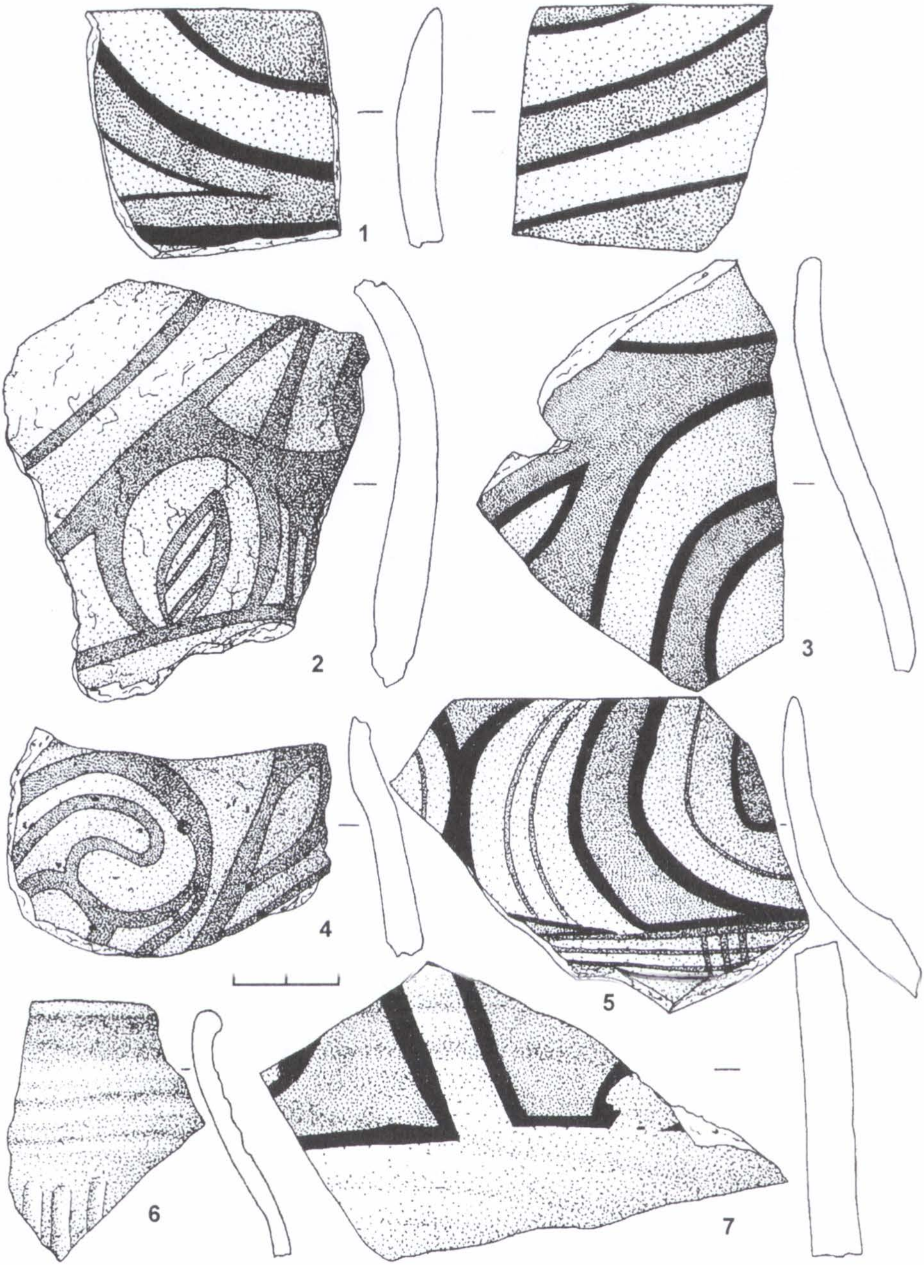

Fig. 86. Putineşti II. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

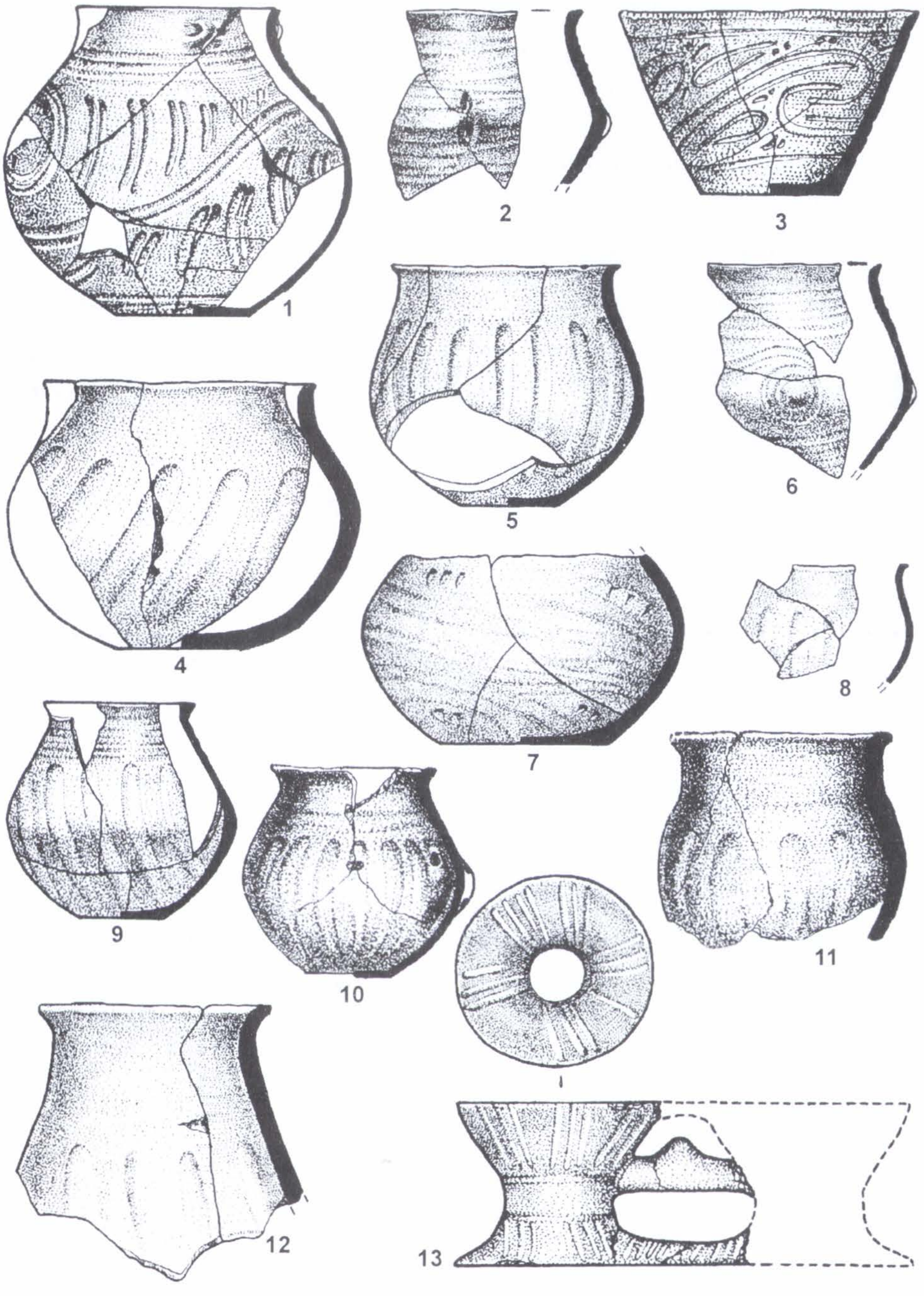

Fig. 87. Putineşti III. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

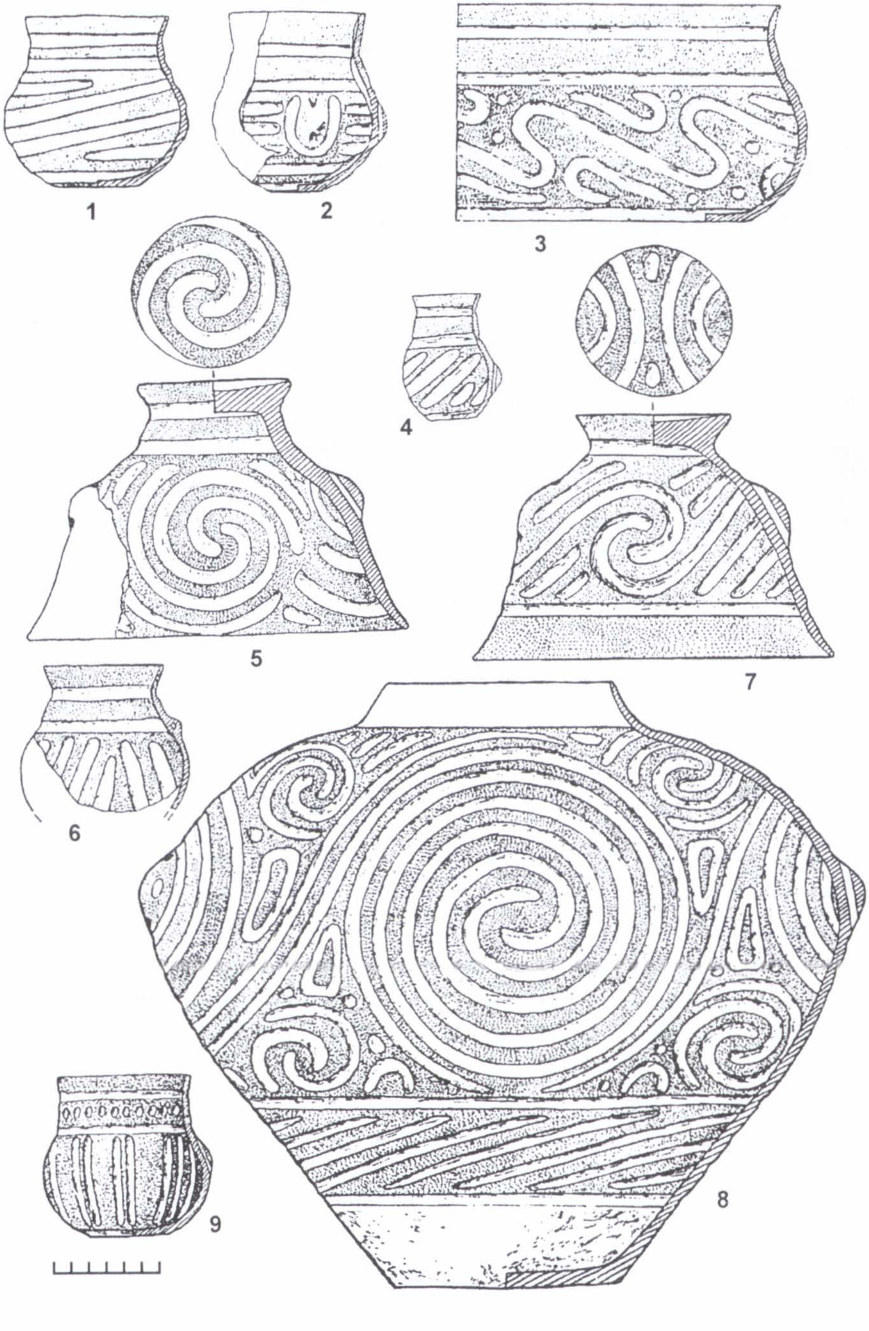

Fig. 88. Druța I. Vase de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 89. Ceramică de la Nezvisko (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

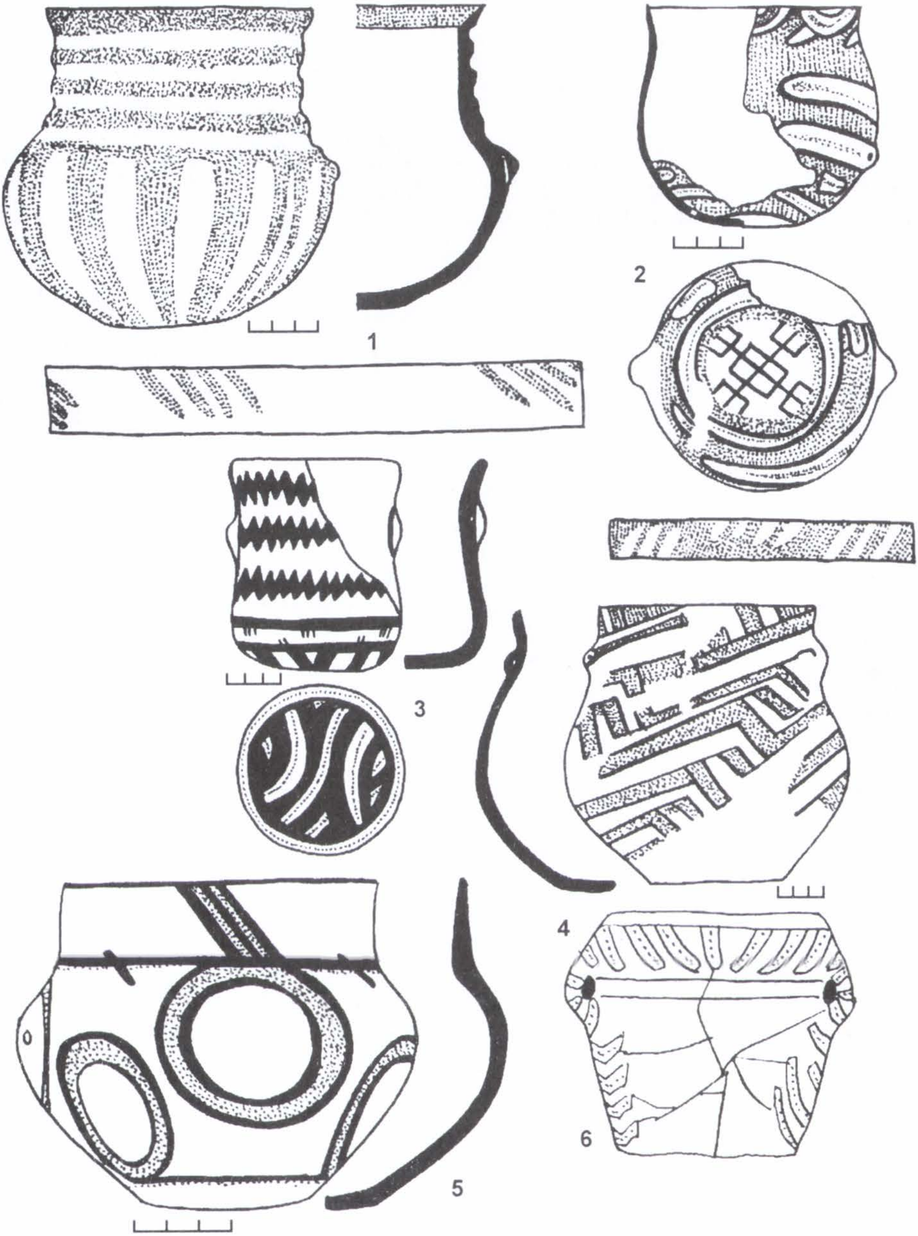

Fig. 90. Vase de la Drăguşeni (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

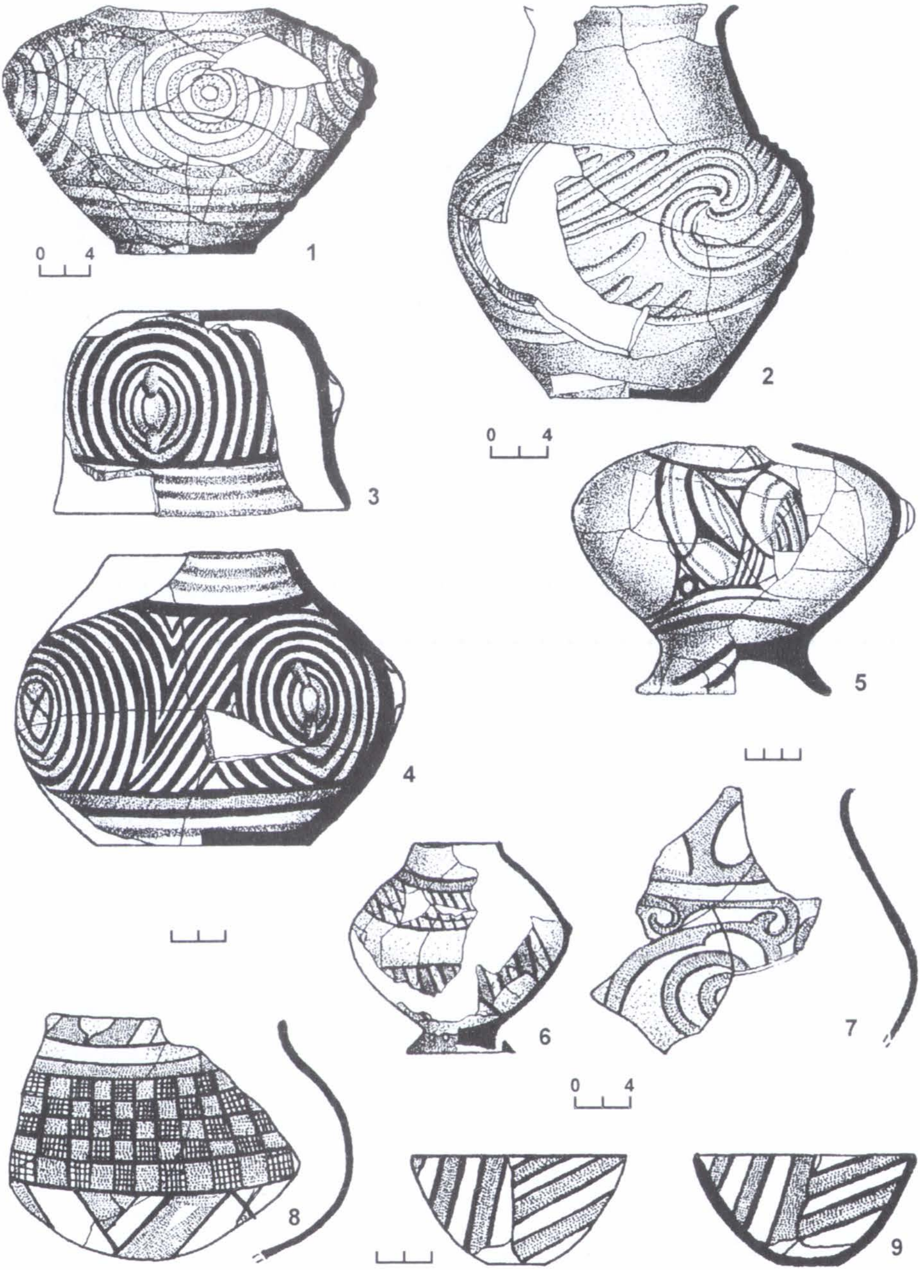

Fig. 91. Putineşti III. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

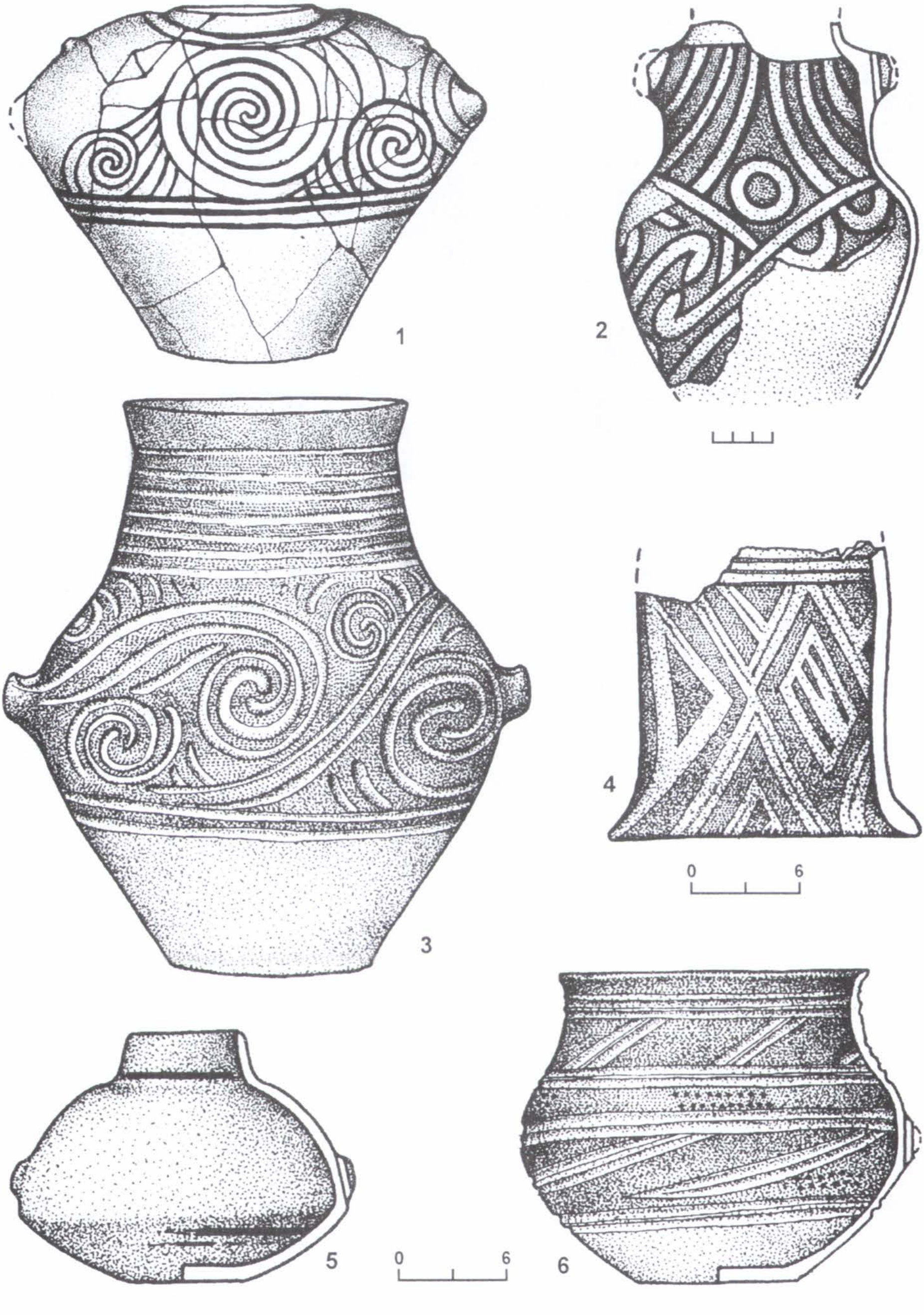

Fig. 92. Ceramică de la Brânzeni IV (1-3), Cuconeştii Vechi I (4, 6) şi Duruitoarea Nouă (5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 93. Fragmente de vase de la Costeștii Noi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

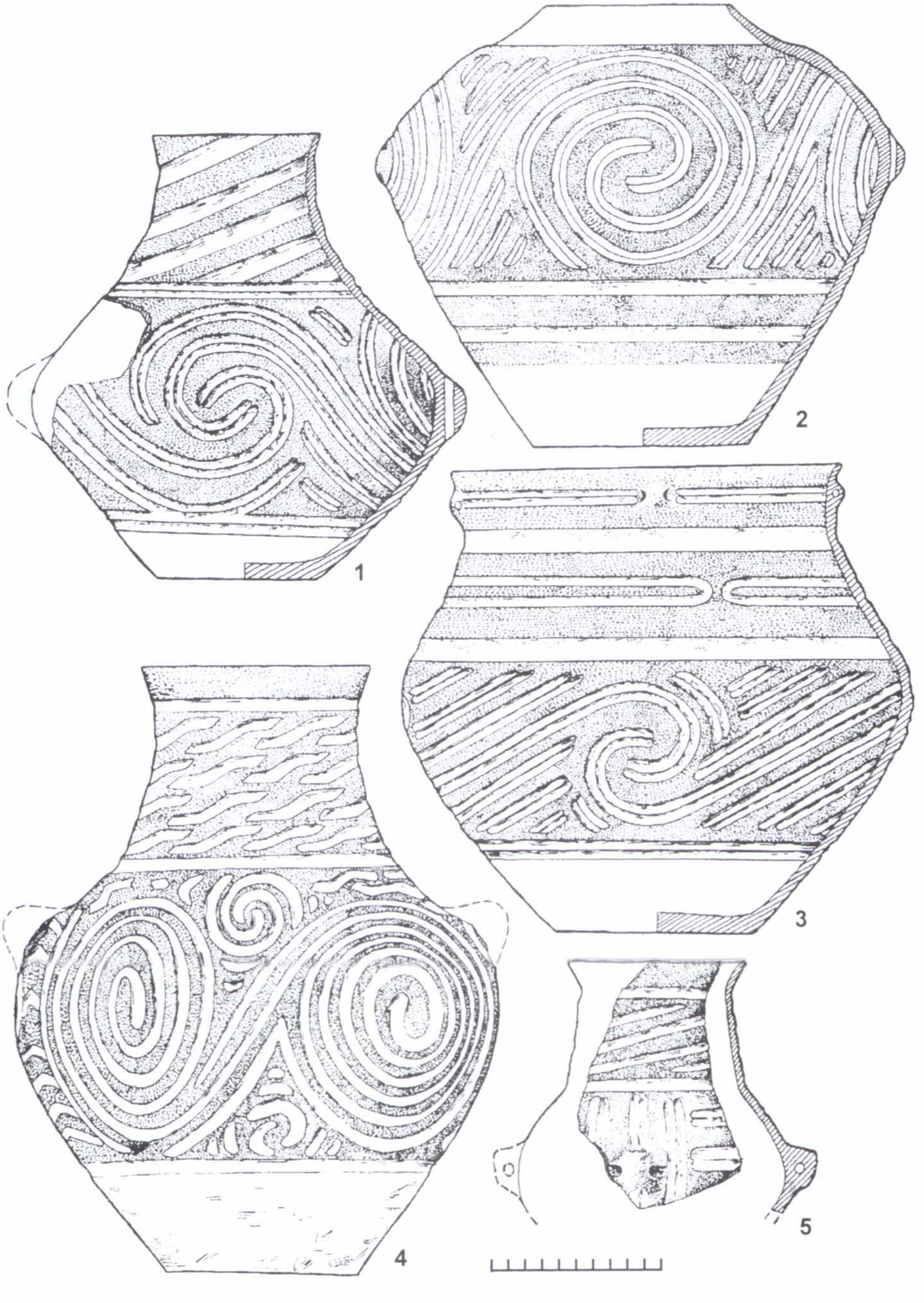

Fig. 94. Druța I. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 95. Vase de la Drăguşeni (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

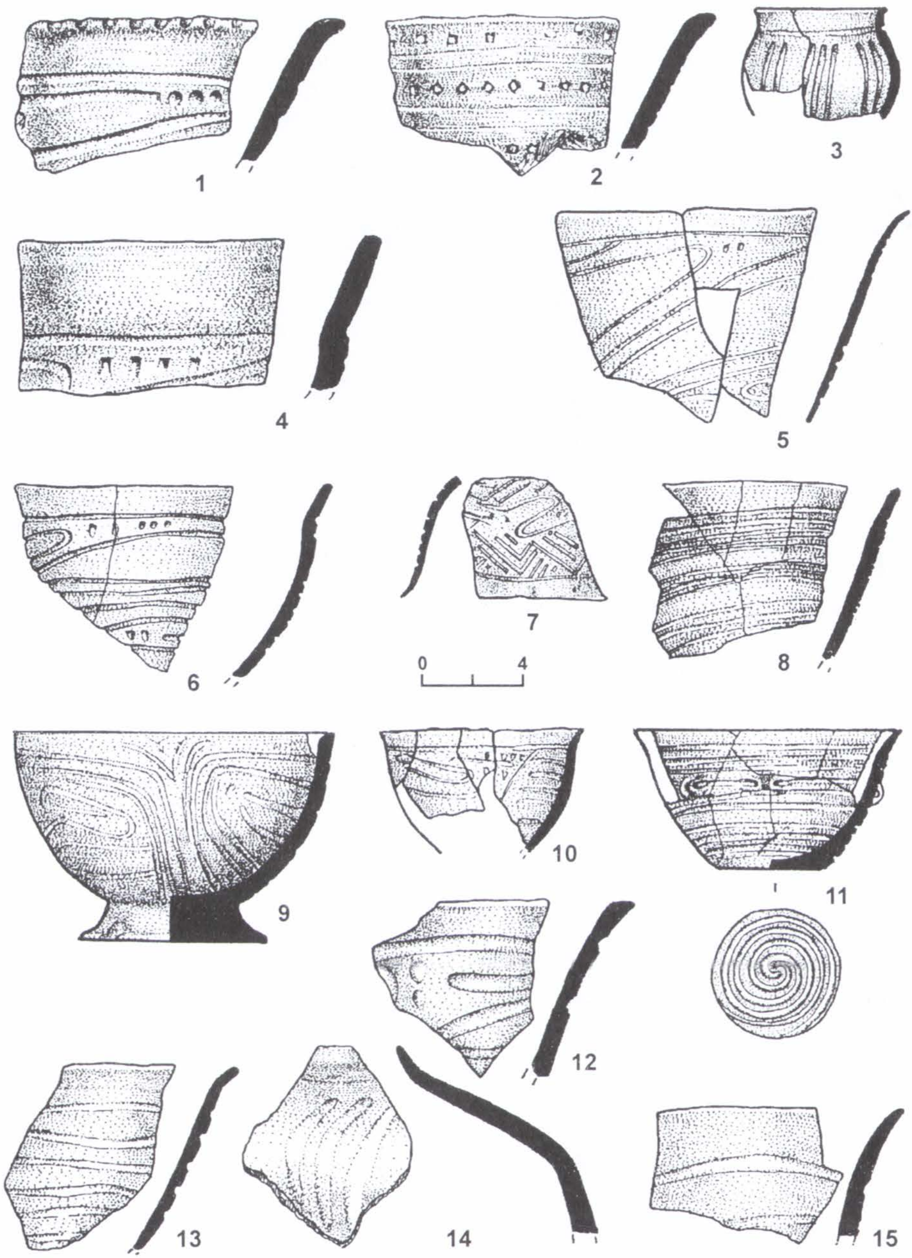

Fig. 96. Putineşti III. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

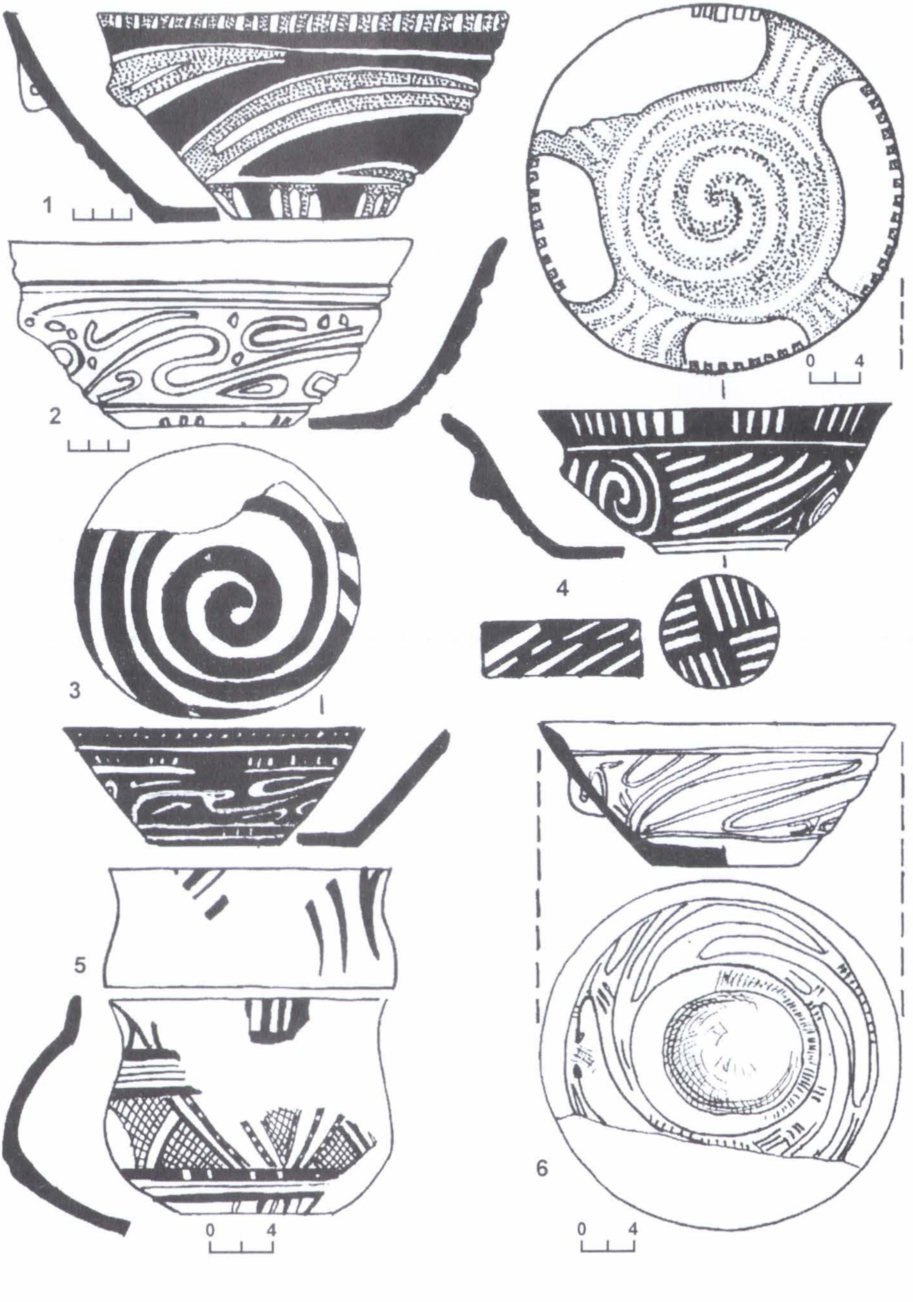

Fig. 97. Drăguşeni. Vase de lut (după S. Marinescu-Bîlcu).

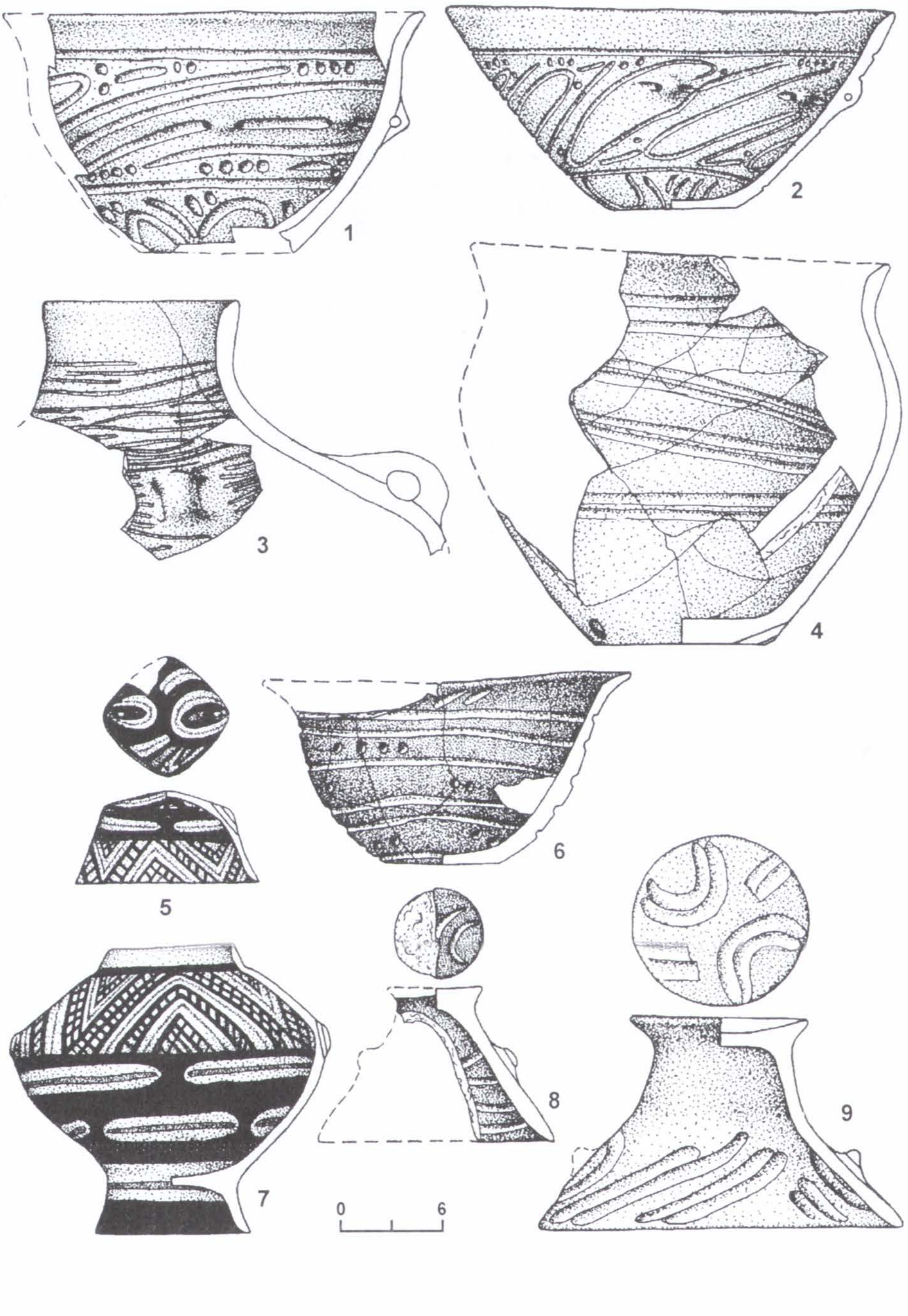

Fig. 98. Vase de la Putineşti III.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

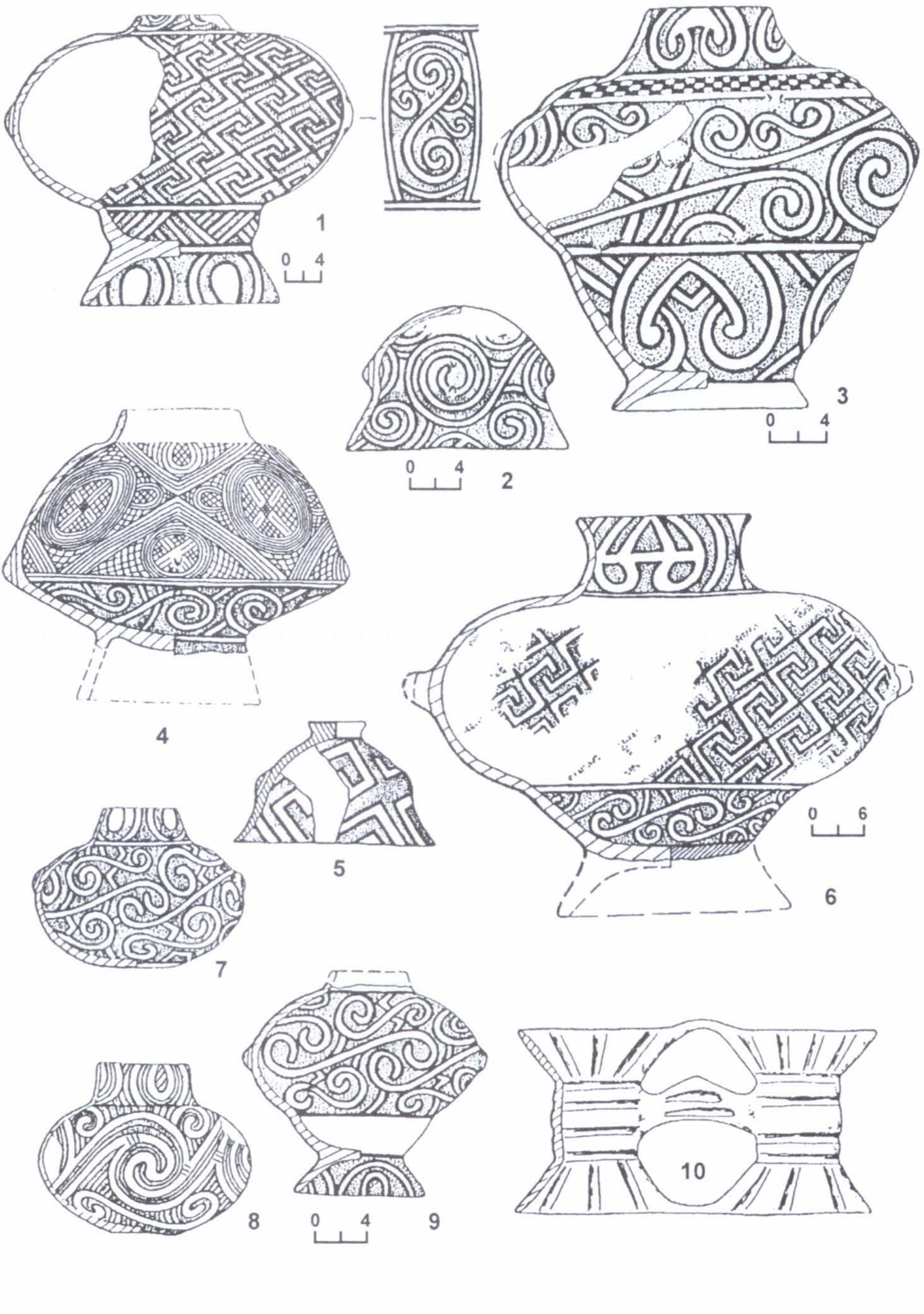

Fig. 99. Ceramică de la Jura.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

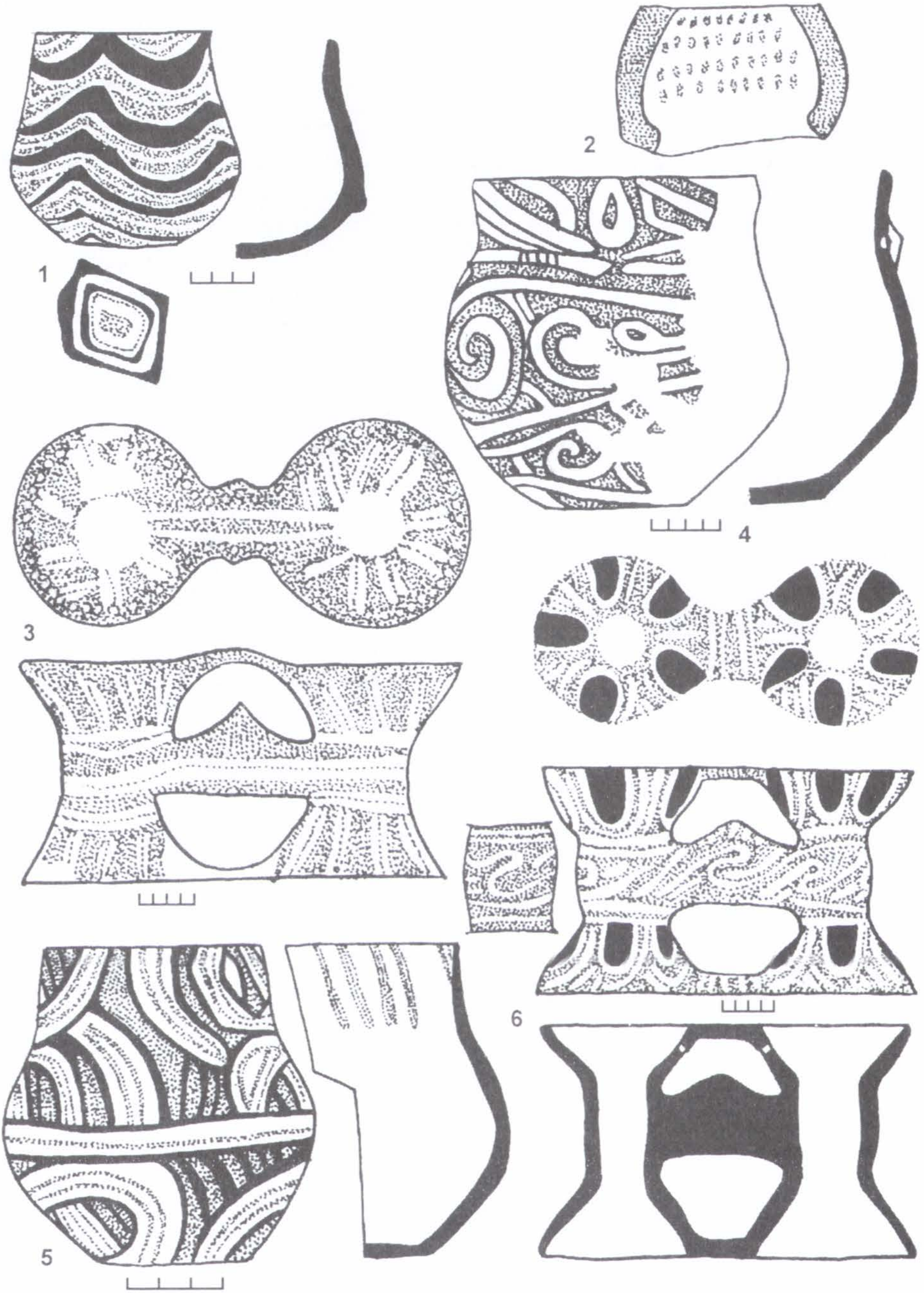

Fig. 100. Vase de la Drăgușeni (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

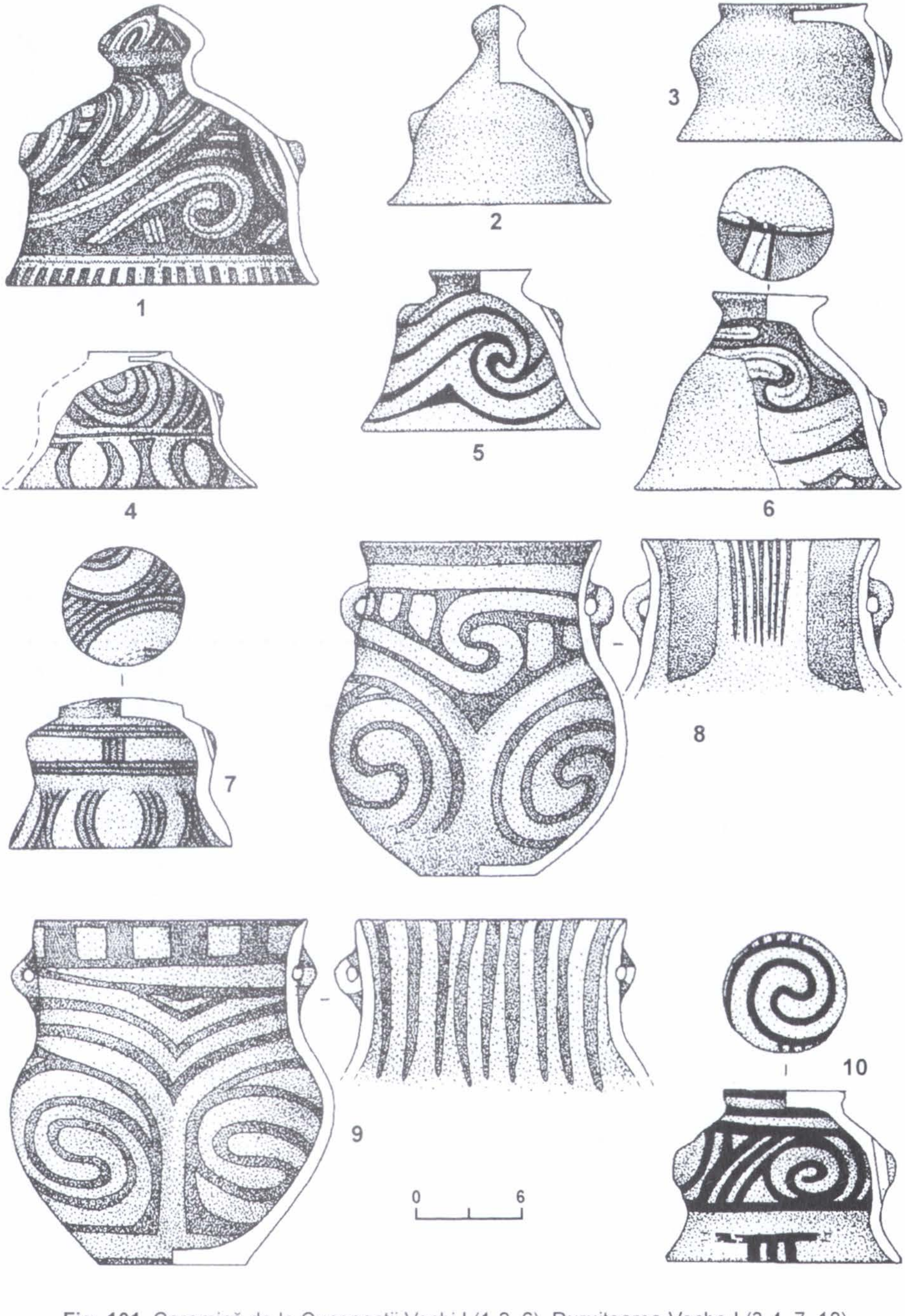

Fig. 101. Ceramică de la Cuconeştii Vechi I (1-2, 6), Duruitoarea Veche I (3-4, 7, 10) şi Duruitoarea Nouă (5, 8-9).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

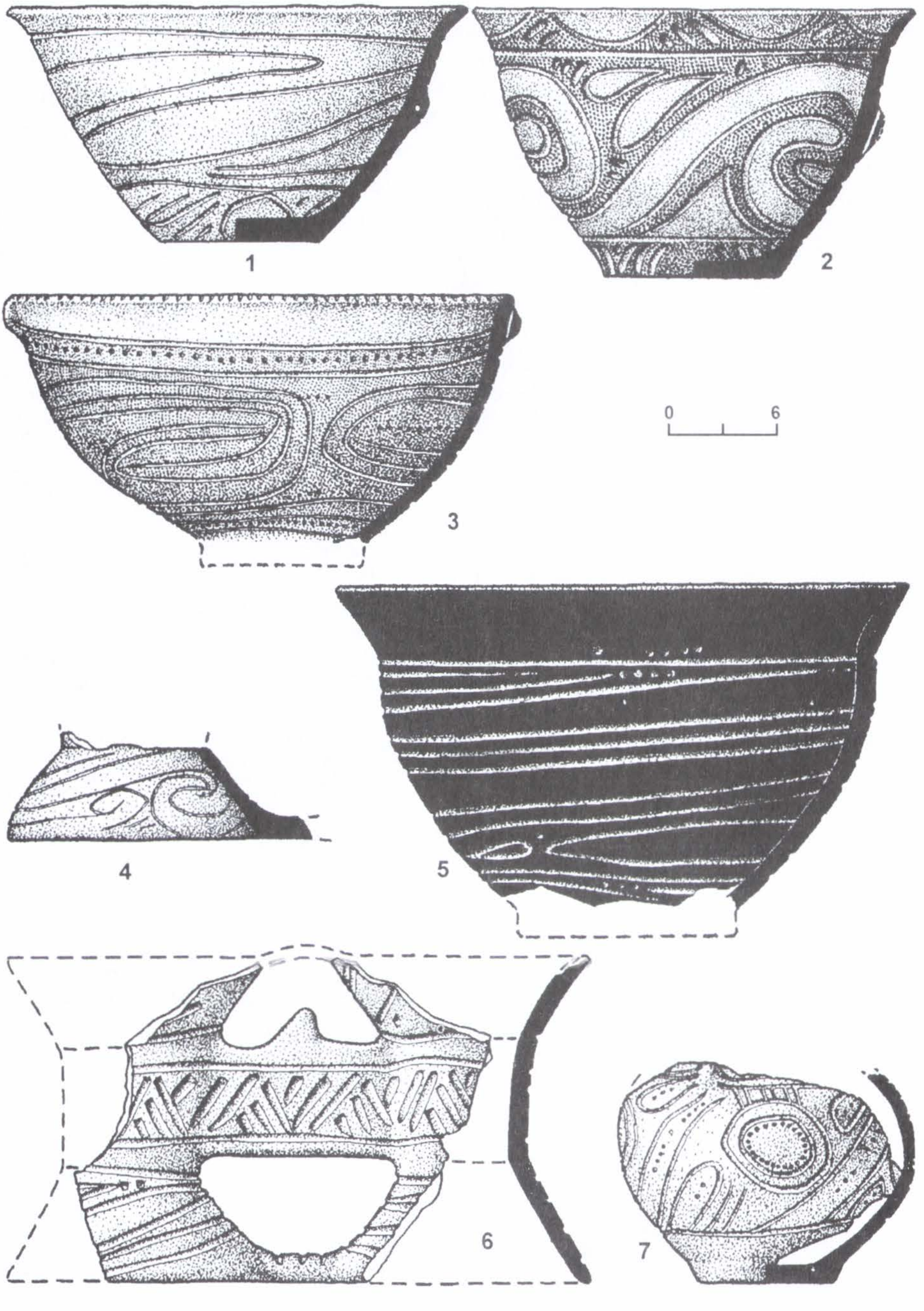

Fig. 102. Vase de la Cuconeştii Vechi I).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

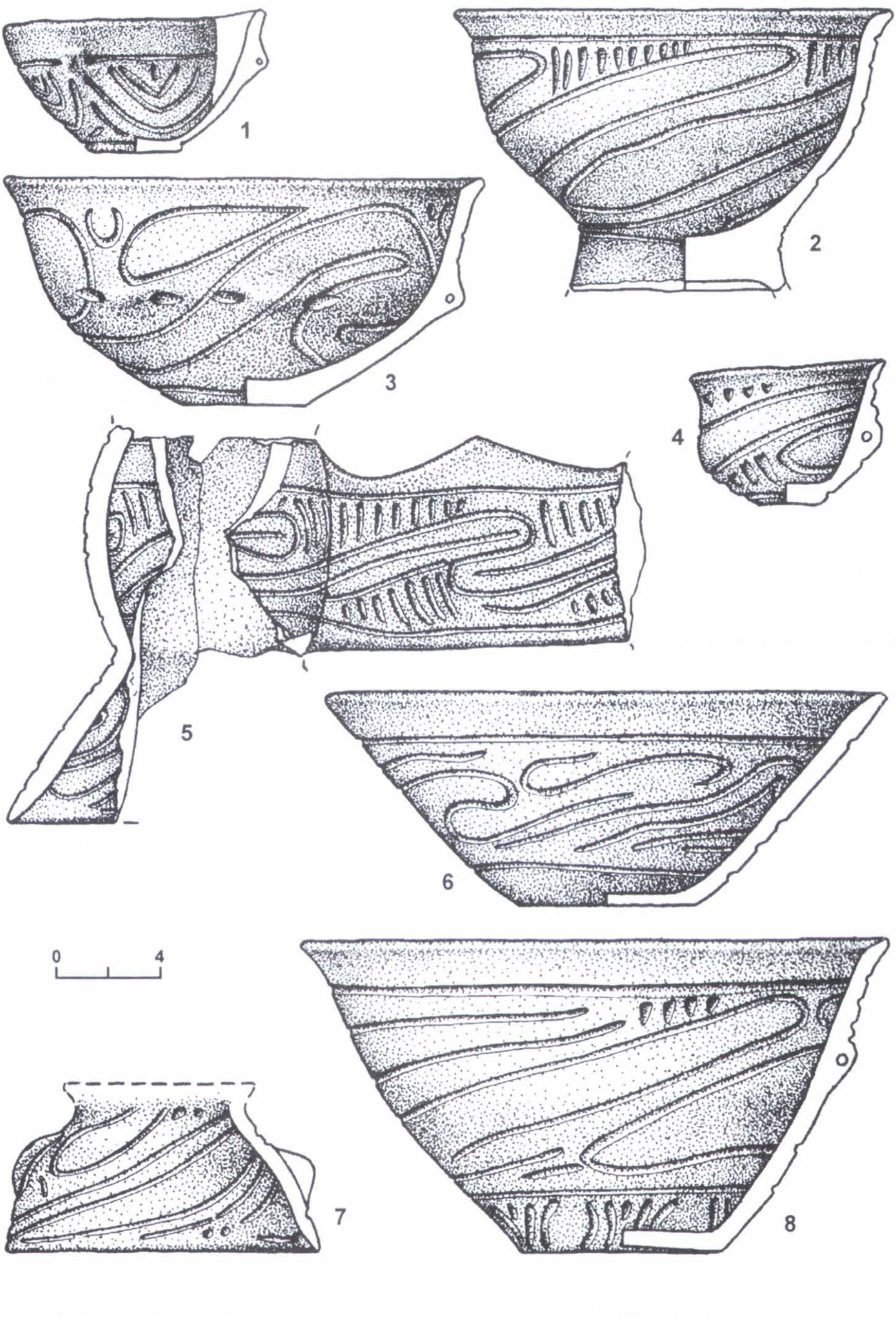

Fig. 103. Ceramică de la Duruitoarea Veche I (1), Cuconeştii Vechi I (2-5, 7-8) şi Duruitoarea Nouă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

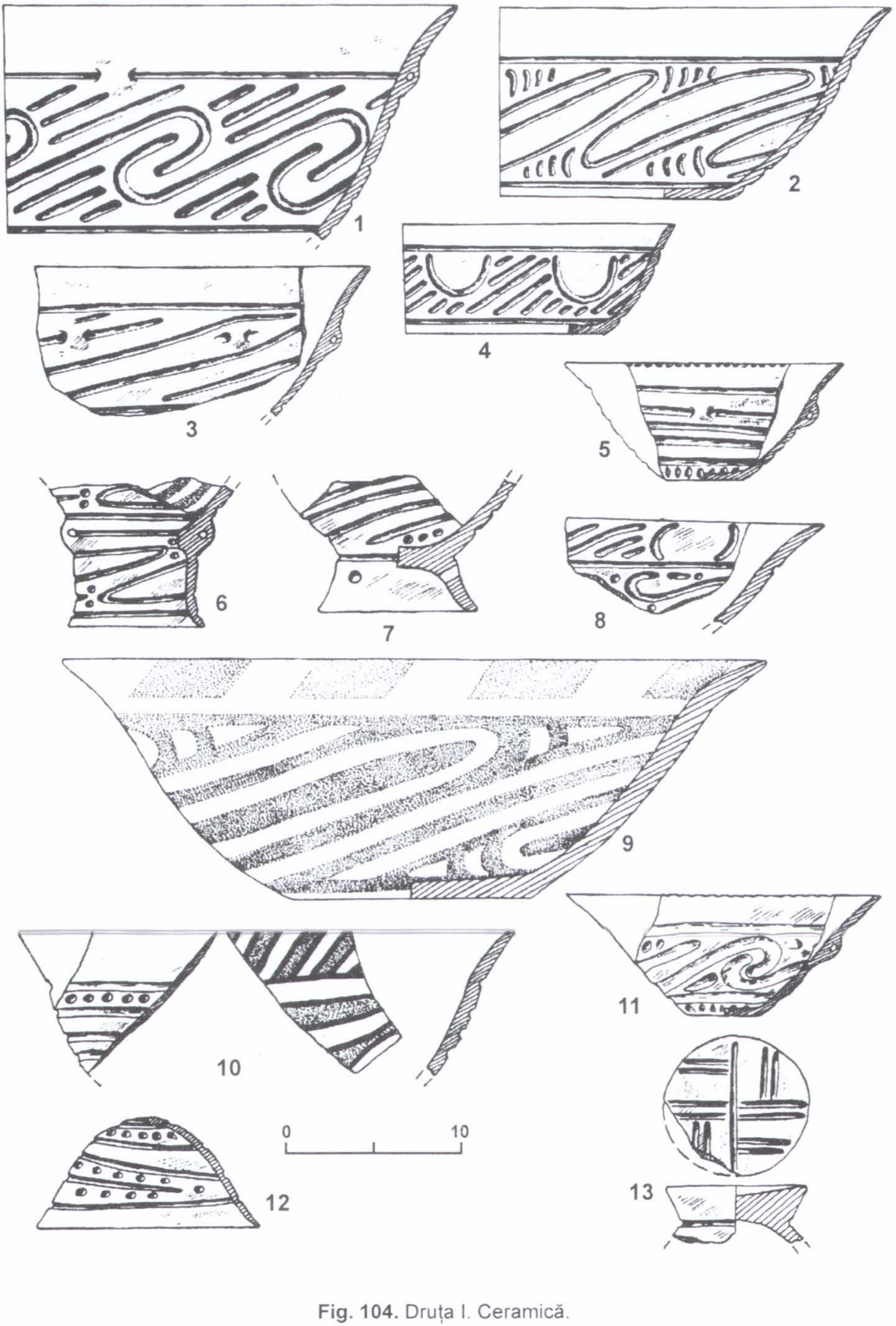

Fig. 104. Druța I. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

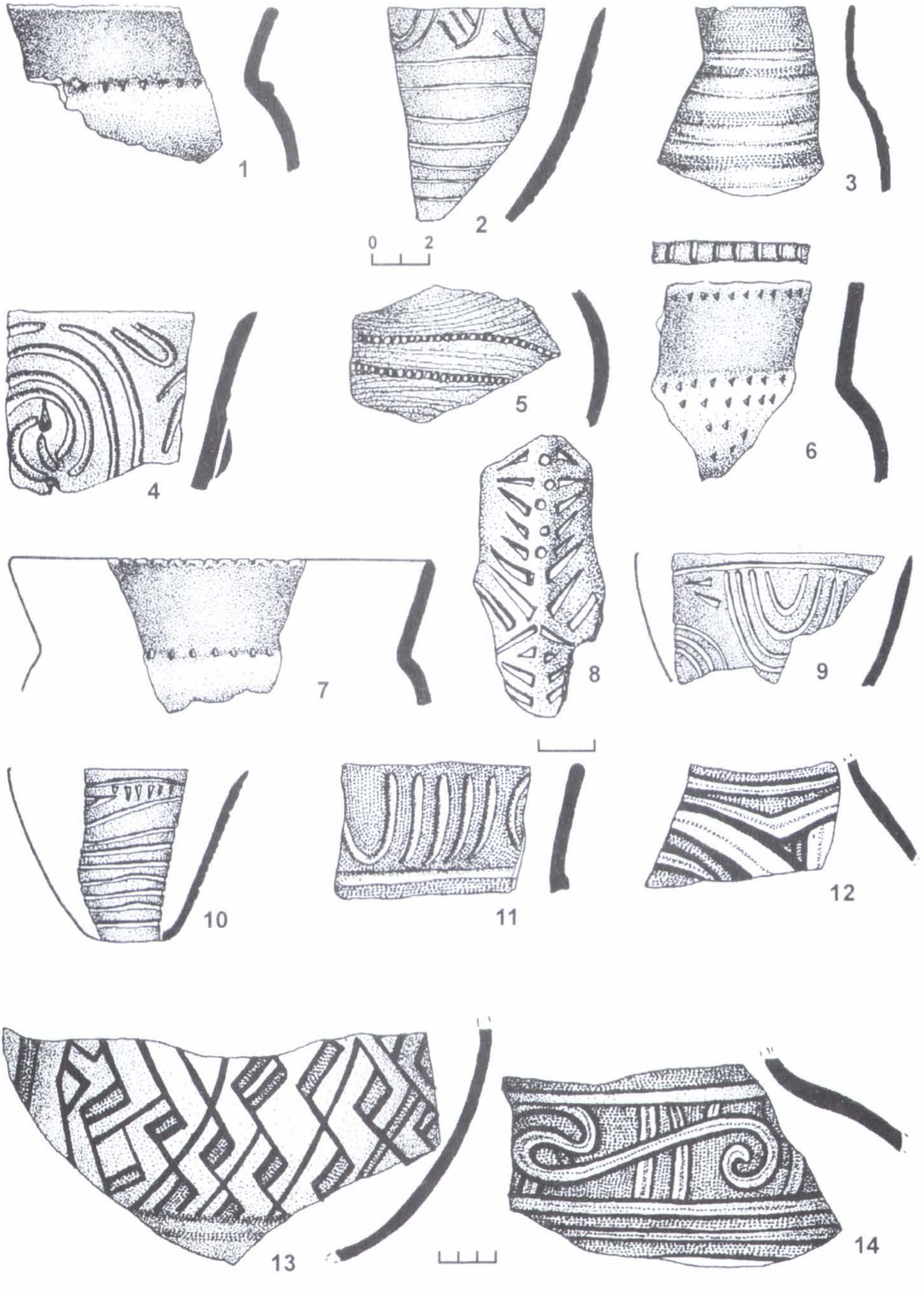

Fig. 105. Fragmente de vase de la Costeştii Noi.

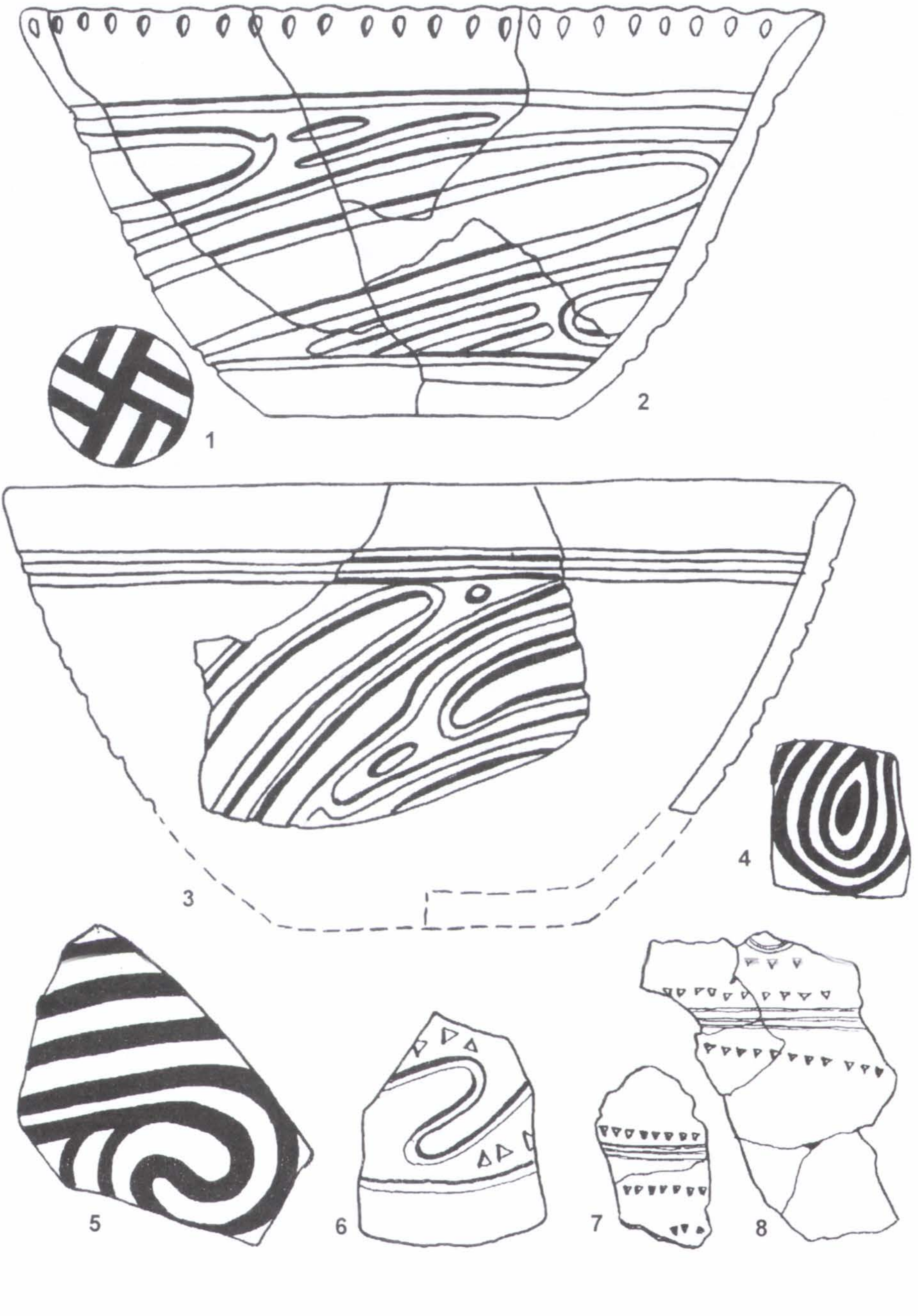

Fig. 106. Ceramică de la Duruitoarea Nouă (după E.K. Cernâş).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

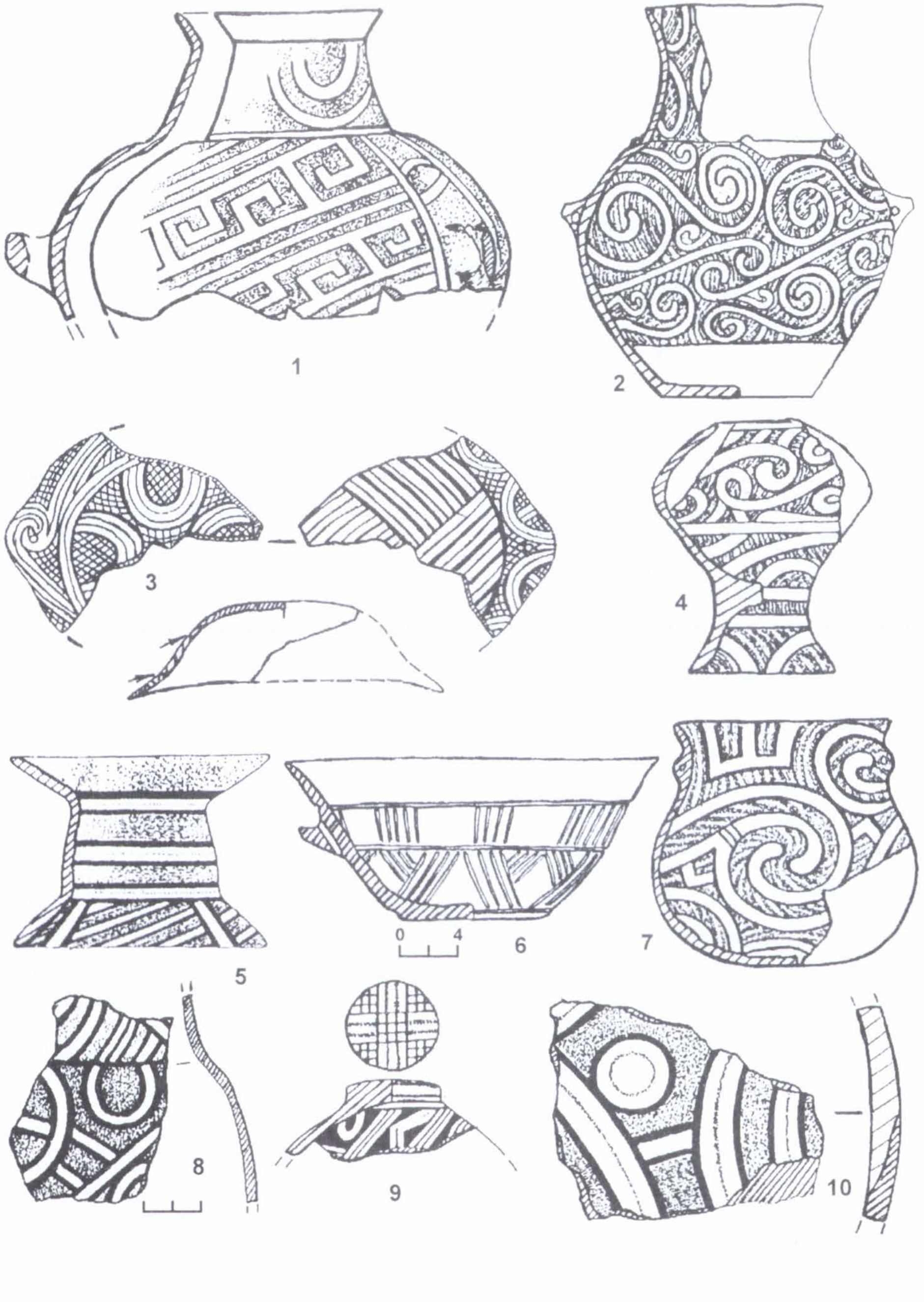

Fig. 107. Jura. Ceramică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

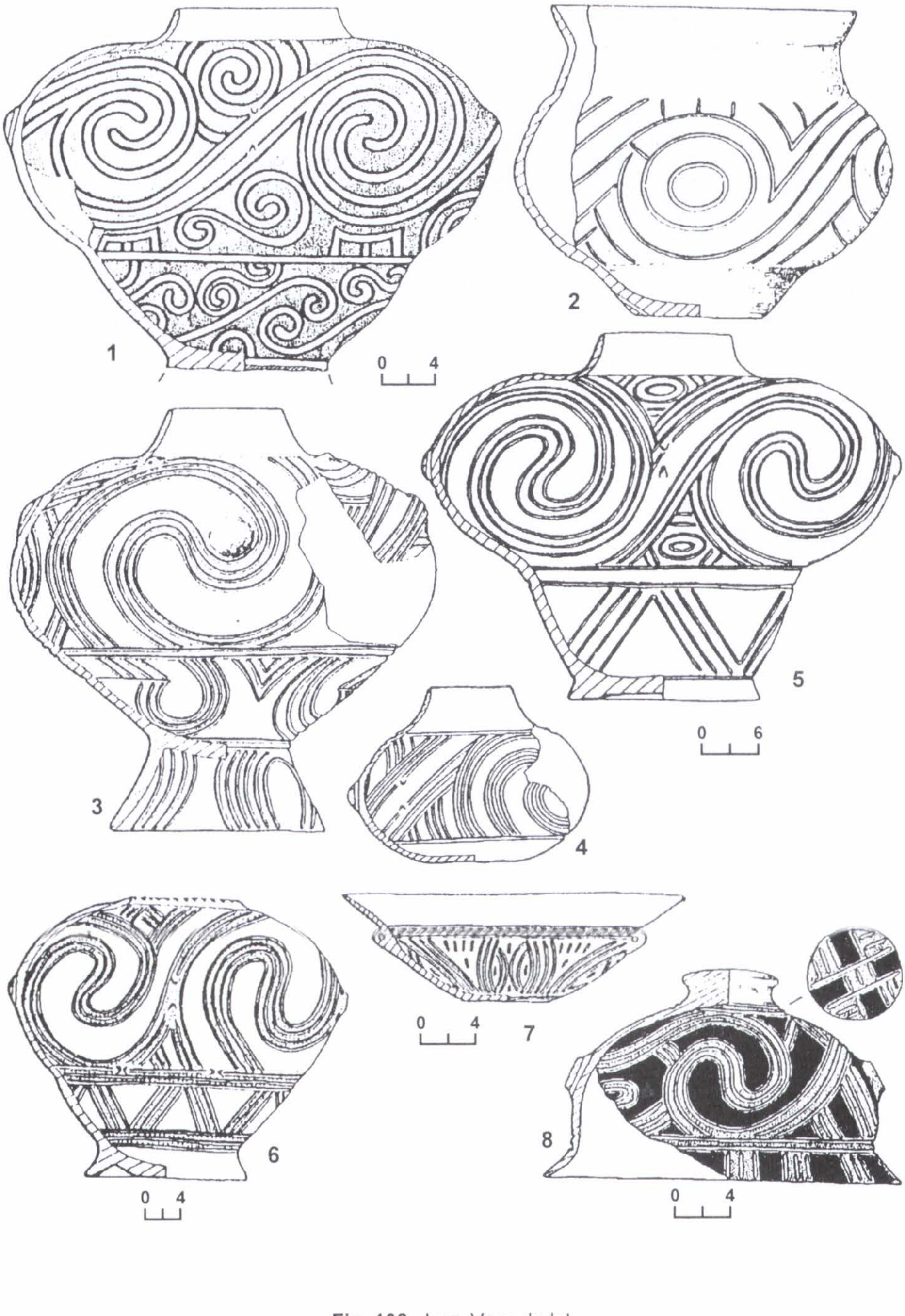

Fig. 108. Jura. Vase de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 109. Ceramică de la Drăguşeni (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

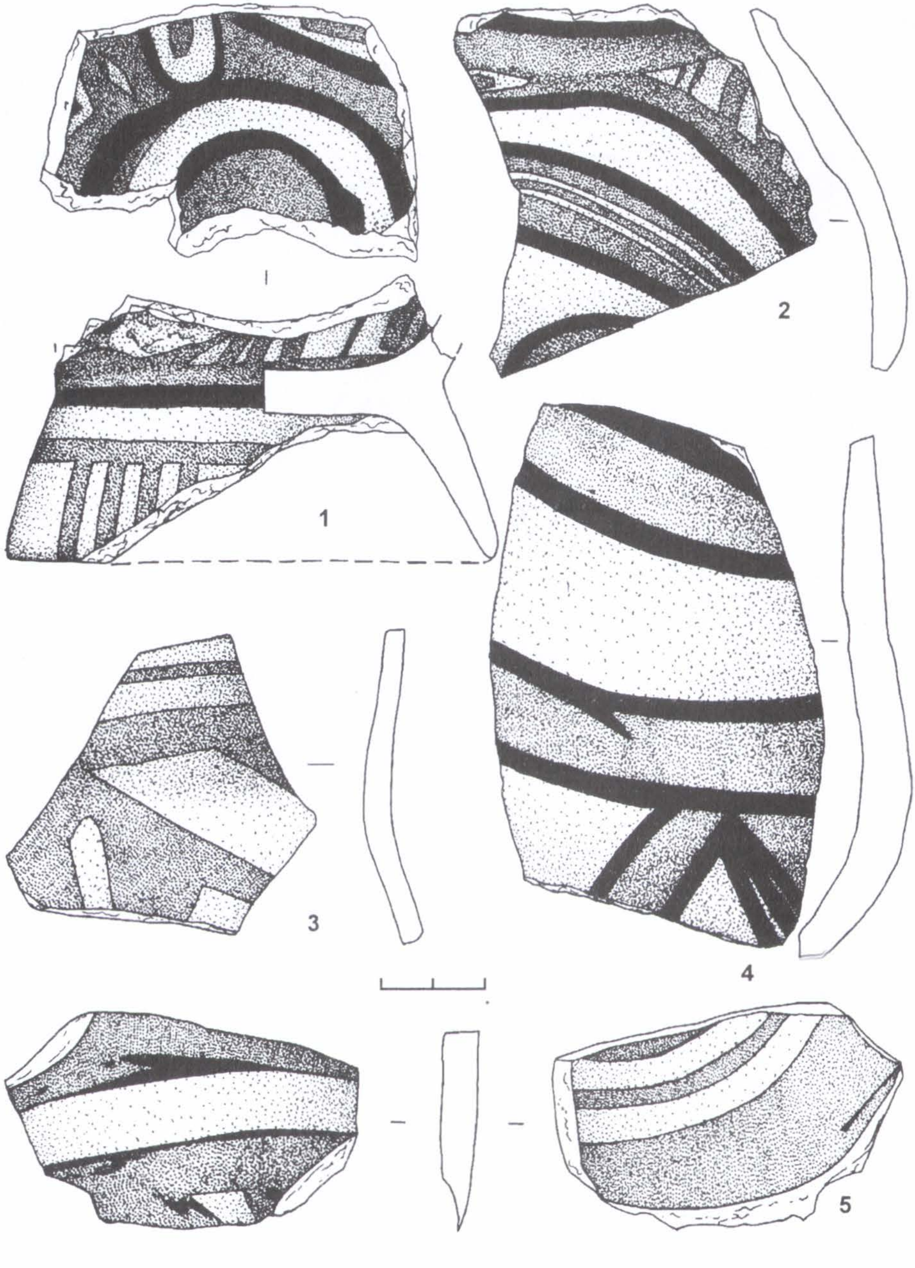

Fig. 110. Putineşti II. Fragmente de vase pictate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

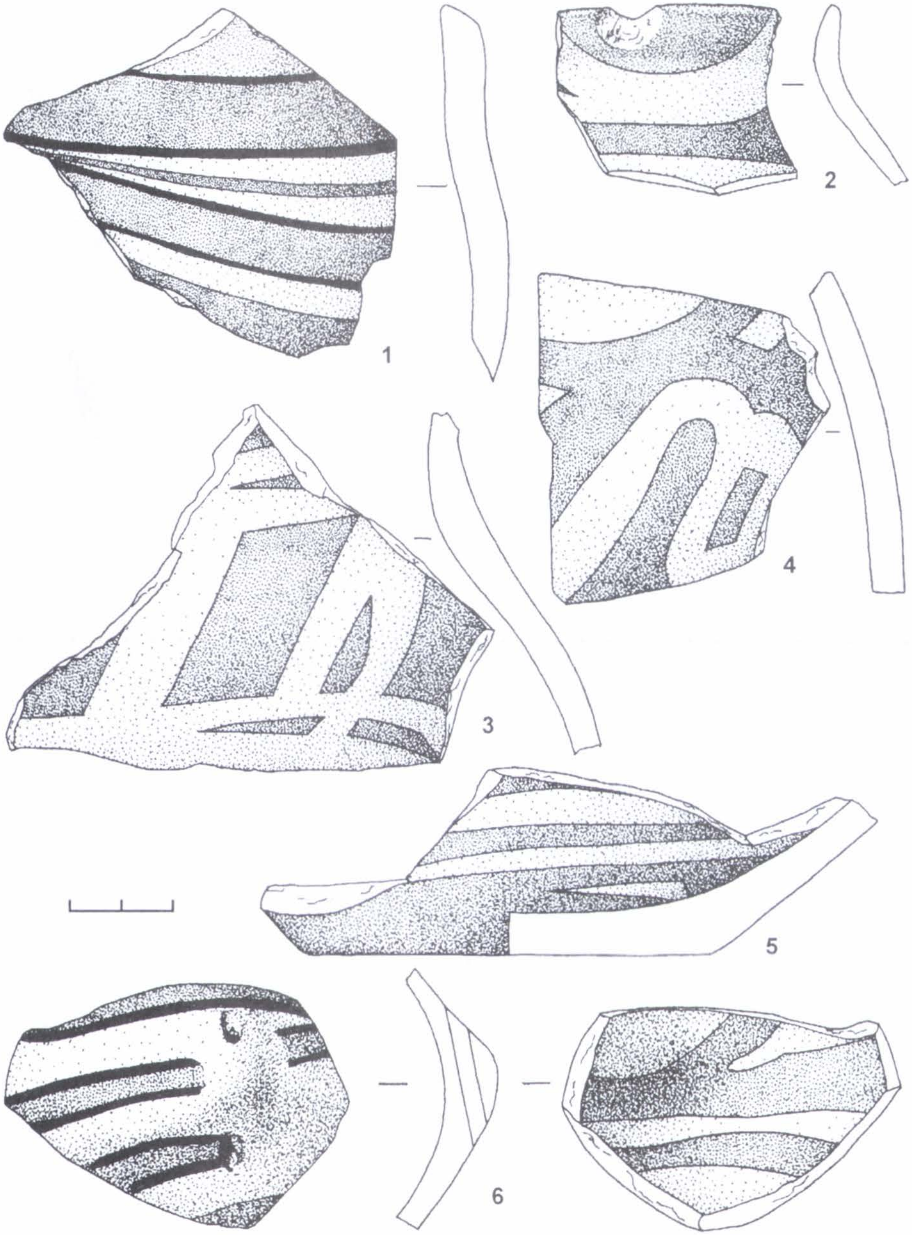

Fig. 111. Putineşti II. Fragmente de vase pictate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

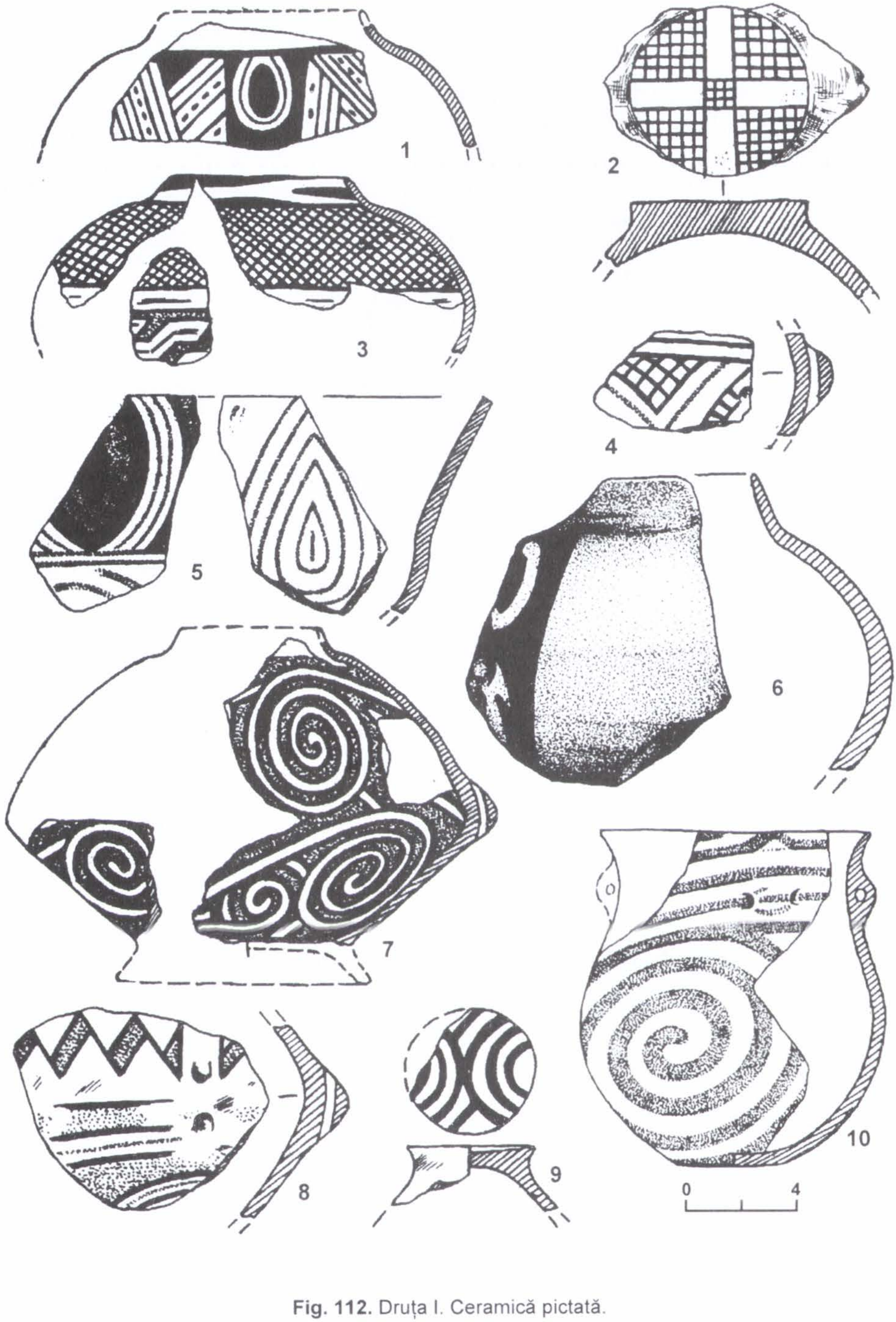

Fig. 112. Druța I. Ceramică pictată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

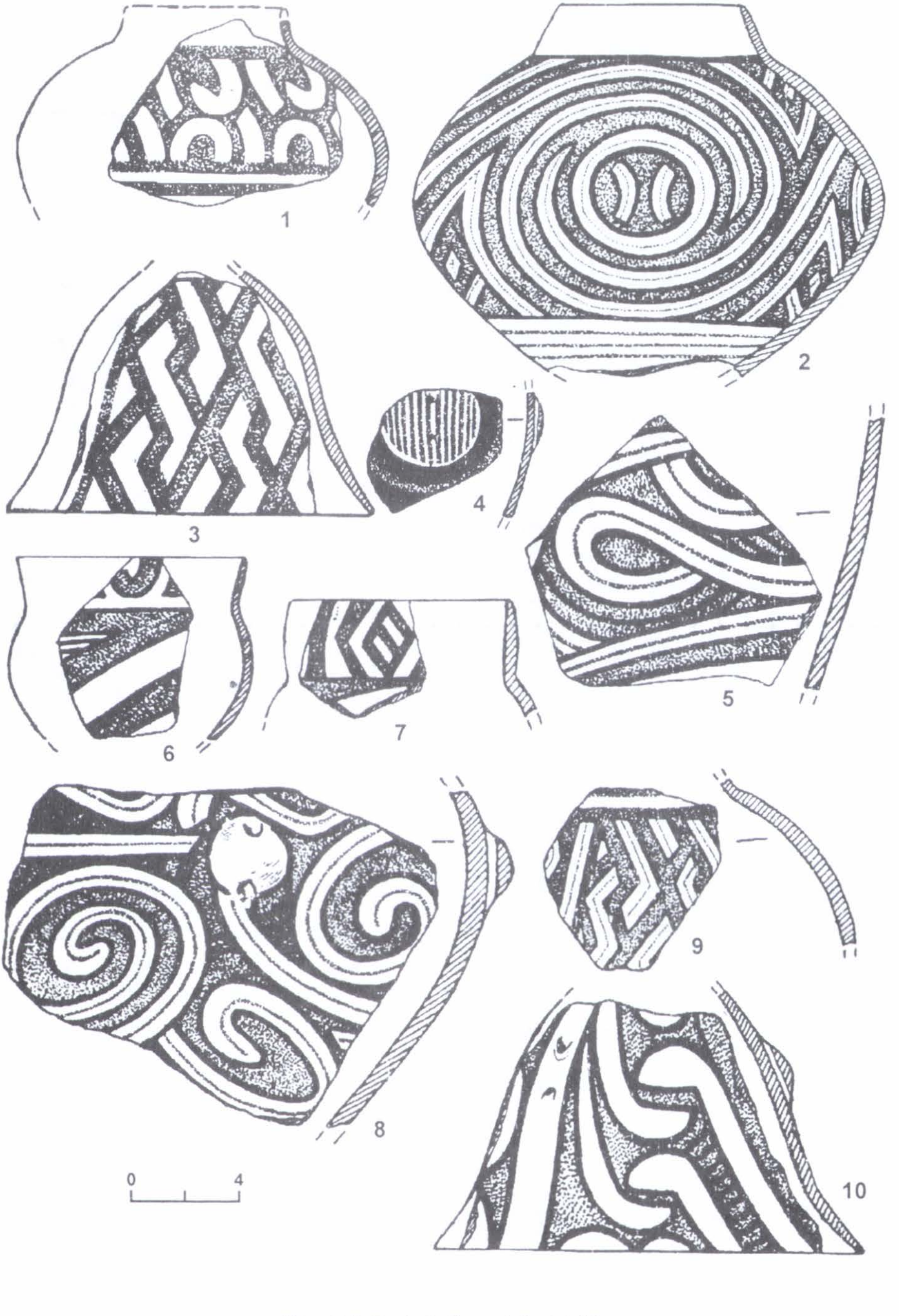

Fig. 113. Druța I. Ceramică pictată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 114. Duruitoarea Veche I. Vase pictate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 115. Drăguşeni. Ceramică pictată (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

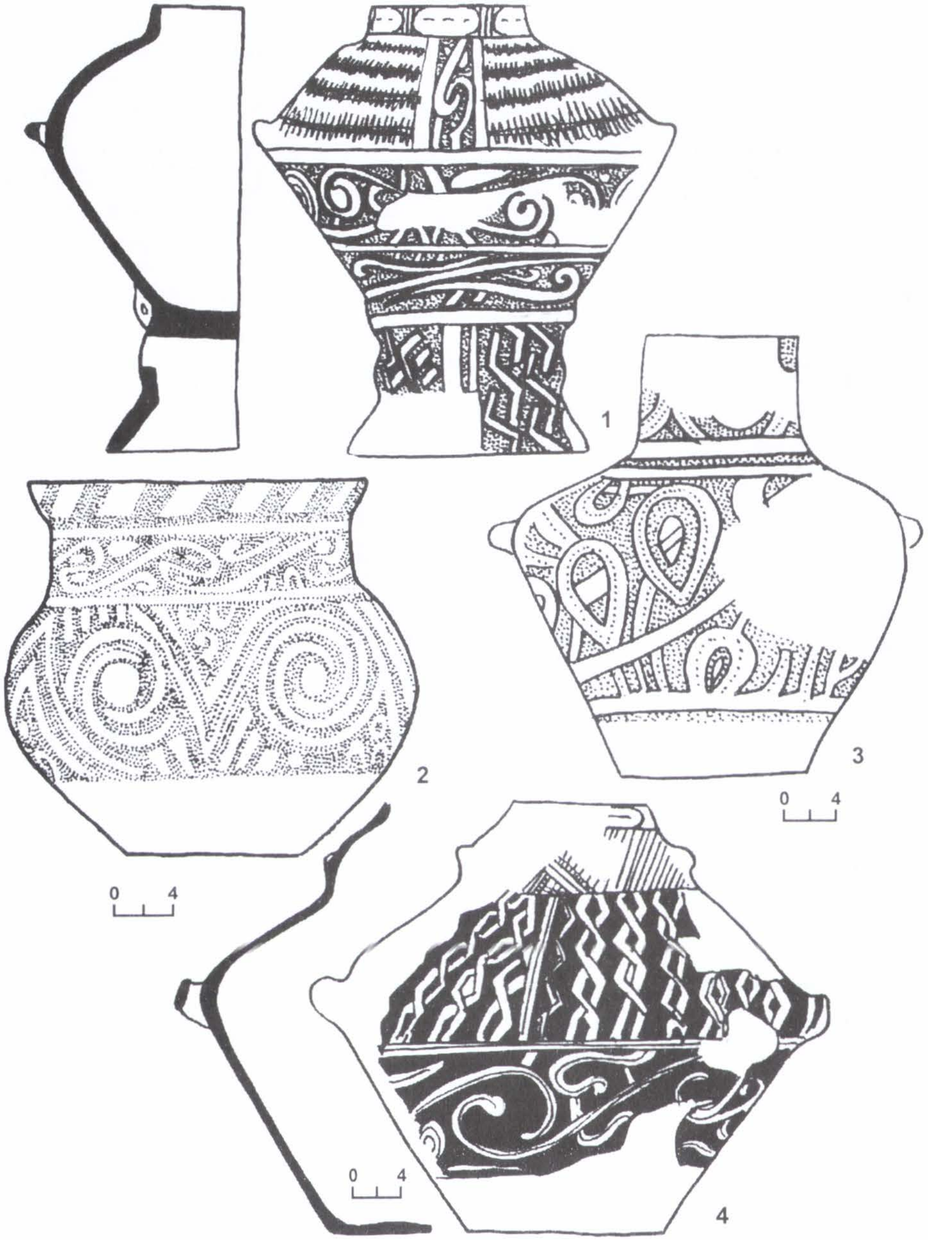

Fig. 116. Drăguşeni. Vase de lut (după S. Marinescu-Bîlcu).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

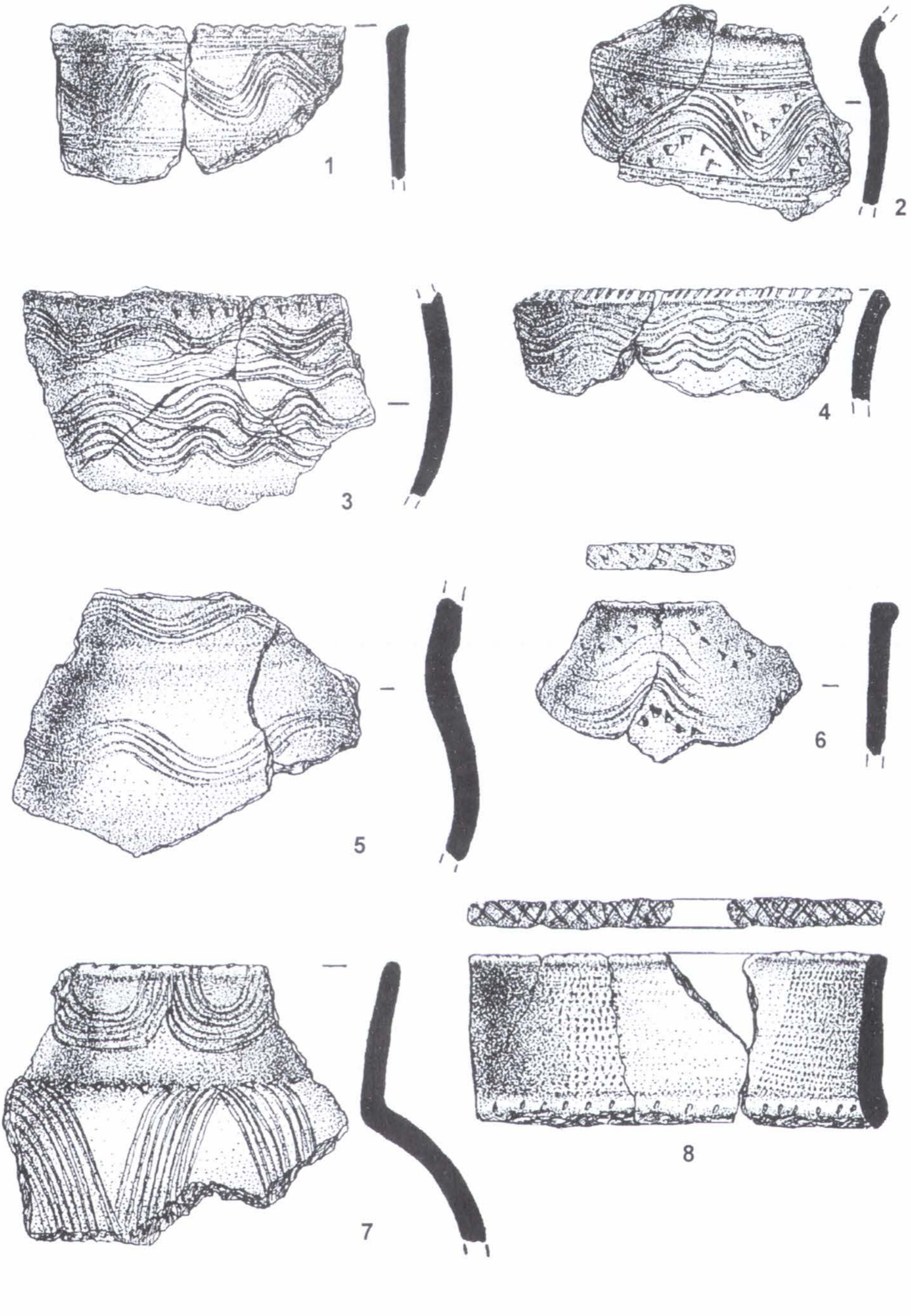

Fig. 117. Putineşti III. Fragmente de vase Cucuteni C.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

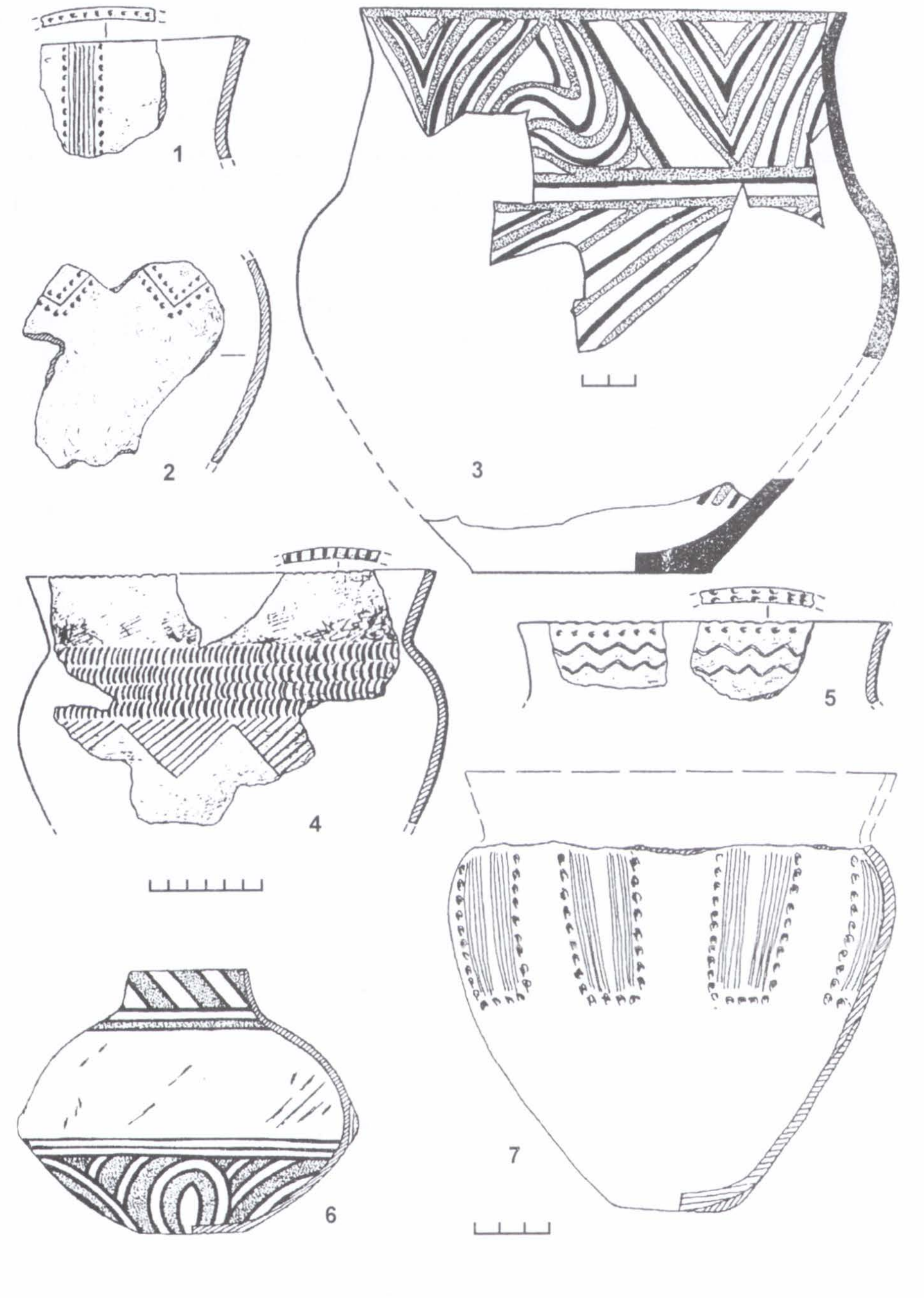

Fig. 118. Ceramică de la Druța I (1-2, 4-5), Putineşti III (3) şi Jura (6-7).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

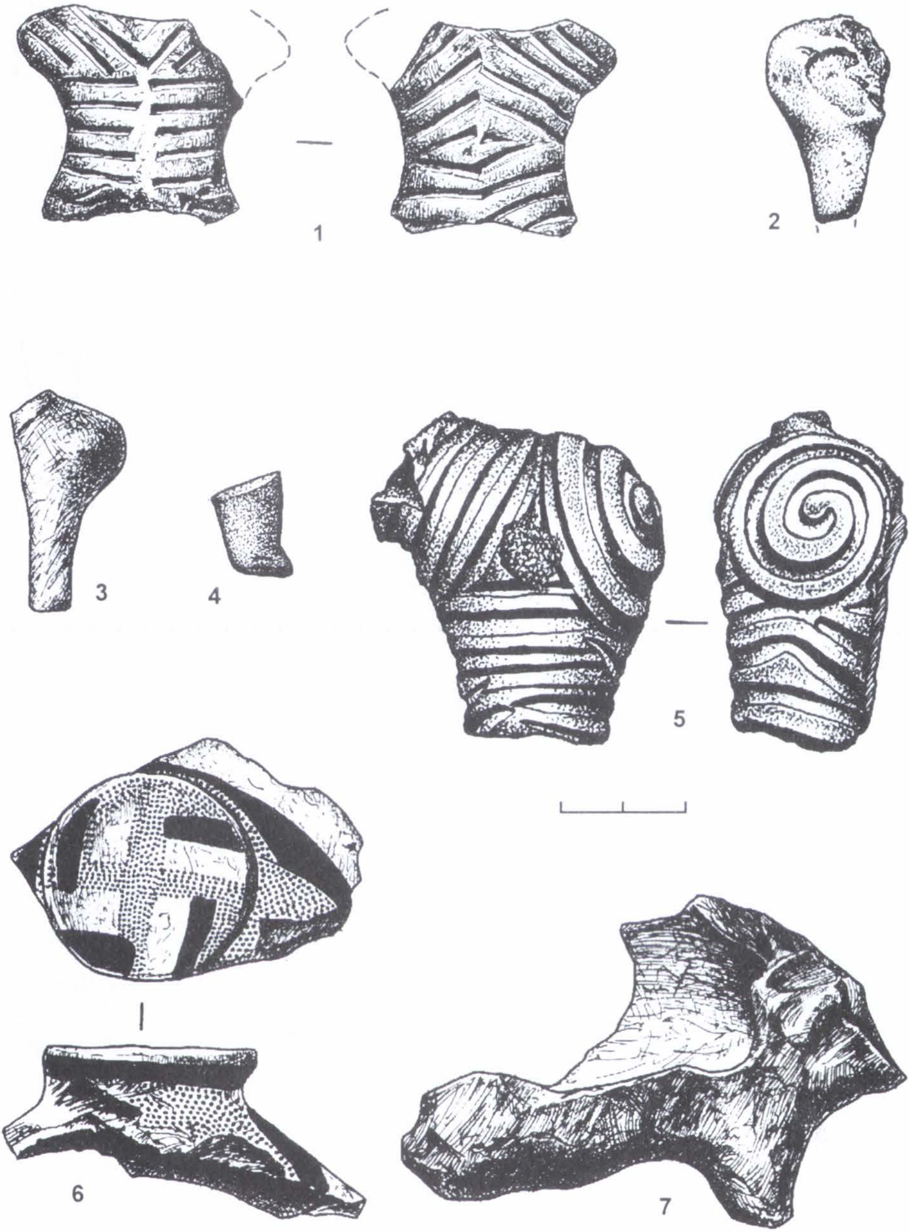

Fig. 119. Putineşti II. Piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

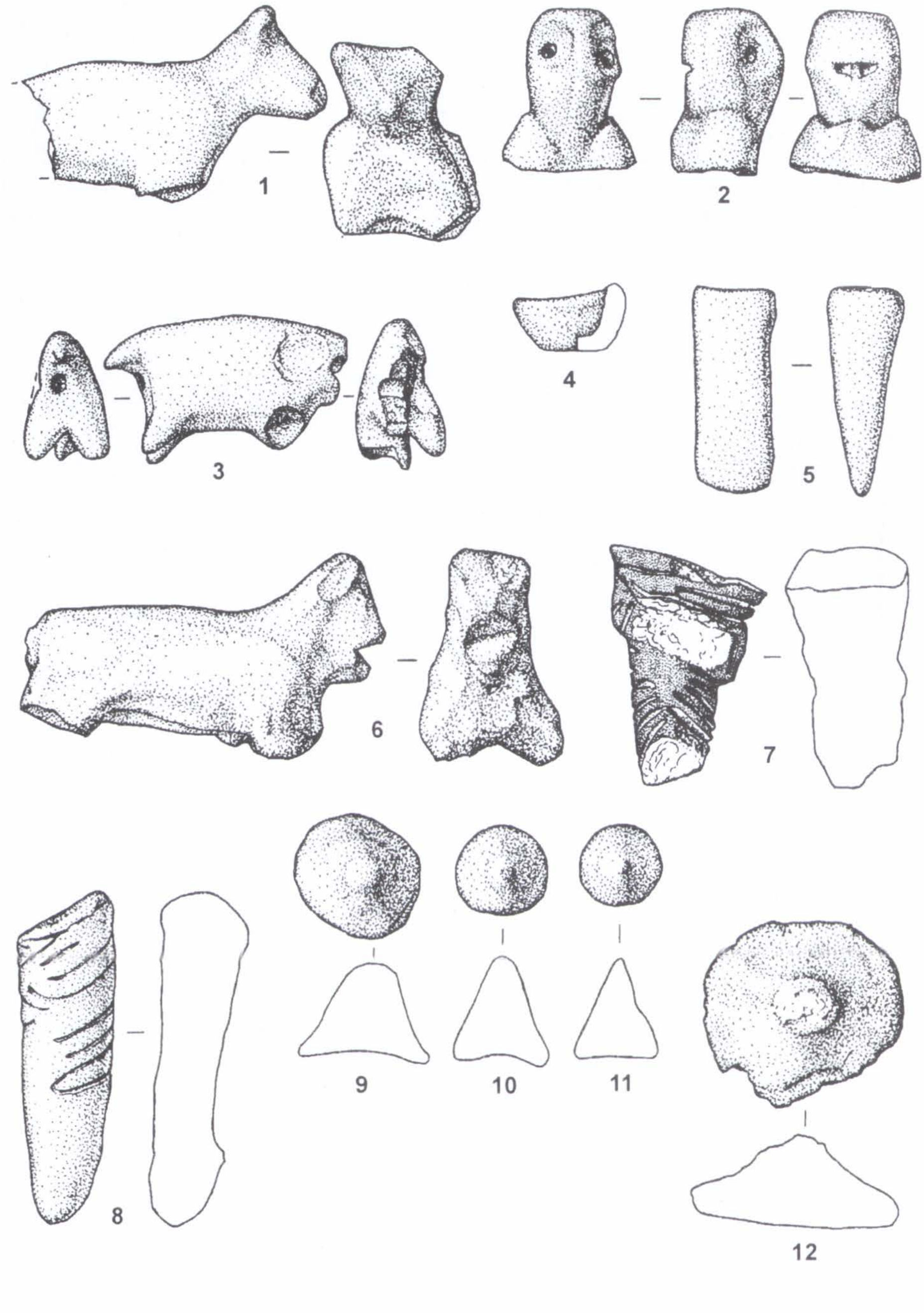

Fig. 120. Cuconeştii Vechi I. Diverse piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

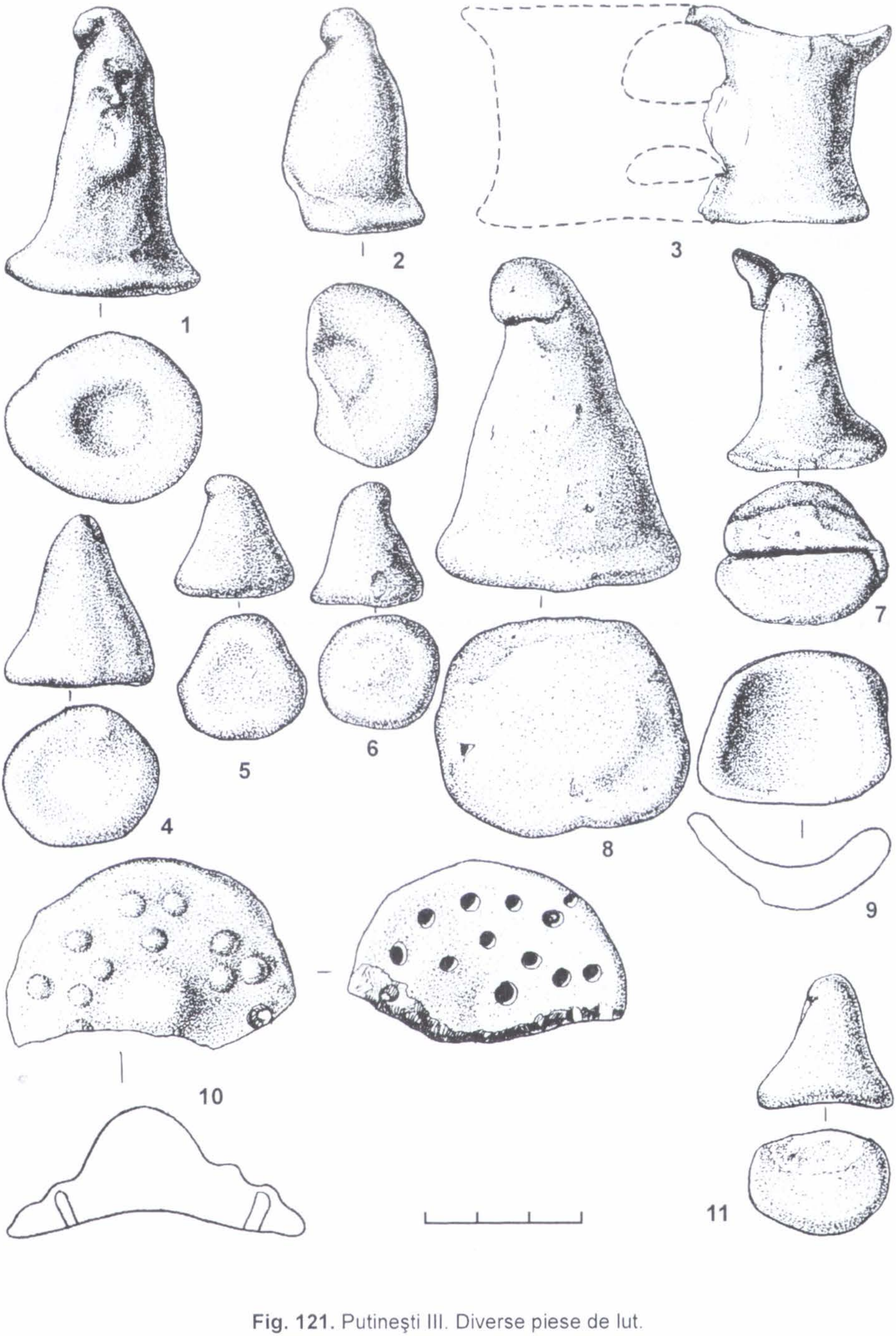

Fig. 121. Putineşti III. Diverse piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

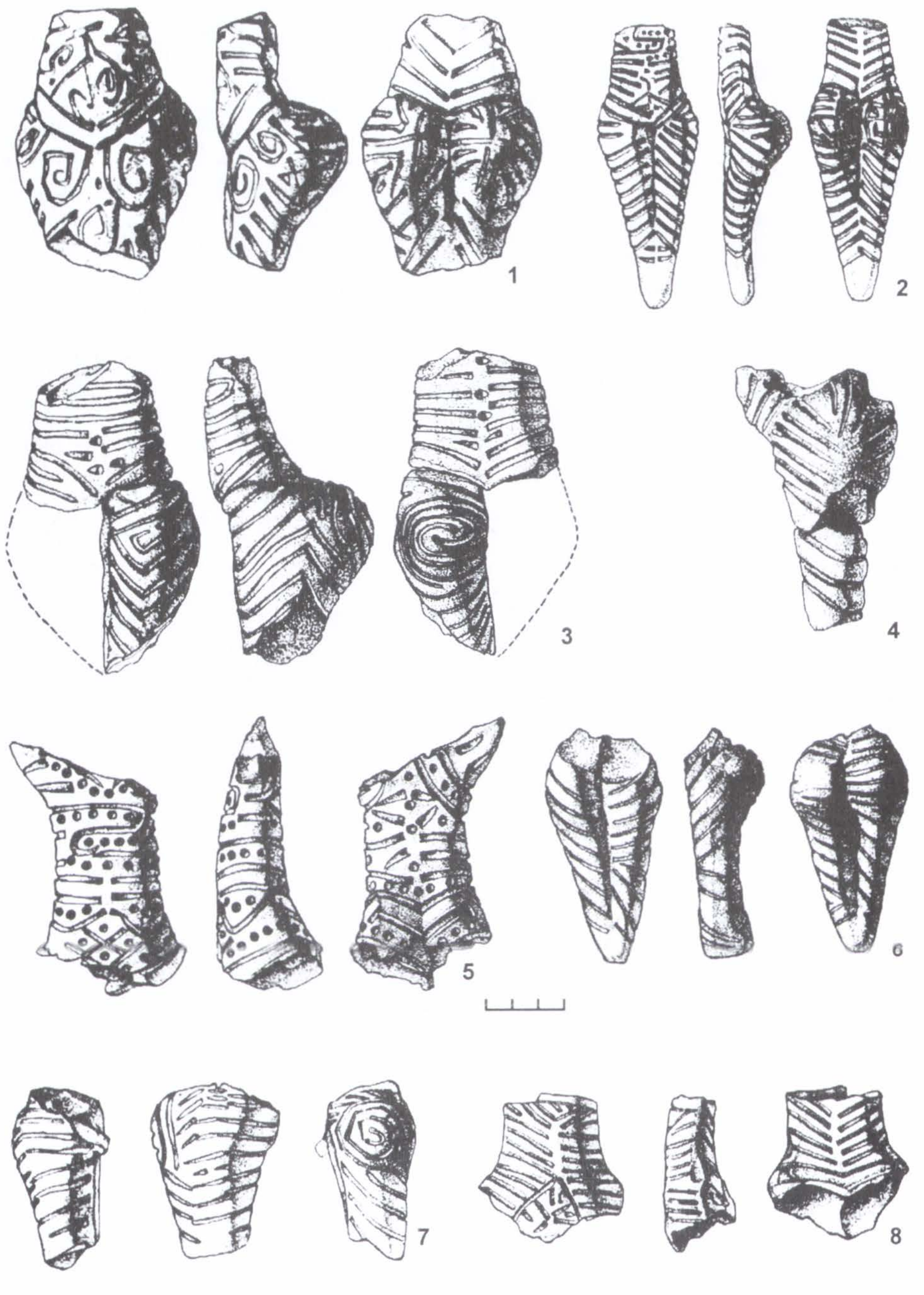

Fig. 122. Putineşti III. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

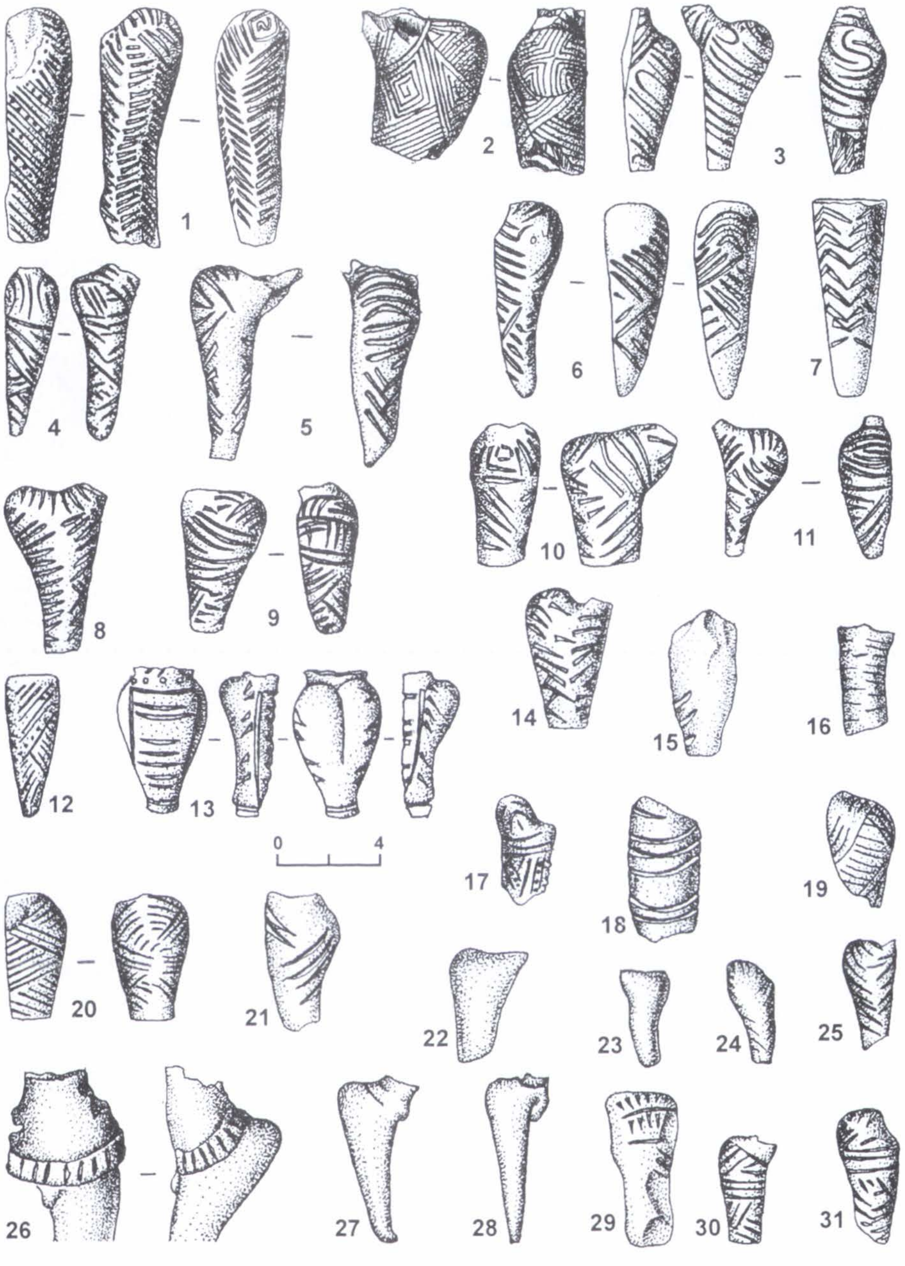

Fig. 123. Duruitoarea Veche I. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

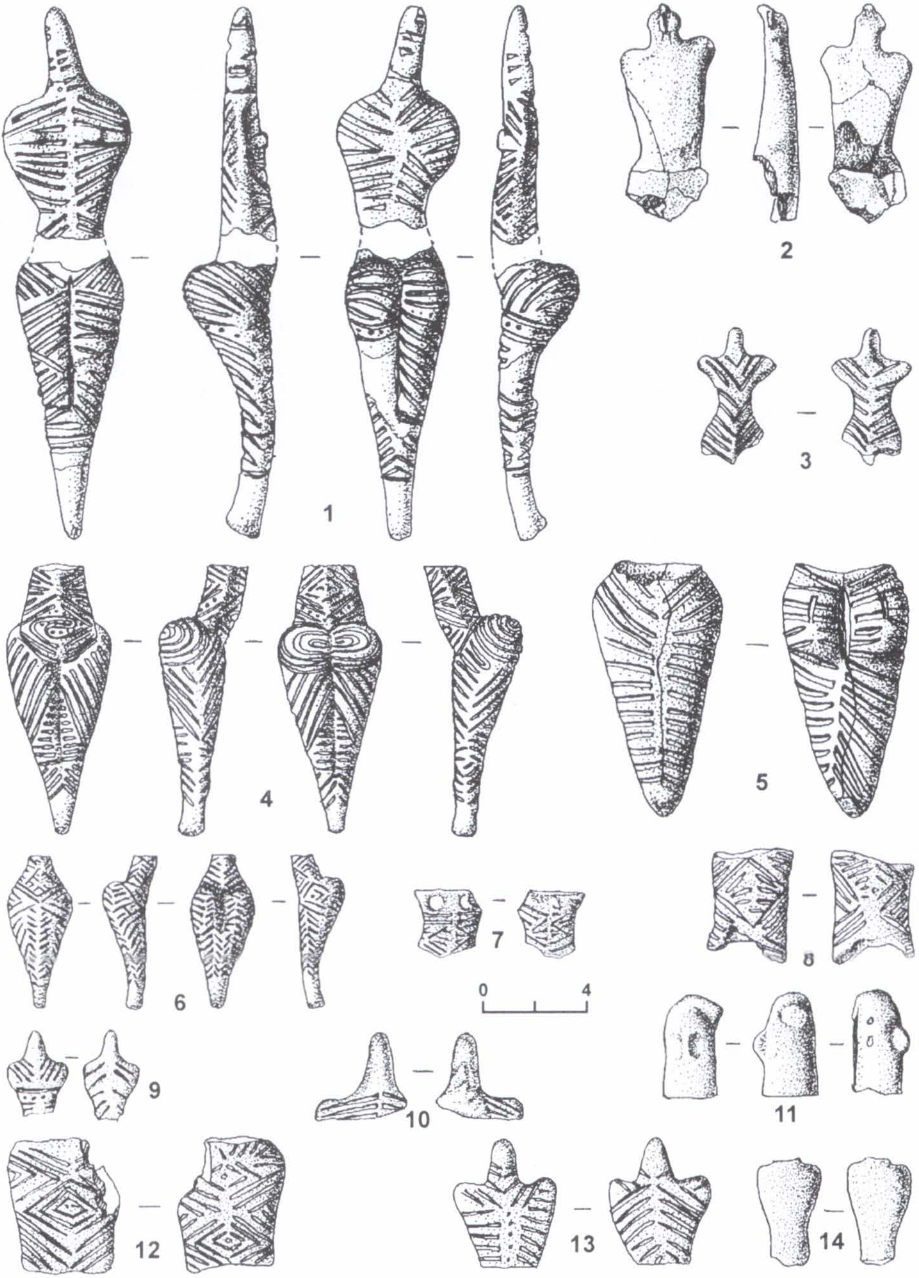

Fig. 124. Duruitoarea Veche I. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

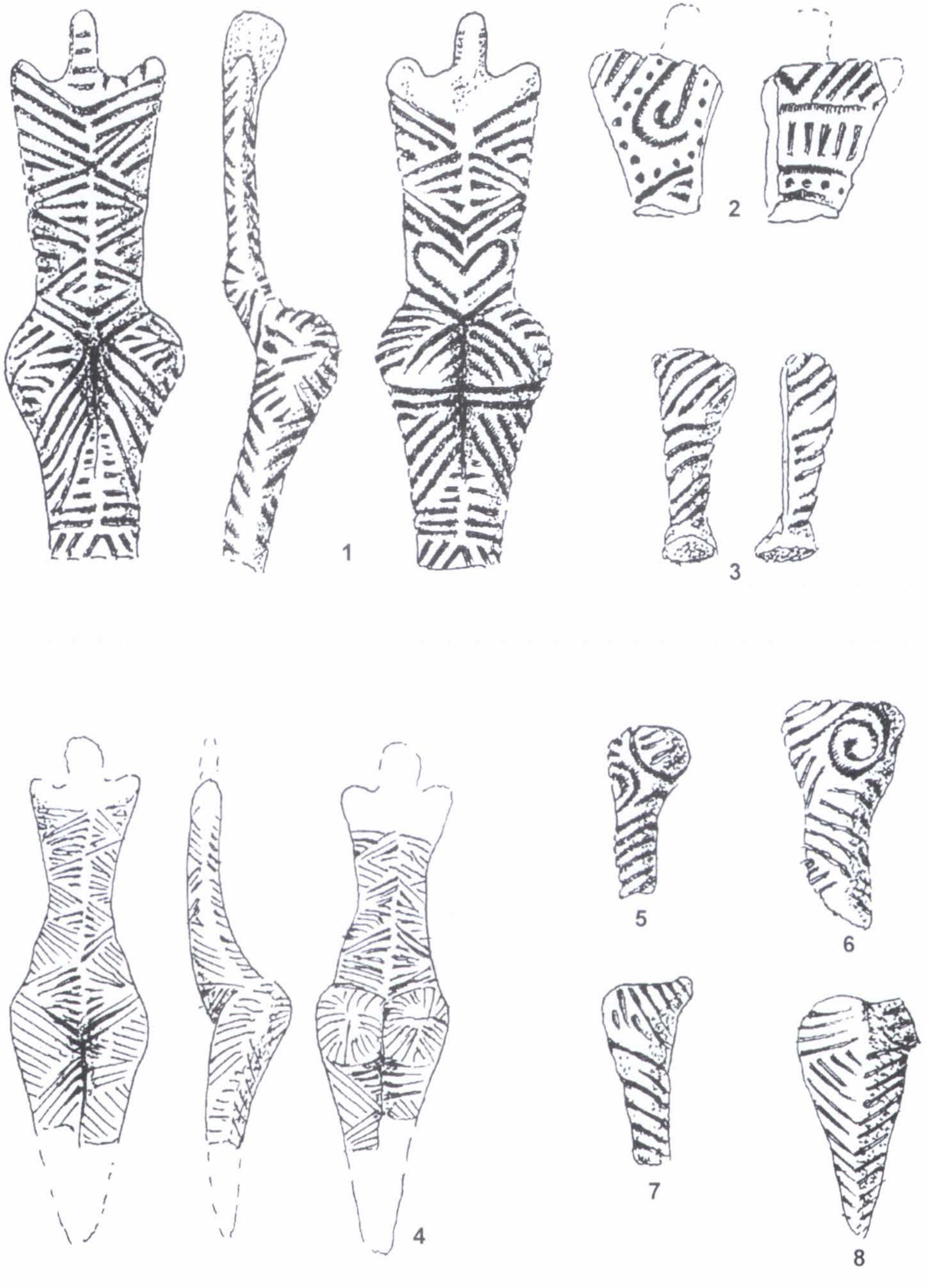

Fig. 125. Drăguşeni. Fragmente de statuete antropomorfe (după A. Crîşmaru).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

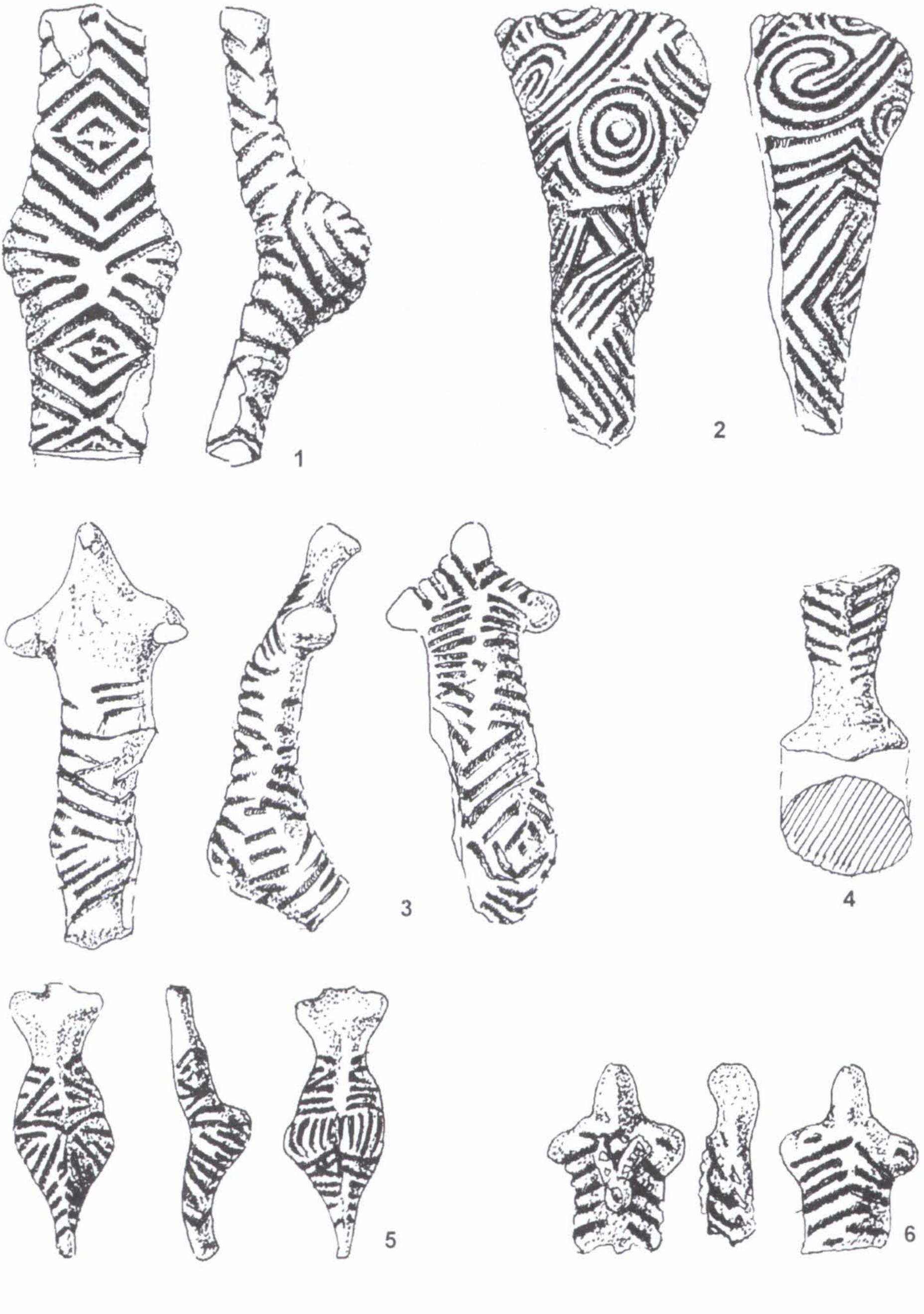

Fig. 126. Drăguşeni. Fragmente de statuete antropomorfe (după A. Crîşmaru).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

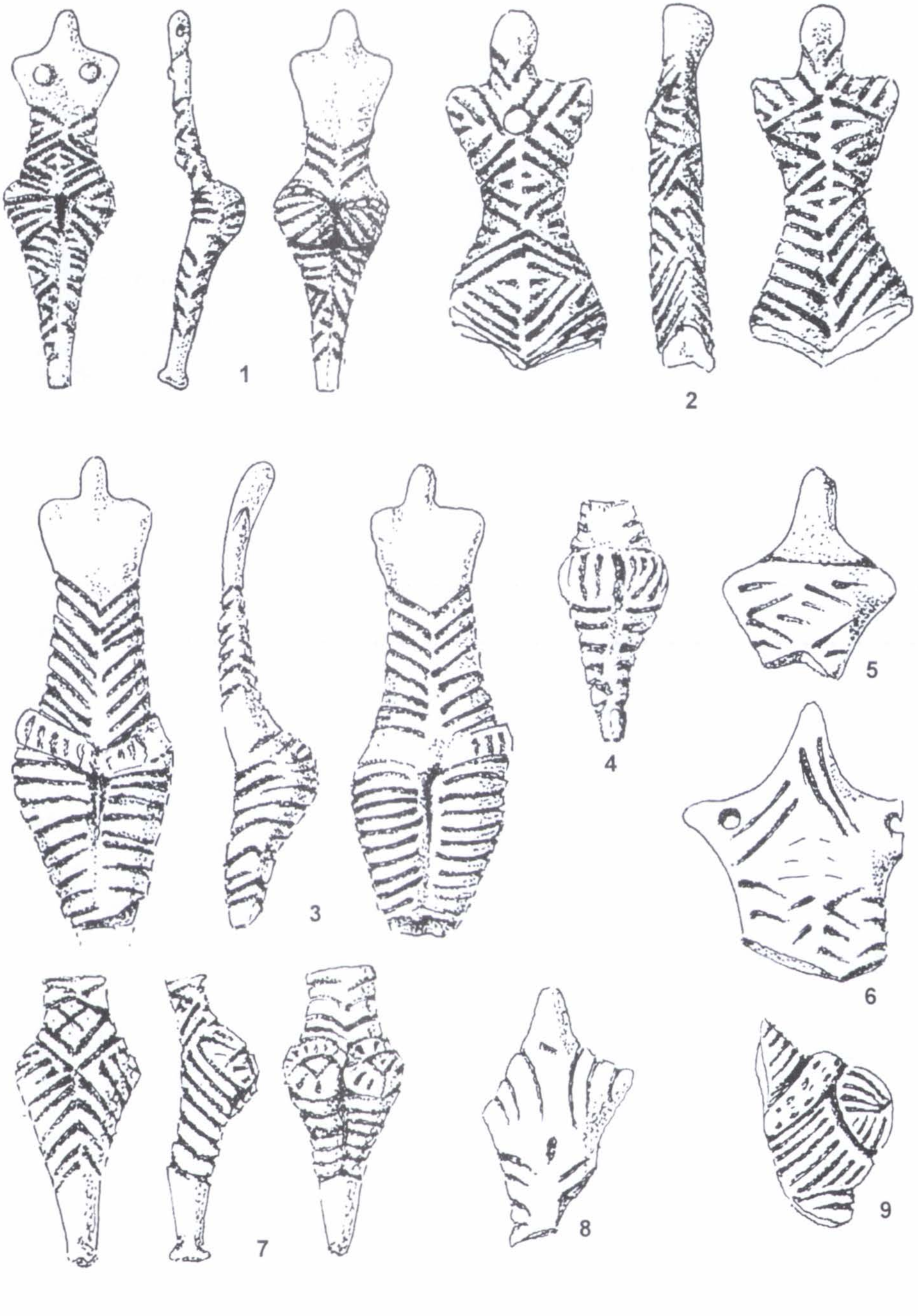

Fig. 127. Drăguşeni. Statuete antropomorfe şi fragmente (după A. Crîşmaru).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 128. Putineşti III. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

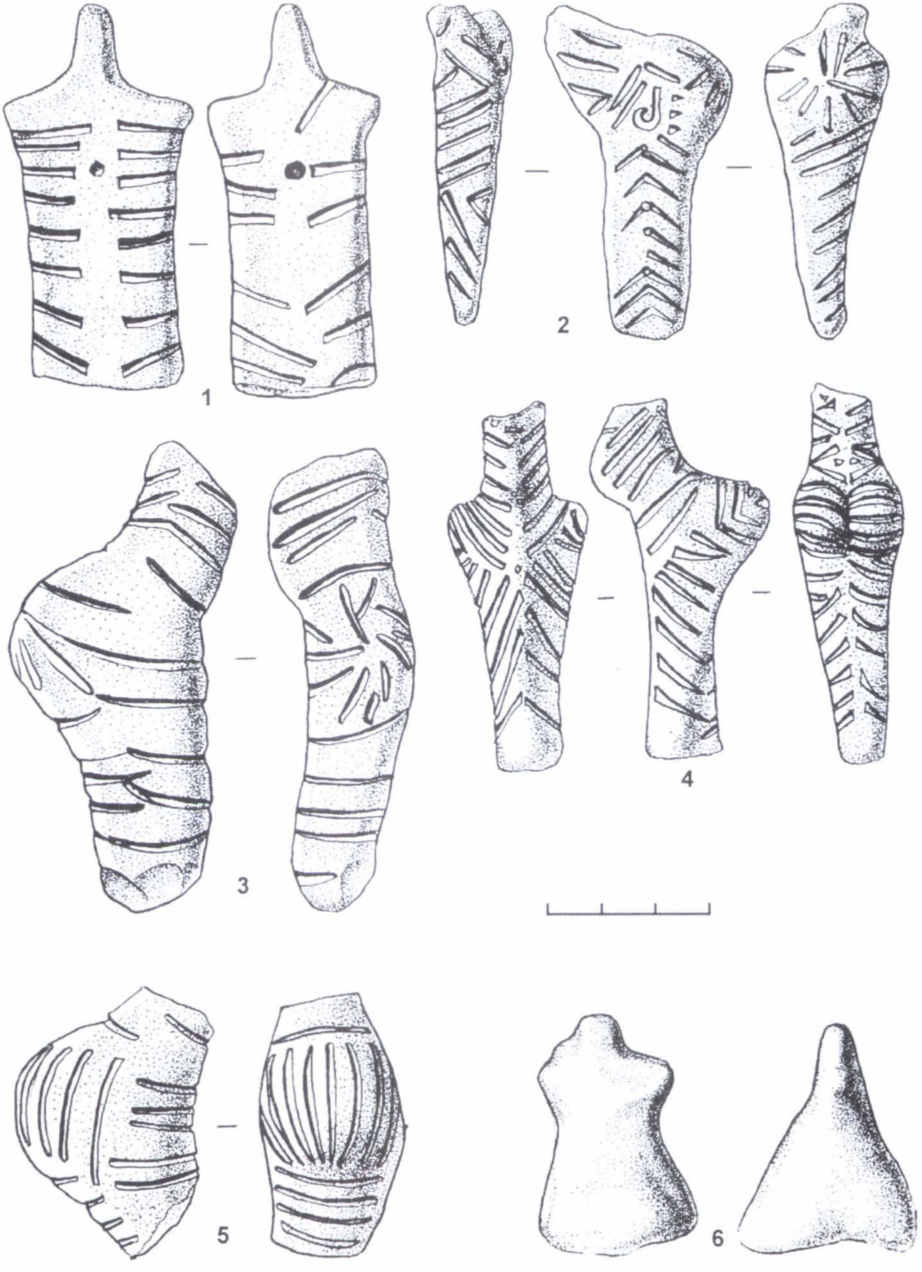

Fig. 129. Putineşti III. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

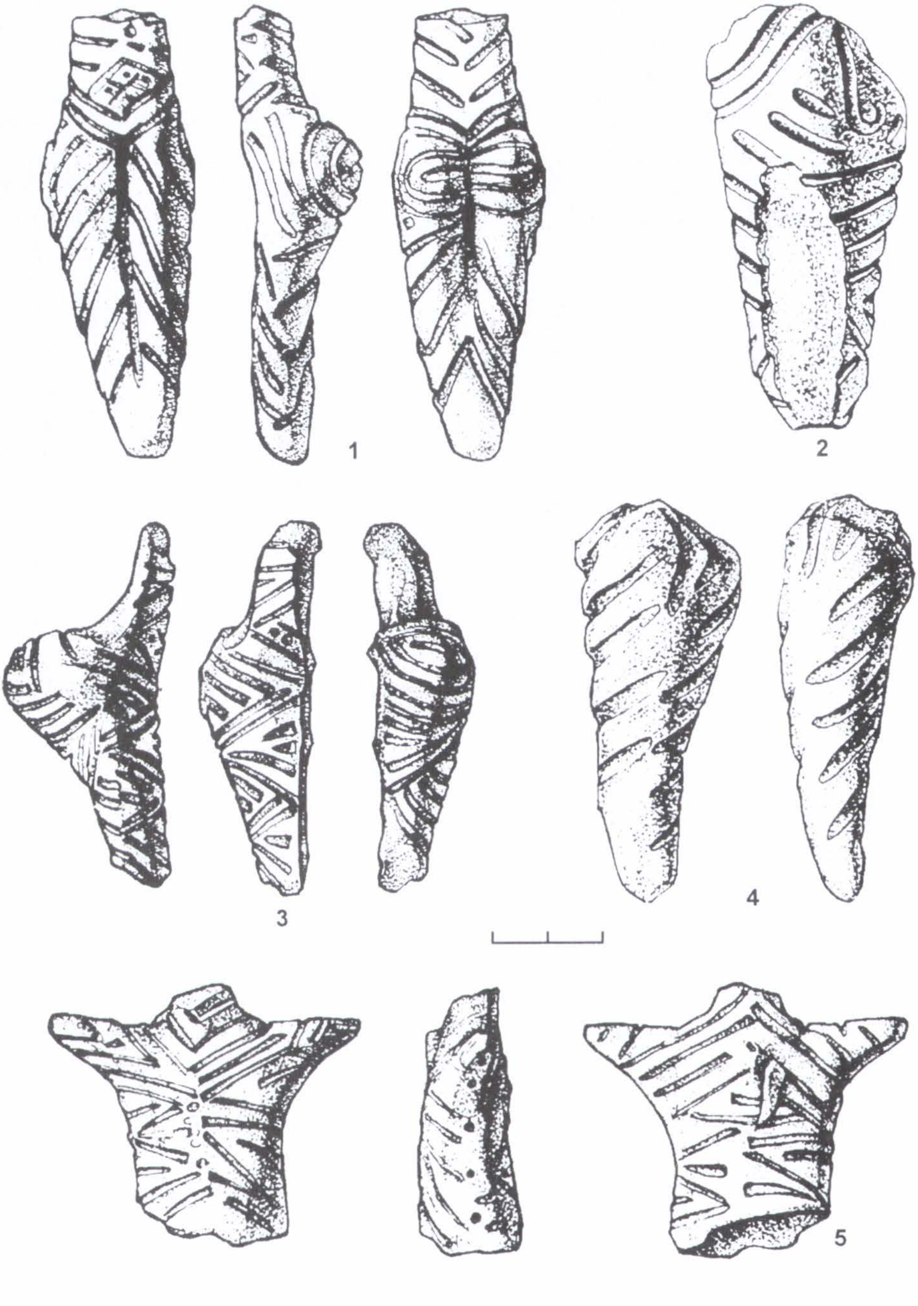

Fig. 130. Putineşti III. Fragmente de statuete antropomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

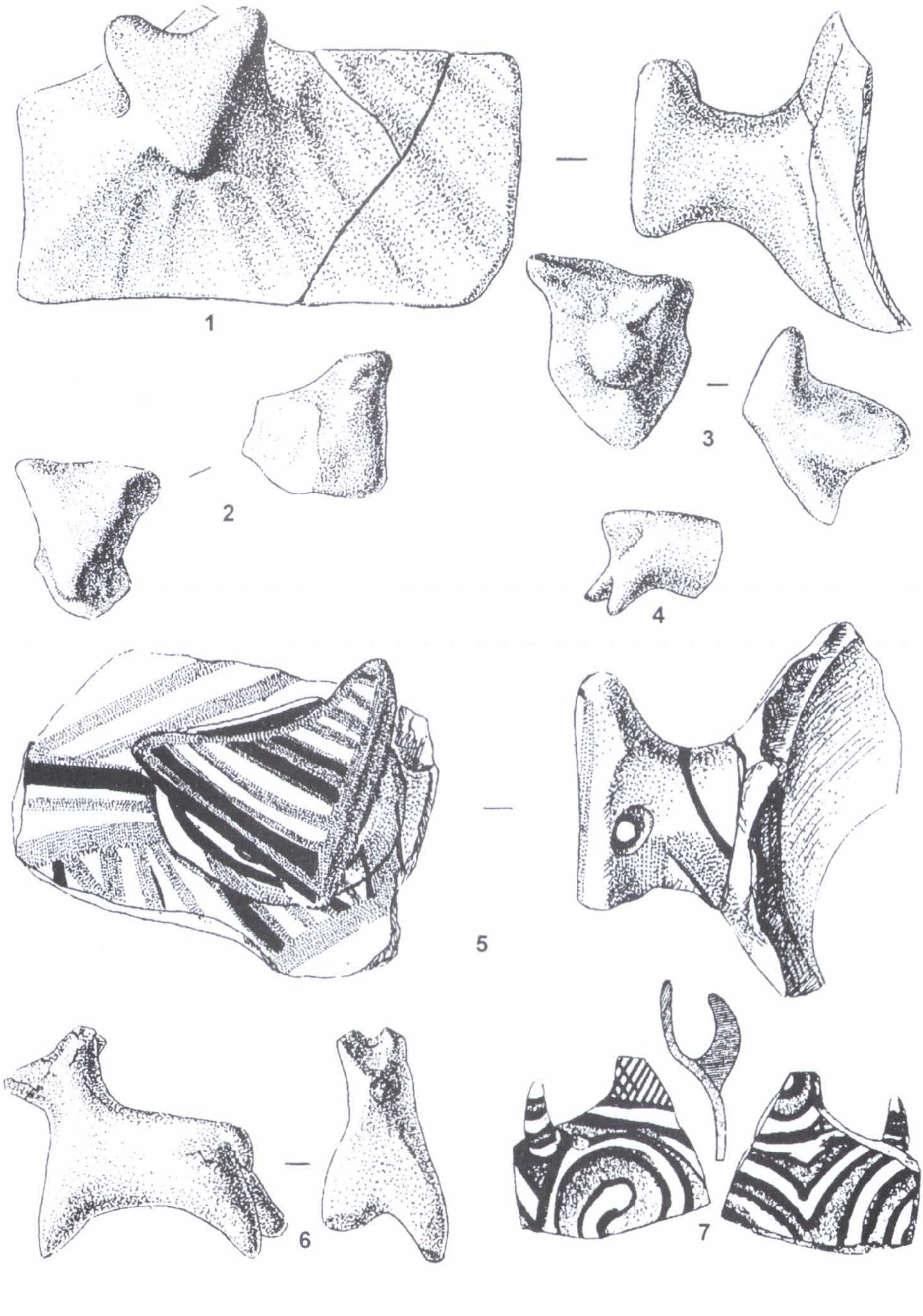

Fig. 131. Putineşti III. Piese de lut

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

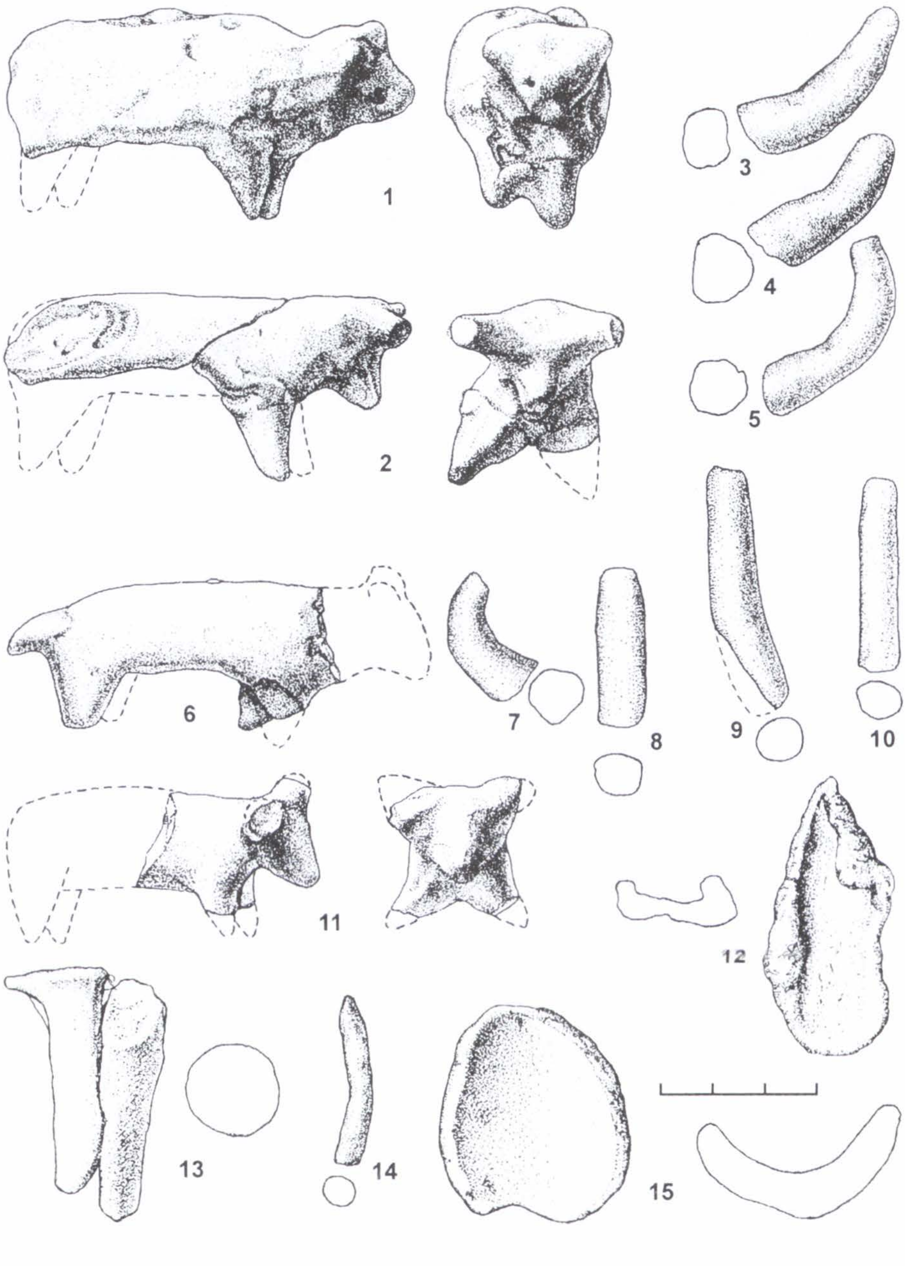

Fig. 132. Putineşti III. Piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

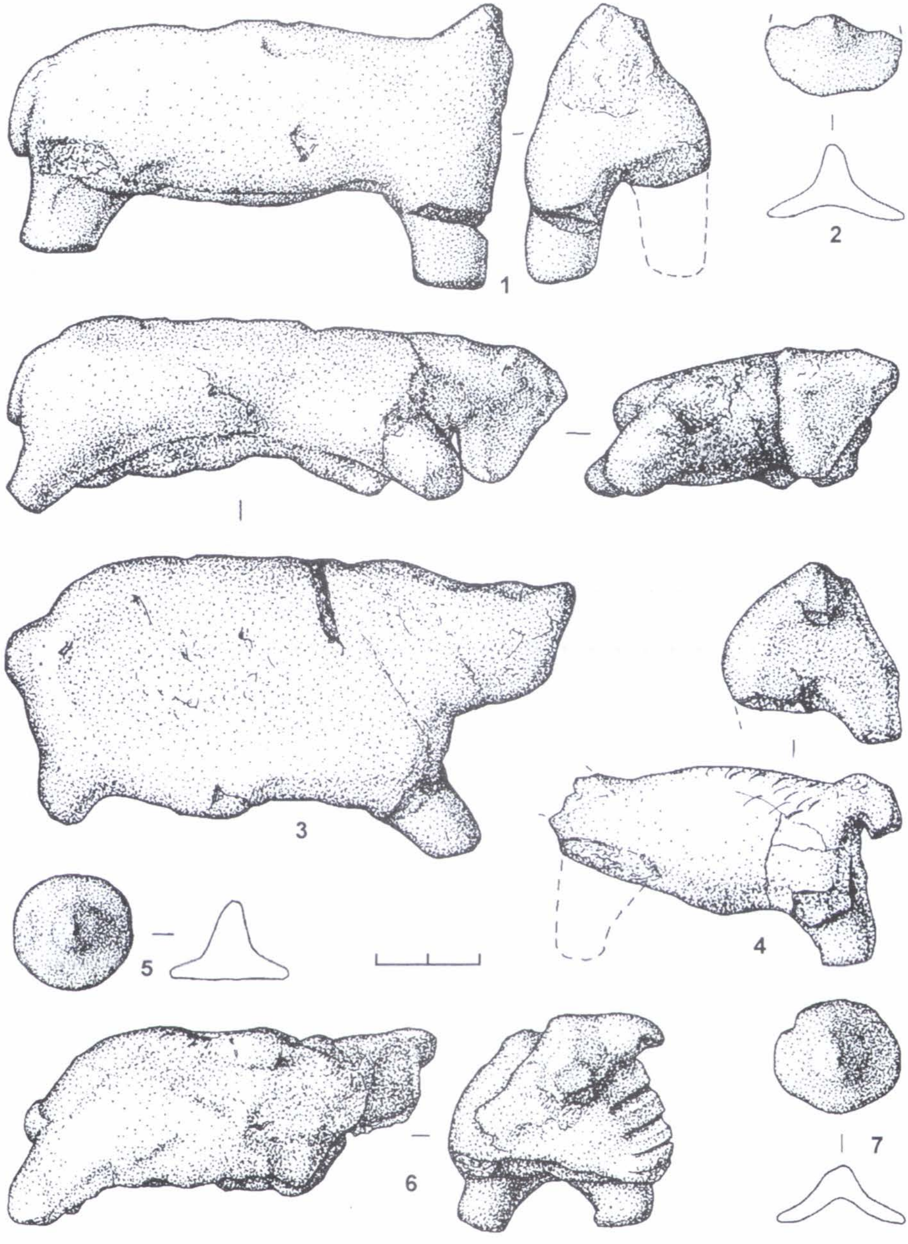

Fig. 133. Duruitoarea Veche I. Piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

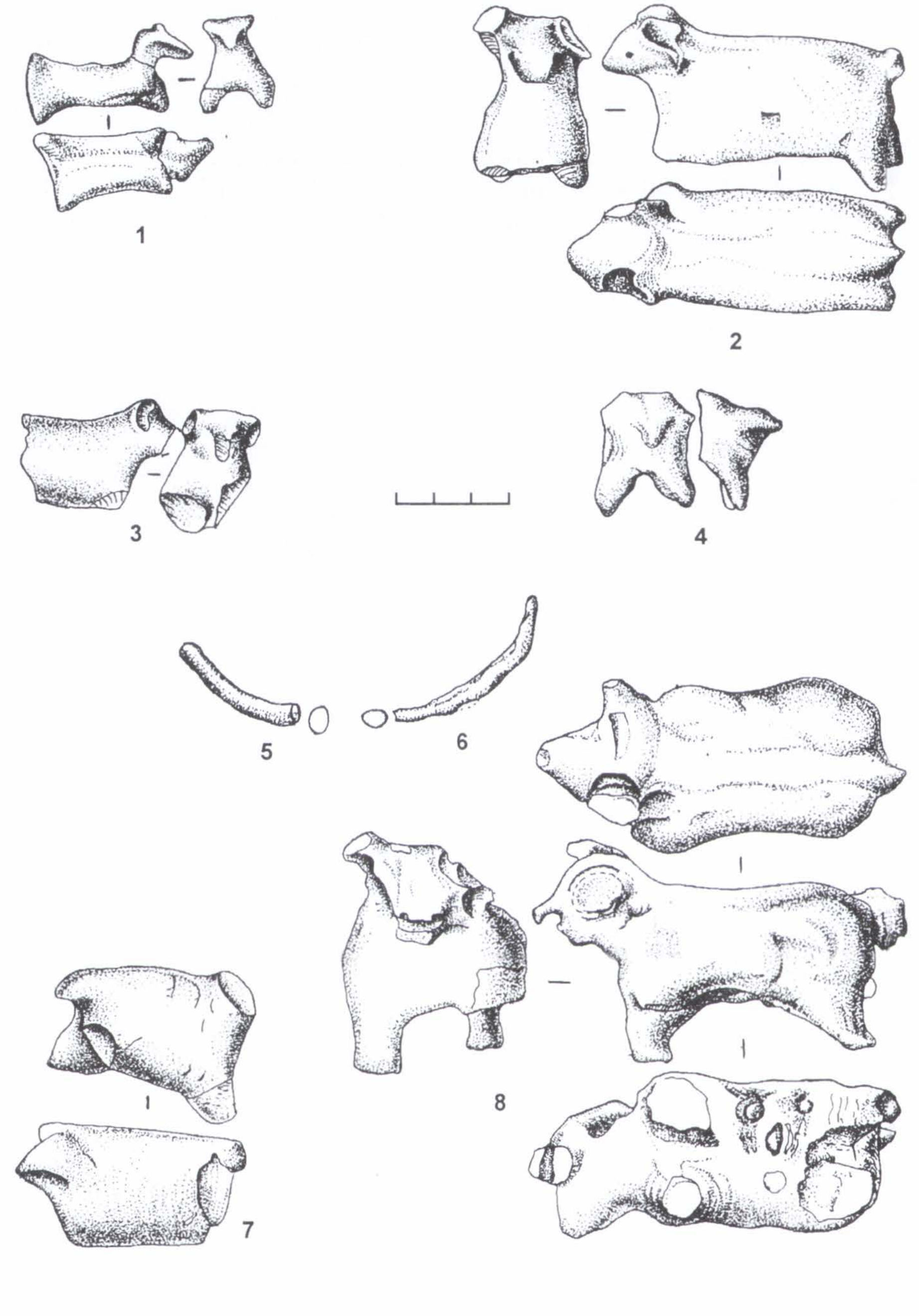

Fig. 134. Druța I. Figurine zoomorfe şi fragmente de coarne de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

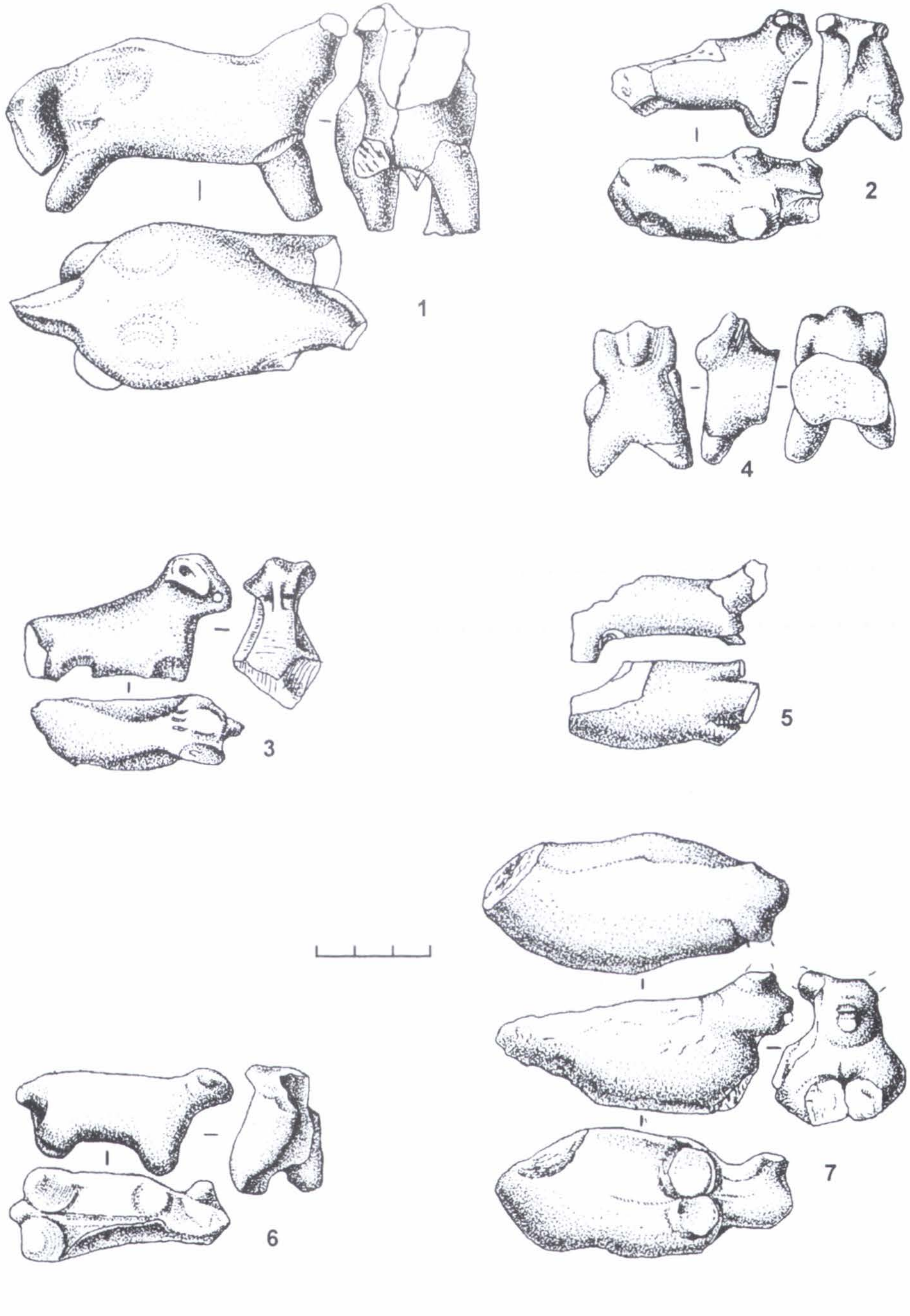

Fig. 135. Druța I. Figurine zoomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

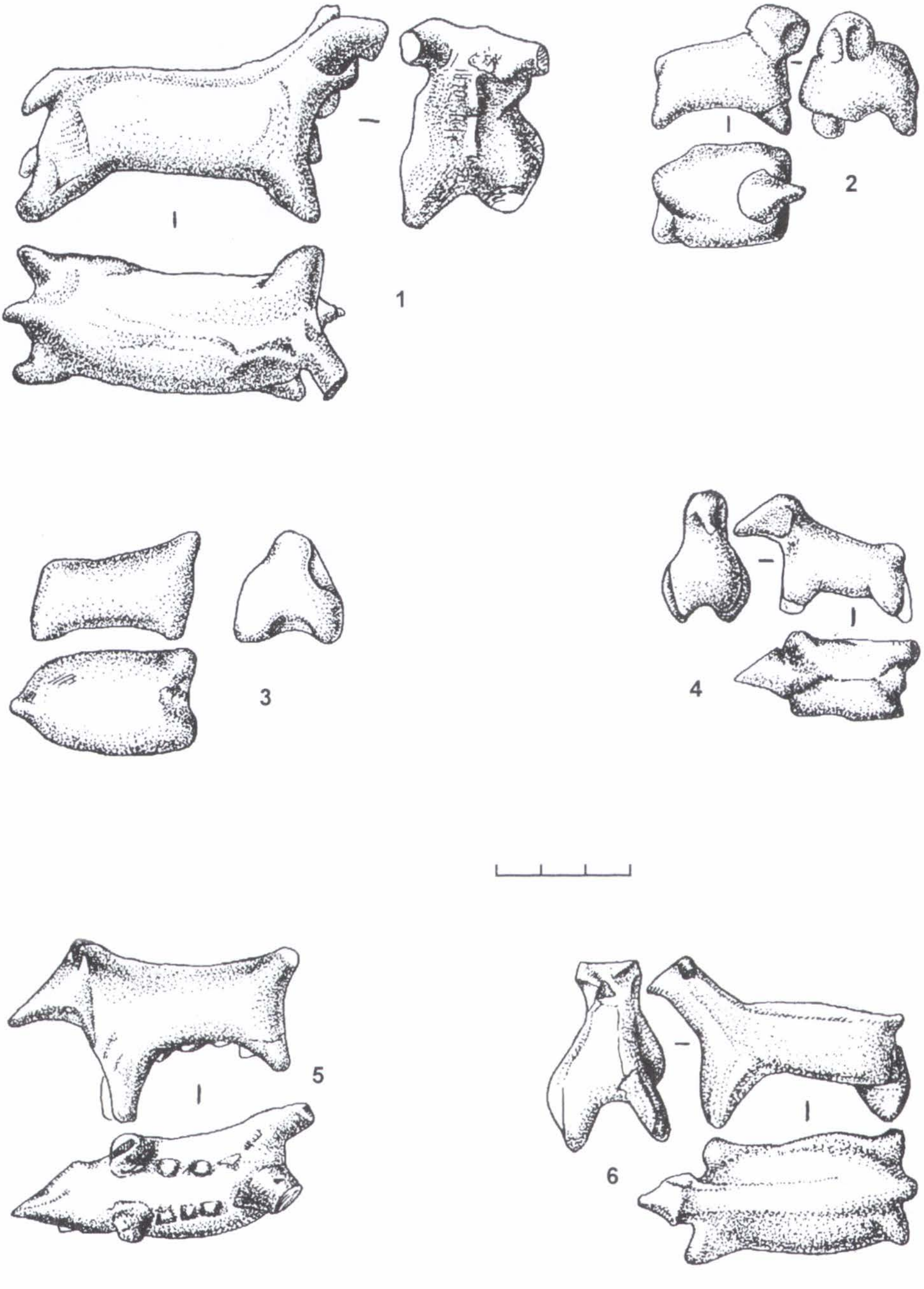

Fig. 136. Druța I. Statuete zoomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

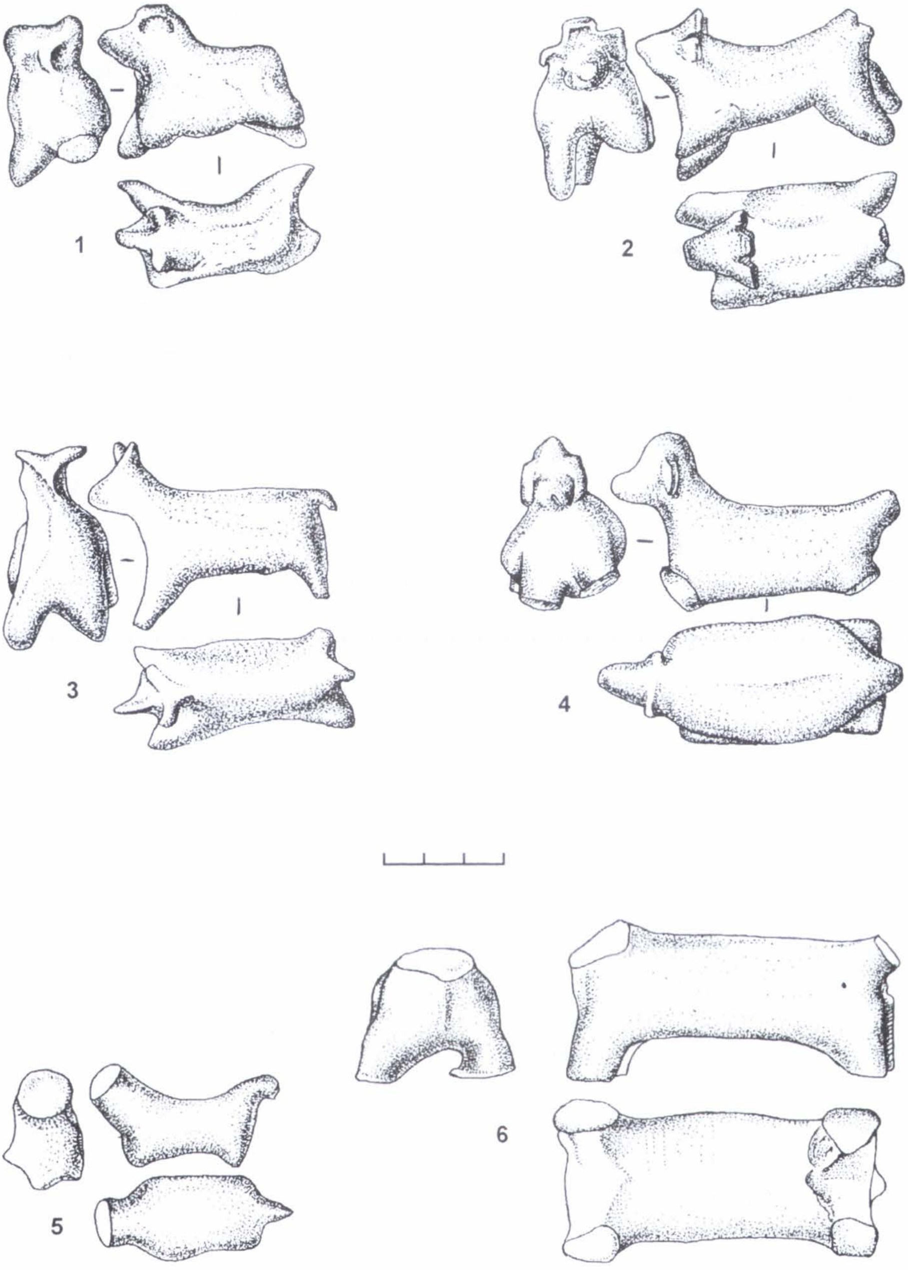

Fig. 137. Druța I. Figurine zoomorfe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

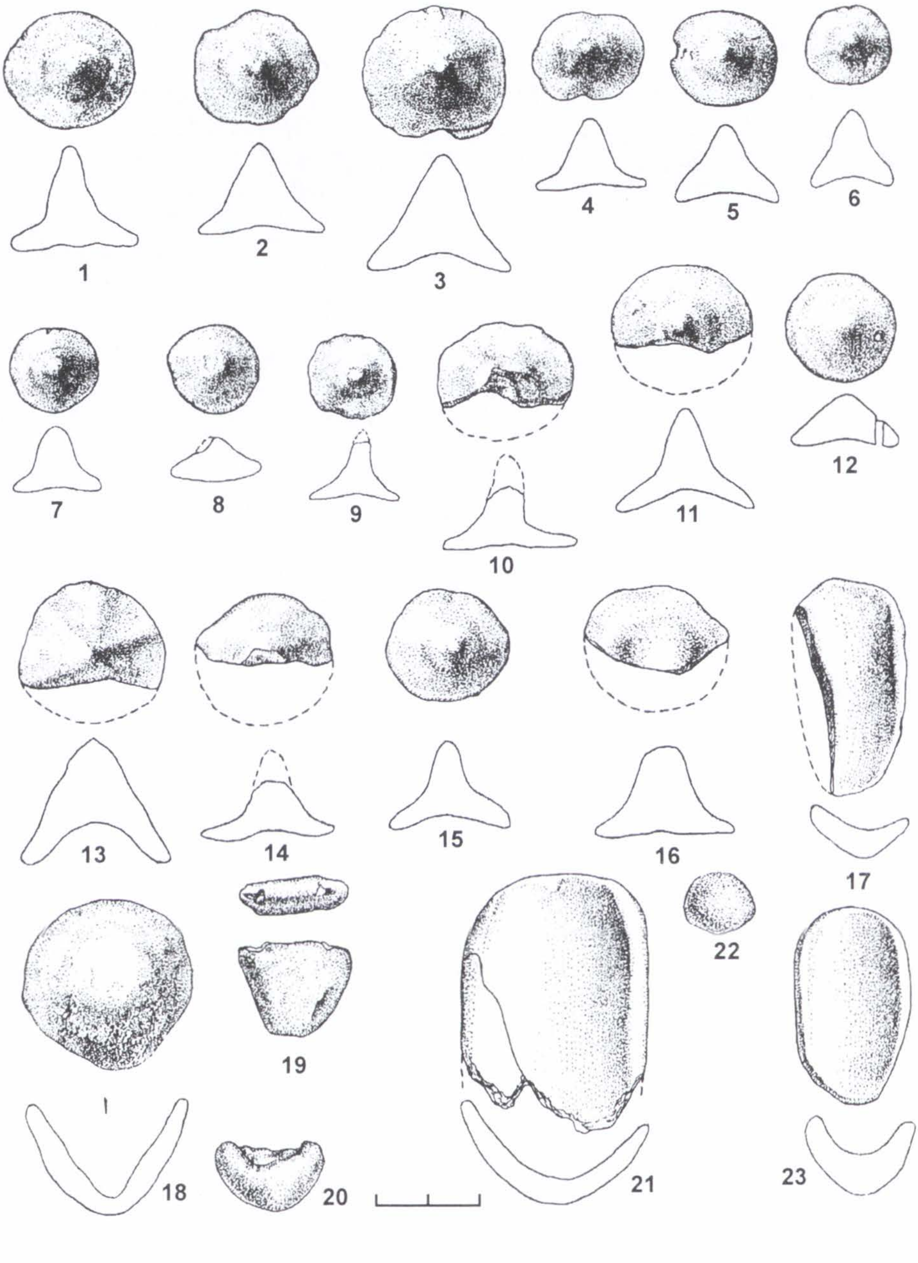

Fig. 138. Putineşti III. Piese de lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

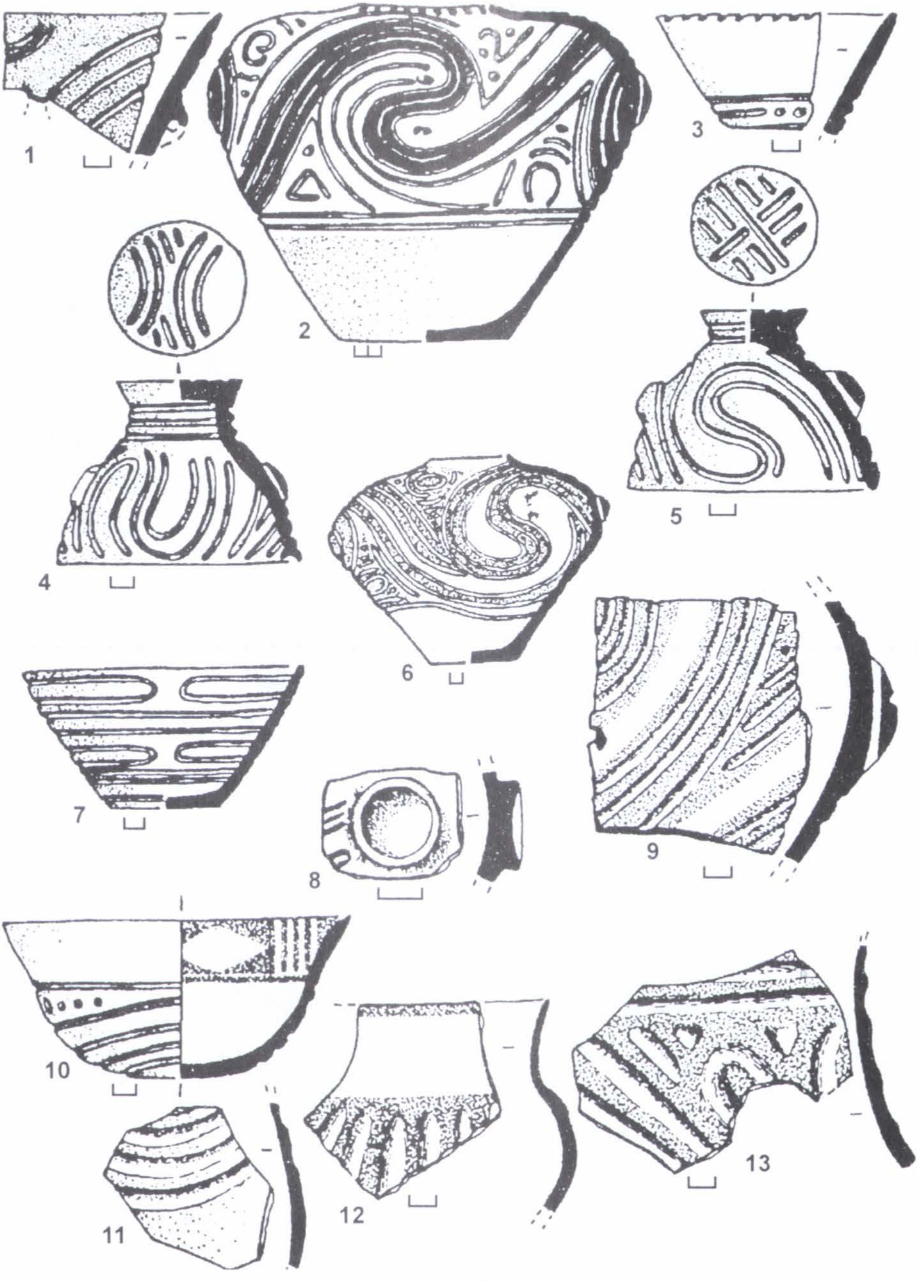

Fig. 139. Vasilievka. Ceramică cu decor incizat (1-10) şi canelat (11-13) (după V.A. Şumova).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

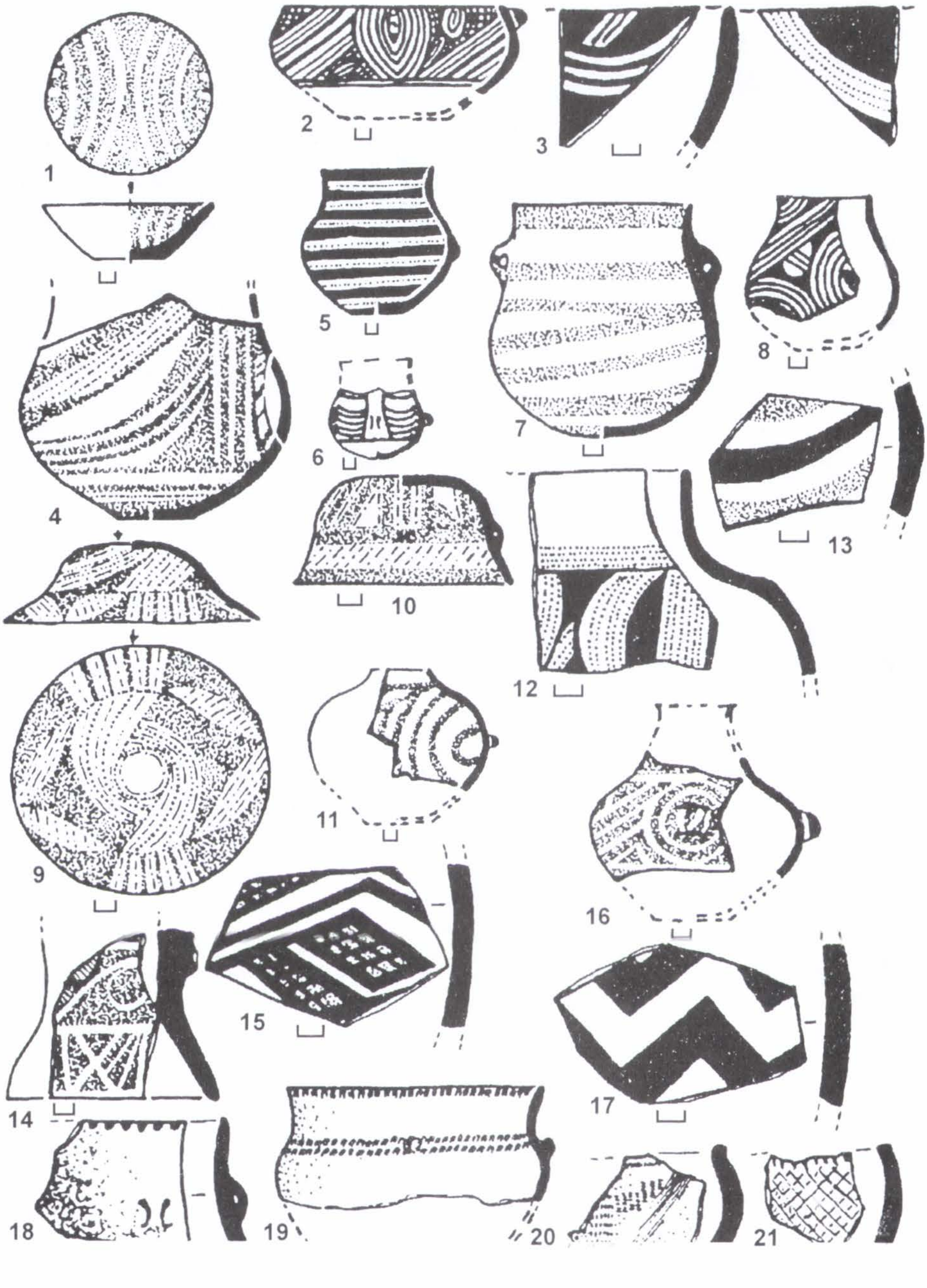

Fig. 140. Vasilievka. Ceramică cu decor pictat (1-17) şi grosieră (18-21) (după V.A. Şumova).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

INDICE

Alexandreni – 25
Alexandreuca (= Alexandrovka) – 10,158, 165, 189, 191, 227-228, 252
Ambrojevici, C. – 25, 237
Anenii Noi – 182
Antonescu, S. – 149, 245
Arapov, A.A. – 40, 237, 246
Arends, U. – 21

Bacău – 11
Badragii Noi – 28
Badragii Vechi – 171, 224, 231, 255
Balabina, V.I. – 150-155, 237
Basarabia (= Bassarabia; Bessarabie) – 10, 16, 24-25, 37, 176, 185-188, 237, 245-246
Bașcu – 29
Băhrinești – 161, 165, 222, 245
Băile-Herculane – 10
Băc – 39
Bârnea, P.P. – 27-28, 193, 237, 252
Beilekci, V.S. – 28, 193, 237, 252
Belenkii, Iu. L. – 38, 237
Berești – 149, 173
Berezovka – 94, 148-149
Berezovskaia – 33, 92, 183
Berg, L.S. – 37, 237
Berlin – 19, 149, 250
Berlinți – 231, 255
Bernașovka – 98, 101, 167-168, 253
Bernovo – 31, 93, 158-159, 162, 165, 168
Bibikov, S.N. – 26-27, 35, 45-46, 50-51, 135, 150, 155, 158, 160, 162, 167, 237
Bistrița (râu) – 84
Bobok, N.A. – 38, 237, 242
Bobrinskii, A.A. – 169
Bodești – 149
Bogdănești – 28
Boghian, D. – 93, 237
Bolboci – 28, 216
Bolomey, Al. – 29, 45, 47, 62, 68, 84, 87, 94, 172, 175, 185, 187, 237, 241, 244
Borisovka – 32-33, 94, 180
Borziac, I. (= Borziak, I.A.) – 10, 13, 182, 240
Botez, J. – 25, 237
Botna – 27, 33, 39, 41
Botoșani – 28-29, 240
Brad – 156, 252
Brânzeni – 10, 13, 29-30, 46, 99, 105, 124, 126, 129-131, 134, 160, 167, 222, 225, 231, 233-234, 255, 315, 346
Bucovina (= Bucowina) – 24, 239, 246
București – 17, 19, 25, 28, 38, 43, 66, 91, 93, 125, 145, 170, 176, 239-242, 244, 248-249, 252
Bug (Bugul de Sud) – 31-33, 37, 45, 149, 162, 238, 247, 252
Bugeac (= Buczaczu) – 24, 37, 242
Bujor, A. – 149, 245
Bulgaria – 178
Burdo, N.B. – 30, 37, 161-162, 164, 167, 183, 238, 248
Butești – 171, 224, 231, 255
Buzdugan, C. – 168, 180, 247

Camenca – 10, 26, 38-39
Carcaliu – 183, 242
Carpați – 35, 40, 66, 189, 219, 244-246
Casimcea – 182
Căinari – 38-39, 180, 182
Căpitanu, V. – 150, 241
Cărbuna – 90, 161-162, 164-165, 186, 222, 240
Căsoia cu Apă – 41
Cebotarenko, G.F. – 27, 180, 237, 246
Cehak, H. – 23, 238
Cemârtan, G. – 21
Cepalâga, A.L. – 40, 246
Cernăuți – 26

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cernâh, E.N. – 178, 238
Cernâș, E.K. (= Cernyš, E.K.; Tchernysch, E.K.) – 23-25, 29, 31-35, 43, 45-49, 51-52, 65-66, 68, 70, 74, 79, 87, 97, 113, 115, 117, 119, 122, 128-129, 131-132, 134-135, 137, 150, 152, 154, 159, 162-163, 165-166, 169, 172, 175, 179-180, 187-191, 223, 226, 231-234, 238-239, 244, 251, 259-262, 274, 321, 330, 343, 360
Cerniș, K.K. – 35, 65, 158, 161, 164, 167, 239
Chelmeneţe – 26
Chetraru, N.A. (= Ketraru, N.A.) – 27, 242
Childe, V.G. – 24, 239
Chirica, C.-V. – 115, 239
Chirica, V. – 12, 184, 245, 252
Chișinău – 10-13, 15-16, 19-20, 22-23, 29-30, 34, 37-38, 42-43, 46, 52-53, 58, 60-61, 100, 104, 106, 146, 155, 161, 166, 182-185, 187-189, 237-238, 240-245, 249, 251-252
Ciornei – 27
Ciugur – 29, 41, 46, 242
Ciugurel – 46
Ciuluc – 39
Ciulucani – 252
Cîrciumaru, M. – 29, 45, 47, 62, 68, 84, 94, 185-187, 238, 244
Coboleea – 46
Cogâlnic – 39
Comșa, E. – 80, 93, 239
Condurachi, E. – 145, 239
Constanța – 11, 183, 241
Cormani – 93, 159
Corpaci – 25, 171, 224, 231, 241, 255
Costești – 10, 27
Costeștii Noi – 27, 105-106, 117, 125, 134, 136, 231, 234, 255, 347, 359
Coșernița – 161, 167, 222, 244
Cracovia – 19
Cremenciuc – 28
Crîșmaru, A. – 28-29, 68, 70, 74, 77, 79-80, 84, 88, 90, 97, 100-101, 105, 107, 109-111, 113-115, 117, 120-122, 124, 127, 130, 133-135, 137, 140-143, 147, 150-156, 159-161, 163, 165-167, 172-173, 180, 232-233, 235, 239, 275, 305, 379-381
Cubolta – 38, 46
Cuconeștii Vechi – 22, 29, 46-48, 53, 63-64, 66, 68-79, 81-83, 85-86, 88-92, 94, 97-100, 102, 104-105, 107-109, 111, 114-123, 125, 128-129, 133, 135, 139, 150, 155-156, 158-166, 168-171, 177-179, 184-185, 187, 191, 200, 205, 212, 216, 218-224, 226, 231-234, 241, 247, 255, 263-265, 273, 291-293, 295-298, 307-309, 311-312, 316-320, 323, 326-329, 331-332, 336-338, 346, 355-357, 374
Cucoș, Șt. – 31, 34-35, 47-48, 66, 149, 169, 173, 245, 247
Cucuteni – 149, 170, 191, 228, 250

Danilenko, N.N. – 32, 182-183, 239
Darabani – 25
David, A.I. – 42, 88, 240
Demcenko, T. – 182, 242
Dergacev, V.A. – 12, 23, 161-162, 164, 182, 240
Dinu, M. – 170, 248
Dobrogea – 183, 241
Dobrovolskii, A.V. – 33, 95, 240
Dobrușa – 39
Dodd-Oprițescu, A. – 136, 181, 183, 240
Dorohoi – 28
Dragomir, I.T. – 93, 149, 166, 173, 180, 183-184, 240
Drăgușeni – 16, 28-29, 34-36, 45, 47, 62-64, 68, 70, 74, 77-80, 84, 87-88, 90-91, 94, 97, 99-111, 113-115, 117, 120-121, 124, 127-132, 134, 137, 139-147, 150-157, 159-168, 170-173, 175-176, 178, 180-181, 184-185, 187-193, 216-220, 223-228, 231-235, 237, 239-240, 244, 248, 255, 275, 305, 344, 349, 351, 354, 363, 369-370, 379-381

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Druţa – 30, 41, 46-47, 55, 63-65, 68-71, 74-80, 83, 86, 89-91, 97, 99-101, 103-104, 106, 109-116, 118-123, 126, 128-130, 132-134, 136, 139-142, 145, 150-153, 155, 157, 160, 166-168, 170-171, 173, 175, 177-178, 188-191, 217-218, 220, 223-225, 227-228, 231-232, 233-235, 237, 247, 249-250, 255, 257, 266, 294, 304, 342, 348, 358, 366-367, 372, 388-391
Dubăsari – 26
Dudkin, V. – 22, 30, 47
Dumeşti – 149, 245
Dumitrescu, H. – 241
Dumitrescu, Vl. – 15, 28-29, 34-36, 65, 97-98, 125, 142, 145, 149, 156, 167-168, 170, 175, 189-191, 193, 227, 239-241
Dumitroaia, Gh. – 11, 13, 21-22, 149-150, 177, 240-241, 245, 250, 252
Duruitoarea – 34, 41, 84
Duruitoarea Nouă – 29, 35, 46-47, 51, 63-65, 99, 101, 103, 112, 117, 119, 124, 126-127, 131, 133-135, 137, 157, 164, 170-172, 188, 217, 223-226, 231, 233-234, 255, 261-262, 317-318, 320, 323, 326, 329-330, 336-338, 346, 355, 357, 360
Duruitoarea Veche – 27, 51, 63, 68, 114, 117-118, 124, 126-127, 129, 131, 133, 137, 139-146, 150-151, 153, 155, 164, 171, 184-185, 216-217, 220, 223, 225, 231, 233-235, 255, 317-318, 320, 327, 331, 337-338, 355, 357, 368, 377-378, 387

Edineţ – 25
Ekaterinoslav – 24, 251
Eminovici, C. – 168, 180, 247
Engovatova, A.V. – 48, 68-70, 80, 177, 250
Europa – 15, 24, 31

Fedeleşeni – 181
Florescu, A.C. – 149, 170, 248
Florescu, M. – 149-150, 170, 241, 248
Floreşti – 10, 30, 34, 41, 167-168, 252
Fridrivţî – 23, 172, 225, 231, 255

Gaivoron – 101
Gârla Mare – 38
Geideman, T. – 41, 241
Germania – 95
Ghei, I.A. – 97, 99, 169, 241
Ghelăieşti – 168-169, 173, 247
Giurgiuleşti – 182, 241
Gostar, N. – 241
Grecia – 24
Grenovka – 31
Gura Camencii – 40
Gura Căinarului – 12, 185, 188-189, 191-193, 227-228, 250
Gura Văii – 168, 247
Gusev, S.O. – 94, 241

Haheu, V. – 182, 241
Halici – 40
Haşotti, P. – 183, 241, 249
Hăbăşeşti – 13, 28, 33, 35, 91, 93, 98, 149, 156, 167, 170, 176, 179, 191, 224, 241, 251
Hânceşti – 40
Hârşova – 183
Holercani – 66
Horodniţa (= Horodnicy) – 24-25, 250

Iablona – 12-13, 168, 185
Ianuşevici, Z.V. – 184-186, 241
Iaşi – 11, 19, 25, 28, 31, 47, 170, 176, 237, 245, 248
Iatrani – 33
Ionesi, I. – 43, 246
Isacova – 13
Ivanova, I.K. – 40, 241-242
Izvoare – 33, 149, 179, 181, 191, 228, 252

Jastrzebski, S. – 175, 242
Jora de Sus – 13, 33, 36, 45, 91-93, 95, 98, 146, 170, 173-174, 179, 183, 188, 216, 250-251
Jura – 26, 35, 45, 50, 63-64, 99, 102, 105-106, 112, 117, 119-120, 123, 126, 130-132, 135-136, 139, 142,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

146, 150, 166-168, 170-175, 191, 223, 225, 228, 231, 233-234, 237, 255, 314, 332-333, 353, 361-362, 372

Kadievţî – 23, 25, 172, 225, 231, 255
Kandyba, O. – 24, 242
Kiev – 12, 20, 25-26, 30-33, 35-37, 65-66, 94, 98, 147, 158, 161-162, 167, 169, 172, 176-177, 179-180, 183, 185-186, 190, 238-239, 241, 243, 245-249, 251-253
Kiulevci – 183
Klişcev – 173, 190
Korobkova, G.F. – 34, 67, 92-93, 95, 176, 179, 242-250
Koszylowcach – 24, 242
Kovaliuh, N.N. – 176, 251
Kozlowski, L. – 24, 242
Krasnostavka – 92, 148-149, 177, 183
Kravcenko, A.A. – 166, 242
Kravcţ, V.P. – 25, 242
Kremenetkii, K.V. – 41, 188, 242
Kudrinţî – 23, 172, 184, 216, 225, 231, 255
Kurciatov, S. – 182, 241
Kusurgaşeva, A.P. – 147-148, 242
Kuzminova, N.N. – 22, 184-186, 241-242

László, A. – 176, 187, 242
Lăpuşna – 39
Lăzurcă, E. – 183, 242
Leca-Ungureni – 176
Leipzig – 19, 24, 149, 242, 250
Lencauţi (= Lencovţî) – 31, 35, 66, 92-93, 158, 161-162, 164, 167, 181, 222, 238-239
Leningrad (= Sankt-Petersburg) – 10, 12, 19-20, 26, 31, 91-92, 147, 173, 242, 247-248, 250
Lescinovka – 94
Levandiuk, A. – 38, 242
Levitki, O. – 182, 242
Lipciani (= Lipcani) – 172, 225, 231, 251, 255
Londra – 24, 239
Lublin – 176, 242
Lugansk – 12, 33, 250
Luka-Vrublevetkaia – 31-32, 35, 66, 92-93, 155, 158-160, 162, 167-168, 176-177, 181, 237
Lwow – 11, 13, 24, 98, 242, 251

Maidanetkoe – 12, 36, 48, 168, 177, 187, 250-251
Majewski, K. – 23, 243
Makarenko, N. – 23, 243
Malnaş-Băi – 187
Mantu, C.-M. – 22, 149, 155, 169, 176-177, 243
Manzura, I.V. – 12, 182-183, 240, 242-243
Marchevici, V.I. (= Marchevici, Vsevolod; Markevici, V.I.) – 9-10, 27, 29-30, 42, 46-48, 51-54, 85, 89, 93, 95, 97, 106, 111, 114-115, 119, 122, 137, 139, 148, 150, 155, 161-162, 167-168, 170, 176-177, 183, 185, 231-232, 239, 243-244, 263-265, 273
Marea Neagră – 40
Marinescu-Bîlcu, S. – 15, 29, 34, 36, 45, 47, 62, 64, 66, 68, 84, 87, 94-95, 97-99, 102-105, 110-111, 113-114, 117, 121-122, 124, 127-131, 134, 140, 158, 160-168, 172-173, 179-181, 187, 190-191, 193, 222, 234, 237, 244, 344, 349, 351, 354, 363, 369-370
Matasă, C. – 149, 168, 244
Matei, H. – 145, 239
Maxim-Alaiba, R. – 149, 245
Mărculeşti – 9-10
Mărgineni – 149, 175
Mârzeşti – 11, 188, 250
Melniciuk, I.V. – 161, 166, 245
Mereşovka – 11
Mihăilescu, V. – 38-39, 245
Mirnoe – 182-183, 238
Mitoc – 171, 224, 231, 249, 255
Mogoşanu, Fl. – 175, 241
Moldova (= Moldau; Moldavie; reg.) – 15, 33-34, 38-39, 45, 68, 85, 95, 129, 149, 155, 161, 170, 173-174, 179-180, 183-185, 187, 240, 244, 250-251

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Moldova (= Republica Moldova) – 21, 26, 28-29, 37-38, 40, 45, 90, 146, 158-159, 165, 168, 171, 188, 237-244, 246-247, 250-251
Moldova (râu) – 37, 84
Molochiş – 39
Molodova – 26
Monah, D. – 11-13, 21-22, 31, 34, 47-48, 65-66, 114, 139-143, 145-147, 149-150, 156, 169, 171, 173, 175, 177, 184, 240, 245, 247, 250, 252
Monah, F. – 186, 238, 245
Moroşan, N. – 25, 29, 245
Moroşanu, I.N. – 25, 29, 246
Moscova – 19-20, 23, 31, 40, 56, 169, 178, 188, 239, 241-242, 247, 249-251
Movşa, T.G. – 15, 31-32, 35-36, 147, 180, 189, 192, 246
Muraru, A. – 29, 45, 47, 62, 68, 84, 94, 172, 185, 187, 244, 246
Mutihac, V. – 43, 246

Naslavcea – 25
Necitailo, A.L. – 182, 246
Negadaev-Nikonov, K.N. – 40, 237, 246
Nemţeni – 40
Nestor, I. – 24, 180, 246
Neva – 10
Nezvisko (= Niezwiskach) – 24, 26, 35, 45-48, 63-64, 66, 68, 70, 74, 79, 84, 87, 90-91, 97-100, 103, 106, 113, 115, 117-119, 122, 124, 129, 131-132, 134-135, 139, 150, 152, 154, 157, 162-163, 166, 171, 175, 178, 188-191, 217-218, 220, 223, 225-228, 231-234, 238, 242, 249, 255, 259-260, 274, 321, 343
Nikolskoe – 179
Nipru – 31-32, 38, 247
Nistru – 21, 23-27, 31-32, 37-43, 45-47, 49, 65, 68, 92-95, 145, 147-148, 154, 156, 158, 162, 164, 166-167, 171, 174, 180, 184, 188-193, 219, 221, 224, 227-228, 237-240, 242, 244, 249, 251, 253.
Niţu, A. – 165, 168-169, 173, 180, 247

Novosibirsk – 67, 248-249

Odessa – 20, 189
Oradea – 19
Orheiul Vechi – 36, 188, 192-193, 226, 229, 252
Oxford – 19
Ozarinţî – 25

Palaguta, I.V. – 98-99, 109-113, 117-121, 126, 128-130, 132, 134, 160-161, 164, 166, 171-173, 180-182, 189-191, 247
Palincaş, N. – 177-178, 247
Passek, T.S. – 23-28, 31-32, 148, 155, 172, 179, 247
Paşchevici, G.A.(= Pashkevici, G.A.) – 184-186, 247-248
Patakova, E.F. – 30, 248
Păunescu, Al. – 91-93, 248
Peciora – 179-180
Perian, V. – 28, 248
Perlicani – 166
Petreni – 24
Petrenko, V.G. – 30, 182, 248
Petrescu-Dîmboviţa, M. – 149, 170, 186, 238, 241, 245-246, 248
Piatra-Neamţ – 11, 15, 19, 168-169, 247
Podolia – 25, 38
Podriga – 28-29, 45
Poduri – 11, 149, 186, 238, 245
Pogojeva, A.P. – 140, 142, 145-146, 248
Polişciuk, L. Iu. – 30, 248
Polivanov Iar – 25-26, 33, 91, 94, 147-148, 154, 166, 173, 176, 248-249
Polonia – 238
Popenchi – 45, 136, 150, 231, 237, 255
Popova, T.A. – 26, 29, 43, 51, 91, 94, 147-148, 154, 166, 239, 248-249
Popovici, D. – 149, 171, 183, 245, 249
Postică, Gh. – 10
Poznan – 184
Prut – 10, 23-25, 27, 29, 31, 35-43, 45-46, 66, 68, 84, 93, 95, 98, 145, 147, 154, 156, 171, 180, 183-184, 188-193, 224, 227-228, 238, 240 244-246

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Putinești – 10, 22, 27, 30, 46-47, 58-59, 63-64, 66, 68-79, 81-83, 85-86, 88-92, 94, 99-112, 116-123, 125, 129, 131-136, 139-144, 146-147, 150-151, 153-159, 161-166, 168, 171-173, 175-176, 184-184, 187-191, 197-198, 202-203, 208, 210, 215-228, 231-235, 255-256, 258, 267-272, 276-290, 299-303, 306, 310, 313, 320, 322-325, 332, 334-335, 339-341, 345, 350, 352, 364-365, 371-373, 375-376, 382-386, 392

Quitta, H. - 177

Râbnița – 26, 146
Râjov, S.N. – 190
Râmbu, N.V. – 38-39, 249
Rândina, N.V. – 30, 46, 48, 55-56, 68-70, 75, 78-80, 83, 90, 97-98, 100, 104, 115, 117, 122, 136, 140, 142, 145, 155, 177-178, 232-233, 249-250, 266, 304
Racovățul Sec – 29, 46, 147, 249
Ranov, V.A. – 249
Rassamakin, Iu. Ia. – 182, 249
Râșcani – 105
Rădoia – 166
Răduleni – 27
Rădulenii Vechi – 168, 173, 244
Rădulescu, M. – 170, 248
Răucești – 149, 241
Răut – 27, 38-41, 46, 165, 246
Reni – 182, 248
Reșița – 10
Rogojeni – 167, 176
Roman, P – 21
România (= Roumanie, Rumänien) – 10, 16, 21, 24, 92, 149, 170, 170, 176, 188, 239-241, 243, 245, 248, 250, 252
Roșcana – 182-183
Rudinskii, M. (= Rudinskii, M.Ia.) – 25, 250
Rusakov, O.M. – 177, 252
Ruseștii Noi – 26-27, 33, 36, 41-42, 45, 91, 93, 95, 147-148, 165, 167, 170, 176, 179, 181, 183, 186, 188, 216, 242-243

Sabatinovka – 31, 33, 94-95, 148, 176, 183
Sagala - 39
Saiko, E.V. – 158, 250
Savrani – 32
Sărățeni – 182, 242
Săveni – 28, 144, 239
Sângerei – 166
Scânteia – 149, 155, 169, 243
Schmidt, H. – 27, 149, 170, 180, 250
Scrâlenko, A. – 23, 250
Scutari – 167
Semeonov, S.A. – 80-81, 95, 250
Siniuha – 33
Siret – 21, 35, 37, 45
Skakun, N.N. – 187
Slastihin, V. – 40, 250
Smiszko, M. – 25, 250
Sobotovici, E.V. – 176, 251
Sochireni – 30
Sofia – 182, 185, 187, 242, 246, 248-249
Soloneeni – 31, 34-36, 66, 173, 180, 185, 188-192, 225-229, 246
Solonet – 39
Soroca – 9, 171, 224, 231, 255
Sorochin, V. (= Sorokin, V.; Sorokin, V. Ia.) – 9-11, 15-17, 30, 33-34, 36, 43, 47-48, 58, 66, 79, 91, 93-95, 98, 129, 146, 156-157, 165, 168-169, 171, 174, 179-180, 183, 185, 187-188, 191-193, 243, 250-251
Stanko, V.N. – 37, 183, 238
Starâi Sambor – 40
Stegărescu, A. – 22
Stern, E. von (= Stern, E.R.) – 24, 251
Strilcea Skelia – 181-182, 184
Suceava (râu) – 84
Suvorovo – 182

Șipeniț (= Schipenitz; Schipenitzi) – 24, 239, 242, 246
Șkarovka – 94
Șmaglii, M.M. – 183, 239

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Şumova, V.A. (= Šumova, V.A.) – 30, 36, 46-47, 57, 74, 79, 98, 112, 115, 117, 119-120, 122, 124, 128, 132, 134, 137, 150, 172, 174, 190, 225, 235, 251, 253, 393-394

Talianki (= Tal'ianki) – 11-12, 36, 48, 177, 185-186, 242, 247, 250-251
Taraclia – 12, 183-184, 243
Târgu-Bereşti (= Bereşti) – 166, 173, 180, 183-184, 240
Târgu-Frumos – 93, 237
Târgu-Negreşti – 165, 181, 247
Târgu-Ocna – 168, 244
Târnova – 46, 231, 255
Târpeşti – 28, 94, 149, 165, 173, 176, 179-181, 191, 228, 244
Tbilisi – 183, 252
Teleghin, D. (= Teleghin, D. Ia.) – 176, 179-180, 251
Teodor, D. – 170, 248
Tescani – 11
Timişoara – 10
Timkovo – 161, 222
Todorova, H. – 183, 252
Todorova, T.D. – 168, 189, 252
Traian – 130, 162, 165, 168, 172, 190-191, 240, 244
Transilvania – 35, 187
Truşeşti – 28, 91, 149, 165, 169-171, 223-224, 231, 248, 255
Tudose, S. – 93, 237
Tulcea – 19

Ţâbeskov, V.P. – 33, 149, 252
Ţigăneşti – 149-150, 241
Ţipordei – 27, 216
Ţvek, E.V. (= Tsvek, E.V.; Ţvek, O.V.) – 32-33, 65, 94, 98, 148-149, 177, 183, 252

Ucraina – 16, 21, 23, 26, 30, 37, 45, 80, 98, 146, 158-159, 167, 171, 176-177, 180, 185-186, 188, 238-239, 242-243, 247-248, 250-253
Udici – 33
Ulanovka – 94
Unchiteşti – 38
Ungaria – 24
Ursachi, V. – 156, 252

Varşovia – 19
Vartic – 231, 255
Vasilievka – 30, 36, 45-47, 57, 63-66, 74, 79, 84, 90-91, 97, 112, 115, 117, 119-120, 122, 124, 128, 132, 134, 137, 139, 150, 157, 163, 171, 174-175, 178, 181, 188-190, 217-218, 225-227, 231, 235, 251, 255, 393-394
Vaslui – 19
Vădeni – 27
Vărvăreuca – 10, 185-186
Verlan, E. – 22
Veseli Kut – 12, 36, 48, 177, 250-251
Videiko, M. Iu. – 162, 164, 238
Viena – 24, 185, 242, 247
Vinniţa – 94, 241
Vinogradova, N.V. – 36, 146, 166-167, 180, 188-189, 191-193, 226, 252
Visoca – 38
Volânia – 242, 253
Vulpe, R. – 93, 149, 179, 252

Wroclaw – 19, 176, 242

Zaeţ, I.I. – 173, 190, 252
Zagni, G.F. – 177, 252
Zaharia, E. – 180, 246
Zalesciki – 146
Zamoşteanu, M. – 170, 248
Zarubinţî – 92, 94, 149, 176-177
Zbenovici, V.G. – 30-32, 36, 46-47, 57, 66, 74, 79-81, 92-95, 98, 101, 112, 115, 117, 119-120, 122, 124, 128, 132, 134, 137, 150, 155, 158-165, 167-168, 190, 253
Zinkovskaia, N.B. – 158, 253

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

100.000 le

În Bibliotheca MEMORIAE ANTIQUITATIS au apărut:

I. Ştefan Cucoş. *Ceramică neolitică din Muzeul Arheologic Piatra Neamţ / Céramique néolithique du Musée Archéologique de Piatra Neamţ*, 1973.

II. *Cucuteni aujourd'hui* (éds. Gheorghe Dumitroaia et Dan Monah), 1996.

III. Dan Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, 1997.

IV. Ioan Mitrea, *Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna*, 1998.

V. Cornelia Magda Mantu, *Cultura Cucuteni. Evoluţie, cronologie, legături*, 1998.

VI. Ştefan Cucoş, *Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei*, 1999.

VII. Gheorghe Dumitroaia, *Comunităţi preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu*, 2000.

VIII. Dragomir-Nicolae Popovici, *Cultura Cucuteni Faza A. Repertoriul aşezărilor (1)*, 2000.

IX. Ioan Mitrea, *Comunităţi săteşti la est de Carpaţi în epoca migraţiilor. Aşezarea de la Davideni din secolele V-VIII*, 2001.

X. *In Memoriam Constantin Matasă* (coord. Gheorghe Dumitroaia), 2001.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro